

**РИТА МОНАЛДИ, ФРАНЧЕСКО
СОРТИ
ПЕЧАТЪТ**

Превод от италиански: Христо Хаджитанев-младши, 2004

chitanka.info

*IMPRIMATUR SECRETUM VERITAS
MISTERIUM...*

*„И да отпечаташ тайната, истината си
остава загадка...“*

*Гадателско тълкуване на арканата
„Съдът“:*

***Възкресение на миналото
Възмездие за понесените
несправедливости
Справедлива присъда от идните
поколения***

*Нищо не може да бъде загубено; миналото
остава
живо в онова, което засяга бъдното.*

*Освалд Вирт,
„Магията на Таро“*

Комо, 14 февруари 2040

До Негово Високопреосвещенство Монсиньор
Алесио Танари
Секретар на Конгрегацията по въпросите на
канонизацията
Рим — Ватикана

В името Господне,
Аз, Лоренцо Дел'Аджо, епископ на Комо, във връзка
с канонизацията на блажения Инокентий папа XI, се

заклевам да изпълня повереното ми задължение с вяра и усърдие и да запазя тайна от онези, у които откровението може да породя предразсъдък или да опозори името на блажения. И нека Бог ми помага.

Прескъпи Алесио,

Моля да ми простите, че се обръщам към Вас, като започвам с обичайната формула на клетвата: да се съхрани в тайна всичко онова, което човек е научил за една блажена душа. Знам, че ще извините Вашия стар преподавател от Семинарията за употребата на по-малко строг стил на писане от този, на който сте навикнали.

Преди три години ми писахте по поръчение на Светия отец, като ме помолихте да проуча едно предполагаемо чудодейно оздравяване, случило се преди повече от четиридесет години в моята епархия, сътворено от блажения папа Инокентий XI: онзи Бенедето Одескалки, за когото още от момче сте слушали разкази — и то именно от мен.

Случаят на чудодейното оздравяване се отнасяше, както сигурно ще си спомните, до едно дете — сираче от провинция Комо, на което някакво куче беше отхапало едно пръстче. Злощастното пръстче, разкъсано и кървящо, веднага било прибрано от бабата на малкия, поклонница на блажения Инокентий, която го увила в лист, на който бил отпечатан ликът на папата и в този вид го предоставила на лекарите. След операцията по присаждане пръстчето мигновено си възвърнало всички функции и чувствителност — факт, който предизвикал учудването както на хирурга, така и на неговите асистенти.

Според Вашите напътствия и желанието на Негово светейшество организирах разследване на чудодейното оздравяване, което моят предшественик навремето не беше сметнал за нужно да започва. Няма да се спирам по-надълго върху разследването, което съвсем скоро привърших, независимо че почти всички свидетели на случилото се са вече покойници, клиничните картони след

десет години са били унищожени, а тогавашното дете, днес петдесетгодишен мъж, живее в Съединените Щати. Документите ще Ви бъдат изпратени отделно. Знам, че, както изисква процедурата, ще ги предоставите на Конгрегацията за решение и после ще съставите доклад до Светия отец. Знам всъщност колко много нашият обичан понтифекс^[1] бленува да отвори отново, почти един век след обявяването му за блажен, процеса по канонизацията на папа Инокентий XI, за да го провъзгласи най-накрая за светец. И именно защото намерението на Негово светейшество е близко и на моето сърце, стигам до същината на нещата.

Със сигурност сте забелязали внушителния обем на плика, изпратен заедно с това мое писмо — става дума за ръкописа на една книга, която никога не е била публикувана.

Ще бъде тежко да Ви разказвам в детайли за произхода ѝ, тъй като двамата автори, след като ми изпратиха едно копие, се стопиха в Нищото. Сигурен съм, че Нашият Господ ще внуши на Светия отец и на Вас, след прочитането на творбата, най-правилното разрешение на дилемата „да се запази ли тайната или не“. Трябва ли да се мълчи или да се публикува написаното? Окончателното решение за мен ще бъде свято.

Още в началото се извинявам, ако перото ми — сега, след като моят дух се отърси от трите години на мъчителни проучвания на места си позволява прекалена свобода.

Запознах се с двамата автори на ръкописа — една млада влюбена двойка — преди четиридесет и три години. Бях току-що назначен за енорийски свещеник в Рим, където бях пристигнал от моя град Комо, в който по-късно, по волята Божия, щях да се завърна като епископ. Дватамата млади, Рита и Франческо, бяха журналисти, живееха

недалеч от моята църква и затова се обърнаха към мен за подготовката на брака си.

Диалогът с младата двойка много скоро премина границата на обикновеното познанство и с времето стана по-близък и приятелски. Случаят пожела само петнадесет дни преди сватбата свещеникът, определен да ръководи церемонията, да стане жертва на тежко неразположение. Поради това беше напълно естествено Рита и Франческо да помолят мен да извърша обреда.

Венчах ги един слънчев следобед в средата на юни в чистата и силна светлина на църквата „Сан Джорджо ин Велабро“, недалеч от славните руини на римския форум и на Капитолийския хълм. Церемонията беше трогателна и изпълнена с вълнение. Молих се разпалено на Вседържителя да дари младата двойка с дълъг и спокоен живот.

След брака им продължихме да се посещаваме взаимно в продължение на няколко години. Така разбрах, че независимо от малкото време, което работата им оставяше, Рита и Франческо не бяха изоставили напълно своите научни занимания. След дипломирането си в областта на хуманитарните науки и двамата се бяха насочили към по-динамичния и циничен свят на печата, но все пак не бяха забравили старите си интереси. Напротив, продължаваха да се занимават в малкото свободно време с четене на качествени творби, с посещения в музеи, а понякога се отбиваха и в библиотеките.

Веднъж месечно ме канеха на вечеря или на следобедно кафе. Често, за да мога да седна, им се налагаше да освободят в последния момент някой стол, затрупан от купища фотокопия, микрофилми, репродукции на старинни печатни издания и книги — планини хартия, които при всяко посещение намирах все по-високи. Това събуди любопитството ми и ги попитах върху какво работят с такъв разпален ентузиазъм.

Тогава те ми разказаха, че преди известно време намерили в частната колекция на един римски аристократ-

библиофил сбирка от осем тома, датиращи от първите години на XVIII век. Благодарение на някои общи познанства собственикът, маркиз ***** беше дал на двамата позволение да изучават старинните томове.

Ставало дума за истинско съкровище за любителите на историята. Осемте тома представлявали сборник с писма на абат Ато Мелани, потомък на стар и благороден тоскански род на музиканти и дипломати.

Но истинското откритие тепърва предстояло — подвързани заедно с един от осемте тома, на бял свят излезли обемни ръкописни мемоари. Датата им била 1699 и били изписани със ситен, калиграфски почерк, съвсем различен от този в останалата част на книгата.

Анонимният автор на записките твърдеше, че бил прислужник в една римска странноприемница, и разказваше в първо лице удивителни събития, разиграли се в Париж, Рим и Виена през 1683 година. Мемоарите се предхождаха от писмо, което ги представяше — без дата, без подател или получател и с доста мъгляво съдържание.

Тогавя не ми бе позволено да узная нищо друго. Двамата младоженци се държаха много резервирано по отношение на откритието си. Подразбрах единствено, че след намирането на мемоарите бяха започнали най-оживените им проучвания.

Така или иначе, понеже и двамата бяха напуснали академичните среди и следователно не можеха да придадат научна стойност на своите изследвания, бяха започнали да изготвят проект за роман.

Започнаха да ми говорят за това като на шега — щяха да преработят мемоарите на прислужника във формата на роман. Първоначално останах малко разочарован, понеже намирах идеята — като страстен учен, какъвто претендирах да бъда — за наивна и повърхностна.

При следващите си посещения разбрах, че работата започваше да става сериозна. Не бе изтекла и година от сватбата им, а вече посвещаваха на делото цялото си свободно време. По-късно ми признаха, че са прекарвали

сватбеното си пътешествие почти изцяло в архивите и библиотеките на Виена. Никога не задавах въпроси, като се ограничавах единствено да бъда мълчалив и дискретен свидетел на техния труд.

Навремето, за жалост, не следях с голямо внимание равностметките, които младата двойка правеше пред мен относно напредъка на делото си. Междувременно те, окрилени от раждането на една хубава дъщеричка и изморени от опитите да градят щастието си върху подвижните пясъци на нашата бедна страна, в началото на новия век неочаквано бяха решили да се преместят във Виена град, към който и двамата изпитваха добри чувства, може би и заради сладките им спомени като младоженци.

Поканиха ме на кратко сбогуване малко преди да напуснат окончателно Рим. Обещаха да ми пишат и да ми гостуват, когато дойдеха на посещение в Италия.

Не направиха нищо от това и повече нищичко не узнах за тях. Докато един ден, преди близо няколко месеца, не получих плик от Виена. Той съдържаеше ръкописа, който Ви изпращам — беше дългоочакваният роман.

Бях щастлив да узная, че поне са успели да го доведат до край и исках да им отговоря, за да благодаря. Но останах учуден, когато установих, че не са ми изпратили нито адреса си, нито дори два съпътстващи пратката реда. На титулната страница стоеше сухото посвещение: „На победените“, а от задната страна на плика бе изписано с флумастер само: „Рита & Франческо“.

И тъй, аз прочетох романа. Или по-скоро би трябвало да го нарека записките? Наистина ли става дума за барокови мемоари, пригодени за съвременния читател? Или по-скоро за модерен роман, пренесен в хиляда и шестстотната година? Или за двете неща едновременно? Това са въпроси, които ме измъчват и до днес. Всъщност в някои части ти се струва, че четеш страници, достигнали недокоснати до нас от седемнадесети век — всички герои постоянно си служат с лексиката на бароковите трактати.

Но после, щом разговорът бъде изместен от действието, езиковият регистър рязко се променя, същите участници се изразяват на съвременен език и дори техният начин на действие напомня по всичко постановката на типичния криминален роман, нещо като Шерлок Холмс и доктор Уотсън, колкото да дам един пример. Като че ли на тези места авторите са пожелали да оставят следа от своята намеса.

А ако ме бяха излъгали? Изненадах самия себе си, че си задавам този въпрос. Ами ако историята от ръкописа на прислужника, намерен от тях, беше просто измислица? Не приличаше ли прекалено много на начина, по който Мандзони и Дюма започват техните два шедьовъра — „Обещаните годеници“ и „Тримата мускетари“? Които, виж каква случайност, също са исторически романи, чието действие се развива в хиляда и...

За съжаление не ми бе възможно да стигна до същината на въпроса, която най-вероятно е осъдена да остане загадка. Всъщност не успях да издиря осемте тома с писмата на абат Мелани, от които започва историята. Библиотеката на маркиз * * * * * е била разпиляна преди десетина години от наследниците, които са се погрижили да я разпродадат. След като използвах някое и друго познанство, търговската къща, която се занимавала с продажбата, ми съобщи неофициално имената на купувачите. Повярвах, че най-накрая съм стигнал до разрешението и се сметнах за благословен от Господа, докато не прочетох имената на новите притежатели — томовете бяха закупени от Рита и Франческо. За които, разбира се, не се съобщаваше никакъв адрес.

При това положение в последните три години проведох, с малкото средства на мое разположение, дълга поредица от проверки по съдържанието на ръкописа. Ще намерите резултата от моите проучвания в страниците, които прибавям накрая и които Ви моля да прочетете с голямо внимание. Ще разберете колко време държах в

забрава творбата на двамата ми приятели и всички терзания, които тя ми причини. След това ще намерите подробен преглед на историческите събития, разказани в ръкописа и една равносметка на мъчителните изследвания, които проведох в архивите и библиотеките на половин Европа, за да разбера дали сведенията отговарят на истината.

Всъщност фактите и събитията, съдържащи се в ръкописа, както и Вие самият ще установите, са от такова значение, че могат да изменят категорично и завинаги хода на историята.

Е, добре, сега, след като стигнах до края на тези проучвания, мога да потвърдя със сигурност, че случките и героите, съдържащи се в разказа, който след малко ще започнете да четете, са автентични. И даже, когато не ми беше възможно да намеря доказателства за прочетеното, успях най-малкото да установя, че става дума за изцяло достоверни събития.

Събитията, разказани от двамата ми бивши енориаши, макар и да не се въртят единствено около папа Инокентий XI (който между другото дори не е сред героите на романа), позволяват да излязат наяве обстоятелства, които хвърлят нови и тежки сенки върху твърдостта на духа на понтифекса и почитеността на неговите намерения. Казвам „нови“, защото още процесът по обявяването на папа Одескалки за блажен, започнал на 3 септември 1714 г. от Климент XI, се препънал почти мигновено поради възражения *super virtutibus*^[2], повдигнати в Конгрегацията по предварителната подготовка за канонизация от „защитници на вярата“. Трябвало да изминат тридесет години, преди Бенедикт XIV Ламбертини да наложи чрез декрет пълно мълчание върху съмненията относно добродетелите на Инокентий XI. Но ето че малко след това процесът пак бил спрян, този път за близо 200 години — и всъщност чак през 1943, при папа Пий XII, бил назначен друг докладчик. Обявяването за блажен пак се отложило с

още тринайсет години, тоест до 7 октомври 1956 г., когато бива обявен за блажен. След този ден около папа Одескалки паднало мълчание. И никога повече — чак до наши дни — не е ставало дума да бъде провъзгласен за светец.

Бих могъл, благодарение на закона, одобрен от папа Йоан Павел II преди повече от петдесет години, да отворя по своя инициатива добавка към разследването. Но в такъв случай не бих успял *secretum servare in iis ex quorum revelatione preiudicium causae vel infamiam beato afferre potest*^[3]. Тоест, в такъв случай би трябвало да разкрия съдържанието на ръкописа на Рита и Франческо на някого, пък било то и само на „разпространителя на правдата“ и на „постулатора“ („адвокатите по защитата и обвинението на светците“, както днес просташки ги назовават във вестниците).

По този начин обаче бих допуснал да се появят тежки и неизличими съмнения върху добродетелите на Блажения — решение, което можеше да се взема само от понтифекса и със сигурност не от мен.

Ако междувременно творбата беше публикувана, щях да бъда освободен от задължението на тайната. Ето защо се надявах, че книгата на двамата ми стари енориаши е намерила вече своя издател. Поверих впрочем търсенето на някои от най-младите и непосветени мои сътрудници. Но в каталозите с книги на пазара не намерих нито едно произведение от този род, нито имената на моите приятели.

Опитах се да издиря двамата млади хора, които със сигурност вече не бяха такива — в регистъра се оказа, че действително са се пренесли във Виена, на Ауершпергщрасе 7. Писах на този адрес, но ми отговори управителят на едно университетско общежитие, който не можеше да ми даде никаква насока. Попитах във виенската община, където обаче не можах да открият нищо важно. Обърнах се към посолствата, консулствата,

чуждестранните епархии, без да стигна до никакъв резултат.

Страхувах се от най-лошото. Писах също и на енорийския свещеник на църквата на миноритите — църквата на италианската общност във Виена. Но Рита и Франческо бяха непознати навсякъде, включително за щастие и на гробищния регистър. Най-накрая самият аз реших да тръгна за Виена с надеждата да намеря поне тяхната дъщеря, макар че след четиридесет години не си спомнях кръщелното ѝ име. Както можеше да се предвиди, и този последен опит потъна в нищото.

От двамата ми отдавнашни приятели, освен писанията, ми остава единствено старата снимка, която ми подариха. Предоставям Ви я, както и всичко друго.

От три години ги търся навсякъде. Понякога се улавям да заглеждам момичетата с червени коси като тези на Рита, забравяйки, че нейните сега биха били бели като моите. Днес тя би била на 74 години, а Франческо — на 76.

Разделям се засега с Вас и с Негово светейшество. Нека Бог Ви даде вдъхновение за прочита на текста, до който се докосвате.

Монсиньор Лоренцо Дел'Аджо
Епископ на епархия Комо

[1] pontifex (лат.). — Строител на мостове — първоначално титла на римски жрец, по-късно бива възприета като определение на римокатолическите епископи, а pontifex maximus (върховен жрец) — на папата в края на IV в.сл.Хр. В съвременния език и двата термина обикновено се отнасят до папата. — (Бел.ред.) ↑

[2] относно добродетелите (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[3] да запазя тайна от онези, у които откровението може да е причина за предразсъдък или да опозори името на блажения. ↑

На победените

Синьоре,

Като Ви изпращам тези мемоари, които най-накрая открих, дръзвам да се надявам, че Ваше превъзходителство ще разпознае в моите усилия да задоволя Вашите желания извънмерната привързаност, която винаги е съграждала моето щастие, когато имах възможността да я засвидетелствам на Ваше превъзходителство...

МЕМОАРИ
ЗА МНОГОБРОЙНИТЕ ЧУДНИ СЪБИТИЯ,
РАЗИГРАЛИ СЕ В СТРАННОПРИЕМНИЦАТА
„ПРИ ОРЪЖЕНОСЕЦА“ ОТ 11 ДО 25
СЕПТЕМВРИ НА ГОДИНАТА 1683; С
ПРЕПРАТКИ КЪМ ДРУГИ СЪБИТИЯ,
СЪСТОЯЛИ СЕ ПРЕДИ И СЛЕД ТЕЗИ ДНИ В
РИМ, ЛЕТО ГОСПОДНЕ 1699

ПЪРВИ ДЕН 11 СЕПТЕМВРИ 1683

Стражите, водени от началника на полицията, пристигнаха привечер, точно когато се канех да запаля факлата, която осветяваше нашата табела. В ръцете си стискаха дъски и чукове, печати, вериги, и огромни гвоздеи. Докато се приближаваха по „Улицата на Мечката“, крещяха и жестикулираха високомерно, за да накарат минувачите и клюкарстващите групички да им направят път. Бяха наистина ядосани. Щом стигнаха до мен, започнаха да махат с ръце:

— Всички вътре, всички вътре, кръчмата трябва да се затвори — извика онзи измежду тях, който даваше заповедите.

Едва бях успял да сляза от столчето, върху което бях стъпил, и две силни ръце ме блъснаха грубо във входа, докато неколцина стражи се подреждаха заплашително пред вратата, за да препречат достъпа. Бях замаян. Стресна ме тълпата, която се беше струпала светкавично пред портата под виковете на офицерите. Бяха наемателите на нашата странноприемница, известна като странноприемницата „При оръженосеца“.

Беше само девет часа, а всички бяха налице: в очакване да се сервира вечерята, както всяка вечер те се шляеха из приземния етаж, между отоманките в преддверието и масите в двете близки трапезарии. Преструвах се, че вършат кой едно, кой друго, а всъщност всеки беше там, за да се навърта около младия наемател французин, който с голяма вещина се упражняваше на китарата си.

— Пуснете ме да изляза! Ах, как дръзвате? Долу ръцете! Не мога да остана тук! Съвършено здрав съм, ясно ли е? Здрав като бик! Пуснете ме да си вървя, казвам ви!

Този, който викаше така (едва го забелязах зад гората от копия, с които го ограждаха войниците), беше отец Робледа, испанецът йезуит, също наш наемател, който започна да крещи, обхванат от паника, без да си поема дъх, със зачервен врат и изпъкнали по него жили. Ето защо виковете му напомниха квиченето на прасетата, когато ги колят, окачени с главата надолу.

Шумът отекваше на улицата и, струва ми се, стигаше чак до площадчето, опразнило се сякаш за миг. На другата страна на улицата зърнах продавача на риба и двамата прислужници от близката странноприемница на „Мечката“, които наблюдаваха сцената.

— Затварят ни — извиках им, като опитвах да се покажа, но и тримата останаха равнодушни.

Един продавач на оцет, един разносвач на сняг и една група момченца, които допреди малко оживяваха улицата, се скриха уплашени зад ъгъла.

Междувременно моят господар, синьор Пелегрино де Грандис, бе сложил някаква масичка на прага на странноприемницата. Един от офицерите постави върху нея регистъра на наемателите в странноприемницата, който току-що бе накарал да му донесат, и започна проверката.

— Отец Хуан де Робледа, от Гранада.

Тъй като никога не бях присъствал на поставяне под карантина, а и никой никога не ми беше разказвал как става, първоначално помислих, че искат да ни вкарат в затвора.

— Лоша работа, лоша работа — дочух да изсъсква Бреноци, венецианецът.

— Да излезе напред отец Робледа — изгуби търпение проверяващият.

Йезуитът, съборен на земята в неравната битка с войниците, се изправи и след като се увери, че всеки път за бягство е препречен от копията, отговори на призива, като даде знак с косматата си ръка. Веднага беше избутан близо до мен. Отец Робледа бе пристигнал от Испания преди няколко дни и от сутринта, поради разигралите се събития, не беше правил нищо друго, освен да подлага на сурово изпитание нашите уши с уплашените си викове.

— Абат Мелани, от Пистоя — извика от регистъра на наемателите офицерът проверител.

В сянката се откри дантеленият маншет с френска кройка, който украсяваше китката на нашия най-скорошен гост, пристигнал едва на зазоряване. Той вдигна прилежно ръка, като чу името си и малките му очи блеснаха като звезди, докато излизаше от мрака. Йезуитът не размърда и мускулче, за да се отмести, когато Мелани, пристъпвайки

спокойно и в мълчание, се присъедини към нас. Именно виковете на абата тази сутрин бяха вдигнали тревога.

Бяхме ги чули всички, носеха се от първия етаж. Пелегрино, ханджията, моят господар, първи раздвижи дългите си крака, за да се притече на помощ колкото се може по-бързо. Но спря още щом стигна до голямата стая на първия етаж, който гледаше към „Улицата на Мечката“. Тя бе наета от двама гости: синьор дьо Муре, възрастен френски благородник, и неговия придружител Помпео Дулчибени от Фермо. Муре, в креслото, с крака, потопени в легена, заради обичайното си миене, се бе отпуснал накриво с увиснали ръце, а абат Мелани го беше хванал под кръста и се опитваше да го съживи, като го разтърсваше за яката. Муре бе насочил погледа си зад раменете на притеклия се на помощ човек. Изглеждаше, че изучава старателно с удивени очи Пелегрино, издавайки неясен гърлен звук. Тогава Пелегрино забеляза, че абатът всъщност не викаше за помощ, а разпитваше стареца, като викаше високо и го подканваше да говори. Говореше му на френски и моят господар не разбра, но предположи, че го пита какво му се е случило. На Пелегрино (както самият той покъсно щеше да сподели с всички ни) му се струвало, че абат Мелани друса прекалено силно Муре в опита си да го спаси, и се хвърлил, за да изтръгне бедния старец от здравата хватка. И точно в този момент злощастният синьор дьо Муре с огромно усилие промълвил последните си думи: „Ах, значи все пак е вярно“, измъкани на италиански. После престанал да хърка. Продължаваше да се втрещва в ханджията, а от устата чак до гърдите му се беше стекла някаква зеленикава лига. Беше мъртъв.

* * *

— *Es el viejo*, старецът — изпъшка отец Робледа, като прошепна ужасено тази фраза, наполовина на италиански, наполовина на своя език, почти веднага след като чухме двама войници да повтарят полугласно помежду си думите „чума“ и „карантина“.

— Кристофано, лекар и хирург от Сиена! — повика проверяващият.

С бавни и премерени движения нашият тоскански гост излезе напред, с кожената чанта, съдържаща всичките му инструменти, с която никога не се разделяше.

— Аз съм — отговори той тихо, след като разтвори чантата си, разрови една купчина хартии и се прокашля студено и сдържано. Кристофано беше закръглен, невисок господин, с поддържан външен вид и неприветлив поглед, който внушаваше добро настроение. Тази вечер бледото му лице, обляно в пот, която не се грижеше да избърсва, зениците, съсредоточени в нещо невидимо и бързото поглаждане на черната брадичка, преди да пристъпи напред, опровергаваха неговите претенции за невъзмутимост и разкриваха някакво огромно вътрешно напрежение.

— Бих искал да изясня, че след един първоначален, но внимателен оглед на тялото на синьор дьо Муре, изобщо не съм сигурен, че става дума за зараза — започна Кристофано, — докато медицинският експерт на магистратурата по здравеопазването, който твърди подобни неща с такава сигурност, всъщност се задържа съвсем за кратко при тялото. Тук — той показва листовете, — съм записал моите наблюдения. Вярвам, че могат да послужат, за да се помисли още малко и да се отложи това ваше прибързано решение.

Хората на капитана обаче нямаха нито властта, нито желанието да се занимават с подробности.

— Магистратът заповяда незабавното затваряне на тази странноприемница — отрязва изкъсо този, който изглежда беше главният, като добави, че за момента все още не е обявена истинска и пълна карантина, че дните под ключ щяха да бъдат само двадесет и улицата няма да се прегражда, ако, разбира се, не се установят други подозрителни смъртни случаи или заболявания.

— При положение, че аз също ще бъда заключен и, за да си помогна в диагнозата — настоя синьор Кристофано леко засегнат, — мога ли поне да разбера нещо повече за последните хранения на синьор дьо Муре, понеже той ядеше винаги сам в стаята си? Може да е бил обикновен запек.

Възражението оказа ефект върху войниците, които колебливи започнаха да търсят с поглед ханджията. Но той изобщо не беше чул молбата на лекаря: отпуснат на един стол, отдаден на печал, той стенеше и проклинаше, както обикновено, безконечния низ от удари,

които животът му нанасяше. Последният от тях беше преди седмица, когато в една от стените на странноприемницата се бе разтворила малка пукнатина — нещо, което нерядко се случва в старите къщи на Рим. Цепнатината не криеше никаква опасност, както ни се каза, но и само това стигаше, за да потисне и разгневи моя господар.

Проверката междувременно продължаваше. Сенките на вечерта се спускаха и отрядът беше решил да не протака допълнително заключването.

— Доменико Стилоне Приазо, от Неапол! Анджоло Бреноци, от Венеция.

Двамата младежи, първият поет, а вторият стъklar, пристъпиха напред, като се гледаха един друг, сякаш успокоени от факта, че са ги извикали заедно, като че ли така можеха да си поделят страха. Бреноци, стъklarят — с уплашен поглед, лъскави обички и заострено нагоре носле, което надничаше между пламналите бузи — напомняше малка порцеланова статуя на Христос. Жалко че, както обикновено, освобождаваше напрежението, пощипвайки се неприлично между бедрата, като че се опитваше да свири на инструмент с една-единствена корда. Неприятен навик, който ми се набиваше на очи повече, отколкото всеки друг.

— Бог да ни е на помощ! — изплака тогава отец Робледа, не разбрах дали заради непристойния жест на стъklarя или заради ситуацията, и се отпусна зачервен на едно столче.

— И всички светци — добави поетът. — Излиза, че дойдох от Неапол, за да си хвана зараза.

— И не сте постъпили добре — отсече йезуитът, докато попиваше потта от челото си с кърпичка. — Достатъчно бе да си останете във вашия град, там сгодните случаи не липсват.

— Може и така да е. Само дето сега, като имаме добър папа, вярвахме, че тук е дошло благоразположението на небето. Ама първо трябва да се види какво мислят онези, дето, както се казва, са зад Портата — изсъска Стилоне Приазо.

Със свити устни и остър език, неаполитанският поет беше ударил там, където никой не искаше дори да бъде докоснат.

Вече от няколко седмици турските войски на Високата порта напиреха, жадни за кръв, пред вратите на Виена. Всички войски на

неверниците неумолимо се събираха (поне така съобщаваха сухите доклади, които достигаха до нас) пред столицата на Свещената римска империя и заплашваха скоро да пробият отбраната.

Сражаващите се от християнска страна, почти готови да капитулират, все още удържаха само благодарение на вярата си. Лишени от оръжия и хранителни припаси, омаломощени от глада и дизентерията, на всичко отгоре бяха уплашени от първите признаци на чума.

Всички знаеха: ако Виена паднеше, пътят на войските на турския предводител Кара Мустафа към Запада щеше да бъде свободен. И те щяха да залеем всичко с ужасен, див устрем.

За да предотвратят заплахата, се бяха събрали много принцове, крале и военачалници: кралят на Полша, херцог Шарл Лотарингски, принц Максимилиан Баварски, Лудвиг Вилхелм, херцог на Баден и множество други. Всички те обаче бяха убедени да се притекат в помощ на обсадените от единствения истински защитник на християнския свят — папа Инокентий ХІ.

Всъщност от много време понтифексът се бореше геройски, за да събере, обедини и укрепил частите на християнското опълчение. И то не само със средствата на политиката, но и с ценна финансова помощ. От Рим постоянно заминаваха щедри парични суми: повече от два милиона скуди за императора, двеста хиляди форинта за Полша, плюс други сто хиляди скуди, дарени от племенника на папата, още вноски от различните кардинали и накрая едно богато извънредно теглене на приходите от църковния десятък в Испания.

Свещената мисия, която папата се мъчеше отчаяно да доведе докрай, се прибавяше към многобройните му благословени дела, извършени за седемте години на папския престол.

Вече седемдесет и две годишният наследник на свети Петър, роден с името Бенедето Одескалки, беше дал преди всичко своя пример. Висок, изключително слаб, с широко чело, орлов нос, строг поглед, с издадена, но благородна брадичка, покрита от малка брада и мустаци, той си беше спечелил славата на аскет.

Скромнен и затворен по характер, той рядко минаваше с каляска из града, и грижливо избягваше народното въодушевление и одобрение. Известно бе, че е избрал за себе си най-малките, неуютни и

голи стаи, които някога някой папа е обитавал, и че почти никога не слизал в градините на Квиринала и Ватикана. Беше дотолкова въздържан и умерен, че използваше само облеклата и одеждите на своите предшественици. Още от избирането си носеше винаги едно и също бяло расо, макар и да бе извънредно захабено, и го смени чак когато му бе напомнено, че на Христовия наместник на земята не подхожда прекалено занемареното облекло.

Но и с ръководенето на църковното имущество също си бе извоювал много високо признание. Беше оздравил хазната на апостолическата камера, които още от позорните времена на Урбан VIII и Инокентий X бяха претърпели всевъзможни разграбвания. Премахнал бе злоупотребата с роднински връзки: веднага след избирането си, бе повикал своя племенник Ливио, за да го предупреди така се разказваше — че нямало да го направи кардинал и дори, че щял да го държи надалеч от държавните дела.

Освен това беше призовал своите поданици към по-строги и въздържани нрави. Театрите, места на буйни увеселения, бяха затворени. Карнавалът, който само допреди десет години събираше почитатели от цяла Европа, беше почти замрял. Празненствата и музикалните забави бяха сведени до минимум. На жените бяха забранени прекалено разголващите облекла и деколтета по френски маниер. Папата даже бе изпратил агенти, които проверяваха простряното по прозорците бельо и конфискуваха прекалено дръзките ризки и корсети.

Именно благодарение на тази строгост — по отношение на морала, а и на финансите, Инокентий XI беше успял с мъка да събере парите за борбата с Турчина, и голяма бе помощта, дарена за каузата на християнските войски.

Но сега войната беше стигнала до своя решителен момент. И цялото християнство знаеше какво очаква от Виена — спасение или край.

Ето защо крайно беше терзанието на духа на народа, който при всяко зазоряване обръщаше с боязън поглед на изток, питайки се дали новият ден ще донесе със себе си орди от кръвожадни еничари, готови напоят конете си от фонтаните на „Свети Петър“.

Още през юли папата беше оповестил намерението си да обяви Света година, за да се измоли божествената подкрепа, но най-вече, за

да съберат още средства за войната. Всички, лаици и духовници, бяха тържествено призвани към милосърдие, проведе се и грандиозна процесия с участието на всички кардинали и служители на курията. В средата на август Светият отец беше наредил църквите в Рим всяка вечер да бият камбаните в продължение на седем минути, за да се измоли Божията помощ.

Накрая през първите дни на септември в „Свети Петър“ бяха изложени светите мощи с пищна церемония, съпроводена с песнопения и молитви. Пред огромно множество бе отслужена от канониците Тържествена меса срещу езичниците по изрично настояване на Негово светейшество.

* * *

Ето защо дребната разправия между йезуита и поета беше събудила отново онзи ужас, който подкопаваше целия град, подобно на подземна река.

Репликата на Стилоне Приазо беше прибавила страх към страха във вече измъчената душа на отец Робледа. Гневно и треперещо, лицето на закръгления йезуит бе оградено от възглавнички сланина, които се тресяха под брадичката му.

— Някой тук подкрепя Турчина? — изпръхтя той язвително.

Присъстващите инстинктивно се обърнаха към поета, когото някое недоверчиво око можеше да сбърка за пратеник на Портата заради кафявата и сипаничава кожа и малките въгленовочерни очи. Той гледаше навъсено като бухал. Неговата мрачна фигура напомняше онези чорлави, късо подстригани крадци, които за жалост често се срещат в кралство Неапол.

Стилоне Приазо не успя да отвърне.

— Млъкнете поне веднъж, за Бога! — един от стражите, който продължи проверката ни накара да утихнем.

— Синьор дьо Муре, французин, заедно със синьор Помпео Дулчибени, от Фермо, и Робер Девизе, французин музикант.

Първият, както побърза да изясни моят господар, синьор Пелегрино, бе възрастен французин, пристигнал в странноприемницата „При оръженосеца“ в края на месец юли,

издъхнал днес, изглежда поради заразата. Със сигурност бил голям благородник, добави Пелегрино, с доста разклатено здраве. Бе пристигнал в хана, придружен от Девизе и Дулчибени. Синьор дьо Муре беше всъщност почти напълно сляп и имаше нужда от придружители. За стария дьо Муре не се знаеше нищо: още от пристигането си беше заявил, че е много уморен и всеки ден караше яденето да му се поднася в стаята. Излизаше много рядко, за да се поразходи в околностите на странноприемницата. Войниците бързо си взеха бележка за разясненията на моя господар.

— Напълно невъзможно е, господа, да е умрял от чума! Беше човек с изключително добри маниери, много добре облечен. Ще да е било старост, това е всичко.

На Пелегрино му се бе развързал езика и той се стараеше да умилостиви стражарите с онзи свой приятен тон, който, макар и използван твърде рядко, понякога имаше отличен ефект. Въпреки благородните черти и високата, стройна фигура, нежните ръце и леко приведената стойка, лицето, оградено от спускащата се гъста бяла коса, сбрана с панделка, меките и морни кафяви очи, моят господар за жалост беше жертва на прекалено жлъчен и сприхав темперамент, който го караше да изпъстря думите си с голямо изобилие на ругатни. Този път само надвисналата опасност го възпираше да даде воля на своята природа.

Но вече никой не го слушаше. Бяха извикани младият Девизе и Дулчибени, които веднага излязоха от групата. Очите на нашите наематели светнаха, когато французинът музикант пристъпи напред. Допреди малко ги бяха омайвали звуците на неговата китара.

Стражите вече бързаха да си отидат и, без дори да оставят време на Дулчибени и Девизе да стигнат до стената, ги избутаха от едната страна, докато офицерът вече викаше: „Синьор Едуардус Бедфорд, англичанин, и дона... и Клоридия“.

Внезапната поправка и леката усмивка, с които бе изречено последното име, подсещаха без никакво съмнение каква древна професия упражняваше единствения гост от женски пол в „При оръженосеца“. В действителност за нея не се знаеше много, тъй като моят господар не я бе настанил заедно с останалите наематели, а в малката кула, където можеше да ползва отделен вход. През непълния месец на нейния престой трябваше само да ѝ нося храна и вино, а

освен това да ѝ предавам (всъщност доста често) покани в запечатани пликове, на които почти никога не пишеше името на подателя. Клоридия беше много млада, трябваше да е горе-долу на моята възраст. От време на време я бях виждал да слиза в залите на първия етаж и да се задържа в приказки (доста любезни, трябва да отбележа), с някои от нашите наематели. От разговорите ѝ със синьор Пелегрино излизаше, че има намерение да се установи в странноприемницата ни за постоянно.

Синьор Бедфорд не можеше да остане незабелязан: огненочервени коси, с безброй златисти петънца по носа и бузите, с яркосини и силно кривоогледи очи, той идваше от далечните британски острови. Доколкото знаех, не отсядаше за първи път „При оръженосеца“. Също както стъкларя Бреноци и Стилоне Приазо, поета, вече бе живял тук по времето на предишната ханджийка, Бог да я прости, братовчедка на моя господар.

Последното име, което извикаха, беше моето.

— На двадесет години е и работи при мен от скоро — обясни Пелегрино. — В момента е единственият ми прислужник, тъй като в този период имаме малко наематели. Не знам нищо за него, взех го на работа, защото си нямаше никого — каза набързо моят господар, оставяйки впечатлението, че иска да отклони от себе си всякаква отговорност за заразата.

— Покажи ни го, трябва да заключваме — отсякоха войниците нетърпеливо, тъй като не можеха да ме видят.

Пелегрино ме сграбчи подръка, като почти ме вдигна във въздуха.

— Момче, ама ти наистина си дребосък! — каза подигравателно единият, докато неговите другари се подсмиваха.

Междувременно по околните прозорци се показаха плахо няколко глави. Хората от квартала бяха разбрали какво ставаше, но само най-любопитните се опитваха да приближат. По-голямата част се държаха на разстояние, понеже вече се страхуваха от заразата.

Стражите приключиха мисията си. Странноприемницата имаше четири входа. Два откъм „Улицата на Мечката“: главната порта и един широк вход близо до нея — отворен в летните вечери който водеше към първата от двете трапезарии.

После идваше страничният служебен вход, който извеждаше от уличката право в кухнята и, най-накрая вратичката, която водеше от коридора към двора. Всички бяха старателно залостени с дебели дъбови дъски, заковани с гвоздеи, дълги половин педя. Същото се случи и с изхода, който излизаше на покрива от малката кула на Клоридия. Освен това прозорчетата, които от горното ниво на подземие то гледаха към паважа на уличката, бяха преградени с решетки, а едно евентуално бягство от втория етаж или от таванския етаж криеше риск от падане, а и човекът можеше да бъде разпознат и заловен.

Водачът на стражите, дебелак с наполовина отрязано ухо, даде нарежданията си. Трябваше да спуснем тялото на бедния синьор дьо Муре от един прозорец на неговата стая след зазоряване, когато каруца на Сдружението за молитва и грижа за мъртвите щеше да мине да го прибере и да се погрижи за погребението. Щяхме да бъдем надзиравани от дневния часови, от шест сутринта до десет вечерта, и от един нощен стражар през останалите часове. Нямахме да можем да излизаме, докато не бъде наново установена и потвърдена здравната безопасност на мястото, но така или иначе, карантината траеше не помалко от двадесет дни. През този срок трябваше да отговаряме периодично на проверката от един от прозорците, който гледаше към „Улицата на Мечката“. Бяха ни оставени няколко огромни мяха с вода, сняг, хляб, сирене, сланина, маслини, малко подправки и билки и една кошница жълти ябълки. По-късно щяхме да получим малко пари, с които да си плащаме доставките на храна, вода и сняг. Конете на странноприемницата щяха да останат там, където бяха в конюшната на кочияша, който живееше точно от другата страна.

Който излезеше или пък само се опиташе да избяга, щеше да получи четиридесет удара с камшик и да бъде представен пред съда, за да бъде наказан. На вратата бе закована позорната табела ЗАРАЗА. След това ни предупредиха да спазваме всички заповеди, които щяха да ни бъдат дадени впоследствие, включително нарежданията, които се издават по време на зараза, или иначе казано, на чума, и че онези, които не се подчиняват, ще бъдат жестоко наказани. Вътре в странноприемницата ние изслушахме мълчаливо съобщението, което ни осъждаше на изолация.

— Мъртви сме, всички сме мъртви — каза някой от наемателите примирено.

Бяхме се събрали в просторното преддверие на странноприемницата. То бе станало черно и мрачно веднага след като портата бе залостена. Оглеждахме се неловко. Никой не се решаваше да тръгне към съседната зала, където бе сервирана отдавна изстиналата вечеря. Моят господар, отпуснат на тезгяха на входа, проклинаше, държейки главата между ръцете си. Сипеше обиди и проклетия, които не могат да бъдат предадени в писмен вид, и заплашваше да стане опасен за всеки, който минеше наблизо. Изведнъж започна да нанася с голи ръце ужасяващи удари на бедния тезгях, от което списъкът на наемателите изхвъркна във въздуха. След това вдигна една маса, за да я запрати към стената. Трябваше да се намесим, за да го удържим. Пелегрино се опита да се освободи, но залитна и повлече със себе си няколко наематели, които се сгромолясаха шумно един върху друг. Самият аз трябваше да отскоча настрана в мига, за да не потъна в човешката купчина. Моят господар беше по-пъргав от своите укротители и почти мигновено се изправи, викайки и нахвърляйки се отново с юмруци върху тезгяха.

Реших да изляза от това тясно и вече опасно пространство и се измъкнах нагоре по стълбите. Тук обаче, след като стигнах първата площадка, се озовах пред абат Мелани. Слизаше внимателно, без да бърза.

— Значи така, момче, затвориха ни — каза той, натъртвайки р-то по френски маниер.

— Какво ще правим сега? — попитах.

— Нищо.

— Но ще умрем от чума!

— Ще видим — каза той с един неопределен оттенък на тона, който скоро щях да се науча да разпознавам.

След това смени посоката и ме придърпа на първия етаж. Преминахме коридора чак до края и влязохме в голямата стая, която починалият старец споделяше със своя спътник Помпео Дулчибени. Една завеса разделяше стаята на две. Дръпнахме я и сварихме лекаря Кристофано, който се суетеше над куфарчето си.

Пред него, отпуснат на креслото, лежеше синьор дьо Муре, все още полуоблечен, както го бяха оставили тази сутрин Кристофано и

медицинският експерт. Мъртвецът издаваше лека неприятна миризма поради септемврийската жегга. Водата в легена също излъчваше неприятен мирис на разложение, а началникът на стражата беше заповядал да не се размества нищо до края на проверката.

— Още сутринта те бях помолил: избърши тази смърдяща вода на пода — нареди Кристофано с нотка на нетърпение в гласа.

Тъкмо щях да отговоря, че вече съм го направил, още когато лекарят ми го беше заповядал, но щом обърнах поглед към земята, забелязах, че около легена наистина имаше няколко локвички. Изпълних нареждането без възражения, с парцал, навит на пръчка, като се проклинах, че не съм бил достатъчно внимателен тази сутрин. Всъщност преди това в живота си никога не бях виждал труп и може би вълнението ме беше объркало.

Муре изглеждаше още по-слаб и бледен, откакто беше пристигнал в странноприемницата „При оръженосеца“. Устните му бяха притворени и от тях още се процеждаше зеленикава лига, която Кристофано започна да бърше с кърпа. Лекарят се погрижи да я пипне, след като зави собствената си ръка в друго парче плат. Както беше вече направил и сутринта, огледа внимателно гърлото на мъртвеца и подуши кърпата. После накара абат Мелани да му помогне да намести тялото върху леглото. Краката, извадени от легена, бяха сивкави и издаваха ужасяващ мирис на смърт, който ни спря дъха.

Кристофано сложи чифт ръкавици от кафяв плат, които извади от куфарчето. Започна отново да разглежда устната кухня, след това огледа гръдния кош и вече оголените слабини. Първо обаче опипа деликатно зад ушите, после премина към подмишниците, отмятайки дрехата, за да може да разгледа влажната и покрита с рехави косми кожа. Накрая пощипна няколко пъти с върха на пръстите си меката плът, която се намира между срамните части и началото на бедрата. След което свали внимателно ръкавиците и ги положи в нещо като малка клетка, разделена на две части от една хоризонтална решетка. В долното ниво имаше една малка вана, в която той изсипа някаква кафеникава течност, после затвори вратичката на отделението, в което бе сложил ръкавиците.

— Оцет — обясни ми той. — Прочиства чумната зараза. Никога не се знае. Така или иначе, оставам на същото мнение: изобщо не прилича на чума. Засега можем да сме спокойни.

— На хората на началника на стражата казахте, че може би става дума за запек — напомних му.

— Дадох само един пример, колкото да спечелим време. Разбрах вече от Пелегрино, че Муре предпочитал само супи.

— Вярно е — потвърдих аз. — Даже и тази сутрин на зазоряване беше поискал малко.

— А, така ли? Продължавай тогава — помоли заинтересуван лекарят.

— Няма много за разказване: бе помолил моя господар за млечен бульон. Както всяка сутрин господарят отишъл да събуди синьор дьо Муре и благородника от Фермо, с когото дьо Муре споделяше стаята. Но синьор Пелегрино имаше работа, така че натовари мен със задачата да го приготвя. Слязох в кухнята, направих го и му го занесох.

— Сам ли беше?

— Да.

— Никой не дойде в кухнята?

— Не.

— Оставял ли си бульона без надзор?

— Нито за миг.

— Сигурен ли си?

— Ако мислите, че нещо в този бульон може да е накарало синьор дьо Муре да се почувства зле, знайте, че му го дадох лично, понеже синьор Дулчибени беше вече излязъл, и даже самият аз изпих една чаша.

Лекарят не зададе други въпроси. Погледна трупа и добави:

— Не мога да извърша тук и сега аутопсия и мисля, че никой няма да го направи, след като има съмнение за чума. Все пак, повтарям, не ми се струва да е заразна болест.

— Но тогава — намесих се аз, — защо ни поставиха под карантина?

— От престараване. Ти си още млад, но вярвам, че по тези краища добре помнят последната епидемия. Ако всичко върви добре, скоро ще си дадат сметка, че няма опасност. Този възрастен господин, който впрочем изглежда не се радваше на добро здраве, не е бил болен от чума. И бих казал между другото, че нито вие, нито аз сме заразени. Но така или иначе нямаме избор: трябва да спуснем навън тялото на бедния синьор дьо Муре и дрехата му, както ни наредиха онези

войници на капитана. Освен това всички трябва да спим в отделни стаи. Ако не греша, в тази странноприемница има достатъчно — каза той, като ме погледна въпросително.

Кимнах. На всеки етаж от двете страни на коридора бяха разположени четири стаи: една доста просторна, точно до стълбите, следвана от друга съвсем малка и една с формата на L, а в дъното на коридора се намираше най-обширната стая — единствената, която гледаше не само към „Улицата на Мечката“, но и към малката уличка. Казах си, че всички стаи на първия и втория етаж щяха да бъдат заети, но знаех, че господарят ми нямаше да се оплаква повече от обичайното, като се вземеше предвид, че за момента нямаше да се появят нови наематели.

— Дулчибени ще спи в моята стая — добави Кристофано. — Със сигурност не може да остане тук с трупа. Все пак — заключи той, — ако нямаме други случаи, истински или лъжливи, след няколко дни ще ни пуснат.

— След колко по-точно? — попита Ато Мелани.

— Кой може да каже? Ако някой в околността се почувства зле само защото е пил вкиснато вино или е ял развалена риба, веднага ще се сетят за нас.

— Значи рискуваме да останем тук завинаги — казах аз дръзко, усещайки се вече задушен от дебелите стени на странноприемницата.

— Завинаги не. Но успокой се: нима не си бил тук ден и нощ през последните седмици? Много рядко съм те виждал да излизаш, свикнал си вече.

Беше истина. Моят господар ме беше взел на работа по милост, защото знаеше, че си нямам никого на света. И аз работех от сутрин до вечер.

Това се бе случило в началото на миналата пролет, когато Пелегрино пристигна в Рим от Болоня, където работел като готвач, за да отвори наново „При оръженосеца“ след нещастиято, сполетяло неговата братовчедка, ханджийката Луиджа де Грандис Бонети. Тя, бедната, предала душата си на Господа Бога в следствие на едно улично нападение, извършено от двама цигани безделници, които искали да ѝ откраднат чантата с парите. Странноприемницата, ръководена тридесет години първо от Луиджа заедно със съпруга ѝ

Лоренцо и синчето Франческо, а после само от Луиджа, останала вдовица и без дете, едно време беше доста известна и приемаше гости от всички части на света. Почитта към херцог Орсини, собственик на малкия дворец, в който се помещаваше странноприемницата, беше накарала Луиджа да го обяви за свой единствен наследник. Херцогът все пак нямал нищо против, когато Пелегрино (който имал да изхранва жена, неомъжена щерка и още една дъщеричка) пристигнал от Болоня да му измоли позволение, за да продължи цветущата дейност на братовчедката Луиджа.

Това беше златната възможност за моя господар, който вече бе изпуснал една друга: в края на трудната си кариера в кухните на един богат кардинал, където вече бил стигнал до желаното място на помощник-резащ на месо, го изгонили, поради сприхавия му характер и честите му прояви на невъздържаност.

Почти веднага, след като Пелегрино се беше настанил в околностите на „Оръженосеца“, в очакване голямата къща да се освободи от някои временни обитатели, му бях препоръчан от енорийския свещеник на близката църква „Санта Мария ин Постерула“. Когато дойде знойната римска жега, жена му, на която работата на ханджийка никак не се нравеше, беше заминала заедно с дъщерите в полите на апенинските планини, където все още живееха роднините ѝ. Завръщането им се очакваше в края на месеца и междуременно аз бях останал единственият помощник.

Разбира се, не можеше да се очаква от мен да съм най-добрият прислужник, но за да бъде доволен господарят, правех всичко, което ми беше по силите. Когато привършвах с дневните задачи, с желание търсех всеки сгоден случай, за да мога да бъда полезен. И тъй като не ми харесваше да излизам сам и да се излагам на опасностите на улицата (преди всичко на жестоките шегички на моите връстници), бях почти винаги зает в странноприемницата „При оръженосеца“, както бе забелязал лекарят Кристофано. Независимо от това, мисълта да остана заключен за целия период на карантината в тези стаи, макар добре познати и гостоприемни, ми се струваше като непоносима жертва.

* * *

Междувременно бъркотията на входа се беше уталожила. Моят господар и всички останали, които заедно с него се бяха напрегнали в дългото и безсмислено пропиляване на сили, се бяха присъединили към нас. Накратко им бе обяснено заключението на Кристофано — това повдигна значително духа на повечето от тях, но не и на моя господар.

— Ще ги избия, ще ги избия всичките — развика се той отново, изпуснал юздите на гнева си.

Добави, че тази случка го е довела до разорение, понеже никой вече нямало да дойде в „Оръженосеца“, нито щяло да е възможно да се продаде странноприемницата, изгубила стойност заради онази проклета пукнатина, и щяло да се наложи да покрие всичките си кредити, за да вземе друг. Щял да обеднее и да пропадне, но първо щял да разкаже всичко на Гилдията на ханджиите. Щял да го стори, макар всички да знаели, че това няма да помогне — така каза, и продължи после да си противоречи сам многократно. Разбрах, че за жалост пак е опитал от гръцкото винце.

Лекарят продължи:

— Ще трябва да съберем завивките и дрехите на стареца, и да ги хвърлим на улицата, щом пристигне каруцата, която ще ги прибере.

После се обърна към Помпео Дулчибени:

— Да сте срещали или чули за заразени хора по пътя от Неапол?

— Не видяхме нищо подобно.

Благородникът от Фермо изглежда с усилие прикриваше голямото вълнение от смъртта на своя приятел, толкова повече, че бе настъпила в негово отсъствие. Пот покриваше челото и скулите му. Лекарят го разпита подробно: дали старецът се беше хранил редовно, дали тялото му било в добро състояние, дали страдал от меланхолия, дали изобщо беше проявил някакви признаци на страдание, освен тези, причинени от напредналата възраст. Според Дулчибени покойният не проявявал никакви признаци на заболяване. Дулчибени беше с доста масивна фигура, винаги облечен в черен жакет със старомодна надиплена яка с фламандска кройка. Изглеждаше бавен и тромав, най-вече заради големия корем. Последният, заедно с цветущия тен, караше човек да подозира слабост към храната, не по-малка от тази на моя господар към гръцкото вино. Гъстите коси, вече почти напълно бели, подозрителният нрав, леко провлеченият глас, както и мрачният и

умислен израз му придаваха вид на почтен и въздържан човек. Само с времето и с по-внимателно наблюдение, щях да видя в строгите му очи на кукумявка под редките, винаги сбръчкани вежди отражението на прикрита и неизкоренима суровост.

Дулчибени каза, че се е запознал случайно с починалия синьор дьо Муре по време на пътуването и че не знае много за него. Заедно със синьор Девизе го беше придружавал по пътя от Неапол, тъй като старецът, почти лишен от зрение, имал нужда от подкрепа. А синьор Девизе, музикант и свирач на китара, беше дошъл в Италия, за да си закупи нов инструмент от един майстор на лютни — така разказваше Дулчибени, а Девизе кимаше. Впоследствие беше изявил желание да се спре в Рим, за да се запознае с най-новите музикални течения, преди да се върне в Париж.

— Какво ще стане, ако излезем, преди да свърши карантината?
— намесих се аз.

— Опитът за бягство е най-лекомисленото решение — отговори Кристофано, — при положение че всички изходи са заковани, включително на коридора, който извежда от куличката, обитавана от дона Клоридия, на покрива. Прозорците са прекалено високи и снабдени с решетки, а тук долу има и часови. Така е по-добре. Бягството от карантина би довело до много строги наказания и значително по-тежка изолация в продължение на години. Хората от квартала биха помогнали беглецът да бъде заловен.

Междувременно се бяха спуснали сенките на нощта и аз раздадох маслените лампи.

— Нека се опитаме да запазим присъствие на духа — добави лекарят тосканец, гледайки многозначително моя господар. — Трябва да оставим впечатлението, че помежду ни всичко върви по мед и масло. Аз няма да ви посещавам, ако нещата не се променят, освен ако не ме помолите за това; ако пък се установят нови случаи на неразположение, ще трябва да го правя — за доброто на всички. Осведомете ме веднага, щом усетите някакво смущение в здравето ви, дори и да ви се струва дреболия. За момента все пак няма за какво да се притесняваме, тъй като този човек — каза лекарят, като посочи бездиханното тяло на синьор дьо Муре — не е умрял от чума.

— От какво е умрял тогава? — попита абат Мелани.

— Не от чума, повтарям.

— Как може да сте толкова сигурен, докторе? — настоя абатът с недоверие.

— Все още е лято и е доста горещо. Ако е чума, тя трябва да е от летния тип, който произлиза от нарушаването на естествената топлина и предизвиква температура и главоболие. Трупите потъмняват веднага, много са топли, и освен това са покрити с черни, гниещи струпеи. Но по него няма нито следа от струпеи, бубони или абсцеси, наричайте ги както искате; нито под мишниците, нито зад ушите или между бедрата. Не се е проявило нито повишаване на температурата, нито силна жажда. От това, което разказаха неговите спътници, изглежда е бил доста добре до няколко часа преди смъртта. За мен това е достатъчно, за да бъде изключена чумната зараза.

— Тогава е било друго зло — отвърна Мелани.

— Повтарям: за да се разбере, трябва да се прибегне до аутопсия. Да се отвори тялото и да се прегледа, както правят лекарите в Холандия. От един външен оглед бих могъл да предположа скоротечна блатна треска, толкова трудна за разпознаване, че за нея няма лек. Обаче не забелязвам по трупа следи от гниене или неприятни миризми, освен тези, дължащи се на смъртта и на възрастта. Бих могъл да предположа, че е била болестта на Мадзуко, или на Модоро, както я наричат испанците: причинява апостема, или иначе казано, абсцес в мозъка, следователно невидим, и щом това стане, смъртта е неизбежна. Но ако болестта е в начален стадий, може лесно да бъде спряна. Сиреч, ако бях известен само преди няколко дни, може би щях да успея да го спася. Щеше да е достатъчно да се източи кръв от едната от двете вени под езика, да се даде да изпие съвсем малко масло от витриол^[1], коремът и главата да се намажат с миро. Но, доколкото изглежда, старият Муре не е давал признаци на неразположение. Освен това...

— Освен това? — подкани го Мелани.

— От болестта на Мадзуко езикът със сигурност не се подува — завърши лекарят с изразителна физиономия. — Струва ми се, че е... нещо много подобно на отрова.

Отрова. Докато лекарят се качваше в стаята си, всички стояхме мълчаливо, загледани в трупа. Йезуитът се прекръсти за първи път. Синьор Пелегрино отново прокле злата съдба да има мъртвец в

странноприемницата, може би дори отровен, и се запита какво ли щеше да каже жена му, когато се върне.

Тогава наемателите заговориха за прочути случаи на отравяне или предполагаеми такива. Най-известни бяха случаите с някогашни крале като Карл Плешивия, Лотар, кралят на франките, или сина му Людовик, а в по-ново време, арсениковите смеси и т.нар. „кантарела“, използвани от Борджиите за мерзостните им престъпления и от династиите Валоа и Гиз. Един скрит трепет беше преминал през цялата група, тъй като страхът и отровата са родни сестри: някой припомни как Анри дьо Навар, преди да стане крал на Франция под името Анри IV, сам слизал на бреговете на Сена, за да загребне водата, която щял да пие по време на ядене, страхувайки се да не стане жертва на отровни отвари. Нима дон Хуан Австрийски^[2] не беше умрял, понеже нахлузил отровни ботуши?

Стилоне Приазо реши да напомни как Катерина Медичи бе отровила Жана д'Албре, майката на Анри Наварски, като използвала ръкавици и парфюмирани якички, и бе повторила начинанието дори със собствения си син, подарявайки му една прекрасна книга посветена на лова, чиито страници, леко слепени, той трябвало да разлиства, навлажнявайки върха на пръстите си с език. Страниците били напоени със смъртоносна италианска отрова.

С приготвянето на подобни смъртоносни препарати, подхвърли някой, се занимавали основно астролозите и майсторите на парфюми. А пък друг извади от прахта историята на Сент-Бартелеми, прислужник на прословутия приор на абатството Клюни, който изпратил на оня свят кардинал дьо Лорен, заплащайки му с отровни златни монети; докато Хайнрих от Лютцел умрял от отрова, поставена в осветената комка, с която се бил причестил — (какво богохулство!).

Стилоне Приазо започна да разговаря полугласно ту с един, ту с друг. Разправяше, че за поетите и за тези, които упражнява изкуството на красивото писане отдавна се говорят всякакви измислици, но че той бил само един поет и живеел заради поезията, Бог да му прости нескромността.

После всички се обърнаха към мен и пак захванаха да ми задават въпроси за бульона, който тази сутрин бях поднесъл на синьор дьо Муре. Трябваше да повтора многократно, че абсолютно никой освен

мен, не се беше приближавал до ястието. Много трудно най-накрая се убедиха и изгубиха интерес към присъствието ми.

Изведнъж забелязах, че единственият, който беше изоставил компанията, бе абат Мелани. Вече беше късно и реших да сляза в кухнята, за да се захвана с почистването.

В коридора се сблъсках с младия англичанин, синьор Бедфорд, който ми се струваше доста възбуден, може би защото не бе присъствал на лекарското заключение, тъй като беше пренесъл багажа си в нова стая. Наемателят се влачеше бавно и изглеждаше тъжен, както никога. Когато се явих внезапно пред него, подскочи.

— Аз съм, синьор Бедфорд — успокоих го.

Погледна мълчаливо и учудено пламъка на лампата, която държах в ръка. Беше изоставил за първи път обичайната си флегматична поза, която изтъкваше превзетата му и високомерна природа, и презрението, с което се отнасяше (и често ми го показваше) към мен, простия слуга. Син на майка италианка, Бедфорд изобщо не се затрудняваше да се изразява на нашия език. Даже красноречието му в разговорите, които придружаваха вечерите, беше ставало повод за веселие у нашите наематели.

Ето защо неговото мълчание тази вечер ме поразя още повече. Обясних, че по мнение на лекаря, нямаше за какво да се притесняваме, тъй като със сигурност не ставаше дума за чума. Все пак съществуваха подозрения, че дьо Муре може да е погълнал някаква отрова.

Той впери поглед в мен, без да каже нито дума, с полуотворена уста. Отстъпи няколко крачки назад, после се обърна и влезе в стаята си. Чух как превъртя отвътре ключа.

[1] *Oleum vitrioli* (лат.) „сярно масло“ — е медицинските и алхимическите трактати от онова време с думата „витриол“ се обозначават меден, железен и цинков сулфат, както и сярната киселина. — (Бел.ред.) ↑

[2] Дон Хуан Австрийски (1547–1578 г.) — незаконен син на Карл V Испански, император на Свещената Римска Империя и полубрат на Филип II Испански. Като военачалник на испанската армия побеждава турската войска в прочутата морска битка при Лепанто. — (Бел.ред.) ↑

ПЪРВА НОЩ

11 СРЕЩУ 12 СЕПТЕМВРИ 1683 Г.

— Остави го, момче.

Този път подскочих аз. Пред мен стоеше абат Мелани, който идваше от втория етаж.

— Гладен съм, придружи ме до кухнята.

— Трябва първо да осведомя синьор Пелегрино. Забрани ми да се приближавам до кухненския килер извън обичайните часове за обед и вечеря.

— Не се притеснявай, месер господарят ти сега е зает с мадам бутилката.

— А заповедите на доктор Кристофано?

— Не бяха заповеди, ами ценни съвети. Които аз смятам за маловажни.

Мина пред мен на първия етаж, където се намираха трапезариите и кухнята. Там намерих, за да задоволя неговото желание, малко хляб и сирене, налях и една чаша червено вино. Настанихме се на голямата кухненска маса, където се хранехме обикновено с моя господар.

— Каж ми откъде идваш — попита ме абатът, докато започваше да се храни.

Поласкан от любопитството му, разказах накратко историята на своя нещастен живот. На няколкомесечна възраст съм бил подхвърлен в един манастир близо до Перуджа. Впоследствие монахините поверили възпитанието ми на една благочестива жена, която живеела в околността. Като съм поотраснал малко, ме завели в Рим, за да бъда поверен на брата на жената, енорийски свещеник на „Санта Мария ин Постерула“, църквичката до странноприемницата. Свещеникът, след като ме бе използвал за някои дребни услуги, преди да бъде преместен извън Рим, ме бе препоръчал на синьор Пелегрино.

— Така, сега значи си прислужник — каза абатът.

— Да, но се надявам да не е завинаги.

— Иска ти се да имаш собствена странноприемница, предполагам.

— Не, синьор абате. Бих искал да стана вестникар.

— Хубава работа! — каза той с леко учудена усмивка.

Ето защо му обясних, че благочестивата и далновидна жена, на която съм бил поверен, ме поверила предвидливо на една възрастна прислужница да ме изучи. Старицата по-рано беше носила монашеско облекло и ме бе обучила в тривия и квадрия^[1], в науките за растенията, за животните и за минералите, в хуманитарните знания, във философия и теология. След това ме бе накарала да прочета множество историци, граматисти, италиански, френски и испански поети. Но още преди аритметиката, геометрията, музиката, астрономията, граматиката, логиката и реториката, ме бяха увлекли новините от света и най-вече, разпалих се аз, разказите за близки и далечни събития, за успехите на принцовете и на властващите династии, за войните и за другите чудни неща, които...

— Добре, добре — прекъсна ме той, — ясно, искаш да си вестникар или драскач, наричай го, както ти харесва. На който му сече пипето, често свършва така. Как ти дойде тази идея?

— Често бях изпращан да върша разни поръчки в Перуджа — отговорих му аз. — В града, ако денят бе хубав, имаше публични четения на вестници. После можеха да бъдат купени за два петака (това се правеше и в Рим) „летящите листове“ с много „забележителни описания на най-скорошните събития, случили се в Европа“.

— По дяволите, момче, никога не се бях сблъсквал с такъв като теб.

— Благодаря, синьоре.

— Не си ли прекалено образован за прост кухненски слуга? Тези като теб даже не знаят как се държи перо каза той, като направи гримаса.

Засегнах се.

— Много си интелигентен — добави абатът с по-мил тон. — И те разбирам: на твоята възраст аз също бях очарован от занаята на драскачите. Но имах много други неща за правене. Да се списват майсторски вестници си е голямо изкуство, и това винаги е по-добре, отколкото да се работи. И после — добави той между хапките, да си вестникар в Рим е похвално. Ще можеш да съобщаваш всичко за падането на данъците и таксите, за галиканизма^[2], за квиетистите^[3]...

— Да, вярвам... че да — кимнах в опит да прикрия своето невежество.

— Някои неща, момче, все пак трябва да се знаят. Иначе какво ще пишеш? Но пък ти си много млад. И после, кой би могъл да пише сега в този избледнял град? Трябваше да видиш блясъка на Рим от едно време, отпреди няколко години. Музика, театър, академии, посещения на посланици, процесии, танци: всичко сияеше с такова богатство и изобилие, каквито изобщо не можеш да си представиш.

— А защо днес вече не е така?

— Величието и процъфтяването на Рим свършиха с възшествието на сегашния папа, и ще се върнат само след смъртта му. Театралните представления са забранени, карнавалът е отменен. Нима не виждаш с очите си? Църквите са занемарени, дворците са оградени, улиците запуснати, акведуктите пропускат, архитектите и строителите нямат работа и се връщат в своите си страни. Писането и четенето на съобщения и вестници, което така те влече, са забранени, макар че забраната не винаги се спазва; наказанията са още по-сурови, отколкото в миналото. Дори за кралица Кристина Шведска, която дойде в Рим, за да се отрече от лютеранството и да приеме нашата вяра, не се устройват нито празненства в двореца Барберини, нито представления в театъра „Тор ди Нона“. Откакто Инокентий XI е на Светия престол, даже кралица Кристина трябваше да се оттегли в двореца си.

— В миналото сте живели в Рим?

— Да, за известно време — отговори той и веднага уточни — всъщност доста дълго. Пристигнах в Рим през 1644 — та, едва осемнайсетгодишен, и учих при най-добрите учители. Имах честта да бъда ученик на именития Луиджи Роси, най-големия композитор на Европа за всички времена. Тогава в двореца на „Четири фонтана“ фамилията Барберини имаше театър с три хиляди места, а театърът на фамилията Колона в двореца „Борго“ предизвикваше завистта на всички управляващи династии. Сценографи бяха все прочути имена, като самият Джан Лоренцо Бернини^[4], а сцените на театрите смайваха, завладяваха и радваха с представянето на дъждове, залези, сияния, истински животни, дуели с истински рани и кръв, дворци, по-истински от оригиналите, и градини с фонтани, от които бликаше кристално чиста вода.

Дадох си сметка, че до този момент още не бях попитал моя събеседник дали беше по-скоро композитор, дали свиреше на орган, или беше капелмайстор. За късмет се удържах. Почти голобрадото лице, необичайно меките и женствени движения и, преди всичко, толкова ясният глас, като на бързо съзряло момченце, ми разкриха, че пред мен стои един певец-кастрат.

Абатът трябва да бе забелязал светкавицата, пресякла погледа ми в мига, в който ми дойде това просветление. Все пак продължи, като че не се бе случило нищо.

— Тогава нямаше толкова певци, колкото днес. За мнозина стана възможно да намерят утъпкания път и да достигнат далечни и неочаквани висини. Що се отнася до мен, освен таланта, който по волята на небето ми бе дарен, бях учил доста усърдно. Затова, преди около тридесет години, великият херцог на Тоскана, мой господар, ме прати в Париж по стъпките на моя учител Луиджи Роси.

Ето откъде идваше това странно „р“, на което натъртваше с такава самодоволство.

— Отидохте в Париж, за да продължите да учите?

— Мислиш ли, че човек, който носи със себе си препоръчително писмо за кардинал Мазарини и лично за кралицата, е имал нужда да учи повече?

— Значи, синьор абате, сте имали възможността да пеете за техни кралски величества?

— Кралица Ана се радваше на пеенето ми, бих казал, необичайно много. Харесваха ѝ меланхоличните арии в италиански стил, с които аз ѝ доставях върховно удоволствие. Не минаваха и две вечери, без да отида в двореца, за да ѝ пея, и всеки път поне по четири часа в нейните покои не можеше да се мисли за друго, освен за музика.

Прекъсна се и вдигна блуждаещите си очи към прозореца, сякаш в мислите си не беше тук.

— Ти никога не си виждал кралския двор в Париж. Как да ти го опиша? Всички тези благородници и кавалери ми оказваха хиляди почести и, когато пеех за кралицата, ми се струваше, че съм в рая, обкръжен от стотици ангелски лица. Кралицата стигна дотам, да помоли великия херцог да не ме вика обратно в Италия, за да може да се радва още на моите услуги. Моят господар, който ѝ беше кръвен братовчед по майчина линия, задоволи молбата ѝ. Лично кралицата

няколко седмици по-късно, ми показа, дарявайки ме с очарователната си усмивка, писмото на моя господар, което ми позволяваше да остана още малко в Париж. Когато го прочетох, имах чувството, че сякаш ще умра от радост и възторг.

Впоследствие абатът започнал да се връща все по-често в Париж, също и по стъпките на своя учител Луиджи Роси, при чието име очите на Ато всеки път заблестяваха от вълнение.

— Днес името му не се споменава вече. А тогава всички се отнасяха с него, така, както заслужаваше — беше велик, може би най-великият. Покани ме за главната роля в „Орфей“, най-прекрасната опера, която някога е била поставяна във френския двор. Беше паметен успех. Тогава бях само на двадесет и една години. И след двумесечни повторения на представлението, едва се бях върнал във Флоренция, когато Мазарини трябваше да моли отново великия херцог да ме изпрати във Франция — толкова липсваше на кралицата моят глас. Случи се така, че, завърнали се заедно със синьор Роси, се озовахме сред безредиците на Фрондата^[5] и се наложи да бягаме от Париж с кралицата, кардинала и малкия крал.

— Познавали сте Всехристиянския крал от дете!

— Много добре при това. В онези тежки месеци на изгнание в замъка „Сен Жермен“ той никога не се отделяше от майка си и стоеше винаги един такъв тихичък, и ме слушаше как пея. Често, в моментите на почивка, се опитвах да го разсейвам, измисляйки игри за него; така Негово Величество си връщаше усмивката.

Бях едновременно шокиран и замаян от двойното откритие. Този чудат наемател не само имаше славно минало на музикант; беше се намирал в близки отношения с френския кралски дом! Освен това, той бе едно от тези чудеса на природата, които съединяваха мъжки черти с напълно женски способности и духовни качества. Веднага бях усетил необичайно сребристия тембър на гласа му. Но не се бях спрял достатъчно върху останалите детайли, понеже си мислех, че вероятно ставаше дума за обикновен содомит.

А всъщност се бях сблъскал с един кастрат. В действителност знаех, че за да добият изключителните си гласови данни, кастрираните певци трябваше да се подложат на мъчителна и необратима операция. Ако изключим печалната съдба на блажения Ориген^[6], който, за да достигне до върховно извисяване на духа, по своя воля се бил лишил

от мъжествеността си, бях чул, че християнската доктрина още от началото си осъждаше кастрацията. Но съдбата беше пожелала именно в Рим услугите на кастратите да бъдат високо ценени и търсени. Всички знаеха, че ватиканската капела почти винаги използва кастрати, а бях чувал възрастните от квартала да коментират шеговито песента на една перачка, като ѝ казваха: „Пееш като Розини“ или „Подобря си от Фолинята“. Имаха предвид кастратите, които преди десетилетия бяха радвали слуха на Климент VIII. Още по-често чувах да се споменава името на Лорето Виктори, чийто глас, знаех, имал дарбата да омагьосва. Затова папа Урбан VIII, без да го е грижа за двойствената природа на Лорето, го бе приел в ордена на Христовите воители. Нямаше такова значение, че в редица случаи Светият престол беше заплашвал с отлъчване тези, които извършват кастрация. Още по-малко бе от значение, че женственият чар на кастратите предизвикваше смут у зрителите. От приказките и от шегите на моите връстници бях научил, че бе достатъчно да изминеш няколко десетки метра от странноприемницата, за да се озовеш в дюкяна на един услужлив бръснар, винаги готов да извърши ужасното осакатяване, стига заплащането да е добро и тайната да бъде запазена.

— Какво чудно има в това? — каза Мелани, изтръгвайки ме от тези мълчаливи размисли. — Не трябва да те учудва, че една кралица предпочита моя глас пред този, Бог да ми прости, на някаква певачка. В Париж заедно с мен често се изявяваше една италианска певица, някоя си Леонора Барони, която наистина много се стараяше. Днес никой вече не се сеца за нея. Запомни, момче: ако на жените в наши дни не е разрешено да пеят пред публика, както правилно е искал свети Павел, това със сигурност не е случайно.

Вдигна чашата като за наздравица и тържествено изрецитира:

*Ти, който тук от всички знаеш най-добре
как песните вълнуват парижкото море,
какво ще кажеш за страстта, с която Кралят, а и
дворът
приеха песните на Ато и на Леонора —
мелодии, достойни за Орфеевата слава,
които само кралска сцена заслужава!*

Замълчах, като се ограничих само с един въпросителен поглед.

— Жан дьо Ла Фонтен — каза той с патос. — Най-големият поет на Франция.

— И, ако чух добре, е писал за вас?

— Да. А и един друг поет, този път тосканец, бе казал, че песента на Ато Мелани можеше да служи като лек срещу отровата от пепелянка.

— Друг поет?

— Франческо Реди, най-големият човек на словото и науката в Тоскана. Това бяха музите, по чиито устни шестваше моето име, момче.

— Пеете ли още пред кралските особи на Франция?

— След като се изпари младостта, гласът е първото достойнство на тялото, което ще те предаде. Като млад обаче пях в дворовете на цяла Европа, ето защо имах повод да се запозная с множество принцове. Днес за тях е удоволствие да ме помолят за съвет, когато трябва да вземат важни решения.

— Значи сте... абат-съветник?

— Да, тъй да се каже.

— Сигурно често сте в двора, в Париж.

— Дворът сега е във Версай, момче. А що се отнася до мен, това е дълга история. — И, смръщвайки чело, добави: — Чувал ли си някога да се говори за синьор дьо Фуке?

Името ми бе напълно непознато. Така и казах.

Той си наля още половин чаша вино и замълча. Неговото мълчание обаче не ме притесни. Останахме така известно време, без да обелим дума, стоплени от искрицата на взаимна симпатия.

Ато Мелани беше все още облечен както сутринта: с абатската си перука, шапчицата и късата лилава наметка над расото. Възрастта (която не му личеше изобщо) бе покрила лицето му с тънък слой тлъстина, който омекотяваше орловия му нос и строгите черти. Лицето му, покрито с белило, което отстъпваше само пред карминения цвят на изпъкналите скули, говореше за едно дълголетно противоречие на инстинкти: широкото смръщено чело и веждите, извити като дъга, говореха за студен и горд характер. Но той бе само поза: опровергаваха го упоритата гънка на малките свити устни и месестата, малко прибрана назад брадичка, сред която изпъкваше една трапчинка.

Мелани се покашля. Отпи една последна глътка, задържа виното в уста и примлясна с език.

— Ще сключим споразумение — каза той изведнъж. — Ти искаш да знаеш всичко. Не си пътувал, не си преживял нищо, не си виждал нищо. Прозорлив си, някои качества се забелязват на мига. Но без правилния тласък не се стига доникъде. И така, в двадесетте дни на карантина, които ни очакват, мога да ти дам всичко, от което се нуждаеш. Ще трябва просто да ме слушаш, и то винаги внимателно. В замяна ти ще ми помогнеш.

Смаях се:

— За какво?

— Ами дявол да го вземе, за да открием кой е отровил синьор дьо Муре! — отговори абатът, като че беше най-логичното нещо на този свят, и ме изгледа с крива усмивка.

— Сигурен ли сте, че става дума за отрова?

— Напълно — извика той, стана на крака и се огледа в търсене на нещо друго за хапване. — Бедният старец трябва да е погълнал нещо, което е причинило смъртта му. Чу лекаря, нали?

— А вас какво ви засяга?

— Ако не спрем навреме убиеца, той скоро ще пожъне други жертви тук вътре.

От страх гърлото ми мигновено пресъхна и малкото глад, който изпитвах, напусна окончателно празния ми стомах.

— Между другото — попита ме Ато Мелани — напълно ли си сигурен в това, което разказа на Кристофано за бульона, който си приготвил и поднесъл на дьо Муре? Няма ли нещо друго, което трябва да знам?

Повторих, че изобщо не бях откъсвал поглед от тенджерата и че самият аз го бях дал, лъжица по лъжица, на покойния. И че трябваше изцяло да се изключи каквато и да е външна намеса.

— Знаеш ли дали е взел нещо по-рано?

— Не бих казал. Когато отидох при него, току-що се беше събудил, а Дулчибени вече беше излязъл.

— А после?

— И после не, не мисля. След като го нахраних да го храня с бульона, му приготвих легена за миене на крака. Когато излязох, той

дремеше.

— Това може да означава само едно — заключи абатът.

— Тоест?

— Че ти си го убил.

Усмихна ми се. Беше се пошегувал.

— Ще ви служа във всичко — казах аз внезапно, с вече пламнали бузи, раздвоен между вълнението на предизвикателството и страха от опасността.

— Добре. Като начало би могъл да ми кажеш всичко, което знаеш за останалите наематели и дали през изминалите дни си забелязал нещо необичайно. Чул ли си някой странен разговор? Някой да е отсъствал за по-дълго време? Били ли са връчвани или изпращани писма?

Отговорих, че знам съвсем малко — само, че Бреноци, Бедфорд и Стилоне Приазо бяха вече отсядали „При оръженосеца“ по времето на синьора Луиджа, мир на праха ѝ. После споделих, не без известно колебание, че съм разбрал случайно, че отец Робледа, йезуитът, е посещавал нощем Клоридия. Абатът се ограничи с една лека усмивка.

— Момче, отсега нататък ще си държиш очите отворени. Особено внимавай с двамата спътници на стария Муре: онзи френски музикант, Робер Девизе, и Помпео Дулчибени, благородника от Фермо. — Погледна ме с присвити очи и продължи: — Знаем какво си мислиш сега: искаш да бъдеш вестникар, а не шпионин. Но знай тогава, че двата занаята в крайна сметка не са толкова различни.

— Но нали трябва да се познава всичко онова, което ми изредихте преди малко? Квиетистите, галиканизмът...

— Въпросът ти не е правилно зададен. Някои вестникари са стигнали далеч, но знаят малко — само истински важните неща.

— И кои са те?

— Нещата, които не се пишат. Но за това ще си поговорим утре. Сега да вървим да спим.

Докато изкачвахме стълбите, огледах мълчаливо бялото лице на абата на светлината на лампата: в него бях намерил своя нов учител и вече се наслаждавах на вълнението от това. Беше станало много бързо, да, но тайно усещах, че подобно скрито задоволство изпълваше и Мелани — задето бе срещал в мое лице ученик.

Поне докато не изтечеше карантината.

Абатът се обърна към мен, преди да се разделим и ми се усмихна. После изчезна в коридора на втория етаж, без да каже нито дума.

* * *

Прекарах голяма част от нощта в съшиване на стари почистени парчета хартия, събрани отгук-оттам, от масата, на която моят господар си водеше сметките, за да записвам върху тях скорошните събития, на които бях станал свидетел. Бях решил: нямаше да изпусна нито една дума от това, на което абат Мелани щеше да ме научи. Щях да отбелязвам всичко и да го пазя ревниво.

Без помощта на тези стари записки днес, седемнадесет години по-късно, не бих могъл да седя тук и да съставям тези мемоари.

[1] В средновековните университети т.нар. „тривий“ включва дисциплините граматика, реторика и логика, а „квадривият“ — геометрия, аритметика, музика и астрономия. — (Бел.ред.) ↑

[2] Галиканизъм — теория, застъпвана известно време от представителите на френската (галиканска) църква, според която властта на папата трябва да се ограничи в полза на епископите и светската власт. — (Бел.ред.) ↑

[3] Квиетизъм — религиозно учение, формулирано от Мигел де Молинос (1640 — 1697 г.), което препоръчва пасивно подчинение на волята Божия, отхвърля богослуженията и аскезата. Католическата църква заклеява квиетизма като ерес. (Бел.ред.) ↑

[4] Бернини, Джовани Лоренцо (1598–1680 г.) — италиански скулптор и архитект, основна фигура на италианския барок, архитект на „Свети Петър“ в Рим. — (Бел.ред.) ↑

[5] Фронда — под това общо наименование са известни размириците, съпровождали непълнолетието на крал Луи XIV (1648–1653 г.), причинени от усилията на парламента да ограничи нарастващата власт на Короната от личните амбиции на недоволни благородници и съпротивата на народа срещу данъчното бреме, наложено от кардиналите Ришельо и Мазарини. — (Бел.ред.) ↑

[6] Блаженият Ориген (ок. 185 — ок. 254 сл. Хр.) — ученик на Климент Александрийски, ръководил от 202 до 231 г. християнски училища в Александрия и Цезарея. Изгражда религиозна концепция, в която се опитва да обедини християнството и неоплатонизма. ↑

ВТОРИ ДЕН

12 СЕПТЕМВРИ 1683

Следващата сутрин бе белязана от изненадващо събуждане. Самият аз намерих синьор Пелегрино, заспал в леглото си, в стаята, която дялахме на тавана. Не се беше погрижил да приготви каквото и да е за гостите на странноприемницата — нещо, което, независимо от извънредната ситуация, все пак бе помолен да стори. Моят господар, все още облечен в дрехите от предишната вечер, се бе сгромолясал тежко върху завивките, и по всичко изглежда, бе потънал в дълбок сън вследствие на червеното винце. След като го събудих с доста усилия, се отправих към кухнята. Докато слизах по стълбите, долавях все по-близо далечен облак от звуци, първо начално смътен и въпреки това приятен. Щом се доближих до входа на трапезарията, която бе близо до кухнята, музиката ставаше все по-ясна и разбираема. Беше синьор Девизе, който, седнал на неудобно дървено столче, се упражняваше на своя инструмент.

Странно очарование завладяваше всички, които чуеха музиката на Девизе. Докато свиреше, насладата за слуха се съчетаваше с тази за очите. Неговият жакет от фина златиста коприна, изисканото облекло, очите, ту зелени, ту сиви, тънката пепелява коса — всичко в него сякаш съзнателно отстъпваше на жизнерадостните тонове, които успяваше виртуозно да извлече от шестте струни. След като последната нота се стопеше във въздуха, магията се изпаряваше и пред очите ни оставаше един дребен, червендалест, нацупен мъж, мрачен, с безлични черти, с нос, увиснал надолу над месестите, заядливи стиснати устни — нисък и набит, с войнишка походка и грубовати маниери.

Той не обърна особено внимание на моята поява и, след кратка пауза, пак започна да свири. Веднага от пръстите му се породих не просто някаква музика, а една чудна постройка от звуци, която даже и сега бих могъл да опиша, ако небето ми дареше думите, а не само спомена. Отначало беше само един простиък и невинен мотив, който, по подобие на танцова мелодия, преминаваше с арпежи от акорда на

тоналността в този на доминантата (това щеше да ми обясни по-късно умелият изпълнител — по онова време все още не познавах изкуството на звуците). После отново поемаше по същия път и, след един изненадващ скок с избегната каденца, повтаряше всичко. Но това бе само първият бисер от богат, удивителен наниз, който, както синьор Девизе щеше впоследствие да ми обясни, се наричаше рондо и се изграждаше именно от тази начална строфа, повторена многократно, но всеки път следвана от нова скъпоценност, на свой ред напълно непозната и блестяща със собствена светлина.

Както всяко друго рондо, това, което щях да слушам още много пъти, се увенчаваше с крайното, заключително повторение на първата строфа, сякаш за да даде смисъл, завършеност и равновесие на всичко. Но невинността и простотата, макар и прекрасна, на тази начална строфа, не би била нищо, ако се лишеше от възвишеното съзвучие с останалите, които една след друга, рефрен след рефрен, се издигаха нагоре по чудесната постройка, все по-свободни, непредвидими, изящни и дръзки. Така че последната от тях беше прекрасно и върховно предизвикателство, както за интелекта, така и за слуха, като предизвикателствата по въпросите на честта, които благородниците си отправят. Финалният арпеж, след като се бе навъртал предпазливо и сякаш плахо около ниските ноти, се изкачваше неочаквано към високите, за да полети към най-високите, променяйки своя свенлив напредък в бистър поток от красива хармония, който се лееше с удивително завръщане към ниските тонове. Там се задържаше, обгърнат от загадъчни и неописуеми хармонии, които в моето ухо звучаха като невъзможни (за тях най-вече ми липсват думи) и накрая с нежелание се усмиряваше, за да отстъпи място на последното повторение на началната фраза.

Слушах захласнат, без да пророня дума, докато не заглъхна и последният отглас от инструмента на френския музикант. Той ме погледна.

— Наистина свирите добре на лютня — дръзнах да кажа срамежливо.

— Преди всичко това не е лютня — отговори той. — Китара е. И после ти не си впечатлен от начина, по който свиря аз. Харесва ти тази музика. Ясно е от начина, по който слушаш. И имаш право: чувствам се доста горд от това рондо.

Тогава ми обясни как е композирано рондото и по какво се различава от останалите това, което беше изсвирил преди миг.

— Това, което току-що чу, е рондо в стил бризе, който на италиански се нарича, мисля, *спецато*^[1]. Или, иначе казано, имитация на лютнята: акордите не се свирят всички заедно, а на арпежи.

— Аха — измънках объркано.

От моето изражение Девизе трябва да бе разбрал колко незадоволително беше неговото обяснение, затова продължи. Каза ми, че това рондо се харесва толкова, тъй като, докато рефренът е написан по добрите стари норми на съзвучие, редуващите се строфи съдържаха нови хармонични блокове, като всички до един завършваха по неочакван начин, сякаш бяха чужди на общоприетата музикална доктрина. След като стигаше своята кулминация, рондото се спускаше ненадейно към своя край.

Попитах го как така говори моя език толкова свободно (макар и със силен френски акцент — това премълчах).

— Пътувах много и се запознах с много италианци, които, по убеждение и от опит, смятам за най-добрите музиканти на света. В Рим за жалост папата от години е затворил театъра „Тор ди Нона“, който се намираще точно тук, на две крачки от странноприемницата, но в Болоня, в параклиса „Сан Петронио“, и във Флоренция могат да се слушат множество добри музиканти и редица великолепни нови творби. Дори и нашият голям учител Жан-Батист Люли, който е гордост на краля във Версай, е флорентинец. Аз познавам най-вече Венеция, която по отношение на музиката е най-процъфтяващият измежду всичките италиански градове. Обожавам венецианските театри: „Сан Касиано“, „Сан Салваторе“ или прочутия театър „Дел Кокомеро“, където, преди да ида в Неапол, присъствах на един прекрасен концерт.

— Смятахте ли да останете за дълго в Рим?

— Сега за жалост вече няма никакво значение какви са били плановете ми. Не знаем дори дали ще излезем живи оттук — каза той, започвайки отново да свири някаква мелодия, за която спомена, че е откъс от чакона^[2] на маестро Люли.

В мига, в който излязох от кухнята, където след разговора с Девизе се бях затворил да приготвя обяда, се сблъсках с Бреноци, венецианския стъклар. Казах му, че ако иска топла храна, всичко вече е

готово. Но той, без да обели дума, ме хвана и ме завлече надолу по стълбите, които водеха към килера. Още преди да се възпротивя, ми запуши устата с ръка. Спряхме се по средата на стъпалата и той веднага ме притисна:

— Стой мирен и слушай, не се страхувай, трябва само да ми кажеш някои неща.

Съскаше със сподавен глас, без да ми даде възможност да отворя уста. Искеше да разбере какво мислят останалите наематели за смъртта на синьор дьо Муре и дали смятат, че има опасност от нов смъртен случай — от отрова или по друга причина, и дали някой в частност се опасява от такава възможност, и дали изглежда, че останалите изобщо не се опасяват, и колко, според мен, можеше да продължи карантината, дали повече от двадесетте дни, определени от магистрата, и дали подозирах, че един или повече гости притежават отрови, дали мислех, че подобни вещества са били използвани наистина, и накрая, дали някой от всички присъстващи проявяваше необяснимо спокойствие по отношение на карантината.

— Синьоре, аз всъщност...

— Турците? Говориха ли за турците? А за чумата във Виена?

— Но аз не знам нищо, не...

— Спри да дрънкаш глупости, за Бога, и ми отговори — настоя той нетърпеливо. — Маргарити: говори ли ти това нещо или...?

— Какво, синьоре?

— Маргарити.

— Ако желаете, синьоре, имам сушени в килера, за отвари са. Зле ли се чувствате?

Той изпъшка и вдигна очи към небето.

— Забрави всичко, което казах. Нарездам ти само едно: който и да те пита, за мен не знаеш нищо, разбрахме ли се? — и той стисна двете ми ръце силно, чак до болка.

Стоях и го гледах слисан.

— Разбрахме ли се? — повтори той нетърпеливо. — Какво става, не ти ли стига?

Не разбрах смисъла на последния му въпрос и започнах да се страхувам, че не е в всичкия си. Освободих се от хватката му и се измъкнах нагоре по стълбите, докато моят похитител се опитваше да ме задържи, като ме дърпаше силно. Показах се от полумрака, докато

китарата на Девизе започваше отново да свири прекрасния тревожен мотив, който бях чул по-рано. Вместо да остана обаче, се забързах към първия етаж. Все още държах стиснати юмруците си поради напрежението от нападението на стъкларя, ето защо едва сега усетих, че държа нещо в едната си ръка. Разтворих я и видях три малки перли, искрящи с удивителен блясък.

Пъхнах ги в джоба си и се отправих към стаята, където беше починал синьор дьо Муре. Тук намерих неколцина от нашите наематели, заети с едно твърде печално дело. Кристофано се готвеше да пренесе трупа, завит в бял чаршаф вместо саван, под който се усещаше мъртвешката вдървеност на крайниците. На лекаря помагаха синьор Пелегрино и, поради липса на по-млади доброволци, Дулчибени и Ато Мелани. Абатът беше без перука и белило на лицето. Учудих се като го видях в светско облекло — панталони като на папските войници и жабо от муселин — бе прекалено елегантен за тъжния повод. Чорапите от огненочервена коприна бяха единственият останал знак за званието му.

Тялото на нещастника беше положено в един голям въздълъг кош, подпряно с парцали и завивки. Отгоре бе сложен вързопът с малкото вещи на мъртвия, събрани от Дулчибени.

— Не притежаваше ли нищо друго? — попита абат Мелани, забелязвайки, че благородникът от Фермо бе предал само някои дрехи на починалия.

Отговори Кристофано, като обясни, че е задължително да се предаде само личният гардероб, докато останалото можеше без проблеми да остане у Дулчибени, за да бъде евентуално връчено на роднини, ако такива се появят. После тримата спуснаха тялото с едно дебело въже от прозореца на улицата, където Сдружението за молитва и грижа за мъртвите очакваше своя тъжен товар.

— Какво ще стане с мъртвия, синьор Кристофано? — попитах лекаря. — Ще го изгорят, нали?

— Това не ни засяга. Не може да бъде погребан — каза, като си отдъхна.

Чухме някакво леко дрънчене. Кристофано се наведе към земята.

— Изпусна нещо... но какво държиш в ръка? — попита той.

От полуразтворения ми юмрук на пода бе паднала една перличка. Лекарят я взе и я разгледа.

— Наистина е прекрасна. Откъде си я взел?

— О, оставени са на съхранение от един наемател — излъгах, като му показах и другите две.

Междувременно моят господар излизаше от стаята. Стори ми се задъхан. Ато също ни напусна и тръгна към своята стая.

— Лошо. Човек не трябва никога да се разделя от перлите, особено в нашия случай.

— Защо?

— Измежду множеството им загадъчни качества, те предпазват и от отрова.

— Как е възможно? — попитах пребледнял.

— Защото са *siccae etfrigidae*^[3] на втора степен — отговори Кристофано — и, ако са добре съхранени във ваза и не са продупчени, *habent detergentem facultatem*^[4] и могат да пречистват кръвта при трески и гниене. Изчистват и проясняват кръвта (всъщност намаляват месечното кръвотечение) и, според Авицена, лекуват *cor crassatum*^[5], сърцебиене и нарушения на сърдечния ритъм.

Докато Кристофано сипеше лекарски мъдрости, не успях да си обясня: какъв таен сигнал в такъв случай криеше подаръкът на Бреноци? Трябваше на всяка цена да говоря с абат Мелани, помислих, и се опитах да се сбогувам с лекаря.

— Интересно — добави Кристофано, докато ги разглеждаше и ги въртеше внимателно между пръстите си — формата на тези перли показва, че са били извадени от вечерна вода преди пълнолуние.

— И какво значи това?

— Че лекуват лъжливите видения и приумици на духа. Ако бъдат разтворени в оцет, те пропъждат *omni imbecillitate et animi delinquo*^[6], и лекуват преди всичко привидна смърт.

Най-накрая Кристофано ми даде обратно перлите и се разделихме. Качих се тичешком по стълбите, бързайки към стаята на абат Мелани.

Стаята на Ато беше на втория етаж, точно над тази, която старият Муре делеше с Дулчибени. Това бяха най-широките и светли помещения в цялата странноприемница: всяко от тях се радваше на цели три прозореца, от които два с изглед към „Улицата на Мечката“ и един, гледащ към ъгъла с малката уличка. По времето на синьора Луиджа тук бяха отседали важни особи със своите свити. Имаше още

една подобна стая и в таванското помещение, което представляваше третия и последен етаж, където бе живяла синьора Луиджа. Тук, независимо от забраната на Кристофано, продължавахме да живеем заедно, макар и временно, моят господар и аз — привилегия, която щях да загубя със завръщането на жената на синьор Пелегрино, която, тъй като беше изявила претенции целият етаж да бъде запазен за семейството, щеше със сигурност да ме изпрати отново да спя в кухнята.

Бях поразен от разнообразието от книги и документи от всякакъв вид, които абатът беше донесъл със себе си. Ато Мелани беше почитател на античните останки и красотите на Рим, поне ако се съди по заглавията на някои томове, които успях да зърна, спретнато подредени на една полица. По-късно, по съвсем друг повод, щях да се науча да ги разпознавам: „Блясъкът на древния и новия Рим, с описание на всички главни храмове, театри, амфитеатри, циркове, места на морски сражения, триумфални арки, обелиски, дворци, бани, курии и базилики“ от Лаури, „*Chernicensis Roma*“ от Фабрициус и „Антични съкровища на великия град Рим“, сбрани накратко от множество антични и съвременни автори, с добавен трактат върху пожарите в древността от Андреа Паладио^[7]. После се набиваха на очи девет големи карти с рамки в цвят индийска тръстика и позлатени топчици, както и цял куп манускрипти, които Мелани държеше на масата и които бързо прибра. Покани ме да седна.

— Тъкмо исках да говоря с теб. Каж ми: познаваш ли някого в този квартал? Приятели, познати?

— Мисля... ами не. Почти никого, синьор абате.

— Можеш да ме наричаш синьор Ато. Жалко. Искаше ми се да разбера, може би от прозореца, какво се говори по повод нашето положение, и ти ми беше единствената надежда — каза той.

Застана на прозореца и с нежен, едва сдържан глас, започна да пее:

*Безнадеждни надежди, сбогом, сбогом
Ах, излъгани надежди, отишли си в полет...*

Импровизираният урок по виртуозност на абата ме остави слисан и изпълнен с възхищение: въпреки възрастта, Мелани все още беше запазил своя изключително изящен сопранов тембър. Поздравих го и го попитах дали той е авторът на прекрасната песен, която току-що беше започнал да пее.

— Не, дело е на синьор Луиджи Роси, моя учител — отговори разсеяно абатът. — Но кажи ми, кажи ми по-скоро как мина сутринта? Забеляза ли нещо странно?

— Случи ми се нещо доста любопитно, синьор Ато. Бях привършил един кратък разговор с Девизе, когато...

— А, Девизе, именно за него исках да те питам. Свиреше ли?

— Да, но...

— Добър е. Харесва се много на краля. Негово Величество обожава китарата поне толкова, колкото едно време, като млад, обожаваше да слуша опера и да се проявява в дворцовите балети. Хубави времена бяха. И какво ти каза Девизе?

Разбрах, че ако първо не изчерпя музикалната тема, нямаше да ме остави да продължа. Затова му казах за рондото, изпълнено от струните на френския музикант, който ми беше разказал, че е слушал италианска музика в много театри, най-вече във Венеция, където беше прочутият театър „Ел Кокомеро“.

— Театър „Ел Кокомеро“? Сигурен ли си, че си спомняш добре?

— Е, ами да, името е едно такова... в общи линии, доста странно име за един театър. Девизе ми каза, че е бил там малко преди да отиде в Неапол. Защо?

— А, нищо. Само дето твоят китарист разправя измислици, но без да се подготви добре.

Вцепених се от учудване:

— Как можете да го твърдите?

— „Ел Кокомеро“ е прекрасен театър, където наистина се изявяват мнозина изключително способни люде. С една дума, там съм пял и аз. Спомням си, че веднъж уредникът искаше да ми пробута ролята на Апелес в „Александър, победител над самия себе си“. Аз, разбира се, се заинатих и ми дадоха ролята на главния герой, ай, ай. Голям и хубав театър е „Ел Кокомеро“. Жалко, че се намира във Флоренция, а не във Венеция.

— Но... Девизе каза, че е бил там преди да тръгне към Неапол.

— Именно. Преди немного време значи, при положение, че после от Неапол е дошъл направо в Рим. Ама това е абсолютна глупост: театър с такова име остава добре запечатан в паметта, както всъщност се е случило и с теб. Трудно е да го поставиш в погрешния град. Аз ти казвам: Девизе никога не е стъпвал в „Ел Кокомеро“. И може би даже във Венеция.

Останах объркан при разкритието на тази малка, но бъдеща тревога лъжа на френския музикант.

— Карай нататък, момче — поде абатът. „Преди малко ми каза, че ти се е случило нещо странно, ако не греша.“

Най-накрая успях да споделя с Ато въпросите, зададени ми толкова настоятелно от венецианеца Бреноци, а също за неговото чудновато запитване за маргаритите, и за загадъчния подарък от три малки перли, за които Кристофано бе установил, че са от онзи тип, дето се използват за лекуване на отравяния и привидна смърт. За това се страхувах, че тези дребни скъпоценности имаха някаква връзка със смъртта на синьор дьо Муре и че може би Бреноци знаеше нещо, но се бе уплашил да говори открито. Показах перлите на Мелани. Абатът им хвърли един поглед и се усмихна дружески.

— Момчето ми, изобщо не вярвам, че бедният синьор дьо Муре... — започна той, клатейки глава, но беше прекъснат от силен писък.

Изглежда идваше от горния етаж.

Изскочихме в коридора и хукнахме нагоре по стълбите. Спрях ме се на втората площадка, където лежеше по корем в безсъзнание синьор Пелегрино.

Зад нас идваха и останалите наематели. От главата на моя господар се стичаше струйка кръв, която течеше надолу по стъпала. Писъкът без никакво съмнение беше излязъл от устата на Клоридия — куртизанката — която гледаше трепереща, покрила почти цялото си лице с кърпичка, привидно лишено от живот тяло. Зад нас, все още неподвижни, си проби път лекарят Кристофано. Отмести с една кърпа дългите бели коси от лицето на моя господар. Тогава той изглежда се оживи, потръпна силно и повърна някаква зеленикава и воняща маса. После синьор Пелегрино се просна на земята, без признаци на живот.

— Да го вдигнем и да го занесем в стаята му — подкани Кристофано, като се наведе над господаря ми.

Никой не помръдна, освен мен, опитах се, без почти никакъв резултат да повдигна тялото му от кръста нагоре. Абат Мелани ме замести, след като ме избута настрана.

— Дръж му главата — нареди той.

Лекарят хвана Пелегрино за краката и сподирени от всеобщото мълчание, го пренесохме до голямата таванска стая, където го положихме на леглото.

Скованото изражение на моя господар излъчваше неестествена бледност, а лицето му бе покрито от тънък слой пот. Приличаше на восьчна фигура. Опулените му очи бяха вперени в тавана, синкавата кожа под тях висеше на торбички. Раната на челото току-що беше почистена от лекаря, разкривайки дълга и дълбока пукнатина, през която се виждаше черепа, вероятно засегнат от някакъв силен удар, но моят господар не беше мъртъв: чуваше се хрипкавото му дишане.

— Паднал е по стълбите и си е ударил главата. Но се опасявам, че вече е бил в безсъзнание.

— Какво значи това? — попита Ато. Кристофано се поколеба, преди да отговори:

— Станал е жертва на пристъп на някаква болест, която все още не съм установил със сигурност. Тъй или иначе, кризата е настъпила мигновено.

— Какво значи това? — повтори Ато, повишавайки тон. — И той ли е отровен?

При тези думи ме побиха силни тръпки. Спомних си какво бе казал абатът предната нощ: ако не успеехме да го спрем навреме, убиецът щеше скоро да вземе нови жертви. И може би сега, доста порано, отколкото очаквахме, беше нападнал вече моя господар.

Но лекарят поклати глава в отговор на въпроса на Мелани и свали кърпата, която Пелегрино беше свикнал да носи завързана на врата: две синкави и подути петна се разкриха под лявото ухо.

— От общата скованост би могло да се предположи, че става дума за същата болест като на стария Муре. Но тези — продължи лекарят, като посочи двете подутини — тези тук... И все пак не ми изглеждаше...

Разбрахме, че Кристофано мислеше за чумата. Отдръпнахме се инстинктивно, някой започна припряно да се моли.

— Беше потен, вероятно имаше треска. Когато го спуснахме на улицата, тялото на синьор дьо Муре се отпусна много лесно.

— Ако е чума, не му остава много.

— И при все това... — продължи той, навеждайки се отново над двете тъмни издутини на врата на моя господар — при все това съществува възможност да става въпрос за подобно неразположение, но от друг вид и не толкова безнадеждно. Например „петната“.

— Например какво? — намесиха се отец Робледа и Стилоне Приазо, поетът.

— В Испания, отче, ги наричат *tabardillo*, докато в кралство Неапол се казват *pastici*, а в Милано — *segnì* — обясни Кристофано, като се обърна към единия, после към другия. — Това е болест, причинена от развалена кръв вследствие на стомашно неразположение. Всъщност Пелегрино повърна. Чумата започва с цялостна отпадналост, докато „петната“ — с леки смущения, лека отпадналост и замайване на главата (което установих при него именно тази сутрин). След това се задълбочава и има най-различни симптоми. Накрая тялото се обсипва с червени, морави или черни петна като тези двете. Които, наистина са прекалено подути, за да бъдат само петна, но също така са прекалено малки, за да бъдат чумни бубони.

— Но — намеси се Клоридия — това, че Пелегрино припадна така ненадейно, не е ли сигурен знак за чума?

— Не знаем дали е загубил съзнание поради удара в главата или поради болестта — въздъхна лекарят. — Тъй или иначе, истината ще ни кажат тези две подутини тук, които за жалост, казвах, са прекалено тъмни и показват, че болестта е по-тежка и с повече гниене.

— В крайна сметка — прекъсна отец Робледа — заразно ли е или не?

— Болестта с петната се причинява от прекалена топлина и пресъхване, и впрочем се проявява *facillime*^[8] при холеричните темпераменти, какъвто е именно Пелегрино. Оттук ще разберете колко е важно, за да се избегне заразата, да не се превъзбуждаме и вълнуваме — и той погледна многозначително йезуита. — Това зло изсушава и унищожава за кратко време влагата на телата и накрая може да причини смърт. Но ако се дава течност на отслабналото и болно тяло,

то побеждава заразата в себе си и малцина умират: поради това тази болест е по-лека от чумата. Все пак почти всички сме го доближавали в последните часове. И значи всички сме изложени на опасност. Добре ще е да се приберете в стаите си, аз ще ви посетя един след друг по-късно. Опитайте се да запазите спокойствие.

После Кристофано ме извика при себе си, за да му помогна.

— Много добре, че Пелегрино повърна веднага: така стомахът му се е прочистил от веществата, способни да изгният и да се развалят от стомашните сокове — каза той, щом отидох при него. — От сега нататък заболелият трябва да се храни със студени храни, които освежават холеричния темперамент.

— Ще му пускате ли кръв? — попитах, тъй като бях чувал, че този метод е универсално препоръчван за всеки вид неразположение.

— В никакъв случай: пускането на кръв би могло да намали прекалено много естествената топлина и болният би умрял много по-бързо.

Потръпнах.

— За щастие — продължи Кристофано — нося със себе си билки, мехлеми, отвари, прахчета и всичко, което ми служи в случай на заболявания. Помогни ми да съблечем твоя господар, че трябва да го намажа с балсама за морбили, както Гален нарича „петната“, който прониква и запазва тялото от разваляне и гниене.

Излезе и след малко се върна с цял набор от шишенца.

След като грижливо сгънах в едно ъгълче голямата сива престилка и дрехите на синьор Пелегрино, попитах:

— Може би в такъв случай смъртта на Муре се дължи на чумата или на петната?

— Не намерих и помен от петънце по стария французин — бе резкият отговор. — Все пак вече е късно, за да го разберем. Предадохме тялото.

И той се затвори в стаята с моя господар.

Следващите мигове бяха, меко казано, мъчителни. Почти всички бяха отчаяни след случилото се с ханджията. Смъртта на възрастния французин, приписана от лекаря на отрова, със сигурност не бе хвърлила групата в подобна уплаха. След като почистих стълбите, мисълта ми се насочи към благосъстоянието на неговата душа, която

може би скоро щеше да се изправи пред Всевишния. Спомних си, във връзка с това, че един едикт нареждаше да се окачи във всяка стая на странноприемниците някаква картина или изображение на Светия отец папата, или на Светата Дева, или пък някой от светците, и да се постави съд със светена вода.

Сломен, със сърце изцяло обърнато към небето, молейки се Бог да не ме лиши от обичта на моя господар, се качих отново на таванския етаж и се насочих към трите стаи, останали празни след заминаването на жената на синьор Пелегрино, за да търся светена вода и някаква малка икона, която да закача над леглото на заболелия.

Това бяха стаите, обитавани някога от синьора Луиджа. Бяха останали почти непокътнати, тъй като семейството на новия ханджия не беше живяло дълго в тях.

След кратко тършуване намерих в спалнята, върху една доста прашна масичка, близо до две мощехранителници и до един Агнец Божи от сладко тесто, покрит с кристален похлупак и една керамична статуетка на Йоан Кръстител, държащ в ръцете си една стъклена ампула, пълна със светена вода.

По стените висяха красиви икони. Развълнувах се, докато ги гледах и, като се сетих отново за тъжните събития в моя млад живот, в гърлото ми заседна буца. Лошо беше, казах си, че картините в трапезариите изобразяват единствено светски сцени, макар и хубави: една картина с плодове, две с горички и човешки фигури, други две продълговати рисунки на пергамент, с образи на различни птички, селца и амурчета, които чупят лъковете на коленете си и, накрая, единственият Библейски компромис — сладострастната сцена със Сузана и старците в банята.

Погълнат от подобни размишления, избрах малко изображение на Мадоната на Седемте мъки, окачена там и се върнах към стаята, където Кристофано все още се суетеше около бедния ми господар.

След като нагласих в пълно мълчание картината и светената вода до леглото на болния, почувствах, че силите ме напускат и като се отпуснах в един ъгъл на помещението, заплаках.

— Кураж, момче, кураж.

В гласа на лекаря открих онзи Кристофано, бащински настроен и весел, който миналите дни ми бе вдъхнал толкова добро настроение.

Той притисна успокоително главата ми между ръцете си и най-накрая аз можах да дам изблик на чувствата си. Умираще този, който ме бе прибрал при себе си, спасявайки ме от сигурна мизерия. Синьор Пелегрино беше човек със сприхав, но добър характер и, макар да бях на служба при него само от шест месеца, ми се струваше, че съм бил винаги с него. Какво щеше да се случи сега с мен? След като карантината приключеше, ако все пак успееш да я преживея, щях отново да се окажа без никакви средства, а новият енорийски свещеник на „Санта Мария ин Постерула“ изобщо не го познавах.

— Сега всички ще имат нужда от теб — каза той, като отново ме изправи на крака. — И аз самият щях да те потърся, тъй като трябва да пресметнем запасите. Паричната помощ, която ще даде Конгрегацията по здравеопазването, ще бъде при всички положения доста скромна и ще е добре да ползваме разумно наличностите си.

Все още подсмърчайки, го уверих, че килерът изобщо не е празен, но въпреки това той настоя да го заведе там. Килерът се намираще в подземиято и само аз, освен Пелегрино, имах ключ. Отсега нататък, каза ми Кристофано, трябваше да пазя и двата ключа в място, известно единствено на мен и на него, за да не може никой да си взема тайно от запасите. На слабата светлина, която се процеждаше от малките прозорчета, влязохме в килера, който беше на две нива.

За късмет моят господар — голям майстор-готвач, какъвто бе някога — не бе пропуснал да зареди килера с голямо разнообразие от ароматни сирена, осолени меса и пушени риби, и, освен това, с цели редици стомни, пълни с вино и зехтин, които зарадваха за момент погледа на лекаря и накараха лицето му да се отпусне блажено. Но той отбеляза всичко само с крива усмивка и продължи:

— За всеки проблем ще се обръщаш към мен и ще ме осведомяваш, ако някой ти се стори в недобро здраве. Ясно ли е?

— Но ще се случи ли и на други същото, което стана със синьор Пелегрино? — попитах, а очите ми отново се напълниха със сълзи.

— Да се надяваме, че няма. Обаче ще трябва да направим всичко възможно да не се случи — каза той, избягвайки погледа ми. — Ти, междувременно, можеш да останеш да спиш в стаята с него, както впрочем направи и предната нощ, независимо от моите разпореждания: добре е, че твоят господар има някой, който да се грижи за него нощем.

Доста се учудих, че лекарят не взе предвид възможността аз да се заразя, но не дръзнах да задавам повече въпроси.

* * *

Придружих го до спалнята му, на първия етаж. Щом свихме вдясно, където се намираше стаята на Кристофано, подскочихме изненадани: заварихме Ато, облегат на вратата.

— Какво правите тук? Мисля, че дадох ясни разпореждания на всички — възнегодува лекарят.

— Много добре знам какво казахте. Но ако има някой, който няма какво да губи от близостта на друг, това сме точно ние тримата. Нали ние пренесохме бедния Пелегрино? Това момче е живяло редом със своя господар до тази сутрин. Ако трябваше да сме се заразили, това вече е станало.

Малки капчици пот покриваха широкото сбръчкано чело на абат Мелани, докато говореше. Гласът му, независимо от саркастичния тон, издаваше, че гърлото му е пресъхнало.

— Това не е повод да злоупотребяваме — възрази Кристофано, като си придаде твърд вид.

— Съгласен съм — каза Мелани. — Но преди да се заключим в този своеобразен затвор, бих искал да разбера какви са възможностите ни да излезем живи оттук. И се обзалагам...

— Не ме интересува какво се обзалагате. Останалите са вече по стаите си.

— ...обзалагам се, че никой не знае със сигурност какво трябва да се прави през следващите дни. Какво ще стане, ако има още смъртни случаи? Сигурни ли сме, че ще ни бъдат доставени запасите? И какво се случва извън тези стени? Разпространила ли се или не заразата?

— Това не е...

— Всичко това е важно, Кристофано. Никой не продължава напред сам, както мислите да направите вие. Трябва да говорим, дори и това да послужи само, за да си представим нашето печално положение като не толкова безнадеждно.

От неуверените възражения на лекаря разбрах, че доводите на Ато го бяха убедили. За да довършат започнатото от абата, към нас в този момент се присъединиха Стилоне Приазо и Девизе. Израженията им подсказваха, че и те искаха да отправят немалко тревожни въпроси към лекаря.

— Добре — предаде се Кристофано с въздишка, още преди двамата да отворят уста. — Какво искате да знаете?

— Абсолютно нищо — отговори Ато, като се нацупи. — Преди всичко трябва да преценим заедно: кога ще се разболеем?

— Когато и ако плъзне заразата — отвърна лекарят.

— О, стига! — възрази Стилоне. — Ако приемем най-лошата хипотеза, тоест, че става дума за чума, кога ще се случи? Вие лекар ли сте или не?

— Да, кога? — обадох се като ехо, като че да си дам сила.

Кристофано бе притиснат натясно. Облеци авторитетно кръглите, черни, подобни на бухал, очи и, като повдигна леко едната си вежда — неоспорим знак, че се гласеше да говори — положи важно два пръста на брадичката си.

Обаче след това пак си помисли и отложи обясненията за същата вечер, тъй като намерението му било, каза, да ни събере всички след вечеря и тогава да ни даде каквито си поискаме обяснения по случая.

При това положение абат Мелани се прибра в стаята си. Кристофано обаче задържа Стилоне Приазо и Девизе.

— Преди малко ми се счу, докато говорих, че страдате от някакви газове. Ако искате, нося със себе си добри лекове, за да ви освободя от дразненето.

Двамата се съгласиха, но не без известно смущение. Решихме и четиримата да слезем на приземния етаж, където Кристофано ми нареди да претопля малко хубав бульон, с който всеки щеше да погълне по четири зрънца от сярно масло. Лекарят междувременно щеше да се погрижи да намаже гърба и кръста на Стилоне Приазо и Девизе с балсам, приготвен лично от него.

В очакване Кристофано да отиде да вземе това, което му бе необходимо и което бе забравил в стаята си, французинът се разположи в един ъгъл на другия край на залата, за да си настрои китарата. Надявах се, че ще изсвири отново привлекателната пиеса,

която така ме бе очаровала тази сутрин, но след малко го видях да става и да се връща към кухнята, като се спря зад масата, където седеше поетът неаполитанец, без повече да докосне своя инструмент. Стилоне Приазо беше извадил един малък бележник и драскаше нещо.

— Момче, не се страхувай. Няма да умрем от чума — каза той, обръщайки се към мен, който тършувах в кухнята.

— Може би предвиждате бъдещето, синьоре? — попита иронично Девизе.

— По-добре, отколкото могат лекарите! — пошегува се Стилоне Приазо.

— Вашите шегички не са подходящи за тази странноприемница — смъмри го лекарят, който се върна с навити ръкави и балсам в ръка.

Неаполитанецът първи си разкри гърба, докато Кристофано изброяваше, както обикновено, многобройните качества на своя балсам:

— ...и накрая оказва благотворно влияние също и на месестата покривка на гръбнака. Достатъчно е да се втрие енергично в гърба, докато попие. Успокоението е сигурно.

Докато се трудех да подредя кухнята и да затопля бульона, чух как тримата започнаха да разговарят все по-поверително помежду си.

— ...И все пак ти повтарям, че е той — чух да изсъсква Девизе, лесен за разпознаване поради характерното френско произношение, което особено в думи като *saigo*, *guerra* и *correre*^[9] правеше гласа му невъзможен за объркване.

— Няма съмнение, няма съмнение — обади се като ехо и възбудено Стилоне Приазо.

— Тук сме трима, които го познаваме, и всеки по различни пътища — завърши Кристофано.

Дискретно наострих уши, за да подслушвам, без да прекрочвам прага, който разделяше кухнята от трапезарията. Съвсем скоро разбрах, че говореха за абат Мелани, когото и тримата очевидно познаваха по слухове.

— Това е сигурно: става дума за особено опасен индивид — потвърди категорично Стилоне Приазо.

Както винаги, когато искаше да си придаде особена важност, той се загледа сурово в някаква невидима точка пред себе си, докато

почесваше върха на носа си с кутрето и си разтърсваше пръстите на ръката, като че ли искаше да се почисти от някакъв пращец.

— Трябва да се държи под постоянно наблюдение — заключи той.

Тримата разговаряха, без да ги е грижа за мен, както впрочем се случваше с всички клиенти, за които един дребен прислужник бе малко повече от сянка. Така разбрах цяла поредица факти и обстоятелства, които ме накараха горко да съжалявам, че предната нощ бях приказвал толкова надълго с абат Мелани и, най-вече, че му бях обещал услугите си.

— А сега не е ли на служба при краля на Франция? — попита с тих глас Стилоне Приазо.

— Мисля, че да. Макар никой да не може да го каже със сигурност — отвърна Девизе.

— Любимият занаят на някои хора е да бъдат с всички и с никого — добави Кристофано, докато продължаваше масажа и размачкваше все по-силно с върха на пръстите гърба на Стилоне Приазо.

— Служил е на толкова владетели, че самият той не ще успее да си ги спомни всичките — изсъска Стилоне. — В Неапол, мисля, не биха го пуснали дори да влезе в града. По-надясно, благодаря — допълни той, обръщайки се към лекаря.

Така научих, с неописуема уплаха, за тъмното и бурно минало на абат Мелани. Минало, за което предната нощ той не ми беше споменал нищичко.

Още в най-ранна младост Ато бил нает от великия херцог на Тоскана като певец-кастрат (това всъщност ми беше казал). Но тази не била единствената работа, която вършел за своя господар: всъщност му служел като шпионин и таен куриер. Певческата дарба на Ато наистина била обожавана и търсена във всички кралски дворове на Европа, което давало на кастрата възможност не само да се радва на голям престиж сред коронованите особи, но и да се движи с особена свобода сред тях.

— С извинението да забавлява владетелите, той се вмъкваше в дворовете, за да шпионира, да плете интриги, да подкупва — обясни Девизе.

— И да съобщава после всичко на поръчителите си — довърши с изражение на погнуса Стилоне Приазо.

Освен Медичите, много скоро и кардинал Мазарини потърсил двойните услуги на Ато, благодарение на старите приятелски отношения между Флоренция и Париж. Кардиналът станал даже негов основен закрилник и го водел със себе си и на най-деликатните дипломатически преговори. Ато бил приеман като човек от семейството. Станал първи приятел на племенницата на Мазарини, по която кралят си бил загубил ума дотам, че искал да се ожени за нея. А когато по-късно на девойката се наложило да напусне Франция, Ато останал неин довереник.

— После обаче Мазарини умря — рече Девизе — и нещата станаха доста трудни за Ато. Негово Величество отскоро беше станал пълнолетен и нямаше доверие в нито едно от протежетата на кардинала — обясни той. — Още повече, че Мелани бе компрометиран от скандала с Фуке, Главният интендант на финансите.

Подскочих. Не беше ли именно Фуке името, което абатът ми бе споменал предната нощ?

— Беше погрешна стъпка — продължи музикантът французин — че Всехристиянският крал му прости едва след много време.

— Наричаш го само „погрешна стъпка“? Но той и онзи крадльо Фуке не бяха ли даже първи приятели? — възрази Кристофано.

— Никой не е успял да установи как са стояли нещата в действителност. Когато арестуваха Фуке, сред неговата кореспонденция беше намерена бележка със заповед Ато да бъде приет тайно като гост в дома му. Бележката бе показана на Фуке от съдиите.

— И как я обясни Главният интендант? — попита нетърпеливо Стилоне Приазо.

— Разказа, че преди време Ато търсел сигурно скривалище. Този всезнайко си бе навлякъл враждата на влиятелния херцог дьо Ла Мейере, наследника на богатствата на Мазарини. Херцогът, който се славеше с избухлив нрав, беше получил от краля разрешението Мелани да бъде отдалечен от Париж и бе пуснал по петите му наемни убийци, за да го очистят. Ето защо някои общи приятели препоръчали Ато на Фуке: в дома му щял да се намира на сигурно място, тъй като не било известно помежду им преди да е имало някаква близост.

— Но значи Ато и Фуке не са се познавали? — каза Стилоне Приазо.

— Не е толкова просто — укори го Девизе с тънка хитра усмивка. — Оттогава са минали повече от двадесет години, а пък аз по онова време бях дете. Впоследствие обаче прочетох докладите от процеса срещу Фуке, които бяха по-разпространени в Париж от Библията. Фуке беше казал на съдиите: „Не бе известна никаква връзка между Мелани и мен.“

— Какъв хитрец! — извика Стилоне. — Съвършен отговор — никой не можел да свидетелства, че някога преди ги е виждал заедно, което обаче не изключва тайно да са били в контакт... Според мен двамата са се познавали, и още как! Онази бележка говори ясно: Ато бил един от тайните шпиони на Фуке.

— Възможно е — съгласи се Девизе. — Така или иначе с този двойствен отговор Фуке спаси Ато от затвор. Ато ноцува в дома на Фуке и веднага след това замина на свой ред за Рим, избягвайки преследванията. В Рим обаче го стигнаха лоши вести: арестът на Фуке, скандалът, опетненото му име, гневът на краля...

— И как се измъкна? — насърчи го Стилоне Приазо.

— Измъкна се прекрасно — намеси се Кристофано. — В Рим постъпи на служба при кардинал Роспильози, негов съгражданин от Пистойя, същият, който после стана папа. Ато и днес още се хвали, че му е помогнал да го изберат за понтифекс. Пистойците винаги разправят небивалици, вярвайте ми.

— Може и така да е — отвърна предпазливо Девизе. — Но за да направиш някого папа, трябва да маневрираш много добре в конклава^[10]. А по време на този конклав, Ато наистина помогна на Роспильози. Освен това папа Роспильози беше голям приятел на Франция. А се знае, че Мелани от край време е много близък не само с най-видните кардинали, но и с най-влиятелните френски министри.

— Този индивид е интригуващ и двуличен, от него човек трябва да се пази.

Бях на върха на изумлението. Наистина ли човекът, за когото говореха тримата гости на странноприемницата, беше същият, с когото се бях задържал на приказка, на няколко метра оттук, едва предната нощ? Беше ми се представил като музикант, а сега ми се разкриваше като таен агент, участващ в съмнителни дворцови ходове и даже въввлечен в скандали. Изглеждаше тъй, сякаш се бях запознал с две

различни лица. Да, ако бе вярно това, което самият абат ми беше споделил (а именно, че все още се радваше на благоразположението на многобройни владетели), трябваше да е на върха на кариерата си. Но след като е чул разговора между Стилоне Приазо, Кристофано и Девизе, кой не би приел думите му с подозрение?

— Във всеки политически въпрос от определена важност изскача винаги абат Мелани — започна пак френският музикант, като натърти върху думата „абат“. — Само че се разбира чак след време, че в случая е замесен и той. Успява да се вмъкне винаги и навсякъде. Ато беше сред помощниците на Мазарини по време на преговорите с испанците на Острова на фазаните, когато бе сключен Пиренейският мир. Бяха го изпратили и в Германия, за да убеди принца-електор^[11] на Бавария да се кандидатира за императорския трон. Сега, когато възрастта не му позволява да пътува толкова, колкото преди, се опитва да бъде полезен най-вече като праща на краля доклади и дописки за положението в Рим, който познава прекрасно и където и днес има доста приятели. Изглежда, че в не едно държавно дело от Париж са се чували тревожни гласове, търсеци съветите на абат Мелани.

— Всехристиянският крал приема ли го на аудиенции? — полюбопитства Стилоне Приазо.

— Това е друга загадка. Личност с толкова съмнителна репутация не би трябвало изобщо да бъде допускана в двора, а пък Ато поддържа преки връзки с министрите на Короната. Даже има хора, които се кълнат, че са го виждали да се измъква в най-невъзможни часове от покоите на краля. Като че ли Негово Величество го призовавал с голяма спешност и в пълна тайна на разговор.

Значи беше вярно, че абат Мелани можеше да поиска аудиенция при Негово Величество краля на Франция. Поне за това не ме бе излъгал, помислих си аз.

— А братята му? — попита Кристофано, докато се приближавах към него с една купа топъл бульон.

— Винаги действат в група, като вълци — коментира Девизе с израз на неодобрение. — Щом като Ато се устрои в Рим, след избора на Роспильози, двама от братята му се присъединиха към него и един от тях веднага стана капелмайстор в „Санта Мария Маджоре“. В Пистоя, техния град, си присвоили тайно пари от дарения и данъци и много техни съграждани с право ги мразят.

* * *

Нямаше място за повече съмнения. Не се бях запознал с абат, а с някакъв двуличен содомит, способен да печели доверието на нищо неподозиращи владетели и то, благодарение на мошеническата подкрепа на своите братя. Обещанието да му помогна беше непростима грешка.

— Време е да посетя синьор Пелегрино — обяви Кристофано, след като даде на двамата си събеседници сярното масло с бульона.

Чак тогава забелязахме, че се бе появил Помпео Дулчибени — кой знае от кога — и бе седял в пълно мълчание в един от ъглите на другата трапезария и се черпеше от дамаджанката с ракия, която моят господар държеше обикновено, заедно с чашките на една от масите. Със сигурност, помислих си, беше чул разговора за Ато Мелани.

Тогава се присъединих към троицата. А Помпео Дулчибени не помръдна. Когато стигнахме първия етаж, срещнахме отец Робледа.

Йезуитът си беше дал кураж, възпирайки изблиците на безумния си страх от заразата, и бе застанал на прага на своята стая, като попиваше потта, която залепваше за ниското му чело, по прошарените му къдрици, и се стремеше да си придаде важност. Излязъл въвн от стаята, той стоеше сковано близо до стената на коридора, без да я докосва, с доста смешен вид в тази поза. Остана загледан в нас с тревожната и плаха надежда да чуе добри новини от лекаря. Цялата тежест на едрото му тяло, бе сякаш съсредоточена в пръстите на краката, а гърдите — прекалено изпъчени напред, поради което профилът на черната му фигура образуваше голяма крива линия.

Не беше наистина тлъст, но мургавото му лице и вратът му бяха закръглени. Беше висок, така че шкембето не разваляше фигурата му, а ѝ придаваше излъчване на тежест и благоразумие. Чудноватата поза принуждаваше йезуита да държи очите си насочени надолу, с леко спуснати клепачи, ако искаше да погледне своя събеседник. Това, заедно с дългите и раздалечени една от друга вежди и сенките под очите, създаваше впечатление за надменно безразличие. За негово нещастие, в мига, в който го видя, Кристофано го покани настоятелно да ни следва, понеже може би Пелегрино щял да има спешна нужда от

свещеник. Робледа имаше намерение да възрази, но не му дойде нищо наум, та се предаде и тръгна с нас.

Когато се качихме на тавана, за да хвърлим един поглед на онова, което вече се страхувахме, че е трупът на моя господар, забелязах ме, че той бе още жив. И още похъркваше тихичко, но непрекъснато. Двете петна не бяха нито изчезнали, нито се бяха подули: диагнозата още се колебаеше между петна и чума. Кристофано се погрижи да го измие и освежи с влажни кърпи, след като му попи потта.

Тогава напомних на йезуита, останал предвидливо вън от стаята, че, при това положение, щеше да се наложи да извърши тайнството на последното причастие. Едиктът, предвиждащ присъствието на свещени изображения в странноприемниците, нареждаше — уточних аз, — ако някой се разболе в странноприемница или хан, да бъде изповядан официално поне на третия ден от болестта, ако не и по-рано, както и да бъдат извършени останалите тайнства.

— Ами, ох, ами да, всъщност е така — каза Робледа, попивайки нервно с кърпичка потните си кичури.

Побърза обаче да добави, че според споменатия църковен едикт, освен енорийският или друг свещеник, натоварен лично от него, друг не можеше да извърши законно тези тайнства. Ако някой свещеник все пак решеше да го стори, поемаше върху себе си смъртен грях и рискуваше най-тежка форма на отлъчване, която само папата би могъл да опрости. В действителност, продължи той, едиктът, от който бях научил тази добра и правдива препоръка, разпореждал единствено енорийският свещеник на местната църква да полага свещения елей върху челата на болните и да шепне светите слова в ушите на нещастниците и, доколкото знаел той, за болните се грижели милосърдните братя от Сдружението на Постоянството към църквата „Сан Салваторе ин Лауро“, чието първо задължение е грижата за заболелите чуждоземци и т.н. Освен това имало нужда от елей, благословен за случая от епископ, а той не носеше такъв със себе си.

Йезуитът познавал така добре въпроса — каза той разгорещено, та чак тлъстата му брадичка подскачаше — тъй като през Светата година 1675-та един негов събрат се е озовал в подобна на нашата ситуация и всъщност той не извършил тогава последния ритуал.

Докато Робледа повтаряше своите съображения пред останалите, успях да намеря едикта, който Пелегриното държеше в едно чекмедже,

заедно с всички обществени разпоредби, които трябваше да спазват ханджиите, собствениците на странноприемници и кръчмарите. Разгледах го набързо: йезуитът имаше право.

Думата взе лекарят Кристофано и покорно отбеляза, че учените и мъдри забележки на отец Робледа трябваше да бъдат спазени буква по буква и без възражения, тъй като ставаше дума за църковно разпореждане и едикт, чието нарушаване водеше до отлъчване, и че следователно трябваше незабавно да се осведоми енорийският свещеник на близката църква „Санта Мария ин Постерула“, че е установен нов случай на съмнение за зараза. После трябваше да бъдат предупредени милосърдните братя от Сдружението на Постоянството към „Сан Салваторе ин Лауро“: никаква друга свещеническа мисия не беше допустима в този случай. Даже, при това положение на нещата, добави Кристофано с блясък в големите си, кръгли и черни очи, щеше да бъде разумно всеки от наемателите да подготви своевременно своите вещи; като се извършели тези процедури, сме щели да бъдем преместени на сигурно място, а после — в лазарет.

Отецът, който до момента бе запазил пренебрежително спокойствие, подскочи.

Всички обърнахме очи към него.

Забити в пода, сякаш окачени над дългия и остър нос, черните очички на йезуита не се повдигнаха: като че ли отец Робледа се страхуваше да не похаби — вдигайки поглед към лицата на останалите — ценните си вътрешни сили, насочени в този миг към опита да го измъкнат някак си от това затруднение. Изтръгна едикта от ръката ми.

— Но... ето, ето. Ах, знаех си — каза той, като подръпна устната си с палеца и показалеца и изпъчи корем. — В този едикт не се говори за извънредни случаи, като например отсъствие, възпрепятстване или закъснение на енорийския свещеник, когато всеки свещеник може да извърши светото миросване!

Кристофано намекна, че нищо от този род все още не се е случило.

— Но може да се случи — настоя отец Робледа, разтваряйки ръцете си в театрален жест. — Ако извикаме братята от „Сдружението на Постоянството“, мислите ли, че няма да ни изпратят в лазарета, без дори да се приближат до болния, поради страх от зараза? И после, да, извънредната компетенция на енорийския свещеник е нужна според

църковното нареждане, но никога, никога не е била нужна по Божия воля! Значи е мой напълно неотложен дълг да помажа този беден агонизиращ брат със светото миро, което отнема следите от греха, дарява сила на душата да понесе последните страдания и...

— Но нямате миро, благословено от епископа! — прекъснах го аз.

— В гръцката църква например минават и без него — отговори той надменно.

И без допълнителни обяснения, ми нареди да му донеса зехтин, както изрично препоръчвал свети Яков, тъй като трябвало да го благослови, а също и една пръчица. Само след няколко минути, отец Робледа беше до възглавницата на господаря Пелегрино, за да го мироса за последно.

Всичко стана наистина мигновено: той потопа пръчицата в зехтина, и, стремейки се да стои възможно по-далеч от болния, му намаза едното ухо и измърмори кратката формула: „*Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per sensus*“^[12], доста различна от по-дългата версия, която всички познаваха.

— Университетът в Льовен — обясни той после, като се обърна към смаяната публика, — прие през 1588 година, че в случай на зараза е позволено свещеникът да извърши светото миропомазване с пръчица, вместо с палец. И вместо да помаже устата, носа, очите, ушите, ръцете и краката, като всеки път произнася каноничната формула „*Per istas sacras unctiones, et suam piisimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum deliquisti*“^[13], от тогава много теолози приеха за валидно тайнството с едно-единствено помазване, извършено набързо върху някой от сетивните органи и с произнасяне на кратката универсална формула, която чухте по-рано.

После йезуитът бързо се отдалечи.

За да не се набивам на очи, изчаках групичката да се разпръсне и веднага последвах отец Робледа. Настигнах го точно, когато прекрачваше прага на стаята си.

Все още задъхан, му казах, че съм много загрижен за душата на моя господар: наистина ли мирото бе пречистило съвестта на Пелегрино от греховете и той не рискуваше да отиде в ада? Или се налагаше да се изповяда преди да умре? И какво би се случило, ако не се върнеше в съзнание преди прехода в отвъдното?

— О, ако е само това — отговори Робледа припряно, — недей да се притесняваш: не ще бъде вина на твоя господар, ако преди да умре, не дойде на себе си поне за толкова време, колкото да направи пълна изповед на своите прегрешения пред Бога.

— Знам — отвърнах незабавно, — но освен опростимите грехове има също и смъртни...

— Ти може би знаеш за някой тежък грях, извършен от твоя господар? — попита притеснено йезуитът.

— Доколкото ми е известно, не е отивал по-далеч от някое избухване и някоя чашка в повече.

— Така или иначе, и да бе убил — каза Робледа, като се прекръсти, — това не би променило нещата.

Тогави ми обясни, че отците йезуити, тъй като имат особено отношение към тайната на изповедта, от много време изучавали с голямо внимание доктрината за греха и прошката. — Има престъпления, които водят до смъртта на душата и те са многобройни. Но има и такива, които са донякъде допустими — каза той, като понижи смутено глас — и даже някои, които са разрешени, разбира се, в изключителни случаи. Всичко е въпрос на обстоятелства и за изповедника, уверявам те, решението винаги е много трудно.

Случаите бяха безкрайно разнообразни и всичко трябваше да се обмисля с особена предпазливост. Трябва ли да се даде опрощение на син, който убива баща си в самозащита? Грях ли върши този, който, за да избегне да бъде несправедливо осъден, умъртвява свидетел? Ами жена, която убива мъжа си, защото знае, че иначе той ще убие нея? Може ли един благородник, за да защити честта си пред равните нему (което за него най-важно от всичко в този живот), да отнеме живота на този, който го е обидил? И грях ли е, когато един войник по заповед на свой висшестоящ убива невинен човек? И още, може ли жена да проституира, за да спаси от глад собствените си деца?

— А когато се краде, отче, винаги ли се върши грях? — настоях, досещайки се, че прекалено изобилните деликатеси в килера на моя господар не винаги достигнаха дотам по законен път.

— Не, разбира се. И тук трябва да се вземат предвид вътрешните и външните обстоятелства, при които е извършено деянието. Със сигурност е много по-различно, ако богатият краде от бедния,

отколкото ако бедният краде от богатия, или богатият от богатия, или бедният от бедния и така нататък.

— Но не може ли да се даде опрощение във всички случаи, когато се върне откраднатото?

— Много бързаш! Задължението да се върне откраднатото е нещо важно, разбира се, и изповедникът е длъжен да го напомни на вярващия, който му се доверява. Но задължението може да бъде ограничено или да отпадне. Не трябва да се връща откраднатото, ако това означава да обеднееш: един благородник не може да се лиши от прислугата си и един виден гражданин не може, разбира се, да падне дотам, че да работи.

— Но ако не съм принуден да върна това, което съм заграбил, както казвате вие, тогава какво трябва да правя, за да получа опрощение?

— Зависи. В някои случаи е хубаво да се направи посещение в дома на ощетения и да се поднесат сърдечни извинения.

— А данъците? Какво се случва, ако не се плащат задълженията?

— Ами... Това е доста деликатен въпрос. Данъците се вписват между *res odiosae*^[14], в смисъл, че никой не ги плаща по собствено желание. Нека кажем, че със сигурност е грях да не се плащат справедливите данъци, докато за несправедливите трябва да се разгледа случай по случай.

Робледа ме просветли и за много други ситуации, за които, без да познавам доктрината на йезуитите, бих отсъдил по доста различен начин: ако е несправедливо осъден, човек може да избяга от затвора, може да напие стражарите и да помогне на затворниците в неговата килия да се измъкнат; може да се изпитва радост от смъртта на родител, който ни оставя солидно състояние, стига тя да не бъде примесена с лична омраза към починалия; могат да се четат книги, забранени от Църквата, но най-много за три дни и не повече от шест страници; може да се краде от родителите, без да се върши грях, но не повече от петдесет златни монети; накрая, който се кълне, но само престорено и без намерение да се закълне истински, не е задължен да удържи клетвата си.

— Значи може да се лъже! — смаян, събрах всичко в една дума.

— Не се изразявай толкова грубо! Всичко зависи от намерение то. Грехът е съзнателно отдалечаване от Божествения закон —

изрецитира тържествено Робледа. — Ако се извършва само привидно, но без да го искаш наистина, тогава си спасен.

Излязох от стаята на Робледа в плен на някаква смесица от изтощение и безпокойство. Благодарение на мъдростта на йезуитите реших, че Пелегрино имаше добри възможности да спаси душата си. Но от всички тези слова излизаше, че бялото може да се нарече черно, че истината е равнозначна на лъжата, че доброто и злото са едно цяло.

Може би абат Мелани не бе кристално чистият човек, за какъвто искаше да го смятат. Но на отец Робледа, мислех си аз, трябваше да се има още по-малко доверие.

* * *

Часът за обед бе вече минал и нашите наематели, гладували предната вечер, заслизаха бързо към кухнята. След като се подкрепиха на две-на три с една моя супичка с кюфтенца и хмел, която не предизвика възторг у никого, Кристофано привлече нашето внимание върху нещата, които трябваше да се направят. Скоро щяхме да бъдем повикани от стражите да се появим на прозорците за проверка. Още един разболял се със сигурност щеше да накара Конгрегацията по здравеопазването да утвърди опасността от зараза и в такъв случай карантината щеше да бъде удължена и засилена. Може би щеше да се построи лазарет, в който рано или късно щяхме да бъдем преместени. Перспективата накара и най-смелите да потръпнат.

— Тогава не ни остава друго, освен да се опитаме да избягаме — изпъшка стъкларят Бреноци.

— Не би било възможно — отбеляза Кристофано. — Сигурно вече са сложили решетки, за да преградят улицата, а дори и да успеем да ги преминем, ще тръгнат да ни гонят из цялата папска територия. Бихме могли да се опитаме да я прекосим в посока към Лорето, бягайки през горите, за да се качим после на лодка или кораб на Адриатика и да избягаме по море. Но по този път не разполагам със сигурни приятели и мисля, че никой от нас не се намира в по-добро положение. Ще бъдем принудени да просим гостоприемство от непознати, като по този начин всеки път ще рискуваме да бъдем

предадени от човека, който ни дава подслон. Иначе бихме могли да се опитаем да се скрием в кралство Неапол, като пътуваме нощем, а денем спим. Аз със сигурност не съм вече на възраст да понеса подобно изпитание, а и други от нас може би не са облагодетелствани от природата. После със сигурност ще имаме нужда от водач — овчар или селянин, който не винаги скланя лесно да ни води през хълмовете и проходите и да не подозира, че ни преследват — защото би ни предал на господаря си, без много да му мисли. Накрая ще сме прекалено голяма група бегълци и всички без санитарен паспорт — ще ни спрат на първия граничен контрол. Възможностите да успеем, в общи линии, биха били доста малки. И всичко това, без да се брои, че, дори и да имаме успех, ще бъдем обречени никога повече да не се върнем в Рим.

— Тогава? — настоя Бедфорд, като изпръхтя нетърпеливо и стисна ръце, които се заклатушкаха нелепо от маншетите.

— Тогава Пелегрино ще отговаря на проверките — отвърна невъзмутимо лекарят.

— Но как, като не може дори да се държи на краката си? — възразих.

— Ще успее — отговори лекарят. — Трябва да успее.

* * *

Когато приключи, той ни задържа още малко и ни предложи, за да се укрепим срещу евентуалната зараза, лекове за прочистване на вътрешните сокове. Някои, каза Кристофано, били вече готови, други самият той щял да приготви с билки и есенции, които носеше със себе си по време на път, и с помощта на добре заредения килер на Пелегрино.

— Няма да ви харесат нито на вкус, нито на мирис. Но са приготвени с голяма компетентност — на това място той погледна строго Бедфорд — като *elexir vitae*^[15], квинтесенцията, втората вода и майката на обработения балсам, маслото *filosoforum*^[16], *liquor magnus*^[17], каустикът, двойно ароматната субстанция, гъст ангелски сироп, витриоловото масло, сярното масло, императорските хапчета с мускус и множество разновидности от дезинфектанти и хапчета, и

ароматни пастили за вътрешно приемане. Пречистват въздуха и няма да допуснат никаква зараза. Но не прекалявайте: в тях, освен дестилиран оцет, има арсеник на кристали и гръцка смола^[18]. Освен това всяка сутрин ще ви давам по лъжица от моята лечебна смес — отлично бяло вино от планинска местност, което дестилирах в парна баня, после затворих в бутилка с тапа от горчивка и зарових, обърнато с отвора надолу, в топла конска тор за двадесет дни. След като извадих шишето от торта (операция, която препоръчвам винаги да се прави с голяма бързина, за да не се замърси препаратът), отделих дестилата с небесносин цвят от утайките: това е квинтесенцията. Предлагам я в стъклени, много добре запечатани шишенца. Ще ви предпази от разлагане, гниене и от всяко друго неразположение, и има толкова качества, че даже съживява мъртвите.

— Достатъчно ни е да не изтребва живите — изкикоти се Бедфорд.

Лекарят се наежи:

— Нейният принцип е одобрен от Раймондо Лули, Филипо Улстадио и от много други древни и съвременни философи. Но искам да довърша: тук имам за всеки от вас отлични таблетки, половин драм всяка, които трябва да носите в джоба и да глътнете веднага, щом се почувствате дори слабо докоснати от заразата. Направени са от простишки и изключително подходящи съставки, без екстравагантности: четири драма арменска глина, обикновена червена глина, зедоария, камфор, петолистник, бял диктамон и алое, по един скрупул^[19] шафран и цвят от карамфил, един скрупул диагридий, зелев сок и печен мед. Доказано е, че пропъждат чумата, предизвикана от нарушаването на естествената топлина. Арменската и червената глина действително потушават силния огън на тялото и умъртвяват клетките, които имат треска. Зедоарията има способността да изсушава и улеснява лечението. Камфорът освежава и също изсушава. Белият диктамон помага срещу отровата. Алоето предпазва от гниене и успокоява тялото. Шафранът и карамфилът предпазват и доставят радост на сърцето. А диагридият премахва повърхностната влага на тялото.

Всички го слушаха мълчаливо.

— Можете спокойно да им се доверите — настоя Кристофано. — Самият аз усъвършенствах формулите, вдъхновен от прословутите

рецепти, изпробвани от преславните ни учители по време на най-тежките чумни епидемии. Като например стомашните сиропи на маестро Джовани от Волтера, който...

В този миг сред групата на присъстващите настъпи лека суматоха — беше се появила, напълно неочаквана, Клоридия.

До този момент беше останала в стаята си, пренебрегвайки, както винаги, часовете за хранене. Нейното пристигане бе посрещнато по различни начини. Бреноци си потърка дръвцето, Стилоне Приазо и Девизе прокараха ръка по косите си, Кристофано дискретно си прибра корема, отец Робледа се изчерви, а пък Ато Мелани се изкашля. Само Бедфорд и Дулчибени останаха невъзмутими.

Точно между последните двама се промуши куртизанката, без да бъде поканена.

Клоридия имаше наистина много особен външен вид: под изключително светлото белило прозираше все пак доста мургавата кожа — това беше в странен контраст с гъстата, къдрава, изрусена коса, която ограждаше широкото чело и правилния овал на лицето. Широкият, но малък и привлекателен нос, големите, кръгли и черни очи, съвършено подредените зъби в плътните устни служеха само като гарнитура на онова, което най-много се набиваше на очи — едно щедро разкрито деколте, подчертано от пъстра плетеница от панделки, която завършваше с голям възел между гърдите.

Бедфорд ѝ направи място на пейката. Дулчибени остана неподвижен.

— Сигурна съм, че все някой от вас има желание да разбере след колко дни ще ни пуснат да излезем — каза Клоридия с изкусителен глас, поставяйки върху масата едно тесте карти таро.

— *Libera nos a malo*^[20] — изсъска отец Робледа, прекръсти се и се изправи с голяма бързина, без дори да се сбогува с нас. Никой не прие поканата на Клоридия, която всички смятаха само за прелюдия към други — по-задълбочени, но тежки за финансовото благосъстояние, занимания.

— Може би не е най-подходящият момент, любезна мадона — каза учтиво Ато Мелани, за да я извади от неловкото положение. — Печалното настояще надмогва даже удоволствието от вашата приятна компания.

Тогава, изненадвайки всички, Клоридия хвана ръката на Бедфорд и я придърпа грациозно пред себе си, точно пред своята пищна и разкрита по френската мода гръд.

— Може би е по-подходящо едно гледане на ръка — предложи Клоридия, — но разбира се, безплатно и само за ваше удоволствие.

Този път езикът на Бедфорд му изневери и, преди да успее да откаже, Клоридия разтвори нежно свитата му в юмрук ръка.

— Ето на — каза тя, галейки с върха на пръста си китката на англичанина. — Ще видиш, много ще ти хареса.

Всички присъстващи (включително и аз) бяха проточили неволно врат, за да виждат и чуват по-добре.

— Гледали ли са ти някога на ръка? — Клоридия попита Бедфорд, докосвайки леко възглавничките на пръстите му, после и китката.

— Да. Тоест не. Искам да кажа, не така.

— Не се вълнувай, сега Клоридия ще ти разкрие всички тайни на ръката и на бъдещето. Този, дебелият пръст се казва палец^[21], *quia pollet*^[22] или иначе казано, притежава по-голяма сила от останалите. Вторият е показалец, защото показва, третият се нарича безсрамник, защото е знак за подигравка и обида. Четвъртият пръст е лекарският или пръстеновият, тъй като носи брачната халка, петият е ушният, защото служи, за да почиства и да премахва мръсотииите от ушите. Пръстите на ръката са неравни защото така е по-прилично и улеснява ползването им.

Докато обясняваше детайлно приложението на пръстите, Клоридия подчертаваше всяка фраза, гъделичкайки закачливо пръстите на Бедфорд, който се опитваше да прикрие вълнението си със срамежлива усмивка и неволно смутен, пред лицето на нежния пол, с онази смутителност, която бях забелязал единствено у пътниците, идващи от северните земи. След това Клоридия започна да описва останалите части на дланта:

— Ето, виж, линията, която тръгва от средата на китката и се изкачва към показалеца, точно тук, е линията на живота или линията на сърцето. Тази, която пресича ръката отляво надясно е естествената линия или линията на ума. Тази мъничка издуптина се нарича пръстен на Венера. Харесва ли ти това име?

— На мен много — подскочи Бреноци.

— Стой назад, идиот такъв — пресече го Стилоне, като отблъсна порива на Бреноци да завоюва позицията, по-близка до Клоридия.

— Знам, знам, хубаво име е това — каза Клоридия, обръщайки се първо към Бреноци и след това към Бедфорд с тънка съучастническа усмивка, — но и тези са също хубави: пръст на Венера, хълм на Венера, пръст на Слънцето, хълм на Слънцето, пръст на Марс, хълм на Марс, хълм на Юпитер, пръст на Сатурн, хълм на Сатурн и трон на Меркурий.

Докато описваше по този начин пръсти, връзки, гънки, линии, възли, подутини и падини, с умели и изпълнени с чувственост жестове, Клоридия същевременно прокарваше показалеца си по ръката на Бедфорд и по собствените си бузи, по китката на англичанина и после върху устните си, отново върху ръката на Бедфорд и после върху най-горната, все още невинна извивка на своята щедра гърд. Бедфорд преглътна.

— После следват линията на черния дроб, линията или пътеката на слънцето, линията на Марс, линията на Сатурн, хълма на Луната и накрая всичко привършва с Млечния път.

— О, да, Млечния път — промълви Бреноци унесено.

Почти цялата групичка междувременно се бе скупчила около Клоридия — толкова нагъсто, колкото дори волът и магарето не са дръзнали да се приближат до нашия Спасител в нощта, в която се е появил на този свят.

— Имате хубава ръка и още по-хубава би трябвало да е душата ви — каза любезно Клоридия, като придърпа към себе си ръката на Бедфорд, докосвайки за един кратък миг мургавата кожа между гърдите и шията.

— Но за тялото нищо не мога да кажа — изсмя се тя, като отблъсна закачливо от себе си, сякаш в самозащита, ръката на Бедфорд и хвана тази на Дулчибени.

Всички очи се насочиха към възрастния благородник, който обаче се изтръгна с груб и рязък жест от хватката на куртизанката и стана от масата, насочвайки се към стълбите.

— Какъв театър! — коментира иронично Клоридия, като се опита да прикрие разочарованието си и оправи с типично женски яд един кичур. — И какъв ужасен характер!

Точно тогава се замислих, че предните дни Клоридия се беше опитвала често да се доближи до Дулчибени, който обаче я отблъскваше с нарастваща неприязън. Точно обратно на отец Робледа, който подчертаваше прекалено, че е възмутен от куртизанката, но може би някоя нощ с удоволствие ѝ бе направил посещение, Дулчибени изглежда изпитваше истинско и дълбоко отвращение от присъствието на младата дама. Никой друг наемател на странноприемницата не дръзваше да се отнася към Клоридия с такава ненавист. Но може би именно по тази причина или пък може би заради парите, които (както ясно се виждаше) не липсваха в кесията на Дулчибени, куртизанката изглежда сериозно си беше наумила да привлече благородника от Фермо. Тъй като не успяваше да изтръгне нито сричка от устата му, Клоридия нерядко ме беше разпитвала за Дулчибени, любопитна да разбере всяка подробност.

След като гледането на ръка беше така грубо прекъснато, лекарят се възползва от момента, за да продължи своите разяснения относно лековете срещу заразата. Раздаде ни различни хапове, ароматни пастили и разни други неща. После всички се съгласихме да отидем с Кристофано да проверим какво е състоянието на Пелегрино.

* * *

Влязохме в стаята на моя господар, който лежеше на леглото и сега като че ли изглеждаше не толкова обезкръвен. Светлината, нахлуваща през прозорците, ободряваше духовете, докато лекарят оглеждаше болния.

— Ммм — простена Пелегрино.

— Не е мъртъв — обяви Кристофано. — Очите му са полуотворени, все още има треска, но цветът му се е подобрил. И се е напикал.

Обсъдихме с облекчение новината. Много скоро обаче лекарят тосканец трябваше да установи, че пациентът се намира в състояние на кататония, което го правеше почти неспособен да отговаря на външни дразнения.

— Пелегрино, кажи какво разбираш от думите ми — прошепна му Кристофано.

— Ммм — повтори моят господар.

— Не може — установи лекарят с убеждение. — В състояние е да различава гласовете, но не и да отвърща. Вече съм се сблъсквал с подобен случай: един селянин, останал погребан под голям клон, повален от вятъра. Цели месеци не можа дума да продума, макар че напълно разбираше това, което му казваха жената и децата.

— И после какво се случи? — попитах аз.

— Нищо — умря.

Помоли ме да отпращам към болния някоя и друга дума, с която да го върна към живота. Но нямаш успех: дори и когато му подшушнах, че странноприемницата е в пламъци и че всичките му запаси от вино са в опасност, не сполучих да го изкарам от вцепенението, в което бе изпаднал.

Независимо от това, Кристофано изглеждаше обнадежден. Двете издутини на врата на моя господар вече бяха започнали да избледняват и да спадат — следователно не бяха чумни бубони. Било петна или прости кръвоизливи, сега те постепенно изчезваха. Изглежда не бяхме заплашени от чумна епидемия. Ето защо можехме да се поуспокоим. Не оставихме все пак болния на произвола на съдбата. Веднага проверихме дали Пелегрино беше в състояние да преглъща, макар и бавно, надробени храни или течности. Предложих да го храня редовно. Кристофано щеше да го посещава през определени часове. Странноприемницата обаче си оставаше лишена от този, който я познаваше най-добре и бе в състояние да ни помага. Бях потънал в такива размисли, когато останалите, доволни от посещението при ханджията, един след друг започнаха да се разотиват. Останах сам с лекаря, който се бавеше, оглеждайки замислено тялото на Пелегрино — слабо и неподвижно.

— Нещата отиват на добре, бих казал. Но с болестите човек никога не трябва да се чувства прекалено сигурен — отбеляза той.

Бяхме прекъснати от силен и продължителен звън, идващ от „Улицата на Мечката“, точно под нашите прозорци. Показах се: бяха тримата мъже, пратени за да ни извикат на проверка и да проверят дали някой не е убягнал на часовия. Първо обаче, казаха те, било необходимо Кристофано да даде точен отчет върху здравословното ни

състояние. Изтичах в другите стаи и събрах всички наематели. Някои погледнаха с безпокойство моя беден господар, напълно неспособен да стои на краката си.

За щастие съобразителността на Кристофано и абат Мелани разреши набързо проблема. Събрахме се на първия етаж, в стаята на Помпео Дулчибени. Първи се показва на решетката на прозореца Кристофано, уверявайки, че не се е случило нищо особено, че никой не е проявявал никакви признаци на каквото и да е неразположение и че всички изглежда бяха в свършено здраве.

След това започнахме да се представяме един след друг на прозореца, за да бъдем проверени. Но лекарят и Ато бяха подготвили нещата така, че добре да объркат тримата инспектори. Кристофано заведе на прозореца Стилоне Приазо, после Робледа и най-накрая Бедфорд, но когато тримата долу извикваха имената на други гости. Кристофано се извини многократно за неволната размяна, но междуременно вече се бе създадо значително объркване. Когато дойде реда на Пелегрино, Бедфорд още повече успя да допринесе за създалия се хаос: започна да крещи разпалено на английски, молейки (както обясни Ато) да бъде най-накрая освободен. Тримата инспектори му отправиха обиди и подигравки, а междуременно се появи набързо Пелегрино, който изглеждаше в отлично здраве: косите бяха добре сресани, бледите бузи бяха гримирани и им бе придадена руменина с червилото на Клоридия. В същото време и Девизе започна да маха с ръце и да протестира срещу нашето затваряне, отвличайки окончателно вниманието на инспекторите от Пелегрино. Така приключи посещението им, без да забележат тежкото състояние на моя господар.

Докато премислях тези хитрини, от вратата ме издърпа абат Мелани. Искаше да знае къде обикновено Пелегрино държеше поскъпите вещи, които пътниците му поверяваха при пристигането си. Отдръпнах се, учуден от въпроса: мястото, разбира се, беше тайно. Дори и когато там не се съхраняваха скъпоценности, пак там моят господар прибираше на сигурно паричните суми, поверени му за съхранение от клиентите. В ума ми изникнаха ужасните думи, които Кристофано, Стилоне Приазо и Девизе си размениха за Ато Мелани.

— Предполагам, че твоят господар носи винаги ключа със себе си — подхвърли абатът.

Канех се да му отговоря, когато хвърлих поглед през вратата към Пелегрино, докато го водеха в стаята му. Връзката ключове, прикрепени на един железен пръстен, който господарят държеше денонощно окачен на колана си, не си беше на мястото.

Затичах се към килера, където криех резервните ключове, скрити в една дупка в стената, за съществуването на която знаех само аз. Бяха там. Опитвайки се да не привличам вниманието на наемателите (които, все още въодушевени от успеха на представлението, вече слизаха на приземния етаж за вечерята), отново се качих на третия етаж.

Сега се налага да обясня, че към всеки етаж водеха две стълбища. На края на всяко имаше площадка. Именно на площадката между втория и третия етаж се намираше вратичката, през която се влизаше в тясната стаичка, където се пазеха ценностите.

Уверих се, че никой не се навърта наоколо и влязох. Извадих от стената камъка, зад който лежеше малката желязна кутия. Отворих я. Не липсваше нищо — нито парите, нито разписките за съхранение, подписани от клиентите. Успокоих се.

— Сега въпросът е кой е взел ключовете на господаря Пелегрино?

Бе гласът на абат Мелани. Беше ме проследил. Влезе и затвори вратата зад себе си.

— Изглежда сред нас има крадец — отбеляза той едва ли не доволно. После замълча и додаде: — Тихо, някой идва — като кимна в посока към площадката.

Подкани ме с жест да надзърна, нещо, което направих, макар й с нежелание. Чух от приземния етаж да се носят приглушените звуци на лютнята на Девизе. Нищо друго.

Подканих абата да излезе спокойно от стаичката. Имах желание да сведа до минимум нашите срещи. Забелязах, че докато се промъкваше през тесния изход, насочи погледа си към малката кутия с доста притеснено изражение.

— Има ли нещо друго, синьор абате? — попитах, опитвайки се да прикрия нарастващото безпокойство и да възпра нелюбезния тон, който напираше на езика ми.

— Мислех си: няма никакъв смисъл този, който е отмъкнал връзката ключове да не е откраднал нищо от кутията с ценности. Наистина ли си сигурен, че си проверил добре?

Върнах се да погледна: парите бяха там, разписките на клиентите — също; какво друго можеше да има? После си спомних — малките перли, които ми даде Бреноци.

Беше изчезнал чудноватият и очарователен подарък на венецианеца, който ревниво бях скрил сред останалите ценности. Но защо крадецът не беше взел нищо друго? И то при положение, че там се пазеха солидни парични суми, доста по-видими и с по-голяма стойност от моите перлички.

— Успокой се. Сега ще отидем в моята стая, долу, за да направим равностметка на ситуацията — каза абатът.

Виждайки, че възнамерявах да откажа, той добави:

— Ако искаш да видиш отново твоите перлички. Макар и с голямо нежелание, се съгласих.

Като влязохме в стаята, абатът ме покани да седна на един стол. Беше доловил моето безпокойство.

— Има две възможности — започна той. — Или крадецът вече е направил това, което е искал, сиреч да ти открадне перлите, или пък не е успял да изпълни докрай своите намерения. И аз съм по-склонен да вярвам на втората.

— Защо? Нали ви казах какво ми обясни Кристофано — че тези малки перли имат връзка с отровата и с привидната смърт. Може би Бреноци знае още нещо.

— Нека поне засега оставим настрана тази история, момче — отговори той с лека усмивка. — Разбира се, не защото твоите малки скъпоценности не струват нищо, напротив, или пък защото не притежават силите, които им приписва нашият лекар. А защото смятам, че крадецът е имал друга работа в стаичката. Там вътре човек се намира между втория и третия етаж. А още откакто бе намерено безжизненото тяло на Пелегрино, на това място имаше почти постоянно движение, което не му е позволило да действа.

— Е и, тогава?

— Тогава мисля, че крадецът пак ще има работа в това килерче под прикритието на нощта. Никой засега не знае, че си разкрил

кражбата на ключовете. Ако не осведомиш наемателите, крадецът ще повярва, че може да действа необезпокояван.

— Добре — казах накрая, макар и изпълнен с недоверие. — Ще ги предупредя чак утре, и ще се моля на небето да не им се случи нищо лошо.

Погледнах навъсено абата и реших да му задам въпроса, който от доста време таях у себе си:

— Вярвате ли, че крадецът е убил синьор дьо Муре и може би се е опитал да стори същото с моя господар?

— Всичко е възможно — отговори Мелани, издувайки любопитно бузите си и свивайки устата си във формата на череша. — Кардинал Мазарини ми казваше: когато мислим най-лошото, вършим грях, но пък сме на прав път.

На абата трябваше вече да му е ясно, че у мен се бе загнездило недоверие спрямо него, но не зададе въпроси и продължи, като че ли нямаше нищо:

— Що се отнася до дьо Муре, още тази сутрин щях да ти предложа едно малко издирване, но тогава твоят господар се почувства зле.

— Какво искате да кажете?

— Мисля, че дойде време да претърсим стаите на двамата спътници на бедния старец. И без това имаш втора връзка ключове.

— Искате да влезете скришом в стаите на Дулчибени и Девизе? И искате аз да ви помогна? — попитах удивен.

— Хайде, стига, не ме гледай така. Помисли: ако някой тук може да бъде заподозрян във връзка със смъртта на стария французин, това са именно Дулчибени и Девизе. Дошли са „При оръженосеца“ заедно с дьо Муре, идвали са от Неапол и живеят тук повече от месец. Девизе с историята за театър „Ел Кокомеро“ показва, че вероятно има нещо за криене. А Помпео Дулчибени даже е споделял стаята с мъртвеца. Може да са невинни, но знаят за синьор дьо Муре повече от всеки друг.

— И какво се надявате да намерите в стаите им?

— Не мога да знам, докато не вляза — отговори той сухо.

Още веднъж в ушите ми отекнаха ужасяващите неща, чути от Девизе по адрес на Мелани.

— Не мога да ви дам ключ от техните стаи — казах аз, след като помислих.

Мелани разбра, че ще е напразно да настоява и замълча.

— Все пак за всичко останало съм на ваше разположение — отговорих с по-мек тон, мислейки за изчезналите ми перлички. — Бих могъл например да задам някой и друг въпрос на Девизе и Дулчибени, да се опитам да ги накарам да проговорят...

— За Бога, няма да изкопчиш нищо и само ще ги поставиш нащрек. Да вървим стъпка по стъпка — нека на първо време се опитаме да разберем кой е крадецът на ключовете и на перлите ти.

После Ато ми изложи своя план: след вечеря щяхме да наглеждаме стълбите от стайте си — аз на третия, а той на втория етаж. Щяхме да прокараме едно въженце между моя и неговия прозорец (стаите ни бяха точно една над друга), което и двамата щяхме да завържем на някой от пръстите на краката си. Щом един от нас забележеше нещо, щеше до го дръпне силно няколко пъти, за да на кара другия да се притича и да спре крадеца на местопрестъплението.

Докато той говореше, аз преценявах фактите. Мисълта, че малките перли на Бреноци можеше да струват цяло състояние, ме беше зашеметила — никой никога не ми беше подарявал нещо толкова ценно. Може би трябваше известно време да слушам абат Мелани. Разбира се, трябваше да си държа очите отворени — не биваше да забравям доста лошите изказвания, направени по негов адрес.

Уверих го, че ще следвам неговите напътствия, както впрочем (напомних му, за да го убедя) вече бях обещал предната нощ по време на нашия дълъг и необичаен разговор. Намекнах му смътно, че бях чул трима от гостите на странноприемницата да обсъждат Главния интендант Фуке, чието име абатът ми беше споменал първата вечер.

— И какво по-точно казаха?

— Не си спомням нищо със сигурност, тъй като чистех кухнята. Думите им само ми напомниха, че ми бяхте обещали да ми разкажете нещо по въпроса.

Светкавица проблесна в острия поглед на абат Мелани — най-сетне бе разбрал къде е изворът на моята внезапна недоверчивост спрямо него.

— Имаш право. Длъжник съм ти — каза той.

После погледът му внезапно стана далечен, отнесен някъде в спомена за миналото. Започна да тананика тихичко, обхванат от меланхолия:

*За мъка, за въздишки,
страдания и грижи, спомни си,
о, мое сърце...*

— Ето, така би ти говорил за Фуке синьор Луиджи Роси, моят учител — добави той, като забеляза въпросителното ми изражение. — Но тъй като аз съм този, който разказва, и понеже трябва да изчакаме часа за вечеря, настани се удобно! Питаш ме кой беше Никола Фуке. Е, добре, той беше преди всичко победен.

Замълча, сякаш търсеше точните думи, а трапчинката на брадичката му потрепваше.

— Победен от завистта, от държавните интереси, от политиката, но най-вече победен от историята. Защото, запомни, историята я създават винаги победителите, било добри или лоши. А Фуке загуби. Ето защо, когато и да попиташ във Франция или по света кой беше Никола Фуке, ще ти отговори — сега и завинаги — че той е бил най-големият крадец сред министрите, корумпиран, отцепник, най-леконравният и най-големият прахосник на нашето време.

— А какъв казвате, че е бил, преди да бъде победен?

— Слънцето — отговори с усмивка. — Така бе наречен Фуке, откак Лебрюн го нарисува по този начин в „Апотеоза на Херкулес“, на стените на замъка Во-льо-Виконт. И настина, никоя друга звезда не подхождаше повече на мъж, дарен с толкова великолепие и щедрост.

— Значи кралят-слънце си е дал този прякор, защото е искал да подражава на Фуке?

Мелани ме погледна унесено и не отговори. После продължи да ми обяснява, че изкуствата, като деликатните цветове на лозата, имат нужда от някой, който да ги постави в подходяща ваза или да обработва почвата им, за да бъде тя рохка и плодородна, и после ден след ден да им дарява водата, която ще утоли жаждата им; на свой ред, добави абат Мелани, градинарят трябва да притежава най-добрите инструменти, за да се грижи за своите създания; лека ръка, за да не нарани нежните листенца, опитно око, за да разпознава техните болести и, накрая, трябва да може да предава на останалите своето изкуство.

— Никола Фуке притежаваше всичко онова, което бе нужно за тази цел — въздъхна абат Мелани. — Беше най-блестящият меценат, най-величественият, най-толерантният и най-щедрият, най-надареният в изкуството да се живее и да се прави политика. Но попадна в мрежите на скъперници, на ревниви, надменни, измамни и подли врагове.

Фуке произхождаше от богат род от Нант, който още отпреди век си беше спечелил заслужено състояние от търговия с Антилските острови. Беше възпитан от свещениците йезуити, които открили в него висша интелигентност и изключително присъствие — следовниците на великия Игнаций Лойола изградиха у него един благороден дух на политик, способен да използва всяка възможност да обръща в своя полза всяка ситуация и да убеждава всеки свой събеседник. На шестнайсет години вече бил съветник в парламента в Метц, на двайсет бил един от престижния легион на *maitres des requetes* — обществените служители, отговарящи за войската, правосъдието и финансите.

Междувременно бе умрял кардинал Ришельо и кардинал Мазарини го беше заменил: Фуке, ученик на първия, премина безпрепятствено на служба при втория. Също и защото, когато избухнала Фрондата — прословутият бунт на благородниците срещу Короната — Фуке бе защитил добре младия крал Луи и бе организиран неговото завръщане в Париж, след като владетелят и неговото семейство били принудени от размириците да напуснат града. Беше се проявил като отличен служител на Негово Високопреосвященство кардинала, верен до гроб на краля и изключително смел мъж. После, когато свършиха вълненията, вече на трийсет и пет години, придобил поста на прокуратор в Парижкия парламент и през 1653 най-накрая станал Главен интендант на финансите.

— Но всичко това е само рамката на благородните, справедливи и вечни неща, които в действителност направи — допълни абат Мелани.

Повече от това да кръстосва от единия до другия край на Франция (както, когато беше *maitre des requetes*) и повече от това да жертва съня и здравето си, за да ръководи мъдро чак до последната ливра финансите на Короната (както, когато беше Главен интендант на финансите в Париж), повече от всичко на света, го изгаряше желанието

да може да покаже на цяла Европа славния триумф на изкуствата и добродетелите във Франция.

Неговият дом беше отворен както за учените и артистите, така и за търговците. Било в Париж или в провинцията, всички очакваха ценните мигове, които той успяваше да открадне от държавните дела, за да награди онези, които притежаваха талант в поезията, в музиката и в останалите изкуства.

Не бе случайно, че Фуке първи разбра и обикна великия Ла Фонтен. Блестящият талант на поета със сигурност си струваше богатата пенсия, която Главния интендант му бе отпуснал още в зората на тяхното познанство. И за да бъде сигурен, че това няма да тежи на чувствителната съвест на неговия приятел, му предложи да му връща периодично част от парите, но в стихове. Самият Молиер беше длъжник на Главния интендант, макар че това никога нямаше да му бъде натяквало, тъй като по-големият му дълг беше моралният. Също и добрият Корней, вече стар и вече не целуван от горещите и капризни устни на славата, именно в най-тежкия момент на своя живот, беше щедро възнаграден и спасен от прегръдките на меланхолията.

Но благородният съюз на главния интендант с литературата и поезията не се изчерпваше само с една, макар и дълга, поредица от подаръци. Главният интендант не се ограничаваше единствено с това да осигурява материална помощ. Четеше творбите още в процес на работа, даваше съвети, окуражаваше, поправяше, одобряваше, критикуваше, ако имаше нужда, хвалеше, ако смяташе за правилно. И даряваше вдъхновение: не само с думите, но и със своето благородно присъствие. Добросърдечието, което се излъчваше от лицето на Главния интендант даваше сигурност и вдъхваше увереност: големите детински небесно сини очи, дългият масивен нос, широките плътни устни и трапчинките на бузите, появяващи се при всяка усмивка.

Пред дверите на неговата душа съвсем отскоро бяха се изправили и архитектурата, живописата и скулптурата. Тук обаче започва, предупреди ме абатът, една тъжна глава.

Близо до Мелюн, във Во-льо-Виконт, се издига замък, истинско бижу на архитектурата, чудо на чудесата, построен с несравнимия вкус на Фуке и реализиран от творци, които сам той беше открил: архитектът Льо Во, градинарят Льо Нотр, художникът Льо Брюн, повикан от Рим, скулпторът Пуже и още много други, които скоро

кралят щеше да вземе на служба при себе си, и да ги превърне в най-славните имена на френското изкуство.

— Во, замък на илюзиите — проплака Ато, — огромно безчестие от камък — украса на един триумф, който трая само една лятна нощ, нощта на 17 август 1661. В шест вечерта Фуке беше крал на Франция, в два сутринта той бе никой^[23].

На онзи 17 август Главният интендант, който бе чествал завършването на замъка преди няколко дни, даде прием в чест на краля. Искаше да му се хареса и да му достави удоволствие. Стори го с радостта и с щедростта, които му бяха присъщи, но за жалост, не бе успял да разбере трудния характер на владетеля. Приготовленията бяха забележителни. Фуке накара да изпратят във Во, във все още незавършените салони, легла от брокат с позлатени облегалки, тапети, редки мебели, съдове от сребро, кристални свещници. Съкровищата на стотина музеи и на хиляди антиквариати бяха пренесени по улиците на Мелюн: килими от Персия и Турция, кожи от Кордова, порцелани, които му изпращаха йезуити от Япония, ценни лакирани картинки, донесени от Китай през Холандия, благодарение на предпочитания път, който Главният интендант бе уредил за вноса на редки стоки от Изтока. Тук бяха и картините, открити в Рим от Пусен и изпратени от брат му, абат Фуке. Всички негови приятели, артисти и поети, между които Молиер и Ла Фонтен, бяха мобилизирани.

— Във всеки салон, от този на мадам дьо Севинье до този на мадам дьо Ла Файет, не се говореше за друго, освен за замък Во — продължи Мелани, вече потънал дълбоко в спомена за онези дни. — Входът на замък посрещаше посетителя с правилната плетеница на решетките и с осемте статуи на божества, които са подредени в редица от всяка страна. После идваше огромният почетен двор, свързан със страничните градини чрез бронзови колонади. И свършените полукръгове на арките на трите внушителни портала — с образа на катереща се катеричка, гербът на Фуке.

— Катеричка ли?

— На бретонски, родния диалект на Главния интендант, думата *fouquet* означава именно катеричка. И моят приятел Никола беше подобен по поведение и характер на животинчето: сръчен, ловък, фин, с напрегнато тяло, с игрив и очарователен поглед. Под герба — мотото „*Quo non ascendam?*“, тоест „Докъде ли няма да стигна?“, отнасящо се

до страстта на катеричката да достига все по-големи висини. Но той, разбира се, достига висините в щедростта — Фуке обичаше властта като момченце. Притежаваше простотата на този, който никога не се приема на сериозно.

— Около замъка — продължи абатът — се простираха прекрасните градини на Льо Нотр: Кадифени килими от треви и цветя, оградени в рамки от бегонии, с идеалните пропорции на хекзаметъра. Тисове, окастрени като конуси, чимширови храсти, оформени като мангали, после големият водопад и езерцето на Нептун, които отвеждаха до пещерите, а зад тях — парка с прословутите фонтани, които бяха възхитили Мазарини. Всичко бе готово да приеме младия Луи XIV.

Младият крал и кралицата-майка потеглили от резиденцията във Фонтенбло следобеда. В шест пристигнали във Во със свитата си. Само съпругата на Негово Величество, младата кралица Мария Тереза, която носела в утробата си първия плод на любовта, не била сред присъстващите. Кортетът преминал с демонстративно безразличие между стройните редици от гвардейци и мускетари и после между забързаните групи от пажове и лакеи, които разнасяли златни съдове, пълни с прекрасно поднесени ястия, украсявали триумфални арки с екзотични цветя, влачели сандъци с вино, подреждали столове около огромните маси, покрити с дамаска, върху които свещниците, чиниите и приборите от злато и сребро, роговете с плодове и зеленчуци, чашите от най-фин кристал, също украсени със злато, се излагали гордо на бляскав, възхитителен, неповторим, вбесяващ показ.

— И тогава махалото на съдбата започна да се връща обратно — продължи абат Мелани. — И обръщането на посоката бе толкова непредвидимо, колкото и жестоко.

Разкошът на този прием, сякаш прекалено натрапчив, не се харесал на младия крал. Жегата и мухите, искащи да празнуват, колкото и поканените, накарали владетеля и неговите спътници, принудени от протокола да изтърпят една мъчителна разходка из градините на Во, да изгубят търпение. Почервенели от слънцето, задушени от твърдите дантелени яки, стегнати около гърлото, заедно с батистено жабо, закрепено за шестото копче на жилетката, те умирали от желание да свалят дрехите и перуките си. С безкрайна радост бил

посрещнат вечерният хлад и най-накрая всички насядали около масите.

— А каква беше вечерята? — попитах лакомо, предполагайки, че ястията са отговаряли на мястото и случая.

— Не се понрави на краля — отговори мрачно абатът.

Преди всичко на младия крал Луи не се харесали тридесет и шестте дузини чинии от масивно злато и петстотинте дузини сребърни чинии, наредени по масите. Не му харесало, че поканените били толкова много, стотици и стотици, че опашката от каляски и от лакеи, и от кочияши, наредили се в очакване пред замъка била така дълга и весела, сякаш там имало друго пиршество. Не му се харесало, че трябвало да научи от шепота на един дворецов служител, като клюка, която му било позволено да сподели, че приемът струвал повече от двадесет хиляди ливри.

На краля не се харесала музиката, която съпровождала вечерята — цимбали и тропети при ордьовъра, следвани от цигулки — нито пък огромната захарница от масивно злато, която сложили точно пред очите му, та ограничавала движенията му.

Не му се харесало да бъде гост на този, който, макар без корона, се показвал много по-щедър, с по-богата фантазия, по-способен да буди възхищението на своите гости и в същото време да ги доближава до себе си, като свързва великолепието и гостоприемството.

Към терзанията на вечерята за Луи се добавили и тези на спектакъла на открито. Докато пиршеството се проточвало, Молиер се разхождал нервно напред-назад, далеч от палатките и проклинал на свой ред Фуке: „Досадниците“, комедията, която бил подготвил за случая, трябвало вече от два часа да е започнала. А пък сега дневната светлина гаснела. Накрая представлението започнало под синьо-зеления щит на залеза, докато на изток първите звезди вече изпъстряли небето. Тук също се случило чудо: на сцената се появила мида, черупките ѝ се разтворили и една танцьорка, една нежна nereida излязла от нея. Тогава като че ли цялата природа проговорила, и дърветата, и намиращите се наоколо статуи, раздвижени от фина, божествена сила, се присъединили към нимфата, за да запяят заедно с нея най-сладката от песните — възхвалата на краля, с която започвала комедията:

*От мойта пещера далечна тук пристигнах,
да навестя тез прелестни места,
защото и до мен слухът достигна,
че иде кралят с най-голяма слава на света!*

Накрая на изключителния спектакъл дошъл ред на празничните огньовете и фойерверките, приготвени от онзи италианец, Торели, когото в Париж наричали Големия магьосник, поради чудесата от светлини и цветове, които само той можел с такова майсторство да размесва в черния небесен купол.

В два часа сутринта, а може би и по-късно, кралят дал да се разбере с едно кимване, че е дошъл моментът за раздяла. Фуке забелязал мрачното му лице: останал покрусен, като че ли разбрал нещо и пребледнял. Приближил се до краля, паднал на колене и с широк жест на ръката му предложил публично целия Во като подарък.

Младият Луи не отговорил. Качил се в каляската и хвърлил последен поглед на замъка, който потъвал в тъмнината: може би точно тогава пред очите му преминал (така твърдят някои) един спомен от времената на Фрондата, някакъв объркан следобед от ранното му детство, спомен, чийто произход той не знаел дали да припише на чуждите разкази или на собствената си памет; един несигурен проблясък на картина от нощта, в която трябвало да избяга извън стените на Париж заедно с кралицата-майка Ана Австрийска и с кардинал Мазарини, с уши, заглъхнали от гърмежите и виковете на тълпата, с острия мирис на кръвта и тежката воня на плебеите в носа, срамувайки се, че е крал, загубил надежда, че някой ден ще успее да се върне в столицата. А може би кралят (някои се кълнат и в това), гледайки струите на фонтаните на Фуке, които се разливали, красиви и величествени, чиито плисък чувал, докато каляската се отдалечавала, внезапно си спомнил, че във Версай нямало и капка вода.

— И какво се случи после? — попитах с едва доловим глас, развълнуван и объркан от разказа на абата.

— Минаха няколко седмици и примката бързо се стегна около врата на Главния интендант. Кралят се престори, че му се налага да отиде в Нант, за да накара Бретан да усети тежестта на неговия авторитет и за да наложи някой и друг данък, който бретонците не се

престаравали да изплащат на кралската хазна. Главният интендант го последва, без да изпитва особени притеснения, тъй като Нант беше негов роден град и много негови приятели живееха там.

Преди да заминат обаче, го посъветваха да си пази гърба — срещу него се плетял заговор, подшушнаха му най-верните приятели. Главният интендант помоли за аудиенция при краля, пред него разтвори сърцето си: помоли го за прошка, ако хазната е в тежко състояние, но той е бил допреди няколко месеца на разпорежданията на Мазарини и Луи знаеше добре това. Кралят се престори, че го разбира напълно и се отнася с него с най-голямо разбиране, искаше му съвети и за най-дребни неща и следваше, без да му мигне окото, неговите напътствия.

Фуке обаче долови, че нещо не е наред и се разболя: отново започна да страда от непрекъснатите трески, които го бяха навестявали по време на продължителното излагане на студ и влага, когато надзираваше строителните работи във Во. Все по-често не можеше да спи. Някои го виждаха да плаче безмълвно.

Най-накрая замина със свитата на Луи и в края на август пристигна в Нант. Веднага обаче отново бе принуден от треската да легне на легло. Кралят, който се бе настанил в един замък на другия край на града, даже изглеждаше загрижен, накара да го посещават, искаше новини за здравето му. Макар и трудно, Фуке оздравява. Накрая, на 5 септември, рождения ден на владетеля, бе повикан при него в шест часа сутринта. Работи заедно с краля до единадесет и после неочаквано владетелят го задържа допълнително, за да обсъдят някои дела. Докато накрая Фуке напусна замъка, каляската му бе спряна от група мускетари. Един лейтенант, някой си Д'Артанян, му прочита заповедта за арест. Фуке не можа да повярва: „Господине, сигурен ли сте, че аз съм този, когото трябва да арестувате?“. Без да му остави време, Д'Артанян конфискува всички документи, които носел със себе си, дори и тези, които държал в ръце. Запечатват всичко и го качват на конвой от кралски каляски, който го отвежда в замъка Анжер. Тук щеше да остане три месеца.

— И после?

— Това беше само първата крачка по пътя на наказанието. Беше организиран процес, който продължи три години.

— Защо толкова дълго?

— Главният интендант успя да се защити, както никой друг преди. Но накрая трябваше да се предаде. Кралят нареди да го затворят до живот в крепостта Пинероло, отвъд Алпите.

— И там ли умря?

— Оттам се излиза само по желание на краля.

— Значи завистта на краля е погубила Фуке, защото той не понасял неговото великолепие, и приемът...

— Не мога да ти позволя да говориш така — прекъсна ме Мелани. — Младият крал тогава започваше да оглежда държавата, и не с безразлични очи, а с поглед на господар. Тогава разбра, че той е кралят и че е роден, за да бъде такъв. Но вече беше късно да се даде урок на Мазарини, покойният му кръстник и господар на неговите младежки години, който го бе лишавал от всичко. Бе останал обаче Фуке, другото слънце, чиято съдба бе решена.

— Така че кралят си е отмъстил. И освен това не са му харесали златните прибори...

— Никой не може да каже дали кралят е искал да си отмъсти. Той е най-могъщият от всички владетели в Европа. Никой не може да каже дали Негово Всехристиянско Величество е завиждал на Главния интендант на кралските финанси, които всъщност принадлежат на самия владетел и на никой друг.

Замълча отново, но сам разбра, че неговият отговор не беше достатъчен, за да задоволи моето любопитство.

— Всъщност — каза той накрая, като се загледа в последната дневна светлина, проникваща през прозореца — никога не би могъл да прозреш истината, ако не ти разкажа за Змията, която хвана Катеричката в задушавашите си прегръдки.

Ако Главният интендант беше катеричката, имаше и змия, която следеше стъпките му, винаги готова за нападение. Тъй като на латински хлъзгавото влечуго е наречено *colubra*, учудващо е, че господин дьо Колбер се радваше на този прякор, убеден, че приликата с влечуго (погрешна, но показателна заблуда) можеше да придаде повече лъскавина и блясък на името му.

— И наистина успя да се промъкне като змия — с хиляди извивки — допълни абатът. — Защото змията, на която толкова се беше доверявала катеричката, беше същата, която я запрати в пропастта.

В началото Жан-Батист Колбер, син на богат търговец на тъкани, беше господин никой.

— Макар че — изсмя се Ато — после успя да си припише славни корени, като изфабрикува една фалшива надгробна плоча от 1200-та, за която обяви, че била на дядо му и пред която даже падаше на колене в присъствието на други хора.

Човек със съмнително образование, щастието все пак го бе споходило в лицето на един братовчед на баща му, чиято помощ му бе послужила, за да си закупи пост на служител в Министерството на войната. Там неговите умения на ласкател му позволили да се запознае и да се обвърже с Ришельо, а после, след смъртта на кардинала, да стане личен секретар на Мишел Льо Телие, могъщия министър на войната. Междувременно Ришельо бе заменен от не особено вдъхновяващата фигура на един италиански кардинал, много близък на кралицата-майка — Джулио Мазарини. С него Колбер изглежда не се погаждаше особено.

— Обаче между другото, с парите от търговията той си бе закупил една скромна благородническа титла. А ако имаше нужда от още пари, проблемът се решаваше от брака му с Мари Шарон, и най-вече с нейните сто хиляди ливри зестра — добави абатът с подчертана доза неприязън. — Но неговото най-голямо щастие — продължи Ато — беше нещастieto на краля.

Наистина, през 1650 бунтът на Фрондата, започнал преди две години, беше достигнал своя връх и владетелят, кралицата-майка и кардинал Мазарини трябвало да избягат от Париж.

— Най-големият проблем за държавата със сигурност не беше отсъствието на краля, който тогава беше все още дванадесетгодишно момченце, нито това на кралицата-майка, която беше преди всичко любовница на кардинала, а това на Мазарини.

Действително, на кого да бъдат поверени държавните дела, които кардиналът управляваше колкото умело, толкова и потайно? Мазарини и Колбер не се бяха обикнали от пръв поглед: първият изглеждаше на втория, в сравнение с Ришельо, твърде несигурен и затворен в себе си, понякога твърде отстъпчив и често нерешителен. И обратно, Колбер — студен, лишен от добри маниери, със сигурност не можеше да завоюва симпатиите на Мазарини, без да положи определени усилия. Така че той извади на бял свят всичките си качества на старателен изпълнител

— пристигаше на работното място в пет часа сутринта, поддържаше абсолютен ред и никога не подемаше нещо важно по своя инициатива. Всичко това, докато Фуке работеше в собствения си дом в най-невъзможния хаос от папки и документи и беше извор на идеи.

Така през 1651 кардиналът, който започваше да се чувства застрашен от нарастващата слава на Фуке, избра именно Колбер да се грижи за неговите дела. Още повече, че последният се бе показал доста способен в сметките. Колбер служи на Мазарини не само, докато той се върна триумфално в Париж с Луи и Ана Австрийска, след края на Фрондата, но също и до смъртта на кардинала.

— Даже му повери управлението на собственото си имущество — каза абатът с въздишка, която изразяваше цялата му горчивина от това, че е видял толкова доверие, вложено не в когото трябва. — Предаде му всичкото изкуство, което Змията не би постигнала, но щеше да съумее да упражнява със собствените си сили. Змията, вместо да му бъде благодарна, поиска да ѝ се плати добре. И придоби изгоди за себе си и за своето семейство — каза той, търкайки палец и показалец, груб жест, намекващ за пари. — Успяваше да си осигури аудиенция пред кралицата почти всеки ден. На вид беше пълна противоположност на Никола: нисък и дебел, лицето — широко прорязано от бръчки с жълтеникав тен, косите — дълги, гарваново черни, под кръглата шапчица скъперническият поглед, полуотворените клепачи, мустачките — извити като камшици над тънките и малко способни на усмивка устни. Студеният, тежък и потаен характер можеше да му придаде вид на всяващ страх човек, ако не беше неговата ограниченост, зле прикривана зад неуместни латински цитати, които повтаряше като папагал, след като ги научаваше от младите си сътрудници, специално назначени за това. Стана за присмех на всички и бе толкова неприветлив, че мадам дьо Севинье го наричаше „Севера“, като най-ледената и недружелюбна част на света.

Реших да не питам Ато защо от неговия разказ се процеждаше толкова ненавист към Колбер, а не към Мазарини, който изглежда се бе обвързал така тясно с Колбер. Вече знаех отговора — не бях ли чул Девизе, Кристофано и Стилоне Приазо да казват, че кастрагът Ато Мелани още от най-ранна възраст бил подпомаган и закрилян от кардинала?

— Колбер и Главният интендант Фуке не бяха ли приятели? — осмелих се да питам.

Поколеба се за миг, преди да отговори.

— Запознаха се по време на Фрондата и отначало бяха в добри отношения. По време на вълненията Фуке се държа като образец поданик. Колбер го заля с ласкателства, предлагайки му услугите си, когато Фуке стана председател на парижкия парламент — пост, който заемаше заедно с този на Главен интендант на финансите. Но това не трая дълго: Колбер не можеше да понася звездата на Фуке да грее така високо и ярко. Как можеше да се прости на Катеричката славата, късметът, чарът, плодотворният труд и винаги будният дух (докато Колбер се потеше като луд, за да роди някоя добра идея) и дори безценната, богата библиотека, с която той, необразованият, дори нямаше да знае как да си служи? Ето защо Змията се превърна в паяк и започна да плете своята мрежа.

Резултатите от маневрите на Колбер скоро се проявиха. Първоначално той зарази Мазарини с отровата на подозрението, после и краля. Тогава кралството излизаше от десетилетия на войни и бедност и не беше трудно да се подправят документите, които да обвинят Главния интендант, че е натрупал богатства на гърба на владетеля.

— Наистина ли Фуке е бил изключително богат?

— Не, изобщо не беше, но трябваше да изглежда такъв заради престижа на държавата — само по този начин можеше да получава винаги нови кредити и така да задоволи постоянните настоявания за пари от страна на Мазарини. Виж, кардиналът, наистина беше изключително богат. При това кралят прочете неговото завещание, малко преди смъртта му, и нямаше никакви възражения.

Но не такава била, обясни Ато, истинската цел на Колбер. След смъртта на кардинала, трябвало да се реши кой да заеме мястото му. Фуке беше разкрасил страната, беше я прославил, беше се раздавал ден и нощ, за да задоволи претенциите за пари — всички логично смятаха, че е негов ред.

— Но когато запитаха младия крал кой ще е наследникът на Мазарини, той отговори: *C'est moi*^[24]. Нямаше място за друг изпълнител на главната роля, освен владетеля, а Фуке беше замесен от прекалено фино тесто, за да свири втора цигулка. Колбер пък бе

идеален за ролята на подлизурко — жаден за власт, даже прекалено подобен на краля в желанието да се взема на сериозно, и именно поради това не сбърка нито един ход. Луи XIV веднага падна в капана.

— Значи Фуке е бил преследван заради завистта на Колбер.

— То е ясно. По време на процеса, Змията се опозори — подкупваше съдии, подправяше документи, заплашваше и тероризираше. На Фуке остана само героичната защита на Ла Фонтен, силната реч на Корней, смелите писма, които неговите приятели изпратиха на краля, подкрепата и приятелството на благородните дами и, славата на герой сред народа. Само Молиер замълча страхливо.

— А вие?

— Е, аз не бях в Париж и можах да направя съвсем малко. Добре е обаче сега да ме оставиш. Чувам, че останалите наематели слизат за вечеря, а пък не искам да привличам вниманието на нашия крадец — трябва да мисли, че никой не е нащрек.

* * *

В кухнята, заради късния час и присъствието на останалите наематели, които чакаха от доста време, можах само да раздам остатъците от обяда, като добавих някое и друго яйце и малко марули. Разбира се, бях само един обикновен прислужник без какъвто и да е опит в кухнята — не можех да съпернича по майсторство на моя господар и наемателите започваха да го забелязват.

По време на яденето не забелязах нищо необикновено. Бреноци, със своя розов лик, наподобяващ порцеланова статуя на малкия Иисус, продължаваше да се пощипва между бедрата, наблюдаван строго от лекаря, който стискаше малката си черна брадичка. Стилоне Приазо, навъсил гъстите си черни вежди като бухал, беше както винаги жертва на многобройните си тикове — търкаше върха на носа си, чоплеше под ноктите си, тръскаше си ръката, като че за да си свали ръкава, придърпваше яката си, прокарваше китки по слепоочията. Междувременно Девизе, какъвто му беше обичаят, се хранеше шумно и почти заглушаваше неспирното словоизлияние на Бедфорд, който се обръщаше към Дулчибени, все по-непроницаем, и към отец Робледа, който кимаше на англичанина с празен поглед. Абат Мелани се

нахрани в пълна тишина, като само от време на време повдигаше очи. Два-три пъти стана, разтърсван от продължителни кихавици, за да си избърше носа.

Когато вечерята вече беше към края си и всички се бяха забързали, за да се приберат по-скоро по стаите, Стилоне Приазо напомни на лекаря неговото обещание да ни обясни какви възможности имахме да излезем живи от карантината.

Кристофано не чака да го помолят втори път и подхвана една изключително научна реч пред малката аудитория, в която обясни, с изобилие от примери, взети от творбите на древните и съвременните автори, по какъв начин се възпроизвежда чумната зараза: „Ако се съгласим, че първопричината, поради която се явява на света чумната зараза, е Божията воля и че няма по-добър лек от молитвата, трябва да знаете, че чумата възниква от развалянето на четирите елемента — въздух, вода, земя и огън — които проникват посредством въздуха в носа и устата — от друго място, впрочем, чумата не може да влезе в тялото. През лятото, какъвто е нашият случай, се разваля огънят или естествената топлина — болестта, която възниква от това, причинява треска, болки в главата и всичко онова, което вече ви обясних до леглото на Пелегрино. Умре ли човек, трупът му е черен и горещ. За да се избегне подобен изход, се налага бубоните да се разрежат веднага, щом узреят и да се постави мехлем върху раните. През зимата пък съществува опасност от чума, произлизаща от развалата на земята, която следователно причинява бубони, подобни на онези коренови грудки, които спят по време на студения сезон, заровени в пръстта. И тези бубони са такива, че трябва да узреят с помощта на топли мазила. Напролет и наесен, от друга страна, когато водите са по-изобилни, чумата произхожда именно от развалянето на юдата, причинено понякога от небесните планети, струпеите тогава са пълни с течност, а когато се спукат, се лекуват с голяма бързина. Лечението се състои в това да се изкара отровната течност с прочистване, балсами и сиропи. Така или иначе, винаги въздухът е главният виновник за разпространението на заразата. Въздухът се процежда навсякъде, защото *non datur vacuum in natura*^[25]. Ето защо е добре да се поставят големи факли по ъглите на улиците. Огънят прочиства: с негова помощ се рафинира златото, чисти се среброто, металите се втечняват, кристализират живите скали, приготвя се храната, стоплят се

студените предмети и се изсушават влажните. Пламъкът следователно ще почисти въздуха от развалата и зловредното ѝ влияние. Това е метод за прилагане преди всичко в градовете, които са по-изложени на заразата от провинцията, където пространствата са по-отворени.“

— Тогава ние сме на най-лошото място, тук, наред римските предградия — намесих се с ужас.

— За жалост е така. По мое скромно мнение — обяви Кристофано не много скромно — причината за лошия въздух в някои градове, като Рим, се крие най-вече в това, че са ненаселени. Наистина — Рим, свещен и древен град, господар на целия познат свят, по времето, когато е посрещал триумф след триумф, и тук са живели хора от всички народности, се е радвал на най-добрия и здравословен въздух. Днес обаче хората дишат в него, вече обезлюден от войните, крайно развален въздух. Същото можем да кажем и за Терачи на, Романа Черветро, за крайморския град Нетуно, а също и за Бая в кралството Неапол, Аверния, Диняно, големия град Комо — всички те, които са били толкова прочути и обитавани от такова множество хора, че било чак удивително. Днес те така са запустели и въздухът там е толкова тежък, че хората вече не могат да живеят в тях. И обратното, в Неапол и Трапани, където не можеше да се стои, заради лошия въздух, сега, като са оживени и добре поддържани, въздухът е прекрасен. Това се дължи и на факта, че в дивите земи растат отровни треви и се въдят вредни твари — и едните, и другите тровят хората. В общи линии, и тук, в Рим, е основателно да се изпитва страх. Макар че последната чумна епидемия датира от 1656, преди цели двадесет и седем години. Ако това наистина е чума, на нас се падна този път ужасния жребий да ѝ отворим вратата.

Останахме в мълчание за няколко минути, разсъждавайки върху думите, които лекарят беше отправил с такава тежест към скромната си публика. Ато взе думата:

— А как се предава чумата?

— Посредством миризмите, *facillime*. Но също и чрез влакнести предмети, като например завивки и кожуси, които поради това трябва да бъдат изгаряни. Според някои автори нечистите частици се захващат за тях много здраво, а после се пускат — отговори Кристофано, като че това бе нещо, което може да се види.

— Значи дрехите на синьор Пелегрино са могли да ни заразят — казах аз, потискайки пристъп на паника.

— Ако трябва да бъда по-ясен — отговори, смекчавайки леко надменния си тон — не съм напълно убеден, че нещата наистина стоят точно така. Всъщност никой не знае със сигурност как се разпространява болестта. Запознах се в Палермо с един много възрастен аптекар, Джанучо Спатафора — на 87 години, човек с огромно познание и опит. Той ми каза, че чумните епидемии, които постоянно върлуваха из града, нямали никакво обяснение: въздухът в Палермо бил изключително добър, защото градът бил защитен от ветровете — от източния вятър и от сирокото, които вредят много на здравето и на плодородието на населените места и предизвикват отоци у хората, както и един особен вид продължителна треска, която води до много смъртни случаи. Независимо от това, чумата в Палермо бе толкова зловеща, че, веднъж зашеметила човека, го поваляше на земята и моментално след това го умъртвяваше. И след смъртта труповете ставаха черни и горещи.

— В общи линии, никой не знае как наистина се разпространява заразата — подчерта Ато.

— Мога да кажа, че множество епидемии със сигурност са започнали по вина на някой болен, който носел със себе си инфекцията от някой заразен район — отвърна Кристофано. — Тук в Рим, например, през последната епидемия се носеше слух, че болестта дошла от Неапол, пренесена от един нищо не подозиращ продавач на риба. Но моят баща, който бе отговорник за здравната служба при голямата чума в Прато през 1630 и пое грижата за много заболели, сподели с мен по-късно, че природата на тази болест е загадъчна и че никой от древните автори не е съумял да проникне в нея.

— И е имал право.

Твърдят и суров глас на Помпео Дулчибени, възрастният пътник, който придружаваше дьо Муре, ни изненада.

Той започна да говори тихо:

— Един изключително начетен духовник и учен показва пътя, който трябва да следваме. Но за жалост никой не го послуша.

— Духовник и учен? Позволете ми да отгатна — говорите за отец Атанасиус Кирхер — намеси се лекарят.

Дулчибени не отговори, като с това остави да се разбере, че лекарят беше отгатнал. Вместо това изрецитира:

— *Aerem, aquam, terrain innumerabilibus insectus scatere, adeo certum est.*

— Казва, че земята, въздухът и водата гъмжат от дребни твари, невидими с просто око — преведе Кристофано.

— И така — продължи Дулчибени — тези мънички същества произлизат от организмите в процес на разлагане, че това е било възможно да се наблюдава само след изобретяването на микроскопа и следователно...

— Този немски йезуит явно е толкова добре познат — прекъсна го Кристофано с присмех, — че изглежда синьор Дулчибени го цитира почти по памет.

Честно казано, на мен името Кирхер не ми говореше абсолютно нищо. Но че бе добре познат, трябва да беше вярно — когато чуха името на отец Атанасиус Кирхер, всички кимнаха утвърдително.

— Идеите на Кирхер обаче — продължаваше междуременно Кристофано, — все още не са взели превес над тези на големите автори, които пък...

— Доктрините на Кирхер може би имат някакви основания, но само ясното възприятие може да бъде здрава и сигурна основа за нашето знание.

Този път се намеси синьор Бедфорд. Младият англичанин, изглежда се бе освободил от страха на предната вечер и бе възвърнал обичайното си високомерие.

— Всъщност една и съща причина — продължи той — може в различни случаи да даде противоположни резултати. Нима врялата вода не втвърдява яйцето и същевременно размеква месото?

— Много добре знам — изсъска рязко Кристофано, — кой разправя наляво и надясно подобни софизми — синьор Лок и неговият приятел Сиденами^[26], които може и да знаят всичко за сетивата и разума, но претендират да лекуват болните в Лондон, без да бъдат лекари!

— Е, и какво от това? Те искат да лекуват — отвърна Бедфорд — а не да баламосват пациентите с приказки, както правят някои лекари. Преди двайсет години, докато чумата в Неапол изтребваше по двадесет хиляди човека на ден, неаполитански доктори и специалисти идваха в

Лондон да продават своите тайни методи срещу заразата. Хубава работа — лист хартия, който трябвало да се носи на гърдите, със знака на йезуитите *I.H.S.*^[27], очертан в един кръст, или пък известния надпис за окачване на врата, който гласеше:

ABRACADABRA

ABRACADABR

ABRACADAB

ABRACADA

ABRACAD

ABRACA

ABRAC

ABRA

ABR

AB

A

На това място младият англичанин като прекара суетно пръсти през червената си коса и насочи към аудиторията (като изключи мен, на когото изобщо не обръщаше внимание) сините си кривогледите очи, стана, облегна се на стената и продължи по-спокойно.

Ъглите на улиците и входовете на къщите, разказваше той, били покрити със съобщения на шарлатани, подканващи народа да си закупи „безпогрешни хапчета“, „несравними отвари“, „кралски противоотрови“ и „универсални води“ срещу чумата.

— И когато не успяваха да измамат хората с тези идиотщини — продължи Бедфорд — раздаваха отвари на живачна основа, който отравяха кръвта и убиваха по-лошо от чумата.

В този момент и отец Робледа се включи в спора. След като измънка полугласно някакви неразбираеми коментари, йезуитът пое защитата на отец Кирхер, своя събрат. Реакциите на останалите не се забавиха и пламна неприятна разправа, в която всеки се опиваше да наложи своите убеждения и доводи повече със силата на гласа, отколкото с тази на разума.

Това бе първият случай в моя злощастен живот на прислужник, в който присъствах на подобен научен спор, но бях твърде изненадан и разочарован от сприхавостта на участниците.

Така или иначе, успях да получа първи впечатления от теориите на този загадъчен Кирхер, който не можеше да не предизвиква

любопитството ми. За половин век неуморен труд, начетеният йезуит бе изложил своята многообразна доктрина в повече от тридесет великолепни труда на най-различни теми, между които и един трактат за чумата „*Scrutinium phisicomedicum contagiosae luis quae pestis dicitu*“, „Физикомедицинско изследване върху заразната болест, която се нарича чума“, публикуван преди повече от двадесет години. Ученият-йезуит твърдеше, че е направил големи открития със своя микроскоп, към които читателят може би щял да остане недоверчив (както всъщност по-късно се и случило), но все пак потвърждаващи съществуването на невидими създания, които, според него, били причината за чумата.

Според Робледа учението на Кирхер се основавало на способности, достойни за някой ясновидец или най-малкото вдъхновени свие. Ами ако този странен отец Кирхер, помислих си аз, наистина бе разбрал как се лекува чумата? Но тъй като атмосферата беше нажежена, не дръзнах да задавам въпроси.

Абат Мелани следеше внимателно, дори повече от мен, сведенията, засягащи отец Кирхер. Принуден многократно да си разтърква носа в напразен опит да възпре някои звучни кихавици, той повече не се намеси в спора, но острите му очички се стрелкаха светкавично между хората, които си подхвърляха един другиму името на немския йезуит.

Аз, от своя страна, бях уплашен от нарастващата опасност от чума, но същевременно увлечен от тези научни теории за заразата, за чието съществуване научавах за първи път.

Затова и не изпитах подозрение (а трябваше) от факта, че Дулчибени познаваше така добре старата и забравена теория на Кирхер за чумата. И не обърнах особено внимание на това как Ато наостри уши, когато се спомена името на Кирхер.

След дълъг спор, голяма част от наемателите — вече надвити от отегчението — бавно се отпавиха към леглата си, оставяйки спорещите сами. И малко след това, без да се постигне някакво помирение, всички отидохме да спим.

[1] разчупен (ит.) — (Бел.прев.) ↑

[2] Народен испански танц, преобразен в дворцов танц и въведен в инструменталната музика през XVII и XVIII век. — (Бел.прев.) ↑

[3] сухи и студени (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] имат пречистващо свойство (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[5] замърсено сърце (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[6] всяка слабост и отсъствие на духа (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[7] Андреа Паладио (1508–1580 г.) — считан за най-влиятелната фигура е историята на архитектурата, прилагал в работата си принципи на архитектурата на древния Рим. — (Бел.ред.) ↑

[8] по-лесно (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[9] каруца, война и тичане (ит.) — (Бел.прев.) ↑

[10] Конклав — общо събрание на кардиналите за избиране на нов папа. — (Бел.ред.) ↑

[11] Принц-електор — потомствена титла на висши благородници в Свещената Римска Империя, която означава, че те имат право да участват в избора на император. Титлата „палатински електор“ е провъзгласена със златна папска була за най-висок светски пост в Империята. — (Бел.ред.) ↑

[12] Да ти прости Бог всичко онова, което си съгрешил чрез сетивата. (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[13] Чрез тези свещени помазвания и чрез Своето преблаго милосърдие, да ти прости Бог всичко, в което си се провинил чрез зрение, слух, мирис, вкус, допир, (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[14] омразните неща (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[15] еликсира на живота (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[16] на философите (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[17] велик, универсален сироп (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[18] колофон — (Бел.прев.) ↑

[19] антична мярка, равна на 1/24 унция — (Бел.прев.) ↑

[20] Избави ни от злото. (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[21] pollice на ит. от лат. pollex, производно от polleo — силен съм, значителен съм — (Бел.прев.) ↑

[22] защото има сила (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[23] Последните думи са на Волтер. — (Бел.ред.) ↑

[24] Това съм аз. (фр.) — (Бел.прев.) ↑

[25] не съществува безвъздушно пространство в природата (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[26] Сиденамий — латински вариант на името на Томас Сиднъм, сътрудник на Джон Лок в медицинските му изследвания. — (Бел.ред.)

↑

[27] I. H. S. — съкр. на лат. фраза *In Hoc Signo vinces* (с този знак ще победиш), но според средновековната традиция буквите са абривиатура на фразата „*Jesus Homini Salvator*“ (Иисус, спасител на човечеството). — (Бел.ред.) ↑

ВТОРА НОЩ

12 СРЕЩУ 13 СЕПТЕМВРИ 1683

Веднага след като влязох в стаята си, отидох при прозореца и с помощта на една пръчка прокарах чак до прозореца на Ато единия край на въженцето, което трябваше да дръпнем, за да си дадем сигнал. Отпуснах се върху леглото, като оставих вратата притворена и се постарях да наостря уши, макар да се страхувах, че няма да успея да окажа голяма съпротива на съня. Все пак се настроих за дълго чакане, защото в леглото пред мен лежеше почти в безсъзнание моят беден господар, а Кристофано ми беше заръчал да го наблюдавам. Натъпках стари дрехи в панталоните му, за да попиват и започнах бдението.

Казах си, че разказът на абат Мелани ме беше успокоил отчасти. Веднага бе признал приятелството си с Фуке. И беше хвърлил светлина по въпроса защо Главният интендант бе изпаднал в немилост — не толкова заради неразбирателство с краля, колкото заради завистта на Колбер. Всеки познава злосторната сила на завистта — не можеха ли да се дължат на нея и приказките на Девизе, Стилоне Приазо и Кристофано по адрес на абата? Може би възходът на сина на един леяр на камбани, от беден кастрат в младостта си до съветник на краля-слънце, беше събудил прекалено много ревност. Разбира се, тримата бяха доказали, че го познават и техните разговори не можеха да бъдат изцяло плод на фантазията. И все пак враждебността на Кристофано можеше да се дължи на завистта на един земляк: пето *propheta in patria*^[1] се казва в Евангелието. И после какво да кажем за странната лъжа на Девизе? Беше разказал, че е посетил във Венеция театър „Ел Кокомеро“, който обаче се намираще във Флоренция. Трябваше ли в такъв случай да се пазя и от него?

Освен това разказът на Ато не само заслужаваше доверие, но също така бе увлекателен и въздействащ. Почувствах как в сърцето ми се промъкна горчиво съжаление, че го бях помислил за измамник, за лицемер, готов да излъже и да извърши предателство. Аз бях този, който всъщност беше предал приятелското чувство, което се беше

родило помежду ни по време на първия разговор в кухнята и което бях усетил така спонтанно и искрено.

Хвърлих един поглед на моя господар, който от много часове изглеждаше потънал в тежък и неестествен сън. Прекалено много бяха загадките за разплитане: какво беше докарало моят господар до това състояние; и на какво бе станал жертва синьор дьо Муре; и накрая, какво беше накарало Бреноци да ми подари ценните перли и защо после те бяха откраднати?

В главата ми все още се въртяха подобни мисли, когато се стреснах — без дори да си дам сметка, бях задрямал. Някакво скърцане ме накара да трепна: мигновено скочих от леглото, но внезапно тайна и предателска сила ме накара да падна на земята, където едва не си разбих главата. Изругах — бях забравил за въженцето, което свързваше десния ми глезен с този на абат Мелани. Ставайки, се бях спънал в него и с падането си бях вдигнал такъв шум, че едва не събудих моя господар, който само простена страдалчески. Бяхме на тъмно — моята лампа беше угаснала може би поради липса на масло.

Наострих уши — в коридора не се чуваше никакъв шум. Но веднага след като се изправих, търсейки опипом ръба на леглото, отново чух скърцане, последвано от леко потропване, шум от ровичкане сред метални предмети и пак скърцане. Сърцето ми биеше силно — със сигурност беше крадецът. Освободих се от въженцето, заради което бях паднал, потърсих слепешката лампата, която се намираще на масата в средата на стаята, но безуспешно. Тогава, надвивайки с големи усилия страха, реших да изляза от стаята, за да изненадам крадеца или поне да отгатна самоличността му.

Потънах в мрака на коридора, без да имам никаква идея какво да правя. С усилие слязох по стъпалата, които ме отделяха от стаичката долу. Ако се окажех лице в лице със загадъчната личност, трябваше ли да я нападам или пък да извикам помощ? Без да знам защо, се сниших и се опитах да се приближа до вратата на стаичката, протягайки ръце пред себе си, за да мога да пазя лицето си и да проучвам невидимото.

Ударът дойде неочаквано и ненадейно. Някой или нещо ме плесна по бузата, оставяйки ме в болка и объркване. Обхванат от ужас, се опитах да избегна второ нападение, като се дръпнах назад към стената и понечих да викам. Моят страх стана още по-непоносим,

когато установих, че от устата ми не излиза никакъв звук — до такава степен паниката ме бе вцепенила. Помислих да започна да се въргам отчаяно по земята, само и само да избягам от непознатия враг, мучейки като теле пред жертвоприношение, когато една ръка ме хвана решително под рамото и същевременно чух как някой каза: „Какво правиш, глупако?“

Несъмнено това беше гласът на Ато, притичал се на помощ, след като усетил въженцето да се опъва, когато аз, стреснат от подозрителното скърцане, бях скочил внезапно от леглото. Обясних му какво се бе случило, като се оплаках и за удара, който бях получил по лицето.

— Не беше никакъв удар — аз ти се притичвах на помощ, преди да се хвърлиш надолу по стълбите като гламав и да се сблъскаш с мен — прошепна той, удържайки гнева си. — Къде е крадецът?

— Всъщност, не видях никого освен вас — казах тихо, още треперещ.

— Аз пък видях. Докато се качвах, чух да дрънчат ключове. Трябва да е влязъл в стаичката — каза абатът, като запали една лампа, която бе съобразил да вземе със себе си.

Забелязахме тънък сноп разсеяна светлина горе, изпод вратата на Стилоне Приазо, от дясната страна на коридора на втория етаж. Абатът ми направи знак да говоря тихо и ми посочи входа на малкия коридор, в който предполагаше, че се бе вмъкнал крадецът. Вратичката беше притворена. Вътре цареше мрак.

Спогледахме се и спотаихме дъх. Нашият човек трябваше да се намира там, вътре, с ясното съзнание, че вече е в капан. Абатът се поколеба за миг и после решително отвори вратичката. Вътре нямаше никой.

— Не е възможно — видимо разочарован каза Мелани. — Ако е избягал надолу по стълбите, щеше да се сблъска с мен. Нагоре, дори и да е успял да ти убегне, няма никаква възможност за бягство: вратата, която извежда от куличката на Клоридия на покрива, е залостена отвън. Ако пък е отворил вратата на някоя от останалите стаи, щяхме със сигурност да го чуем.

Бяхме напълно объркани. Вече щяхме да бием отбой, когато Ато ми направи знак да остана на място и се спусна бързо надолу по стълбите. Проследих с поглед светлината от лампата му и го видях да

се спира пред прозореца, който гледаше от коридора на втория етаж към вътрешния двор. Постави лампата на земята и надникна навън. Известно време остана така. Това събуди любопитството ми, така че и аз се приближих до малката решетка на прозорчето, което осветяваше денем стаичката. Но беше прекалено високо за мен и не видях нищо освен нощта, осветена от бледата луна. Когато се върна в стаичката, абатът се наведе към пода и измери с длани дължината му, като даже се завря под етажерката с инструментите, подпряна на стената в дъното. Спря се миг, за да помисли, след което повтори операцията, като този път взе предвид и дебелината на стените. После измери разстоянието между прозорчето и стената в дъното. Когато най-накрая изтръска ръцете си от прахта, ме хвана, без да каже дума и, като ме вдигна върху едно столче и сложи върху главата ми лампата, ме нагласи пред решетката. Каза: „Не мърдай!“ и размаха пръст пред носа ми.

Чух го отново да слиза пипнешком до прозореца на втория етаж. Когато накрая се върна и ме погледна, умирах от нетърпение да узная неговите заключения.

— Слушай внимателно. Килерът е дълъг малко повече от осем педи, което значи, че е тесен. Със стените може да стигне до десет педи. Както може добре да се види от двора, малкото крило, в което се намира тази стаичка, е било построено по-късно, след останалата част на странноприемницата. Всъщност то изглежда отвън като голяма колона, която се издига от земята чак до тук, залепена за задния ръб на източната стена на сградата. Само че има нещо, което не се връзва в сметките: колоната е поне два пъти по-широка от стаичката. Това прозорче, както виждаш, е много близко до етажерката, на не повече от няколко педи от края на това килерче. Значи и когато се гледа отвън, би трябвало да се вижда в близост до външния ръб на крилото. Но, когато се показах от долу, от коридора на втория етаж, видях, че прозорчето, осветено от лампата, която ти държеше, не се намира дори и на средата на стената, в която е издълбано.

Абатът се спря, може би в очакване сам да стигна до заключение. Но аз не бях разбрал нито думица. В главата ми се въртяха геометрични фигури, натрупани една върху друга, извиквани на тълпи от препускащата мисъл на Ато. Ето защо той продължи:

— Защо е цялото това прахосано пространство? Защо никой не е откраднал малко повече пространство в полза на стаичката, така тясна,

че даже ние двамата едва успяваме да стоим вътре, без да се бутаме постоянно?

Аз също се показах на прозореца на втория етаж, доволен преди всичко, че ще успея да подишам малко свеж нощен въздух.

Потърках си очите. Беше вярно. Светлината на маслената лампа, която забелязвах през решетката на прозореца, беше странно отдалечена от външния ръб, очертан от лунния отблясък. Никога не бях обръщал внимание — прекалено зает денем и прекалено уморен нощем, за да зяпам, подпрян на перваза.

— И знаеш ли какво е обяснението, момче? — посрещна ме абат Мелани веднага, след като се качих отново при него.

Без да изчака моя отговор, той пъкна ръце в етажерката с инструментите, подпряна в дъното на стаята, и започна трескаво да опипва стената зад нея. Изпъшка и ме помоли да му помогна да премести мебелите.

Това не се оказа особено трудно. Абатът изглежда изобщо не беше изненадан от откритието, което се появи пред очите ни — полускрити от мръсотията, която времето безпощадно беше наслоило по стената, се виждаха очертанията на една врата.

— Ето ни — извика той доволно.

И без да се колебае, блъсна старите греди, които изпращаха.

* * *

Първото, което усетих, беше влажен и студен полъх, който докосна лицето ми. Пред очите ни се бе разкрила черна дупка.

— Там е отишъл — заявих убедено.

— Така изглежда — отвърна абатът, като проточи недоверчиво нос напред. — Това проклето килерче имало двойни стени. Искаш ли да влезеш първи?

Мълчанието ми говореше само за себе си.

— Е, добре — отстъпи Ато, вдигайки лампата, за да осветява пътя си в тъмното. — Винаги трябва аз да оправям всичко.

Още не бе свършил да говори, когато го видях да се хваща отчаяно за старата врата, която току-що бяхме разбили, повлечен надолу от някаква неудържима сила.

— Помогни ми, бързо — каза той.

Бяхме на ръба на един кладенец: Мелани щеше да падне в него, сигурно с фатални последици. Едва бе успял да се хване за рамката на вратата. Краката му се клатушкаха в дълбоката тъмнина, която се беше разтворила под нас. Когато се изправи отново благодарение и на моята, макар и слаба, помощ бяхме останали на тъмно. Лампата, изплъзнала се от ръката на абата, бе погълната от черната дупка. Затова отидох да взема друга от стаята си, която се погрижих да заключа. Пелегрино спеше спокойно и в неведение за събитията, които се разиграваха в неговата странноприемница.

Когато се върнах, Ато вече се спускаше в ямата. Изглеждаше неочаквано подвижен за възрастта си. Както щях да имам случаи да забележа и по-късно, той се отличаваше с овладяно, но постоянно нервно напрежение, което поддържаше тялото му в постоянна готовност.

Мелани ми показа, че не става дума точно за кладенец, осветявайки навсякъде с лампата. В скалата бе забита цяла поредица от железни скоби, подобни на малки стъпала, които позволяваха внимателно слизане. Спуснахме се бавно в дупката, не без известен страх. Слизането беше кратко — съвсем скоро се озовахме стъпили на груб тухлен под. Огледахме се наоколо на светлината на лампата и открихме, че пасажът не прекъсва, а продължава по една от късите страни на площадката, с една стълба с квадратни стъпала, издълбани в скалата. Проточихме вратове, за да се опитаме да разберем напразно къде свършва.

— Под стаичката сме, момче.

Измънках нещо плачевно в знак на съгласие. Това не ме успокояваше кой знае колко.

Продължихме в мълчание. Този път слизането ми се стори безкрайно, донякъде и заради тънкия слой кал, който покриваше всичко и правеше слизането доста опасно. В един момент стълбата изцяло промени вида си: изкопана в туфа, тя стана съвсем тясна и прекалено неравна. Въздухът беше вече доста тежък — сигурен знак, че бяхме под земята.

Продължихме да слизаем, докато се озовахме в тъмна и негостоприемна галерия, прокопана във влажната земя. Единствените ни спътници бяха тежкият въздух и тишината. Измъчваше ме страх.

— Ето къде е отишъл нашият крадец — прошепна абат Мелани.

— Защо говорите толкова тихо?

— Може да се намира наблизно. Искам аз да го изненадам, а не обратното.

Крадецът обаче не бе нито на няколко крачки разстояние, нито на повече. Тръгнахме през галерията. Абат Мелани беше принуден да върви с наведена глава, защото таванът, ако можеше да се нарече така, бе прекалено нисък и неравен. Забеляза, че аз се движа пред него без проблеми:

— Поне веднъж има за какво да ти завидя, момче.

Продължавахме доста бавно напред през един проход, поддържан като по чудо само от камъни и тухли, наредени хаотично. Повървахме няколко десетки метра и самият абат съобрази да отговори на моето мълчаливо, но предвидимо любопитство.

— Този проход трябва да е бил построен, за да позволява на хората да стигат незабелязани до някоя отдалечена точка на града.

— По време на чума, може би?

— Струва ми се много, много по-рано. Винаги би имало полза от такъв проход в град като този. Може да е служел на някой римски принц, за да пуска своите довереници по следите на някой съперник. Римските фамилии открай време са се мразели и враждували по всякакви начини. Когато ландскнехтите^[2] разграбваха Рим, някои благороднически родове им помагаха, само и само за да пострадат техните противници. Възможно е и нашият хан да е служил първоначално като сборен пункт на групи от наемни убийци и главорези. Вероятно поддържани от рода Орсини, който притежава множество къщи наоколо.

— Но кой е построил това подземие?

— Обърни внимание на стените — абатът приближи лампата до стената. — Направени са от доста стари камъни.

— Стари като катакомбите ли?

— Може би. Знам, че през изминалите десетилетия един учен свещеник е изследвал проходите, които се срещат под Рим и е описал наличието на безброй стенописи, гробници и тленни останки на светци и мъченици. Във всеки случай е сигурно, че под къщите и площадите на някои квартали съществуват пасажи и галерии, някои построени от

древните римляни, други пък изкопани в доста по-близки до нас времена.

Докато вървахме по тесните коридори, независимо от опасното положение, в което се намирахме, абатът не желаше да се откаже от своята страст към разказите. И с напевен шепот продължи да обяснява, че Италия още от най-далечни времена изобилствала от тайни проходи, издълбани в скалите или в земята, замислени първоначално за бягство от обсади или въоръжени нападения, също както проходите, позволяващи незабелязаното измъкване от крепости и замъци, но и за организирането на тайни събирания или даже за любовни срещи, както според приказките правели мадона Лукреция Борджия и нейния брат Цезаре със своите многобройни любовници. Но на тайните подземия човек не трябвало да се доверява ни най-малко, тъй като, за да се гарантира тяхната неприкосновеност, те не само бяха държани в тайна (която понякога бе струвала живота на този, които ги е построил), но в тях имаше и множество клопки: за да бъдат заблудени или объркани неканените гости, често се строяли коридори без изход или невидими врати, управлявани от противотежести и скрити в стените, които се отваряли само с помощта на загадъчни механизми.

— Разказаха ми за един лабиринт, построен в Сицилия от великия император Фридрих, в чиито коридори имало скрити лостове, дето, ако някой ги настъпи, освобождавали метални решетки, които падали отвисоко и задържали посетителите без възможност за бягство, или добре наточени остриета, които, изстрелвани от невидими цепнатини, можели да пронизат и да убият минаващите. Други устройства отваряли внезапно дълбоки кладенци, в които онзи, който не си дава сметка за наличието на подобни заплахи, неизбежно пропада. Създадени са доста точни карти на някои катакомби. Казват, че и под Неапол имало забележителен брой подземия и проходи. Не съм имал честта да ги опозная, но от друга страна познавам тези в Париж, които са без съмнение доста широки и в които съм успял да направя някое и друго посещение. Знам също, че в Пиемонт през миналия век, близо до едно място, наречено Ровазенда, стотици селяни били подгонени от френски войници, които ги принудили да се скрият в някакви пещери край една река. Разказват, че никой повече не е излязъл от тези дупки — нито преследвачите, нито преследваните.

— Синьор Пелегрино никога не ми е говорил за съществуването на този проход — прошепнах аз.

— Вярвам ти, и още как! Това не е нещо, което трябва да се споделя, освен ако не е крайно необходимо. А е възможно и самият той да не е запознат с тези тайни, като се има предвид, че се грижи за тази странноприемница отскоро.

— Как тогава крадецът е открил прохода?

— Може би твоят добър господар е отстъпил пред предложение за солидна сума пари. Или мускатово вино — изсмя се абатът.

Докато напредвахме, чувствах как постепенно ме надвива усещането за тежест в гърдите и главата. Тъмната пътека, по която смело бяхме поели, водеше в неизвестна и най-вероятно изпълнена с опасности посока. Мракът, разчупен единствено от маслената лампа, която абат Мелани носеше пред себе си, бе дълбок и ужасяващ. Стените на галерията, заради своя криволичещ строеж, ни пречеха да виждаме напред и на всяка крачка предвещаваха някоя неприятна изненада. Ами ако крадецът, забелязвайки отдалеч светлината на нашата лампа, ни дебнеше зад някоя издатина, за да ни нападне? Потръпвайки, си помислих за заплахите, изпълващи галериите, за които ми бе разказал абат Мелани. Никой никога нямаше да открие телата ни. Наемателите на странноприемницата щяха да се опитат да убедят себе си и стражата, че аз и абат Мелани сме избягали от сградата, най-вероятно скачайки от някой прозорец през нощта.

И сега още не бих могъл да кажа колко дълго вървахме. Накрая забелязахме, че подземният проход, който първоначално ни беше водил все по-надълбоко, започваше постепенно да се изкачва.

— Много добре — каза абат Мелани. — Може би след малко ще излезем някъде.

Краката ме боляха и влагата започваше да ме задушават. От доста време не разговаряхме, искахме само да видим края на тази страшна пещера. Подскочих от страх, когато видях абатът да се спъва със стенание и да залита, рискувайки да падне по корем, като можеше и да изпусне лампата — можехме да загубим единствения източник на светлина, което щеше да превърне в кошмар присъствието ни там долу. Хвърлих се да го подхвам. С изражение едновременно гневно и доволно, заради току-що разминалата се опасност, абатът освети препятствието — каменни стълби, толкова високи, колкото и тесни,

които водеха нагоре. Преминахме ги, почти лазейки, за да не рискуваме да паднем назад. По време на изкачването една поредица от завои принуди Ато да се сгърчи от болка. Поне веднъж аз се справях по-добре. Ато ме погледна:

— Наистина ти завиждам, момче — повтори той развеселен, без да се притеснява, че показах недоволство от неговата реплика.

Бяхме оцапани с кал, челата и телата ни — окъпани в мръсна пот. Внезапно абатът извика. Някакво безформено същество, изключително бързо и неуловимо, тупна на гърба ми, издрасквайки болезнено десния ми крак, преди да се хвърли отново в мрака. Свих се инстинктивно, покрил уплашено главата си с ръце, готов едновременно да моля за милост и да се отбранявам слепешката.

Ато разбра, че опасността, ако имаше такава, бе траяла само миг.

— Странно, че все още не ги бяхме срещнали — отбеляза той, след като се съвзехме. — Вижда се, че наистина сме встрани от обичайните отсечки.

Огромна речен плъх, раздразнен от появата ни, бе решил да ни прескочи, вместо да се върне назад. В своя безумен скок се беше вкопчил за ръката на абат Мелани, докато той се подпираше на стената, и после бе паднал с цялата си тежест на моя гръб, вцепенявайки ме от ужас. Спряхме, мълчаливи и уплашени, докато дишането ни не възстанови нормалния си ритъм. Продължихме с изкачването, докато стълбичките не започнаха да се прекъсват от хоризонтални тухлени площадки, които всеки път ставаха все по-дълги. За щастие имахме добър запас от масло — нарушавайки настоящите наредби на камерлингите^[3], бях решил да използвам също и по-доброто масло за готвене.

Усещаме, че приближаваме края. Вече вървахме нагоре по лек, полегат наклон, който ни караше да забравяме трудностите и страховете, изстрадани по-рано. Внезапно се озовахме в четириъгълно помещение, което вече не беше изкопано в терена, ами иззидано. Приличаше на склад или на подземие на някой дворец.

— Върнахме се сред хората — беше коментарът на абата.

Оттук една последна стълба, лесна за изкачване, а и снабдена със спомагателно въже, закрепено за дясната стена посредством железни пръстени, извеждаше нагоре. Изкатерихме се до върха.

— Проклятие — изсъска Ато.

Веднага разбрах какво имаше предвид. На края на малката стълба, имаше, както можеше да се очаква, една врата. Беше доста здрава и зарезена.

Това бе сгоден случай да си отдъхнем, макар и на едно толкова негостоприемно място, и да обмислим нашето положение. Дървената вратичка беше залостена с ръждясало желязно резе, което се плъзгаше по страничната стена. Оттук, както бе лесно да се отгатне заради шумоленето на вятъра, се излизаше навън.

— Аз няма да говоря. Ти обясни всичко — подкани ме абатът.

— Вратата е заключена отвътре. Между другото — положих усилия да установя — крадецът не е излязъл от галерията. Но тъй като нито го срещнахме, нито пък намерихме някакъв кръстопът, може да се заключи, че не е поел по нашия път.

— Добре. И къде тогава е отишъл?

— Може би даже не се е спуснал в кладенеца зад стаичката — предположих без изобщо да вярвам на думите си.

— Ммм — измънка Ато. — Къде се е пръждосал тогава?

Отново слезе по стълбата и обиколи набързо избата. В един ъгъл една стара, полуизгнила лодка потвърждаваше подозрението, което хранех от мига, в който бяхме стигнали тук — намирахме се в близост до бреговете на Тибър. Отворих вратата, като не без усилия издърпах резето. Осветен от разсеяните лъчи на луната, се виждаше началото на някаква пътека. По-надолу течеше реката и аз естествено се отдръпнах при вида на бездната. Свежият и влажен вятър проникна в подземие, позволявайки ни да дишаме по-дълбоко. Веднага зад врата друга несигурна пътека се отклоняваше надясно и се губеше по калния бряг.

Абатът долови мислите ми:

— Ако избягаме сега, ще ни хванат като нищо.

— Тогава — изстенах обезкуражен, — напразно вървахме дотук.

— Съвсем не — отвърна Ато невъзмутимо. — Във всеки случай познаваме все пак този изход за бягство. Не намерихме и следа от крадеца, който впрочем не е поел по този път. Изпуснахме някоя и друга възможност, поради недоглеждане или заради несъобразителност. Сега да се връщаме обратно, преди някой да забележи отсъствието ни.

Връщането към странноприемницата беше неописуемо мъчително и двойно по-тежко от първото пътешествие. Лишени от инстинкта на ловеца, който ни бе водил напред по време на преследването (или поне така беше с абат Мелани), се влачехме, усещайки по-силно трудността на пътя, въпреки че моят спътник не желаше да го признае.

След като изкачихме отново първия кладенец и оставихме с голямо облекчение зад гърба си адското подземие, отново се намерихме в стаичката. Абатът, видимо изтощен от експедицията, отишла по дяволите, се раздели с мен, като ми даде набързо някои наставления за следващия ден.

— Утре, ако искаш, можеш да осведомиш наемателите, че някой е откънал и втората връзка ключове или че тя, така или иначе, е изчезнала. Разбира се, няма да разказваш за нашето откритие, нито за опита, който направихме да узнаем самоличността на крадеца. Веднага, щом има стоден случай, ще поговорим насаме — в кухнята или на някое друго сигурно място, и ще се държим взаимно в течение за новостите.

Кимнах лениво заради умората, но най-вече заради съмненията, които все още тайно хранех към абат Мелани. По време на завръщането си в галерията, отново бях променил чувствата си към него — казах си, че, макар и злословията по негов адрес да бяха прекомерни и злонамерени, все пак в неговото минало оставаше нещо неизяснено и за това сега, когато ловът на крадеца на ключовете беше пропаднал, нямах повече намерение да играя ролята на негов слуга и информатор и по този начин да рискувам да бъда въввлечен в не много прозрачни и може би опасни деяния. А ако наистина все пак бе вярно, че Главният интендант Фуке, на когото Ато е бил довереник, е бил просто един прекалено бляскав меценат, жертва на кралската ревност на Луи XIV и на завистта на Колбер, във всеки случай не можеше да се отрече — бях си го повтарял, докато се задъхвахме, напредвайки в мрака — че при всички положения Мелани бе човек, навикнал на хитрините, тънкостите и хилядите коварства на парижкия кралски двор.

Знаех в колко остър конфликт с френския двор беше нашият добър папа Иннокентий XI. По онова време не бях в състояние да си обясня защо имаше толкова разногласие между Рим и Париж. Но от

разговорите на хората, които бяха по-наясно с политиката, бях разбрал, че този, който имаше желание да разчита на закрилата на нашия понтифекс, не можеше и не биваше да бъде приятел на французите.

И после — цялата тази страст в преследването на предполагаемия крадец на ключове, не беше ли самата тя достойна за подозрение? Защо да се впускаш в гонение, утежнено от неясноти и опасности, вместо просто да изчакаш събитията и да предупредиш веднага останалите наематели за изчезването на ключовете? Ами ако абатът беше узнал много повече от това, което бе споделил с мен? Може би вече имаше ясна представа къде са скрити ключовете. А ако крадецът бе именно той и се бе опитал единствено да отклони вниманието ми, за да може после да действа спокойно, вероятно същата тази нощ? Дори и моят обичан господар беше скрил от мен съществуването на галерията. А и по каква причина един външен човек като абат Мелани трябваше да ми доверява своите истински намерения?

Впрочем обещах най-общо на абата да следвам неговите наставления, като се постарах да не издавам намерението си да го изоставя. Взех си обратно лампата и мигновено се залостих в стаята, където имах намерение да изпълня страниците на моя малък дневник с множеството събития на този ден.

Синьор Пелегрино спеше блажено, диханието му почти не се усещаше. Бяха изминали повече от два часа от нашето влизане в ужасната подземна галерия, оставаха може би още толкова до часа на събуждане, а аз бях на края на силите си. Беше чиста случайност, че в мига преди да загася лампата, хвърлих един поглед на панталона на моя господар и забелязах изчезналите ключове, закачени прилежно на колана му.

[1] Никой не е пророк в родината си (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[2] Ландскнехти — наемници, служили между другото и на Карл V, когато нахлува с войските си в Рим през 1527 г., пленява папа Климент VII и го затваря в замъка „Сант Анджело“, заради подкрепата, която папата оказва на неговия съперник, френския крал Франсоа I. — (Бел.ред.) ↑

[3] Представители на Светата колегия на кардиналите в църковната администрация. — (Бел.ред.) ↑

ТРЕТИ ДЕН

13 СЕПТЕМВРИ 1683

През прозореца проникваха благотворните лъчи на слънцето, които изпълваха цялата стая, разпръсквайки чиста и благословена светлина дори върху запотеното и измъчено лице на бедния синьор Пелегрино, изоставен на леглото си. Вратата се отвори и се показа усмихнатото лице на абат Мелани.

— Време е да тръгваме, момче!

— Къде са останалите наематели?

— Всички са в кухнята, за да слушат Девизе, който свири на тромпет.

Странно — не знаех, че китаристът беше виртуоз и на този великолепен инструмент и най-вече не си обяснявах как така неговият сребрист и мощен звук не се чуваше на горните етажи.

— Къде отиваме?

— Трябва да се върнем там, долу — последният път не търсихме достатъчно.

Влязохме отново в стаичката, където отворих вратичката зад етажерката. Усетих влажният въздух да облъхва лицето ми. С нежелание надникнах вътре, като осветих с лампата началото на кладенеца.

— Защо да не изчакаме нощта? Останалите наематели биха могли да ни разкрият — възразих слабо.

Абатът не отговори. Извади от джоба си един пръстен и го сложи на дланта ми, затваряйки с пръстите ми бижутото, като че искаше да подчертае голямото значение на подаръка. Кимнах и започнах да слизам.

В мига, в който стигнахме тухления под, подскочих. В мрака една ръка ме бе потупала по дясното рамо. Ужасът ми попречи да извикам, или да се обърна. Смътно усетих, че абатът ме подканваше да остана спокоен. Надвивайки с мъка вцепенението, което ме сковаваше, се обърнах, за да видя лицето на третия преследвач.

— Не забравяй да почиташ мъртвите.

Беше синьор Пелегрино, който ме укоряваше със страдалческо изражение. Не намерих думи да изразя объркването си — кой беше тогава спящият, който бях оставил в леглото му? Как Пелегрино беше успял да се пренесе внезапно от нашата усамотена стая в мрачното и влажно подземие? Докато подобни въпроси започваха да се оформят в главата ми, Пелегрино отново проговори.

— Искам повече светлина.

Изведнъж почувствах, че политам назад — тухлената повърхност беше хлъзгава и неописуемо стръмна. Вероятно бях загубил равновесие, помислих си, докато се обръщах към Пелегрино. Започнах да се плъзгам бавно, но с цялата си тежест, към отвора на кладенеца, обръщайки се с гръб към земята и с лице нагоре към небето — което изглежда тук долу сякаш никога не беше съществувало. Започнах като по магия да се пързаям с гръб по стълбите, които водеха надолу, без да срещна никаква съпротива, макар и да ми се струваше, че тежа повече от мраморна статуя. Последното нещо, което видях, бяха Ато Мелани и Пелегрино, които наблюдаваха моето изчезване с флегматично безразличие, сякаш разликата между живота и смъртта им бе непозната. Падах, едновременно скован от учудване и отчаяние, подобно на заблудена душа, която, хвърляйки се в безкрайната адска бездна най-накрая разбира собствената си присъда.

Спаси ме викът, който сякаш идваше от някой непознат край на вселената и който ме събуди, отървавайки ме от кошмара.

Бях сънувал и бях извикал в съня си. Намирах се в леглото си и се обърнах към леглото на моя господар, който, разбира се, си беше там, където го бях оставил. През прозореца не влизаха красиви слънчеви лъчи, както в съновидението, а сиво-розовата светлина, която предвещава зората. Хладният въздух на ранната утрин ме караше да зъзна. Завих се добре, макар и да знаех, че няма да успея да заспя отново така лесно. От стълбите се чуваше далечен шум на стъпки. Наострих уши, за да разбере дали някой не се приближава към вратата на стаичката. Ясно чух, че това бяха неколцина от наемателите, които слизаха към кухнята или на първия етаж. Различих отдалеч гласовете на Стилоне Приазо и отец Робледа, които питаха Кристофано дала има новини за състоянието на синьор Пелегрино. Станах, тъй като

предположих, че след малко лекарят щеше да дойде при моя господар. Обаче първият, който почука на вратата ми, беше Бедфорд.

Когато отворих, видях пред себе си бледо лице с огромни тъмни сенки под очите. Бедфорд бе добре облечен, с топло наметало на раменете, но независимо от това целият се тресеше и правеше колкото безполезни, толкова и мъчителни опити да възпре тръпките. Помоли ме веднага да го пусна да влезе, сигурно, за да не го видят останалите наематели. Предложих му малко вода и хапчетата, които ни беше дал Кристофано. Англичанинът отклони предложението, тъй като, каза той притеснен, някои хапчета, можели да уморят пациента. Този отговор ме изненада, но бях принуден да настоя.

— Ще ти кажа — каза той с внезапно отслабнал глас, — че опиумът и очистителните средства срещу различни неразположения могат също да докарат до смърт. Не забравяй, че негрите крият под ноктите си един вид отрова, която убива с просто одраскване, и после има и змии кротали, да, а четох и за един паяк, който пръснал в окото на своя преследвач толкова силна отрова, че го оставил лишен от зрение за доста дълго време...

Като че ли бълнуваше.

— Но Кристофано не би направил нищо подобно — възразих аз.

— ... и тези субстанции — продължи той, като че изобщо не ме беше чул — действат чрез загадъчна сила, но загадъчните сили не са нищо друго, освен огледалото на нашето незнание.

Забелязах, че краката му трепереха и, за да се държи изправен, трябваше да се подпира на рамката на вратата. Думите му също навеждаха на мисълта за бълнуване. Бедфорд седна на леглото и ми се усмихна тъжно.

— Екскрементите изсушават роговицата — изрецитира той, вдигайки строго пръст като учител, който се кара на учениците си — хмелът, окачен на врата, помага, за да се излекува маларийната треска. Но за истерията са нужни компреси със сол, които да се поставят многократно на краката. А пък, ако иска да разбере лекарското изкуство, така кажи на синьор Кристофано, когато го извикаш, вместо Гален и Парацелз, да чете „Дон Кихот“.

После се отпусна, затвори очи, скръсти ръце на гърдите си, за да се стопли и започна леко да трепери. Хвърлих се през глава по стълбите, за да извикам помощ.

Един огромен цирей на слабните и още един с малко по-малки размери под дясната мишница не оставиха почти никакви съмнения у Кристофано. Този път за съжаление очевидно ставаше въпрос за чумна зараза, нещо, което, разбира се, отново хвърляше черни сенки и върху смъртта на синьор дьо Муре, и върху необичайното вцепенение, което бе връхлетяло моя господар. Вече нищо не разбирах — дали из странноприемницата върлуваше ловък и загадъчен убиец или пък добре познатата черна болест?

Вестта за заболяването на Бедфорд хвърли в най-дълбоко отчаяние цялата компания. Разполагахме само с един ден, преди стражите да се върнат за следващата проверка. Забелязах, че мнозина ме отбягваха от мига, в който се разбра, че може би бях първият, влязъл в контакт с Бедфорд, когато болестта го бе връхлетяла. Подозрението отново се връщаше на дневен ред. Кристофано обаче отбеляза, че всички сме говорили, яли и някои даже играли на карти с англичанина до предния ден. Ето защо никой не можеше да се чувства сигурен. Аз, вероятно поради естествена младежка неустрашимост, бях единственият, който не се поддаде веднага на страха. Видях обаче как най-малодушните — иначе казано, отец Робледа и Стилоне Приазо, внезапно се разтичаха, за да вземат някои хранителни припаси, които бяха оставени на разположение в кухнята, и се отправиха към стаите си. Спрях ги, тъй като се бях сетил за необходимостта да се извърши и за Бедфорд тайнството на последното миропомазване. Този път обаче отец Робледа не искаше и да чуе:

— Англичанин е и знам, че симпатизира на реформираната религия; той е просто отлъчен, езичник — каза той накратко, добавяйки, че мирото за болните е запазено само за възрастни кръстени християни и забранено за деца, за лудите, за обявените за отлъчени, за признати и непокаяли се грешници, за каторжниците и за родилките, както и за войниците, изправени в битка срещу врага и за онези, които се намират в опасност от корабокрушение.

Нападна ме и Стилоне Приазо:

— Не знаеш ли, че светото миро ускорява смъртта, Кара косите да падат, принуждава майките да раждат с повече мъки и докарва жълтеница на новороденото, умъртвява пчелите, които летят около къщата на болния и, че тези, които са го получили, ще умрат, ако

танцуват до края на същата година, че е грях да се преде в стаята на заболелия, защото той ще умре, ако преденото спре или преждата се скъса, и че болният не бива да си мие краката дълго време, след като е получил последното миропомазваш, и че е необходимо да има винаги някаква лампа или свещ в помещението на болния, докато трае болестта, защото инак бедничкият ще умре?

И, след като ме оставиха с пръст в уста, хукнаха да се залостят всеки в стаята си.

Така, след около половин час, влязох отново в стаичката на първия етаж, където лежеше Бедфорд, за да видя в какво състояние се намира той. Помислих, че Кристофано също се е върнал там, тъй като злощастният англичанин говореше и очевидно имаше компания. Обаче установих, че аз и болният бяхме сами и че той всъщност бълнуваше. Заварих го ужасно блед, кичур коса бе залепнал на челото му поради обилната пот, а силно напуканите устни говореха за много зачервено и болно гърло.

— В кулата е... в кулата — измънка той мъчително, като ме погледна с невидящи очи. Говореше несвързано.

Изброи без ясни причини цяла поредица имена, неизвестни за мен, които успях да запамята добре само защото ги повтори многократно, вмъквайки ги между неразбираеми изрази на родния му език. Постоянно шепнеше името на някой си Уилям, родом от град Оранж, за когото си помислих, че му е приятел или познат.

Вече бях решил да повикам Кристофано в страха си, че болестта можеше неочаквано да се изостри и да стигне до летален край, когато лекарят пристигна, привлечен от бълнуванията на болния. Придружаваха го Бреноци и Девизе, които предпазливо се задържаха на разстояние.

Бедният Бедфорд продължаваше своя безумен монолог, като повтаряше името на някой си Чарлз, за когото Бреноци ни изясни, че е Чарлз II, крал на Англия; венецианецът, който по този начин ни разкри своето съвсем не лошо познаване на английския език, обясни, че, доколкото схванал, Бедфорд наскоро е пътувал из Холандия.

— И какво е търсил в Холандия? — попитах.

— Това не знам — отговори Бреноци, като ме накара да замълча, наострил отново уши за бълнуванията на болния.

— Наистина знаете доста добре английския език — отбеляза лекарят.

— Един мой далечен братовчед, роден в Лондон, ми пише често по семейни дела. Самият аз уча и запаметявам бързо, а и много пъти съм пътувал натам по разни търговски сделки. Вижте, изглежда се чувства по-добре.

Треската изглежда бе поотпуснала болния и Кристофано ни подкани със знак да излезем в коридора. Тук заварихме голяма част от останалите наематели, които ни чакаха, нетърпеливи за нови вести.

Кристофано говори без увъртания. Развитието на болестта, каза той, било такова, че го карало да се съмнява в собствената си професия. Първо неясната смърт на синьор дьо Муре, после нещастията със синьор Пелегрино, който все още се намираще в такова жалко състояние, накрая очевидният случай на зараза, поразила Бедфорд — всичко това беше обезкуражило напълно лекаря-тосканец, който, изправен пред подобно стечение на нещастия и злополуки, признаваше, че повече не може да държи положението, под контрол. Спогледахме се, бледи и уплашени, в продължение на няколко мига, които ни се сториха безкрайни.

* * *

Някои избухнаха в отчаян плач, други избягаха в стаите си. Едни държаха под обсада лекаря, за да получат някакво успокоение за собствените си страхове, други мълчаливо се отпуснаха на земята с лице в ръцете. Самият Кристофано забърза към стаята си, където залости здраво вратата, като помоли да бъде оставен за малко на мира, за да може да се порови в някои книги и да обмисли положението. Обаче неговото отстъпление изглеждаше по-скоро като опит да си намери добро скривалище, отколкото да организира някакво противодействие на болестта. Принудителният ни затвор бе захвърлил маската на комедията, за да облече костюма на трагедията.

На сцената на всеобщо отчаяние беше присъствал и смъртно бледният абат Мелани. Но аз бях жертва на истинското отчаяние повече от всеки друг. Синьор Пелегрино, мислех си, потънал в сълзи, беше превърнал странноприемницата не само в гробница за мен и за

самия себе си, но и за нашите наематели. Вече си представях тъжните сцени, които щяха да последват пристигането на съпругата му, когато тя щеше да открие със собствените си очи жестокото дело на смъртта в стаите на „Оръженосеца“. Абатът дойде при мен, докато седях на пода в коридора пред стаята на Кристофано и се бях отдал изцяло на риданията, прикрил покритото си със сълзи лице. Докато ме галеше по главата, той започна да припява тъжно:

*Плача, моля се, въздишам
накрая нищо не помага...*

Почака да се успокоя, като се опитваше гальовно да ме утеши, но после, след като видя, че тези първи опити бяха безрезултатни, ме вдигна на крака и опря енергично раменете ми в стената.

— Нямам желание да ви слушам — възпротивих се аз.

Повторих му думите на лекаря, към които добавих, че със сигурност до няколко дни всички щяхме да бъдем връхлетени от зловещи мъки — или даже до няколко часа, както Бедфорд. Абат Мелани ме хвана здраво и ме повлече надолу по стълбите, чак до неговата стая. Обаче нищо не можеше да ме успокои, ето защо в крайна сметка се наложи абатът да ми зашлеви една здрава плесница с opakото на ръката си, която успя да спре хълцането ми. За няколко секунди възвърнах спокойствието си.

Ато ме прегърна братски през раменете и с кротки думи се опита да ме убеди да не се предавам на отчаянието. Важното беше преди всичко отново да повторим хитрината, с която бяхме заблудили стражата за болестта на Пелегрино. Ако разкриехме присъствието на заразен от чума (този път истински) в странноприемницата, това щеше да предизвика много по-чести и внимателни проверки; може би щяхме да бъдем преместени във временен лазарет в някоя от по-необитаемите зони, най-вероятно на остров Сан Бартоломео, където беше изградена болница за заразените по време на голямата чума отпреди тридесет години. На нас двамата все пак ни оставаше подземният път за бягство, който бяхме открили заедно миналата нощ. Да убегнем на издирванията в такъв случай беше — той не отричаше — изключително трудно, но така или иначе това при всички положения бе

най-вероятното спасение, ако събитията излезеха извън контрол. Докато аз почти си бях възвърнал спокойствието, абатът заключи — ако дьо Муре е бил отровен и вероятните бубони на Пелегрино са просто петна или, още по-добре, обикновени синини, единственият заразен със сигурност засега бе само Бедфорд.

На вратата се почука: Кристофано викаше всички да се съберат в трапезарията на приземния етаж. Каза, че имал спешни съобщения за нас. Когато слязохме в преддверието, заварихме всички наематели събрани в близост до стълбата, макар и благоразумно отдалечени един от друг след последните събития. В един ъгъл Девизе се опитваше да разведри тежкия момент със звуците на своето прекрасно и тревожно рондо.

— Да не би младият англичанин да е издъхнал? — осмели се да попита Бреноци, без да спира да се пощипва отпред.

Лекарят поклати глава и подкани всички да седнат. Навъсеният поглед на Кристофано секна последната нота изпод пръстите на френския музикант.

Аз отидох в кухнята, където започнах да се суея около тенджерите и огъня, за да приготвя обяда.

Когато всички се настаниха, лекарят отвори чантата си, извади кърпичка, внимателно попи потта си (както правеше всеки път, преди да започне префърцунените си речи) и се покашля.

— Почтени господа, извинявам се, задето преди малко избягах от вашата компания; беше необходимо все пак да се помисли върху сегашното положение, и заключих — каза той във възцарилата се тишина — и заключих... — повтори Кристофано, като смачка кърпичката на топче — че, ако не искаме да умрем, трябва да се погребем живи.

Беше дошъл моментът, обясни той, да престанем веднъж завинаги от това да се шляем насам-натам из „Оръженосеца“, като че нищо не се е случило. Нямахме да можем повече да се задържаме заедно в безгрижни разговори и в пълно нехайство за препоръките, които той от дни насам безсмислено раздаваше. Досега съдбата ни беше даже прекалено добра приятелка и нещастията, случили се на стария синьор дьо Муре и на Пелегрино се бяха оказали чужди на каквато и да е зараза; обаче сега нещата се бяха обърнали към най-лошото и чумата, доскоро споменавана неуместно, наистина се бе

появила „При оръженосеца“. Напразно занимание беше да се смятат минутите, прекарани от този или онзи в контакт с бедния Бедфорд; това само подхранваше подозренията. Единствената надежда за спасение бе да се разделим, да се приберем доброволно по стаите си, за да избегнем вдишването на дъха на другия или докосванията до дрехите на останалите наематели и тъй нататък, и тъй нататък. Трябваше да позволим да ни намазва и масажира редовно с пречистващи масла и балсами, които сам щеше да приготви, и щяхме да се събираме само за проверките, като тази на следващата сутрин.

— Господи Боже Всемогъщи — вдъхнови се отец Робледа, — ще очакваме смъртта в някой ъгъл сред собствените си нечистотии? — Ако мога да си позволя — добави йезуитът с по-мек глас, — чух, че моят събрат Диего Гусман от Замора извършил чудеса, за да предпази себе си и останалите йезуити мисионери по време на чумата в Перпинян, в кралство Каталуня, с един лек, доста приятен за небцето: изключително добро бяло вино, в което са размити един драм бакърена вода и половин драм бял диктамон, да се пие на корем. Карал всички да се мажат с отрова от скорпиони и да се хранят добре. И никой не се разболял. Не е ли това подходящ случай да опитаме, преди да се зазидаме живи.

В отговор абат Мелани кимаше енергично на думите на Робледа. Едно евентуално заключване по стаите щеше да сложи прекалено сериозни препятствия пред разследването му:

— И аз знам, че бялото вино от най-добро качество се смята за отличен лек срещу чума и гнилостни трески — решително се съгласи Ато, — а още по-добри са ракията и малвазията. В Пистоя е изключително известна напитката, която майстор Анзелмо Рагучи използва с голям успех, за да предпази жителите от заразата. Моят баща разказваше на мен и братята ми, че епископите-ръководители на духовната власт в града, от векове я консумирали много, с голямо желание, и то не само за да се лекуват. Всъщност ставаше дума за пет либри ракия, ароматизирана с билки, която трябва да се остави, плътно затворена в бутилка, да престои едно денонощие вътре в катедралата. Накрая се добавят шест либри изключително качествена малвазия^[1]. Получава се отличен ликьор, от който монсиньор епископът на Пистоя пиеше две унции на гладно всяка сутрин зад централния олтар, примесени с една унция мед.

Йезуитът примлясна многозначително с език, докато Кристофано скептично клатеше глава и се опитваше безрезултатно пак да вземе думата.

— Струва ми се безспорно, че подобни лекове доставят радост на душата — изпревари го Дулчибени, — но се съмнявам, че успяват да постигнат други, по-значителни резултати. И аз съм чувал, например, за една вкусна смес, чийто състав е формулиран от Лодовико Джильо от Кремона по време на чумата в Ломбардия. Става дума за един чудесен крем, от който трябва да се намажат четири драма върху топъл хляб и да се поглъща всяка сутрин на гладно — мед с розови листа и малко оцетен сироп, смесени с гъбата *agarico* и шафран. Обаче там мнозина измряха, а Джильо избегна саморазправата само заради скромния брой и сили на оживелите — завърши мрачно възрастният благородник, като даде да се разбере, че по негова преценка имахме доста малко възможности да се справим с болестта.

— Ами да — подхвана отново Кристофано — както толкова прехваления сърдечен и стомашен цяр на Тиберио Гариото от Фаенца. Някаква сладкарска фантазия: розова захар, канела, шафран, сандалово дърво и червени корали да се смесят с четири унции кедров сок и после да се остави да престои четиринадесет часа. След това всичко се забърква с горещ мед, кипнал до пяна. И добавяше толкова мускус, колкото да му придаде аромат. Него обаче го биха. Слушайте ме, не ни остава нищо друго, освен да направим, това, което казах преди малко...

Но Девизе не го остави да завърши:

— Имат право господин Помпео и нашият хирург: Жан Гутиерус, лекар на крал Шарл II Френски, също твърдял, че това, което се услажда на небцето, не може да прочиства вредните вещества. Така или иначе Гутиерус съставил един лек, който би имало смисъл да опитаме. Представете си, кралят му подарил, заради качествата на неговото лекарство, сериозни приходи от херцогство Лотарингия. Всъщност в своята смес лекарят прибавял, към кипнал мед, двацет ореха и петнайсет смокини, както и малко седефче, бяла глина и каменна сол. Трябвало да се взема сутрин и вечер по една унция, и заедно с това да се пие по една унция силен ябълков оцет, за да се подсили неприятният вкус.

Последва разпален спор между поддръжниците на лековете, сладки за небцето, предвождани от Робледа и тези на неприятния вкус като най-добра терапия. Следях спора почти развеселен (въпреки тежкия момент) от подготовката на участниците — всеки наемател изглежда имаше открай време в джоба си спасителната рецепта срещу заразата.

Само Кристофано продължаваше да клати глава:

— Ако искате, пробвайте всички тези лекарства, ама после да не идвате да ме търсите при следващия случай на зараза!

— Не можем ли да се уговорим за частично затваряне? — срамежливо предложи Бреноци. — Известен е подобен случай във Венеция, по време на чумата от 1556-та: човек можеше спокойно да се движи из уличките на града, само ако държеше в ръка ароматните топчета, измислени от философа и поета Джироламо Рушели. Обратно на стомаха, за носа всички приятни аромати са от полза, а неприятните вредят: смесват се левантински мускус, цвят от миризливче, карамфил, индийско орехче, лавандула и течна смола от стиракс. Философът изработваше топчета, големи колкото орех, които трябваше да се държат в двете ръце, денем и нощем, през всичките месеци, докато траеше заразата. Действаха безпогрешно, но само за тези, които успяха да не ги изпускат нито за миг — не знам колко бяха на брой.

Тук Кристофано изгуби търпение и, като стана на крака, заяви с още по-тежки и драматични нотки в гласа, че малко го интересувало дали ни се харесва или не затварянето по стаите: това било последното възможно средство и, ако ние не сме прибегнали до него, той сам щял да се заключи в стаята си, и ме помоли да му нося храна. Повече нямамо да излезе оттам, докато не узнаел, че всички останали вече са мъртви, нещо, което съвсем скоро щяло да се случи.

Последва гробно мълчание. Тогава Кристофано продължи, като обяви, че — ако най-накрая са решили да следват неговите напътствия — само той, лекарят, щял да може да се движи свободно из странноприемницата, за да се грижи за болните и да посещава редовно останалите наематели; същевременно със сигурност би имал нужда от помощник, който да се занимава не само с изхранването и хигиената на наемателите, но и да маже и да втрива правилно предпазващите масла и балсами. От друга страна не дръзваше да моли някого да рискува толкова. И все пак сме можели да се наречем късметлии в

нещастieto, тъй като сред нас имало един (той хвърли поглед към мен, докато се връщах от кухнята), за когото неговият дълъг лекарски опит му подсказваше, че е устойчив спрямо болестите. Погледите се насочиха към мен: лекарят ме беше хванал за ръка.

— Физическите особености на този прислужник — продължи убедено хирургът от Сиена — придават на него и на подобните нему почти пълен имунитет срещу заразата.

И докато присъстващите слушаха удивено, Кристофано започна да изброява случаите на абсолютен имунитет, наблюдавани по време на чума и описани от най-великите автори. Чудесата следваха едно след друго *in crescendo*^[2] и доказваха, че хора като мен дори можеха да пият гной от циреите (както изглежда се бе случвало наистина по време на черната чума отпреди три века) без да претърпят по-голяма вреда от едно леко горене в стомаха.

— Фортунно Личето свързва смайващите им качества с тези на еднокраките, кучеглавите, циклопите, сатирите, тритоните и сирените. Ако се придържаме към класификациите на отец Гаспаре Ското, колкото по-съразмерни са крайниците на такива субекти, толкова по-голям е техният имунитет срещу чумната зараза — завърши Кристофано. — И ето сега, всички виждаме, че това момче е доста добре сложено за своя вид: силни рамене, прави крака, правилни черти на лицето, здрави зъби. Причислява се, за негово щастие, към *mediocres*^[3] от своя вид, а не към по-нещастните *minores*^[4] или, Боже опази, към клетите *Iminimi*^[5]. Следователно можем да бъдем спокойни. Ако се вярва на Нирембергиус, такива като него се раждат със зъбите, косите и срамните части на възрастен. На седем години имат брада, на десет са силни като гиганти и могат да създават деца. Джовани Еузебио казва, че е видял един, който на четиригодишна възраст имал чудесни дълги коси и брада. Да не говорим за легендарния Попобава, който нападал и с огромните си атрибути изнасилвал в съня им яките мъжаги от едно африканско островче, които претърпявали всякакви контузии и фрактури при безполезната съпротива.

Към лекаря, който седна треперещ и отново изпотен, първи се присъедини отец Робледа. Липсата на други убедителни решения и страхът да не бъдат изоставени от Кристофано накара останалите печално да се примирят със затварянето. Абат Мелани не обели дума.

Докато всички наставаха, за да се отправят към горните етажи, лекарят каза, че биха могли да минат през кухнята, където аз щях да им предложа топло ядене и препечен хляб. Предупреди ме да сервирам виното, само след като обилно го разреда с вода, понеже така щяло по-лесно да мине през стомаха.

Знаех как биха съживили духа на нещастните наематели готварските умения на синьор Пелегрино. Само че сега бях останал единственият грижещ се за странноприемницата и, независимо от крайното ми старание, бях стигнал дотам да приготвям ястията с накиснати semi^[6] и всичко онова, което успеех да изровя от стария килер в кухнята, без да вземам почти нищо от добре зареденото подземие. Обикновено завършвах с някой друг плод или малко зеленчуци и с хляба, който ни докарвах заедно с меховете вода. Поне така, успокоявах себе си, се спестявах запасите на моя господар, вече изложени на постоянното разграбване, извършвано от Кристофано за неговите смески, балсами, масла, мазила, елексири и лечебни топчета.

И все пак тази вечер, като утешение за злочестия миг, се бях постарал и бях приготвил една супичка от яйца на водна баня с нахут; после кюфтенца от киснат във вода хляб и няколко осолени сардини, смесени с билки, и хлебчета; и накрая цикория, варена в шира и оцет. Бях поръсил всичко с една щипка канела: прехвалената подправка на богатите щеше да изненада небцето и да окуражи духовете.

— Горещи са! — обявих с пресилено добро настроение на Дулчибени и отец Робледа, които се бяха надвесили с гробовни физиономии да оглеждат храната.

Не получих никакъв отговор, нито забелязах някакво оживление по лицата им.

* * *

Предположението, че моите физически особености можеха, по преценка на лекаря, да се превърнат в оръжие срещу атаките на епидемията, за първи път ме накара да усетя опиянението на гордостта. Независимо от някои подробности, които ме бяха хвърлили в недоумение (на седем години аз, разбира се, бях голоблад, и не бях роден със зъби и с гигантски атрибути), внезапно се почувствах едно

стъпало по-горе от останалите. Ами да, казах си, мислейки отново за решението на Кристофано, аз щях да се справя. Те, наемателите, зависеха от мен. Ето и обяснението защо лекарят ме беше оставил така спокойно да спя в същата стая с моя господар, когато той беше в безсъзнание! Така си възвърнах отново малко от доброто настроение, което старателно прикрих.

*За който всеки час живея доволен,
всеки месец му е пролет...*

Чух някой да тананика до мен. Беше абат Мелани.

— Какво радостно личице — пошегува се той. — Задръж го така до утре, ще имаме нужда.

Споменът за проверката на следващата сутрин ме върна на земята.

— Искаш ли да ме придружиш до моят тъжен затвор? — каза той с тънка усмивка, след като си изяде обяда.

— В стаята си ще отидете сам — прекъсна го Кристофано, — момчето ми трябва и то веднага.

След като се раздели така грубо с Ато, лекарят ми нареди да измия чиниите и приборите на наемателите. Отсега занапред, каза той, трябвало да го правя поне веднъж дневно. Изпрати ме да потърся два големи легена, чисти кърпи, орехови черупки, чиста вода и бяло вино, и ме заведе със себе си при Бедфорд. После се отправи към собствената си стая, за да вземе кутията с хирургическите инструменти и няколко торби.

Когато се върна, му помогнах да съблече младия англичанин, който пареше като пещ и подхващаше от време на време патетични слова.

— Циреите се прекалено горещи — отбеляза Кристофано притеснен, — едно заравяне би им се отразило добре.

— Тоест?

— Става дума за една голяма тайна, завещана от кавалера Марко Леонардо Фиораванти, славен болонски лекар, преди смъртта му — как да се излекуваш от чумата за кратко време: който вече има циреи, трябва целият да се погребее в дупка, с изключение на главата, и да

стои така дванайсет или четиринайсет часа, и после да бъде изровен. Този таен метод може да се използва където и да е по света, безплатно и безвъзмездно.

— И как действа?

— Земята е наша майка и пречиства всичко: премахва всички петна от тъканите, размеква твърдите меса, ако ги погребеш за четири или шест часа, а да не забравяме, че в Падуа има кални бани, които лекуват от множество болести. Друг много ефикасен метод е да се лежи от три до дванайсет часа в солена морска вода. Но за жалост сме затворени и не можем да сторим нищо от това. Така че не ни остава друго, освен да пуснем малко кръв на бедния Бедфорд, което ще помогне да се изстудят циреите. Първо обаче трябва да изкараме развалените сокове.

И извади един дървен съд.

— Ето ги моите императорски лекове, много привлекателни за стомаха.

— Какво значи това?

— Че привличат към себе си всичко, което се намира в стомаха и го изкарват навън, като отслабват в болния неприятното съпротивление, което би могъл да окаже на действията на лекаря.

И взе с два пръста едно хапче, или иначе казано, един от тези сухи препарати, смес от различни материали, които приготвят билкарите. Не без усилия успяхме да накараме Бедфорд да го глътне. В следващия миг той замлъкна и като че ли щеше да се задуши — беше разтърсен от спазми и кашлица, от устата му започнаха да текат лиги, докато накрая избълва огромно количество воняща гадост в легена, който предварително му бях сложил под носа.

Кристофано разгледа и помириса със задоволство течността.

— Чудотворни са моите лекове, не мислиш ли? А пък са въплъщение на простотата: една унция карамелизирана захар, пет унции ирис и още толкова яйчени черупки на прах, един драм мускус, един драм амбра, заедно с трагаканти и розова вода се смесват и се сушат на слънце — рецитираше предоволен Кристофано, докато се стараеше да почисти слюнките на болния. — А пък при здравите възвръщат апетита, макар че не са толкова силни, колкото диароматикът — добави той. — Напомни ми да ти дам няколко да

носиш със себе си, когато раздаваш храната, в случай, че някой откаже да се храни.

След като почистихме и разположихме удобно бедния англичанин, който сега мълчеше с притворени очи, лекарят започна да го дупчи със своите инструменти.

— Както правилно учи маестро Еузебио Скальоне от Кастел дел Маре в кралство Неапол, кръвта трябва да се пуска от вените, които започват от местата, където са се появили циреите. Вената на главата отговаря на циреите на врата, а общата вена на тези върху гърба, но случаят не е такъв. Ще му пуснем кръв от вената на китката, понеже тръгва от циреят, който има под мишницата си. И после от вената на краката, която отговаря на големия бубон на слабините. Подай ми чистия леген.

Нареди ми да потърся из неговите торби шишенцата, на които бе написано „бял диктамон“ и „петолистник“; накара ме да взема по две щипки от всяко и, след като ги разбърках с три пръста вино, ми каза да ги дам на Бедфорд да ги изпие. После ме накара да счукам в хаванчето някаква билка, наречена гарванов крак, с която трябваше да напълня две половинки от орехова черупка, които лекарят използва, след като свърши кръвопускането, за да запуши раните на китката и на глезена на бедния заразен.

— Завържи здраво черупките. Ще ги сменяме два пъти на ден, докато не се появят мехури, които после ще спускаме, за да изцедим отровната вода.

Бедфорд започна да трепери.

— Да не би да му пуснахме прекалено много кръв?

— Съвсем не! Чумата е тази, която смразява кръвта във вените. Бях го предвидил — приготвих смес от коприва, слез, къпина, риган, мента, тинтява, лавър, смола от стиракс, бензоин и ароматна тръстика за една много здравословна парна баня.

От едно черно кадифено вързопче извади малка стъклена бутилка. Слязохме отново в кухнята, където ме накара да сложа съдържанието на бутилката да се вари с много вода в най-големия казан на странноприемницата. Междувременно той се занимаваше с приготвянето на брашно от гръцко сено, ленено семе и корени от алтея, към които по-късно го видях да разбърква свинска мас, взета от килера на синьор Пелегрино.

Като се върнахме в стаята на болния, завихме Бедфорд с пет одеяла и го разположихме удобно над димящия казан, който бяхме пренесли дотам с големи усилия и риск от изгаряне.

— Трябва да се поти, колкото може повече: потта изкарва вредните течности, отваря порите и затопля замразената кръв, за да него убие внезапно гниенето на кожата.

Нещастният англичанин обаче не изглеждаше съгласен. Започна все по-силно да стене, задъхвайки се и кашляйки, като изпъваше ръцете си и разтваряше пръстите на краката си в мъчителни спазми. Накрая изглежда припадна. Като го държеше все още над казана, Кристофано почна да пробжда циреите му с един ланцет на три или четири места. После намаза дупките със сместа от свинска мас. Щом операцията завърши, го върнахме отново на леглото. Не помръдна, но дишаше. Какъв каприз на съдбата, помислих си аз, че лекарските умения на Кристофано се упражняваха именно върху неговия най-разпален критик.

— Сега да го оставим да почива и да се уповаваме на Бог — каза сериозно лекарят.

Заведе ме в стаята си, където ми връчи една торбичка с някакви мазила, сиропи и отвари, вече готови, за да се използват върху останалите наематели. Описа ми употребата и медицинските им свойства, като ме снабди и с някои бележки. Едни *remedia*^[7] бяха по-ефикасни за определени усложнения, отколкото за други. Отец Робледа, например, винаги напрегнат, рискуваше да заболее от най-смъртоносната чума — в сърцето или мозъка. По-малко тежко пък било, ако бил засегнат черния дроб, който можел да се освободи от циреите. Трябвало да започна възможно най-рано, тъй нареди Кристофано.

* * *

Не можех повече. Качих се по стълбите, натоварен с тези шишенца, които вече не можех да понасям, на път към моето легълце на тавана. Но щом стигнах до втория етаж, ме спря шепотът на абат Мелани. Чакаше ме, озъртайки се през откренатата врата на стаята си в дъното на коридора. Приблжих се. Без да ми остави време да отворя

уста той ми прошепна, че странното поведение на някои наематели през последните часове му било дало немалък повод за размисъл върху нашето положение.

— Може би се страхувате за живота на някого другико от нас? — прошепнах веднага притеснен.

— Възможно е, момче, възможно е — отвърна припряно абат Мелани, докато ме придърпваше за ръка вътре в стаята.

След като заключи вратата, ми обясни, че блънванията на Бедфорд, които самият абат беше успял да подслуша зад вратата на стаята, в която лежеше болният, разкривали без сянка от съмнение, че англичанинът е просто беглец.

— Беглец ли? Но от какво бяга?

— Изгнаник, който очаква по-добри времена, за да се върне в родината си — каза накратко абатът с назидателен тон, докато почукваше с показалец трапчинката на брадичката си.

Тогава Ато ми разказа една поредица от събития и обстоятелства, които щяха да добият огромно значение през следващите дни. Загадъчният Уилям, чието име Бедфорд бе споменал, беше Уилям, принц Оранжеви, кандидат за английския трон.

Очертаваше се дълъг разговор — усетих, че първоначалното напрежение се бе уталожило.

Проблемът, обясняваше междуременно Ато, бил в това, че сегашният крал нямал законни синове. Така че определил за свой наследник брат си, който обаче бил католик и щял по този начин да върне истинската вяра на английския престол.

— Тогава какъв е проблемът? — намесих се, прекъсвайки една прозявка.

— Ами в това, че английските благородници, които симпатизират на реформираната религия, не искат католик за крал и кроят заговор в полза на Уилям, който е един от най-разпалиените протестанти. Ако искаш, изтегни се на леглото ми, момче — отговори внезапно абатът с мил глас, като ми посочи постелята си.

— Но тогава Англия може завинаги да остане в ерес! — възкликнах, сложих на земята торбата на Кристофано и легнах, без да чакам втора покана, докато Ато се отправяше към огледалото.

— Да. Затова в Англия днес има две фракции — една протестантска — на оранжистите, а другата католическа. Нашият

Бедфорд, макар че никога няма да го признае, трябва да принадлежи към първата — обясни той, докато остро свиване на веждите му, което забелязах в огледалото, показваше неудовлетворението, което абатът изпитваше от проучването на собствения си образ.

— А вие как го установихте? — попитах аз, гледайки го с любопитство.

— Доколкото можах да разбера, Бедфорд се е задържал известно време в Холандия. А Холандия е земя на калвинисти.

— Но в Холандия има и католици, знам от някои наши наематели, които са прекарвали доста дълго там, и със сигурност са верни на Римската църква...

— Разбира се. Но Обединените провинции на Холандия са също така и родина на Уилям. Преди около десетина години принц Оранжки победи армията на Луи XIV, отправила се на завоевателен поход. И сега Холандия е бастион на заговорниците-оранжисти — отвърна абатът, изсумтя нетърпеливо, извади една четчица и една кутийка и започна да оцветява в червено малко изпъкналите си скули.

— В общи линии, вие мислите, че Бедфорд е отишъл в Холандия, за да заговорничи в полза на принц Оранжки — заключих, опитвайки се да не го гледам много вторачено.

— Моля ти се, недей да преувеличаваш — отговори той, обръщайки се към мен, след като хвърли за последно доволен поглед в огледалото. — Мисля, че Бедфорд просто е един от тези, които биха искали да видят Уилям на трона, защото — не забравяй — в Англия еретиците са доста голям брой. Ще да е някой от множеството пратеници между единия и другия бряг на Ламанша, и рискува рано или късно да бъде арестуван и затворен в Лондонската кула.

— Всъщност Бедфорд спомена някаква кула, докато бълнуваше.

— Виждаш тогава, че не сме далеч от истината — продължи абатът, взе един стол и седна до леглото.

— Невероятно е — казах и почувствах, че се разсънвам.

Бях притеснен и разтревожен от тези необикновени и въздействащи разкази. Далечни, но мощни конфликти между владетелите в Европа се превръщаха в реални картини пред очите ми, тук, в странноприемницата, в която бях само един беден прислужник.

— Но кой е този принц Уилям Оранжки, синьор Ато? — заинтригувах се.

— О, просто добър воин с много дългове. Нищо повече — отговори сухо абатът. — Иначе животът му е напълно безцветен и безинтересен, като впрочем и неговата личност, и неговият дух.

— Значи принц без пари? — попитах с недоверие.

— Именно. И ако не страдаше постоянно от безпаричие, може би принц Оранжки вече щеше да е завоювал със сила английския престол. Млъкнах замислен.

— Разбира се, никога, ама никога не бих заподозрял, че Бедфорд е беглец — подех отново след малко.

— Още един сред нас е такъв. Един човек, който идва от далеч и пак от морски град — добави Мелани с тънка усмивка, вече почти надвесил лице над мен.

— Бреноци венецианецът?! — извиках, като внезапно си вдигнах главата от леглото и, без да искам, я ударих в извития нос на абата, който изохка.

— Именно той, да — потвърди после, докато се изправяше на крака, потривайки носа си.

— Но как можете да бъдете сигурен?

— Ако беше слушал с по-голямо внимание думите на Бреноци, и ако преди всичко твоето познание за света бе по-обширно, щеше без съмнение да забележиш една неправдоподобност — отговори той малко нетърпеливо.

— Ами, той каза, че един братовчед...

— Един далечен братовчед от Лондон го бил научил на английски така простичко, чрез писма — доста любопитно обяснение, не мислиш ли?

И той ми припомни момента, когато стъкларят ме беше завлякъл със сила надолу по стълбите и почти обезумял, ме беше подложил на цял разпит относно турската обсада и заразата, която може би бе нахлула във Виена, а после ми беше споменал маргаритите.

Не ставало дума за никакво цвете, продължи Ато, ами за едно от най-ценните съкровища на „*La Serenissima*“^[8] — венецианската република, което тя е готова да защитава с всякакви средства и поради което нашият Бедфорд се намираше сега в такова затруднение. Из островите, които се намират в сърцето на венецианската лагуна, се

пази тайно едно съкровище, на което дожите, които от множество векове са владетели на „*La Serenissima*“, особено държат. На тези острови се издигат работилниците за стъкло и на перли, наречени на латински „*margaritae*“. Обработката им е истинско тайно изкуство, предавано от поколение на поколение, с което венецианците са горди, но преди всичко крият ревниво.

— Значи „маргаритите“, които той спомена, и малките перли, които после ми сложи в ръката, са едно и също нещо! — извиках объркан. — Но колко ли може да струват?

— Дори не можеш да си представиш. Ако беше пропътувал и една десета от това, което аз съм пропътувал, щеше да знаеш, че за тези красиви накити се е проляла немалко кръв, и кой знае още колко ще се пролива — каза Мелани, след като седна на писалището.

Майсторите стъклари и техните прислужници според традицията през есенните месеци се радвали на малко свобода. По това време можели да прекъснат работата в своите работилници, да почистят пещите, в които се обработвало стъклото и да се отправят на търговия в чужбина. Но не малко майстори стъклари често затъвали до гуша в дългове или изпадали в затруднения заради периодичното забавяне на поръчките. Техните пътувания в чужбина се превръщали в сгодни случаи за бягство по следите на по-добра участ.

Бягството обаче не се нравело на магистратите от Съвета на десетте във Венеция, които нямали никакво намерение да изгубят контрол върху това изкуство, което бе внесло толкова пари в касите на дожите. Затова поверили случая на инквизиторите на държавата — специалния съвет, натоварен с отговорността да бди затова някоя тайна, която може да ощети „*La Serenissima*“, да не излезе на бял свят.

За инквизиторите било даже прекалено лесно да разберат дали някой стъklar се готви да хване пътя. Достатъчно било да се наблюдава дали между занаятчиите от лагуната се шири недоволство и дали наоколо се навъртали агентите, които вербували стъklarите и били изпратени от чужди държави, за да им помогнат в бягството. Агентите се следели крачка след крачка, уличка след уличка, и така довеждали инквизиторите право пред вратите на онези, които имали намерение да избягат. Но играта била рискована и за непредпазливите чужди пратеници, които нерядко изплували с прерязано гърло от някой канал.

Много венецианци накрая успявали да отплават, но дори и в чужбина скоро бивали откривани, благодарение на мрежата от посланици и консули на венецианската република. Тогава някои дискретни посредници, пратени от Венеция, се опитвали да ги убедят да се върнат, първоначално с хвалебствия и обещания. На онзи, който беше нарушил закона (дори и на убийците) се предлагала амнистия. На тези, които били избягали поради неплатени дългове, се предлагало удължаване на сроковете за плащане.

— И стъкларите връщаха ли се?

— Трябва да кажеш „връщат ли се“, тъй като тази трагедия се повтаря и днес и, мисля, дори именно в тази странноприемница.

Тези, които не приемали настоящите предложения, изпратени от „La Serenissima“, продължи абатът, ненадейно били оставяни на мира. Повече никакви посещения на посредници, никакви други предложения — това било по-фина форма на тормоз. След известно време започвали заплахите, следенето, разбиването на новите дюкяни, току-що отворени с цената на тежки лишения, на чужда земя.

Някои се предавали, други избягвали отново в чужди страни, носейки със себе си тайните на занаята. Други все още удържали на място, като отказвали да се завърнат в родината. И именно срещу тях се ожесточавали инквизиторите. Писмата им системно се залавяли. Роднините им, останали във Венеция, били заплашвани и им се забранявало да напускат държавата. Жените на майсторите били шпионирани и сурово наказвани, ако дори се доближат до някой кей.

Когато бегълците стигали ръба на отчаянието, им се предлагало завръщане в родината и доживотно заточение на островчето Мурано. За онзи, който не приема, оставало сръчното и подмолно дело на главорезите. Убийството на един непокорен, така смятат инквизиторите, ще послужи за назидание на сто други. Пред острието, което доказва насилствения край, предпочитали отровата.

— Ето защо нашият Бреноци е толкова притеснен — завърши абат Мелани. — Майсторът на перли, стъкларят или майсторът на огледала, който бяга от Венеция, попада в ада. Вижда убийци и предателства навсякъде, спи само с едно око, върви, като постоянно гледа зад гърба си. Бреноци също е опознал насилието и заплахите на инквизиторите.

— А аз така наивно се бях уплашил от това, което Кристофано ми каза за силите на моите перлички! — извиках леко засрамен. — Едва сега разбирам защо Бреноци ме попита, и то с такава ненавист, дали това е достатъчно: с тези три перли искаше да купи моето мълчание за нашия разговор.

— Браво, най-накрая схвана.

— И все пак, не считате ли за странно, че в тази странноприемница има цели двама бегълци? — попитах, загатвайки за едновременното присъствие на Бедфорд и Бреноци.

— Не много. Напоследък има немалко бегълци от Лондон, и още толкова от Венеция. Вероятно твоят господар не е от хората, които лесно се превръщат в шпиони, може би и синьора Луиджа Бонети, която държеше странноприемницата преди него не е била такава. Може би „Оръженосецът“ е известен като „спокойно“ местенце, където, който бяга от сериозни проблеми, може да намери подслон. За места от този род бегълците често си съобщават от уста на уста. Запомни — светът е пълен с хора, които искат да избягат от собственото си минало.

Междувременно бях станал от леглото и, след като взех чантата, изсипах в една купичка сироп за абата, който бе назначен от лекаря. Обясних му накратко за какво става дума и Ато го изпи, без да задава ненужни въпроси. После стана и тананикайки си, започна да подрежда някакви документи на масата:

В това тежко изгнание...

Бях любопитен как така Ато успяваше да открие от собствения си певчески репертоар най-подходящата за всяка ситуация ариета. Сигурно хранеше топли чувства, помислих аз, към паметта на своя римски учител — seigneur Луиджи, както го наричаше той.

— Значи бедният Бреноци е много разтревожен — подхвана отново абат Мелани. — И може би рано или късно пак ще ти поиска помощ. Между другото, момче, имаш капка масло на главата.

Почисти малката пръска на челото ми с върха на пръста си и небрежно го облиза.

— Мислите ли, че отровата, която вероятно е убила Муре, има някаква връзка с Бреноци? — попитах го.

— Бих го изключил — отговори с усмивка. — Предполагам, че само нашият беден стъклар има подобни страхове?

— Но защо ме попита и за обсадата на Виена?

— А ти кажи ми, къде се намира „*La Serenissima*“!

— Близо до империята, даже на юг, и...

— Това е достатъчно: ако Виена капитулира, след няколко дни турците ще нахлуят най-вече на юг, влизайки във Венеция. Нашият Бреноци трябва да е прекарал доста време в Англия, където е могъл да научи не лошо английския лично, а не чрез писма. Сега вероятно би искал да се върне във Венеция, но си е дал сметка, че моментът не е подходящ.

— Така рискува да свърши в лапите на турците.

— Именно. Трябва да е стигнал до Рим с надеждата може би да отвори дюкян и по този начин да успее да се скрие. Но е забелязал, че и тук страхът е голям: ако турците победят при Виена, след Венеция ще пристигнат в херцогство Ферара. Ще преминат през земите на Романя и херцогствата на Урбино и Сполето, а след меките възвишения на Умбрия, ще оставят от дясната си страна Витербо, за да се насочат...

— Насам — потръпнах, давайки си може би за първи път ясна сметка за опасността, която бе надвиснала над нас.

— Не е необходимо да ти обяснявам какво ще стане в такъв случай — каза Ато. — Разграбването на Рим отпреди век и половина ще бъде нищо в сравнение с това. Турците ще опустошат папската държава, отдавайки се докрай на своята естествена жестокост. Базилики и църкви, като започнем със „Свети Петър“ ще бъдат сравнени със земята. Свещеници, епископи и кардинали ще бъдат изкарани от домовете си и заклани, разпятията и другите символи на вярата ще бъдат изтръгнати и подпалени; народът ще бъде оплячкосан, жените зверски изнасилени, градове и провинции ще се превърнат завинаги в руини. И ако се стигне до това първо падение, цялото християнство ще рискува да свърши в лапите на турските пълчища.

Войската на неверниците, слизайки от горите на Лацио, впоследствие би помела Великото херцогство Тоскана, после херцогство Парма, и, преминавайки през Генуезката република,

херцогство Савоя. Тогава щеше да връхлети (едва при тези думи по лицето на абат Мелани да се изписва истински ужас) върху френските територии в посока към Марсилия и Лион. При това положение, поне на теория, можеше да се насочат и към Версай.

Тогава аз отново се предадох на отчаянието и, след като се разделих с Ато под някакъв претекст, взех чантата и хукнах през глава по стълбите. Спрях едва, когато достигнах малката площадка, която водеше към куличката.

Тук дадох пълен израз на всичките си притеснения, като се впуснах в отчаян вътрешен монолог. Бях затворник в една тясна странноприемница, където се предполагаше, вече не без основание, че витае чумата. Едва бях успял да си дам кураж, благодарение на думите на лекаря, който изтъкна вероятната ми издръжливост на болести, а сега, според Мелани, рискувах да изляза от странноприемницата и да заваря Рим, завзет от кръвожадните следовници на Мохамед. Винаги съм знаел, че мога да се уповавам на душевната доброта на малцина, сред които Пелегрино, който благородно ме беше спасил от опасностите и трудностите на живота; този път обаче можех да разчитам единствено на компанията, и то не безкористна, на един абат-шпионин и кастрат, чиито поучения за мен бяха почти само източник на тревоги. А останалите наематели на странноприемницата? Един йезуит с раздражителен темперамент, един мрачен и антипатичен благородник от Фермо, един неприветлив музикант-французин, един лекар тосканец с объркани и вероятно опасни идеи, един стъклар венецианец, беглец от собствената си родина, един самозван поет от Неапол, и освен тях моят господар и Бедфорд, които лежаха безсилни в леглата си. Никога преди това не бях усещал така дълбоко чувството на самота. Точно тогава хлипането ми бе ненадейно прекъснато от някаква невидима сила, която ме накара да залитна и да падна на земята. Над себе си видях единствения гост, който бях пропуснал в мълчаливата си равносметка.

— Изплаши ме, глупчо!

Клоридия, усетила чуждо присъствие пред вратата си (на която всъщност се бях подпрял), я беше отворила внезапно, така че паднах през глава вътре в стаята ѝ. Скосих на крака, без дори и да опитам да се оправдая, и набързо избърсах лицето си.

— Освен това — продължи тя — има много по-големи нещастия от чумата и турците.

— Чули сте моите мисли? — отвърнах учудено.

— Преди всичко ти не мислеше, защото който наистина мисли, няма време да хленчи. И после, ние сме под карантина поради подозрение за зараза, а в Рим тези седмици никой не спи и една нощ, без да сънува как турците влизат през „Порта дел пополо“. За какво друго може да се вайкаш?

Тя постави пред мен един поднос, на който имаше половин чаша ракия и сладкиш с анасон. Понечих да седна на ръба на високото й легло.

— Не, не там.

Инстинктивно скочих, като обърнах половината напитка на пода, сграбчих като по чудо сладкиша, но посипах цялото легло с трохи. Клоридия не каза нищо. Измънках някакво извинение и се опитах да оправя стореното, докато се питах защо ли не ми се беше скарала строго, както обикновено правеше синьор Пелегрино, а и всеки друг наемател на странноприемницата (с изключение, всъщност, на абат Мелани, който беше проявил към мен по-либерално отношение).

Младата жена, която стоеше пред мен, беше единствената личност, за която имах действително малко, но затова пък сигурни сведения. Моите контакти с нея се ограничаваха до ястията, които моят господар ми нареждаше да й приготвям и да й нося, до запечатаните писъмца, които от време на време ме караше да отнасям на този или онзи, до прислужничките, които сменяше често и които понякога обучавах относно ползването на водата и на килера в странноприемницата. Това бе всичко. Що се отнася до останалото, не знаех нищо за живота ѝ в малката кула, където приемаше гости през пасажа, който водеше към покрива, а и не беше необходимо да се знае нещо.

Тя не беше обикновена проститутка, беше куртизанка — прекалено богата, за да бъде уличница и прекалено алчна, за да не бъде такава. И все пак това не е достатъчно, за да се разбере докрай какво представляваше една куртизанка и на какви тънки изкуства беше майсторка.

Защото всички знаеха какво се случва в „*стуфите*“^[9], онези бани, изпълнени с топла пара, въведени в Рим от един немец и препоръчвани за унищожаването на развалените телесни течности посредством потене; бани, които се държаха преди всичко от непочтени жени (имаше една точно на две крачки от „Оръженосеца“, която, според думите на всички, беше най-известната и най-старата в Рим и се наричаше „Стуфата на жените“; всички бяха на ясно, дори и аз, какви сделки можеше да се сключват с някои жени близо до „Сант Андреа деле Фрате“ или в околностите на виа Джулия или в „Санта Мария ин Виа“. Много добре се знаеше, че в „Санта Мария ин Монтероне“ подобна търговия се развиваше дори и в сградите към енорийската църква, и че още в най-стари векове на папите се наложило да забранят на духовенството смесеното съжителство с този род жени, но че подобни забрани често бяха заобикаляни или пък ги нямаха за нищо. В края на краищата беше прекалено ясно кой се крие зад благородните латински имена като Лукреция, Корнелия, Медея, Пентезилея, Флора, Диана, Виктория, Поликсена, Пруденция или Адриана; или кои бяха Дукесата и Преподобната, дръзнали да си присвоят титлите на всеизвестните си покровители; какви скрити страсти обичаха да събуждат Селваджа, Дивата и Смералда, и каква беше истинската природа на Сметаната, или защо Бременната се наричаше така, или най-накрая какъв занаят упражняваше Лукреция Разпасаната.

Какво да обясняваме? Още преди век и даже по-рано бяха определени категориите: проститутки, курви, кардиналски контингент, за лампа, за свещ, ревниви, кокетки, жени с положение и от низшите съсловия, а в някои подигравателни песнички се споменаваха „неделните“, набожните, магариците, *гвелфките*, *гибелинките*^[10] и стотици хиляди други. Колко бяха? Толкова, че да дадат идеята на папа Лъв X, всеки път, когато трябваше да се ремонтира улицата, дето водеше към пиаца дел Пополо, да налага такса на проститутките, които изобилстваха в този квартал. При папа Климент VII някои се кълняха, че на всеки десет римляни се падала по една блудница (без да се броят сводници и съдържателки на публични домове) и може би свети Августин имаше право, като казваше, че ако проститутките изчезнеха, всичко би затънало в безкрайна разюзданост.

Но куртизанките бяха друго нещо. Понеже с тях любовната игра се превръщаше във върховно преживяване — по нея можеше да се измерва не апетитът на търговеца или войника, а интелектът на посланици, принцове и кардинали. Интелектът: тъй като куртизанките се състезаваха с мъжете успешно в стихоплетство, като Гаспара Стампа, която посвещава цяла пламенна стихосбирка на Колатино от Колалто, или като Вероника Франко, която предизвикваше в леглото и с куплети силните на деня от рода; или като Империя, кралицата на римските куртизанки, която можеше да съчинява елегантни мадригали и сонети и не само била обичана от славни и даровити мъже като Томазо Ингирами, Камило Порцио, Бернардино Капела, Анджели Колочи и невероятно богатия Агостино Киджи, но е позирала за Рафаело и е била съперница на самата Форнарина (Империя се самоубива, но преди смъртта ѝ папа Юлий II ѝ дава пълно опрощение на греховете, а Киджи ѝ издига паметник). Прословутата Мама-не-дава, назована така поради един неблагоприятен младежки отказ, знаеше наизуст Петрарка, Бокачо, Вергилий, Хораций и още стотина други автори.

И тъй: жената, която стоеше пред мен, принадлежеше, както казва *Пиетро Аретино*^[11], към онова племе безсрамници, чиито излишества съсипват Рим, докато съпругите вървят по улиците забулени и мънкат под носа си молитви.

— И ти ли си дошъл да питаш какво ти крие бъдещето? — попита Клоридия. — Добри новини ли искаш да чуеш? Знай, че нещата от бъдещето (това казвам на всички, които идват тук), не винаги са такива, каквито човек желае.

Замълчах смаян. Мислех си, че съм разбрал всичко за тази жена, а изобщо не знаех, че можела да предсказва бъдещето.

— От магии не разбирам нищо. А и ако искаш да опознаеш тайните на звездите, трябва да идеш при някой друг. Но ако никога не са ти гледали на ръка, значи ти трябва именно Клоридия. Или може би си сънувал някакъв сън и искаш да разбереш скрития му смисъл? Не ми казвай, че си дошъл тук без никакво желание, защото няма да ти повярвам. Никой не идва при Клоридия, без да иска нещо.

Бях заинтригуван, развълнуван и в същото време смутен. Дойде ми наум, че трябваше да дам и на нея лекарствата на Кристофано, но

го отложих. Вместо това се възползвах от случая и ѝ разказах кошмара, в който се бях видял да падам в тъмната подземна пещера на „Оръженосеца“.

— Не, не, не е ясно — каза накрая Клоридия, поклащайки глава.

— Пръстенът от злато ли беше или от по-прост метал?

— Не мога да знам.

— Тогава тълкуването е неясно. Защото железен пръстен означава някакво добро, но свързано със страдание. Златен пръстен значи голяма печалба. Струва ми се интересна гробницата, която говори за тайни — скрити или разкрити. Може би Девизе е свързан с някаква тайна, която той може да познава или пък не. Знаеш ли нещо такова?

— Не, всъщност знам само, че е много способен музикант — казах, спомняйки си за прекрасната музика, която бях чул да изтръгва от струните на своя инструмент.

— Разбира се, че не можеш да знаеш друго, иначе каква тайна би била тайната на Девизе? — разсмя се Клоридия. — После обаче в твоя сън се явява Пелегрино. Видял си го като мъртъв и после възкръснал, а мъртъвците, които оживяват, означават мъки и терзания. Така, да видим: пръстен, тайна, мъртвец, който оживява. Значението, повтарям, не е ясно заради пръстена. Единствената ясна работа са тайната и мъртвеца.

— Значи сънят е предсказание за нещастие.

— Не е речено. Защото твоят господар всъщност е само болен, в лошо състояние е, но не е мъртъв. А болестта означава просто почивка и безделие. Вероятно, откакто Пелегрино е изгубил силата си, ти се страхуваш да не би да си пренебрегнал задълженията си. Но не се страхувай от мен — каза Клоридия, като лениво извади от едно панерче нов сладкиш. — Разбира се, няма да те обвиня пред Пелегрино, че си малко небрежен. Кажи ми обаче какво се говори долу? Освен нещастния Бедфорд, останалите се радват на добро здраве, нали? — и уж между другото добави: — Как е Помпео Дулчибени, например? Питам те за него, понеже е сред най-възрастните...

Ето че Клоридия отново ме питаше за Дулчибени. Отместих се мрачен. Тя веднага разбра:

— Не се страхувай да седиш близо до мен — каза, като ме придърпа към себе си и разроши косите ми — „засега не съм болна от чума“.

Тогава се сетих за задълженията си и й съобщих, че Кристофано вече ми е връчил лековете, които трябваше да се приложат профилактично на всички здрави. Изчервявайки се, добавих, че трябваше да започна с мехлема от виолетки на маестро Джакомо Бортолото от Парма, с което се налагаше да намажа гърба и хълбоците.

Тя замълча. Усмихнах се плахо:

— Ако предпочитате, имам тук и пастилите на Орсолин Пиньоло от Понтремоли. Можем да започнем от тях, тъй като имате камина в стаята.

— Добре — отвърна тя. — Само да не е дълго.

Седна пред тоалетната си масичка. Наблюдавах я как разкрива раменете си и събира косата си в нощна шапчица от бял муселин, придържана от кръстосани панделки. Междувременно аз се заех да разпаля и да събера в една купа парещите въглени от малката камина, мислейки си с трепет за голотата, която те трябваше да са сгрявали в тези все още топли нощи през средата на септември.

Отново се обърнах към нея. Беше увила два пъти около главата си една ленена кърпа — така приличаше на ангелско видение.

— Рошков, мирта, тамян, бензоин, антимон, замесени с най-фина розова вода — рецитирах, добре изучил бележките на Кристофано, като внимателно положих купата с въглените върху масичката и изсипах в нея прахчето — моля ви, вдишвайте дълбоко с широко отворена уста.

Свалих надолу лененото платно, за да покрива лицето ѝ. Стаята за миг се изпълни с остър мирис.

— Турците умеят да правят много по-здравословни пари от тези — измърмори тя след малко изпод кърпата.

— Но ние не сме турци, все още — отвърнах глупаво.

— А ще ми повярваш ли, ако ти кажа, че аз съм? — чух в отговор.

— Със сигурност не, доня Клоридия.

— Защо пък не?

— Защото сте родена в Холандия, в...

— В Амстердам, браво. Това откъде го знаеш?

Не можах да отговоря, тъй като бях разбрал за това обстоятелство едва преди няколко дни, подслушвайки пред вратата на Клоридия разговора между нея и някакъв неизвестен посетител, преди да почукам, за да ѝ връча една кошница плодове.

— Сигурно ти го е казала някоя от моите прислужници. Да, родена съм в онази земя на еретици преди почти деветнайсет години, но Калвин и Лутер никога не са ме имали измежду своите следовници. Майка си никога не съм познавала, а баща ми беше италиански търговец, много богат и малко капризен, който пътуваше постоянно.

— О, вие сте щастлива! — дръзнах да кажа от низостта на положението си на подхвърлено дете.

Тя замълча и по движението на гърдите ѝ разбрах, че вдишваше дълбоко парата. Изкашля се.

— Ако един ден ти се случи да си имаш работа с италиански търговци, тогава помни — те са склонни да оставят само дълговете на другите и да задържат за себе си доходите.

Все още не можех да схвана доколко говореше от личен опит. Всъщност имаше времена, когато ломбардците, тосканците и венецианците се бяха усъвършенствали до такава степен в търговията, че бяха завоювали, за да използваме военния жаргон, най-богатите пазари на Холандия, Фландрия, Германия, Русия и Полша. Не се намираше никой, който да ги надмине по безскрупулност.

Те, намекна Клоридия (това щях да разбера още по-добре в идните години), бяха в голямата си част издънки на родове с огромна слава като Буонвизи, Арнолфини, Каландрини, Ченами, Балбани, Валби, Бурламаки, Паренци и Саминиати, от незапомнени времена специалисти в търговията с тъкани и жито в Антверпен, който тогава беше най-големият пазар в Европа, а после също и банкери, и посредници в Амстердам, Безансон и Лион. В Амстердам самата Клоридия видяла отблизо възхода на фамилиите Тенсини, Верацано, Валби, Куинджети, а после и на Бурламаки и Каландрини, вече известни в Антверпен — генуезци, флорентинци, венецианци, всички до един търговци, банкери, посредници, някои от тях и пратеници на италиански монархии и републики.

— И всички ли продаваха зърно? — попитах, опрял се с лакти на масичката, за да чувам и бъда чуван по-добре.

Започвах да се увличам в разказа за тези далечни земи, които, за човек като мен, който нямаше никаква точна представа за северните страни, все още не заемаха никакво място върху кълбото от суша и вода.

— Не, казах ти вече. Даваха, и все още дават пари в заем, търгуват с много неща. Тенсини например са застрахователи и дават под наем кораби, купуват хайвер, лой и кожи от Русия, а после снабдяват царя с лекарства. Сега почти всички са много богати, но някои са стигнали дотук, започвайки от най-долните занаяти, един е започнал като пивовар, други бяха прости бояджии...

— Пивовар? — подхвърлих скептично, невярващ, че по подобен начин можеше да се натрупа състояние. Вече държах лицето си много близо до нейното — така или иначе не можеше да ме види. Това ми вдъхваше голяма сигурност.

— Разбира се: Бартолоту, които имат най-красивата къща по цялата Хееренграхт^[12] и които днес са сред най-могъщите банкери в Амстердам, акционери и инвеститори в Обединената остиндийска компания.

Обясни ми, че от Холандия или, по-скоро, от Седемте обединени провинции, както гласеше официалното име на републиката, три пъти в годината отплавали към Индиите кораби, натоварени с храна, стоки и злато, които трябвало да се разменят по пътя, и се връщали след много месеци, натоварени с подправки, захар, селитра, коприна, перли, миди, често след като заменяли китайска коприна за японска мед, платове за пипер, слонове за канела. А за да се набират екипажите и да се въоръжават флуитите (така се наричали бързите кораби, използвани от Компанията), парите били предоставяни наравно от управниците и най-влиятелните в града, които при завръщането на корабите често (но не винаги) извличали огромни приходи от пристигналите стоки и впоследствие успявали да получат други, още по-големи доходи, тъй като, според еретическата религия на този народ, възнаграден с рая е този, който работи и печели здраво, макар че прахосването на тази печалба не се смята за нещо добро, а се цени особено много човек да е умерен, скромен и почтен.

— А Бартолоту, пивоварите, и те ли са еретици?

— На фасадата на къщата им стоят думите *Religione et probitate*^[13]. Това е достатъчно да покаже, че са следовници на Калвин,

също и защото...

Ставаше трудно да я слушам: изпаренията на отварата като че ли ми замайваха главата.

— Какво значи посредник? — попитах в мига, в който се свестих, тъй като някои от тези търговци, според казаното от Клоридия, бяха преминали към тази още по-доходоносна дейност.

— Това е човек, който служи като връзка между заемащия парите и онзи, който ги взема на заем.

— И добър занаят ли е?

— Ако искаш да знаеш дали хората, които го упражняват, са добри, зависи. Ако те интересува дали е работа, която те прави богат, това е сигурно. Даже от богат ставаш свръхбогат.

— Застрахователите и наемодателите на кораби по-богати ли са?

Клоридия изпъхтя:

— Мога ли да стана?

— Не, дона Клоридия, не, докато не излетят всички пари! — спрях я аз.

Не исках така скоро да сложа край на нашия разговор. Освен това бях започнал, без да се усетя, да прокарвам пръст по края на ленения плат, който покриваше главата ѝ — нямаше как да забележи.

Тя въздъхна. Тогавата прекалената ми наивност, съчетана със скромните ми познания за света развърза езика на Клоридия. Нахвърли се неочаквано срещу търговците и техните пари, но най-вече срещу bankerите, чието богатство стояло в основата на всяка мерзост (честно казано, с доста по-остри думи и със съвсем друг тон) и било коренът на всяко зло, особено когато лихвари и посредници давали на заем и най-вече когато получатели на парите били крале и папи.

Сега, когато вече не съм онзи необразован прислужник, знам колко права бе тя. Знам, че Карл V купи избора си за император с парите на bankerите Фугер; и че закъсалите испански владетели, задето често прибягваха към капиталите на генуезките лихвари, трябваше да обявят позорен банкрут, който изпрати на дъното много от търговците, които ги финансираха. При това без изобщо да става дума за съмнителния Орацио Палавичино, който покриваше разходите на Елизабет Английска, или за тосканците Фрескобалди и Ричарди, които още от времето на Хенри III заемаха пари на английската корона и алчно прибираха десятъка по заръка на папите.

Междувременно Клоридия се беше изправила и бе махнала кърпата от главата си, което ме накара да отскоча назад, зачервен от срам. Тя дори си свали шапчицата. Дългата и гъста коса се спусна на вълни по раменете ѝ.

Тогава за първи път я видях в нова и неопикуема светлина, способна да заличи всичко, което бях видял в нея дотогава — и най-вече онова, което не бях видял, но ми се струваше още по-незаличимо. Видях с очите си и, мисля, с цялата си душа красивата плът, прилична искрящо кафяво кадифе, на чийто фон се открояваха гъстите къдрици във венецианско русо. В този момент малко ме бе грижа, че цветът се постигаше със смес от утайка от бяло вино или зехтин, щом като служеше за рамка на издължените черни очи и на заключените в устата перли, на финото, но гордо носле, на усмихващите се устни с малко червенина по тях, която стигаше да заличи непостоянната бледност, и на дребната, но нежна и хармонична фигура, на белия сняг на гърдите, недокоснат, огряван от две слънца, а отгоре раменете, достойни за бюст на Бернини или поне така ми се струваше *et satis erat*^[14]; нейният глас, който, макар променен и почти гръмлив от гнева, или може би именно заради това, ме изпълваше със забранени мечти и тихи въздишки, с дива страст, с цветни сънища, с ароматен уханен екстаз, сякаш ми се струваше, че мога да стана невидим за чуждите очи, поради мъглата от желание, която ме обгръщаше и ми представяше Клоридия по-съвършена от мадона на Рафаело, по-вдъхновена от фраза на Тереза д'Авила, по-прекрасна от стих на кавалер Марино, по-мелодична от мадригал на Монтеверди, по-сладострастна от овидиево двустишие и по-способна да даде спасение от цял том на *Фракасторо*^[15]. Казвах си, че поезията на някоя си Империя, на някоя Вероника, на някоя Мама не дава никога няма да притежава същата сила. (Въпреки че мисълта за долнопробните момичета на няколко метра от странноприемницата, в „Стуфата на жените“, които стояха там готови за всичко, също и за мен, само да имах две скуди, ми измъчваше душата). Докато все още я слушах, в един миг, бърз като конете на кардинал Киджи, бях прерязан от спомена за всички случаи, когато бях занасял чак до вратата ѝ коритото с топла вода, и никога нямаше да разбере как тя, зад тези няколко дъски, докато прислужницата я разтриваше нежно с талк и лавандула, можеше да ми

е била безразлична, щом сега разпалваше така ума ми, чувствата и цялата ми душа.

В този унес, забравях (едва по-късно щях да си дам напълно сметка за това) колко странни бяха тези нападки срещу търговците от устата на дъщерята на един търговец, и преди всичко колко неочаквани бяха тези нотки на отвращение от парите от устните на една куртизанка.

Освен, че бях сляп за подобни странности, без малко и не останах глух за ритмичното хлопане на юмруците на Кристофано по вратата на Клоридия, която обаче отговори веднага на любезната молба за разрешение да влезе и покани лекаря. Беше ме търсил навсякъде. Имаше нужда от моята помощ за приготвянето на една отвара: Бреноци се оплакваше от силна болка в челюстта и го беше помолил за лек. Ето защо с нежелание бях отведен от първия ми разговор с единствената гостенка на „Оръженосеца“.

Сбогувахме се набързо. С очи, изпълнени с надежда, исках да отгатна в нейното изражение някаква следа от тъга заради раздялата, но това все пак не ми попречи, докато тя затваряше вратата, да забележа на китката ѝ един ужасен белег, който я загрозяваше чак до опакото на ръката.

* * *

Кристофано ме върна в кухнята, където бях натоварен със задачата да намеря някои семена, билки и една нова свещ. После ме накара да сложа на огъня тенджерка с малко вода, докато самият той стриваше на прах и пресяваше съставките, а когато водата беше достатъчно гореща, прибавихме фино стритата смес, от която веднага започна да се носи прекрасен аромат. Докато кладях огъня за отварата, го попитах дали е вярно, както бях чувал да казват, че бялото вино може да се използва и за почистване и избелване на зъбите.

— Разбира се, и резултатът е много добър и даже прекрасен, но само ако го използваш, за да си миеш устата. Ако го смесиш с бяла глина, ще има чудесен ефект, който ще се хареса най-вече на младите жени. Трябва да го разтриеш върху зъбите и венците, най-добре с

кърпа от червена коприна, като тази, която стоеше на леглото на Клоридия и върху която ти беше седнал.

Престорих се, че не разбирам двойнствения намек и побързах да отклоня разговора, питайки Кристофано дали някога е чувал да се говори за неговите земляци тосканци, като Каландрини, Бурламаки, Паренци и други (макар че може би имената, които успях да си спомня, без да сбъркам, бяха само едно-две). И докато вече ми нареждаше да сложа в тенджерката сместа от билки и восък, Кристофано ми отговори, че някои от имената били наистина известни в Тоскана (въпреки че много от тези родове всъщност били западнали от доста време), и самият той познавал някои от семействата, понеже лекувал техните секретари, прислужници и близки. Известно било например, че родовете Бурламаки и Каландрини от град Лука вече от поколения изповядват калвинизма. Техните синове и внуци избрали първо Женева, а после Амстердам за втора родина, а пък, без да стигат чак дотам, Бенци и Тенсини все пак били така обвързани с търговията с Холандия, където закупили земи, вили и дворци, че в Тоскана ги наричали „фламандците“. Беше вярно казаното от Клоридия: често бяха пристигали в Антверпен и Амстердам без никакви средства и бяха научили на място трудния и рискован търговски занаят. Някои натрупали състояния, свързали се в брак и се сродили с местни благороднически родове; други рухнали под тежестта на дълговете и за тях повече не се чуло нищо. Трети пък бяха загинали на някой кораб, потънал сред арктическите ледове на Архангелск или във водите на Малабар. Имало и други, които забогатели, но вече в напреднала възраст предпочели да се върнат в родината, където си спечелили заслужени почести: като Франческо Ферони, беден бояджия от Емполи, който започнал, продавайки стари завивки, виолетови раса от Делфт, памучно платно, дребни стъклени перли от Венеция, големи количества ракия, испанско вино и силна бира в Гвинея. Със своите сделки забогатял дотолкова, че си спечелил огромна слава във Великото херцогство Тоскана, още преди да се върне. Той оказал и големи услуги като посланик на великия херцог, Козимо де Медичи, в Обединените провинции. Накрая, когато решил да се върне в Тоскана, самият велик херцог го бе провъзгласил за свой Главен пазител на хазната, предизвиквайки завистта на цяла Флоренция. Ферони донесъл в Тоскана огромни богатства, купил си една прекрасна вила в

провинцията край Белависта и, въпреки зложелателството на флорентинците, можел спокойно да се нарече късметлия, задето се е върнал в родината и е избегнал опасностите.

— Опасността да загине с някой потънал кораб?

— Не само тази, момче! Някои видове търговия носят със себе си безкрайни рискове.

Искаше ми се да го попитам какво има предвид, но отварата вече беше готова и Кристофано ми каза да я занеса на Бреноци в стаичката му на втория етаж. Следвайки препоръките на лекаря, посъветвах венецианеца да вдишва с широко отворена уста все още горещите пари: след това лечение, челюстта му щеше да го боли доста по-малко или болката изобщо щеше да премине. Накрая Бреноци трябваше да остави тенджерката пред вратата си, за да мога да я прибера обратно. Благодарение на болките, неговите приказки ми бяха спестени. Така можех да се върна незабавно в кухнята, за да продължа разговора с лекаря, преди той да се прибере в стаята си. Там обаче, за съжаление, намерих абат Мелани.

Постарах се да скрия разочарованието си. Моментите, прекарани с Клоридия, завършили в тревожната гледка на обезобразената ѝ китка, а и нейната странна реч срещу търговците, ме караха да чувствам отчаяна нужда да продължа да разпитвам Кристофано. Лекарят обаче, придържайки се към своите собствени разписания, предпазливо се беше прибрал в стаята си, без да изчака моето завръщане. А сега се беше появил и Ато Мелани, за да измъчва допълнително мислите ми. Заварих го да ровичка безгрижно в килера. Казах му, че нарушаването на лекарските нареждания поставя всички ни в опасност и че е мой дълг да осведомя Кристофано, че, освен това, часът за вечеря все още не беше дошъл, и че без друго след малко щях да заема със задачата да задоволя апетита на господата наемателите, ако само (и хвърлих един многозначителен поглед на филията хляб, която Мелани държеше в ръка) можех да разполагам свободно с килера.

Абат Мелани се опита да прикрие неудобството си и отвърна, че ме бил търсил, за да ми каже някои неща, които го бяха накарали да се замисли, но аз веднага го пресякох и му казах, че вече ми е омръзнало да му обръщам внимание, след като всички се намирахме в очевидна и тежка опасност, а аз все още не знаех какво искаше и търсеше той, и че нямах намерение да се захващам с дела, чиято цел не разбирах, и че за

него бе настъпил моментът да даде обяснения и да разсее всички съмнения, тъй като бях чул някои подозрителни коментари по негов адрес и, че преди да му бъде в услуга, изисквах задоволителни обяснения.

Срещата с Клоридия като че ли ми беше вдъхнала нови, свежи сили, тъй като дръзкото ми словоизлияние явно свари неподготвен абат Мелани. Той се показа изненадан, че някой в странноприемницата мислеше, че може да засяга честта му, без да си плати за това, и не много убедително ме подкани да споделя името на този, който се бе осмелил да го стори.

После се закле, че в никакъв случай нямал намерение да злоупотребява с моите услуги и показа огромно удивление: нима не си спомнях вече, че двамата заедно се опитвахме да открием кой бе неизвестният крадец на ключовете на Пелегрино и на моите перлички? И че, даже още преди това, трябваше спешно да се разбере дали всички събития имаха нещо общо с убийството на синьор дьо Муре и накрая — по какъв начин се свързваше всичко (ако наистина съществуваше някаква връзка) с инцидентите, случили се на моя господар и на младия Бедфорд? Не се ли боях вече, упрекна ме той, за живота на всички нас?

Независимо от уверената му реч, забелязвах, че абатът е притеснен.

Вдъхновен от успеха на изненадващата ми атака, аз го прекъснах нетърпеливо и все още с образа на Клоридия в сърцето, изисках от Мелани незабавни обяснения относно неговото пристигане в Рим и истинските му намерения.

Докато усещах как кръвта ми пулсира силно в слепоочията и мислено бършех потта от челото си, избила поради дързостта на тези настоявания, едва удържах учудването си от реакцията на абат Мелани. Той, вместо да отблъсне нахалните претенции на един прост прислужник, внезапно смени изражението си и любезно ме покани да седна с него в един ъгъл на кухнята, за да даде задоволителен отговор на основателните ми възражения. След като се настанихме, абатът започна да ми описва поредица от обстоятелства, които, макар и близки до измислицата, трябва в светлината на последвалите събития да считам за верни или за прекалено правдоподобни, и които ще се постарая следователно да опиша с колкото може по-голяма точност.

* * *

Абат Мелани започна да разказва, че в последните дни на токущо изтеклия август Колбер паднал тежко болен, изпадайки за кратко време в агония, и всички се страхували, че смъртта щяла да настъпи много скоро. Както става в подобни случаи, сиреч когато един държавник, пазител на множество тайни, се приближава към края на земния живот, жилището на Колбер в квартала „Ришельо“ внезапно се бе превърнало в прицел на най-разнообразни посещения, някои невинни, други съвсем не. Между последните било и това на самия Ато, който, благодарение на отличните препоръки, с които разполагаше лично пред Негово Всехристиянско Величество, успял да се промъкне без особени трудности в дома на неговия министър. Там постоянното влизане и излизане на лица от двора, които идвали да окажат почит към умирация (или просто отбелязвали присъствие), позволило на абата да се шмугне в един малък салон и, избягвайки вече безразличната охрана, да се вмъкне в личните покои на господаря на дома. Тук всъщност рискувал цели два пъти да бъде изненадан от прислугата, докато се криел зад една завеса и после под една маса.

Спасил се като по чудо, в крайна сметка той стигнал до кабинета на Колбер, където, чувствайки се най-накрая на сигурно място, започнал бързо да рови из писмата и документите, които били най-лесно достъпни. На два пъти му се бе наложило да прекъсне огледа, смутен от преминаването на непознати в страничния коридор. Всички документи, на които успял да хвърли бърз поглед, изглеждали напълно безинтересни. Кореспонденция с Министерството на войната, дела на флотата, писма за френските манифактури, записки, сметки, чернови. Нищо необикновено. Още един път доловил приближаването на други посетители. Не можел да рискува да се разчуе, че абат Мелани е бил изненадан да рови скришно из документите на Колбер, възползвайки се от болестта на министъра. Ето защо в бързината хванал и натъпкал в пояса си няколко връзки с писма и лични бележки, подредени в чекмеджетата на писалището и в шкафовете, ключовете за които открил без особени усилия.

— Но имахте ли разрешение да го направите?

— Когато става дума за сигурността на краля, всяка постъпка е разрешена — отвърна сухо абатът.

Огледал полутъмния коридор, преди да излезе от кабинета (за посещението си абатът избрал часовете на късния следобед, за да може да разчита на по-слабата светлина), когато интуицията го накарала да забележи с крайчеца на окото си, едно малко шкафче сгущено в един ъгъл между гънките на тежка завеса и масивния край на огромен гардероб от абаносово дърво.

Шкафчето се огъвало под внушителна купчина бели листа, върху които едва се крепял масивен пулт за четене на книги с широка основа. На пулта имало свитък, вързан със съвсем ново шнурче.

— Изглежда още никой не го бе пипал — обясни Ато.

Болестта на Колбер — една тежка бъбречна криза, всъщност достигнала своя връх едва преди няколко седмици. От един-два дена се говорело, че той вече изобщо не може да работи; това означавало, че свитъкът може би все още очаквал читател. Решението било въпрос на секунди: върнал на място всичко, което бил прибрал и взел със себе си свитъка. Когато обаче вдигнал плика, окото му отново се спряло на купчината с бели листа, деформирана под тежестта на стойката.

— Хубаво място да сложиш хартия за писане — измънкал на себе си, отдавайки подобна глупост на поредния загубен слуга.

След като взел под лявата си мишница стойката, абатът поискал да поразлисти набързо все още девствените листа за всеки случай, да види дали между тях не се криел някой интересен документ. Няколко нищо. Хартията била с отлично качество, доста гладка и тежка. Открил обаче, че някои листове били срязани по колкото прецизен, толкова и особен начин: всички имали една и съща форма, като звезда с неправилни лъчи.

— Първоначално го отдадох на някаква старческа мания на Змията. После забелязах, че на един от тези листове се забелязваха знаци на търкане по ръба на лъчите — съвсем леки зацапвания, като че от черно масло. Стоях все още слисан — продължи Ато, — когато усетих, че от голямата тежест на стойката ръката ми бе изтръпнала. Реших да я сложа върху писалището и тогава забелязах с ужас, че един крайчец на изключително фината дантела на ръкава ми се беше защитил в един дълбок процеп между двете дървени части на основата.

Когато абатът успял да освободи дантелата, по нея имало следи от черно масло.

— Ах, дребно самонадеяно змийче, мислеше, че ще можеш да ме измамиш? — си помислил Мелани в проблясък на интуиция.

Мигновено взел една от все още новите хартиени звезди. След като я огледал внимателно, я наложил върху една стара и бързо я завъртял, за да разпознае кой е точният лъч. После я вкарал в процепа. Но не се случило нищо. Опитал нервно отново, но без успех. Звездата вече се била намачкала и се наложило да вземе нова. Този път я вмъкнал изключително деликатно в цепнатината, полепвайки ухо, както правят майсторите часовникари, когато се готвят да почувстват задоволството от първото тиктакане на махалото, което самите те са възкресили за нов живот. Тъкмо такава леко щракване чул абатът веднага, щом хартиеният лъч се докоснал до дъното на процепа: една от страните на основата на дървената стойка изскочила щръкнала навън като малко чекмедже, разкривайки неголяма кухня. В нея лежал плик с изображението на змия отгоре.

— Надменно змийче — повторил на себе си абат Мелани при вида на емблемата на Змията, която така изненадващо му се бе явила пред очите.

В този момент Ато чул много стъпки в коридора, които изглежда бързо се приближавали. Взел плика, оправил си жакета, за да прикрие колкото било възможно издутината от плячката, и си поел дълбоко дъх, скрит зад една завеса. Чул как човекът се приближава към вратата на кабинета. Някой прекрачил прага и казал на останалите: „Трябва да е влязъл вече.“

Прислужниците на Колбер, тъй като не чули абат Мелани да влиза в стаята на болния, започнали да го търсят. Врата се затворила, слугата се върнал обратно по коридора. Абат Мелани излязъл в пълна тишина и се отправил, без да губи време, към изхода. Там поздравил един паж с непринудена усмивка: „Скоро ще оздравее“, казал той, гледайки го право в очите, докато излизал навън.

През следващите дни не се разнесъл никакъв слух за изчезването на свитъка и абатът успял да го прочете в пълно спокойствие.

— Простете, синьор Ато — прекъснах го аз, — но как разбрахте кой беше точният хартиен лъч за вмъкване в процепа?

— Много просто. Всички вече употребени хартиени звезди имаха следи от масло все на един и същи лъч. Огромна грешка бе от страна на Змията да ги остави там. Очевидно в последно време сетивата му вече бяха започнали да се замъгляват.

— А защо тайното чекмедженце не се е отворило веднага?

— Наивно си бях представил някакъв прост механизъм — въздъхна Ато, — който щеше да се задейства веднага, щом дъното на процепа се докоснеше с правилния ключ, сиреч с хартиения лъч вмъкнат под определен ъгъл. Но бях подценил френските майстори-дърводелци, способни да изобретяват механизми, все по-достойни за възхищение. Всъщност (именно за това имаше голямо значение да се използва деликатен материал като тези листа от най-качествена хартия) ставаше дума за многобройни и свръхчувствителни метални механизми, поставени не на самото дъно, а по дължината на последната линия на процепа, които само едно бавно докосване от двете страни би успяло да задейства в съвършена последователност.

Мълчах, обзет от възхищение.

— Трябваше да го разбера веднага — завърши Ато с гримаса. — Използваните звезди в действителност бяха почернени не точно на върха на лъчите им, а по тяхната дължина.

Инстинктът му не го бе разочаровал: в ръцете му попаднали, по негови думи, сведения за един от най-необикновените случаи. В плика с изображението на Змията имало кореспонденция на латински език, изпратена от Рим от някакъв непознат, за когото Мелани, съдейки по стила и други подробности, заключил, че със сигурност е духовно лице. Хартията била пожълтяла и явно датирала отпреди много години. В писмата се намеквало за секретни сведения, които самият доносник съобщил преди това на получателя. Последният, както се разбираше от плика, бил господин Главният интендант на финансите Никола Фуке.

— А защо писмата са били у Колбер?

— Вече ти казах, както ще си спомниш, че при ареста, а и през следващите дни бяха конфискувани всички документи и кореспонденцията на Фуке, било по лични, било по държавни дела.

Езикът на мистериозния прелат бил толкова закодиран, че за Мелани било невъзможно да разбере дори от какъв характер беше тайната, за която се намеквало. Забелязал между другото, че едно от

писмата започваше с любопитното *tumiarum domino*^[16], но не успял да намери никакво обяснение на тази фраза.

Но най-интересната част от разказа на абат Мелани все още предстоеше. Тук разказът придобиваше оттенъка на невероятното. Пликът, който Ато беше открил поставен на видно място върху писалището, съдържал съвсем скорошна кореспонденция, която поради болестта си Колбер все още не бе успял да прочете. Освен няколко незначителни съобщения, имало две писма от Рим, писани през юли тази година, адресирани почти със сигурност (както се подразбирало от почтителните обръщения) лично до Колбер. Подателят изглежда бил доверено лице на министъра и споменавал за появата на катеричката в града върху „*arbor caritatis*“^[17].

— Тоест...

— То е ясно. Катеричката е животинчето от герба на Фуке, а „дървото на милосърдието“ не може да е друго, освен „града на милосърдието“, сиреч Рим. В действителност според информатора бившият Главен интендант е бил забелязан и проследен цели три пъти: близо до едно място, наречено „пиаца Фиамета“, в околностите на църквата „Санто Аполинаре“ и на пиаца Навона. Трите места, ако не греша, се намират в Свещения град.

— Но това не е възможно — възразих аз. — Нали Фуке е умрял в затвора, в...

— В Пинероло, да, със сигурност, и то преди цели три години, издъхна в ръцете на сина си, комуто бе дадено разрешение да го види в последния му час. И въпреки всичко писмата на доносника на Колбер, макар и шифровани, говореха ясно — бил е тук, в Рим, преди малко повече от месец.

При това положение абатът решил да замине незабавно за Рим, за да разплете загадката. Възможностите били две: или вестта за присъствието на Фуке в Рим била истина (и това би излязло от границите на вероятностите, тъй като на всички бе известно, че старият главен интендант бе починал след дълго боледуване, след като е бил затворен в онази крепост в продължение на почти двайсет години); или пък бе лъжлива и тогава трябваше да се разбере дали някой, вероятно двоен агент, разпространява лъжливи слухове с цел да безпокои краля и двора, и да подпомага неприятелите на Франция.

Още веднъж забелязах как, докато разказваше тези тайни и невероятни случки, в очите на абат Мелани припламваше искрица на задоволство, самотно удовлетворение, мълчаливо сладострастие, задето можеше да ги разказва на мен, бедния прислужник, намиращ се в пълно неведение относно всякакви интриги, заговори и потайни държавни дела.

— Умря ли Колбер?

— Без съмнение е умрял, като се има предвид състоянието му. Но не и преди аз да замина.

В действителност Колбер, както щях да разбера по-късно, умрял на 6 септември, точно една седмица преди абат Мелани да ми разкаже за своето проникване в дома му.

— В очите на света той умря като победител — добави Ато след кратка пауза — изключително богат и могъщ. Закупи множество благороднически титли и длъжности за семейството си: брат му Шарл стана маркиз дьо Кроаси и държавен секретар на външните работи; друг негов брат, Едуар-Франсоа, получи титлата маркиз дьо Молеврие и генерал-лейтенант на кралската армия; синът му Жан-Батист стана не само маркиз дьо Сенъеле, но и държавен секретар на флотата. Без да броим останалите братя и синове, които насочи към блестящи военни и духовни кариери, и богатите бракове, уредени за трите дъщери, станали и трите херцогини.

— Но нали тъкмо Колбер бе предизвикал скандала, обвинявайки Фуке, че е прекалено богат и че е поставил свои хора навсякъде?

— Да, и после се опетни с най-безсрамен непотизъм. Обви кралството докрай с мрежа от свои шпиони както никой друг преди, преследваше и унищожаваше всички верни приятели на Главния интендант.

Знаех, че Мелани имаше предвид и собственото си изгнание от Париж.

— И не само това: Колбер натрупа богатство, оценено на повече от десет милиона ливри, относно чийто произход никой никога не е изказвал съмнения. А пък моят беден приятел Никола бе затънал в лични заеми, за да намери средства за Мазарини и войната срещу Испания.

— Хитър човек е бил господин Колбер.

— И безскрупулен — настоя Мелани. — Цял живот беше възхваляван заради своите големи държавни реформи, с които ще влезе, за жалост, в историята. Но всички ние в двора добре знаем, че ги открадна една след друга от Фуке — реформите при рентите и имотите, облекчението на кредитите, намаляването на данъците, големите манифактури, морската и колониалната политика. Не случайно се погрижи да изгори бързо всички писания на Главния интендант.

Фуке вече бил, обясни ми абатът, първият собственик на кораби и френски колонизатор, както и първият, който подел старата мечта на Ришельо да превърне атлантическия бряг и залива Морбиан в център на икономическо и морско съживяване на кралството. Той, вече ръководил победоносната война срещу Испания, беше човекът, който откри и организира тъкачите от село Менси, от което Колбер после направи манифактурите за гоблени.

— От друга страна в очите на света бързо стана ясно, че тези реформи не бяха негова идея. Цели двацет и две години Колбер беше Генерален Контрольор, по-скромно име, с което той, за да се понрави на краля, беше прекръстил длъжността на Главен интендант, официално отменена. Фуке пък бе останал на власт само осем години. И в това беше проблемът: докато можеше, Змията повтаряше стъпките на своя предшественик и успехът му се бе усмихнал. След това обаче трябваше да продължи сам този проект за реформи, който бе изтръгнат от Фуке при ареста му. Оттук нататък за Колбер нещата се превърнаха във върволица от грешни ходове: в индустриалната и търговската политика, където нито благородниците, нито буржоазията му гласуваха доверие, както и в морската политика, където нито една от корабните компании под негов флаг не бе просъществувала дълго, и нито една не бе успяла да отнеме господството на англичаните или на холандците.

— А Всехристиянският крал нищо ли не забелязваше?

— Кралят ревниво крие промените в мнението си; но изглежда, че веднага след като лекарите обявиха Колбер за безнадежден случай, той е започнал поредица от консултации, за да избере негов наследник и направил списък от имена на министри, по характер и образование доста различни от Колбер. Някой изтъкнал този факт, а негово величество отговорил: „Избрах ги именно заради това.“

— Значи Колбер е умрял в немилост?

— Нека не преувеличаваме. Бих казал по-скоро, че цялата му служба бе белязана от постоянните изблици на гняв на краля. Колбер и Лувоа, министърът на войната, двамата държавници, от които французите най-много се страхуваха, трепереха и ги избиваше по всяки път, когато кралят ги викаше на съвет. Те се радваха на доверието на монарха, но бяха и първите му роби. Колбер трябва бързо да бе разбрал колко бе трудно да заемеш мястото на Фуке и да си изложен като него на постоянни искания за пари от страна на краля, за войни и балети.

— Как успя да се справи?

— По най-удобния начин. Змията започна да насочва в ръцете на един-единствен човек — монарха — всички богатства, които дотогава принадлежаха на малцина. Премахна безброй длъжности и пенсии, с една дума, лиши от всякакъв частен лукс Париж и кралството, и всичко свърши в съкровищниците на короната. Що се отнася до народа, то този, който преди гладуваше, сега умираше от глад.

— Колбер стана ли толкова могъщ, колкото беше Фуке?

— Момче, той стана много по-могъщ. Никога, ама никога моят приятел Никола не бе разполагал със свободата, от която се възползваше неговият наследник. Ръцете на Колбер стигаха навсякъде, намесвайки се в сфери, останали напълно извън възможностите на Фуке, който освен всичко останало имаше лошия късмет да работи почти винаги по време на война. При това пасивът, който Змията остави, е по-голям от този, заради който Фуке беше набеден за съсипването на държавата, тъкмо той, който се съсипа заради държавата.

— Никой ли не обвини Колбер?

— Скандали имаше всякакви. Като например този, че в единствения случай на сечене на фалшиви монети във Франция през последните няколко века, бяха замесени всички хора на Змията, даже и племенникът му. Също така разграбването и незаконната търговия с дърво от Бургундия, или безотговорното разхищение на нормандските гори, в което бе замесен и най-близкият човек на Колбер, Берие — същият, който бе подправил документите в процеса срещу Фуке. Все измами с цел да натрупа пари за семейството си.

— Щастлив живот, значи.

— Не бих казал. Съществуването му премина в постоянния стремеж да изглежда неподкупен, натрупвайки огромно състояние, на което никога не успя да се зарадва. Страдаше от безмерна и неутихваща завист. Винаги трябваше да се поти като вол, за да измъдри някоя идея, която да не е за изхвърляне. Жертва на своята мания за власт, пое контрола на всички държавни сектори, прекарвайки живота си в своя кабинет. Никога не прекара нито час за собствено удоволствие и при все това народът го мразеше. Всеки ден търпеше най-безумните изблици на гняв на владетеля. Беше осмиван и ненавиждан заради невежеството си. Именно последните две неща най-накрая го докараха до смъртта.

— Какво искате да кажете?

Абатът се усмихна със задоволство:

— Знаеш ли какво доведе Колбер до смъртния одър?

— Бъбречна криза, нали казахте.

— Точно така. И знаеш ли защо? Кралят, разярен от последната му глупост, го бе повикал и го обсипал с обиди и оскърбления.

— Някаква грешка в администрацията?

— Много повече. За да подражава на компетентността на Фуке, Колбер се бе натоварил с изграждането на едно ново крило на двореца Версай, налагайки собствените си виждания на строителите. Последните не успяха да го убедят в рисковете от безотговорната му намеса.

— Но как — Фуке е бил в затвора преди три години, а Колбер все още е бил потиснат от мисълта за него?

— Докато Главният интендант беше жив, макар и погребан в Пинероло, Колбер живееше в постоянен страх, че един ден кралят ще го върне на мястото му. Когато Фуке умря, душата на Змията остана потисната от спомена за неговия предшественик, много по-блестящ, гениален, образован, обичан и уважаван. Колбер имаше много деца, здрави и силни: на всички раздаде богатства, имаше огромна власт, докато семейството на неговия противник беше прокудено от столицата и осъдено да се бори безкрайно с кредиторите. Но мислите на Змията не можеха да се откъснат от онова единствено изначално поражение, нанесено му от майката природа, която с презрение му бе отказала своите дарове, за да ги раздаде щедро на неговия противник Фуке.

— Какво стана със строежа във Версай?

— Новото крило рухна и целият двор се смя. Кралят се разбесня яростно пред Колбер, който, съсипан от унижението, получи мъчителни спазми. След дни, изпълнени с мъки и страдания, пристъпите го доведоха до агония.

Стоях безмълвен, потънал в мисли за силата на Божественото възмездие.

— Вие сте били наистина добър приятел на Главния интендант Фуке — бе единственото нещо, което успях да кажа.

— Ще ми се да бях по-добър.

Чухме на първия етаж да се отваря врата, после да се затваря и някой да се насочва към стълбите.

— По-добре да оставя терена свободен, пристига Науката — каза Ато, намеквайки за приближаването на Кристофано. — Но помни, че по-късно имаме работа за вършене.

Изтича и се притаи на площадката, която водеше към подземие, в очакване лекарят да премине, за да се шумугне после бързо нагоре по стълбите.

* * *

Кристофано беше дошъл, за да ускори приготвянето на вечерята, заради протестите на останалите наематели.

— Стори ми се, че чух стъпки, докато слизах. Да не би някой да е бил тук?

— Със сигурност не, чули сте мен — вече се канех да започна с готвенето — отговорих, преструвайки се на много зает с тенджерите.

Искаше ми се да задържа лекаря, но той, доволен от моя отговор, веднага се върна в стаята си, след като ме помоли да сервирам вечерята възможно най-бързо. За късмет, помислих си, бяхме решили да се сервира ядене само два пъти на ден.

Заех се с една супа от грис с нахут, чесън, канела и поръсена със захар, към която после щях да прибавя сирене и малко ароматни треви, сухари и една фолиета^[18] разредено бяло вино.

Докато се занимавах с приготвянето на вечерята, в бедната ми глава се въртяха хиляди мъгляви мисли. На първо място беше това, което ми разказа абат Мелани. Бях развълнуван: ето, мислех си, цялото минало и настоящите затруднения, в които се намираше абатът: човек, способен на лъжа и измама (а кой не е такъв поне до известна степен?), но неспособен да се отрече от миналото. Дълготрайната му близост с Главния интендант Фуке беше петно, което нито младежкото бягство в Рим, нито последвалите оскърбления бяха успели да заличат и която и днес все още подлагаше на съмнение добронамереността на краля. Но той продължаваше да защитава паметта на своя някогашен закрилник. Може би разговаряше така свободно само с мен, понеже със сигурност не бих могъл по никакъв начин да съобщя чутото във френския двор.

После се върнах в мислите си към онова, което беше открил между документите на Колбер. Напълно спокойно той бе споделил, че е откъснал от кабинета на Змията някои лични писма, насилвайки механизмите, които трябваше да ги предпазват. Но изненадващото не беше това, като се вземе предвид същността на човека, който вече ми бе станал ясен от чуждите и неговите собствени разкази. Това, което ме бе поразило, беше задачата, с която самият той, по думите му, се бе заел — да намери в Рим своя стар приятел и закрилник, Главния интендант Фуке. Решението не ще да е било леко за абат Мелани — не само защото Главният интендант до тогава бе смятан за мъртъв, но и понеже ставаше дума именно за този, който, макар и неволно, беше въвлякъл Ато Мелани в скандала — а изглежда аз, според казаното от абата, бях единственият осведомен за тази тайна мисия, която само внезапното заключване на странноприемницата под карантина бе прекъснало временно. Излиза, че когато се бях спуснал в намиращата се под странноприемницата галерия, съм бил в компанията на един специален агент на френския крал! Почувствах се поласкан от факта, че той се заемаше с такава страст да разплете странните събития, случили се „При оръженосеца“, между които и кражбата на моите перлички. И даже от това, че самият той бе поискал настоятелно моята помощ. Сега вече нямаше да се поколебая нито миг да му връча с цялото си доверие втората връзка ключове, която само предния ден му бях отказал. Но сега вече беше късно: в съгласие с нарежданията на Кристофано, Дулчибени и Девизе, както и останалите наематели, щяха

да останат заключени по стаите си през цялото време, правейки по този начин каквото и да е претърсване невъзможно. А абатът вече ми бе обяснил колко неуместно би било задаването на въпроси, които биха предизвикали подозрението им.

Бях горд, че споделях толкова тайни, но всичко това в крайна сметка не беше нищо в сравнение с хаоса от чувства, предизвикан от разговора ми с Клоридия.

* * *

След като занесох вечерята в стаята на всеки сътрапезник, отидох първо при Бедфорд и после при Пелегрино. Заедно с Кристофано имахме грижата да нахраним болните. Англичанинът фъфлеше нещо неразбираемо. Лекарят изглеждаше притеснен, и то до такава степен, че отиде в стаята на Девизе отсреща, разясни му състоянието на Бедфорд и го помоли да остави поне за момента китарата си: в действителност музикантът звучно се упражняваше, като повтаряше на своя инструмент една от своите любими чакони.

— Ще направя нещо добро — отвърна накратко Девизе.

И вместо да спре да свири, подхвана своето рондо. Кристофано искаше да протестира, но загадъчното обаяние на тази музика го обгърна, проясни чертите на лицето му и лекарят, кимвайки добродушно, затвори безшумно вратата.

Малко по-късно, докато слизах от таванската стая на Пелегрино, ме спря нечий шепот на втория етаж. Беше отец Робледа, чиято стая се намираше точно до стълбите. Показа се на вратата и ме попита за новости относно двамата болни.

— И англичанинът не е добре, така ли.

— Бих казал, не — отвърнах аз.

— А лекарят няма ли да ни каже нищо ново.

— Бих казал, не.

Междувременно до нас достигнаха последните звуци от рондото на Девизе. Когато ги чу, Робледа си позволи една трогателна въздишка.

— Музиката е глас Божи — каза той.

Тъй като носех със себе си мазилата, се възползвах от момента да го попитам дали разполага с малко време, за да вземе лековете срещу заразата.

Той ме покани с жест да вляза в стаичката му.

Канех се да сложа нещата върху едно столче, което се намираше веднага след вратата.

— Не, не, не, не, чакай, това ми трябва.

Набързо положи върху столчето една стъклена кутийка в черна рамка от крушово дърво, в която имаше малка статуя на Иисус с цветя и плодове, издигната върху миниатюрен кръгъл подиум от сребърни стълбички.

— Купих я тук, в Рим. Много е ценна и на стола се намира на сигурно място.

Неубедителното възражение на Робледа ми подсказа, че неговото желание за разговор, след дълги часове прекарани в самота, се смесваше със страха да общува с човек, който всеки ден трябваше да докосва Бедфорд. Тогава му напомних, че ще се наложи да приложи лековете със собствените си ръце, но няма повод за опасения, имайки предвид, че самият Кристофано беше уверил всички в моя имунитет към заразата.

— Да, да, да... — каза той в израз на колебливо доверие.

Помолих го да се съблече до кръста, понеже трябваше да го намажа и после да му направя компрес в областта на сърцето и най-вече на лявата гърда.

— Защо? — попита притеснен йезуитът.

Обясних му, че такава бе препоръката на Кристофано предвид нервния му характер, който рискуваше да отслаби именно сърцето му.

Успокои се и, докато отварях чантата и търсех шишенцата, се изпъна по гръб на леглото. Над него беше закачен портрет на Нашия Господар Инокентий XI.

Робледа почти веднага започна да се оплаква от нерешителността на Кристофано и от факта, че след толкова много време все още не се е стигнало до някакво сигурно обяснение нито за смъртта на Муре, нито за болестта на Пелегрино, и дори имаше противоречия относно чумата, на която беше жертва Бедфорд. Това било достатъчно, за да потвърди без сянка на съмнение, че лекарят-тосканец бил неспособен да упражнява своите задължения. После започна да се оплаква от

останалите наематели и от синьор Пелегрино, обвинявайки ги за настоящето положение. Започна от моя господар, който, според него, не бдял достатъчно за хигиената в странноприемницата. После се нахвърли върху Бреноци и Бедфорд, които, тъй като дълго бяха пътували, можеше да са донесли в хана някаква загадъчна болест. По същата причина се оплака и от Стилоне Приазо (който на всичкото отгоре идваше от Неапол — град, известен с нездравословния си въздух), от Девизе(който също идваше от Неапол), от Ато Мелани (чието присъствие в странноприемницата и лошата му слава налагаха да се прибегне към молитви), от жената в малката кула (за чието обичайно присъствие в странноприемницата той се кълнеше, че не знаел нищо, в противен случай никога нямаше да избере да се настани „При оръженосеца“) и накрая започна да проклина Дулчибени, чието заплашително излъчване на янсенист, никога не му се бе нравило — така каза Робледа.

— *Янсенист?*^[19] — попитах, заинтригуван от тази дума, която чувах за първи път.

Тогава узнах в най-общи линии от Робледа, че янсенистите били изключително опасна и вредна секта. Името им идваше от Янсений, основател на тази доктрина (ако наистина искаме да я наречем така). Между неговите следовници имало даже един луд, някой си Паскал или Паскуале, философ и математик, който носел чорапи, напоени в коняк, за да си топли краката, и бе написал няколко писма, съдържащи тежки обвинения към Църквата, към Нашия Господ Исус Христос и към всички хора честни, добронамерени и вярващи в Бога.

Но на това място йезуитът се спря и набръчка нос:

— Каква отвратителна миризма има това твоє масло. Можем ли да сме сигурни, че не е отровно?

Успокоих го относно доказаните качества на лекарството, изработено от маестро Антонио Фиорентино, за да предпазва от чумата във Флорентинската република. Състоеше се, както ми бе казал Кристофано, само от левантински териак^[20], варена с лимонов сок, карлина вулгарис, императорска туя, женшен, шафран и бял диктамон.

От масажа на гърдите, който междувременно бях започнал да му правя, Робледа изглежда се разнежи, заслушан в имената на тези билки, като че ли така неприятният им мирис се заличаваше. Както вече бях забелязал при Клоридия, щипещите пари и разнообразните

разтривания, с които прилагах мазилата на Кристофано, успокоявах наемателите и им развързвах езика.

— Значи тези янсенисти са почти еретици? — подхванах отново.

— Повече от почти — отговори оживено Робледа.

Оказа се, че Янсений написал книга, чиито възгледи папа Инокентий XI яростно бе осъдил още преди много години.

— Но защо според вас синьор Дулчибени принадлежи към янсенистите?

Робледа ми обясни, че предния следобед, в началото на карантината, видял Дулчибени да се връща „При оръженосеца“ с няколко книги под мишница, които вероятно бе закупил от някоя книжарница, може би от близкия площад „Навона“, където книги се продаваха с хиляди. Между писанията Робледа успял да забележи заглавието на една забранена книга, която насочвала именно към подобни еретични доктрини. И това, по мнението на йезуита, било неоспорим знак за принадлежността на Дулчибени към янсенистите.

— Странно обаче, че такава книга може да се купи тук, в Рим — възразих аз, — при положение, че папа Инокентий XI със сигурност ще да е осъдил и янсенистите.

Отец Робледа смени изражението си. Подчерта, че, противно на това, което мислех, папа Одескалки имал многобройни прояви на благородно внимание по отношение на янсенистите дотолкова, че във Франция, където янсенистите били държани под око от Всехристиянския крал, папата открай време бил обвиняван в престъпна симпатия към следовниците на тази доктрина.

— Но как е възможно Нашият Господар папа Инокентий XI да храни симпатии към еретици? — попитах удивено.

— Може би знаеш, че между Луи XIV и Нашия Господар папа Инокентий XI от доста време има големи търкания.

— Искате да кажете, че папата подкрепя янсенистите само и само, за да навреди на краля на Франция?

— Не забравяй — отговори йезуитът с поверителен тон, — че един понтифекс е също така и монарх със светска власт, която е негов дълг да защитава и упражнява, служейки си със всякакви средства.

— Но всички казват много хубави неща за папа Одескалки — възпротивих се. — Премахна непотизма, оздрави хазната на

апостолическата камера, направи всичко, за да помогне във войната срещу турците...

— Това, което казваш, не е лъжа. Наистина избегна да назначи на определени длъжности племенника си Ливио Одескалки и даже не го направи кардинал. Тези длъжности той всъщност задържа за себе си.

Отговорът ми се стори лукав, макар и буквално да не отричаше моите твърдения.

— Както всички хора, приучени на търговия, той познава добре цената на парите. Всъщност трябва да му се признае, че успя да направи добра инвестиция от дружеството, получено в наследство от неговия чичо от Генуа. Около... петстотин хиляди скуди, казват. Без да се броят разните други наследства, които има грижата да оспори на роднините си — каза той припряно, като понижи глас.

Преди да мога да надвия учудването си и да го попитам дали наистина папата е наследил такива внушителни суми, Робледа продължи.

— Не е голям храбрец нашият добър папа. Говори се, но имай предвид — той почти зашепна, — това е само мътва, че като млад напуснал Комо от малодушие, само и само за да не бъде съдник в един спор между приятели.

Замълча за миг и пак подхвана:

— Обаче притежава свещения дар на постоянството и упоритостта! Почти всеки ден пише на брат си и на останалите роднини, за да има новини относно семейното имущество. Изглежда не може и два дни да издържи, без да контролира, съветва, препоръчва... То и източниците на доходи на рода му са многобройни. Ненадейно се увеличиха след чумата през 1630 дотолкова, че по техния край, в Комо, някои твърдят, че Одескалки се били възползвали от мора и се били обърнали към угодливи нотариуси, за да си припишат имуществата на умрелите, които нямали наследници. Но това са само клевети, Бог да им прости... — каза Робледа, като се прекръсти, и довърши: — Все пак тяхното богатство е толкова голямо, че според мен вече са му загубили сметката — парцели, недвижима собственост, дадена под наем на религиозни ордени, търговски кантори, монополи върху събирането на мита. И после много кредити, да, бих казал най-вече заеми — на много хора, дори на някои

кардинали — отбеляза небрежно йезуитът, като гледаше уж заинтересовано някаква пукнатина в тавана.

— Семейството на папата трупа богатства от кредити? — изненадах се. — Но как, като тъкмо папа Инокентий забрани на юдеите да работят като кредитори!

— Именно — беше загадъчният отговор на йезуита.

После побърза да ме отпрати с извинението, че трябва да прочете вечерната молитва. Понечи да стане от леглото.

— Наистина, още не съм свършил: трябва да ви сложа един компрес — възразих аз.

Легна отново, без да протестира. Изглеждаше замислен.

След като прехвърлих бележките на Кристофано, взех едно парче арсеник на кристали и го загърнах в къс фина коприна. Върнах се при йезуита и поставих лапата върху гърдите му. Трябваше да изчакам да засъхне, за да я навлажня отново два пъти с оцет.

— Все пак, за Бога, не обръщай внимание на всички тези злонамерени приказки, които се носят по адрес на папа Инокентий още от времето на Дона Олимпия — подхвана отново, докато се занимавах с операцията.

— Кои приказки?

— О, нищо, нищо — само отровна злоба. И по-силна от тази, която май е убила нашия беден дьо Муре.

После млъкна със загадъчно и, стори ми се, подозрително изражение.

Застанах нащрек. Защо йезуитът бе припомнил отровата, която вероятно беше умъртвила възрастния французин? Случайно ли бе сравнението каквото изглеждаше? Или тайнственият намек криеше нещо повече и може би имаше някаква връзка с подземията на „Оръженосеца“? Казах си, че съм глупак, но веднага тази дума — отрова — прокълнтя отново в главата ми.

— Извинете, отче, какво възнамерявахте да кажете?

— По-добре е за теб да останеш в неведение — отрязва той уж разсеяно.

— Коя е донна Олимпия? — настоях.

— Не ми казвай, че никога не си чувал да се говори за папесата — прошепна, като се обърна и ме погледна учудено.

— Папесата?

Тогава Робледа, облегал се на лакът и с изражение на човек, който ми прави огромна услуга, започна да ми разказва едва чуто, че папа Одескалки бил направен кардинал от папа Инокентий X от рода Памфили преди около четиридесет години. Последният бе управлявал с голям блясък и великолепие, спомагайки да се забравят някои неприятни случки, разиграли се по времето на предходното папство, това на Урбан VIII от рода Барберини. И все пак някои — тук гласът на йезуита се понижи с още една октава — бяха забелязали, че между папа Инокентий X, от фамилията Памфили, и жената на брат му Олимпия Майдалкини, съществувала голяма симпатия. Говорело се (само клевети, за Бога!), че близостта между двамата била прекомерна и подозрителна, дори и при положение, че ставало дума за близки роднини, между които чувствата, топлотата и много други неща, каза той, хвърляйки ми светкавично изпитателен поглед, са напълно естествени. Папа Памфили давал на своята зълва такава свобода, че тя посещавала почти във всеки час на деня и нощта покоите му, навирала си носа в сделките му и даже се намесвала в държавните дела: уреждала аудиенции, раздавала привилегии, присвоявала си честта да взема решения от името на папата. Дона Олимпия определено не властвала със силата на привлекателността си, била даже особено отблъскваща, а по-скоро с невероятната сила на своя почти мъжки характер. Посланиците на чуждите държави постоянно ѝ изпращали подаръци, давайки си ясна сметка за властта, която тя упражнявала пред Светия Престол. А пък папата бил слаб, мекушав, с меланхолична природа. Слуховете в Рим не спираха, и даже някой се бе подиграл с папата, изпращайки му един медальон с образа на братовата му жена в облекло на понтифекс, с тиара и всичко останало, а от другата страна — Инокентий X в женска премяна с игла и конец в ръка.

Кардиналите се разбунтували пред подобно непристойно положение, и успели да отдалечат жената за известно време, но накрая тя съумяла да се върне на мястото си и да бъде редом с папата чак до гроба, и то по доста особен начин: скрила от народа прехода на понтифекса към райските селения, за да има време да отмъкне всичко ценно от папските покои. Злощастното бездиханно тяло междувременно било оставено в една стая на плъховете, тъй като никой не се осмелявал да се погрижи за погребението му. В крайна

сметка церемонията се състояла при явното безразличие на кардиналите и под проклятията и подигравките на простолюдието.

Дона Олимпия обичала да играе на карти. Разказват, че една вечер по време на весела сбирка на дами и кавалери на нейната маса, тя се намерила в компанията на някакъв млад духовник, който, след като всички останали конкуренти се били оттеглили от играта, с радост приел предизвикателството да се съревновава с дона Олимпия. Все още се говори, че около двамата се насъбрали много хора, за да присъстват на необичайния дуел. Повече от час двамата се сражавали, без да ги е грижа нито за времето, нито за парите, предоставяйки на присъстващите повод за огромно веселие; накрая на вечерта дона Олимпия се завърнала в къщи със сума, чийто точен брой никога не се разбрал, но всички твърдят, че била огромна. Същевременно се носи слух, че младият непознат; който всъщност държал почти винаги подобри карти от тези на противницата си, любезно подредил нещата така, че, показвайки уж разсеяно картите си на един прислужник на дона Олимпия, да загуби всички решителни ръце, и то без (както благородството задължава) да позволи на някого да разбере това, най-малко пък победителката и дори посрещнал със завидно безразличие тежкото поражение. И така, малко след това, папа Памфили направи кардинал този духовник, който, обърни внимание, носел името Бенедето Одескалки. Облякъл пурпурните кардиналски одежди на зелената възраст от тридесет и четири години.

Междувременно бях привършил масажа с мехлема.

— Не забравяй — предупреди ме бързо Робледа отново с нормалния си глас, докато си почистваше гърдите от лапата, — всичко това са приказки. Всъщност не съществува никакво веществено доказателство за тази история.

Веднага щом оставих стаята на отец Робледа, усетих някакво раздразнение, което изобщо и аз самият не можех да си обясня, докато премислях за разговора с този немощен и надут свещеник. Не бяха необходими свръхестествени способности, за да се разбере какво искаше да намекне йезуитът: че Нашият Господар папа Инокентий XI, вместо да бъде понтифекс честен, добър и свят, бе просто приятел и поддръжник на янсенистите, и то най-вече с цел да смущава плановете на краля на Франция, с когото бе във вражда. На всичкото отгоре излизаше, че е движен от нездрави апетити към материалното,

користолобие и скъперничество, и даже че подкупил онази дона Олимпия, за да си спечели кардиналската длъжност. Но ако един подобен портрет бе достоверен, разсъждавах аз, как можеше тогава Нашият Господар папа Инокентий XI да е същата онази личност, която бе въвела отново въздържанието, и почитта, и умереността в лоното на Светата майка Църквата? Как можеше да е същият човек, който от десетилетия раздаваше щедро милостиня на бедните от всички краища на света? Как можеше да е същият този, който бе извикал владетелите от цяла Европа да обединят силите си срещу турчина? Факт бе, че предишните папи бяха отрупвали с подаръци своите племенници и роднини, докато той бе прекъснал тази недостойна традиция; факт бе, че беше напълнил отново касите на апостолическата камера; и най-накрая бе факт, че Виена все още удържаше на настъплението на османските орди благодарение на усилията на папа Инокентий.

Не, не бе възможно всичко онова, което ми бе казал този страхлив сплетник йезуит, да е вярно. А при това, не бях ли се усъмнил още от самото начало в неговите думи — изречени и неизречени, и в странната доктрина на йезуитите, която представяше греха като нещо позволено? И аз самият бях виновен задето бях го изслушал и даже в един момент го бях помолил да продължи, заинтригуван от случайния и отклоняващ мисълта намек на Робледа за отравянето на синьор дьо Муре. Всичко се дължеше, мислех със съжаление, на склонността на Ато Мелани към разследванията и шпионажа и на желанието ми да се съревновавам с него. Глупава страст, която сега ме бе накрала да падна в мрежата на Лукавия и беше настроила ушите ми така, че да чуват клеветническия му шепот.

Върнах се в кухнята, където заварих на шкафа неподписана, но очевидно адресирана до мен бележка:

ТРИ ПОЧУКВАНИЯ ПО ВРАТАТА — БЪДИ
ГОТОВ.

[1] десертно вино, произведено за първи път в Гърция, а впоследствие и на остров Мадейра. — (Бел.ред.) ↑

[2] в постоянно нарастване. (муз.) — (Бел.прев.) ↑

[3] средните (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] по-малки (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[5] най-малки (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[6] Вид паста с формата на оризови зърна, използвана днес като добавка за супи. — (Бел.прев.) ↑

[7] лекове (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[8] *La Serenissima* — „най-ведрата“ историческо наименование на Венецианската република. — (Бел.ред.) ↑

[9] *stufa* (ит.) — съвременно значение — печка, парник, сушилня; едно време — малка баня с гореща вода, сауна — (Бел.прев.) ↑

[10] От „гвелфи“ и „гибелини“ — имената на фракциите, поддържали респективно папската държава и Свещената Римска Империя в Италия през XII и XIII в. Най-общо гвелфите застъпвали интересите на богатите търговски фамилии, а гибелините — на поземлената аристокрация. — (Бел.ред.) ↑

[11] Пиетро Аретино (1492–1556 г.) — италиански поет, покровителстван от Медичите, автор на сатирични политически коментари и еротична поезия. Преследван е от Църквата заради прочутите си еротични сонети, съпроводжани от гравюри на Джулио Романо. — (Бел.ред.) ↑

[12] Централна улица в Амстердам. — (Бел.ред.) ↑

[13] религия и честност (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[14] и беше достатъчно (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[15] Джироламо Фракасторо (1478–1553 г.) — италиански лекар, поет астроном и геолог, който предлага научна теория за бацилите като разпространители на болести повече от 300 г. преди Луи Пастър и Роберт Кох. — (Бел.ред.) ↑

[16] до господаря на мумиите (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[17] дървото на милосърдието (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[18] мярка за вино и олио, равна на около половин литър, използвана в бароков Рим — (Бел.прев.) ↑

[19] Реформистко движение в католическата църква, което се опитва да придаде повече тежест на учението на Св. Августин, според което спасението на човешката душа зависи изцяло от Божията милост, а не от човешката воля за вършене на добро. Янсенизмът е оспорван яростно от йезуитите, които придават по-голямо значение на

човешката воля. Движението е наречено така по името на своя основател епископ Корнелиус Янсен. Било е разпространено най-вече във Франция. За средище на янсенизма се считал цистерцианският манастир „Порт Роял“ — (Бел.ред.) ↑

[20] териак — в средновековието — универсално лекарство. — (Бел.ред.) ↑

ТРЕТА НОЩ

13 СРЕЩУ 14 СЕПТЕМВРИ 1683

Малко повече от час, след като Кристофано беше прегледал за последно моя господар, абат Мелани почука три пъти на вратата ми. Бях се захванал да попълвам малкия си дневник — скрих го старателно под дюшека и отворих.

— Капка масло — каза загадъчно абатът веднага, щом влезе.

Моментално си спомних, че при последната ни среща, той бе забелязал една пръска масло на челото ми и я бе поднесъл с пръст към езика си.

— Каж ми, какво масло използваш за лампите тук?

— Нарездането на кардиналите постановява да се употребява единствено и само масло с примеси на утайка...

— Не те попитах какво трябва да се използва, а какво ползваш ти, докато твоят господар — той го посочи — си лежи, ей там, на леглото.

Признах му смутено, че всъщност вземах и от доброто масло, защото имахме в изобилие от него, докато от нечистото, с утайката, имаше съвсем малко.

Абат Мелани не съумя да прикрие хитрата си усмивка.

— Сега не лъжи — колко лампи имаш на разположение?

— В началото бяха три, но счупихме една, когато се спускахме в галерията. Останали са две, но едната трябва да я пооправя малко...

— Добре, вземи добрата лампа и ме следвай. А, вземи също и това.

Посочи ми, подпряна вертикално в ъгъла на стаята, една дълга пръчка за въдица, с която синьор Пелегрино имаше навика, в малкото свободни моменти, да ходи за риба по бреговете на Тибър, точно зад църквичката „Санта Мария ин Постерула“.

Няколко минути по-късно вече се намирахме в стаичката и се бяхме вмъкнали в отвора, през който се стигаше до стълбата, извеждаща в подземията. След като се уверихме, че железните скоби, закрепени на стената, са наред, започнахме да се спускаме, докато

усетихме под краката си тухления под, и се провряхме до каменната стълба. На мястото, където стълбите бяха сечени в камъка пак имаше, както се и очакваше, слой кал по стъпалата, а въздухът ставаше все по-тежък.

Накрая достигнахме до галерията, дълбока и тъмна като през нощта, в която я бяхме видели за първи път.

Докато го следвах, абат Мелани трябва да беше усетил любопитството ми като дишане във врата.

— Сега най-накрая ще разбереш какво се върти в главата на този странен абат Мелани.

Той се спря.

— Дай ми пръчката.

Сложи я на коляното си и с едно изщракване я пречупи на две. Щях да се възпротивя, но Ато ме пресече.

— Не се притеснявай. Ако някога се наложи да разкажеш това на твоя господар, той ще разбере, че е ставало дума за спешен случай. Сега прави, каквото ти казвам.

Накара ме да тръгна пред него, докато държеше половината счупена пръчка нагоре зад мен и прокарваше върха ѝ по тавана на галерията, подобно на перо, което се плъзга по хартия.

По този начин извървахме десетина или повече метри. Междувременно абатът ми задаваше някакви странни въпроси.

— Маслото с примеси на утайка има ли някакъв по-особен вкус?

— Не бих могъл да го опиша — отговорих, макар че всъщност прекрасно познавах вкуса му, тъй като много пъти тайно си бях намазвал с него филийка хляб, отмъкната от килера, когато синьор Пелегрино спеше и ако вечерята беше прекалено скромна.

— Може ли да се каже, че е гранясало, горчиво и кисело?

— Може би... да, бих казал — отвърнах.

— Добре — отвърна на свой ред абатът.

Извървахме още няколко крачки и изведнъж абатът ми заповяда да спра.

— Тук е!

Погледнах го с недоумение.

— Още ли не си разбрал? — попита той, докато светлината на лампата капризно изменяше чертите на лицето му.

— Нека видим тогава дали това ще ти помогне.

Взе пръчката от ръцете ми и я удари силно в тавана на галерията. Чух нещо подобно на изскърцване на панта, след това страховит грохот и накрая трополенето на един ситен дъждец от отломки и камъчета.

После дойде ужасът: огромна, черна змия се беше хвърлила към мен, като че искаше да ме сграбчи, но сетне увисна зловецко на тавана подобно на обесен.

Разтреперан, се отдръпнах инстинктивно, докато абатът се превиваше от смях.

— Ела тук и приближи лампата — каза ми той доволно.

В тавана имаше отвор, широк почти колкото целия подземен проход, от който висеше едно здраво въже. Именно то, когато се бе разлюляло във всички посоки в следствие отварянето на капака, ме беше докоснало и ме бе хвърлило в ужас.

— Уплаши се от дреболия и заслужаваш малко наказание. Ще се качиш първи, а после ще ми помогнеш да те последвам нагоре.

За късмет успях да се изкача без много усилия. След като се улових за въжето, започнах да се катеря, докато не стигнах до горния проход. Помогнах на абат Мелани да се присъедини към мен, и той вложи всичките си сили, рискувайки на няколко пъти да изпусне на земята единствения ни източник на светлина.

Намирахме се на сред друга галерия, разположена направо спрямо предната.

— Сега е твой ред да решиш: надясно или наляво?

Възпротивих се (слабо, тъй като бях още уплашен): не беше ли вече дошъл моментът абат Мелани да ми обясни как бе разбрал всичко това?

— Имаш право, но в такъв случай избирам аз: ще тръгнем наляво.

Както самият аз бях потвърдил пред абата, маслото с утайка обикновено има доста по-неприятен вкус от това, което се използва за пържене и готвене. Оказало се, че капката, която той забеляза на челото ми в деня след първото изследване на галерията (и която като по чудо не бе останала по завивките, когато се бях излегнал), след като я проверил на вкус, не можела в никакъв случай да е от лампите на странноприемницата, заредени от мен самия с добро масло. Не

произхождаше също така и от мехлемите на Кристофано — всички с различен цвят. Следователно произлизаше от някаква непозната лампа, която, кой знае как, трябва да е била надвиснала над главата ми. Оттук абатът бе заключил, с обичайната си бързина, че трябвало да се мисли за някакъв отвор в горната част на галерията. Отвор, който трябва да е послужил и като единствения възможен път за бягство на крадеца, така необяснимо изчезнал в нищото.

— Маслото, капнало на челото ти, трябва да е било от лампата на крадеца, и да се е процедило през някой от процепите между гредите, от които е направен капакът на отвора.

— А пръчката? — попитах.

— Бях сигурен, че отворът в тавана, ако съществува, щеше да бъде много добре прикрит. Но една пръчка за въдица, като тази на твоя господар, е изключително чувствителна на вибрации и при всички положения щяхме да доловим прехода от камъка на галерията към дървото на капака. Така и стана.

Бях тайно благодарен на абата, задето по някакъв начин успя да припише заслугата за откриването на отвора и на двама ни.

— Устройството е доста примитивно — продължи той, — но ефикасно. Въжето, което така те уплаши, когато увисна, от тавана, просто се оставя при затваряне върху капака на отвора. Когато някой от долната галерия отвори дървената вратичка, удряйки я нагоре, въжето пада надолу. Важното е, ако човек иска винаги да го има на разположение, да го постави отново по същия начин, когато се връща обратно.

— Значи мислите, че крадецът снове все по тази галерия.

— Не знам, предполагам. Предполагам също така, ако искаш да знаеш, че тази галерия води до съвсем друго място.

— А предполагаете ли, че само с помощта на пръчката щяхме да намерим капака?

— Природата дава таланта, късметът го подпомага — отвърна поучително абатът.

И в бледата светлина на лампата започнахме разследването.

И в тази галерия, както и в онази, която бяхме оставили под нас, човек с нормален ръст трябваше да се движи леко приведен поради ниския таван. Освен това забелязахме веднага, че материалът, от който

бе построена, а именно плътен зид от продълговати тухлички, изглежда също бе еднакъв с този на предния проход. Първата отсечка се състоеше от дълга права линия, която сякаш слизаше съвсем леко надолу.

— Ако нашият крадец е следвал този път, трябва да е як човек — отбеляза абат Мелани. — Да се набереш по онова въже не е работа за всеки, а и подът е доста хлъзгав.

Внезапно и двамата изтръпнахме от ужас.

Отнякъде към нас приближаваха нечии стъпки — леки, но отчетливи. Ато ме спря, като ме стисна силно за рамото, в знак на крайна предпазливост. Именно тогава грохот, подобен на онзи, съпътствал отварянето на капака, откъдето преди малко бяхме минали, ни накара да се разтреперим.

Веднага, щом можахме да си поемем дъх, се спогледахме уплашено.

— Според теб отгоре ли идваше или отдолу? — прошепна абат Мелани.

— По-скоро отгоре, отколкото отдолу.

— И на мен така ми се стори. Ето защо не може да е бил предният отвор, а някой друг.

— Колко ли са?

— Кой може да каже? Сбъркахме, като не продължихме да проучваме още известно време тавана с пръчката: не се знае, току-виж можеше да открием и някой друг отвор. Някой сигурно ни е чул и е побързал да заключи прохода между себе си и нас. Тътенът беше прекалено силен, не мога да кажа дали идваше откъм гърба ни или по-скоро откъм отсечката, която все още трябва да извървим.

— Може ли да е крадецът на ключовете?

— Задаваш ми въпроси, на които е невъзможно да се отговори. Може би също като нас е искал да отиде на разходка тази нощ, може би не. Случайно да си наблюдавал тази вечер входа към стаичката?

Признах, че не съм се занимавал с това много старателно.

— Прекрасно — отбеляза хавливо абатът. — И така, дойдохме тук долу без да знаем дали ние следим някого или по-скоро става обратното, още повече, че... Гледай!

Намирахме се на върха на широка стълба. След като снишихме лампата до краката си, забелязахме, че стълбите бяха каменни и

майсторски изработени. След кратък размисъл, абатът въздъхна:

— Нямам представа какво може да ни очаква там долу. Стълбата води право надолу: ако там има някой, той вече знае, че идваме. Нали така? — завърши той с вик към дъното на стълбището, отприщвайки зловещо ехо, което ме накара да подскоча. След което, въоръжени единствено със слабата лампа, започнахме да слизаме.

Когато стълбите свършиха, продължихме да вървим по каменна настилка. Благодарение на ехото, събудено от стъпките ни, установихме, че се намираме в доста просторно подземие, вероятно пещера. Абат Мелани вдигна високо лампата. Откроиха се очертанията на две огромни арки, врязани във висока стена, чийто край не се виждаше, а между арките — вход към коридор, към който, без да знаем, бяхме вървели до този момент.

Веднага, щом се спряхме, отново настъпи тишина. Ато кихна шумно веднъж, дважд, после и трети път. За миг пламъкът на лампата така отслабна, сякаш щеше да изгасне. Точно тогава усетих едно притаено шумолене вляво от нас.

— Чу ли? — прошепна абатът, застанал внезапно нащрек.

Чухме ново шумолене, този път малко по-далечно. Ато ми направи знак да остана неподвижен и, вместо да влезе в прохода, който се намираще пред нас, се мушна на пръсти под арката вдясно, където светлината на лампата вече не го стигаше. Останах в очакване, с лампа в ръка, неподвижен. Отново настъпи тишина.

Ново шумолене, сега по-близо, се разнесе откъм гърба ми. Обърнах се мигновено. Някаква сянка се плъзна наляво. Хвърлих се към абат Мелани, по-скоро, за да търся закрила, отколкото, за да го предупредя.

— Неее — просъска той, щом го осветих с лампата. Дадох си сметка, че съм го издал: беше се отместил безшумно няколко метра вляво и се бе снишил до земята. Отново, не знам откъде изскочи, някаква сива фигура и профуча светкавично между нас, докато се опитваше да се отдалечи от арките.

— Дръж го! — извика абат Мелани, приближавайки се на свой ред. Имаше право, тъй като неизвестният изглежда се спъна и без малко щеше да падне. Скочих слепешката, молейки Бога Ато да стигне преди мен.

Точно в този миг върху мен, и навсякъде около мен, се изсипа бурен и зловещ порой от човешки останки, черепи, челюсти, ребра, бедрени и раменни кости, примесени с всякакви гнусни нечистотии. Пометен от тях, паднах и останах на земята. Чак тогава всъщност успях да осъзная в каква отблъскваща мръсотия бях погребан, на свой ред почти мъртъв. Опитах да се освободя от чудовищната, хрущяща мъртвешка каша, чието отвратително клокочене се смесваше с някакъв адски рев, на който не познавах нито произхода, нито естеството. Нещо, което днес бих определил като гръбнак, ми препречваше видимостта, а един мъртвешки череп ме наблюдаваше заплашително, сякаш увиснал във въздуха. Помъчих се да извикам, но устата ми не издаде нито звук. Усетих как силите ме напускаха и, докато събирах сетни сили за една отчаяна молитва за спасението на душата ми, чух като в сън решителния глас на абата да отеква в пространството:

— Стига вече, виждам те. Спри или ще стрелям.

* * *

Стори ми се, че беше изминало страшно много време (но сега знам, че е ставало дума само за няколко минути) преди глухият звук на непознат глас да ме изтръгне от безименния кошмар, в който бях потънал.

Забелязах уплашено, че нечия ръка държеше главата ми вдигната, докато някой (трето същество?) освобождаваше частите на нещастното ми тяло от злокобната маса, която ме бе заляла малко порано. Инстинктивно се отдръпнах от тези чужди грижи, но се подхлъзнах лошо и се намерих с лице към земята и с нос, заврян в някакъв крайник (невъзможно да се каже какъв), който вонеше ужасно. Обзет внезапно от стомашни спазми, за няколко секунди повърнах цялата си вечеря. Чух непознатия да се моли на език, който изглеждаше подобен на моя.

Още не бях успял да си поема дъх, когато усетих милостивата ръка на абат Мелани да ме хваща под мишницата.

— Кураж, момче.

С голяма мъка се изправих на крака и в разсеяното сияние на лампата зърнах някакъв индивид, увит в подобие на расо, който

мърмореше, наведен над земята, в трескавото усилие да отдели от повърнатото не по-малко противната на вид купчина човешки останки.

— Всеки си има своите съкровища — отбеляза иронично Ато.

Забелязах, че абат Мелани държи в ръка някакво съоръжение: доколкото можах да видя, завършваше с дебела, полирана дървена пръчка, с орнаменти от блестящ метал. Беше го насочил заплашително срещу втори индивид, облечен като другаря си, който седеше върху един камък.

В мига, в който лампата го освети достатъчно добре, останах поразен от лицето му. Ако можеше да се нарече лице, това, което бе истинска симфония от бръчки, концерт от гънки, мадригал от късове кожа, които изглежда успяваха да останат заедно, само защото бяха прекалено стари и уморени да се разбунтуват срещу принудителното съжителство. Сивите и невдъхващи доверие зеници бяха заобиколени от яркочервено, което ги превръщаше в една от най-плашещите гледки, която бях виждал някога. Картината завършваша кафявите, заострени зъби, достойни за някое адско видение на *Мелоцо от Форли*^[1].

— Корписантари — измърмори на себе си абатът с отвращение и поклащайки глава.

— Можехте поне да внимавате повече — добави той саркастично, — изплашихте двама благородници.

Свали надолу оръжието, с което до момента беше държал на мушка първия загадъчен индивид и го пхна в джоба си в знак на примирие.

Докато се опитвах що-годе да се почистя, опитвайки да надвия замайването, което все ме връхлиташе, успях да видя лицето на втория субект, който за миг се бе изправил на крака. Или по-скоро да го зърна, тъй като той носеше мърляво палто с прекалено дълги ръкави и качулка, която прикриваше почти изцяло лицето му, оставяйки една цепнатина, през която само нарядко, ако светлината беше подходяща, можеше да се забележат чертите му. Това беше добре, тъй като след многобройни, търпеливи опити, щях да видя едно полузатворено и белезникаво око, и още една очна ябълка — издута, огромна и изпъкнала така, като че ли щеше да падне на земята; нос, подобен на безобразна краставица или раково образувание; както и на една жълтеникава и мазна кожа; Никога не бих бил в състояние да свидетелствам за съществуването на устата, ако не бяха несвързаните

звуци, които в редки случаи издаваше. От ръкавите се подаваха две разкривени ръце с дълги нокти, колкото съсухрени, толкова и хищни.

Абатът се обърна и срещна погледа ми, уплашен и изпълнен с въпроси. С един знак посочи на първия от двамата, напирещ да се освободи, че можеше да се присъедини към своя събрат, зает с противното ровене из костите.

— Смешно е — каза Ато, докато грижливо отупваше ръкавите и раменете си от прахта, — в странноприемницата имам постоянни пристъпи на кихане, а при всичката прах, която разнасят тези двамата, сега не ми се киха.

И ми обясни, че двете странни същества, с които се бяхме сблъскали, били част от злощастното, и за жалост многобройно племе на онези, които нощно време се спускаха в безкрайните тайни галерии под земята на Рим, за да търсят съкровища. Обаче те не търсеха скъпоценности или римски статуи, а най-свещени реликви — останки на светци и мъченици, с каквито изобилстваха катакомбите и гробниците на мъчениците на Светата църква, разпръснати из целия град.

— Не разбирам — прекъснах го аз, — наистина ли е разрешено да се вадят от гробниците тези нетленни останки?

— Не само е разрешено: бих казал, че е необходимо — отговори абат Мелани с нотка на ирония. — Местата, където са живели първите християни, трябва всъщност да бъдат благодатна почва за духовно извисяване, и понякога даже за лов, *ut ita dicam*^[2] за извисените души.

Всъщност още свети Филипо Нери и свети Вартоломей, имали навика да се отдават на молитва в катакомбите, разказа абатът. А в края на миналия век един смел йезуит, някой си Антонио Бозио, се беше спуснал в най-скритите и мрачни ъгълчета и беше изследвал пещерите под целия Рим, правейки множество странни открития и издавайки книга, която се казва именно *Roma subterranea*^[3], с която спечелил всеобщи овации. Междувременно около 1620 добрият папа Григорий XV постановил да се извадят от катакомбите тленните останки на светците, така че скъпоценните мощи да намерят място в църквите на световната християнска общност, и натоварил кардинал Крешенци осъществяването на тази свята мисия.

Обърнах се към двете човекоподобни същества, които шетаха прегърбени наоколо, ровейки се из човешките останки, издавайки някакво противно грухтене.

— Знам, изглежда ти странно, че подобна висока духовна мисия предполага участието на две такива създания — поде отново Ато. — Работата е там, че слизането в катакомбите и изкуствените пещери, с които е изпълнен Рим, не е никак лека задача. Човек трябва да преминава през опасни проходи да преодолява подземни течения, свличания и сривания. Освен това трябва да има здрав стомах, за да може да рови с ръце из трупове...

— Но нали това са само стари кокали.

— Лесно е да се каже; а как реагира ти преди малко? Нашите двама приятели бяха свършили своята обиколка, както ми обясниха, докато ти лежеше полужив на земята. В тази пещера са разположили своя склад: катакомбите са далеч и няма опасност наоколо да се навърта някой от техните конкуренти. Ето защо изобщо не са очаквали да видят жива душа. Когато ги изненадахме, ги обзела паника и започнали да се щурат насам-натам. В объркването си ти си се приближил твърде много към купчината кости, бутнал си я и тя се срути върху теб. После припадна.

Погледнах към земята и видях, че двете изгърбени фигури вече бяха отделили костите от останалото, и що-годе ги бяха почистили. Малкият хълм, който ме бе затрупал, сега бе разпръснат по земята. Но купчината трябваше да е била доста по-висока от моята особа. В действителност човешките останки (един череп, някоя и друга кост, три гръбначни стълба) бяха твърде малко в сравнение с останалото: пръст, черупки, камъни, трески, мъх и корени, парцали, разни боклуци. Това, което, поради страха, ми се бе сторило потоп от смърт, приличаше по-скоро на съдържанието на чувала на някой селянин, който прекалено дълго е чоплил земята в нивицата си.

— За мръсен занаят като този — продължи абатът — са нужни именно субекти като тези пред теб. Наричат се „*корписантари*“^[4], по името на свещените мощи, които издирват. Ако работата не върви, пробутват по някой боклук на поредния наивник. Никога ли не си виждал по улицата, пред странноприемницата, да се продават ключицата на свети Йоан или челюстта на света Катерина, пера от криле на ангел, трески от единствения истински кръст, на който е бил

разпънат Нашият Бог? Доставчиците са именно нашите двама приятели и техните колеги в занаята. Когато работата върви, намират някоя предполагаема гробница на някой предполагаем мъченик. За да направят добро впечатление, обявявайки пренасянето на мощите на свети Тиций в някоя испанска църква, отиват обаче кардиналите или онзи стар надут пуяк отец Фабрети, когото Инокентий X назначи, ако не греша, за *custos reliquiarum ac coemeteriorum*^[5].

— Къде се намираме, синьор абате? — попитах, зашеметен от тази враждебна и мрачна среда, която ме заобикаляше.

— Отново преминах мислено пътя, който извървахме, а и зададох два-три въпроси на тези двамата. Те наричат това място Архива, защото тук струпват гнусотиите си. Бих казал, че се намираме горе-долу наред останките от стария стадион на Домициан, където по време на Римската империя се провеждали военни сражения между кораби. За твое удобство, мога да ти кажа, че се намираме под пиаца Навона, в по-близкия до Тибър край. Ако бяхме изминали на повърхността същото разстояние от странноприемницата до тук, при това без да бързае, нямаше да ни отнеме повече от три минути.

— Значи това са развалини, останали от древните.

— Разбира се. Виждаш ли тези арки? Това трябва да са някогашните опори на стадиона, в който се представяли игри и морски битки. Върху него после са построени дворците, които оформят днешния площад и следват старото елипсовидно очертание на стадиона.

— Като това на Колизея ли?

— Точно така. Само че в онзи случай всичко е останало на открито. Тук, за жалост, лежи погребано под тежестта на вековете. Но ще видиш, рано или късно ще разкопаят и това място. Има неща, които не могат да останат погребани.

Докато съобщаваше изцяло нови за мен факти, с удивление видях за първи път как в очите на абат Мелани блясва искрата на влечението към древните изкуства и историята, независимо от това, че в тези часове сърцето му се вълнуваше уж от нещо съвсем различно. Тази негова страст бях доловил за първи път, когато забелязах в неговата стая всички онези книги, посветени на античността и културното наследство на Рим. Все още не можех да знам това, но тази

негова склонност щеше да има, в настоящите, а и в последвалите събития, немалко значение.

— И така, бихме били любопитни да можем един ден да споменем имената на нашите нови познати — обърна се накрая Мелани към двамата корписантари.

— Аз Угонио съм — каза не толкова ниският.

Ато Мелани погледна въпросително другия.

— Гфрррлъбх — чу се изпод качулката му.

— А той Чаконио е — побърза да преведе Угонио, заглушавайки отчасти гъргоренето на своя другар.

— Не може ли да говори? — настоя абат Мелани.

— Гфрррлъбх — отговори Чаконио.

— Разбирам — каза Ато, потискайки нетърпението си. — Дълбоко съжالياваме, че прекъснахме вашата разходка. Но тъй като станалото не може да се поправи, бихте ли ми казали дали случайно не сте видели някого да минава оттук малко преди нас?

— Гфрррлъбх — обади се Чаконио.

— Някого той тук е отбелязал — обяви Угонио.

— Кажу ми, че искаме да знаем всичко — намесих се и аз.

— Гфрррлъбх — повтори Чаконио.

Погледнахме въпросително Угонио.

— Чаконио се е намъкнал в галерийката, отдето ще да са пристигнали вашите господинства, и някой, който разповявал едно лампадище, го е прозрял, и Чаконио се е повърнал по задните свои стъпки, докато лампоносещият трябва да се е бил прошмугнал в един разтвор, щото е зачезнал като изпушен, и Чаконио се е припоскрил тук, много свръхсплашен.

— Не може ли да ни го разкаже той? — попита абат Мелани леко озадачен.

— Но току-що сам той самият го написа и се призна — отвърна Угонио.

— Гфрррлъбх — кимна Чаконио малко наежено.

Абат Мелани и аз се спогледахме удивени.

— Гфрррлъбх — продължи, въодушевено Чаконио, чието оригване изразяваше сякаш гордо тържество, задето и едно бедно създание от мрака също можеше да се окаже ценно.

Както подобавашо преведе другарят му, Чаконио, след срещата с непознатия, бе извършил повторна проверка на галерията, тъй като, повече отколкото страха, го бе загризало любопитството.

— Големански на-всяка-манджа-мерудец е — обясни Угонио. Думите му прозвучаха като стар и многократно повтарян упрек — и туй му носи единно и саменно проблематики и безщастни безкъсметия.

— Гфрррлъбх — прекъсна го обаче Чаконио, като започна да рови из палтото си, търсейки нещо.

Угонио явно се поколеба.

— Какво каза? — попитах го.

— Никакво нищичко, иначе само че...

Чаконио извади тържествуващ едно парче смачкана хартия. Угонио му хвана ръката и му го изскубна измежду пръстите му със светкавична бързина.

— Дай ми го или ще ти пръсна главата — каза спокойно абат Мелани, като плъзна дясната си ръка към джоба, където беше прибрал оръжието, с което по-рано бе държал на мушка двамата корписантари.

Угонио бавно протегна ръка, връчвайки на моя другар смачканата на топка хартия. После ненадейно побесня и започна да налага безумно, с ритници и юмури Чаконио, наричайки го Пелеринец, Кожоносник, Вдетиненко, Седлокрепник, Торбаланник, Разпаденец, Пиценатруфник, Текновисец, Магаришник, Гостоспалник, Браншноразвалец, Свръхклюклякарин, Мамкамункин, Грухтежник, Заеквател, Ядедаровец, Креподупнец, Калищаковец, Кривокривнал, Ликантроп, Драпериодрипец, Грознобрутен, Пипкогъзец, Гъзереец, Подполибутник, Тризъботопкач, Пикочомехурник, Гъзарник, Педерастър, Арогантец, Качамакник, Налъмиковач, Петнистокучкарец, Копитодел, Мехотел, Глъчкохайник, Нищоникаквец, Чернороден, Клатушконеднец, Сикоморион и ред други епитети, които никога преди това не бях чувал, но въпреки това звучаха доста страховито и обидно.

Абат Мелани не удостои с поглед този жалък спектакъл, а разгъна листчето на земята, опитвайки се да му възвърне истинския вид. Аз проточих врат и се зачехох заедно с него. Лявата и дясната страна за жалост бяха невъзвратимо скъсани, а също и почти цялото

заглавие беше загубено. За късмет останалата част от страницата се четеше прекрасно:

Rade

M A L A C H I.....

Ut Primum

VARICATUS est autem Moab in
postquam mortuus est Achab. Ce-
itque Ochozias percancellos coenacuii
, quod habebat in Samaria & xgro-
it: misitque nuncios, dicens ad eos:
confutite Beelzebub dcum Accaron
.rum vivere queamdt in fir rai tare rnea
;m Domini locutus est ad Eliam Thesbi-
; & ascende in occursum nunciorum Rc-
ccs ad eos: nunquid non est Deus in Ifrae
iulendum Beelzebub dcm Accaron ? Qu?
itque Dominus: De leliulo super quem asc
, fecundus, fed morte moricris. Et abiit Ei
: fuit nuncii ad Ochoziam. Qui dixit eis: Qu
is t At illi responderunt ei: Vir occurrit nob:
OS: Itc & revertimini ad Regem, qui misit *
.is ei: Hxc dicit Dominus; Nunquid quia nor
, in Ifraei, mittis ut confutatur Beelzebub dcm i
i Idcirco de leliulo super quem ascendisti, non c*
, fed morte moricris. Qui dixit eis: Cujus 6gur
jscft virille, qui occurrit vobis & ibcutus
EC ? At illi dixerunt j Vir piifus & zona pellic
ftu rcnibus. Qui ait: EHas Thcsbitcs est. Misitqm
quingagenarium principem, & quinquaginta
fob co. Qui ascendit ad eum: fed enrique in v
tis: ait: Homo Dei, rex praecepit ut descenderet
descenderet' F' ? denfnaigeenario: Si

— Това е страница от Библията — казах с абсолютна увереност.

— И аз така мисля — присъедини се абат Мелани, докато прехвърляше листа в ръце. — Бих казал, че става дума за...

— Малахия — отгатнах без никакви колебания, благодарение на частта от име, почти изцяло съхранена при събитията, поразили горната част на листа.

На задната част не беше отпечатано нищо, и се открояваше (вече го бях забелязал да прозира) нещо, което без сянка на съмнение беше кърваво петно. Друго петно кръв покриваше част от онова, което трябваше да бъде заглавието или посвещението.

— Мисля, че разбирам — каза абат Мелани, обръщайки погледа си към Угонио, който раздаваше последни лениви ритници на Чаконио.

— Че разбирате какво?

— Нашите два изрода вярвали, че са направили голям удар.

И ми обясни, че за корписантарите най-ценната плячка идвала не от обикновените гробове на първите християни, ами от прочутите гробници на светците и на мъчениците. Но да се разпознаят те не било никак лесно. Относно критерия за идентификацията на подобни гробници впоследствие се бе разразила многогодишна дискусия, в която били въввлечени немалко учени духовници. Според Божио, пламенният йезуит-изследовател на подземния Рим, знак за разпознаването на мъчениците можело да бъдат символи като палми, корони, съдове, съдържащи жито или огнени пламъци, издълбани върху саркофазите. Но за сигурно доказателство трябвало да се смятат най-вече ампулите от стъкло или глина — намерени в урните, или зазидани с вар във външните им части — съдържащи червеникава течност, която мнозинството смятаха за свещената кръв на мъчениците. Разгорещеният спор се беше проточил доста и накрая една специална комисия бе премахнала всякаква несигурност, постановявайки, че *palmam et vas illorum sanguine tinctum pro signis certissimis habendas esse*^[6].

— Ще рече — завърши Ато Мелани, — че рисунките на палми, но най-вече наличието на ампула, пълна с червена течност, са сигурно доказателство за това, че човек се намира в досег с мощите на някой мъченик на вярата.

— В такъв случай ампулите трябва да струват скъпо — заключих аз.

— Разбира се, а и не всички се предават на църковните власти. Всъщност всеки римлянин в действителност може да се посвети на издирването на реликви — достатъчно е да получи разрешението на папата (това направи например принц Сципионе Боргезе, може би и защото папата му беше чичо), да копае и после да удостовери, с помощта на някой угодливо настроен учен, светостта на останките, извадени на бял свят. След което, ако не е просмукан от набожност, ги продава. Но не съществува никакъв убедителен критерий, за да се различи истинското от фалшивото. Всеки, който намери някаква човешка останка, винаги ще твърди, че става дума за мощите на мъченик. Ако проблемът беше свързан само с парите, човек може да затвори едно око. Факт е обаче, че тези останки впоследствие биват благословени, стават обект на поклонение, привличат поклонници и така нататък.

— И никой ли никога не се е опитвал да изясни нещата? — попитах невярващо.

— Йезуитите винаги са се радвали на особени привилегии и права да копаят в катакомбите. Те предвидливо са се постарали да пренесат най-различни тела и реликви в Испания, където те са били приети с голяма тържественост, и накрая са разпратени, тъй да се каже, по почти всички краища на света, включително и в Индиите. Накрая обаче и самите следовници на свети Игнаций си дадоха сметка, и го признаха на папата, че не съществува никаква гаранция за това, че тези свети мощи наистина са принадлежали на светци и мъченици. Имаше случаи, например с детски скелети, в които доста трудно можеше да се твърди подобно нещо. Така че и йезуитите се видяха принудени да помолят за въвеждането на принципа *adoramus quod scimus*^[7]: да бъдат обект на преклонение само реликвите, които несъмнено, или най-малкото според здравия разум, действително са принадлежали на някой светец или мъченик.

Ето защо, изясни Ато Мелани, най-накрая се бе решило, че само ампулите с кръв могат да представляват решителното доказателство.

— И така — завърши абатът, — ампулите също са предназначени да обогатят корписантарите и да свършат в някоя стая на чудесата, или в покоите на някой много богат и прекалено доверчив търговец.

— Защо доверчив?

— Защото никой не може да се закълне, че това, което се съхранява в ампулите, е кръвта на мъчениците или че изобщо е кръв. Лично аз храня доста съмнения. Веднъж проучих една, купена на висока цена от едно подобно отвратително същество като този, как се казваше... Чаконио.

— И какво установихте?

— Че червеникавата кал във вътрешността на ампулата, ако се размие във вода, съдържа най-вече кафеникава пръст и мухи.

Проблемът бил там, обясни абат Мелани, връщайки се към настоящето, че Чаконио, след като се бе сблъскал с нашия прословут крадец, беше намерил парченцето от Библията, оцапано с това, което по всичко приличаше на кръв.

— А да се намери, или по-точно, да се пробута началото на някоя книга от Библията, изцапано с кръвта на свети Калист, например — това може да донесе добри пари. Ето защо приятелят му сега дружески го упреква, задето ни е разкрил съществуването на листчето.

— Но как е възможно — възпротивих се аз — хилядогодишната кръв на един мъченик да попадне върху някое съвременно печатно издание?

— Ще ти отговоря с тази история, която чух да разказват миналата година във Версай. Някакъв търговец се опитвал да продаде на пазара един череп, за който твърдял, че бил на прочутия Кромуюел. Един от присъстващите изтъкнал, че черепът е прекалено малък, за да бъде на великия военачалник, който, както се знаело надлъж и нашир, притежавал глава със забележителни размери.

— А продавачът?

— Продавачът отговорил: „разбира се, всъщност това е черепът на Кромуюел като дете!“. Този череп, увериха ме, все пак бил продаден, и то доста скъпо. Представи си дали Утонио и Чаконио нямаше да успеят да пробутат тяхното парче от Библията с кръвта на свети Калист.

— Няма ли да им върнем листчето, синьор Ато?

— Засега не — ще си го задържим — каза той, повишавайки глас, като се обърна към корписантарите — и ще го върнем само, ако ни направят някоя и друга услуга.

И им обясни от какво имаме нужда.

— Гфрррлъбх — съгласи се накрая Чаконио.

* * *

След като бяха дадени напътствия на корписантарите и те се стопиха в мрака, Ато Мелани реши, че е дошъл моментът да се върнем „При оръженосеца“.

При това положение го попитах дали не намира за доста необичайно намирането на една страница от Библията, оцапана с кръв в тези подземия.

— Този лист, според мен, го е изгубил крадецът на твоите перлички — отвърна той кратко.

— Как можете да сте толкова сигурен?

— Не съм казал, че съм сигурен. Но помисли си: по всичко личи, че листът е нов. Кървавото петно (ако става дума за кръв, а по мое мнение е така) не изглежда старо — прекалено е наситено. Чаконио го е намерил, ако каза, пардон, ако оригна истината, веднага след срещата с непознатия в галерията, където изчезна крадецът. Изглежда ми достатъчно, нали така? И като говорим за Библии, какво ти идва наум?

— Отец Робледа.

— Точно така, Библия — равно на расо.

— Убягва ми обаче смисълът на някои подробности — противопоставих се аз.

— Които са?

— ..._ut primum_ (... ва първа) е това, което остава от *Caput primum* (Глава първа). Докато *Malachi* (Малахи...) със сигурност е оставащото от *Malachiae* (Малахия в род.падеж, т.е. от Малахия). Това ме кара да мисля, че под петното някога се е намирала думата *prophetia* (пророчество). Следователно си имаме работа с главата от Библията, отнасяща се до пророк Малахия — отбелязах, защото помнех ясно нещата, които ми бяха преподавали в почти монашеското ми детство. — Не си обяснявам обаче *nda* от първия ред горе. Имате ли някаква идея, синьор Ато? Аз не.

Абат Мелани вдигна рамене:

— Не мога да твърдя, че познавам Библията.

Стори ми се странно, че такова признание за неосведоменост по библейските въпроси излиза от устата на един абат. И като се

позамислих, също и твърдението му „Библия — равно на расо“ звучеше необичайно лекомислено. Какъв абат беше той?

Междувременно отново влизахме в галерията и Мелани беше подхванал пак своите разсъждения:

— Всеки може да притежава Библия, още повече, че и в самата странноприемница има поне една, нали?

— Разбира се, ако трябва да сме точни, дори две, но аз добре ги познавам и знам, че листчето, което държите в ръка, не може да е от тях.

— Добре. Но ще се съгласиш с мен, че може да е от Библията на който и да е от наемателите в „Оръженосеца“, които може съвсем спокойно да са донесли свой екземпляр от Светото Писание. Жалко, че скъсването е отнесло точно украсената главна буква, която със сигурност се е намирала в началото на главата на Малахия и която щеше да ни помогне да открием произхода на нашето вещественно доказателство.

Не бях съгласен с него — имаше и други странности в този лист — и му ги показах:

— Виждали ли сте някога страница от Библията, отпечатана само от едната страна, подобно на тази?

— Може да е свършила главата.

— Но как, като току-що е започнала!

— Вероятно пророчеството на Малахия е прекалено кратко. Не можем да знаем — последните редове също са откъснати. Или може би е някакъв начин на печат. Или пък грешка, кой знае. Така или иначе, Утонио и Чаконио също ще ни помогнат — прекалено са уплашени да не би да не си получат обратно хартиятката.

— Като стана дума за плашене, не знаех, че имате пистолет — казах, спомняйки си за оръжието, с което бе заплашил двамата корписантари.

— И аз изобщо не знаех, че имам — отвърна, като ме погледна косо с развеселено изражение, и извади от джоба си пръчката от лъскаво дърво с метал в края, чиято дръжка изчезна необяснимо в ръката на Мелани, когато беше размахал оръжието.

— Лула! — извиках. — Но как така Утонио и Чаконио не се усетиха?

— Светлината беше доста слаба и изражението ми прекалено заплашително. А може би двамата корписантари не са имали желание да проверят какво зло бих могъл да им сторя.

Бях едновременно слиян от баналността на хитрината, от естествеността, с която абатът я беше приложил и накрая от неочаквания успех, който бе постигнал.

— Един ден може би и на теб ще ти се наложи, момче, да действаш според ситуацията, както направих аз.

— А ако моите противници заподозрат, че не е пистолет?

— Прави като мен, когато срещнах по среднощ двама парижки бандити. Викай силно: *Ceci n'est pas une pipe!*^[8] — отговори със смях абат Мелани.

[1] Мелоцо от Форли (1438–1494 г.) — италиански художник, много популярен сред съвременниците си, майстор на перспективата, работил в Лорето, Рим и Урбино; силно повлиян от Паоло дела Франческа. — (Бел.ред.) ↑

[2] така да се каже (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[3] Подземен Рим (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] от *согро* — тяло и *santo* — свещен — (Бел.прев.) ↑

[5] пазител на реликвите и гробищата (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[6] палми и ампули, оцветени с кръвта им, трябва да се имат за сигурни знаци (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[7] да почитаме, каквото познаваме ↑

[8] Това тук не е лула! (фр.) — (Бел.прев.) ↑

ЧЕТВЪРТИ ДЕН

14 СЕПТЕМВРИ 1683

На следната сутрин се събудих с болки в гърба и с, меко казано, объркана глава — всичко това очевидно по причина на недостатъчния и неспокоен сън, след събитията от предния ден. Дългото спускане в галерията, усилията, положени при преминаването на тайни входове и стълби, а и вълнуващата схватка с корписантарите, ме бяха оставили изтощен телом и духом. От едно-единствено нещо обаче бях същевременно колкото смаян, толкова и щастлив: малкото часове за сън, които ми се позволяваха, не бяха смутени от никакви кошмари, независимо от ужасяващите видения при срещата с Утонио и Чаконио. Даже неприятното (макар и необходимо) издирване на човека, който ми беше отмъкнал единствения скъпоценен предмет, който бях притежавал някога, не успя да смути нощната ми почивка.

Напротив, когато отворих очи, даже, бях обзет от спомени за най-сладостни прекрасни съновидения. Всичките изглежда искаха да ми нашепват за Клоридия и нейните вълшебни форми. Не бях в състояние да възстановя в обща картина това блажено съзвучие от фантастични, а при все това сякаш истински, усещания на сетивата: красивият лик на моята Клоридия (така я наричах вече!), нейният обезоръжаващ, небесен глас, меките ѝ чувствени ръце, нейното леко и свободно слово...

За късмет бях откъснат от тези меланхолични, безплътни фантазии, преди безсилието да ме погълне безвъзвратно, давайки тласък на самотни деяния, които можеше да ме лишат и от малкото останали ми сили.

Всъщност това, което привлече вниманието ми, беше едно стенание, идващо отдясно. Обърнах се и видях синьор Пелегрино — седнал на леглото, облегнат на стената, стиснал с ръце главата си. Изключително изненадан и щастлив да го видя в по-добро състояние (всъщност от началото на болестта никога не бе вдигал глава от възглавницата), се хвърлих към него, обсипвайки го с въпроси.

Той седна с голяма мъка на ръба на скромното легло и ме погледна с празен поглед, без да издаде звук.

Разочарован, а и притеснен от необяснимата му промяна, се хвърлих през глава да повикам Кристофано.

Лекарят пристигна незабавно и, разтреперан от изненада, за почна да преглежда Пелегрино. Но точно когато тосканецът разглеждаше отблизо очите му, Пелегрино изпусна едно гръмко *flatus ventris*^[1]. Последваха едно леко оригване и още една пръдня. На Кристофано бяха достатъчни няколко минути за да си изясни нещата.

— Сънен е, бих казал апатичен, може би все още не се е събудил изцяло. Цветът му още е мъртвешки. Не говори, вярно е, но не се обезкуражавам, че съвсем скоро ще се съвземе напълно. Хематомът на главата изглежда е спаднал и не ме притеснява толкова.

Пелегрино за момента беше само силно замаян. Треската беше изчезнала; все пак още не можело да сме напълно спокойни.

— И защо не може да сме спокойни? — попитах, след като разбрах, че лекарят нямаше желание да сподели лошите новини.

— Твоят господар страда от очевиден излишък на въздух в стомаха. Има избухлив характер, а и днес е доста горещо — това трябва да ни прави предпазливи. Добре ще е да се намесе с един клистир. Впрочем отдавна се опасявах, че ще трябва да го направя.

Добави, че от този момент нататък, предвид вида на лечението и пречистващите процедури, които Пелегрино трябваше да понесе, последният би трябвало да остане сам в стаята. Затова решихме да пренесе леглото си в близката стаичка — една от трите, останали почти напълно недокоснати след смъртта на старата съдържателка синьора Луиджа.

Докато се занимавах набързо с преместването, Кристофано измъкна от една кожена чанта помпа с духало, голяма колкото ръката ми от лакътя до китката. На края на помпата прикачи една тръба, към която на свой ред перпендикулярно се свързваше друга дълга, тънка тръбичка, чийто край завършваше с дупчица. Опита един-два пъти механизма, за да се увери, че духалото, при нужното задвижване, вдухваше въздуха в канала и накрая го изпускаше през дупчицата.

Пелегрино наблюдаваше подготовката с празен поглед. Гледах го със смесица от задоволство, задето най-накрая го виждах да отваря очи, и боязън, заради странното му здравословно състояние.

— Готово — каза удовлетворен Кристофано накрая на изпитанието, като ми нареди да донеса вода, зехтин и малко мед.

Веднага след като се върнах със съставките, заварих с изненада лекаря да се бори с полусъблечения Пелегрино.

— Не съдейства, помогни ми да го удържа мирен.

Така че се наложи да помогна на лекаря да оголи задните части на моя господар, който прие с нежелание подобна инициатива. В последвалата схватка (в действителност дължаща се предимно на липсата на съдействие от страна на Пелегрино, отколкото на някаква реална съпротива), успях да попитам Кристофано каква е целта на нашите усилия.

— Много просто — отвърна той. — Искам да му изкарам повечко от ненужния въздух.

И ми обясни, че моделът на устройството, с което разполагаше, позволяваше благодарение на тръбите, разположени под прав ъгъл, човек сам да практикува вливане, съхранявайки така собственото си достойнство. Пелегрино обаче не изглеждаше в състояние да се погрижи за себе си и следователно се налагаше ние да сторим необходимото.

— Но дали това ще му помогне да се почувства по-добре?

Кристофано каза, почти изненадан от въпроса, че клизмата (така някои бяха свикнали да обозначават подобно лечение) винаги е била от полза и никога във вреда: както казва Франческо Реди, тя пропъжда вредните вещества при пълно спокойствие без да омаломощава червата и без да ги състарява, както правят лекарствата, приемани през устата.

Докато наливаше приготвената течност в духалото, Кристофано възхваляваше прочистващите клистири, но и дразнителните, болкоуспокоителните, литонтропичните, газоизвличащите, съсирващите, промиващите и дори адстрингиращите. Благотворните съставки бяха безкрайни: можеха да се прилагат инфузии с цветя, листа, плодове и семена от билки, но също и с отвара от крака и глава на кастриран овен, от черва от животни, а освен това с бульон от стари петли, зашеметени от продължителни удари по главите.

— Много интересно — опитах се да доставя удоволствие на Кристофано, прикривайки отвращението си.

— В този ред на мисли — добави лекарят на края на тези необходими старателни поучения — през следващите дни възстановяващият се ще трябва да спазва диета с бульони и супички, за да си възвърне силите след такова изтощение. За това днес ще му дадеш половин чашка шоколад, една кокоша кълка и мостачоли^[2], натопени в червено вино. Утре една чашка кафе, супа от пореч и шест чифта пилешки тестисули.

След като обработи здравата Пелегрино, Кристофано го остави полугол и ме натовари със задачата да го наглеждам, докато благотворният ефект на клизмата не се увенчае с постигане на крайната цел. Нещо, което в действителност се случи почти веднага и така мощно, че разбрах защо лекарят ме бе накарал да си пренеса вещите в съседната стаичка.

* * *

Слязох да приготвя обяда, който според лекаря трябваше да бъде лек, но същевременно хранителен. Така че направих един бульон от житото, варено в бадемово мляко със захар и канела, после супа от шипки в бульон от чирози с ароматно масло, подправки и бити яйца, която поднесох с парченца хляб на кубчета и канела. Разнесох я на наемателите и попитах Дулчибени, Бреноци, Девизе и Стилоне Приазо кога ще им бъде удобно да им се приложат лековете, предписани от Кристофано срещу заразата. Но и четиримата, когато взеха храната я помирисаха, изпъшкаха гневно и ми отговориха, че в момента искат само да бъдат оставени на мира. Обзе ме съмнението, че тази неохота и раздразнителността са свързани някак с моята неопитност в готварството — може би сладките изпарения на канелата не облагородяваха достатъчно крайния продукт. Обещах си впрочем за бъдеще да увелича дозите.

След обяда Кристофано ми съобщи, че отец Робледа ме е търсил, тъй като се нуждаел от малко вода за пиене. Напълних догоре една гарафа и почуках на вратата на йезуита.

— Влез, синко — рече той, посрещайки ме с неочаквана любезност.

И след като отпи дълбока глътка, той ме покани да седна. Заинтригуван от подобно поведение, го попитах дали е прекарал добре изминалата нощ.

— Ох, мъчително, синко, мъчително — отговори той лаконично, като с това допълнително ме постави нащрек.

Лицето на Робледа бе необичайно бледо, с подпухнали клепачи и тъмни торбички под очите. Можеше да се предположи, че е прекарал безсънна нощ.

— Вчера аз и ти имахме един разговор — реши се да проговори йезуитът, — но днес те моля да не придаваш толкова голямо значение на някои разсъждения, които може да сме тълкували прекалено свободно. Нерядко пъти пастирската ни мисия, поради желанието да бъдат подбудени младите умове към нови и плодови постижения, довежда до употребата на неподходящи стилистични фигури, до прекалена кристализация на понятията, до обърквания в синтаксиса. От друга страна младите не винаги са готови да приемат подобни плодотворни стимули за интелекта и сърцето. При това и трудната обстановка, която всички търпим в тази странноприемница, може да накара човека да изтълкува грешно чуждата мисъл, а и да оформя неправилно своята собствена. Затова те моля най-простичко да забравиш това, което сме си казали, най-вече относно Негово светейшество нашия прескъп папа Инокентий XI. На сърцето ми тежи най-вече опасението да не би да разкажеш тези бегли и безсмислени наблюдения на гостите на странноприемницата. Това насилствено изолиране би могло да причини погрешни впечатления, мисля, че разбираш...

— Не се притеснявайте — излъгах аз, — така или иначе не помня кой знае колко от този разговор.

— Така ли? — извика Робледа и доби за миг оскърбен вид. — Е, още по-добре. Като се бях замислил за нещата, които си казахме помежду си, се почувствах някак потиснат от тежестта на толкова сериозни твърдения. Както, когато влизаш в катакомбите и после, внезапно, под земята усещаш, че ти спира дъхът.

Докато се насочваше към вратата, за да ме отпрати, ме поразиха последните му думи, които, според мен, разкриваха всичко. Робледа се беше издал. Опитах се набързо да измисля някаква тема, за да го накарам да се разкрие още повече.

— Ще съдържа обещанието да не говоря повече за тези неща, но все пак имам един въпрос за Негово светейшество папа Инокентий XI, даже, бих казал, за папите изобщо... — казах миг преди вратата да хлопне.

— Казвай.

— Ами, ето... — заекнах в опита си да импровизирам, — питах се дали съществува начин да се прецени кои измежду миналите папи са били добри, кои изключително добри и кои светци.

— Любопитно е, че ме питаш това. Именно върху това разсъждавах предната нощ — отговори той, сякаш сам на себе си.

— В такъв случай съм сигурен, че ще имате някакъв отговор и за мен — добавих, обнадежден, че ще мога да удължа разговора.

Така йезуитът отново ме покани да седна, като обясни, че съществували многобройни изследвания и пророчества през вековете, и всичките имали за предмет настоящите, миналите и бъдещите наследници на свети Петър.

— Това е така — обясни той, — защото особено в този град, всички познават или си мислят, че познават, качествата на живия папа. В същото време оплакват миналите и се надяват, че следващият ще е по-добър или, дори, че ще е Ангелският папа.

— Ангелският папа?

— Тоест този, който ще върне Римската Църква към изначалната ѝ святост.

— Не разбирам — намесих се с престорена наивност, — ако народът винаги оплаква миналите папи, а от своя страна докато са били живи, те са го карали да оплаква предшествениците им, това ще да значи, че папите са ставали все по-лоши. Следователно как може да се надяваме в бъдеще да се появи един по-добър папа?

— Това е противоречието в пророчествата. Открай време Рим е обект на пропагандата на еретиците, враговете на папството: още откакто, преди много години, *Super Hieremiam*^[3] и *Oraculum Cyrilli*^[4] предвидили падането на града, а Томазо от Павия направил публично достояние виденията, които предсказвали разрушението на Латеранския дворец, а пък и Роберто Д'Узе, и Жан дьо Роктайад предупреждаваха, че градът, в който Петър поставил първия камък на християнската църква, е вече градът на двете колони, тоест седалище на Антихриста.

Внезапно се почувствах малко виновен, задето засегнах подобни теми само и само за да придобия повече сведения за една кражба на ключове и на дребни скъпоценности. Но Робледа вече беше започнал. Не можело, твърдеше той, да не се спомене и второто загадъчно, неразбираемо пророчество за Карл Велики, който в деня на Страшния съд щял да извърши едно славно пътешествие до Светите земи и там щял да бъде коронясан именно от Ангелския папа, докато боговдъхновените видения на света Бригита предвещаваха със сигурност справедливото опустошение на Рим от страна на германското племе.

Но подобни фантазии за разруха и пречистване на папския престол, опорочен от скъперничество и похот, бяха само бледи прищевки на въображението, ако се сравняха с *Apocalipsis nova*^[5] на португалеца Амедей Блажени, в който веднъж завинаги се даваше да се разбере, че Господ щял да избере Пастир за своето стадо, който щял да очисти Църквата от всичките ѝ грехове и щял да разясни всички загадки, щял да насочва желанията на всички, а царете от всички краища на света щели да дойдат, за да му се поклонят, и Църквата на Изтока и тази на Запада щели да станат една-единствена църква, и неверниците щели отново да бъдат спечелени за единствената истинна вяра и най-накрая светът щял да има *unum ovile et unus Pastor*^[6].

— И този пастир би трябвало да бъде Ангелският папа — казах аз, опитвайки да си изясня усещането, че йезуитът насочва разговора към нещо друго.

— Именно — отвърна той.

— А вие вярвате ли в това?

— За Бога, сине мой, не бива да се задават такива въпроси. Не малко от тези мними ясновидци са прекрачили границите на ереста.

— Значи вие не вярвате в Ангелския папа?

— Разбира се, че не. Искам да кажа: тези, които се стремят да събудят очакване за някакъв ангелски папа, са еретици или дори по-лошо. Тяхната цел е да прокарат идеята, че Църквата подлежи изцяло на разрушаване и че папата не е достоен да заема това място.

— Кой папа?

— Ех, за съжаление богохулни нападки от този род са били отправяни към всичките наместници Иисусови.

— Срещу Негово светейшество нашия папа Инокентий XI? Робледа стана сериозен и забелязах в очите му сянка на подозрение.

— Да кажем, че измежду многото пророчества има някои, които, както вече ти казах, биха искали да разкрият миналото от зората на вековете и бъдещето до края на света. Поради това те включват всички папи, също и Негово светейшество Инокентий XI.

— И какво предвиждат?

Долавях как Робледа се връщаше към темата със странна смесица от нежелание и наслада. Заговори отново с малко по-висок глас и ми обясни, че съществувало измежду многото едно пророчество, което претендираше да познава поредността на всички папи приблизително от 1100-та година до края на вековете. Тогава, като че от години не се беше занимавал с друго, изрецитира по памет една загадъчна поредица, изградена от латински изрази: „*Ex castro Tiberis* (от замък на Тибър), *Inimicus expulsus* (прогонен неприятел), *Ex magnitudine montis* (от възвишението на планината), *Abbas suburranus* (субурански абат), *De rure albo* (от бялото село), *Ex tetro carcere* (от мрачния затвор), *Vita transtiberina* (живот отвъд Тибър), *De Pannonia Tusciae* (от Панония на Етрурия), *Ex ansere custode* (от пастира на гъските), *Lux in ostio* (светлина във вратата), *Sus in cribro* (свиня в сито), *Ensis Laurantii* (меч на Лавренций), *Ex schola exiet* (от училище излиза), *De rure bovensi* (от кравешкия обор), *Comes signatus* (белязан водач), *Canonicus ex latere* (каноник отстрани), *Avis ostiensis* (птица от Остия), *Leo sabinus* (сабински лъв), *Comes laurentinus* (лаурентийски водач), *Jerusalem Campaniae* (селски Йерусалим), *Draco depressus* (смирнен дракон), *Anguineus vir* (мъж-змия), *Concionator gallus* (галски подстрекател), *Bonus comes* (добър водач)...“

— Но това не са имената на папите — прекъснах го.

— Напротив, те са. Един пророк ги прочел в бъдещето, преди да дойдат на света, но ги е обозначил със зашифрованите изрази, които току-що ти изредих. Първият е *Ex castro Tiberis*, което значи „от един замък на Тибър“. Какво значи това? Папата, описан с този израз, бил Целестин II, който в действителност е роден в Чита ди Кастело^[7], на бреговете на Тибър.

— Значи пророчеството е вярно.

— Точно така. Но и следващият също, *Inimicus expulsus*^[8], със сигурност е Луций И, от фамилията Качанемичи^[9] — точният превод

на латинския израз. Третият подред папа е *Ex magnitudine montis*^[10]: става дума за Евгений III, роден в замъка Грамон, съкращение от Grand montagne — голяма, висока планина, което на френски е именно преводът на фразата. Номер четири...

— Трябва да са доста стари папи — прекъснах го. — Никога не съм чувал тези имена.

— Много отдавнашни, наистина. Но и съвременните папи са били предвидени с изключителна точност. *Jucunditas cruris*^[11], номер 82 от пророчеството, е Инокентий X, който всъщност е обявен за папа на 14 септември, празник на Светия Кръст. *Montium custos*, Пазителят на планините, номер 83, е Александър VII, който всъщност създаде заложените къщи^[12]. *Sydiis olororum*, сиреч Звездата на лебедите, номер 84, е Климент IX. Във Ватикана той в действителност обитаваше Стаята на лебедите. Изразът за Климент X, номер 85, е *Deflumine magno*, тоест „От голямата река“. Наистина той е роден в една къща на бреговете на Тибър, точно където реката често преливала от коритото си.

— Значи пророчеството винаги се е сбъдвало.

— Да кажем, че някои, даже мнозина, поддържат тази идея — намигна Робледа.

И замълча, сякаш очакваше някакъв въпрос. В списъка на предвидените от пророчеството папи той всъщност се бе спрял на папа Климент X, номер 85. Беше разбрал, че няма да устоя на изкушението да го попитам за следващия.

— А какъв е изразът за номер 86? — попитах възбудено.

— Ами, след като точно ме питаш... — въздъхна йезуитът — изразът е, как да кажем, крайно любопитен.

— И какъв е?

— *Belua insatiabilis* — каза Робледа с безцветен глас, — ненаситен звяр.

Постарах се да прикрия изненадата и объркването си. Докато всички описания за останалите папи бяха просто невинни игри на думи, това на нашия обичан понтифекс звучеше страшно заплашително.

— Но може би изразът за негово светейшество не се отнася до неговите морални качества! — възпротивих се обидено, за да си дам кураж.

— Това е напълно възможно — отвърна смирено Робледа. — Сега, като се замислих, в герба на папската фамилия са изобразени лъв с леопардова кожа и орел. Тоест именно два ненаситни звяра. Нищо чудно, даже със сигурност обяснението да е такова — завърши йезуитът с невъзмутимост, по-красноречива от всяка усмивка.

— Във всеки случай не бива да си губиш съня — заключи той, — тъй като според пророчеството ще има общо 111 папи, а сега сме едва на номер 86.

— Но кой ще бъде последният папа? — настоях.

— Поредицата започва с Целестин II и включва 111 понтифекса. Към края ще се появи *Pastor angelicus*, тоест Ангелският папа, за когото ти говорих преди малко, но той няма да бъде последен. Всъщност ще следват още пет папи и най-накрая, казва пророчеството, *in extrema persecutione Sacrae Romanae Ecclesiae sedebit Petrus romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus; quibus transactis, civitas septicollis diruetur, et iudex tremendus judicabit populum*^[13].

— Тоест ще се върне свети Петър, Рим ще бъде разрушен и ще настане Страшния съд.

— Браво, точно така.

— И кога ще се случи това?

— Казах ти вече: според пророчеството има още много време. Но сега е добре да ме оставиш — не бих искал да пренебрегваш останалите наематели, за да слушаш тези безсмислени приказки.

Разочарован от внезапния край на разговора и без да съм успял да изтръгна от устата на Робледа каквато и да е полезна улика, вече бях на прага, когато почувствах, че трябва да задоволя едно последно, и този път искрено, любопитство.

— Между другото кой е авторът на пророчеството за папите?

— О, един свят монах, живял в Ирландия — каза набързо Робледа, докато затваряше вратата. — Казваше се, струва ми се, Малахия.

* * *

Превъзбуден от неочакваните и покъртителни новости, изтичах незабавно до стаята на Ато Мелани, на другия край на етажата, за да го

осведомя за всичко. Когато ми отвори вратата, заварих стаята му потънала в море от хартии, книги, стари щампи и пакети с писма, всички безредно нахвърляни по леглото и на земята.

— Работех — каза той, като ме посрещна.

— Той е! — казах задъхано.

И му разказах за разговора с Робледа, в който той първоначално бе споменал без очевидна причина катакомбите. После йезуитът, но само защото бе съвсем на място подтикнат от мен, се бе впуснал в дълги разсъждения върху знаменията, които предвещават идването на Ангелския папа, и после върху едно пророчество, отнасящо се до края на света, в което се говори за някакъв „ненаситен звяр“, който би трябвало да е Нашият Господар, папа Инокентий XI, и най-накрая бе признал, че предзнаменованието било направено от ирландския пророк Малахия...

— Спокойствие, спокойствие — прекъсна ме Ато. — Опасявам се, че започна малко да се оплиташ. Знам, че свети Малахия е бил ирландски монах, живял хиляда години след Христа, следователно напълно различен от пророк Малахия в Библията.

Уверих го, че прекрасно знам това, но че изобщо не съм се объркал, и му изложих по-подробно фактите.

— Интересно — отбеляза накрая Ато, — двама различни Малахиевци, и единият, и другият пророци, ни се изпречват на пътя в разстояние на няколко часа. Прекалено начесто, за да е съвпадение. Отец Робледа ти е обяснил, че е разсъждавал върху пророчеството на свети Малахия точно предната нощ, когато ние открих ме главата на пророк Малахия от Библията в подземията. Преструва се, че не си спомня със сигурност името на светеца, когото почитат много народи. И после намесва, ни в клин, ни в ръкав, катакомбите. Че един йезуит е откраднал ключовете, това изобщо не ме изненадва — правили са и доста по-лоши неща. Но ми се ще да знам за какъв дявол е тръгнал да се рови из тези подземия — ето кое е интересното.

— За да бъдем сигурни, че е Робледа, трябва да проверим Библията му — отбелязах — и да видим дали откъснатата страница е оттам.

— Правилно, а за да го сторим, имаме само една възможност. Кристофано току-що предупреди, че след малко ще се проведе проверката за карантината — ще трябва да се възползваш от

излизането на Робледа от стаята му, за да се вмъкнеш и да потърсиш Библията му. Убеден съм, че вече знаеш къде да гледаш — в Стария завет, книгата на Малахия.

— След книгите на Царете, между дванадесетте малки пророка — отговорих възбудено.

— Много добре. Аз няма да мога да направя нищо, понеже Кристофано ще ме следи зорко. Трябва да е надушил нещо — по-рано ме попита дали случайно не съм излизал от стаята си през нощта.

Точно в този момент чух гласа на лекаря да ме вика по име. Бързо отидох при него в кухнята, където той ми съобщи, че от улицата вече се разнесъл призивът на стражите, които чакаха, за да направят втората проверка. Надеждата, която всички тайно хранехме, а именно, че очакването на изхода от битката при Виена ще намали бдителността на нашите надзиратели, се разби на пух и прах.

Кристофано беше тревожен. Ако Бедфорд не издържеше успешно изпита, почти със сигурност щяхме да бъдем отведени на друго място и подложени на доста по-сурови мерки. Тези от нас, които носеха със себе си каквото и да било имущество, щяха да се разделят с него, да го оставят да бъде пречистено от зловердните гнилоствни зарази чрез излагане на оцетни изпарения. И както вече ни бе обяснил Кристофано, който се разделеше със собствеността си по време на чума, накрая трудно си връщаше дори една четвърт от нея.

Следвайки наставленията на Кристофано, цялата група се скупчи в трепет на първия етаж, пред стаята на Помпео Дулчибени. Нежен трепет премина през мен, когато забелязах Клоридия да ми се усмихва, и тя самата осъзнала с тъга (или поне така си представях), че сега не бе възможна никаква близост, било разговор, или каквото и да е друго. Последни пристигнаха лекарят с Девизе и Ато Мелани. Противно на очакванията ми, те не носеха със себе си почти неподвижното тяло на Бедфорд: англичанинът (това се разбираше от съкрушеното лице на Кристофано) явно не бе в състояние да се държи на крака, а още по-малко да отговори на проверката. Докато се приближаваха, видях, че Ато и китаристът привършваха със знаци на съгласие някаква бърза уговорка.

Кристофано прекоси стаята и първи се показва на прозореца, пред който стражите вече бяха проточили вратове в опита си да ни огледат.

Лекарят се представи и показа до себе си младия и очевидно здрав Девизе. След това бяха повикани и огледани набързо абат Мелани, Помпео Дулчибени и отец Робледа. Последва кратка пауза, в която проверяващите разговаряха помежду си. Видях, че Кристофано и отец Робледа бяха почти примрели от страх. Дулчибени пък наблюдаваше всичко това напълно невъзмутимо. Забелязах, че единствен от групата, Девизе бе напуснал стаята.

Проверяващите (които впрочем дори на мен, непросветения, не изглеждаха кой знае колко опитни в лекарското изкуство) отправиха още няколко общи въпроса на Кристофано, който междувременно бе побързал да доведе на прозореца и мен, за да бъда огледан както трябва. После беше ред на Клоридия, която мигновено предизвика у проверяващите дрезгав смях и намеци за неясни болести, на които куртизанката можела да бъде носител.

Нашите страхове достигнаха върховата си точка, когато най-накрая дойде ред на синьор Пелегрино. Кристофано го заведе решително, но без унижително дърпане, до прозореца. Знаехме всички, че Кристофано трепереше — това, че представяше моя господар на властите и, то без да изказва каквито и да било съмнения, означаваше, че той първи свидетелства за доброто му здраве.

Пелегрино се усмихна слабо на тримата непознати. Двама от тях си размениха въпросителен поглед. Няколко метра разделяха Кристофано и моят господар от техните инквизитори. Пелегрино се олюля.

— Бях те предупредил! — гневно извика Кристофано и извади едно шишенце от панталоните му. Пелегрино се оригна.

— Доста си е поговорил с гръцкото винце — пошегува се единият от тримата стражи, намеквайки за вече очевидната склонност на моя господар към виното. Кристофано беше успял да представи Пелегрино като пиян, а не болен.

Точно тогава (това няма да забравя никога) видях Бедфорд да се появява като по магия сред нас.

Приближи се с широки стъпки до прозореца, грижовно посрещнат от Кристофано и се изложи на погледите на страховития триумвират. Както всички останали, и аз бях изплашен и зашеметен, сякаш присъствах на някакво възкресение. Бих повярвал, че ставаше дума за неговия дух, до такава степен изглеждаше, че се е освободил

от мъките на плътта. Тримата стражи не бяха толкова изненадани, тъй като не подозираха, че болестта го бе поразила в предходните часове.

Бедфорд рече нещо на своя език. Тримата стражи показаха с досада, че не го владеят.

— Пак казва, че иска да си замине — обясни Кристофано.

Тримата, които добре си спомняха протестите на Бедфорд по време на предишната проверка и бяха надменно убедени, че той не ги разбира, му се присмяха просташки и гръмогласно.

Бедфорд, или по-скоро неговото чудодейно изображение, отвърна на подигравките на тримата стражи със съответния порой от хули и незабавно беше отведен от Кристофано. Цялата наша група също се върна обратно, докато неколцина си разменяха недоумяващи погледи поради необяснимото оздравяване на англичанина.

Веднага, щом влязох в коридора, потърсих Ато с надеждата да получа някакво обяснение. Хванах го точно, докато се насочваше към стълбата, за да се качи на втория етаж. Погледна ме развеселен, надушвайки на мига какво ми се искаше да узная и ме взе на подбив, изтананиквайки:

*Сражение моите мисли водят,
на сърцето правят свирена засада.
Така със сърцето, безмилостни войни,
битка те водят, война без пощада...*

— Видя ли как се е оправил нашият Бедфорд? — попита той иронично.

— Но това не е възможно — казах недоумяващо.

Ато се спря по средата на стълбата.

— Да не мислиш, че един специален агент на френския крал ще се остави да го изиграят като малко дете? — прошепна той хапливо. — Бедфорд е млад, не много висок, със светла коса; това, което ти всъщност видя, бе един млад, нисък и рус човек. Британецът има сини очи, и нашият тазвечерен Бедфорд беше синеок. При предишната проверка Бедфорд протестира, тъй като искаше да си тръгне, така направи и този път. Бедфорд говори език, който тримата стражи не разбират, и сега пак нищичко не разбраха. Къде е загадката?

— Но не може да е бил той...

— Разбира се, че не беше Бедфорд. Той си лежи все още полумъртъв в леглото и дано един ден да се изправи отново на крака. Но ако ти имаше добра памет (а ако искаш да бъдеш вестникар, трябва да имаш), щеше да си спомниш, че по време на миналата проверка настъпи малко объркване: когато бях повикан аз, Кристофано изведе на прозореца Стилоне Приазо; когато беше ред на Дулчибени, Кристофано взе отец Робледа и така нататък, преструвайки се, че греши. Според теб, след този балет, тримата стражи можеха ли да бъдат сигурни, че познават всички гости на странноприемницата? Смятай, че началникът на стражата не разполага с наши портрети, тъй като никой от нас не е папата, или кралят на Франция.

Мълчанието ми отговори вместо мен.

— Разбира се, че не можеха да разпознаят никого — подчерта абатът, — освен младия благородник с руса коса, който протестира на някакъв чужд език.

— Следователно Бедфорд...

Спрях се и просветлението дойде за миг. Видях Девизе да изчезва зад вратата на стаята си.

— ...Свири на китара, говори френски и от време на време се преструва, че знае английски — каза Ато, хвърляйки една съучастническа усмивка на Девизе — а днес просто облече дрехи, подобни на тези на бедния Бедфорд. Можеше просто да ги вземе назаем, но уважаемият Кристофано щеше да ни изпрати всичките направо в лазарета — никога да не се използват завивки и дрехи на чумави!

— Но тогава синьор Девизе е отишъл за втори път до прозореца, на мястото на Бедфорд, а аз не съм го забелязал!

— Не си усетил, защото беше абсурдно, а абсурдните неща, макар и истински, са най-трудни за вярване.

— Но хората на Полицейския началник вече ни бяха извикали — един по един — не се предавах аз, — когато странноприемницата беше заключена поради подозрение за зараза.

— Да, но тази първа проверка беше извършена на две-на три и прекалено обърквана, понеже стражите по същото време трябваше да се погрижат и за отцепването на улицата, и за заключването на странноприемницата. И после, оттогава е минал някой и друг ден.

Видимата преграда, сиреч мрежата на прозорците на първия етаж, спомогна за останалото. Самият аз, през тази мрежа, след ден два вече не бих могъл да разпозная с абсолютна сигурност нито един от нашите надзиратели. Като стана дума за очи — какви са очите на Бедфорд?

Замислих се за момент и на лицето ми разцъфна усмивка:

— Ами... криви.

— Точно така. Ако си помислиш добре, кривогледството за жалост е най-очевидната му характеристика. Когато тримата стражи видяха, двете събрани сини зеници насочени към тях (и тук нашият Девизе се представи блестящо), у тях не останаха никакви съмнения — англичанинът е.

Замълчах, докато премислях нещата смаян.

— А сега отивай при Кристофано — раздели се с мен Ато. — Той със сигурност ще има нужда от теб. Не го разпитвай за малкия театър, който той ми помогна да изиграем — срамува се, понеже се опасява, че изневерява на принципите на своята професия. Греша, но по-добре да го оставим да си мисли, каквото иска.

* * *

След като отидох при него, Кристофано сподели с мен ободрителни новини: беше разговарял с хората на полицейския началник и ги бе убедил, че състоянието на цялата група е добро. После бе дал личната си гаранция, че каквото и друго да се случи, ако е от значение, незабавно ще бъде съобщено на един пратеник, който всяка сутрин щеше да идва до странноприемницата, за да получава сведения за положението от самия Кристофано. Това ни освобождаваше от задължението да се представяме на проверка, както бяхме правили (с такива усилия) досега.

— При други условия нямаше да бъдат възможни такива облекчения — каза лекарят.

— Какво имате предвид?

— Знам как постъпиха властите в Рим по време на чумата от 1656-та. Веднага, щом се разбра, че в Неапол е имало случаи на подозрителни заболявания, бяха затворени всички пътища между двата града и бе забранен всякакъв превоз на хора или стоки от останалите

гранични земи. В четирите посоки на папската държава бяха изпратени съответен брой комисари, за да надзирават приложението на мерките за здравеопазване, подсили се охраната на крайбрежието, за да се ограничи или попречи на акостирането на кораби, докато в Рим някои от градските врати своевременно бяха залостени, а на онези, които останаха отворени, бяха сложени непристъпни решетки, за да се ограничи преминаването на хора само до най-спешните случаи.

— И всичко това не бе достатъчно, за да спре заразата?

Било вече прекалено късно, обясни печално лекарят. Един неаполитанец, продавач на риба, някой си Антонио Чоти, бил пристигнал от Неапол в Рим още предния месец март, за да избяга от обвинение в убийство. Намерил убежище в една странноприемница в Трастевере, в квартала Монтефиоре, където внезапно се разболял. Жената на ханджията (Кристофано бе узнал тези подробности в разговори с някои възрастни свидетели на събитията) веднага наредила продавачът на риба да бъде пренесен в болницата „Свети Йоан“, където младежът умрял няколко часа след приемането му. При аутопсията не бил открит никакъв повод за притеснение. Няколко дни по-късно обаче умряла жената на ханджията, а после майката и сестрата на жената. И в този случай лекарите не открили следи от чумна зараза, но все пак се взело решение, предвид прекалено очевидното съвпадение, ханджията и слугите му да бъдат изпратени в лазарета. Трастевере бил отделен с постове и ограждения от останалата част на града. Специалната Конгрегация по Здравеопазването била свикана, за да се заеме с този спешен случай. Били създадени комисии във всеки квартал, съставени от свещеници, благородници, лекари и нотариуси, които преброили всички жители на града, отбелязвайки занаята, нуждите, здравословното състояние на всеки, именно за да дадат на Конгрегацията по Здравеопазването възможността да има ясен поглед върху положението. Наредено било да се посещават домовете и да се оказва помощ в определени дни.

— Но сега всички в града изглежда мислят единствено за битката при Виена — отбеляза Кристофано, — и нашите трима стражи ми казаха, че наскоро папата бил забелязан, проснат на земята пред разпятието, да плаче от ужас и страх за съдбините на цялото християнство; а щом папата плаче, така смятат римляните, то всички трябва да треперим.

Лекарят добави още, че отговорността, която бе поел на плещите си, беше изключително тежка и падаше също и върху моите рамене. Отсега нататък трябваше да следим с още по-голямо внимание всяка промяна в здравето на наемателите. А от друга страна, всеки пропуск, допуснат от двамата ни (той със сигурност щял да съобщи за моите евентуални прояви на безотговорност) щял да ни навлече тежки санкции. Особено прилежно трябвало да следим никой, и на никаква цена, да не може да напуска страноприемницата до края на карантината. Така или иначе, за да осигурят необходимия контрол двамата часови, бяха постоянно на пост и внимаваха някой да не се опитва да извади гвоздеите от гредите и да не се спусне от прозорците.

— Ще ви служи във всичко — казах на Кристофано, за да му хвърля прах в очите, докато вече с нетърпение очаквах падането на нощта.

Прекъсването на проверките, макар и добре дошло, беше провалило плана, който скроихме заедно с Ато Мелани, да надникнем в Библията на отец Робледа. Осведомих дискретно абата, като му пъхнах една бележка под вратата и след това се върнах в кухнята, тъй като се страхувах, че Кристофано (който минаваше от стая в стая, за да преглежда пациентите) можеше да ме изненада в разговор с абата.

Кристофано обаче ме извика в стаята на Помпео Дулчибени, на първия етаж. Благородникът от Фермо страдаше от пристъп на ишиас. Заварих го скован на леглото, легнал на една страна, да се моли на лекаря да го изправи на крака възможно най-бързо.

Кристофано умислено опипваше краката на Дулчибени. Вдигаше единия и същевременно ми нареждаше да сгъна другия — при всяко такова движение, лекарят спираше в очакване на реакцията на болния. Всеки път, когато той извикваше, Кристофано тържествено кимваше с глава.

— Разбрах. Ще ни трябва един кралски компрес с испанска муха. Момче, докато го приготвям, намажи цялото му ляво бедро с този балсам — каза той и ми подаде едно шишенце.

После осведоми Дулчибени, че ще трябва да носи осем дни кралския компрес.

— Осем дни! Искате да кажете, че ще остана неподвижен толкова дълго време?

— Разбира се, че не: болката ще намалее много по-рано — отвърна лекарят. — Ясно е, че няма да можете да тичате. Но какво от това? Докато трае карантината, и без това нямате какво да правите, освен да си въртите палците.

Дулчибени само измърмори нещо. Явно бе в твърде лошо настроение.

— Успокойте се — добави Кристофано, — има хора, които хем са по-млади от вас, хем вече са измъчени от болестки: отец Робледа не го показва, но от няколко дни го мъчи ревматизмът. Сигурно има прекалено крехко здраве, защото странноприемницата изобщо не ми изглежда влажна, а и тези дни времето е хубаво и сухо.

При тези думи подскочих. Моите подозрения към Робледа се изостриха. Междувременно забелязах с отвращение, че лекарят беше измъкнал от чантата си едно бурканче, пълно с умрели мухи. Извади две от тях, със зелено-златист цвят.

— Кантариди — каза, размахвайки насекомите под носа му, — наречени още испански мухи, мъртви и изсушени. Чудесен лек за мехури. А също и афродизиак.

Като каза това, започна да ги кълца внимателно върху една навлажнена марля.

— Значи, йезуитът има ревматизъм — възкликна Дулчибени. — Много хубаво — така ще спре да си вре носа навсякъде.

— Какво искате да кажете? — попита Кристофано, зает с испанските мухи.

— Не знаете ли, че Христовото братство е гнездо на шпиони?

Сърцето ми се качи в гърлото. Трябваше ми да узная още. Но Кристофано изглежда не беше привлечен от темата, и твърдението на Дулчибени щеше да отmine незабелязано.

— Нали не говорите сериозно? — намесих се тогава настоятелно.

— И още как! — подхвана Дулчибени.

По неговите думи, йезуитите не само били майстори в изкуството на шпионажа, но даже претендирали, че то е привилегия на ордена им и че всеки, който го прилага без изричното им разрешение, трябвало да бъде сурово наказан. Преди да се появят йезуитите, другите религиозни ордени също бяха имали своя дял в интригите около Светия престол. Но откакто следовниците на свети Игнаций се

бяха заели с шпионския занаят, те надминали всички. Станало така, защото папите открай време винаги са имали остра нужда да проникват и в най-потайните дела на владетелите. С пълното съзнание, че никой никога не бе имал толкова успехи в шпионското поприще, колкото йезуитите, те ги направили герои — изпратили ги в най-важните градове, облагодетелствали ги с привилегии и були и ги издигнали над всички останали ордени.

— Извинете — възпротиви се Кристофано, — но как така йезуитите се справят толкова добре? Те не могат да общуват с жени, които обикновено са доста приказливи, нямат право да общуват с престъпници и лица с ниско положение, а освен това...

Обяснението било просто, отговори Дулчибени: папите поверили на йезуитите тайнството на изповедта, и то не само в Рим, а и във всички градове на Европа. Посредством изповедите йезуитите можели да се вмъкнат в мислите на всички — бедни и богати, крале и селяни. Но най-вече по този начин узнавали склонностите и настроенията на всеки държавен съветник или министър — с добре изучени реторични похвати, изтръгвали от дълбините на сърцето всички мисли и желания, които жертвите им хранели тайно.

За да могат да се посветят изцяло на изповедите и да трупат все по-големи богатства, те получили от Светия престол освобождаване от останалите си задължения. Междувременно жертвите налапвали въдицата. Кралете на Испания например имали открай време йезуити за изповедници и настояли техните министри да сторят същото — по всички земи, подчинени на Испания. Други владетели, които до този момент бяха живели, без да познават коварството на йезуитите, оттам започнали да вярват, че отците притежавали някакво особено достойнство по отношение на изповедта. Малко по малко последвали примера на испанските крале и също избрали йезуитите за свои изповедници.

— Но някой така или иначе трябва да ги е разкрил — възрази лекарят, докато продължаваше да мачка испанските мухи с малкия си скалпел.

— Със сигурност. Но след като играта им била разкрита, те се поставили в услуга на едните или на другите владетели, в зависимост от случая, винаги готови на предателство.

Ето защо всички ги обичат и всички ги мразят, каза Дулчибени: мразят ги, защото служат на всички като шпиони; обичат ги, защото не знаят къде да намерят по-добри шпиони за собствените си цели; обичат ги, защото се предлагат доброволно за шпиони; мразят ги, защото по този начин удържат най-голямата полза за своя орден и нанасят най-голяма вреда на всички останали.

— В крайна сметка е вярно — завърши благородникът, — че йезуитите заслужават изключителното право върху шпионажа: останалите в общи линии се провалят, още преди да са започнали. Йезуитите обаче, когато решат да следят някой нещастник, се залепват за него като пиявици и повече не се пускат. По време на бунта в Неапол беше чиста наслада да ги видиш как шпионират за вицекраля срещу Мазаниело^[14] и за Мазаниело срещу вицекраля, и то с такова умение, че никой от двамата не забелязваше нищо; а те извличаха полза и от единия, и от другия...

Кристофано сложи на Дулчибени кралския компрес, наръсен с парченцата от испанската муха, и двамата се разделихме с него. Бях погълнат от мислите си: намекът на лекаря за странния ревматизъм на отец Робледа, и после откритието, че на йезуита-испанец в семинарията са преподавали по-скоро как да шпионира, отколкото да се моли, потвърждаваха все повече подозренията ми към Робледа.

Накрая вече възнамерявах да се оттегля (имах истинска нужда от почивка след трудностите на безсънно преминалата нощ), когато забелязах, че йезуитът беше излязъл от стаята си, придружен от Кристофано, за да отиде до ямата, близо до кухнята, където трябваше да се извършат органичните изхвърляния. Пред подобен златен случай, мисълта и действието се сляха в едно: тихичко се придвижих до втория етаж, побутнах леко вратата на стаята на йезуита, и се шмугнах вътре. Прекалено късно — стори ми се, че чувам стъпките на отец Робледа, който се изкачваше по стълбите.

Изскочих навън и бързо се върнах към стаята си, разочарован неуспеха.

* * *

Първо отидох да посетя моя господар, когото намерих полуотпуснат на леглото. Трябваше да му помогна да си облекчи стомаха, зададе ми няколко объркани и измъчени въпроса за своето здравословно състояние, понеже, изфъфли той, лекарят от Сиена се отнесъл с него като с малко дете, и скрил истината. Аз опитах на свой ред да го успокоя, след което му дадох да пие, нагласих го добре между завивките, погалих го по главата, и той скоро задряма.

Вече можех да се заключа в стаичката си. Измъкнах изпокъсания си дневник и, крайно уморен, записах — малко разбъркано, ако трябва да бъда искрен — последните събития.

Когато и аз най-накрая се отпуснах на леглото, нуждата от почивка влезе в конфликт с нашествието от мисли, които напразно опитвах да се подредят в едно по-смислено и последователно цяло. Страницата от Библията, намерена от Угонио и Чаконио, може би бе притежание на Робледа, който я беше изгубил в подземните проходи под площад „Навона“: следователно по всяка вероятност той беше крадецът на ключовете, или най-малкото имаше достъп до тези подземия. Помощта, която бях оказал на абат Мелани, ми бе струвала голяма уплаха, дори без да говорим за сборичкването с двамата смрадливи корписантари. И все пак именно абатът беше намерил изход от ситуацията, и то само с една проста лула, представена за пистолет. Успех, който впоследствие бе постигнал и със сценката за пред стражите, с която избегнахме опасността да бъде обявена чумна зараза, даже напротив — контролът щеше значително да отслабне. Почувствах, че недоверието, което бях хранил спрямо абат Мелани, полака-лека се размиваше благодарност и възхищение — дотолкова, че очаквах с трепет момента, в който щеше да продължи издирването на крадеца — почти със сигурност още същата тази нощ. Беше ли фактът, че абатът бе заподозрян в шпионаж и политически интриги, по някакъв начин в ущърб на всички ни? Даже обратното, казах си: благодарение на неговите хитрости наемателите избегнаха ужасяващото интерниране в лазарет. При това той ме бе направил съпричастен на своята мисия и това доказваше доверието му в мен. Беше отмъкнал писмата от къщата на Колбер като истински крадец, но подобни задачи бяха непосредствено и незаличимо последствие от неговата служба при краля на Франция. Потърсих се от отвращение, когато в мислите си внезапно изникна гнусната маса от човешки останки, която се

изсипа върху мен от купчината на Чаконио, и изведнъж бях обзет от преливаща благодарност към абат Мелани. Рано или късно, мислех си, като вече почти се оставях на дрямката, нямаше да се удържа и щях да разкажа на останалите наематели за неговата ловкост, с която взе надмощие над двамата корписантари и ги държа под око — с равно количество обещания и заплахи. Така, представях си аз, трябваше да действа един специален агент на френския крал и съжалявах, задето все още не притежавах необходимите знания и опит, за да опиша по достойнство тези чудни деяния. Мрежа от тайни проходи под града, един специален агент на френския крал в изпълнено с опасности преследване на негодници, група благородни мъже — превърнати в затворници поради една загадъчна смърт, и заради съмнение за чумна зараза. И накрая, Главният интендант Фуке, считан за мъртъв, но неколккратно засичан в Рим от доносниците на Колбер. Вече почти надвит от умората, помолих небето един ден, когато стана вестникар, да мога да пиша за също толкова интересни събития.

Вратата (която всъщност трябваше да затворя по-внимателно) се отвори със скърцане. Обърнах се за миг, колкото да забележа как една сянка бързо се скрива зад стената.

Скочих, за да изненадам неканения посетител и излязох в коридора. Забелязах някакъв силует на няколко крачки от вратата. Беше Девизе, който държеше в ръка китарата си.

— Вече спях — каза аз възмутено, — а и Кристофано забрани да излизаме от стаите си.

— Виж — каза той и посочи към пода, където бе поведът за неговото посещение.

Мигновено си дадох сметка, че ходя по килим от хрускащи трошици, чието постоянно шумолене бе съпътствало стъпките ми от момента, в който станах от леглото. Поставих длан на пода.

— Изглежда, че е сол — каза Девизе.

Поднесох една от трошиците към езика си.

— Точно сол е — потвърдих притеснено, — но кой я е поръсил на земята?

— Според мен е бил... — каза Девизе, но докато изричаше името, ми подаде китарата и последните му думи потънаха в тишината на нощта.

— Какво казахте?

— Това е за теб — каза той с тънка иронична усмивка, връчвайки ми инструмента, — понеже ти харесва как свиря.

Бях трогнат. Не бях убеден, че бих успял да възпроизведа с помощта на тези тънки корди някакъв приятен звук, или дори някоя нежна, приятна за ухото мелодия. Защо пък да не опитам направо с онази вълшебна мелодия, която бях чул да изпълнява музикантът-французин? Реших веднага да пробвам, така, пред него, макар да знаех, че със сигурност се излагам на неговите подигравки. Вече разучавах акордите с лявата ръка, докато с другата изпитвах деликатната упоритост на струните на инструмента, така обичан от Всехристиянския крал, когато бях прекъснат от едно колкото познато, толкова и неочаквано докосване.

— Дошъл е при теб — рече Девизе.

Един красив котарак с тигрова окраска и зелени очи, молец се за малко храна, се въртеше около мен и просеше храна, търкайки с нежна настойчивост опашката си в прасеца ми. Бях още по-притеснен от това непредвидено посещение. Ако котаракът се беше промъкнал в странноприемницата, казах си, то вероятно съществуваше някакъв друг път за контакт с външния свят, който абат Мелани и аз все още не бяхме открили. Вдигнах очи, за да споделя мислите си с Девизе. Беше изчезнал. Някой разтърси леко рамото ми.

— Не трябваше ли да се заключиш?

* * *

Отворих очи. Бях в леглото си. От съня ме бе изтръгнал Кристофано, който настояваше да приготвя и да разнесе вечерята. Без ентузиазъм и още сънен, се откъснах от моите съновидения.

След като подредих набързо кухнята, приготвих супа от ангинар в бульон от чирози с добър зехтин, лук, грах и маруля, увита в резенчета свинско. Добавих по едно дебело парче сирене и половин фолиета разредено с вода червено вино. Върху всичко, както си бях обещал, посипах обилно канела. Самият Кристофано ми помогна да разнесе яденето, заемайки се лично да нахрани Бедфорд, докато аз трябваше да раздам вечерята на всички останали и преди всичко да помогна на моя господар.

Когато свърших да храня Пелегрино, почувствах осезателната нужда от малко свеж въздух. Дългите дни, прекарани на затворено най-вече в кухнята със закованата врата и решетката на прозореца, между парите на готвещите се ястия, които постоянно се виеха над печката, стягаха гърдите ми. Затова реших да отида за малко в моята стаичка. Отворих прозореца, който гледаше към уличката, и се подадох навън: през този слънчев следобед от края на лятото навън нямаше жива душа. Единствен часовият се прозяваше лениво, гален от слънцето, на ъгъла с „Улицата на Мечката“. Опрях лакти на перваза и поех дълбоко дъх.

— Но рано или късно турците ще се изправят срещу най-могъщите владетели на Европа.

— О, така ли? И с кого по-точно?

— Ами с Всехристиянския крал например.

— Е, тогава ще имат сгоден случай да си стиснат ръцете, без да трябва повече да се крият.

Гласовете, разпалени, но предпазливо приглушени, принадлежаха без съмнение на Бреноци и Стилоне Приазо. Идваха от втория етаж, където техните стаи, делени от една стена, разполагаха със съседни прозорци. Наведох се предпазливо, за да надзърна: същи Пирам и Тизба^[15], двамата бяха намерили лесен начин да общуват скришом от строгия надзор на Кристофано. И единият, и другият с неспокоен и любопитен характер, а освен това любители на приказките от какъвто и да е род, те даваха по този начин израз на неспирните си тревоги.

Попитах се дали не ми е паднал случай да се възползвам от тази неочаквана ситуация: както не ме виждаха, вероятно бих могъл да дочуя някое и друго сведение в повече относно тези две странни личности, единият от който се бе оказал беглец. И, кой знае, можеше да узная и някоя полезна подробност за нелеките разследвания, в които подпомагах абат Мелани.

— Луи XIV, врагът на християнството. Друг път турците! — обяви междувременно Бреноци с неспокоен и жлъчен глас. — Добре знаете, че при Виена се воюва за спасението на целия християнски свят и всеки владетел би трябвало да иде на помощ на града. За жалост краля на Франция не пожела да окаже помощ. Но това не е случайно, не, не е случайно.

Както вече казах и както бях разбрал в общи линии напоследък от приказките на хората и от новините, съобщени ми от посетителите на странноприемницата, Нашият Господар, Инокентий XI бе положил огромни усилия, за да сформира Свещен съюз срещу Турчина. На призива му беше отговорил кралят на Полша, изпращайки четиридесетхилядна войска, която се прибави към шейсетте хиляди, събрани във Виена от императора, преди сам той да избяга най-позорно от собствения си град. Към праведния кръстоносен поход впоследствие се бе присъединил и смелият херцог на Лотарингия. Разказваше се също, че към Виена междувременно са се упътили единадесет хиляди баварски войници. Турците обаче разполагаха с помощта на „куруците“, всяващите страх унгарски вероотстъпници, които, след като бяха скъсали уговорката с императора, опустошаваха беззащитните села в равнината между Будапеща и Виена. Без да се брои фаталната подкрепа, която османците можеха да намерят в лицето на заразата — в действителност едно чумно огнище, изглежда тлееше между обсадените, вече почти довършени от кървавата дизентерия.

Решителната помощ за християните би могла да пристигне от Париж. Но кралят на Франция, припомни Бреноци, изобщо не се помръднал.

— Какъв срам! — съгласи се Стилоне Приазо. — А на всичкото отгоре е най-могъщият владетел в Европа, и прави винаги, каквото му изнася. Всеки ден си измисля някой нов поход я към Лотарингия, я към Елзас...

— А когато силата не стига, използва подкупи. То и без туй се знае — кралят на Франция си е купил даже трима други крале, като онова мекотело Чарлз Втори Английски.

— Каква гадост, голяма гадост. Може би вие имате право: у християнските владетели Франция предизвиква повече страх от турците — отбеляза Стилоне Приазо.

— Ама разбира се! По-добре Мохамед, отколкото французите. Изстреляха хиляда гюлета по Генуа, само задето не била изпратила поздрав от сушата към техните кораби, когато минавали оттам.

Бреноци се спря, може би наслаждавайки се на безутешното изражение, което, представих си, сигурно се бе изписало по лицето на

неаполитанеца. Стилоне, от своя страна, не закъсня да продължи разговора с други мрачни наблюдения.

Провесих се внимателно от моята надеждна позиция и ги загледах скришом: разгорещени от разговора, двамата си възвръщаха живеца, загубен в мрака и самотата, страстта към политиката сякаш прогонваше страха от чумата. Но не се ли случваше същото и с останалите наематели на странноприемницата, когато моето посещение или това на лекаря, заедно с горещите пари, ароматизираните масла и леките масажи, им развързваха езика и изваждаха най-съкровенията им мисли на бял свят?

— В цяла Европа — подхвана Стилоне Приазо — единствено принц Уилям Оранжки, който впрочем постоянно търси заеми, успя да спре французите, които имат планини от пари, за да се стигне до Ниймегенския мир^[16].

Отново в разговорите на нашите наематели се появяваше холандецът Уилям Оранжки, чието име се бе появило в бълнуванията на Бедфорд и впоследствие ми бе разяснено от абат Мелани. Интригуваше ме този благороден и беден Давид, чиято войнска слава беше съпътствана от слуховете за неговите дългове.

— Докато манията за завоевания на Всехристиянския крал не бъде задоволена — настоя Бреноци, — в Европа няма да има мир. А знаете ли кога ще стане това? Когато на главата на френския крал блесне императорска корона.

— Имате предвид Свещената Римска империя, предполагам.

— Ясно е като бял ден! Да стане император — това иска Луи. Иска короната, която Карл Хабсбургски отне на Франсоа I, неговия дядо, единствено с помощта на финансови маневри.

— Да, да, подкупвайки принцовете-електори, струва ми се...

— Браво, добра памет. Ако Карл Хабсбургски не ги беше купил, днес императорът щеше да е французин. Но сега той си иска обратно тази корона. Ето защо на Франция ѝ е толкова изгодна инвазията на турците — ако те натиснат Виена, империята отслабва на изток, докато Франция се разширява на запад.

— Наистина! Империята все едно е притисната в клещи.

— Точно така.

Ето защо, продължи Бреноци, когато Инокентий XI бе призовал европейските владетели да се обединят срещу турците, Всехристиянският крал, Първородният син на Църквата, бе отказал да изпрати войски, независимо че всички християнски владетели го бяха молили настойчиво. Кралят на Франция даже бе поставил на императора едно срамно условие — че щял да остане неутрален, ако му се признаят всички разбойнически завоевания.

— И на всичкото отгоре има наглостта да определи като „умерени“ своите искания. Но императорът, който при това е затънал до гуша в проблеми, не се огъна. Сега Всехристиянският крал се въздържа от враждебни действия, но да не мислите, че го прави от скрупули? Не! Всичко това е тактика. Очаква Виена да се изтощи напълно. Това ще улесни играта му. Още в края на август се говореше, че френските армии са готови отново да тръгнат срещу Нидерландия.

Ако Бреноци можеше да прочете по лицето ми тежките мисли, които събуждаше подобно разсъждение! Подслушвах разговора на двамината и преглъщах горчиво: на какъв ужасен владетел беше обещал услугите си Ато Мелани? Към абата, безполезно е да го отричам, се бях привързал невъзвратно, и въпреки възходите и паденията, все още не се бях отказал да го смятам за мой учител и водач.

Така отново ставах жертва на собствената си страст за разследвания и познание, и ми се случваше да узная, за свое съжаление, неща, за които бих предпочел никога да не чувам и думичка.

— О, но това не е нищо — добави Бреноци почти с изсъскване. — Знаете ли най-новото? Сега турците защитават френските търговски кораби от пиратите. Така днес търговските пътища към Изтока са в ръцете на Франция.

— И какво ще спечелят турците в замяна?

— О, нищо — подсмихна се иронично Бреноци, — може би само... победата при Виена.

Веднага след като жителите се затворили зад градските стени, разясни после Бреноци, турците прокопали цяла мрежа от окопи и подземни галерии, която достигала до градските стени и заложили в тях изключително мощни взривни вещества, пробивайки на няколко

пъти укрепленията. Добре, но тази техника е същата, на която са майстори френските инженери и военни тактици.

— В общи линии искате да кажете, че французите действат в съгласие с турците — заключи Приазо.

— Не съм аз този, който твърди подобно нещо — казаха го всички военни експерти в християнския лагер при Виена. Войските на Всехристиянския крал бяха научили техниката да използват окопи и галерии от двама войници на служба във Венеция, по време на отбраната на Кандия^[17]. Тайната после беше стигнала до Вобан, военен инженер на Всехристиянския крал. Вобан я усъвършенствал: вертикални изкопи, посредством които да се пренасят напред мините, и хоризонтални окопи, чрез които войските да могат да преминават от една точка на бойното поле до друга. Това е смъртоносно оръжие: в мига, в който се отвори удобно място за пробив, се прониква в обсадения град. Сега, при Виена, ненадейно се оказа, че турците са майстори в същата тази техника. Мислите ли, че е случайно?

— Говорете по-тихо — смъмри го Стилоне Приазо. — Не забравяйте, че тук наблизо е абат Мелани.

— Ах, да. Този шпионин на Франция, дето е толкова абат, колкото е абат и граф Дьонхоф. Имате право, да спрем дотук — каза Бреноци и след като се сбогуваха, двамата се оттеглиха в стаите си.

Сенките над Ато се сгъстяваха. Какво означаваше тази забележка, която намесваше в играта някаква непозната личност? Докато затварях прозореца, отново ми дойде наум невежеството на Мелани в Библейската материя. Доста любопитно, помислих си аз, за един абат.

— Китара, котка и сол — засмя се доволна Клоридия. — Така вече е по-добре.

Бях подредил кухнята с една-единствена мисъл — да се върна при нея. Тягостните забележки на Бреноци налагаха със сигурност допълнителна среща с абат Мелани, но за това беше нощта, когато самият той щеше да почука на вратата ми, за да ме заведе отново в подземните галерии. Бях раздал набързо хранителните припаси на останалите затворници, измъквайки се от онези, които (като Робледа и Девизе) се бяха опитали да ме задържат под различни претексти. От друга страна беше много по-важно, да мога да поговоря още веднъж с

хубавата Клоридия — нещо, което сторих с извинението, че искам да ми се изтълкува втория любопитен сън, който бях сънувал, откакто вратите на странноприемницата бяха заключени от стражите.

— Да започнем от разпръснатата сол — каза Клоридия — и те предупреждавам, че това не е добър знак. Означава убийство или спънки пред нашите намерения.

Клоридия прочете разочарованието на лицето ми.

— Но всеки отделен случай трябва добре да се преценява — добави тя, — защото не е казано, че това тълкуване се отнася до сънуващия. В твоя сън, например, би могло да се отнася до Девизе.

— А китарата?

— Означава голяма меланхолия или работа без признание. Като някой селянин, който работи здравата цяла година, без накрая да получи удовлетворение. Или някой превъзходен художник, или архитект, или музикант, чийто творби никой не познава и той остава завинаги забравен. Виждаш, че е почти синоним на меланхолия.

Бях покрусен. В един и същ сън два доста лоши символа, към които, обяви Клоридия, се добавяше и трети.

— Котаракът е изключително ясен знак — прелюбодеяние и похот — каза тя накратко.

— Но аз нямам жена.

— За да бъдеш похотлив, не е нужно да си женен — отвърна Клоридия, навивайки лукаво едно кичурче коса върху бузата си, — а що се отнася до прелюбодеянието, помни — всеки знак трябва да бъде внимателно преценяван.

— И как? Ако не съм женен, съм си ерген и толкоз.

— Ама ти наистина нищо не знаеш — скара ми се нежно Клоридия. — Сънищата могат да бъдат тълкувани и по напълно противоположен начин на това, което представят. Затова и са безпогрешни, защото може едновременно да предположат всички „за“ и всички „против“.

— Но така въз основа на един сън може да се каже какво ли не и после точно обратното... — възразих аз.

— Така ли? — отвърна тя, оправяйки си косата зад тила, повдигайки, с широко движение на ръцете, кръглите и твърди куполи на гърдите си.

Седна на едно столче, а мен остави да стоя прав.

— Моля те — каза тя, след като развърза кадифената лентичка, украсена с камей, която носеше на врата си — постави ми я добре, понеже пред огледалото не успявам да се оправя. Нагласи я малко по-надолу, но не много. И внимавай, кожата ми е изключително чувствителна.

Сякаш за да улесни задачата ми, тя държеше ръцете си широко разперени зад главата, излагайки по този начин на показ почти изливащата се от деколтето гърд, стотици пъти по-цветуца от градините на Квиринала и хиляди пъти по-съвършена от купола на „Свети Петър“.

Забелязвайки промяната в цвета на лицето ми от неочакваната гледка, Клоридия не обърна внимание на моето възражение. Продължи като че не се беше случило нищо, докато се потях с ръце около шията ѝ.

— Според някои сънищата, които предхождат изгрева на слънцето, се отнасят до бъдещето; тези, които ни спохождат, докато слънцето грее, се отнасят до настоящето; и накрая тези, които следват изгрева на слънцето, се отнасят до миналото. Сънищата са по-сигурни през лятото и зимата, отколкото през есента и пролетта; и най-вече при изгрева на слънцето, отколкото през който и да е друг час на денонощието. Други казват, че сънищата, сънувани около Коледа и Благовещение предвещават ясни и дълготрайни неща, докато тези, които сънуваш по време на подвижните празници (като Великден) предвиждат променливи неща, на които малко можем да се надяваме. Други пък... Ах, не, така не е добре, прекалено ми стяга. Ама защо ти треперят ръцете? — попита тя с лукава усмивка.

— Всъщност почти привърших, не исках...

— Спокойно, спокойно, имаме на разположение толкова време, колкото искаме — намигна тя, след като забеляза, че се бях провалил за пети пъти с възела. — Други пък — продължи Клоридия, разголвайки прекомерно врата си и повдигайки още повече гърдите си към ръцете ми — казват, че в Бактрия^[18] се намира един вид камък, наречен Евметрис, който, ако го сложиш под главата си по време на сън, превръща сънищата в ясни и сигурни предзнаменования. Някой използват само ефимерни средства: аромат от мандрагора и мирта, вода от върбинка или лаврови листа, стрити на прах и положени под главата. Но има и такива, които препоръчват котешки мозък, смесен с

изпразнения от прилеп, завързан в червена кожа, а други пълнят смокиня с екскременти на врабче и прах от корал. Повярвай ми, за нощните видения всички тези средства са много, много възбуждащи...

Ненадейно тя хвана ръцете ми между своите и ме погледа развеселено — още не бях успял да направя възела. Пръстите ми, смешно оплетени в лентичката, бяха ледени; нейните — горещи. Лентичката падна в деколтето ѝ и изчезна. Някой трябваше да я извади оттам.

— В общи линии — продължи тя, стискайки ръцете ми, без да откъсва погледа си от моя, — важно е да се сънуват ясни, точни, дълготрайни, истински сънища и за всяка цел си има средство. Ако сънуваш, че не си женен, това може да значи точно обратното, сиреч че скоро ще бъдеш. А може да означава, че не си женен и толкоз. Разбра ли?

— Но в моя случай не е ли възможно да се разбере дали съновидението е истина или означава противоположното? — попитах, почти останал без глас, с пламнали бузи.

— Разбира се, че е възможно.

— Защо не ми го кажете? — помолих, навеждайки, без да искам погледа си към ароматната пропаст, която бе погълнала лентичка та.

— Много просто, скъпи мой — защото не си платил. Усмивката ѝ изчезна, тя отблъсна грубо ръцете ми от гърдите си, извади лентичката и я завърза светкавично около врата си, като че ли никога не бе имала нужда от помощ.

Слязох по стълбите с най-тъжното усещане, на което е способна човешката душа, проклинайки целия свят, така неспособен да се прегъне пред моите желания, и пожелавайки ада, след като се бях оказал толкова неумел тълкувател. Сънищата, които аз нещастният бях споделил с Клоридия, се бяха изсипали, голи и беззащитни в скута на една куртизанка — как можах да забравя това? Как бях могъл да си въобразя, да бъда такъв глупак, че ще спечеля нейните ласки, без да следвам утъпкания път на заплащането? И как можех да се надявам, тъпак такъв, че точно пред мен тя щеше *liberaliter*^[19] да открие сърцето си и не само него, а не на други, хиляди пъти по-значими, заслужили и достойни за възхита? И после: не трябваше ли да предизвика подозрението ми нейната молба, и при двете срещи посветени на сънищата, да седна на леглото, докато тя се настаняваше

на стол в края на ложето, зад раменете ми? Подобна неразбираема и подозрителна молба трябваше да ми напомни естеството на кратките ни срещи, за жалост — изцяло меркантилно.

Поради тези тъжни мисли, веднага щом слязох по стълбите и се упътих към стаята си, фактът, че заварих пред вратата си, вече изнервен от краткото чакане, абата Ато Мелани, предизвика мигновено удовлетворение. Абатът, рискувайки да издаде на Кристофано нашата уговорка, не можа при пристигането ми да удържи една звучна кихавица.

[1] дихание от корема (лат.) ↑

[2] твърди сладки от брашно с мед, шоколад, стафиди, сухи смокини и парченца бадеми — (Бел.прев.) ↑

[3] Върху Йеремия (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] Оракулът на Кирил (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[5] Новият апокалипсис (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[6] една кошара и един пастир (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[7] Градът на Замъка (ит.) — (Бел.прев.) ↑

[8] прогонен неприятел (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[9] от ит. *Saggiare* — ловувам, прогонвам и *nemici* — неприятели — (Бел.прев.) ↑

[10] от възвишението на планината (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[11] веселието на кръста (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[12] на ит. *monte di pietà*, букв. планина на състраданието — (Бел.прев.) ↑

[13] последното предаване „на властта“, „на престола“ на Светата Римска Църква ще седне римският Петър, който ще води стадата в множество нещастия; и след като те преминат, градът на седемте хълма ще бъде разрушен и страшен съдник ще съди народа — (Бел.прев.) ↑

[14] Мазаниело (1620? — 1647 г.) — псевдоним на Томазо Аниело, неаполитански рибар, водил бунта на бедняците срещу испанските управници на Неапол. Вицекралят на Испания преговаря лично с Мазаниело и приема предложените от него реформи, но скоро след това Мазаниело загива при загадъчни обстоятелства, убит или от агенти на вицекраля, или от собствените си последователи. — (Бел.ред.) ↑

[15] Влюбени, живели във Вавилон, разделени от волята на родителите си и срещнали трагична смърт. Пирам и Тизба си говорели през една пролука на стената между къщите им. Историята на любовта им е възпята в „Метаморфози“ на Овидий — (Бел.ред.) ↑

[16] Ниймегенски мир — В Ниймеген през 1678–79 г. се подписват последователно мирните договори между Франция и Холандия, Франция и Испания и Франция и Свещената Римска империя. Сключвайки отделни мирни договори, Франция успява да извоюва надмощие над бившите си противници. — (Бел.ред.) ↑

[17] Главен град на о-в Крит, името е използвано и за целия остров. След дългогодишната обсада на Кандия (1645–1649 г.) остров Крит, който дотогава е венецианско владение, пада под ударите на турската войска и през последвалите два века е част от Отоманската империя. — (Бел.ред.) ↑

[18] Бактрия — историческа област в Азия, около средното и горно течение на река Амударя. (Бел.ред.) ↑

[19] свободно (лат.) — (Бел.прев.) ↑

ЧЕТВЪРТА НОЩ

14 СРЕЩУ 15 СЕПТЕМВРИ 1683

Този път преминахме, по-бързо и уверено поредицата от галерии под „Оръженосеца“. Бях взел със себе си счупената въдица на Пелегрино, но абат Мелани не беше съгласен да проверяваме тавана на проходите, както когато бяхме открили тайния отвор, който водеше в горната галерия. Очаквах ни на важна среща, напомни ми Мелани, и, имайки предвид обстоятелствата около нея, бавенето не ни бе от полза. После забеляза мрачното ми изражение и си спомни, че ме е видял да слизам от куличката на Клоридия. Засмя се развеселен и шепнешком запя:

*Надежда, по твоята бледност
разбрах надежда че няма.
И все пак — защо не преставаши
сърцето да галиш с измама?*

Нямах никакво желание да ми се подиграват и реших да накарам Ато да млъкне, като му зададох въпроса, който трептеше на езика ми, откакто бях чул думите на Бреноци. Абатът спря рязко.

— Дали съм абат? Що за въпрос?

Извиних се и казах, че никога не съм искал да му досаждам с неуместни питання, но че синьор Анджоло Бреноци се задържал дълго време на прозореца в разговор със Стилоне Приазо — разговор, пълен с разнообразни разкази и разсъждения, които засегнали множество точки, между които поведението на Всехристиянския крал по отношение на Високата порта и Светия престол, и измежду многобройните виждания, които бяха споделени, венецианецът между другото изразил мнението си, че Мелани е абат, колкото е абат някой си граф Дьонхоф.

— Граф Дьонхоф... я колко ми е умен! — изсъска сардонично Ато Мелани, а после побърза да обясни. — Ти, разбира се, нямаш ни

най-малка представа кой е Дьонхоф. Стига ти да знаеш, че става дума за дипломатическия представител на Полша в Рим, който през тези месеци на война с Турчина е страшно много зает. Само за да си дадеш сметка — парите, които Инокентий XI изпраща на Полша за войната срещу турците, преминават и през неговите ръце.

— И какво общо би трябвало да има с вас?

— Това е само долна и обидна инсинуация. Граф Ян Казимеж Дьонхоф изобщо не е абат: той е комендант на Ордена на Светия Дух, епископ на Чезена и кардинал от църквата на свети Йоан при Латинската порта. Аз пък съм абат на Бобек с грамота от Негово Величество Луи XIV, потвърдена от Кралския съвет. Бреноци има предвид, в общи линии, че аз съм абат само по волята на френския крал, а не на папата. Как така стигнаха до темата за абатите?

Преразказах накратко разговора между двамата — как Бреноци бе описал нарастващата сила на краля на Франция, как владетелят искал да се обвърже с Високата порта, за да затрудни императора и да осъществи по-лесно своите завоевателски цели, и как с този план си беше спечелил за враг папата.

— Интересно — коментира той, — нашият стъклар ненавижда Френската корона, а, ако съдим по враждебната оценка, не би трябвало да храни топли чувства и към моята скромна личност. Добре ще е това да не се забравя.

После ме погледна, присвивайки очи, очевидно недоволен. Знаеше, че ми дължи обяснение относно титлата си на абат.

— Знаеш ли какво е правомощието на регалия?

— Не, синьор Ато.

— Това е правото да се назначават епископи и абати и да се разполага с техните имуществата.

— Значи е правомощие на папата.

— Не, не, не, почакай! — спря ме Ато. — Отвори си добре ушите, защото това е едно от нещата, които ще ти послужат в бъдеще, когато ще бъдеш вестникар. Въпросът е деликатен — кой разполага с имуществото на Църквата, ако то се намира на френска земя? Кралят или папата? Внимавай, не става дума само за правото да се ръкополагат епископи, да се раздават облаги и църковни финансови правомощия, но също и за физическото притежание на манастири, абатства, земи...

— Всъщност... трудно е да се каже.

— Зная. В действителност папите и кралете на Франция се карат по този въпрос още от преди четиристотин години, защото, разбира се, никой крал не дава с лека ръка парче от собственото си кралство на папата.

— И проблемът разрешен ли е вече?

— Да, но мирът свърши, когато на Светия престол дойде сегашният папа, Инокентий XI. Всъщност през миналия век юристите най-накрая бяха достигнали до заключението, че правото на регалия се полага на краля на Франция. И дълго време никой не изрази съмнения по въпроса. Сега обаче се явиха двама епископи-французи (и не е случайно, че и двамата са янсенисти), които от ново повдигнаха въпроса и Инокентий XI мигновено ги подкрепи. Така че спорът започна отново.

— Значи, ако не беше Нашият Господар Папата, относно регалията нямаше да избухне нов спор.

— Ама разбира се! Само на него можеше да му дойде наум да смуцава отношенията между Светия престол и Първородния син на Църквата.

— От това, което чух, ми се струва, че вие, синьор Ато, сте назначен за абат от краля на Франция, а не от папата — заключих със зле прикрита изненада.

Той само измънка нещо в знак на съгласие и ускори крачка.

Бях твърдо убеден, че Ато Мелани нямаше желание да се задълбочава повече по темата. Аз обаче се бях освободил от едно съмнение, което беше добило форма, когато бях чул в кухнята Кристофано, Стилоне Приазо и Девизе да си разказват едни на други тъмното минало на Ато. Съмнение, което се бе засилило, когато разгледахме скъсаната страница от Библията, намерена от корписантарите. Неговите оскъдни познания за Светото писание сега идеално съвпадаха с новите разкрития относно правото на регалия, което позволяваше на краля на Франция да назначава за абат всеки, който му се понрави.

Следователно не се намирах пред истинско духовно лице, ами пред един обикновен певец кастрат, който бе получил титла и пенсия от Луи XIV.

— Не се доверявай прекалено на венецианците — подхвана точно в този миг Ато. — За да разбереш тяхната природа, е достатъчно да видиш как се отнасят с турците.

— Какво искате да кажете?

— Истината е, че венецианците, с техните галери, заредени с подправки, тъкани и стоки от всякакъв вид, винаги са търгували оживено с Турчина. Сега техните търговски преговори са в упадък, поради появата на конкуренти, много по-добри от тях, между които французите. Прекрасно мога да си представя какво още е казал Бреноци — че Всехристиянският крал се надява Виена да падне, за да може после да нахлуе в немските електорати и в империята, и накрая да си подели всичко с Високата порта. Ето защо Бреноци е споменал Дьонхоф: искал е да намекне, че най-вероятно аз съм тук, в Рим, за да работя в полза на някой френски заговор. Нали от този град, по волята на Инокентий XI, тръгват към Виена парите за издръжката на обсадените.

— А всъщност изобщо не е така — предположих, търсейки потвърждението му.

— Не съм тук, за да поставям клопки на християните, момче. А и Всехристиянският крал не заговорничи с Дивана — отвърна той сериозно.

— Диван?

— Същото е, като да кажеш Високата порта, турците де.

После добави важно:

— Помни: гарваните се движат на ята, орелът лети сам.

— Какво значи това?

— Значи да мислиш с главата си. Ако всички ти казват да тръгнеш надясно, ти върви наляво.

— Но според вас редно ли е да се съюзяваш с турците или не?

Измина един дълъг миг, след което Мелани, без изобщо да обърне погледа си към мен, каза кратко:

— Никакви скрупули не би трябвало да попречат на Негово Величество да поднови съюзите, които толкова крале християни преди него са сключвали с Портата.

После обясни, че християнските крале и княжества, които са сключвали редица договори с Отоманската империя, били десетки. Флоренция, например, беше повикала Мохамед II на помощ срещу

Фердинанд I, крал на Неапол. Венеция, за да прогони от Близкия изток португалците, които пречели на търговските ѝ пътища, си беше послужила със силите на султана на Египет. Император Фердинанд Хабсбургски бил не само съюзник, но и васал на Сюлейман, от когото измолил, с цената на срамно подчинение, възкачването си на трона на Унгария. Когато Филип II Испански потегля да завладее Португалия, той подарява владения на краля на Мароко, за да не се намесва, давайки така християнски земи в ръцете на неверниците, и то само, за да може да обере един крал-католик. Дори папите Павел III, Александър VI и Юлий II са молили за помощ Турчина, когато им е било необходимо.

Разбира се, от страна на свещениците-казуисти^[1] и в католическите училища многократно бил поставян въпросът дали християнските владетели са извършили грях. Но почти всички италиански, немски и испански автори не са на това мнение и в крайна сметка допускат, че един християнски владетел може да отиде на помощ на някой неверник срещу друг християнски владетел.

— Мнението им — подчерта абатът — се основава на авторитета и на логиката. Авторитетът идва от Библията — Авраам се е сражавал за царя на Содом, а Давид срещу израилевите синове. Да не говорим за съюзите на Соломон с цар Хирам и на макавеите с лакедемонците и римляните, които били езически народи.

Колко добре познаваше Библията Ато, помислих си, когато текстът имаше нещо общо с политиката.

— Логиката пък — продължаваше абатът убедително — се базира на факта, че Бог е създател на природата и на религията — а не може да се каже, че това, което е правдиво според природата, не е правдиво според религията, освен ако някое Божие наставление не ни задължава изрично да го смятаме за неправилно. В нашия случай не съществуват божествени норми, които осъждат подобни съюзи, особено когато те са необходими, а според закона на природата почтени са всички разумни средства, от които зависи нашето оцеляване.

След като приключи така това изложение на въпросната доктрина, абатът се спря и ме изгледа с поучително вдигнати вежди.

— Искате да кажете, че кралят на Франция може да се съюзява с Дивана в случай на законна самоотбрана? — попитах, обзет от

съмнение.

— Разбира се, за да опази своите владения и католическата вяра от император Леополд I, чиито жалки планове противоречат на всички божествени и човешки закони. Леополд всъщност се съюзи с еретическата Холандия, предавайки първи истинската вяра. Но тогава никой и зъб не обели. Обаче всички са готови да се нахвърлят срещу Франция, виновна само защото се е възпротивила срещу постоянната заплаха от Хабсбургите и от другите владетели на Европа. Луи XIV още от началото на своето управление се бори като лъв, за да не бъде смазан.

— Смазан от кого?

— Най-вече от Хабсбургите, които го ограждат от изток и от запад — от една страна Свещената Римска империя и Виена, от другата Мадрид, Фландрия и испанските владения в Италия, докато от север го застрашават еретическите Англия и Холандия — владетелките на моретата. И като че ли това не стига, ами и папата също му е враг.

— Но ако толкова държави настояват, че Всехристиянският крал представлява опасност за свободата на Европа, в това ще да има известна доза истина. Вие също казахте, че той...

— На онова, което аз ти казах за краля, сега тук изобщо не му е мястото. Никога не преценявай веднъж завинаги, а разглеждай всеки отделен случай, като че е първият в живота ти. Помни, че във взаимоотношенията между държавите не съществува абсолютното зло. И най-вече, никога не определяй почтеността на едната страна по виновността на другата — в повечето случаи и двете страни имат вина. И жертвите, щом преминат на мястото на палачите, ще извършват същите жестокости. Запомни това добре, защото иначе ще си останеш невежа в тази игра.

Абатът се спря, както че за да помисли, и въздъхна меланхолично.

— Не преследвай измамното слънце на човешката справедливост — поде той с горчива усмивка, — защото когато го достигнеш, там ще завариш единствено онова, от което си вярвал, че си избягал. Само Бог е справедлив. Пази се колкото можеш повече от онзи, който на висок глас изповядва правдивост и милосърдие, а окачествява съперниците си като демони. Такъв човек не е крал, а тиранин, не е владетел, а деспот, не е верен на Божието Евангелие, а на това на омразата.

— Толкова ли е да трудно да се различи! — извиках обезсърчено.

— По-малко, отколкото си мислиш. Казах ти: гарваните се движат на ята, орелът лети сам.

— Познаването на всички тези неща, ще ми послужи ли, когато стана вестникар?

— Не. Ще ти бъде в пречка.

Вървахме известно време, без да отворим уста. Сентенциите на абата ме бяха стъписали и аз ги обмислях мълчаливо отново. Особено ме беше изненадала разпалеността, с която Мелани защитаваше Всехристиянския крал, когото, докато ми разказваше за Фуке, ми бе представил като мрачен и безскрупулен. Възхищавах се на Ато, макар че младата ми възраст все още не ми позволяваше да схвана целия смисъл на ценните поуки, които току-що бях получил.

— И накрая знай — добави абат Мелани, — че кралят на Франция изобщо няма нужда да заговорничи срещу Виена — ако империята падне, то това ще стане заради малодушието на самия император Леополд: когато турците стигнаха прекалено близо до Виена, той избяга под закрилата на мрака като крадец, докато обезкураженият и изпълнен с ярост народ удряше с юмруци по каретата му. Това нашият Бреноци трябва да го знае добре, имайки предвид, че сред присъстващите на тази срамна сцена е бил и венецианският посланик във Виена. Можеш да слушаш Бреноци, ако искаш, но не забравяй, че когато папа Одескалки призова Европа да се обедини срещу османците, една-единствена друга сила освен французите се дръпна назад — Венеция.

И така, бях още веднъж принуден да замълча. Ато не само бе преобърнал по убедителен начин нападките на Бреноци по отношение на Франция, пренасочвайки ги към Леополд I и Венеция, но и беше осъзнал отлично какво подозрение стъкларят се бе опитал да събуди по отношение на него самия. Нямах обаче време да помисля върху това допълнително доказателство за мъдростта на моя спътник — вече бяхме стигнали до тъмната пещера, в която горе-долу един ден по-рано ни бяха уредили среща, Угонио и Чаконио. След няколко минути, според уговорката, се появиха двамата корписантари.

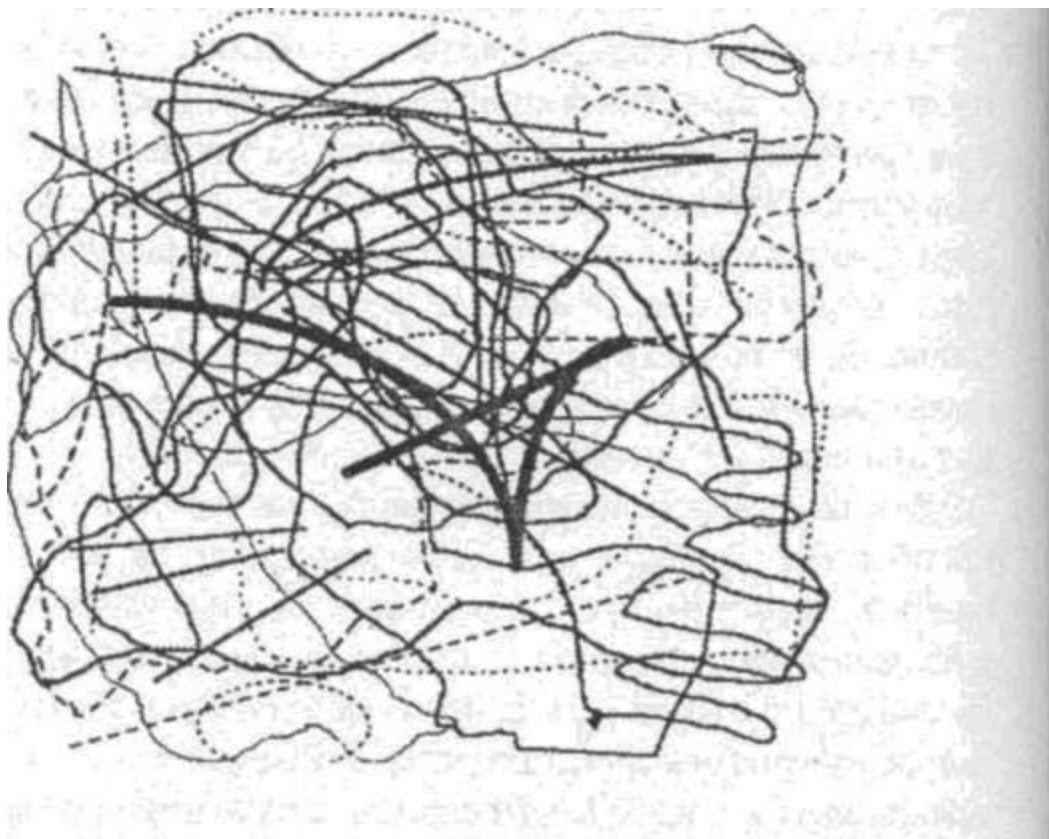
Както щях да забележа и впоследствие, никога не можеше да се разбере с точност откъде изникваха двете мрачни създания. Тяхното

пристигане обикновено биваше предизвестено от остър мирис на коза, на мухлясала храна, или на влажно сено, или още по-просто от вонята на просяците, които се влачеха по римските улици. След което в мрака бавно започваха да се очертават разкривените им силуети, които на човек, срещнал ги за първи път, биха се сторили като появата на същества от преизподнята.

* * *

— Това ли наричаш ти карта? — избухна, обхванат от ярост, абат Мелани. — Животни, ето какво сте вие. Момче, дръж това и го използвай, за да избършеш задника на Пелегрино.

Току-що бяхме седнали и четиримата около лампата, за да приключим сделката, уговорена предната нощ, и абат Мелани вече бе в плен на най-свирепа ярост. Подаде ми парчето хартия, което му беше дал Чаконио. След като го разгледах, самият аз не можах да скрия разочарованието си.

Бяхме направили уговорка с корписантарите — щяхме да им върнем страницата от Библията, която толкова им лежеше на сърцето, само ако ни изготвеха подробна карта на проходите, за които знаеха как се вият под града, като се започне с подземието на странноприемницата. Бяхме готови да изпълним обещанието си (също и защото Ато смяташе, че корписантарите можеха да ни бъдат полезни и при други случаи) и носехме със себе си изцапаното с кръв листче. Но в замяна бяхме получили само един мръсен парцал, който трябваше да е бил карта преди много време. Върху не го се виждаше само една лудешка плетеница от треперливи и невъзможни за разплитане линии. Често можеше да се издири началото им, но не и краят, а и те едва се различаваха от естествените гънки на парцалчето. То пък, погледнато отблизо, нямаше да издържи дълго време, преди да се нарони на хиляди парченца. Ато не беше на себе си и ми говореше като че двамата, които стояха пред нас, зашеметени от неговото неодобрение, изобщо не съществуваха.

— Трябваше да го очакваме. Който се рие по цял ден под земята като животно, не може да бъде способен на нещо друго. Сега, за да се движим тук долу, ще ни трябва тяхната помощ.

— Гфъррррлѐбх! — възпротиви се Чаконио, очевидно обиден.

— Млъкни, животно. Сега ме слушайте добре — ще си върнете вашето листче от Библията, само когато аз реша. Знам имената ви, приятел съм на кардинал Сибо, държавния секретар на папата. Мога да направя така, че да не ви бъде издавано никакво уверение за достоверността на реликвите, които намирате, и никой да не купува повече боклука, които изравяте тук долу. Така че ще ползваме тъй или иначе вашите услуги, с или без Малахия. Хайде сега, покажете ни как се излиза на открито.

Силен трепет на уплаха разтърси двамата корписантари. После Чаконио набързо излезе пред нашата групичка и ни посочи някаква неопределена точка в тъмнината.

— Не знам как го правят — прошепна Ато, усещайки притеснението ми, — но винаги намират пътя в мрака — като плъхове, без лампа. Да ги последваме, не се страхувай!

Излазът от пещерата под площад „Навона“, който използвахме благодарение на предводителството на двамата корписантари, се намираше горе-долу на противоположната страна на малкото

стълбище, по което се слизаше на площада на идване от „Оръженосеца“. За да се излезе оттам обаче, трябваше да се проврем през една толкова задушавашо тясна дупка, че самите Угонио и Чаконио, с достатъчно ужасяващо разкривен и обезобразен вид от гърбиците, трябваше да се кривят ужасно, легнали на земята, за да успеят да преминат. Ато кълнеше поради усилието и защото току-що си бе оцапал ръкавелите и хубавите червени чорапи с влажната пръст, по която трябваше да се влачим.

Странна гледка беше абатът — той прекарваше дните си заключен в стаята, а нощите под земята, но се обличаше винаги в най-скъпи тъкани: атлаз от Генуа, серж, испански ратин, бурат, папалина на райета, вълна от Фландрия, дрогето, ирландски лен, всичко общито с фина бродерия — малки бодове, кръгчета, ръбчета, украсени с ресни, дантели, пискюли, фльонги и нашивки. В действителност той нямаше ежедневни дрехи в сандъците си и така обричаше тези прекрасни произведения на нещастен и преждевременен край.

Когато се провряхме през дупката, се озовахме в едно подземие, подобно на онези, които се разклоняваха под „Оръженосеца“. Точно докато изскачах навън (по-лесно от другите) от тесния пасаж, ме обзе недоумение. Абат Мелани до този момент се беше показал крайно решителен в желанието си да изненада крадеца на ключовете и маргаритите, който може би имаше пръст и в смъртта на синьор дьо Муре. Пред мен обаче впоследствие бе признал, че е дошъл в Рим, за да разплете загадката около потвърденото присъствие на Фуке в града. Ненадейно се запитах дали първото оправдание беше достатъчно да даде повод за неговия ревностен плам по време на нашите нощни бродения. Малко ми трябваше да започна да се съмнявам и за второто. Прекалено доволен от възможността да общувам с този човек, толкова изключителен, колкото и обстоятелствата, при които се запознах с него, реших, че все още не е дошъл моментът да търся отговор на тези въпроси. Продължих ме да крачим в мрака, подпомогнати съвсем слабо от разсеяната светлина на двете лампи.

Като изминахме няколко метра в новата галерия, се озовахме на кръстопът — друг проход със същата големина тръгваше вдясно от главния. След няколко крачки се яви друго отклонение — нещо като голяма дупка се отваряше от дясната страна, но не бе ясно какво се крие в дълбочина.

— Гфъррррлѐбх! — Каза Чаконио, нарушавайки тишината, която се беше спуснала над групата, откакто бяхме потеглили.

— Чаконио изрича, че мож се възизлезна и от таз процепка.

— Добре. И защо не го правим?

— Чаконио е в невидение дали желаете да възизлезнете на белооткритието на светло из таз процепка ил, намалявайки гамове, за да се не възголемят грандомани, дал ви се повече услажда употреблението на един изходник по-малко рискуваем.

— Искаш да знаеш дали предпочитаме да излезем от тук или от някъде другаде. Ами аз откъде да знам? Да направим така — хвърляме един поглед тук долу и се опитваме да разберем какво трябва да направим. В крайна сметка не се изисква толкова много, за да си създаде човек представа за тези проклети галерии.

— Гфъррррлѐбх! — попита заинтересуван Чаконио, обѐрнат към своя другар.

— Чаконио е в усъмнености дал справедно е разбрал — преведе Угонио на Ато.

— Казах: да хвърлим набързо един поглед на галериите тук, от долу, като се има предвид, че не е нещо толкова сложно. Всички съгласни ли сме?

И точно тогава Угонио и Чаконио избухнаха в мазен, чудовищен, едва ли не демоничен смях, съпроводен от неприлични и радости въртения и превивания в лепкавата кал, върху която стѐпвахме, и от гърлени грухтения и въздушни изпускания от корема. Гротескно и измъчено проливане на сълзи завършваше картината на корписантарите, неспособни да се удържат.

— Много весело — коментира кисело Ато, съзнавайки със сигурност, колкото осъзнавах и аз, че тази животинска веселост беше отмъщението за недружелюбното посрещане, което бяхме оказали на картата на подземния Рим, доставена ни от тях.

След като безобразното въргаляне свърши и ловците на реликви се успокоиха, получихме някои разяснения.

С колоритния начин на изразяване, който му бе присѐщ, Угонио обясни, че на него и на другаря му се беше сторила изненадваща идеята да се проучат *commoditer*^[2] подземията в района и, ако е възможно, на целия град, при положение че в продължение на множество години двамата корписантари, и безброй други, се

опитвали да разберат дали улиците на погребания град имат някакво начало, среда и край, и дали човешки ум можеше да го разкрие по логичен път или, още по-просто казано, дали имаше някакъв определен начин, ако човек се загуби за зла чест в неговите дълбини, да се добере до спасението. Ето защо, продължи Угонио, картата на подземния Рим, която двамата корписантари бяха приготвили за нас, можеше да се окаже полезна и да ни удовлетвори. Никой преди това не беше опитвал дръзкото начинание да представи целия подземен Рим и малцина, без да се броят Угонио и Чаконио, можеха да се похвалят с така задълбочено познание на мрежата от проходи и пещери. Но толкова скъпоценно изобилие на подземни познания (с което най-вероятно никой друг не разполагаше, подчерта отново Угонио) за съжаление не беше спечелило одобрението ни и следователно...

Ато и аз разменихме по един поглед.

— Къде е картата? — попитахме ние в един глас.

— Гфъррррлѐбх! — каза Чаконио, разтваряйки отчаяно ръце, със сподавен глас.

— Чаконио проявява уважаване към хистеричната отказаност на изключително вашата високоизмерна и космична решеност — каза равнодушно Угонио, докато другарят му навеждаше глава и с ужасяващо рѐмжене повръщаше върху дясната си ръка един буламач, в който за жалост се забелязваха откъслечи от парцалчето, върху което беше нарисувана картата.

Никой не дръзна да се притече на помощ на картата.

— Кога Чаконио ил друг не одобрява, за да е повеч отец отколкот отцеубиец, понякога всеки път той пресдѐвква — обясни Угонио.

Бяхме поразени. Картата (чиято важност едва сега осъзнавахме) беше лакомо изядена от Чаконио, който, според думите на своя колега, имаше навика да поглѐща всичко онова, което не се харесваше на него или на познатите му. Скѐпоценният чертеж, вече почти смлян, беше изчезнал завинаги.

— Но какво друго яде? — попитах смаян.

— Гфъррррлѐбх! — каза Чаконио, разтърсвайки рамене и давайки да се разбере, че не се интересува прекалено от това какво минаваше прага на гърлото му.

Чаконио ни осведоми, че второто разклонение, това, което започваше с нещо като малка пещера и се отклоняваше надясно, извеждаше, да, на повърхността, но след една доста дълга отсечка.

Ато реши, че си струваше да проучим първото отклонение, което водеше наляво. Върнахме се назад и хванахме галерията. Едва изминахме десетина метра, когато Угонио привлече вниманието на Ато със силно придърпване.

— Чаконио е понадушил някво присъствийце в галерийката.

— Двете чудовища мислят, че наблизко има някой — каза полугласно Ато.

— Гфъррррлърбх! — потвърди Чаконио, посочвайки прохода, от който идвахме.

— Може би ни преследват. Аз и Чаконио оставаме тук, на тъмно — реши абат Мелани. — А пък вие двамата продължете бавно напред и със запалени лампи. Така ще можем да го уловим, докато следва вашата светлина.

Не приех с голямо въодушевление перспективата да остана насаме с Угонио, но всички се подчинихме, без да обелим дума. Усетих как сърцето ми започна да бие силно и дъхът ми се учести.

Угонио и аз напреднахме с двайсетина — трийсет метра, после се спряхме, за да наострим уши. Нищо.

— Чаконио е понадушил някъв присъстващ и един листопадник — прошепна ми Угонио.

— Искаш да кажеш листо?

Угонио кимна утвърдително.

Една фигура леко се прокрадна в галерията. Стегнах всичките си мускули не знам точно за какво — да напада, да пресрещна нападение или, най-вероятно, да избягам.

Беше Ато. Направи ни знак с ръка да отидем при него.

— Непознатият не ни е преследвал — обяви той, веднага щом стигнахме до него — върви си на своя глава и хвана главния коридор, този, който води направо след тясната дупка. Значи ще го преследваме ние. Но трябва да побързаме, иначе ще го изгубим.

Отидохме при Чаконио, който ни чакаше неподвижен като статуя, вирнал нос нагоре във въздуха и тъмнината.

— Гфъррррлърбх!

— Мъжествоносец, младовик, здравословен, зауплашен — каза накратко Угонио.

— Мъж, млад на възраст, с добро здраве и изплашен — преведе Ато, мърморейки под нос. — Не мога да ги понасям тези двамата.

Завихме наляво, влизайки отново в главния проход и намалявайки до минимум светлината само в едната от лампите. След няколко минути вървене, най-накрая забелязахме пред нас друга далечна и слаба светлинка. Беше лампата на човека, когото преследвахме. Ато ми направи знак да загася нашия светилник. Вървахме на пръсти, полагайки най-големи усилия да не издаваме какъвто и да е звук.

Достатъчно дълго следвахме загадъчния пътник, без обаче да можем да го зърнем, тъй като галерията завиваше леко надясно. Ако излезехме прекалено напред, той на свой ред щеше да успее да ни види и в такъв случай рискувахме да ни избяга.

Внезапно под крака ми се разнесе леко шумолене. Бях настъпил едно сухо листо.

Спряхме се с притаен дъх. Непознатият също бе спрял. В галерията настъпи абсолютна тишина. Чухме как едно ритмично шумолене приближаваше все повече и повече. Една сянка се очертаваше на светлината от лампата на преследвания, и приближаваше към нас. Двамата корписантари останаха неподвижни, смъкнали надолу своите качулки. В полусянката зърнах нещо да проблясва в ръката на Ато. Въпреки страха си, се усмигнах — сигурно ставаше дума за лулата му. После, на един завой на галерията, дойде откритието.

Бяхме преследвали чудовище. Върху лявата страна на подземиято светлината от лампата ми разкри сянката на някаква зловеща изкривена ръка. Последва заострен и издължен череп, от който изскачаха отвратителни, гъсти и твърди снопове от косми. Тялото беше безформено и лишено от нормални пропорции. Адското създание, което си бяхме въобразявали, че ще можем да изненадаме, лазеше заплашително, приближавайки се към нашата четворка. Останахме вкаменени. Чудовището направи една, две, три крачки. Щеше вече да изскочи иззад завоя на галерията. Спря.

— Махай се!

Всички подскочихме, а аз усетих, че силите ме напускат. Някой бе извикал. Сянката на стената стана огромна, разкривена извън всякакви допустими възможности. После се сви, връщайки се към нормалните си пропорции в момента, когато съществото се появи в плът и кръв пред очите ни.

Беше плъх с размерите на кученце, вървеше смешно и несигурно. Вместо да изскочи бързо пред погледа ни (както огромния гризач, с който Ато и аз се бяхме сблъскали при първото си подземно пътешествие), тлъстото животно напредваше едва-едвам, безразлично към нашето присъствие. Изглежда някой зле го бе подредил. Лампата беше проектирала профила му, уголемявайки го, върху стената на галерията.

— Противна гад, изкара ми акъла — рече още веднъж гласът. Светлината пак започна да се отдалечава от нас. Преди мракът да ни обгърне отново, си размених един поглед с Ато. И той като мен бе разпознал без затруднения гласа на Стилоне Приазо.

* * *

След като оставихме зад гърба си агонизиращия плъх, продължихме спокойно преследването. Изненадващото разпознаване бе събудило у мен цяла вихрушка от предположения и подозрения. Знаех съвсем малко за Стилоне Приазо, освен онова, което самият той бе допуснал да се разбере. Наричаше се поет, въпреки че очевидно не живееше от поезията си. Дрехите му, макар и не пищни, говореха за благоденствие и сигурни средства, доста по-големи от тези, с които разполагаше който е да е случаен стихоплетец. Още отначало заподозрях, че истинският източник на парите му бе съвсем различен. Сега необяснимото му присъствие в подземните проходи разпалваше всичките ми съмнения.

Последвахме го още известно разстояние и стигнахме до място, където коридорът започна да се изкачва нагоре. Внезапно стана тясно и задушно. Движихме се на тъмно. Бяхме се наредили един зад друг, водаческото място бе заел Чаконио, който без никаква трудност следваше стъпките на Стилоне Приазо. Той разпознаваше промените в

терена и ги съобщаваше на мен, втория в редицата, с бързи и леки удари по рамото.

Чаконио внезапно се спря, после пак продължи да върви напред. Стъпалата бяха привършили. Усетих полъх на свеж въздух по лицето си. От ехото на стъпките ми, макар и едва доловимо, разбрах, че се намирахме в някакво доста широко помещение. Чаконио се колебаеше. Ато ме помоли да запаля лампата.

Голямо бе учудването ни, когато, полузаслепени от светлината, хвърлихме поглед наоколо. Бяхме се озовали в огромна зидана зала със стени, изцяло покрити с фрески. В центъра стоеше голям мраморен предмет, който все още не успях да различа добре. Утонио и Чаконио също изглеждаха объркани от това непознато място.

— Гфъррррлѐх! — оплака се Чаконио.

— Миризмицията призакрива присъстващия — обясни Утонио.

Имаше предвид острия мирис на стара урина, който изпълваше залата. Ато разглеждаше очарован картините над главите ни. Различаваха се птици, женски образи, атлети, богати растителни декорации и очарователни фризове.

— Нямаме време — отърси се той от съзерцанието, — не можем да го оставим да изчезне така.

Намерихме бързо два изхода. Чаконио си беше върнал контрола над сетивата и посочи кой, според носа му, беше правилният. Поведе ни припряно през лабиринт от други зали, които не можахме да разгледаме колкото поради бързината, толкова и поради слабата светлина на лампата ни. Липсата на прозорци, на свеж въздух и на каквото и да било човешко присъствие доказваше обаче, че все още се намирахме под земята.

— Това са римски останки — каза Ато с възбуден глас, — може да сме под двореца на Канцеларията.

— По какво заключавате?

— Намираме се в голям лабиринт, което ме кара да мисля за сграда с доста внушителни размери. Имай предвид, че част от Клизея и цялата арка на Йорданес бяха разрушени, за да има достатъчно материал за строежа на Канцеларията.

— Влизали ли сте някога вътре?

— Разбира се. Познавах добре вицеканцлера, кардинал Барберини, който дори ме е молил за някои услуги. Дворецът е великолепен, а залите грандиозни, също и фасадите от травертинна са лоши, макар че...

Трябваше да прекъсне, защото Чаконио бе започнал да се катери по едно опасно стълбище, лишено от парапет, което навлизаше в мрачното и черно празно пространство на ново огромно помещение. Четиримата се държахме за ръце. Стълбището сякаш никога нямаше да свърши.

— Гфъррррлъбх! — извика победоносно Чаконио накрая и бутна една врата, която извеждаше на улицата. Така, полумъртви от страх и умора, отново се озовахме на открито.

Инстинктивно изпълних дробовете си, възвърнал сили, след петдневната карантина „При оръженосеца“, благодарение на хладния и свеж нощен въздух.

Един път поне и аз успях да помогна. Всъщност веднага разпознах къде се намирахме, понеже бях идвал на това място многократно с Пелегрино, който купуваше оттук хранителните продукти за „Оръженосеца“. Беше арката „Дели Ацетари“, близо до „Кампо деи Фиори“ и площад „Фарнезе“. Чаконио отново беше вирнал нос нагоре и незабавно ни повлече към широкото поле на Кампо деи Фиори. Ръсеше тих, лек дъждец. На площада забелязахме само двама просяци, задрямали на земята измежду вехториите си, и едно момче, което буташе пред себе си количка към една странична уличка. Достигнахме срещуположния край на площада и Чаконио веднага ни посочи едно малко здание. Намирахме се на улица, която ми беше позната, но не си спомнях името ѝ.

Прозорците на сградата бяха тъмни. Но вратата към улицата изглеждаше само притворена. Улицата беше празна, но за по-голяма сигурност Угонио и Чаконио застанаха вляво и вдясно като часови. Приблжихме се — отвътре се чуваше приглушен и далечен глас. Бутнах много внимателно вратата. Тясно дървено стълбище водеше надолу, където зад една друга притворена врата, се виждаше осветена стая. Оттам идваше гласът, към който сега се бе присъединил и втори.

Ато мина пред мен по стълбата. Стигнахме до долу. Тогава забелязахме, че вървим по истински килим от разпилени листове

хартия. Ато тъкмо вземаше един от тях, когато внезапно гласовете станаха по-близки, точно зад притворената врата.

— ... и са четиридесет скуди — чухме да казва единият от двамата.

Втурнахме се нагоре по стълбата и изскочихме навън, като се погрижихме обаче да притворим вратата, която извеждаше на улицата, за да не будим подозрение. С Угонио и Чаконио се скрихме зад ъгъла на сградата.

Бяхме видели правилно: от портичката излезе Стилоне Приазо. Хвърли един поглед наоколо и тръгна с бързи крачки към арка „Дели Ацетари“.

— Ами сега?

— Сега ще отворим клетката — отвърна Ато. Прошепна нещо на Угонио и Чаконио, които отговориха със злодейска усмивка. После се затичаха със ситен тръс по следите на Стилоне.

— А ние?

— Ние ще се приберем, но много полека. Угонио и Чаконио ще ни чакат в подземията, след като свършат една дребна работа.

Удължихме пътя си, избягвайки преминаването през Кампо деи Фиори, за да не бъдем забелязани от някого. Намирахме се в близост до френското посолство, както правилно отбеляза Ато, и рискувахме да бъдем изненадани от някой нощен стражар. Благодарение на своите познанства той можеше да поиска убежище. Но в този час, вместо да ни арестуват, корсиканските стражари на посолството най-вероятно щяха да предпочетат да ни ограбят и понатупат.

— Както може би знаеш, в Рим съществува така наречената квартална свобода: папските стражи и Началникът на полицията не могат да арестуват никого в кварталите на посолствата. Тази система обаче започва да става доста удобна за преследвани крадци и убийци. Ето защо корсиканските стражари не придирият много-много. За жалост брат ми Алесандро, който е капелмайстор на кардинал Памфили, тези дни отсъства от Рим. Иначе щеше да ни осигури ескорт.

Върнахме се в подземията. Слава Богу, лампите не се бяха повредили. Поехме из подземния лабиринт в търсене на залата с

фреските, и тъкмо вече се смятахме за изгубени, когато от някаква невидима пролука на стената отстрани се явиха корписантарите.

— Приятен ли беше разговорът? — попита Ато.

— Гфъррррлърбх! — отговори Чаконио с доволна физиономия.

— Какво му направихте? — попитах притеснено.

— Гфъррррлърбх!

Оригването му ме успокои. Имах странното усещане, че по някакъв неясен начин съм започнал да разбирам еднообразната реч на корписантаря.

— Чаконио го простичко науплаши — увери ни Угонио.

— Представи си, че никога не си виждал нашите двама приятели — обясни ми Ато — и ги виждаш да скачат върху теб крещейки, в мрака на едно подземие. Ако те помолят за една услуга и ти кажат, че в замяна ще те оставят на мира, ти какво ще направиш?

— Със сигурност ще им направя услугата!

— Именно. Те просто са попитали Стилоне какво е тръгнал да прави тази нощ и защо.

Разказът на Угонио звучеше накратко така. Бедният Стилоне Приазо се бил отправил към дюкяна на някой си Комарек, който понякога работел в печатницата на Конгрегацията за разпространение на Вярата, а нощем приемал някоя и друга нелегална поръчка без да се отчита, за да закръгли печалбата си. Комарек печатал вестници, анонимни писма, а може би също книги, цитирани в Индекса — все забранени неща, за които му се заплащало доста щедро. Стилоне Приазо му поръчал отпечатването на няколко писма с политически предвиждания, по молба на един приятел от Неапол. В замяна двамината щели да си разделят печалбата. Затова той се намирал в Рим.

— Ами Библията? — попита Ато.

Не, каза Угонио, Стилоне не знаел нищичко за никакви Библии. А и не бил взел нищо от дюкяна на Комарек, дори и един лист.

— Значи не той е бил човекът, който е загубил окървавената страница в подземие. Сигурни ли сте, че ви е казал истината?

— Гфъррррлърбх! — изсмя се Чаконио.

— Присъстващият науплашен се напишкоти — обясни радостно Угонио.

За да си свършат докрай работата, двамата бяха обискирали Стилоне Приазо, намирайки в него една малка и измачкана брошура, която вероятно държеше винаги под дрехите си. Ато я приближи до светлината на лампата, докато тръгвахме по обратния път:

ТРАКТАТ

астрологически
за това колко въздействуват звездите от небето
в полза или вреда на намиращите се на земята неща
за цялото
1683 лето,
пресметнато за дължината и ширината на пресветлия
град
Флоренция
от Бартоломео Албицини Фиорентино
и посветен от същия
на преславния покровител и благопочитаем господар
синьор
Джо: Клаудио Буонвизи,
посланик на преславната и превъзходна република
Лука
при пресветлия господар Козимо III, Велик херцог на
Тоскана

— Я виж, астрологическа газета — извика Ато развеселен.

*Факли са звездите,
що пламъци излъчват...*

Изчурулика той мелодично, предизвиквайки у Чаконио възхитено грухтене.

— Ууууух, кантатор кастратор! — изръкопляска угоднически Угонио.

— Вестникар, знаех си — продължи Ато, без да обръща внимание на корписантарите. — Но че Стилоне Приазо е бил и астролог предсказател, не, до това не бях стигнал.

— Защо подозирахте, че Стилоне е вестникар?

— Интуиция. Тъй или иначе поет със сигурност не можеше да бъде. Поетите имат меланхоличен нрав и, ако си нямат някой кардинал или принц, който да ги покровителства, веднага ги разпознаваш. Намират си всякакви поводи да ти четат боклуците си, зле облечени са, непрестанно опитват да си издействат покана да седнат на масата ти. Стилоне обаче има облекло, говор и израз на човек, който „има пълно шкембе“, както казват по неговия край. А същевременно е и резервиран, както Помпео Дулчибени например, и не се изказва не на място, както пък обича да прави отец Робледа.

— Какво значи предсказателна астрология?

— Знаеш, разбира се, какво правят горе-долу астролозите, нали?

— Да, горе-долу — опитват се да предвиждат бъдещето посредством звездите.

— В най-общи линии е така. Но това не е всичко. Добре е да имаш предвид това, което ще ти кажа, ако наистина искаш да бъдеш вестникар. Астролозите се делят на две категории: обикновени астролози и астролози предсказатели. И двете са съгласни с твърдението, че звездите и планетите, освен че произвеждат светлина и топлина, притежават потайни сили, чрез които предизвикват определени ефекти върху земните тела.

Сега преминавахме дългата извита галерия, в която бяхме изпаднали в ужас от сянката на каналния плъх.

— Но астролозите предсказатели преминават доста по-нататък, към една изключително опасна игра — каза абат Мелани.

В действителност те не се задоволяват само с това, да допускат въздействието на звезди и планети върху природата, но вярват, че то се отнася и до човека. Така, знаейки само родното място и рождената дата на някой човек, те се опитват да предвидят как влияят звездите върху неговия живот, например върху характера, здравето, късмета и нещастията, деня на смъртта и така нататък.

— Какво общо има това с вестникарите?

— Има, и още как. Понеже някои астролози са също така вестникари, въз основа на въздействието на звездите те правят политически предвиждания. Точно както Стилоне Приазо, който се движи необезпокояван с малка брошура с хороскопи в джоба, а нощем ходи да печата прогнози.

— Това забранено ли е?

— О, и още как. Случаите на наказания, наложени на астролози предсказатели или на техни приятели, включително духовници, са изключително многобройни. Преди няколко години проблемът ме беше заинтригувал и прочетох някои неща по темата. Папа Александър III например отстранил за една година един свещеник, който прибягнал до астрологията, независимо че човекът имал богоугодната цел да издири плячката на един обир, извършен в неговата църква.

Прехвърлих притеснено в ръцете си томчето, конфискувано от Стилоне Приазо, доближавайки го до светлината на лампата.

— Алманаси като този — каза Ато — съм виждал с десетки. Някои носят заглавия от рода на „Астрологически шеги“ или „Астрологични фантазии“, за да отдалечат всякакво подозрение, че се отнася до по-сериозни неща, като предсказателната астрология, която на всичкото отгоре е способна да въздейства върху политическите решения. Всъщност наистина става въпрос, за невинни книжлета със съвети и предположения за текущата година, но със сигурност нашият Стилоне не ще да е с много остър ум — изсмя се абатът, — ако, при опасния си занаят, дето върши, обикаля нелегални печатници с такива неща в джобовете си!

Уплашен, незабавно подадох на Ато тънкото книжле.

— Не, не, ти можеш да си го носиш без проблеми — увери ме той. Все пак, от съображения за сигурност, го набутах в панталоните си, добре прикрито под ризата.

— Вие мислите ли, че астрологията може наистина да помага? — попитах.

— Аз не. Но зная, че много лекари я вземат насериозно. Знам, че Гален е написал цяла книга *De diebus criticis*^[3], върху видовете лечения, които да се прилагат на болните в съответствие с разположението на планетите. Не съм астролог, но знам, че според някои, например, за да се излекува беса, е добре луната да се намира...

— ...в Рак.

И двамата подскочихме, изненадани от намесата на Угонио.

— Бидейки луната в Рак, с небесен знак от триадата или Меркурий — продължи да мърмори без прекъсване корписантарят — се прочиства с успех беса; на шейсет градуса, или триада в Слънце — флегматизма; в равновесие с Юпитер — меланхоличността; в знака на Дракона, Козирога, Овена — знаци на мисълта — ще предизвиква смут, колкото повече се доближи до Северното астрално стоеие, тъй кат се съединяват в двойка лошо влияещите състояния, а Северните ветрове най-вече чрез сбирането и натиска събуждат кръвни изблици и кръвно отделяне, като не бива да се прилага изпускане на тези, които от изблици са нападнати; ще бъде значи после тъй необходимо да се надзирават значимите признаци, за да бъде не кат селски лекар, и да излезе по-благодеятел, отколко лошодеятел, и да бъде повеч' отец отколкот отцеубиец, отплащайки си пред съвестността, задет' задовледтоворявайки дълга се увеличава на покръстения радосността, намалявайки грамовете, за да се не уголемят грандоманите, прилагайки подхождащите кръвоизпускания, и най-бедните, словесноблагодарни, ако се ползва мощността на Хипомеята.

Мълчахме и двамата, стъписани.

— Добре, добре, имаме си един истински експерт по лечебна астрология — коментира след малко абат Мелани. — Къде си научил всички тези ценни сведения?

— Гфъррррлъбх! — намеси се Чаконио.

— Мултиплизирахме познаванията с предпрочитвания на разлистваеми.

— Разлистваеми? — попита Ато.

Чаконио посочи книжлето, което държах в ръка.

— А, иска да каже книги. Хайде, момче, да не се спираме — страхувам се, че Кристофано може да реши да огледа странноприемницата. Ще бъде доста трудно да обясним отсъствието си.

— Но нали и Стилоне Приазо го няма?

— Мисля, че вече се е прибрал. След срещата с нашите две чудовища със сигурност се е върнал по най-бързия начин в странноприемницата.

Стилоне Приазо, предполагаше Ато, бе дошъл в Рим заради своя занаят на астролог предсказател, очевидно не много законна дейност. Ето защо имаше нужда от дискретен изход от „Оръженосеца“ през часовете на нощта. Подземната улица вероятно бе открил по-рано, имайки предвид твърдението му, че вече е бил гост на „Оръженосеца“.

— Мислите ли, че Стилоне има нещо общо с убийството на синьор дьо Муре и кражбата на моите перлички?

— Рано е да се каже. Трябва да помислим малко. Разбира се, със сигурност много пъти е посещавал подземията. Кое то изобщо не може да се каже за нас. Проклятие, ако ни беше под ръка картата, която ни бяха приготвили Угонио и Чаконио, колкото и да беше мръсна и объркана, щяхме да имаме изключително преимущество.

За късмет имахме поне едно преимущество — знаехме, че Стилоне е бил в подземията, докато той не знаеше за нас.

— Междувременно — добави абатът, — преди да си легнеш, иди да му хвърлиш един поглед — нямам особена вяра на тези две същества — и се обърна, за да посочи разкривените физиономии на корписантарите, които ни следваха.

Изкачихме отново целия пасаж до тясната дупка, която извеждаше при руините на стадиона на Домициан, под площад „Навона“. Ато се раздели с двамата корписантари, определяйки им среща на следната нощ, един час след залез слънце, и им обеща малка награда.

— Гфъррррлърбх! — протестира Чаконио.

Двамата корписантари настояваха за връщането на листчето от Библията. Ато обаче реши да го задържи, тъй като все още не бяхме разбрали какъв бе неговият произход, и даже ми го даде, за да го пазя внимателно. Все пак предложи на корписантарите отплата в пари.

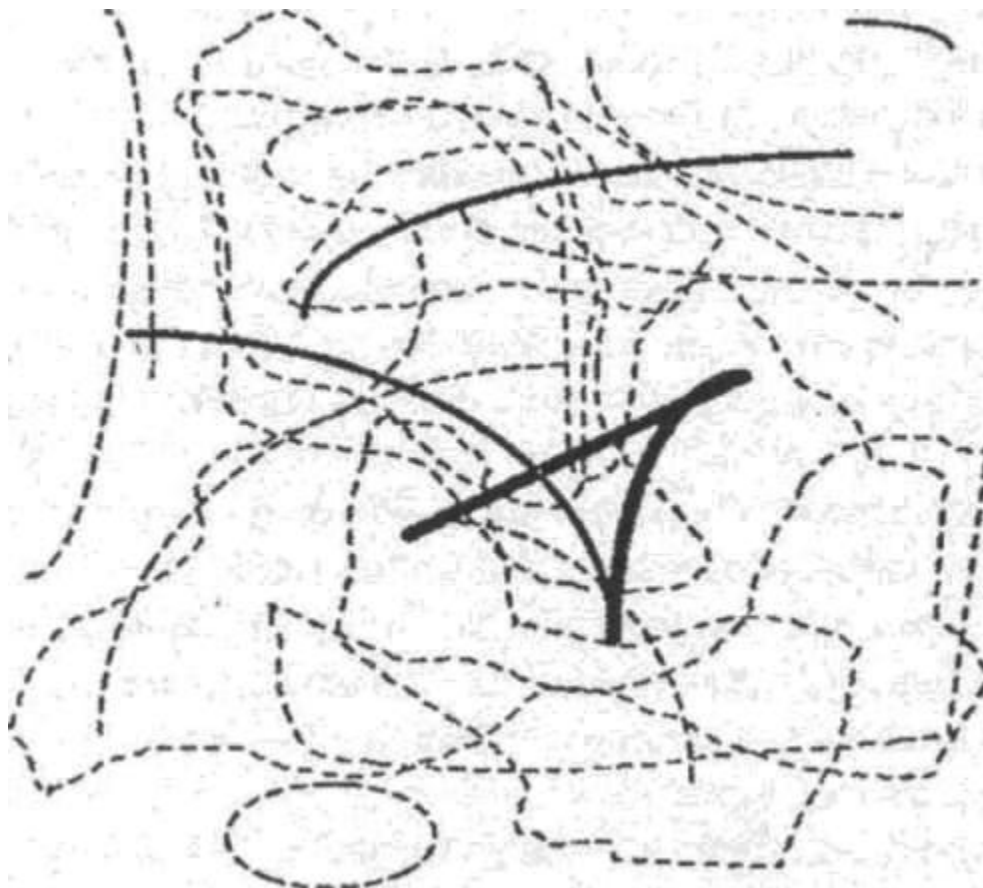
— Това, което е правилно, е правилно — в крайна сметка бяхте направили картата.

Внезапно абат Мелани примижа. Взе от земята до краката си шепа пръст и я хвърли върху рамото на Чаконио, който остана вкаменен от изненада. После извади листа от Библията, разтвори го и го притисна върху мърлявото наметало на Чаконио, на мястото, което току-що бе напращил.

— Животни, свине, копелета — заяви той, гледайки ги с презрение. Двамата останаха смирено неподвижни в очакване на

наказание. Върху листа се бе отпечатало нещо като гъст лабиринт с познати очертания:

— Помнете — никога повече да не ми причинявате нещо подобно. Никога.

После млъкна, като прибра в джоба парите, които беше приготвил за Угонио и Чаконио.

— Разбираш ли? — каза ми по-късно, след като четворката се раздели. — Искаха да ни направят на идиоти. Натиснали са парцала върху козя кожа, с каквата се покриват. После са добавили две-три драскулки и работата е готова — това беше скъпоценната карта на римските подземия. Но не на мен, не на мен тези. Фигурата в средата на картата беше огледален образ на една кръпка на рамото на Чаконио — ето как ги разкрих!

Повече не отворихме уста и когато се прибрахме „При оръженосеца“ напълно изтощени, вече беше късна нощ.

Вече се качвах по стълбите, след като се разделих с Ато, когато на втория етаж забелязах слаба светлинка да се процежда от стаята на Стилоне Приазо. Спомних си наставлението, дадено ми от абата, да хвърля един поглед на младия неаполитанец. Приближих лице до леко откренатата врата в опита си да надзърна вътре.

— Кой е? — чух го да пита с треперещ глас.

Представих се и влязох. Беше се сгушил в леглото, блед и оцапан с пръст. В полусянката се престорих, че не забелязвам това.

— Защо си буден в този час, момче?

— Моят господар трябваше да се облекчи — излъгах, — а вие?

— Аз... аз сънувах ужасен кошмар. Две чудовища ме нападаха в тъмнината и ми отмъкнаха всичките книги и всичките пари, които носех със себе си.

— О, и пари също? — попитах, понеже се сетих, че Угонио и Чаконио не бяха споменавали подобен факт.

— Да, и после ме питаха... тъй де, измъчваха ме и не ми даваха мира.

— Ужасно! Би трябвало да си починете.

— Невъзможно, все още ги виждам пред себе си — каза той, потръпвайки, приковал поглед в някаква неопределена точка в тъмното.

— И аз сънувах тези дни някакви чудновати неща — казах, за да му повдигна настроението, — на които бе невъзможно да се разбере значението.

— Значение... — повтори замаян Стилоне Приазо. — Не можеш да разбереш значението на сънищата. Трябва ти специалист по *ониромантия*^[4]. Истински обаче, не някой шарлатанин или някоя уличница, която се опитва да ти одере кожата.

Изчервих се при тези думи и се опитах да сменя темата.

— Ако не ви се спи, мога да ви правя компания известно време. Аз също нямам желание да се мъча да заспя отново тази нощ — предложих с надеждата да успея да завържа разговор с неаполитанеца и, дай Боже, да успея да изтръгна от него някакви полезни сведения за разследванията на абат Мелани.

— Няма да откажа. Нещо повече, ще ми бъде много приятно, ако бъдеш така добър да ми изчеткаш дрехите, докато се мия.

Стана и, след като се съблече, отиде на легена, където започна да мие калта от ръцете и главата си. На леглото му, където беше оставил дрехите и една четка, зърнах бележник, на който имаше начертани странни знаци. До него няколко стари книги, на които разтворих титулните страници: *Myrotecium*, *Protolum chimico echeggiante* и накрая *Antilucerna fisica oroscopante*.

— Интересувате се от алхимия и хороскопи? — попитах, впечатлен от тези заглавия с тъмен и неясен смисъл.

— О, не — извика Стилоне, обръщайки се внезапно. — Просто са написани в рима и ги разглеждах, за да почерпя някакво вдъхновение. Знаеш, че съм поет, нали?

— Ах, да — престорих се, че му вярвам, докато започвах с четкането. — Пък и астрологията, ако не греша, без туй е забранена.

— Не е точно така — отвърна раздражен. — Забранена е само предсказателната астрология.

За да не събудя подозрение, се престорих на напълно бос в материята и така Стилоне Приазо, докато си бършеше енергично главата, ми повтори с маниери на учен онова, което вече бях чул от Ато.

— Накрая, преди около половин век — завърши той — папа Урбан VIII, точно по средата на управлението си, излял цялата си ярост срещу астролозите предсказатели, след като в продължение на трийсетина годините се бяха радвали на все по-голяма толерантност и даже на престиж, и то дори сред кардинали, принцове и прелати, търсещи предсказания за сигурен късмет. Беше като земетресение — и то толкова силно, че и до днес този, който чете съдбата по звездите, се излага на сериозни рискове.

— Жалко, сега щеше да ни е от голяма полза да знаем как ще свърши карантината „При оръженосеца“ — дали ще умрем в някой лазарет или ще излезем живи и свободни — провокирах го аз.

Стилоне Приазо не отговори.

— С помощта на някой астролог вероятно бихме могли да разберем също така дали синьор дьо Муре е умрял от чума или е бил отровен, както твърди Кристофано — опитах отново. — Така ще можем да се опазим от възможните бъдещи посегателства на убиеца.

— Забрави това. Отровата, повече от което и да било смъртоносно оръжие, е недостъпна за зоркото око на звездите. Тя е по-

силна от всеки опит за гадание и предвиждане — ако трябва да убия някого, бих избрал именно отрова, за да изляза чист от цялата работа.

Пребледнях, като чух тези думи. Стори ми се, че долових в тях потвърждение на подозренията ми.

Астролози и отрова: незабавно си спомних разговора за отровите, които водиха нашите наематели около трупа на бедния синьор дьо Муре същата вечер, когато ни заключиха. Не беше ли станало дума именно за факта, че специалисти в приготвянето на отровни отвари са именно астролозите и парфюмеристите? А Стилоне Приазо, помислих си разтреперан, беше вестникар и астролог, както абат Мелани съвсем наскоро бе разкрил.

— Наистина ли? — реагирах, като изиграх най-невинен интерес. — Може би вече знаете за смъртни случаи, в които се подозира отрова и които не е било възможно да се предвидят по звездите?

— Да вземем за пример един от всичките: абат Моранди — заяви Стилоне. — Беше най-нашумелият случай.

— Кой е абат Моранди? — попитах, прикривайки с усилие тревогата си.

— Свещеник, но преди всичко най-големият астролог в Рим — отговори той като по учебник.

— Как е възможно, свещеник-астролог? — отвърнах с явно недоумение.

— Ще ти кажа и още нещо — накрая на миналия век епископ Лука Гаурико е бил официален придворен астролог на цели четирима папи. Златни времена! За жалост, завинаги отминали... — въздъхна той.

Забелязах, че езикът му започна да се развързва.

— Това след случката с отец Моранди? — настоях.

— Точно така. Трябва да знаеш, че отец Орацио Моранди, абат на манастира „Санта Праксида“, имаше — преди не повече от шейсетина години — най-богатата астрологическа библиотека в Рим, притегателен център за всички най-известни астролози на онова време. Поддържаше кореспонденция с най-известните учени на Рим, Милано, Флоренция, Неапол и други градове, също и извън Италия. Множество бяха хората на науката и хуманитарните знания, които искаха мнението му относно звездите. Дори злочестият Галилео Галилей, когато пребивавал в Рим, е бил негов гост.

По времето на събитията абат Моранди, продължи Стилоне, скоро бил прехвърлил петдесетте: деен, винаги весел, по-скоро висок, отколкото нисък, с все още слабо прошарена коса. Тогава астрологията се радвала на не малко толерантност. Законите срещу нея съществували, но в действителност изобщо не се вземали предвид. По адрес на абат Моранди обаче се носели не много почтени слухове за не особено почтени занимания: бил подозиран, и не без право, че работи като вестникар, използвайки своите многобройни познанства извън града. В папската държава се предавали от ръка на ръка анонимни брошури, отпечатани на други места, пълни с поверителни вести за римския двор. Смятало се, че подобни клюки били събирани и разпространявани от Моранди, чийто интерес към политическите игри и дворцовите интриги във Вати кана бил добре известен. Но никой никога не успял да докаже, че той е организаторът на всичко това. И то не само, защото наистина било трудно да се разкрие авторът на вестниците, но също защото дейността на вестникарите и преписваните, макар и забранена, всъщност била широко подкрепяна и хората много рядко се впусkali на лов за авторите на съобщенията и вестниците. Освен това, поради рода сведения, които подобни неблагоприятни писания съдържали, било ясно, че източник на вестите, разпространявани от отец Моранди, можели да бъдат единствено изтънчени умове като тези на самите секретари на принцовете и кардиналите. И даже, което било доста по-вероятно, техните господари.

Славата на Орацио Моранди била достигнала своя връх, когато (през 1630 г.) абатът си наумил да потвърди, въз основа на своите астрологически изчисления, че папа Урбан VIII Барберини щял да умре до края на годината. Абатът, преди да оповести това свое убеждение, се бил посъветвал с други утвърдени изследователи на звездите. Те на свои ред направили изчисления и достигнали до същия резултат.

Не се съгласил единствено отец Рафаело Висконти, който преподавал математика в Рим и предвиждал, че папата, в случай че не се излага на опасности, щял да умре не по-рано от тринадесет години, тоест през 1643 или 1644. Професорът обаче не бил приет много насериозно от колегите си, които до един се съгласявали с приближаващата кончина на папа Барберини. Предсказанието на абата

на „Санта Праксида“ плъзнало из целия Рим и из останалите столици със светкавична бързина. Като астролог той имал такъв голям престиж, че някои испански кардинали побързали да се запътят към Рим, за да участват в конклава, който вече се смятал за сигурен. Мълвата се разпространила също из Франция, така че кардинал Ришельо се видял принуден да помоли римския двор да вземе мерки, за да сложи край на тази неудобна ситуация.

И станало така, че слуховете стигнали до ушите на самия понтифекс. Той не бил особено доволен да разбере, при това по такъв начин, че приближавал последният му земен час. На 13 юли папа Урбан VIII наредил да се заведе процес срещу абат Моранди и неговите съучастници. Два дни по-късно Моранди бил хвърлен в затвора „Тор ди Нона“, а библиотеката и жилището му — претърсени и запечатани.

— И тук идва изненадата: наистина, намерили различни астрологически трактати, но никаква следа от вестници или астрологични предсказания, единствените неща, които можели да докажат желание да се престъпи закона или даже да се извърши някакво злодеяние. Абат Моранди и събратята му се оказали предпазливи. Срамът бил голям. Папата щял да се злепостави пред цяла Европа — изсмя се Стилоне Приазо.

— И после? — насърчих го в нетърпението си да чуя продължението, с надеждата да доловя най-сетне нещо интересно за моите търсения.

— Тогава се намесил адвокатът на абата. Кой може да успее да предаде и да съсипе дори най-предвидливия, подготвения и зоркия сред хората? Собственият му адвокат. Помни това, момче — така е било винаги и така ще бъде.

Дълбокоуважаемият адвокат Теодоро Амайден — продължи Стилоне Приазо не без ирония — от дълго време правен съветник на манастира „Света Праксида“, се притекъл на помощ на папата. Няколко дни след ареста на Моранди, Амайден се отправил към книжарница „Ла Луна“ на площад „Паскуино“ и с най-невинното изражение на света, уж без да иска, се изтървал в присъствието на доста хора, че при претърсването не било намерено нищо, само защото монасите били проникнали навреме в кабинета през един таен проход, в който се влизало, като се извадели гвоздеите от един дървен капак (който адвокатът описал в подробности); били изнесли всичките

писания, които можели да злепоставят абата, и изгорили някои, а други скрили. Това обстоятелство, добавил адвокатът, му било разкрито от един прислужник на Моранди. След като оставил събеседниците си поразени от тези разкрития и най-вече от непредпазливото им обсъждане, Амайден спокойно си отишъл вкъщи.

Новината, разбира се, достигнала веднага до съдията, който наредил да бъдат арестувани всичките дванайсет монаси от „Света Праксида“ и повикал Амайден.

— Тази адвокатска змия — изсъска Стилоне с отвращение — имал дяволската наглост да потвърди на разпита, че е оповестил публично тайната за дървения капак: — Два дни след арестуването на абат Моранди, Алесандро, слуга при гореспоменатия абат, ми рече, че отците разчистили кабинета и, вземайки писанията, ги изгорили. Рече ми още с изражение радостно, че съдът не ще да намери никакво доказателство срещу абата, защото нямало вече нищо, че били всичките писания предадени на огън — каза Стилоне, говорейки носово, за да имитира произношението на адвоката-предател.

Това било краят. Скоро след това всички монаси признали и накрая самият Моранди потвърдил, че е работил върху хороскопа на папата и че е упражнявал вестникарския занаят. Притиснат от въпросите на съдията, издал даже имената на колеги и приятели, които на свой ред вкарали други в капана.

— И така приключил процесът — казах аз.

— Точно обратното — отвърна Стилоне, — именно тук нещата започнали да се усложняват.

При обвиненията в съучастие рискували да излязат на бял свят много неудобни имена: преди всичко кардинали, наред с техните лични секретари и сътрудници, които, като разбрали предсказанието за близката смърт на Урбан VIII, се били допитали до звездите за потвърждения относно възможността си да се доберат до папската тиара. Още при първия разпит, Моранди подхвърлил на своите обвинители едно-две високопоставени имена: една книжка със сатири, която бил получил от секретаря на Консисторията^[5] и трябвало да е преминала и през ръцете на иконома на Свещения ватикански дворец; а една реч под формата на писмо, описваща предначертания от звездите живот на папата, бил дал на библиотекаря на негово

високопреосвещенство кардинал де Медичи. Тази реч я бил преписал от отец Рафаело Висконти и била прочетена също така от кардинала племенник Антонио Барберини...

Папата веднага разбрал какво се очертавало на хоризонта: скандал, който щял да опозори цялата Консистория, а на първо място собствената му фамилия. Ето защо Урбан VIII веднага взел мерки, като наредил имената на понтифeksi, кардинали, прелати и дори на някои светски лица да бъдат пропускани в протоколите и обозначавани с цифра отстрани, или просто оставяни като бели петна в текста. Лично негово щяло да бъде решението дали те да бъдат написани или не.

Когато протоколите от разпитите преминавали допустимата граница, се появявали тези *omissis*^[6], пожелани от папата: „Познавам мнозина, които разбират от астрология. Винченцо Ботели ми бе учител. Той ми рече, че мнозина в двореца разбирали от астрология, като кардиналите ***, ***, ***, и после ***, ***, ***, и още *** и ***“

— Изобщо, кардинали колкото щеш — възкликна Стилоне. — Съдията, докато слушал разтреперан тези всеизвестни имена, съзнавал отлично, че този астрологически пазар се разигравал за сметка на същите тези облечени в пурпур господа, които рискували, ако слугите им изпуснеха някоя и друга думичка в повече, да се покрият с безчестие. И тогава всеки, който е хранил надежди да бъде избран един ден за папа, се прощава с амбициите си.

— И как свърши всичко? — попитах, нетърпелив да чуя какво общо има цялата тази история с отровата.

— О, за това имаше грижа... провидението — отговори Приазо с многозначително изражение. — На 7 ноември 1630 абат Моранди беше намерен мъртъв в килията си, легнал по гръб, със скромното расо и сандалите, които беше носил през целия си живот.

— Убит!

— Е, смъртта бе установена от един от неговите монаси, който не изрази съмнения: невидял „никакъв знак за злосторничество“ и мъртвият „се разпознава, че е умрял от естествена смърт, сиреч от треска и това аз добре го знам, понеже все съм бил негов помощник, докато беше в затвора“. Монахът казал освен това, че през изминалите дни абатът е бил болен.

Шест дни по-късно, лекарят на затвора „Тор ди Нона“ представил своя доклад — Моранди е починал след двадесетдневно боледуване. Първоначално е имал шестдневна треска, която се е влошила впоследствие и накрая се оказала смъртоносна. „Нито имам, нито ми се е представил повод да имам, подозрение за отрова“ удостоверява лекарят, подкрепен и от двама други колеги. Всички премълчават обаче, че два дни по-рано починал, след подобни симптоми, друг затворник, задържан заедно с Моранди, с когото си поделили някакъв сладкиш с неясен произход. Слуховете и подозренията за отравяне се носели, настоятелни и неукротими, в продължение на месеци.

Но каква полза от това? Отец Моранди бил мъртъв, понасяйки сам ужасната тежест на греховете на целия папски двор. С голямо облекчение, непредпазливо повдигнатото було, отново било спуснато възможно най-бързо.

Със собственоръчно написана папска наредба Урбан VIII заповядал на съдията да преустанови процеса, осигурявайки имунитет на преписваните, астролозите и монасите. Наредил също да не се предприемат евентуални бъдещи съдебни действия срещу тях.

Стилоне Приазо замълча и ме погледна. Беше се подсушил и се вмъкна в леглото, очаквайки в пълна тишина моята реакция на историята.

Следователно в случая на абат Моранди, както в този на синьор дьо Муре — разсъждавах аз, докато подреждах изчетканите дрехи на стола — отравата е била прикрита под лъжливите одежди на някаква болест.

— Но нима не са били виновни всички? — възразих аз, увлечен от тъжния разказ.

— Ако се позамислиш, преписвачите бяха преписвали, монасите бяха прикрили доказателствата, астролозите бяха спекулирали със смъртта на папата. А най-вече кардиналите бяха дали благословията си за всичко това. Така че би било несправедливо да не бъдат наказани. Но за целта трябваше да се стигне до присъда — забеляза Стилоне, — която би предизвикала шум. Именно това би било най-малко в полза на папата.

— Значи Урбан VIII не е починал през онази година?

— Не, съвсем не. Моранди беше сбъркал изцяло предсказанията си.

— А кога умря?

— През 1644 година.

— Но не беше ли именно тази датата, изчислена от отец Висконти, математикът?

— Разбира се — отговори Стилоне. — Стига само абатът на „Санта Праксида“ да се беше вслушал малко по-добре в своя приятел професора, щеше наистина да предскаже смъртта на Урбан VIII. Вместо това предрече своята.

— А какво се случи с астролозите след смъртта на Моранди? — попитах, потиснат от тъжната забележка.

— Ето го списъка на последиците: отричане за Галилей, изгнание за *Арголи*^[7], бягство за *Кампанела*^[8], влада за *Чентини*^[9]. Всичко това само в разстояние на няколко години.

На това място Стилоне замълча, като че отделяше минута, за да уважи паметта им.

— И астрологията бе задушена под тежестта на папските були — завърши той.

— Но ако Моранди беше разбрал, че приближава краят му, щеше ли да успее да го избегне някак? — попитах, отдавна забравил скритите намерения, с които бях подбудил разказа на Стилоне Приазо.

— Питаш ме дали може да се възпре предназначаното от звездите. Труден въпрос! Един свещеник доминиканец, Томазо Кампанела, човек с много познания и с извисен дух, написа *De Fato Siderali vitando*^[10], в която именно учи как да се избегне предназначеният от звездите път. Кампанела обаче всъщност се стреми да поясни, че в изключителни случаи няма път за бягство, дори и за самите астролози.

— Как така, значи дори този, който разчита звездите не е по-добре от другите? Значи човек не може да се противопоставя на волята на звездите! — извиках, разтърсен от трепет.

— Може би да. А може би не — усмихна се тайнствено Стилоне Приазо.

— Но защо тогава Нашият Господ е дошъл на земята. Ако силата на небесните сфери се простира над всичко — треперех, докато

слушах самия себе си да говоря така, — значи не съществува и Спасението.

— Какво ще кажеш, ако ти разкажа, че дори и на Нашия Спасител — изсмя се Стилоне Приазо без никакво притеснение, — е бил предначертан земния път?

И той ми обясни, че първоначално на съставянето на хороскопа на Нашия Спасител се посветили цели тълпи учени със славни имена като *Албертус Магнус*^[11], *Пиер д'Ели*^[12] или *Албумазар*^[13]. После с това богохулно занимание се заели все по-низши умове — между тях все пак забележителният Джироламо Кардано, но и неколцина незначителни провинциални прелати.

— И какво толкова се чете в хороскопа на Иисус?

— Не малко, вярвай ми. Разположението на неговите звезди е едно от най-изключителните. Според Джордано Кардано, ярката звезда, която се явява при раждането му, всъщност обозначава вечния блясък на неговата слава; Юпитер обозначава способността му да направлява по прекрасен начин, да бъде правдив и смирен; житният клас, с който изобразяват знака на Девата, дарява благородство, красноречие и пророчески способности; накрая асцендентът, който свързва Везните от осмата и деветата сфера, и точката на есенното равноденствие, придава на цялата картина божествена уникалност. Според Кампанела обаче звездната карта на Месията в крайна сметка не е толкова изключителна, както си мислят другите. Защото според Кампанела още по-изключителен бил, собственият му хороскоп.

— Собственият му хороскоп? Кампанела се е поставял над Христос?

— В общи линии. Инквизицията го обвини, че се представя за месия, тъй като, твърдеше, че при неговото раждане имало същото особено подреждане на планетите като в момента на раждането на Иисус.

— Основателно ли беше обвинението?

— И да, и не. Беше лъжливо, защото Кампанела, доколкото знам, никога не се бе обявявал за пророк. Отчасти бе вярно, защото той бе допуснал грешката да се изпусне, също и в затвора, че присъствието на седем планети в асцендента (много крале и императори не са имали повече от три) било нещо до такава степен изключително, че, както го бяха уверили някои еврейски и немски астролози, съвсем скоро той

щеше да постигне власт над света. Малко дръзко предсказание, не мислиш ли?

— И как свърши всичко?

— По начин, доста различен от очакванията на Кампанела. Той прекара дълги години в затвора заради твърденията си. Именно Урбан VIII облекчи затворничеството му, за да си послужи с неговите астрологически умения. Всъщност по онова време вече се разпространяваха предсказанията на абат Моранди за приближаващата му смърт и папата се страхуваше.

— Значи Урбан VIII също е вярвал в астрологията, на която толкова се е противопоставял!

— Но разбира се! Вече ти казах, че всички, ама наистина всички, във всяка епоха са отдавали дължимото на мадам Астрология — изсмяха се пак Стилоне Приазо. — Дори Галилей, когато е имал нужда от пари, е паднал дотам да изчисли някой и друг хороскоп.

Папа Барберини, подхвана той отново, когато предсказанието за смъртта му започнало да се предава от уста на уста, паднал в плен на най-ужасяващи страхове. Докато публично показвал пренебрежение към предсказанията на абат Моранди, той повикал тайно Кампанела, молейки го разтреперан да предотврати заплахата. Доминиканецът се представил, както могъл: препоръчал разпръскването на ароматни есенции и парфюми срещу зловредните изпарения, карал паната да носи бели дрехи, които трябвало да предотвратят въздействието на затъмненията, палел факли, които символизирали седемте планети и така нататък.

— В началото късметът сякаш беше на страната на Кампанела. Опасността бе избегната и, след смъртта на Моранди, доминиканецът най-накрая щеше да се радва на папската признателност. Обаче неговата лоша звезда му нанесе нов удар: някой го предаде и така, поне в това, Кампанела стана равен на Иисус Христос. Без знанието му във Франция, на доверения му печатар, бе изпратен един негов таен ръкопис — *De Fato Siderali vitando*. Предателите бяха двама доминиканци, пламнали от завист поради слуховете, според които техният събрат бил стигнал до длъжността на съветник на Светата инквизиция. Френският печатар паднал в капана — повярвал, че Кампанела (който през последните години бе прекарал повече време в

затвора, отколкото на свобода) не е успял да приложи към краткия трактат някакво придружително писмо. De Fato Siderali Vitando беше публикуван.

— Но този „De Fato Siderali Vitando“ не е ли книгата, която обяснява как да се избягват зловредните въздействия на звездите?

— Именно, и за Кампанела това беше поредната катастрофа. В книгата бяха подробно описани отклоняващите практики, на които Кампанела беше подложил папата. Церемонии, за които от доста време се носеха слухове из Рим и за които никой не разполагаше с доказателства, но които, според мнозина, бяха прикритие за демонични ритуали. De Fato изглежда бе изфабрикуван с единствената цел да подрони престижа на Светия Престол. За да успокои скандала и папския гняв, Кампанела трябваше с невероятна бързина да подготви друга книжка, в която се опитваше да покаже, че подобни ритуали не бяха нито израз на суеверие, нито дело на Сатаната, а се обяснявали според критериите на натуралистката философия и опита на сетивата. Накрая обаче се наложи доминиканецът да избяга във Франция, където намери подслон от преследванията и можеше да преподава в Сорбоната. Дори кралицата го помоли да изчисли хороскопа на токущо родения дофин.

— Тоест на Луи XIV?

— Точно така. За щастие Кампанела не сбърка последното важно предсказание в своя живот. Каза, че бъдещият крал ще управлява дълго, с твърдост и с успех. Така и стана. Но сега е по-добре да престана. Слава на Бога, малко ми се приспа.

Зазоряваше се. Приех с безмълвно облекчение края на разговора. Отново се укорих, задето самият аз го бях подбудил в началото. А в действителност не само че не бях разкрил абсолютно нищичко относно отравянето на дьо Муре или относно кражбата на перличките ми, но в края на това дълго събеседване мислите ми бяха още по-объркани от преди.

Питах се дали желанието ми да вляза в редиците на вестникарите не предвещаваше прекалено много опасности: прекомерната близост с лица, подобни на абат Моранди, който поверяваше предсказанията си на вестници и брошури, излагаше човек на риска да бъде сбъркан за астролог или, още по-лошо, за черен магьосник или еретик.

В същото време гърдите ми се изпълниха с напълно оправдан гняв: справедливо ли беше да се наказва човек, както се бе случило с абата от „Света Праксида“, за грях, който явно се опрощаваше на кардиналите и на папите? Ако астрологията беше само едно невинно занимание, обикновени фантазии, плод на бездействието, защо бе тогава това ожесточение срещу Моранди и Кампанела? Ако пък беше грях, достоен за тежко наказание, как бе възможно толкова много хора от папския двор да са се занимавали с това?

За мен бе доста трудно да изпитам лично достойнствата на науката за планетите и съзвездията. За да се разбере разположението на звездите в деня на раждането ми, трябваше да бъде известно именно това, което на мен, подхвърленото дете, никога не можеше да бъде дадено — денят и часът на раждането.

[1] Казуистика — в католическото богословие и средновековната юриспруденция — прилагане на общи догматични положения към отделни частни случаи, по-специално по отношение на конфликти на съвестта и морала. — (Бел.ред.) ↑

[2] удобно (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[3] За критичните дни. (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] Тълкуване на сънищата. — (Бел.ред.) ↑

[5] Заседание на кардиналите под председателството на папата. — (Бел.ред.) ↑

[6] пропуски (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[7] Андреа Арголи (1568?-1657 г.) — италиански астролог, астроном и математик, баща на поета Джовани Арголи, който също се занимавал с астрология и математика. — (Бел.ред.) ↑

[8] Доминиканецът Томазо Кампанела (1568–1659 г.) е бил обвиняван, освен в ерес, и в магьосничество. Съвременните оценки на живота и личността му са много противоречиви. Занимавал се е с астрология, медицина и математика. Писал е философски и астрологически трактати, но поради политическия си характер утопичното му произведение „Градът на слънцето“ е най-добре известно. — (Бел.ред.) ↑

[9] Джачиншо Чентини — племенник на кардинал д’Асколи, чул предсказанието на някакъв шарлатанин, че чичо му ще наследи властващия папа Урбан VIII. Неблагоразумният млад човек се опитал

да ускори смъртта на папата с помощта на всевъзможни окултни церемонии. Опитите му били разкрити и Чентини бил екзекутиран на 22 април 1634 г. — (Бел.ред.) ↑

[10] За избягването на звездната съдба, (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[11] Албертус Магнус (1193–1280 г.) — доминикански свещеник, прочут с универсалните си познания, застъпник на идеята, че религията и науката трябва да се допълват, а не да се противопоставят. Считан за най-великия немски философ и теолог на Средновековието, първи прилага философията на Аристотел към християнската доктрина. Провъзгласен за блажен през 1622 г. Канонизиран през 1931 г. — (Бел.ред.) ↑

[12] Пиер д'Ели (1350-142? г.) — френски теолог и философ, епископ, впоследствие кардинал. В някои от трактатите си поддържа теорията, че епископите и свещениците получават правата си пряко от Бога, а не чрез посредничеството на папата, че папата не е недосегаем от присъдата на общия църковен събор, че нито папата, нито общият църковен събор са непогрешими, а непогрешимостта е качество единствено на Църквата като общо понятие. — (Бел.ред.) ↑

[13] Албумазар — водещ астролог на ислямския свят, известен най-вече с теорията си че светът, създаден при засичането на седемте планети в първия градус на Овена, ще свърши при подобно засичане в последния градус на Рибите. — (Бел.ред.) ↑

ПЕТИ ДЕН

15 СЕПТЕМВРИ 1683

След като оставих Стилоне Приазо, се върнах изтощен в стаята си. Не зная откъде тогава ми дойдоха сили да попълня дневника си, но успях. Огледах вече изписаните страници. Обобщих отчаяно резултатите от скромните разследвания, които бях провел сред наемателите на „Оръженосеца“ — какво бях открил? Практически нищо. Всеки сгоден случай се беше оказал фалшива тревога. Бях научил факти и обстоятелства, които нямаха почти никаква връзка с тъжната кончина на синьор дьо Муре и които даже често ме хвърляха в още по-голямо душевно объркване.

Но какво знаех в крайна сметка за Муре, запитах се, докато отпусках бавно глава върху ръката си, седнал все още на писалището. Покрити от наметалото на съня, мислите се рееха надалеч, но не се оставяха да бъдат пропъдени.

Муре бе французин, стар и болен, и зрението му беше вече доста слабо. На години трябва да беше между шейсет и седемдесет. Беше придружаван от младия музикант-французин Девизе и от Помпео Дулчибени. Изглежда се радваше на доста високо обществено положение и на много добро финансово състояние в миналото. Това пък контрастираше подчертано с ужасно лошото му здраве — сякаш му се бе наложило да понесе дълготрайни страдания.

И после, защо един благородник като него е трябвало да отсяда „При оръженосеца“?

Знаех от Пелегрино, че кварталът Понте, където се намираще странноприемницата, вече от доста време не беше районът на скъпите странноприемници, който сега се разполагаше около площад „Ди Спаня“. Пребиваването „При оръженосеца“ беше може би по-удобно за човек, разполагащ със скромни средства. Или за някой, който иска да избегне близостта със високопоставени съседи, но защо?

Освен всичко останало дьо Муре никога не излизаше от странноприемницата, освен на свечеряване и то само за кратки

разходки в околностите — със сигурност не по-далеч от площад „Навона“ или площад „Фиамета“...

Площад „Навона“, площад „Фиамета“ — слепоочията ми започнаха да пулсират мъчително и, след като с големи усилия се надигнах от стола, се строполих като труп на леглото си.

Когато се събудих на следващата сутрин в същата поза, вече беше ясен ден. Някой чукаше на вратата. Беше Кристофано, ядосан, задето в този час не се бях заел с нито едно от своите задължения.

Седнах на ръба на леглото с ужасно нежелание, след като бях спал прекалено малко. В панталоните си усетих газетата с хороскопи, който корписантарите бяха отмъкнали от Стилоне Приазо. Все още се намирах под въздействието на необикновените събития от току-що отминалата нощ: пътешествието из подземията, изпълнено с несигурност и изненади, преследването на Стилоне и най-накрая разказа на неаполитанеца за страховитите премеждия на абат Моранди и Кампанела, който изслушах в последните часове преди зазоряване. Толкова разнообразните впечатления за сетивата и за духа бяха все още живи в мен, независимо от умората, която ме надвиваше, когато отворих мързеливо книжлето. Може би и заради силната болка в главата, не устоях на изкушението да се отпусна отново на леглото, поне за няколко минути — така си казах. И се заех да разглеждам книжката.

В началото имаше едно дълго и написано на висок стил посвещение на някой си посланик Буонвизи, а после, от другата страна, едно също толкова дълго въведение към читателя.

После имаше таблица, озаглавена „Изчисление на появата на слънцето“, която също прескочих. Най-накрая намерих едно „Общо слово върху 1683-та година“:

Ще начене по начин сходен с практиката на Светата Църква Кат, Римска в петък, ден първи от Януари, и според астрономическия стар стил, когато Слънцето изпълни цялата обиколка на дванадесетте знака на зодиака, и ще се завърне наново в първата граница на знака на Овена,

защото *Fundamentum principale in revolutionibus annorum mundi et introitus Solis in primum punctum Arietis*^[1]. И тъй ето поради защо посредством тиконичната система...

Изгубил търпение изоставих това щедро излияние на астрологическа мъдрост. Прочетох малко по-нататък, че през годината щяло да има четири затъмнения (от които обаче никое не можеше да се наблюдава от Италия) и после една таблица с цяла купчина номера, за мен напълно загадъчни, озаглавена „Право издигане на небесния образ на зимата“.

Бях обезнадежден. Всичко ми изглеждаше изключително сложно. Бях се заел сам с търсене на някакво предзнаменование за настоящата година, а освен това, нямах и много време. Най-накрая открих едно обещаващо заглавие „Лунни месеци и комбинации и други аспекти на планетите за годината 1683“. Бях попаднал най-сетне на подробни предвиждания, разделени по сезони и месеци, които се отнасяха за цялата година. Прелистих страниците, докато най-накрая не намерих четирите седмици на септември:

Сатурн владее осмия дом, което застрашава много старческата възраст с опасности за живота.

Това ме притесни. Предсказанието се отнасяше за първата седмица на месеца, но беше сигурно, че само няколко дни след това старият Муре бе починал при загадъчни обстоятелства. Прелистих набързо в търсене на втората седмица, при положение, че Муре бе умрял на 11-ти, и съвсем скоро погледът ми се спря на следното:

Относно болестите, Юпитер владее шестия дом, който ще опита да дари здраве на мнозина боледуващи; но Марс в огнен знак, противоположен на Луната показва желание да покоси мнозина със зловредни трески и отровни болести, тъй като относно подобно разположение бе написано *Lunam opposite Martis morbos venenatos inducit*,

sicut in signis igneis, terminaturque cito & raro ad vitam^[2]. Сатурн владее осмия дом, което застрашава много старческата възраст с опасности за живота.

Не само бе предсказал, че старците отново бяха застрашени от Сатурн, познавайки с точност смъртта на синьор дьо Муре, но бе предвидил също така мъката, която моят господар и Бедфорд щяха да понесат поради „зловредни трески и отровни болести“. Без да се брой, че намекът за отровата засягаше възрастния французин повече от всеки друг.

Върнах се няколко реда по-назад и започнах да чета от първата седмица с намерението да не се отделям от четенето, дори и когато Кристофано дойдеше да почука отново.

Мъките, които ще се зарядят под разположението на звездите през тази седмица, ще бъдат нам изпратени от Юпитер, владетеля на царския дом, който, за да се намери в четвърти дом със Слънцето и Меркурий, се опитва да извади на бял свят едно тайно съкровище: същият Меркурий, облагодетелстван от Юпитер в земен знак, означава отприщване на подземни огънове, и трусове със страх и уплах за човешкия род; ето за туй така бе написано: *Eo item in terrae cardine & in signo terreo fortunatis ab eodem cadentibus dum Mercurius investigat eundem, terraemotus nunciat, ignes de terra producit, terrores & turbationes exauget, minerias & terrae sulphura corrumpit*^[3]. Сатурн в трети дом, господар на седми, обещава смъртност голяма посредством сражения, и нападения на градове, а за да бъде в квадрат на Марс, предсказва капитулация на голям град, и това според Али и Леополд Австриеца.

Макар и с известни усилия (включително и поради високопарните препратки към големи имена от астрологическата

наука), успях да разбера. И отново ме полазиха тръпки. В действителност, в предсказанието за откриването на едно тайно съкровище и за отприщването на подземните огънове и земетресенията с ужас и страх за човешкия род, разпознах без сянка на съмнение най-скорошните събития, разиграли се „При оръженосеца“.

Какво беше „тайното съкровище“, което щеше да излезе на бял свят през първите дни на месеца, ако не загадъчните писма, скрити в кабинета на Колбер и откънати от Ато малко преди смъртта на министъра, настъпила именно на 6-ти септември? Всичко изглеждаше от ясно по-ясно и ужасяващо в своята неоспоримост. Освен това датата на кончината на Колбер, който със сигурност не беше умрял млад, съвпаднаше със заплахите за живота на старите, за които говореше вестника.

„Земетресенията и подземните огънове“ също ми бяха добре познати. Не можех да не мисля за грохота, който в началото на месеца чухме да идва от килера. Ужасният тътен ни бе накарал да се уплашим от настъпването на някое земетресение, докато за късмет беше оставил след себе си само една пукнатина в стената на стълбите на първия етаж. Но едва се разминахме с това Пелегрино да не получи удар.

А какво да кажа за „голямата смъртност посредством сражения и нападенията на градове“, както бяха предвидили „Али и Леополд Австриеца“? Кой не би разпознал в това битката срещу Турчина и обсадата на Виена? Самите имена на двамата големи астролози смущаващо извикваха в мисълта австрийския император Леополд и следовниците на Мохамед. Обхвана ме ужас, не посмях да продължа да чета по-нататък и веднага се върнах на предишните страници. Спрях се на месец юли, където, както и очаквах, се предвиждаше османското настъпление и началото на обсадата:

Слънцето в десети дом означава... подчинение на народи, републики и на близки земи на един по-могъщ, граничещ с тях, и така казва Али...

Точно в този миг на вратата ми почука Кристофано.

Скрих астрологическата брошура под дюшека и излязох, бърз като мълния. Повикването на лекаря беше дошло като един вид

освобождение: точността, с която събитията бяха отгатнати от автора на вестника (и най-вече тъжните и злоещите от тях) ме бе потресла.

В кухнята, докато приготвях обяда и същевременно помагах на Кристофано в приготвянето на някои лекове за Бедфорд, продължавах да премислям нещата. Трябваше спешно да разбера: струваше ми се, че по някакъв начин съм затворник на планетите и че животът на всички нас, в „При оръженосеца“, както и във Виена, се гърчеше напразно в една фатална хватка, в една невидима фуния, която щеше да ни изведе там, където може би не искахме да отидем, докато нашите отчаяни и изпълнени с вяра молитви се лутаха в забравата на едно черно и необитаемо небе.

— Какви сенки имаш под очите, момче! Да не би да не си спал през тези нощи? — попита Кристофано. — Много е лошо да се спи малко — ако мисълта и сърцето не спират да будуват, то порите не се отварят и не позволяват да се изпарят соковете, развалени от тегобите на деня.

Признах, че, да, всъщност не спях достатъчно. Тогава Кристофано ме предупреди, че той не можел да се справи сам без моите услуги, и особено сега, когато с моя помощ най-накрая успяваше да поддържа наемателите в добро здраве. И наистина, добави той, за да ми даде кураж, всички до един бяха похвалили моята работа като негов помощник.

Лекарят очевидно бе в неведение относно факта, че все още не бях приложил никакво лечение нито на Помпео Дулчибени, нито на младия Девизе, нито на Стилоне Приазо, с когото на всичкото отгоре бях прекарал почти цяла нощ. И че следователно поне здравето на тези трима наематели се дължеше на майката природа, а не на неговите лекове.

Кристофано обаче възнамеряваше да стори още нещо — канеше се да ми приготви лек за сън.

— Изпитан е в цяла Европа, и то хиляди пъти. Помага на съня и на по-голямата част от вътрешните болести на тялото, като освен това пропъжда почти всички видове болезки. Ако реша сега да ти разкажа чудесата, които съм сторил с него, няма да ми повярваш изобщо увери ме тосканецът. — Нарича се *liquor magniis* или магниликоре и се приготвя също във Венеция, в аптеката при „Мечката“, на площад

„Санта Мария Формоза“. Приготовлението е доста дълго, но може да бъде завършено само през месец септември.

И с усмивка извади от торбите си, чието съдържание вече бе заело кухненската маса, и един странен глинен съд.

— Приготовлението на магниликоре започва напролет, като се сгреят двацет либри обикновен зехтин с две либри отлежало бяло вино...

Докато Кристофано изброяваше, както обикновено с влудяващо усърдие, съставки и чудодейни качества на своята рецепта, моята мисъл продължаваше да се лута.

— ...и сега, през септември, ще прибавим балсамова трева и солидно количество от фината ракия на съдържателя Пелегрино.

Откъснах се грубо от мислите си при новината за допълнителното разграбване на килера на моя господар макар и с медицински цели. Кристофано забеляза моето невнимание.

— Момче, какво толкова мъчи сърцето и мисълта ти?

Разказах му, че тази сутрин се бях събудил с една тъжна мисъл: ако, както твърдяха някои, нашият живот се управлява от планетите и звездите, тогава всичко е напразно, включително и лекарствата, които самият Кристофано приготвяше с такъв труд. Но веднага се извиних, оправдавайки празнодумството си с умората.

Той ме погледна учуден и каза с известно съчувствие:

— Не разбирам откъде са ти дошли наум тези въпроси, но не говориш безсмислици. Даже напротив — самият аз вземам много присърце астрологията. Знам, че много лекари се присмиват на тази наука и им отвърщам с онова, което е написал за тях Гален, а именно *medici Astrologiam ignorantes sunt peiores speculatoribus et homicidis*: лекарите, не познаващи астрологията са по-лоши от измамниците и убийците. Без да броим казаното от Хипократ, *Скотус*^[4] и безброй други учени автори, към които се присъединявам, за да осмея на свой ред скептичните колеги.

И така Кристофано, докато се мъчеше да завърши според рецептата подготовлението на „магниликоре“, ми съобщи за мнението на някои, че черната чума била следствие на пресичането на пътищата на Сатурн, Юпитер и Марс, настъпило на 24 март 1345-та и че първата епидемия на *френската болест*^[5] е била причинена от засичането на Марс и Сатурн.

— *Membrum ferro ne percutito, cum Luna signum tenuerit, quod membro illi dominatur* — изрецитира. — Значи всеки хирург да избягва да реже дадения крайник, дето отговаря на зодиакалния знак, в който се намира Луната в съответния ден, особено ако е засегната от Сатурн и Марс, които са планети зловредни за здравето. Пример: ако хороскопът на болния предвижда злощастен край за някоя негова болест, лекарят може да се опита с право да го спаси, като го лекува в дните, които звездите посочват като най-благоприятни.

— Значи на всяко съзвездие на зодиака отговаря една определена част на тялото?

— Разбира се. Когато Луната се намира в Овен, а Марс и Сатурн са ѝ противоположни, трябва да се пропускат операциите, предвидени за главата, лицето и очите; в Телец — на врата, тила и гърлото; в Близнаци — на раменете, ръцете и китките; в Рак — на гърдите, дробовете и стомаха; в Лъв — на сърцето, на гърба, на черния дроб; в Дева — корема; във Везни — пищялите, кръста, пъпа и червата; в Скорпион — пикочния мехур, срамната кост, кръстната кост, гениталиите и задника; в Стрелец — бедрата; в Козирог — колената; във Водолей — краката; в Риби, ако не греша, стъпалата и петите.

Добави после, че най-подходящото време за едно добро пречистване е, когато луната се намира в Скорпион или Риби. А пък трябвало да се избягва вземането на лекарства, когато луната се намира в човекообразните знаци, свързани с някоя планета, движеща се противоположно на слънцето, защото тогава пациентът рискува да повърне лекарството и да понесе други вредни промени.

— „Луна във знаците човеколични, за болни значи случки непривични“, както ни учи преславният Хермес^[6]. И това важеше особено за тази година, която през пролетта и зимата имаше четири планети в противоположно движение, три от които в знаците с човешки образ.

— Но тогава нашият живот се свежда до борбата между планетите.

— Не, даже напротив, това показва, че с помощта на звездите, както впрочем и с всичко останало от делото на Твореца, човекът може да съгради собственото си щастие или собственото си падение. Негова задача е да приложи добре интуицията, интелекта и мъдростта, които Бог му е дарил.

Обясни ми, че според неговия лекарски опит, влиянията на планетите показвали своето рода тенденция, предразположения, склонности, но никога, никога някакъв задължителен път.

Тълкуванието на Кристофано не отричаше въздействието на звездите, но потвърждаваше отново свободната воля на човека и най-вече превъзходството на Божествената воля. Полека-лека се почувствах малко по-спокоен.

Междувременно бях привършил със задачите си. За обяд бях приготвил една хлебна супа с оризово брашно, парченца от пушена есетра, лимонов сок, посипана накрая обилно с канела. Но до вечерята оставах няколко часа, затова Кристофано ме остави свободен. Все пак не забрави да ми връчи шишенце със своя „магникиоре“ с наставлението да пия само по една капка и да наръсвам с него гърдите си преди лягане, така че да вдишвам здравословните изпарения и да се радвам на добър сън.

— Не забравяй, че е много подходящ също и за лекуването на всякакъв тип наранявания. Не помага обаче на мъките от френската болест — болните от нея, поели „магникиоре“, получават изключително остри спазми.

* * *

Качвах се нагоре по стълбите, когато на първия етаж чух отглас от звуците, които излизаха изпод пръстите на Девизе — той отново изпълняваше рондото, което толкова ме завладяваше и което изглежда така чудодейно усмиряваше духовете.

Когато стигах до втория етаж, чух някой да шепне името ми. Показах се в коридора и в дъното, през притворената врата забелязах червените чорапи на абат Мелани.

— Имам нужда от твоя сироп. Миналия път ми се отрази много добре — каза той полугласно, опасявайки се, че Кристофано е наблизо, докато ме подканваше с нервни жестове да вляза в стаята му, където се оказва, че не трябва да му давам никакъв сироп, а ме очакват важни новости.

Преди да затвори вратата зад гърба ми, абатът наостри за последен път уши, разнежен от далечния отглас на рондото.

— Ах, силата на музиката — прошепна той заплепен. След това се насочи с пъргава крачка към писалището:

— Сега да се върнем към нашите работи, момче. Виждаш ли? В тези няколко листа е вложен повече труд, отколкото някога би могъл да си представиш.

По средата на масата старателно беше подредена купчина от ръкописно изписани листа, които го бях видял да заключва с леко смущение по време на предишното ми посещение.

Обясни ми, че от доста време пишел пътеводител на Рим за френските посетители, тъй като смяташе, че тези, които сега се намирали на пазара, не отговаряли на нуждите на пътешествениците, нито пък отделяли необходимото внимание на античните постройките и на произведенията на изкуството, на които човек можеше да се наслаждава в седалището на папската власт. Показа ми последните страници, които беше написал в Париж, с дребен и изискан почерк. Ставаше дума за тава, посветена на църквата „Сант’Атанасио деи Гречи“.

— И какво? — попитах озадачено, докато сяхах.

— Надявах се да използвам свободните си часове през това пребиваване в Рим, за да завърша моят пътеводител. Тази сутрин, тъкмо започвах да работя, когато ми дойде едно просветление.

Тогава той ми разказа, че преди четири години, през 1679, именно в църквата „Сант’Атанасио“, имал неочаквана и чудновата среща. След като се спрял известно време пред изисканата фасада, дело на Мартино Лонги, влязъл вътре и започнал да разглежда едно прекрасно платно на Трибалдези в един страничен параклис. Внезапно, подскачайки от уплаха, усетил до себе си присъствието на непознат.

В полумрака забелязал някакъв възрастен свещеник. По шапката на главата личало, че е йезуит. Бил доста прегърбен и страдал от някакъв лек, но непрестанен тремор на тялото и ръцете. Подпирал се на бастун, но отстрани две млади прислужнички го държали под ръка и облекчавали усилията му при ходенето. Имал бяла, добре поддържана брада. Бръчките били издълбали безпощадно челото и бузите му. Сините му, остри като ножове очи оставяли впечатлението, че преди години не са му липсвали проникателност и дар-слово.

Йезуитът впил поглед в очите на Ато и изрекъл със слаба усмивка: „Какъв поглед... да, наистина магнетичен.“

Абат Мелани, леко смутен, хвърлил въпросителен поглед към двете спътнички на стария свещенослужител. Прислужничките обаче си замълчали, като че не дръзвали да говорят без разрешението на беловласия старец.

Изкуството на магнетизма е много важно в този широк свят — продължил йезуитът, — а ако бъдеш също майстор в Гномическата Катоптрика, сиреч в Новата Огледална Хорологиография, ще можеш да си спестиш всяко Въведение в Историята на Коптите.

Двете прислужнички мълчали смутени, като че ли изпитвали това неудобство не за първи път.

— Ако после поемеш по Екстатичния Небесен Път — подхванал пак старецът с креслив глас, — няма да имаш нужда от Малтийски Места за Небесно Наблюдение или от Физикомедицински Въпроси, защото Великото Изкуство на Светлината и Тъмнината, разтворено в Диатрибата за Чудотворните Кръстове и от Новата Полиграфия, ще те дари с цялостната Аритмология, Музургия и Фонургия, от които имаш нужда.

Абат Мелани запазил мълчание, неподвижен.

— Но Изкуството на магнетизма не може да се изучи, защото то е част от човешконатуралното — аргументирал се впоследствие старият прелат. — Магнитът е магнетичен. Да, това да. Но *Vis Magnetica*^[7] струи също от лицата. И от музиката, но това ти е известно.

— Познавате ме значи? — бе попитал Ато Мелани, като предположил, че старецът знае, че е певец.

— Магнетичната сила на музиката ти виждаш в тарантулите — продължи непознатият, сякаш Ато не бил казал нищо. — Тя може да излекува тарантулирания и може да излекува много други неща. Разбра ли?

Преди Ато да има време да отговори, старецът избухнал в звучен смях, който го разтърсвал отвътре в едно постоянно натрупване на спазми. Трепетът го разтърсил мощно, от главата до петите, и младите придружителки трябвало да го държат здраво, за да не изгуби равновесие. Налудничавият изблик на радост на моменти изглежда

граничел с дълбока мъка и изменял гротескно чертите на неговото лице, а сълзите му се леели безспирно.

— Но внимавай — продължил със сетни сили йезуитът своето празнодумство, — магнитът се загнездва също и в Ерос и оттам може да избликне грехът, а ти имаш магнетично око, но Господ не иска греха, Господ не иска! — и вдигнал бастуна, опитвайки се непохватно да удари абат Мелани.

В този момент двете прислужнички го възпрели. Едната от тях успокоила стареца, отвеждайки го към изхода на църквата Неколцина вярващи, откъснати от молитвата, наблюдавали с любопитство сцената. Абатът попитал едната от двете девойки: „Защо е дошъл при мен?“

Момичето, преодолявайки смущението, типично за простите хорица, обяснило, че старецът често се приближавал до непознати и им досаждал със своите излияния.

— Немец е. Написал е много книги и сега, когато вече не е на себе си, повтаря непрекъснато заглавията. Неговите събрата се срамуват от него, много често бърка живите с мъртвите. Позволяват му да излиза рядко. Но не винаги е в това състояние — аз и сестра ми обикновено го придружаваме в разходките, и понякога го заварваме напълно на себе си. Даже пише писма, които ни връчва, за да ги изпратим.

Абат Мелани, в началото раздражен от натрапчивостта на стареца, най-накрая се трогнал от тази тъжна история.

— Как се казва?

— Добре познат е в Рим — отец Атанасиус Кирхер.

Изненадата ме разтърси от глава до пети.

— Кирхер? Но не беше ли той ученият йезуит, който твърдял, че е открил тайната на чумата? — извиках превъзбудено, спомняйки си, че именно за Кирхер бяха спорили ожесточено наемателите на странноприемницата в началото на нашето затворничество.

— Точно така — потвърди Ато. — Но може би е дошъл моментът да узнаеш кой беше в действителност Кирхер. Иначе няма да можеш да схванеш останалото.

И тъй, най-сетне Ато Мелани ми помогна да разбере колко бляскава е била едно време звездата на Кирхер и на неговите

неизчерпаеми познания и защо толкова много години подред всяка негова дума се записвала като съкровището на най-мъдрия измежду оракулите.

Отец Атансиус Кирхер дошъл в Рим по покана на папа Урбан VIII Барберини, който чул в университетите на Вюрцбург, Виена и Авиньон да се говорят най-невероятни неща за неговата начетеност. Владее двадесет и четири езика, повечето от които научени по време на дълги пребивавания на Изток, а в Рим донесъл със себе си огромно количество арабски и халдейски ръкописи, заедно с обширна сбирка от йероглифни писания. Освен това познавал в дълбочина теологията, метафизиката, физиката, логиката, медицината, математиката, етиката, аскетиката, правото, политиката, тълкуванието на писанията, изкуството на дебата, моралната теология, реториката и изкуството на комбинациите. Няма нищо по-хубаво от познаването на Цялото, казвал обикновено той, и в действителност с огромно смирение и *ad maiorem Dei gloriam*^[8] разкрил тайните на гномиката, на полиграфията, на магнетизма, на аритмологията, на музургията и на фонургията, а благодарение на тайните на Символа и на Аналогията осветил мъглявите енигми на Кабалата и на Херметизма, свеждайки ги до Универсалната мярка на първичната мъдрост.

Освен това извършвал изключителни опити с механизми и други забележителни устройства, негови изобретения, събрани в основания от него музей в *Collegium Romanum*, йезуитския колеж в Рим, между които: часовник, задействан от растителен корен, който следял пътя на слънцето; машина, която превръщала светлината на свещ в чудновати форми на хора и животни; и накрая безброй катоптрични машини, парастатични кошове, мезоптични платна и сциатерични таблици.

Изключително образованият йезуит с право се славел, че е открил универсален език, чрез който можело да се общува с всеки човек по целия свят, така ясен и съвършен, че епископът на Виджевано му бе писал въодушевено, уверявайки го, че го е научил само за един час.

Почитаемият професор от Колегиум Романум беше разкрил също така истинската форма на Ноевия ковчег, установявайки колко и какви животни е съдържал, по какъв начин се разполагали във вътрешността му клетките, рафтовете, хранилките и коритата и даже къде се намирали вратите и прозорците. Освен това, бе доказал *geometrice et*

mathematice^[9], че ако Вавилонската кула е била построена, то тя трябва да е била толкова тежка, че да наклони на една страна цялото земно кълбо.

Но преди всичко Кирхер бил изключителен познавач и учен на езици древни и непознати, върху които бе публикувал множество трудове, където изяснявал вековни загадки, между които произходът на религиите на древните, и за първи път правел достояние на останалите хора китайския, японския, коптския и египетския език. Бил дешифрирал йероглифите на Александрийския обелиск, който сега украсява фонтана, издигнат на площад „Навона“ от кавалер Бернини, който го възстановил, следвайки именно указанията на Кирхер. Историята на обелиска беше може би най-необикновената, която се разказваше във връзка с Кирхер. Когато огромното каменно произведение било открито в руините на Колизея, йезуитът бил незабавно повикан на мястото на разкопките. Макар че били видими само три от четирите страни на обелиска, беше предвидил какви символи щяха да се появят върху все още заровената част. И предвиждането се оказало точно и в най-дребните си детайли.

— Но когато вие го срещнахте, беше... как да кажа... — намесих се в този момент от разказа.

— Кажете си го направо — беше вдетинен — кимна Ато.

Наистина, в последните си дни големият гений грохнал от старост. Неговият дух, обясни Ато, се изпарил и съвсем скоро тялото му щяло да го последва — отец Кирхер починал една година по-късно.

— Лудостта е еднаква за всички, за краля и за селянина — обобщи абат Мелани, като добави, че в последвалите дни направил едно-две посещения на добре осведомени познати и получил потвърждение за жалкото му състояние, независимо че йезуитите се опитвали да го прикрият някак си.

— Но стигам до същината на въпроса — отрязва изкъсо абатът. — Ако имаш добра памет, ще си спомниш, че в кабинета на Колбер намерих преди всичко кореспонденция от Рим, адресирана в началото до Главния интендант Фуке, написана в проза, която сякаш бе дело на ръката на духовно лице. В нея се говореше за поверителни сведения, за жалост неуточнени.

— Спомням си, разбира се.

— Е, добре, тези писма бяха от Кирхер.

— Как можете да бъдете толкова сигурен?

— Имаш право да се съмняваш — предстои да ти обясня просветлението, което ми дойде днес, още съм развълнуван. А вълнението е роб на хаоса, докато ние имаме нужда да подредим фактите. Както може би ще си спомниш, разглеждайки писмата, бях забелязал, че едно от тях започваше с *mumiarum domino*, нещо, което тогава не разбрах.

— Вярно е.

— *Mumiarum domino* означава „до господаря на мумиите“ и със сигурност се отнася до Фуке.

— Какво са мумиите?

— Това са останки на древните египтяни, намиращи се в саркофазите, предпазени от разложението посредством превръзки и загадъчна обработка.

— Така или иначе не разбирам — защо Фуке трябва да е „господарят на мумиите“?

Абатът взе една книга и ми я подаде. Беше сбирка от стихотворения на господин дьо Ла Фонтен — този, който в своите стихове беше възхвалил певческото майсторство на Ато Мелани. Отвори на една страница, която беше отбелязал и на която беше подчертал някои редове:

*Отнемам малко време от Вас, а и от мен,
защото знам, че тази тема Ви привлича,
да постоя притихнал час-два този ден
в таз пищна зала, що на дворец прилича —
дворец, кралете древни приютил,
дошли тук от пътуване далечно
да, знам, цена висока сте платил
Сефрим и Киопес покой да имат вече*

*Сега напускам тоз чертог на древността,
и радост тиха гони моята печал,
докоснал съм на миналото прелестта
и вечно съм на Вашите услуги,*

защото Хор, Сефрим и много друг
на поколенията идни Вий сте дал.

— Това стихотворение е посветено на Фуке. Разбра ли?

— Не много — отвърнах, раздразнен от многословната и неразбираема поема.

— А при това е съвсем просто. Сефрим и Киопес са две египетски мумии, които Главният интендант Фуке бе закупил. Ла Фонтен, който беше голям негов почитател, говори за тях в това духовито стихотворение. Сега те питам — кой тук, в Рим, се е интересувал от древния Египет?

— Това го знам — Кирхер.

— Правилно. Всъщност Кирхер е изучавал точно мумиите на Фуке, отивайки в Марсилия, където те току-що бяха пристигнали с кораб. И после беше поместил резултатите от своите изследвания в трактата, озаглавен *Oedipus Aegiptiaciis*^[10].

— Значи Кирхер и Фуке са се познавали.

— Със сигурност. Спомням си, че в трактата даже се бях възхитил на красивата рисунка на двата саркофага, която Кирхер беше накарал един свой събрат йезуит да направи. Следователно авторът на писмата и Кирхер са едно и също лице. Но едва днес свързах всички детайли и разбрах.

— И аз започвам да разбирам. В едно от писмата Фуке е назван *dominus mumiarum*, тоест „господар на мумиите“, защото е закупил двата саркофага, споменати от Кирхер.

— Браво, сам стигна до най-важното.

Положението наистина беше доста сложно и объркано. Накратко казано, абат Мелани беше разбрал, че Кирхер се е намирал във връзка с Главния интендант Фуке заради мумиите, които последният бе закупил в Марсилия и впоследствие отнесъл със себе си в Париж. Може би, срещайки се лично с него, или пък по други пътища, Кирхер беше споделил с Фуке някаква тайна. За нея обаче в кореспонденцията между двамата, която Ато Мелани бе откраднал от дома на Колбер, нямаше никакво обяснение, а само намеци.

— Значи сте дошли в Рим не само, за да проучите слуховете за появата на Фуке, но и за да разберете каква е била тайната, която се споменава в онези писма.

Видях абат Мелани да се замисля, като че внезапно обзет от някаква неприятна мисъл.

— В началото не. Но сега не мога да отрека, че историята започва да става доста интригуваща?

— И не сте отседнали в странноприемницата „При оръженосеца“ съвсем случайно, нали?

— Браво. Как разбра?

— Размислих малко. И после ми дойде наум, че според писмата, които бяхте намерили, Главният интендант е бил забелязан от шпионите на Колбер на площад „Фиамета“, близо до църквата „Сант’Аполинаре“ и на площад „Навона“. Все на две крачки от нас.

— Още веднъж браво. Още в началото усетих, че има хляб в теб. И именно тогава, окуражен от тази оценка, събрах смелост. Когато зададох въпроса, гласът ми малко затрепери.

— Синьор дьо Муре беше Фуке, нали?

Ато Мелани замълча, тъй като самото му изражение вече беше отговор. В отговор на това мълчаливо потвърждение последваха, разбира се, моите обяснения. Как бях разбрал? И аз самият не можех да кажа. Може би струпването на повече факти, сами по себе си незначителни, ме бе насочило в правилната посока. Фуке беше французин, и Муре също. Муре беше стар и болен, а и зрението му бе вече изключително слабо. След почти двадесет години затвор, Главният интендант със сигурност също се е намирал в подобно положение. Възрастта и на двамата беше еднаква — около шейсет години, може би вече към седемдесет. Муре пътуваше с един млад придружител, синьор Девизе, който обаче не познаваше Италия колкото собствената си страна и, на всичкото отгоре не разбираше от нищо друго, освен от музика. Един беглец би имал нужда от по-опитен водач в житейските премеждия и това спокойно можеше да бъде Помпео Дулчибени. Възрастният благородник показваше в някои свои забележки (за цената на тъканите в Рим, данъка върху мляното месо, доставките на храна от провинцията) забележителни познания относно пазарите и търговията.

И това не беше всичко. Ако Фуке наистина се бе скрил в Рим или само преминаваше, най-вероятно нямаше да се отдалечава прекалено от убежището си. И ако беше гост на нашата странноприемница, къде можеше да разхожда на свечеряване, ако не на площад „Навона“ или на площад „Фиамета“, минавайки пред „Свети Аполинар“? Освен това, както, макар и смътно, бях схванал едва тази сутрин в леглото си, пребиваването „При оръженосеца“ беше може би най-подходящото решение за човек, който не разполага с много средства; всъщност нашият квартал, където едно време бяха разположени най-добрите ханове на Рим, днес беше в необратима разруха. Но възрастният французин изобщо не създаваше впечатлението, че му липсват средства, даже напротив. Следователно вероятно искаше да избегне срещата с благородници от неговия ранг. Французи, може би, които дори и след много време са можели да разпознаят известно лице като това на Главния интендант.

— Но защо не ми казахте истината? — попитах с разтреперан глас на края на разсъжденията си, докато се опитвах да потисна вълнението.

— Защото все още не беше нужно. Ако ти казвах винаги всичко, което знам, щеше да те заболи главата — отговори той нахално.

После обаче видях как настроението му се промени и той се натъжи.

За първи път бях сигурен, че абат Мелани не се преструваше, а даже напротив, разкриваше цялата си мъка за тъжната съдба на приятеля си. Така, удържайки на моменти с трудност сълзите си, той ми каза, че не дошъл в Рим само, за да проучи дали сведенията за появата на Фуке беше вярно и за да разбере впоследствие дали са били разпръснати целенасочено неверни слухове с цел да смутят Всехристиянския крал и цяла Франция. Абатът всъщност бе приел дългото пътуване от Франция до Италия с надеждата да може отново да види някогашния си приятел, за когото вече хранеше само тъжни и далечни спомени. Ако наистина Фуке се намира в Рим, беше си помислил той, със сигурност е в опасност — самият информатор, който бе осведомил Колбер за присъствието на Главния интендант във Вечния град, рано или късно щеше да получи заповеди от Париж.

Може би щеше да му се даде нареждане да залови Фуке или, в случай на неуспех, да го елиминира.

Ето защо Мелани, както самият той обясни, беше пристигнал в Рим, измъчван от тягостна поредица противоположни чувства: надеждата да види отново жив и здрав приятеля, когото смятал за мъртъв след тежките години в затвора, желанието да служи вярно на краля и накрая, страха, че ако наистина намереше Фуке, ще бъде въвлечен в онова, което щеше да последва.

— Какво имате предвид?

— В Париж всички знаят, че кралят никога не е мразел никого повече от Главния интендант. И ако се разкриеше, че Фуке, вместо да е умрял в Пинероло, се разхожда жив и свободен, неговият гняв със сигурност щеше отново да се отприщи.

После Ато ми обясни, че негов доверен човек, както се било случвало и друг път, му помагал да държи в тайна собственото си заминаване.

— Той е преписвач с изключителен талант и може да имитира до съвършенство почерка ми. Добър човек е, казва се Бюва. Всеки път, когато се отдалечавам тайно от Париж, води кореспонденцията ми. Пишат ми от всички дворове на Европа, за да получат последните новини, а на владетелите трябва да се отговаря веднага — каза той с известна суета.

— А вашият Бюва откъде знае какво точно трябва да напише?

— Преди да замина, споделих с него някои напълно предвидими новости в политиката; а пък новите сведения от двора ще получи, като плати на някой слуга — те са най-добрата мрежа за информация в цяла Франция.

Щях да го попитам как бе успял да скрие заминаването си и от краля, но Ато не се остави да го прекъсна. Когато пристигнал в Рим, каза той, най-накрая надушил следите на Фуке и на нашата странноприемница. Но същата сутрин, в която беше пристъпил прага на „Оръженосеца“, този, когото все още наричахме синьор дьо Муре, бе починал след мъчителна агония. Така абатът могъл само да види как старият му благодетел, който по тъй неочакван начин бе успял да намери, умира в ръцете му.

— А той разпозна ли ви?

— За съжаление, не. Когато влязох в стаята му, вече се гърчеше в агония, бълнуваше безсмислици. Опитвах се с всички сили да го върна към живота, разтърсвах раменете му, говорих му, но вече беше късно. Във вашата странноприемница издъхна един велик човек.

Абат Мелани отмести поглед, опитвайки се може би да прикрие някоя непокорна сълза. Чух го да начева с треперещ глас тъжна мелодия:

*Каква безкрайна мъка днес ме трови,
Разкъса ти житейските окови...*

Нямах думи. Бях победен от вълнението. Ато се оттегли в един ъгъл на стаята, внезапно затворил се в себе си. Повиках в спомените си чертите и жестовете на стария Муре, какъвто го бях опознал тези дни в „Оръженосеца“. Опитах се да си припомня думи, изражения, особености, които можеха да го свържат с великия и злочастен образ на Главния интендант, такъв, какъвто си го представях в разказите на абат Мелани. Спомних си светлосините, вече лишени от блясък очи, старото тяло — бледо и треперецо, уморените тънки устни; но нищо, нищичко, което да можеше да ми говори за пословичната жизненост на Катеричката. А може би не: сетих се за изисканата, деликатна фигура на дьо Муре, за прорязаните от бръчки страни, на жизненото, независимо от възрастта лице. После, характерният профил, тънките и нервни ръце... една стара катерица, да, ето на какво приличаше синьор дьо Муре. Никакви жестове, никакви горди фрази, никакъв блясък в очите, нищо — Катеричката се приготвяше за вечния покой. Последното усилие, последното му светкавично изкачване беше по дървото на свободата — и толкова стигаше. В крайна сметка, казах си, докато леех безспирно сълзи, какво значение имаше как е умрял Фуке? Беше умрял свободен.

Абатът се обърна към мен. По лицето му бе изписана покруса.

— Сега моят приятел седи отдясно на Всевишния, сред праведните и мъчениците — възкликна той с патос. — Трябва да знаеш, че майката на Фуке гледаше с притеснение на издигането на сина си, защото това го правеше могъщ в светските дела, но подкопаваше добродетелите на душата му. И всеки ден тя се молеше на

Бога да промени съдбата на Главния интендант и да го насочи по пътя на изкуплението и светостта. Когато верният слуга Ла Форе отиде, за да донесе новината за злополучния арест, майката на Фуке падна на колене, изпълнена с радост, и благодари на Господа, като извика: „Сега наистина ще стане светец!“

Ато се спря за миг, за да преглътне буцата в гърлото, която му пречеше да говори.

— Предсказанието на тази добра жена — продължи той, — се сбъдна. Според един негов изповедник, през последните месеци в затвора Фуке пречистил душата си чудодейно. Изглежда, написал и няколко духовни трактата. Със сигурност често повтаряше в писмата до жена си колко благодарност хранел за тази молитва на майка си, и че бил искрено доволен, че тя се е изпълнила — абатът преглътна. — О, Никола! Небето ти поиска най-високата цена, но ти отреди и огромна милост — отне ти тази жалка съдба на земната слава, която води неизбежно към празни човешки възпоменания.

След като оставих на абата и на себе си още няколко минути, за да успокоим духовете си, се опитах да сменя темата:

— Знам, че няма да се съгласите, но може би е дошъл моментът да разпитаме Помпео Дулчибени или Девизе.

— Дори не си го и помисляй — отвърна той рязко, изоставяйки бързо всяка следа от предишното отчаяние. — Ако тези двамата крият нещо, всеки опит да ги разпитаме ще ги постави нащрек.

Той стана, за да избърше лицето си. После зарови ръце в документите и ми подаде един лист.

— Има други неща, за които трябва да мислим сега: трябва да преговорим всички сведения, събрани до момента. Спомни си, че когато влязохме в нелегалната печатница на Комарек, подът беше покрит с листа. Слава Богу, сколасах да грабна един-два. Кажете ми дали ти напомня на нещо.

Вид Текст Парагон Курсив

КНИГА НА ИИСУСА

На еврейски Йешуа
Глава първа

След смъртта на Моисея, раб Господен, Господ каза на Навиновия Иисуса, служител Моисеев:

Мойсей, Моят раб, умря; затова стани, мини през този Йордан, ти и целият този народ в земята, която Аз давам тям, на синовете Израилеви.

Всяко място, на което стъпят стъпалата на вашите нозе, ви давам, както казах на Моисея: от пустинята и от тоя Ливан до голямата река, река Ефрат, цялата земя Хетейска и до голямото море към залез-слънце ще бъдат вашите предели.

Никой не ще устои пред тебе през всички дни на твоя живот; както бях с Моисея, тъй ще бъда и с тебе: няма да отстъпя от тебе и няма да те оставя.

Бъди твърд и храбър, защото ти ще предадеш на тоя народ за владение земята, за която се клех на отците им да им я дам...

— Изглежда като началото на някой друг откъс от Библията.

— И после?

Обърнах го от другата страна:

— Отпечатано е също само от едната страна!

— Правилно. Следователно въпросът е: да не би в Рим да е излязла модата Библиите да се печатат само от едната страна? Не ми се вярва обаче — ще трябва двойно повече количество хартия. А и книгите щяха да са двойно по-тежки и може би двойно по-скъпи.

— Тогава?

— Тогава тези страници не са част от книга.

— И какво са в такъв случай?

— Проява на майсторство, тъй да се каже.

— Искате да кажете типографска проба?

— Не само: но и пример за онова, което печатарят е в състояние да предложи на клиента. Какво е разказал Стилоне Приазо на корписантарите? Комарек има нужда от пари и, освен скромното си място на работник в печатницата на Конгрегацията за разпространение на вярата, изпълнява и по някоя незаконна поръчка. Но в същото време

ще се опитва да намери редовни клиенти, тъй да се каже. Сигурно е поискал разрешение да работи самостоятелно като печатар. Трябва да е изготвил мостри, за да покаже на бъдещите си възложители качеството на своя труд. А за да покажеш мостра на даден шрифт, е достатъчна една страница.

— Мисля, че имате право.

— И аз така мисля. И ще ти го докажа: какво пише на първия ред на нашата нова страница? „Вид Текст Парагон Курсив“. Не съм специалист, но смятам, че „парагон“ е името на шрифта, употребен в този текст. В другата страница, на същото място, чета „нда“. Най-вероятно е било показано името на някой вид шрифт „ротонда“.

— Всичко това означава ли, че трябва отново да насочим подозренията си към Стилоне Приазо? — попитах възбудено.

— Може би да, може би не. Но е сигурно, че за да намерим нашия крадец, трябва да търсим някой от възложителите на Комарек. А Стилоне Приазо е именно такъв. Освен това крадецът на твоите перлички вероятно не се къпе в злато, също както нашия вестникар. Който освен това е от Неапол, същия град, от който старият Фуке беше потеглил за „Оръженосеца“. Странно, нали? Но...

— Но?

— Всичко е повече от ясно. Човекът, който е отровил бедния ми приятел, е хитър и обигран, и със сигурност се е погрижил да не събужда подозрения, да остане незабелязан. Отговаря ли на това описание едно вечно неспокойно създание като Стилоне Приазо? Не ти ли се струва абсурдно, ако той е убиецът, да се разхожда насам-натам с астрологически вестник под мишница? Да се представя за астролог определено не е добро прикритие за един убиец. Още по-малко пък да си играе на крадец и да ти отмъква перличките.

Да. А Стилоне наистина бе астролог. Разказах на Ато с каква осведоменост и тъга неаполитанецът ми беше разказал историята на абат Моранди.

Докато излизах от стаята, реших да задам на Ато въпроса, който ме измъчва от доста време.

— Синьор Ато, вярвате ли, че има някаква връзка между загадъчния крадец и смъртта на Главния интендант Фуке или не?

— Не знам.

* * *

Лъжеше. Сигурен бях. Докато си събирах мислите, вече в леглото, след като бях разнесъл обяда, усещах как една студена и тежка завеса се спуска между мен и абат Мелани. Той определено премълчаваше нещо — така, както бе скрил от мен присъствието на Фуке в странноприемницата и, още по-рано, писмата, открити в кабинета на Колбер. А и колко нагло ми беше разказал историята на Главния интендант! Говореше, като че ли не го беше виждал от години, докато той и синьор Пелегрино го бяха видели да издъхва (представих си мислено ужасяващата картина) само преди няколко часа. После имаше безсрамието да намекне, че Дулчибени и Девизе криели нещо за Муре, или по-скоро Фуке. И това го казваше точно той! Какъв жрец на лъжата, какъв виртуоз на измамата беше абат Мелани?! Проклех се, задето не бях взел предвид нещата, които бях научил за него, подслушвайки разговорите на Кристофано, Девизе и Стилоне Приазо. Проклех се и за гордостта, която бях изпитал, когато той похвали острия ми ум.

Бях страшно разгневен и ето защо още повече ме измъчваше желанието да премеря сили с абата, като поставя на изпитание способността си да предвиждам неговите ходове, да разгадавам пропуските му, да тълкувам неговите мълчания и да обезсмислям красноречието му.

Приятно унасян от потайната, завистлива злоба, която таях към Мелани, изтощен от безсънната нощ, аз заспах сладко. С нежелание пропъдих, почти в мига преди да се предам на съня, мисълта за Клоридия.

За втори път в същия ден ми се случи да бъда събуден от Кристофано. Бях спал непробудно цели четири часа. Чувствах се добре, незнайно дали поради дългата дрямка или заради „магналикоре“, от който се бях сетил да си пийна и да намажа гърдите си, преди да се отдам на съня. Като се увери, че съм се възстановил, лекарят се върна обратно спокоен. Тогава си спомних, че трябваше да завърша обиколката за раздаването на лекове срещу заразата. Облякох се и взех със себе си торбата с шишенцата. Възнамерявах

първоначално да дам териак за стомашни смущения и една подсладена отвара от жълто огниче на Бреноци, освен това предстоеше парна баня за Стилоне Приазо, а после трябваше да сляза на първия етаж при Девизе и Дулчибени. Минах през кухнята, за да сгрея малко вода в котела.

При венецианеца съумях да свърша доста; бързо — не исках вече да ме разпитва с обичайната си неприятна натрапчивост, като задаваше въпроси, на които самият той незабавно даваше непосредствен и бърз отговор и не ми даваше възможност да отворя уста. А също и не успяха вече да откъсна очи от това негово противно, нервно пощипване на долните части, каквото се наблюдава при младежите, които, изгубили отскоро девствеността си, но все още неопитни, насилват с напразна настоятелност на пръстите краставичката си. Видях, че все още не беше пипнал храната, но избегнах да задавам въпроси в страха си да не дам повод за поредния изблик на потоп от думи.

След това почуках при неаполитанеца. Покани ме да вляза, но докато подреждах нещата си, видях, че той също беше оставил обяда недокоснат. Попитах дали случайно не се чувства зле.

— Знаеш ли откъде идвам аз? — попита ме той, вместо да отговори.

— Да, синьоре — отговорих учуден, — от кралство Неапол.

— Бил ли си някога там?

— За жалост, не, никога не съм посещавал някой друг град, от както съм на този свят.

— Добре тогава, знай, че никога с никоя друга земя небето не е било така щедро и великодушно със своите благотворни влияния през всеки сезон — започна да говори патетично той, докато му приготвях банята. — Неапол, столица на дванадесетте провинции на кралството, дивна и гъсто населена, се разполага на морския бряг подобно на величествен театър, откъм гърба ограден от полегати хълмове и просторни равнини. Създаден според легендите от една сирена на име Партенопея, той се радва на близостта на равнината, наречена *Поджо Реале*^[11] с безбройни плодове и кристално чисти извори и прочутия медицински копър и толкова много видове билки, че там с право веждите могат да се превърнат в римска арка от възхита. И в тамошното плодородно крайбрежие при Киайа, както и върху

възвишенията на Позилипо, виреят карфиол, грах, и ангинари, ряпа и всевъзможни други най-изискани салати и плодове. Не вярвам, че може да се намери място по-плодородно и изобилно на всякакъв вид блага от цветущите брегове на Мерджелина, само понякога смущавани от лек зефир, достоен да понесе безсмъртния прах на великия *Марон*^[12] и на несравнимия *Санадзаро*^[13].

Значи не съвсем напразно, помислих си аз, Стилоне Приазо се представяше за поет. Междувременно той продължаваше изпод кърпата, с която му бях покрил главата, потънал в балсамовите изпарения:

— По-нататък се намира античният град Поцуоли, където растат в изобилие аспержи, ангинари, грах и тиквички по всяко време; и през март дори има грозде, съблазън за небцето. Плодове има и в Прочида, а в Иския — бели и червени диви рози, прекрасно грозде, от което правят малага, фазани колкото щете. В Капри има прекрасни юници и отлични пъдпъдъци. Свинско от Соренто, дивеч от Вико, изключително сладък лук има в Кастел'а Маре, кефали в Торе дел Греко, барбуни в Гранатиело, „лакрима“^[14] по Монте ди Сома, наричан някога Везувий. Прочутите дини и пастети от Орта, сирената от Нола, нуга от Аверса, пъпеша от Кардито, праскови от Ариенцо, змиорки от Капуа, маслини от Гаета, боб от Венафро. Чудесни пъстърви, вино, зехтин и дивеч има в Сора...

Най-накрая разбрах.

— Синьоре, може би искате да ми кажете, че на стомаха ви не се услаждат моите гозби?

Стана и ме погледна с леко неудобство.

— Ами, ако трябва да ти кажа истината, тук не се яде друго освен супи. Но не в това е проблемът... — каза той, търсейки думите с усилие — ...а в общи линии твоята мания да слагаш канела върху всичките буламачи, каши, мътилки и супи ще стори с нас онова, което се бояхме, че ще направи чумата! — и неочаквано се разсмя на висок глас.

Почувствах се объркан и унижен. Помолих го да не говори високо, за да не го чуят останалите наематели. Но беше късно. От съседната стая, Бреноци вече бе подел протеста на Стилоне и го чух да се смее безочливо. Ехото се увеличи и от стаята на отец Робледа и най-накрая и двамата се показаха. Стилоне Приазо също отвори вратата си,

въвлечен в хоровото веселие: доста дълго ги молих да се приберат обратно, но напразно. Бях засипан от лавина подигравателни реплики и смехове, стигащи до сълзи, относно доказаната безвкусица на моите ястия, на които, доколкото изглеждаше, единствено милосърдният съпровод на Девизе успяваше да придаде известна смилаемост. Дори отец Робледа едва успя да потисне саркастичния си смях.

Никой от тях все още не ми бе признал истината, изясни неаполитанецът, тъй като научили от Кристофано, че Пелегрино започва да се съвзема; ето защо се надявах на завръщането на моя господар, но така или иначе, тези дни притесненията бяха съвсем други. Скорошното увеличаване на дозата канела обаче беше направило положението непоносимо. Тук Приазо се спря, забелязвайки моята унижена и обидена физиономия. Другите двама най-сетне се затвориха по стаите си. Неаполитанецът сложи ръка на рамото ми.

— Хайде сега, момче, недей да го вземаш навътре — карантината не помага на добрите нрави.

Помолих за прошка, задето до този момент го бях измъчвал с моята канела, взех си шишенцата и се разделих с него. Бях гневен и нещастен, но реших засега да не го показвам.

Слязох на първия етаж, за да почукам при Девизе. Но щом стигнах до вратата му, се спрях.

Зад портата се чуваха звуците, все още колебливи, на неговия инструмент. Настройваше го. После поде един танц, най-вероятно виланела, след което премина към нещо, което днес без затруднения бих разпознал като гавот.

Затова реших да почукам на вратата на Помпео Дулчибени, която бе в съседство — ако благородникът от Фермо бе склонен да му направя масаж, щях същевременно да се наслаждавам на звуците от китарата на Девизе.

Дулчибени прие предложението. Покани ме, както винаги, със строг, но уморен вид, със слаб, но твърд глас. Погледът на светлосините му очи бе все така остър.

— Влез, драги. Постави тук торбата.

Често ме наричаше така, както се казва на слуга. Тъкмо той сред всички наши гости ми вдъхваше най-голямо страхопочитание. Тонът му, смирен, когато се обръщаше към по-долните от него, както и

напълно лишен от топлота, винаги звучеше тъй, сякаш всеки миг щеше да прояви някаква нервност или раздразнение, които обаче никога не се проявяваха, но караха събеседника да се въздържа прекомерно в негово присъствие и, в крайна сметка, да мълчи. За това, мислех си аз, той беше най-самотният от всички. Нито веднъж, по време на ядене, не ме беше заговорил. Изглежда не страдаше от самота, даже напротив. И все пак забелязвах по ниското му чело и червендалестите бузи бръчки на горчивина и онзи вид страдание, което се наблюдава само у хората, които трябва да понасят тежестта на самотата. Вълнуваше го единствено слабостта му към кухнята на моя господар; само тя бе в състояние понякога да му изтръгва някоя рядка, но искрена усмивка и някоя духовита реплика.

Кой знае колко се бе измъчил и той с моята канела, помислих си аз, обаче мигновено прогоних мисълта.

Сега за първи път ми се удаваше случай да прекарам насаме с него цял час, а може би и повече, и се смущавах много.

Отворих торбата и извадих шишенцата, които ми служеха. Дулчибени ме попита какво съдържат и по какъв начин се прилагат и се престори, че проявява особен интерес към моите разяснения. После го помолих да оголи гърба и хълбоците си и да седне на стола с лице към облегалката.

Когато разкопча отзад черната си дреха и махна смешната си, старомодна яка от надиплена коприна, забелязах, че на врата имаше дълъг напречен белег: ето защо, помислих си, Дулчибени никога не сваляше този старомоден навратник. После се разположи, както го бях посъветвал, и започнах да го мажа с маслата, които Кристофано ми бе препоръчал. Първите минути преминаха в лека раздумка. И двамата се наслаждавахме на ехото от нотите на Девизе. Една алеманда, после една жига най-вероятно, една чакона и менует *en rondeau*. В мислите си се върнах към думите на отец Робледа за янсенистките доктрини, които изглежда Дулчибени споделяше.

Внезапно той ме помоли да стане. Изглеждаше измъчен.

— Лошо ли се чувствате? Може би ви изтощава мирисът на маслото?

— Не, не, драги. Искам само да си взема малко енфие.

Завъртя ключа в големия шкаф и измъкна три малки, съвсем еднакви книжки, изключително красиво подвързани, в яркочервена

кожа със златни арабески. После извади табакерата си. Беше от черешово дърво, с украса. Отвори я, взе една щипка прах и я поднесе към носа си, смръквайки силно два, три пъти. За миг остана неподвижен, след което си пое дълбоко дъх. Погледна ме и придоби по-сърдечно изражение. Изглеждаше успокоен. Осведоми се с искрен интерес за състоянието на останалите наематели на странноприемницата. От време на време въздишаше, затваряше очи и пригладжаше снежнобелите си коси, които някога трябва да са били руси.

Докато го гледах, се питах до каква степен той познаваше истинската история на починалия си спътник. Не можех да откъсна мислите си от разкритията за Муре-Фуке, научени малко по-рано от Ато. Изкушавах се да му задам някакъв невинен въпрос относно този възрастен французин, когото той (вероятно без да познава истинската му самоличност) бе придружавал от Неапол. А кой знае, може би двамата се бяха запознали малко по-рано или бяха стари приятели, обратно на това, което Дулчибени бе заявил пред лекаря и пред стражите. Ако беше така, можех да храня съвсем скромни надежди да измъкна някакво потвърждение от собствената му уста. Впрочем, заключих аз, най-доброто решение си оставаше да се опитам да подхвана какъвто и да е разговор и да го накарам да говори възможно най-дълго, с надеждата, че ще изтърве някое полезно сведение. Точно така, както вече бях сторил — макар и с незначителни резултати — с останалите наематели.

Ето защо се постарях да узная мнението на Дулчибени относно някое важно събитие, както се прави в разговорите с по-възрастните, към които човек изпитва страхопочитание. За това го попитах, впускайки се самият аз в разсъждения, какво мислеше за обсадата на Виена, където се решаваше съдбата на цялото християнство и дали вярваше, че императорът щеше накрая да победи турците.

— Император Леополд Австрийски не може да победи никого — той просто избяга — отговори той сухо и млъкна, давайки да се разбере, че с това разговорът беше приключил.

Все пак се надявах да добави други оценки, докато отчаяно се опитвах вътре в себе си да му отвърна по някакъв начин, за да

поддържам разговора. Но нищичко не ми дойде наум и така помежду ни отново се спусна тягостно мълчание.

Тогава привърших набързо задълженията си при него и се разделихме. Дулчибени не каза нито дума повече. Вече излизах, когато ми хрумна да му задам един последен въпрос — не издържах на тревожното любопитство да узная дали моите гозби щяха да бъдат безмилостно осъдени.

— Не, драги, съвсем не — отговори той с уморен глас. — Даже бих казал, че имаш бъдеще в тази работа.

Благодарих му, ощастливен, и вече затварях вратата зад гърба си, когато го чух да добавя сам на себе си с някакво странно съскане:

— Ако не бяха твоите лайняни буламачи и тази проклета канела. Злощастно джудженце-слуга — ето, какво си ти.

Това ми стигаше. Почувствах се крайно унижен. Значи наистина беше вярно това, което Дулчибени смяташе за мен — можеше да се разчекна на десет, но това нямаше да ми помогне да се издигна и с една педя в очите на другите, дори и на Клоридия, за жалост. Потреперих от гняв и наранена гордост. Тъй значи, стремях се към толкова високи цели (един ден да стана вестникар), а междувремежно даже не бях в състояние да се издигна от слуга в готвач?

Докато се жалвах така в душата си, ми се стори да чувам някакво мърморене зад вратата на Дулчибени. Долепих ухо, за да доловя думите по-ясно и каква бе изненадата ми, когато чух, че Дулчибени разговаряше с някой друг.

— Лошо ли се чувствате? Може би ви изтощава мирисът на маслото? — питаше загрижено другият глас.

Притесних се — не беше ли същият въпрос, който бях задал на Дулчибени преди малко? Кой бе успял да се скрие в стаята, за да подслушва? И защо сега повтаряше чутото. Но най-вече една подробност ме накара да настръхна — гласът беше женски. И не беше на Клоридия.

Последва миг на мълчание.

— Император Леополд Австрийски не може да победи никого — той просто избяга — извика неочаквано Дулчибени.

И тази фраза също вече я бе казал! Продължих да послушвам, раздвоен между смайването си и страха да не бъде разкрит.

— Не сте справедлив. Не трябваше... — отвърна плахо женският глас, с любопитно плачевен и писклив тембър.

— Тишина! — прекъсна го Дулчибени. — Ако Европа се срива, ние можем само да се радваме.

— Надявам се, че не говорите сериозно.

— Слушай тогава — подхвана Дулчибени с по-смирен тон. — Нашите страни вече са, тъй да се каже, един-единствен огромен дом. Дом, който приютява една-единствена огромна фамилия. Но какво ще се случи, ако братята станат повече? И какво ще се случи, ако жените им също са всички до една сестри и следователно децата им всички до едно са братовчеди? Ще се карат непрестанно, ще се мразят, ще си говорят един другиму зад гърба. Ще сключват съюзи понякога, но все нестабилни. Децата им ще се съешат плътски в безсрамна оргия и на свой ред ще създадат поколение слабоумно, болнаво и порочно. На какво може да се надява една толкова злощастна фамилия?

— Не зная, може би... да дойде някой, който да я помири. И най-вече децата да не се женят повече помежду си — отговори колебливо женският глас.

— Добре тогава, ако Турчинът завладее Виена — отвърна Дулчибени, смеейки се през зъби, — може би най-накрая върху тронове на Европа ще имаме малко свежа кръв. Разбира се, след като видим как старата тече на реки.

— Извинете, но не разбирам — осмели се колебливо събеседничката му.

— Просто е — християнските крале всички вече са роднини помежду си.

— Но как така? — попита гласецът.

— Ясно значи, трябва ти пример. Луи XIV, Всехристиянски крал на Франция, по две линии е братовчед на жена си Мария Тереза, инфанта на Испания. Бащите и майките им са съответно братя и сестри. Това е така, защото майката на краля-слънце, Анна Австрийска, беше сестра на бащата на Мария Тереза, Филип IV, крал на Испания; докато бащата на краля-слънце, Луи XIII, беше брат на майката на Мария Тереза, Елизабет Френска, първа съпруга на Филип IV.

Дулчибени спря за малко; извади от един шкаф табакерата си и размеси внимателно съдържанието ѝ, докато продължаваше разговора.

— Роднините по брак на краля и кралицата на Франция, значи са и техни кръвни чичовци. Сега те питам — какво ли изпитва човек, когато е племенник на собствения си тъст или, ако ти харесва повече, зет на собствения си чичо?

Не успях да се сдържа — трябваше на всяка цена да узная коя беше жената, към която се обръщаше Дулчибени. Как, по дяволите, беше влязла „При оръженосеца“ въпреки карантината? И защо Дулчибени разговаряше с нея толкова разпалено?

Опитах се да откряна полека вратата, която на излизане не бях затворил добре. Отвори се пролука и, като си поех дълбоко дъх, надзърнах с едно око. Дулчибени стоеше прав, подпрял лакти на шкафа, и се ровеше в табакерата. Докато говореше, се обръщаше вдясно от себе си, към стената, където трябваше да се намира загадъчната гостенка. За съжаление не можех да стигна с поглед до този край на стаята, за да зърна женското присъствие. А ако бутнех още малко вратата, рискувах да бъда разкрит.

След като смръкна силно няколко пъти енфие от своята табакера, Дулчибени започна да нервничи и после да се надува, като че ли искаше да си поеме дъх, за да влезе под вода.

— Крал на Англия е Чарлз II Стюарт — продължи той. — Баща му бе женен за Анриет Френска, една от сестрите на бащата на Луи XIV. Значи кралят на Англия също е два пъти братовчед било на краля на Франция, и на съпругата му испанка. Които, както видя, са по две линии братовчеди един с друг. А какво да кажем за Холандия? Анриет Френска, майка на крал Чарлз II, освен че беше леля по бащина линия на краля-слънце, бе също така баба по майчина линия на младия холандски принц Уилям Оранжки. В действителност една от сестрите на крал Чарлз и на херцог Джеймс, Мери, отиде в Холандия като съпруга на Уилям II Оранжки и от този брак се роди именно принц Уилям III, който изненадващо преди шест години се ожени за първородната дъщеря на Джеймс, кръвната си братовчедка. Четирима владетели значи са смесили осем пъти една и съща кръв.

Разбърка пак табакерата и я поднесе до носа си. Всмръкна с умопомрачителен бяс, като че ли дълго време е бил принуден да се лишава от тютюна. После отново поде пледоарията; междувременно лицето му бе посиняло, а гласът му — прегракнал:

— Една друга сестра на Чарлз II стана жена на братовчед му, брата на Луи XIV. И те също смесиха кръвта си.

Спря се, разтърсен от силна кашлица, като си покри устата с кърпичката, сякаш му беше зле и се опря на шкафа.

— Но да се обърнем към Виена — започна отново Дулчибени с леко задъхан глас. — Френската династия на Бурбоните и испанската на Хабсбургите са четири и шест пъти братовчеди на австрийските Хабсбурги. Майката на император Леополд I Австрийски е сестра на Луи XIV. Но тя е също така сестра на бащата на жена му Мария Тереза, крал Филип IV Испански, и е дъщеря на сестрата на бащата на своя съпруг, починалия император Фердинанд III. Сестрата на Леополд I се ожени за чичо си по майчина линия, тоест все същия Филип IV от Испания. А Леополд I се ожени за племенницата си Мария Тереза, дъщеря на същия Филип IV и сестра на жената на Луи XIV. Следователно кралят на Испания е чичо, зет и свекър на императора на Австрия. Значи три владетелски фамилии са размесили хиляда пъти една и съща кръв!

Гласът на Дулчибени бе станал по-висок, а погледът му — все по-налудничав.

— Какво ще кажеш? — извика той внезапно. — Приятно ли ще ти е да бъдеш леля и снаха на зет си?

И помете яростно малкото предмети, сложени върху шкафа (книга и свещ), пращайки ги към стената и на пода. В стаята настъпи тишина.

— Но винаги ли е било така? — измънка най-накрая женският глас.

Дулчибени се върна към обикновеното си строго поведение и доби саркастично изражение:

— Не, скъпа моя — подхвана той с поучителен тон. — В далечни времена владетелите си подsigуряваха наследници, женейки дечицата си за най-отбраната феодална аристокрация във владенията си. Всеки нов крал бе най-истинска есенция от най-благородната кръв на собствената си земя: във Франция кралят беше най-истинският французин сред французите.

И точно в този момент, поради силното си любопитство изгубих равновесие и бутнах вратата. Само по чудо успях да се задържа за рамката и да не рухна напред. Така че пролуката се бе разширила

съвсем малко. Дулчибени не беше чул нищо. Изпотен и треперещ от страх, хвърлих един поглед вдясно от благородника, там; където трябваше да се намира жената.

Трябваше да изминат доста минути, за да се съвзема от изненадата — вместо някаква човешка фигура, видях само едно огледало на стената. Дулчибени си говореше сам.

В следващите мигове положих още по-големи усилия да изслушам този неистов изблик на гняв спрямо крале, принцове и императори. Слушах един луд! С кого ли си представяше, че говори Дулчибени?

Може би, помислих си тогава, беше обладан от спомена за някой скъп покойник, сестра или съпруга. Споменът трябваше да е доста мъчителен, след като го вдъхновяваше за подобно тъжно и тревожно представление. Изпитах вина, задето бях наблюдавал това лично и самотно страдание, сякаш се бях промъкнал подобно на крадец. Забелязах, че когато се бях опитал да го накарам да сподели своите наблюдения по тези въпроси, Дулчибени се беше въздържал. Бе предпочел, най-вероятно, компанията на един мъртвец пред тази на живите.

— И после? — поде благородникът, имитирайки гласче на девойка с невинен и стеснителен тон.

— И после, после... — тросна се Дулчибени. — После победи жаждата за господство, която ги накара всички до един да се сродят с останалите световни владетели. Вземи австрийската династия. Днес нейната разкапана кръв опетнява гробниците на славните предци — Албрехт Мъдрия, Рудолф Великодушния, после Леополд Храбрия и сина му Ернст I Железния, до Албрехт Търпеливия и Албрехт Славния. Кръв, която още преди три века започна да се разлага, докато създаде нещастния Фридрих с Празните джобове, и после Фридрих с Дебелата устна и синът му Максимилиан I, умрели позорно от преяждане с пъпеша. Именно от тези двамата начева нездравото желание да се обединят всички граничещи хабсбургски владения, които Леополд Храбрия така мъдро бе споделил с брат си. Ставаше дума за земи, които не можеха да съжителстват заедно — сякаш някой обезумял хирург бе решил да насили в едно и също тяло три глави, четири крака и осем ръце. За да задоволи жаждата си за земи, Максимилиан I се

жени цели три пъти: неговите жени му носят в зестра Нидерландия и провинция Франк-Кенте, но също и чудовищната брадичка, която обезобразява потомците му. Синът му Филип Хубави, през кратките си 28 години живот, присъединява към владенията си Испания, като се жени за Хуана Лудата, дъщеря и наследница на Фердинанд Арагонски и Изабела Кастилска и майка на Карл V и Фердинанд I. Карл V увенчава и същевременно проваля плана на дядо си Максимилиан I — абдикира и разделя кралството, над което слънцето никога не залязва, между сина си Филип II и брат си Фердинанд I. Разделя владенията си, но не успява да раздели кръвта — у наследниците проявите на лудост вече са неудържими, братът иска сестрата, а и двамата желаят да се свържат плътски със собствените си деца. Синът на Фердинанд I, Максимилиан II, император на Австрия, се жени за сестрата на баща си и така от неговата съпруга-леля му се ражда една дъщеря, Анна Мария Австрийска, която се омъжва за Филип II, крал на Испания, неин чичо и братовчед, доколкото е син на Карл V; от този злополучен брак се ражда Филип III, крал на Испания, който се жени за Маргарита Австрийска, дъщеря на брата на дядо му Максимилиан II, която ражда бъдещия крал Филип IV и Мария Анна Испанска, която се омъжва за Фердинанд III, император на Австрия, неин кръвен братовчед, защото е син на брата на майка ѝ. Така идва на бял свят сегашният император Леополд I Австрийски и сестра му Мария Анна...

Ненадейно ме обзе погнуса. Тази оргия от съвкупления ме беше замаяла. В предизвикващата гадене плетеница от бракове между чичовци, племенници, свекърви, снахи и братовчеди имаше нещо чудовищно. След като открих, че Дулчибени говореше на огледалото, не бях слушал с голямо внимание. Но най-накрая мрачната му, зловеща реч ме бе едновременно заинтригувала и отвратила.

Дулчибени впрочем, крайно превъзбуден и почервенял, бе замлъкнал с поглед, зареян в пространството, сякаш надигацият се гняв задушаваше гласа му.

— Помни — успя най-накрая да измънка той, обръщайки се от ново към несъществуващата си събеседница — Франция, Испания, Австрия, Англия и Холандия — страни от векове населявани от враждуващи народи, сега са поробени от властта на едно-единствено племе без род и вяра. Хора с кръв *autadelfos*^[15], кръв, два пъти сестра

на самата себе си, както при синовете на Едип и Йокаста. Кръв, чужда на историята на който и да е народ, но която диктува историята днес на всички народи. Кръв без род и вяра. Предателска кръв.

* * *

Лайняни буламачи — озовал се в кухнята, си спомних, че с тези думи Помпео Дулчибени беше окачествил моите кулинарни усилия, гарнирани със скъпоценната канела.

Възстановил се от отвращението, което гръмогласните и самотни разсъждения на Дулчибени бяха предизвикали в мен, сега се сетих за гаденето, което неволно аз самият бях пораждал досега в стомасите на наемателите на странноприемницата. Реших да поправя нещата.

Слязох в килера. Отидох чак до подземния етаж, доста надолу, и там прекарах, мисля, повече от час, като едва не настинах поради хапещия студ, който владееше винаги на това място. Разучих подробно това пространство с невъзможно нисък таван, като разгледах с помощта на лампата и най-скришните му ъгли — там, където никога досега не се бях спирал и не бях тършувал — най-високите им полици и дупките с пресован сняг почти до дъното му. В едно просторно пространство, скрито зад редици мехове с вино, зехтин и всякакви сортове боб, леща и сушени семена, захаросани плодове, зеленчуци в глинени съдове и чували с макарони, лазаня и бисквити, под късове зебло, или на хладно сред снега, бяха складирани всякакви меса — осолени, пушени, сушени или запечатани в глинени съдове. Там синьор Пелегрино беше скътал на съхранение, подобно на ревнив любовник, пресни езици в сос и малки прасенца-сукалчета, месо от различни животни — момици от елен и козленце; шкембета; крачета, дробчета и мозъчета от таралежи; кравешки и кози цицки; езици от нерез и глиган; овчи и кози бутове; бърбек, лапи и врат от мечка; бутове, врат и филе от сръндак.

Открих и късове заешко, глухари, варени пилци, див пуяк, пилета, врабци, диви гълъбици, фазани и фазанчета, сиви яребици и кокошки, бекаси, пауни, гъски и диви патици, гъсоци, кралски бекасини, пъдпъдъци, гургулици, дроздове, лещарки, косове, лястовички, прелетничета, кипърски и корсикански черноглавки.

Представих си със силно туптящо сърце как щеше да ги приготви моят господар: варени, запечени, в супи, в яхнии, на шиш, пържени, във фини баници и пайове, на скара, в бульони, на хапки, в солени торти, със сосове, с оцети, с плодове и други украси.

Привлечен от мириса на пушено и сухи водорасли, се впуснах още по-дълбоко в разследванията си; и под още пресован сняг и зебло открих, както и очаквах, запечатани в делви или окачени на малки връзки и в мрежички с кукички, открих: морски игли, кръгли мидички, черни миди, кефали, щуки, охлюви, раци, омари, калмари, лесрери, лангусти, стриди, скариди, обикновени мидички, мерлузи, барбуни, каракуди, филета от риба-меч и хек, сепии, калкан, скумрия, змиорки, морски звезди и таралежи, акула, цаца, моруни, аншоа, чирози, попчета, хамсии, сомове, шарани, херинги, костенурки и рапани.

Насред цялата тази Божия благодат, все повече си давах сметка с какво количество свежи храни ни зареждаха доставчиците всеки път, щом блъснеха вратата на задния вход. По-голямата част от запасите бях виждал само мимоходом при всеки (за жалост рядък) сгоден случай, в който моят господар ми беше възлагал да извадя продукти от килера, и после, когато ми се бе налагало да придружавам долу Кристофано.

Обзе ме едно съмнение — кога и на кого смяташе Пелегрино да поднесе толкова храни? Може би се надяваше да подслони едно от онези пищни пратеничества от арменски епископи, които, както все още се разказваше сред съседите, били гордостта на „При оръженосеца“ по времето на синьора Луиджа, мир на праха й? Заподозрях, че моят господар, преди да го изгонят от мястото на помощник-резащ на месо, ловко се бе възползвал от подземиято на кардинала относно зарежданията.

Взех едно гърне с вимета от крава и се върнах в кухнята. Изтърсих парчетата месо от солта и ги сварих всичките. После нарязвах няколко на тънки резени, овалях ги в брашно, панирах ги и ги изпържих, а после ги залях със сос по свой избор. Още няколко задуших с ароматни треви и подправки в малко гъст бульон и стафиди. Други пък приготвих запечени на пещ с бяло вино, лимонов сок, един-два вида сушени плодове, бадеми и лентички шунка. Други накълцах на парченца, накиснах ги във вино и после ги сложих като пълнеж във втасало тесто с билки, шунка и други осолени меса, резени плодове, с

бульон и захар. Останалите сготвих с малко мас, увити в лентички прошарена сланинка и връхчета карамфил, стегнати в мрежичка и набучени на шиш.

Накрая бях уморен до смърт. Кристофано, дошъл в кухнята към края на дългия ми труд, ме завари полужив, потънал в пот, задрямал край печката. Разгледа и помириса ястията на масата подред. Обърна се към мен с бащинско, доволно изражение.

— Аз ще се погрижа за разнасянето, момче. Ти иди да си починеш.

Сит от многократните опитвания, които си бях позволил по време на готвенето, изкачих стълбите до таванското помещение, но не влязох в стаята. Седнах на стълбите и без никой да ме вижда, се насладих на заслужения успех: в продължение на половин час из коридорите на „При оръженосеца“ отекваше доволно тананикане, преглъщане и мляскане. Хорът на стомасите, които връщаха шумно насъбрания въздух, даде знак, че съдовете вече можеха да бъдат прибрани. Удовлетворението извика сълзи в очите ми.

След това се заех да обиколя стаите — не исках да пропусна възможността да получа похвалите на наемателите на „Оръженосеца“. Обаче когато се озовах пред прага на абат Мелани, го чух да припява меланхолично. Бях поразен от жалния тон на гласа му, така че останах да слушам:

*Ах, значи все пак е вярно;
Значи е вярно все пак...*

Повтаряше строфата по изключително майсторски начин и все в нови и изненадващи мелодични вариации.

Тези думи обаче ме смутиха, защото ми се струваше, че вече съм ги чувал някога и някъде, а и аз самият не се сещах по какъв повод. Внезапно ми просветна: моят господар Пелегрино не бе ли споделил, че старият синьор дьо Муре, сиреч Фуке, преди да издъхне, с последни усилия промълвил една фраза на италиански език? И сега си спомних — умирацията беше изрекъл именно думите от арията, която Ато в момента изпълняваше: „Ах, значи все пак е вярно“.

Защо тогава, запитах се, престарелият Фуке бе произнесъл последните си думи на италиански? Сетих се също така, че Пелегрино беше заварил Ато, наведен над лицето на стареца, да му говори на френски. Тогава защо Фуке бе измърморил тази фраза на италиански?

*Значи е вярно все пак,
душа на моето сърце,
че за любов новоизгряла,
ти мислите си промени, о, промени...*

Чух го да удържа с усилие подсмърчанията си. Разкъсван между неудобството и съчувствието, не смеех нито да се движа, нито да говоря. Почувствах остра и мъчителна болка, обзет от съчувствие към този застаряващ евнух: гаврата, извършена над неговото момчешко тяло заради бащината алчност, му беше дарила слава, но същевременно го бе осъдила на позор и самота. Може би Фуке нямаше нищо общо, помислих си аз. Тази фраза, произнесена от Главния интендант преди смъртта, можеше да е просто възклицание на изумление пред настъпващия преход в отвъдното — нещо, което бях чувал, че не е рядко при умиращите.

Междувременно абатът беше започнал друга ария с доста поплачевно и тревожно звучене.

*Остави ме, о, надежда,
остави да се оплача,
остави ме мъка да изплача.
Не, аз за милост не те моля,
не, не, не те моля за милост...*

Настояваше върху последния стих и го повтаряше до безкрай. Но какво го измъчваше така, запитах се, докато настояваше в своята песен така неутешимо, че не иска да се моли за милост? В този миг се появи Кристофано. Извършваше редовната си обиколка на наемателите.

— Бедничкият — прошепна ми, имайки предвид Ато. — Обзет е от пристъп на отчаяние. Както впрочем всички ние в този безсрамен принудителен затвор.

— Да — отвърнах, мислейки си за самотния разговор на Дулчибени.

— Да го оставим да си поплаче на спокойствие; ще мина да го навестя по-късно и ще му дам да изпие една успокоителна отвара.

Отдалечихме се, а абатът продължаваше да пее.

Остави ме мъка да изплача...

[1] Главен фундамент в редуванятия на годините на света и влизането на Слънцето в първата точка на Овена, (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[2] че Луната в противостоене на Марс довежда отровни болести, тъй като в огнен знак, (човек) се свършва бързо и рядко (се връща) към живота, (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[3] затова в тази точка на земята и в земния знак с благоприятните предвещания, които произлизат от него, докато Меркурий го напада, предвещава земетресения, произвежда от земята огън, увеличава силно страховете и смущенията, разваля минералите и сярата на земята, (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] Джон Скотус (1265–1308 г.) — един от най-влиятелните философи и теолози на Средновековието, занимавал се със семантиката на религиозния език и естеството на човешките свободи. — (Бел.ред.) ↑

[5] сифилис — (Бел.ред.) ↑

[6] Хермес Трисмегистос (тройно велик) — древногръцки еквивалент на египетския бог Тот, комуто се приписват апокрифни откровения на окултни, теологически и философски теми. — (Бел.ред.)

↑

[7] магнетическата сила (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[8] за по-голяма слава на Бога (лат.) — девиз на ордена на йезуитите — (Бел.прев.) ↑

[9] геометрически и математически — (Бел.прев.) ↑

[10] Египетският Едип (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[11] кралската тераса (ит.) — (Бел.прев.) ↑

[12] Публий Вергилий Марон — (Бел.ред.) ↑

[13] Якопо Санадзаро (1456–1530 г.) — италиански писател, придворен на калабрийския херцог, най-известното му произведение е пасторалът в стихове и проза „Аркадия“, в които идеализираният свят на героите е противопоставен на моралната разруха в придворния живот — (Бел.ред.) ↑

[14] вид грозде, от което се прави виното „Лакрима Кристи“, т.е. Сълзата на Исус, едно от най-известните вина в зоната на Неапол, Кампания — (Бел.прев.) ↑

[15] (гр.) самобратска; думата е от мъжки род, тъй като от същия род е „кръв“ на италиански — (Бел.прев.) ↑

ПЕТА НОЩ

15 СРЕЩУ 16 СЕПТЕМВРИ 1683

Бях в доста меланхолично настроение, когато абатът дойде да ме извика, за да се спуснем отново в подземията. Вечерята наистина беше успокоила духовете на наемателите, но за жалост не и моя, обременен не само от редуващите се разкрития и откровения относно Муре-Фуке, но още повече, от мрачните съждения на Дулчибени. А попълването на малкия ми дневник със сигурност не бе подобрило положението.

Абатът трябваше да се е досетил за лошото разположение на духа ми, защото, докато вървяхме, не се опита по никакъв начин да поведе разговор. А между другото и той не бе в много добро настроение, макар и видимо по-спокоен, ако направим сравнение с отчаяните хлипания, които бях чул през вратата му след вечеря. Сякаш се огъваше под тежестта на някакво несподделено безпокойство, което го караше на свой ред да бъде необичайно мълчалив. За разведряване на атмосферата се погрижиха, както можеше да се предвиди, Угонио и Чаконио.

Двамата корписантари ни чакаха от известно време, когато най-накрая се срещнахме с тях в подземията под площад „Навона“.

— Тази нощ ще се наложи да си изясним малко представите за подземния град — оповести Ато.

Извади един лист хартия, на който бе начертал схематично следния план:

— Ето това, което исках от тези двама нещастници, но се наложи ние да го направим.

Това беше една най-обща карта на подземията, които бяхме извървели до момента. Първата нощ бяхме слезли от странноприемницата „При оръженосеца“ чак до канала при Тибър по една галерия, която Ато бе обозначил с буквата А. В тавана на същата галерия впоследствие бяхме открили капака на отвора, през който се бяхме озовали в пасажа, водещ към останките от стадиона на Домициан, точно под площад „Навона“ и отговарящ на буквата В. От площад „Навона“ през тясната пролука, в която човек трябваше да се навежда, се излизаше в прохода С. Оттук се отделяше дългата крива (означена с буквата Е) — тунелът, в който бяхме преследва ли Стилоне Приазо и който ни бе извел чак до подземните помещения със стенописите, над които най-вероятно се издигаше дворецът на папската канцелария. Оттам бяхме излезли на повърхността при арката „Дели Ацетари“. Накрая, вляво от С, се влезаше в прохода D.

— Три са галериите, чието начало познаваме, но не им знаем края — В, С и D. Разумно ще е да ги проучим, преди да ни се изпречи на пътя някой друг преследвач. Първата е лявото разклонение на галерията, в която се влиза след изкачването през отвора. Отива се

горе-долу в посока Тибър, но повече от това не знаем. Втората галерия е тази, която се отделя от площад „Навона“ и продължава напред. Третата е отклонението наляво, което се съединява с тази галерия. Ще започнем от третата, галерията D.

Движехме се напред с предпазлива стъпка, докато не стигнахме горе-долу до мястото, където аз и Угонио се бяхме спотаили предната нощ по време на гонитбата със Стилоне Приазо. Ато ни накара да спрем, за да прецени с помощта на картата, нашето разположение.

— Гфъррррлбх! — каза Чаконио, привличайки вниманието ни.

На няколко крачки от нас на земята лежеше някакъв предмет. Абатът ни нареди да останем на място и първи се приближи да разгледа откритието. После ни позволи да идем при него. Беше керамична ампула, паднала на земята, от която се бяха излели (и вече бяха засъхнали) първо една локвичка, а после и няколко ясно различими червени капки кръв.

— Чудо, как ли пък не — въздъхна изтощено абат Мелани. Бяхме положили големи усилия, за да успокоим корписантарите, убедени, че ампулата е една от онези реликви, на чието издирване те бяха посветили живота си. Чаконио бе започнал да подтичва и подскача наоколо, грухтейки възторжено. Угонио бе опитал да отмъкне ампулата, и се бе наложило Ато да го задържи на разстояние, без да пести ударите. Накрая корписантарите се бяха успокоили и успяхме да подредим мислите си. Очевидно не ставаше дума за съд с кръвта на някой мъченик: галерията D, в която бяхме открили ампулата не беше нито катакомба, нито *колумбарий*^[1], нито друго древно свещено място, напомни абат Мелани, подканвайки към спокойствие двамата търсачи на съкровища. Но най-вече кръвта, която тя съдържаше, дори не бе съвсем засъхнала, а и даже се бе изляла на земята — следователно беше от някой жив човек, или на някой, починал преди няколко часа, а не на мъченик, живял преди векове. Ето защо Ато зави ампулата във фина кърпичка и я прибра в жилетката си, заривайки с крак следите от червеникава течност, останали в прахта. Решихме да продължим проучването — може би по-нататък щяхме да намерим разрешението на загадката.

Мелани мълчеше, но беше прекалено лесно да се отгатне какво мисли. Още едно неочаквано откритие, още един предмет, чийто

произход беше труден за разгадаване. И още кръв.

Както и предната нощ, имах чувството, че подземният път завиваше постепенно наляво.

— И това също е странно — отбеляза абат Мелани. — Най-малкото не го очаквах.

Накрая изглежда галерията извеждаше на повърхността. Вместо стълбище, този път се изправихме пред една доста полегата пътека. Ненадейно обаче пред очите ни се появи спираловидно стълбище, с каменни стъпала, майсторски взидани в земята. Корписантарите сякаш нямаха особено желание да се качат. Угонио и Чаконио не бяха в настроение — след като се бяха отказали от листа от Библията, сега бяха видели да им се измъква под носа и ампулата.

— Добре тогава, вие ще останете тук, докато се върнем — разреши им с нежелание Ато.

Докато започвахме изкачването, попитах абата защо се беше учудил, че галерията D, която току-що бяхме преминали, завива наляво.

— Много просто — ако си наблюдавал внимателно картата, която ти показах, ще забележиш, че почти сме се върнали до точката на тръгване, тоест в близост до нашата странноприемница.

Бавно изкачвахме стълбата, докато не чух глух удар. Абат Мелани изруга. Беше ударил главата си в един капак. Трябваше да му помогна в бутането, докато дървеният капак, който не беше затиснат отгоре, не се вдигна.

Озовахме се в затворено помещение. Въздухът миришеше остро на урина и животни. Намирахме се в конюшня.

Тук бе оставена една малка карета с две колела, която разгледахме набързо. Имаше кожен покрив, защитен с навосьчено платно, поставено на метална рамка, украсена с гладки железни топки. От вътрешната страна на покрива бе изрисувано красиво небе в розови оттенъци, а върху седалките, за по-голямо удобство, бяха сложени две възглавнички. Освен това имаше и каляска, по-обикновена, но по-голяма, и тя с кожен покрив. Наблизо стояха мълчаливо, но видимо раздразнени от нашето присъствие, два коня, малко застарели и не в много добро състояние.

Помагайки си със слабата светлина от лампата, промуших глава във вътрешността на каляската и забелязах там, окачено на задната седалка, едно огромно разпятие. От дървения кръст висеше нещо подобно на малка желязна клетка. В нея имаше миниатюрна стъклена сфера, в чиято вътрешност се забелязваше неопределена кафеникава маса.

Ато също се бе приближил, за да освети вътрешността на екипажа.

— Трябва да е някаква реликва — каза той, като приближи лампата. — Но да не губим време.

Навсякъде около нас бяха разхвърляни (и без малко щях да се спъна шумно в тях) ведре за миене на каретите, гребени, чесала и вили за сламата.

Без да се бавим повече от необходимото, открихме една порта, която извеждаше по всяка вероятност във вътрешността на някакво жилище. Побутнах предпазливо портата. Беше заключена.

Обърнах се разочаровано към абат Мелани. Той също изглежда се колебаеше. Не можеше и дума да става да насилим ключалката, защото можеше да бъдем разкрити от обитателите, и да ни осъдят дори два пъти — задето сме избягали от карантината и задето сме направили опит за обир.

И без туй беше голям късмет, че все още не се бяхме сблъска ли с някого, помислих си, когато забелязах една чудовищна ръка със зловещи нокти да се отпуска върху рамото на абат Мелани. Като по чудо се удържах да не извикам, докато Мелани се сви, готвейки се да окаже съпротива на непознатия, който го нападнаше в гръб. Заповядах си да хвана нещо — тояга, ведро, каквото и да е — и да ударя нападателя. Много късно — непознатият застана между нас.

Беше Угонио. Видях Ато няколко пъти да сменя цвета на лицето си от преживения ужас, дотам, че му се зави свят и му се наложи да поседне.

— Идиот, без малко да умра от страх! Казах ти да останеш там долу!

— Чаконио е наподушил някъв присъстващ. Има претендиции да бъде инструктуриран.

— Добре, сега се връщаме долу и... но какво държиш в ръка?

Угонио вдигна рамене и погледна въпросително двете си ръце, като че ли не знаеше за какво говори Ато. В дясната обаче стискаше разпятието, което бяхме видели окачено във вътрешността на каляската.

— Веднага го върни на мястото му — нареди му абат Мелани. — Никой не трябва да разбира, че сме влизали тук.

— После се върни при Чаконио и му кажи, че след малко ще дойдем и ние, защото тук, горе, изглежда ще имаме малко работа — добави той, посочвайки вратата.

След като върна на място разпятието с крайно нежелание, Угонио се доближи до заключената порта и прилепи лице към ключалката, надничайки любопитно през дупчицата.

— Защо по дяволите губиш време, животно такова? Не виждаш ли, че е заключена и от другата страна няма светлина? — скара му се Ато.

— Евентуализирайки, вратището може да се разключи. За да излеза по-благоеятел, отколко лошодеятел, добре разбирам — отговори Угонио без да се смушава, изваждайки като с магия от своята мърлява наметка един огромен железен пръстен, към които бяха привързани десетки, даже стотици ключове с най-разнообразни форми и размери.

Ато и аз бяхме смаяни. Угонио веднага започна да опипва с котешка бързина подрънкващата връзка. След няколко мига лапите му спряха на един стар, ръждясал дополовината ключ.

— Сега Угонио разключва и, за да бъде не кат селски лекар, щот удовлетворявайки дълга се увеличава на покръстения радосността — каза той, доволно ухилен, докато завърташе ключа в ключалката. Механизмът се отвори с леко щракване.

* * *

По-късно двамата корписантари щяха да ни обяснят и тази поредна изненада. За да имат достъп до подземията на града, често им се налагало да проникват под земята през подземията, кладенци и врати, затворени с катинари или с ключалки. За да разрешат проблема (и „намалявайки грамовете, за да се не уголемят грандоманите“, бе

подчертал Угонио) двамата се бяха посветили на методичното подкупване на слуги, пажове и ратаи. Съзнавайки отлично, че господарите на вилите или на къщите, които държаха в себе си ключовете, никога и на никаква цена не биха им позволили да имат свои дубликати, двамата корписантари уговаряли вземането на копия от ключовете с прислугата. В замяна подхвърляли на слугите някоя и друга от техните скъпоценни реликви. Разбира се, при тези сделки Угонио и Чаконио се бяха погрижили да не дават парчета от своята най-добра плячка. Но на няколко пъти им се наложило да направят една-две мъчителни саможертви — за ключа на една градина, от която се влизало в някаква катакомба в близост до Апиевия път, например, било нужно да се разделят с високо оценяван фрагмент от ключицата на свети Петър. Мъчително беше да се разбере по какъв начин са се водели подобни сериозни преговори посредством грухтенето на Чаконио и езиковите пируети на Угонио. Едно обаче бе сигурно — двамата притежаваха ключове, от килерите и подземията на голяма част от дворците в града. А ключалките, за които не разполагаха с ключ, отваряха често с някой от множеството други ключове, малко или много подобни.

Когато отворихме с ключа на Угонио вратата на конюшната, се убедихме, че се намираме във вътрешността на обитавана къща. Приглушени от разстоянието се носеха различни звуци и гласове, идващи от горните етажи. Преди да изгасим единствената все още запалена лампа, разполагахме с няколко секунди, за да хвърлим поглед наоколо. Бяхме влезли в кухненско помещение, пълно с чинии, огромен котел, три други котлета, железни тигани, делви, бакърени мангали, глинени тави с железни дръжки, едно малко корито, различни тавички и кани, грейки за легло и стомни. Цялата кухненска посуда беше окачена по стените или се съхраняваше в голям отворен шкаф от светло дърво и в още един по-малък. Всичко беше с отлично качество, каквато ми се щеше да бъде и малкото посуда, с която разполагахме в „Оръженосеца“. Прекосихме помещението, внимавайки да не се препънем шумно в някой тиган, поставен случайно на земята.

На срещуположната страна на кухнята имаше друга врата и от там проникнахме в следващата стая. Принудихме се пак да запалим за няколко минути лампата, която предвидливо покрих с ръка.

Намирахме се пред легло с балдахин, покрито с тъкана завивка на райета в жълто и червено. От двете му страни имаше две дървени масички, а в един ъгъл — стол от протрита кожа без облегалки за ръцете. Имайки предвид тази стара мебелировка и някакво странно витаещо усещане за запуснатост, предположихме, че спалнята е необитаема.

Направихме знак на Утонио да се върне и да ни изчака при конете — в случай на бързо отстъпление, двама неканени гости може би щяха да успеят да се измъкнат, докато трима със сигурност щяха да се окажат в по-голяма беля.

Току-що посетената стая също разполагаше с втори изход. След като отново изгасихме лампата, наострихме уши в посока към тази врата. Гласовете на обитателите бяха доста далечни, и не можеха да ни подсказват дали рискуваме — откряхме полека вратата и влязохме в следващото помещение, четвъртото. Това бе преддверието на къщата. Входната врата, както можахме да отгатнем, макар и почти изцяло потопени в тъмнината, се намираше вдясно от нас. Пред нас, в края на коридорчето, се извиваше спираловидно стълбище, което водеше към горния етаж. На върха на стълбището проблясваше някаква неясна светлинка, която ни позволяваше да се ориентираме.

С крайна предпазливост се приближихме до стълбата. Шумовете и разговорите, които първоначално ни се струваха далечни, сега бяха почти утихнали. Днес тази мисъл ми се вижда налудничавата и прекомерно дръзка, но Ато започна да изкачва стъпалата, и аз след него.

Насред стълбището, между приземния и първия етаж, видяхме вратата към малка стаичка, осветена от един свещник, пълна с разнообразни и красиви предмети, които се спряхме за кратко да разгледаме. Възхитих се от богатството на мебелировката, каквато никога преди не бях виждал — това трябва да беше домът на някой благосъстоятелен господар. Абатът се приближи до една гравирана масичка от орех, застлана със зелена покривка. Вдигна поглед нагоре и зърна няколко съвсем не лошо нарисувани картини: едно „Благовещение“, една „Сваляне от кръста“, един свети Франциск с ангели в позлатена рамка от орехово дърво; друга картина, представляваща свети Йоан Кръстител; рисунка върху хартия, в рамка

от коруба на костенурка и злато и накрая един осмоъгълен гипсов барелеф, изобразяващ Мария Магдалена. Видях един триножник за поставяне на леген за миене, струва ми се, от крушово дърво, изработен изключително изкусно и майсторски във вид на малка бойна кула. Отгоре висеше малко разпятие от мед и злато, с абаносов кръст. Обстановката на миниатюрния салон завършваха масичка от светло дърво с изящни чекмедженца и два стола.

Като изкачихме още няколко стъпала, стигнахме до първия етаж, който на пръв поглед изглеждаше пуст и потънал в мрак. Ато Мелани ми посочи другите стълби, които извеждаха още по-нагоре и които бяха осветени от по-силна и сигурна светлина. Надникнахме и видяхме, че на стената край стълбата бе окачен свещник с четири огромни восъчни свещи. Стълбата водеше към втори етаж, където по всяка вероятност се намираха обитателите в този момент.

Останахме за известно време неподвижни на стълбата, с наострени уши. Никакъв шум: продължихме да се изкачваме. Внезапно обаче някакъв трясък ни накара да подскочим. Някаква врата на първия етаж се отвори за миг и после бе грубо затръшната. В промеждутъка от време чухме два мъжки гласа, прекалено объркани, за да бъдат разбираеми. Чухме стъпки да се приближават постепенно от стаята към стълбището. Ато и аз се спогледахме, обзети от безпокойство — с един скок изкачихме още четири или пет стъпала. Тук, след като подминахме свещника, видяхме на площадката втора малка стаичка, където се спотаихме с надеждата стъпките да не продължат нагоре по стълбите, в посока на нашето временно скривалище. Извадихме късмет. Чухме една врата да се затваря, после още една, докато вече не се чуваха нито стъпки, нито мъжки гласове.

Свити неудобно в стаичката на средата на стълбището, Ато и аз си разменихме поглед на изстрадано облекчение. И тук един свещник осигуряваше достатъчно светлина. Като пропъдихме паниката и си поехме дъх, ние се огледахме наоколо. По стените на втората стаичка бе подредена богата библиотека, изпълнена с книги, подредени спретнато в редици. Абат Мелани взе една от тях в ръка отвори я и разгледа титулната страница.

Беше „Житие на Блажената Маргарита от Кортонa“ от неизвестен автор. Ато веднага я затвори, и я върна на мястото ѝ. После

през ръцете му преминаха първи том на *Theatrum Vitae Humanae*^[2] в осем тома, едно „Животоописание на свети Филипо Нери“, един *Fundamentum Doctrinae motus gravium Vitali Iordani*^[3], един *Tractatus de Ordine Iudiciorum*^[4], после едно хубаво издание на *Institutiones ac meditationes in Graecam linguam*^[5] и накрая една френска граматика и една книга, в която се обясняваше „Изкуството да се научиш да умираш правилно“.

След като разлисти набързо и това последно любопитно томче с морализаторски текстове, абатът поклати изнервено глава.

— Какво търсите? — попитах колкото бе възможно по-тихо.

— Не е ли ясно? Собственикът. В наши дни всички подпечатват книгите си, или поне по-скъпоценните от тях, със собственото си име.

Реших да помогна на Ато и през ръцете ми преминаха набързо *De arte Gymnastica* (За гимнастическото изкуство) от Джероламо Маркуриале, един *Vocabularium Ecclesiasticum* (Църковен речник) и една *Phaetra divini Amoris* (Колчан на божествената любов), докато Ато върна на мястото им с пъшкане „Съчиненията на Платон“ и един „Театър човеческий“ от Гаспаре де ла Вила Лобос. После разгледа учудено един екземпляр от „Бакхус в Тоска“ от онзи Франческо Реди, който му беше така скъп.

— Не разбирам — прошепна той раздражено в края на огледа, — тук има всичко: история, философия, християнска доктрина, древни и съвременни езици, религиозни книги, най-различни редки и любопитни теми и даже малко астрология. Ето, гледай тук: „Тайните на звездите“ от някой си Антонио Карневале и известните *Ephemerides Andreae Argoli* (Астрономическите дневници на Андреа Арголи) Но на нито една от тях не е написано името на собственика.

Тъй като късметът до тогава винаги беше на наша страна и на косьм се бяхме разминали с това да бъдем изненадани от господаря на дома, вече се канех да предложа на Ато да си идем, когато попаднахме на една книга — първата, посветена на медицината.

Всъщност се бях разтършувал в една от по-високите полици и в ръцете ми бе попаднал един том от Валесиус, а после *Medicina Septentrionalis* (Експериментална медицина) и *Anatomia practica* (Практическа анатомия) от Бонетус, един *Antidotario Romano* (Римски сборник на противотровите), една *Liber observationum medicarum Ioannis-Chenchi* (Книга на медицински наблюдения на Джовани

Ченчи), една *De mali Ipocondriaci* (За хипохондричните болести) от Паоло Такия, един *Commentarium Ioannis Casimiri in Hippocratis Aphorismos* (Коментар на Йоан Казимир към Афоризмите на Хипократ), една *Enciclopedia Chirurgica Rationalis* (Рационална хирургическа енциклопедия) от Джовани Долео и множество други ценни писания в областта на медицината, хирургията и анатомията. Бях поразен, между другото, от четирите тома от едно седемтомно издание на творбите на Гален, всички в изключително красива подвързия, в яркочервена кожа със златни арабески; останалите три липсваха. Взех един, наслаждавайки се на допира на скъпата корица, и го отворих. Малък надпис, поставен в долната част на титулната страница, гласеше *Ioannis Tiracordae* — на Джовани Тиракорда. Същото се отнасяше и до другите книги на медицинска тематика.

— Знам го! — прошепнах възбуден. — Знам къде сме.

Канех се да му съобщя своето откритие, когато отново бяхме изненадани от отварянето на врата на първия етаж. Разнесе се старчески глас.

— Парадиза, слизай, че нашият гост иска да си върви.

Женски глас отговори от втория етаж, че слиза.

Значи щяхме да бъдем между два огъня: жената, която слизаше от втория етаж и стопанинът на къщата, който я чакаше на първия етаж. Салончето беше прекалено мъничко, за да се притаим там, без да бъдем забелязани. Щяхме да бъдем разкрити.

Чуването, осъзнаването и действието се сляха в един миг. Като гуцери, преследвани от хищна птица, се шмугнахме с отчаяна бързина надолу по стълбите, надявайки се да спечелим съревнованието с другата двойка към приземния етаж. В противен случай нямаше да имаме път за бягство.

След по-малко от секунда дойде моментът на истината: бяхме слезли само няколко стъпала, щом чухме гласа на стопанина на дома:

— И утре не забравяйте да ми донесете онова ваше питиенце! — каза той полугласно, но с доста жизнерадостен тон, очевидно обръщайки се към своя гост, докато се приближаваха към долния край на стълбата. Време нямаше: бяхме загубени.

Всеки път, когато се сещам за онези моменти, си повтарям, че единствено Божественото снизхождение ни спаси от наказанието,

което и без друго си бяхме заслужили. Обаче си казвам също така, че ако абат Мелани не се беше сетил за някои от своите ходове, нещата щяха да се развият по съвсем различен начин.

Всъщност Ато има идеята да духне светкавично четирите свещи, които осветяваха тази част от стълбището. После отново се шмугнахме в стаичката, където поехме едновременно дъх и угасихме и там свещника. Когато господарят на къщата се появи на стълбите, се озова във възможно най-гъстия мрак.

Разнесе се гласът на жената, която го молеше за запали свещите. Това имаше двоен ефект: не можеха да ни забележат, а освен това двамата мъже, снабдени с една-единствена лампа, се върнаха обратно, за да вземат свещ. В този кратък промеждутък от време, ние се шмугнахме опипом по стълбите.

Щом стигнахме до приземния етаж, мигновено нахълтахме в изоставената спалня, от която преминахме в кухнята и накрая в помещението за екипажите. Тук в устрема си се спънах и паднах по лице върху тънкия слой слама, предизвиквайки раздразнението на една от двете стари кранти. Ато затвори бързо вратата, която Угонио заключи незабавно и без усилие.

Останахме неподвижни в мрака, запъхтяни, прилепили уши към вратата. Стори ни се, че чуваме две или повече лица да слизат в двора. Стъпките продължиха по паважа в посока към голямата порта, която извеждаше на улицата. Чухме тежкото крило да се отваря, а после да се затваря с трясък. Други стъпки се върнаха назад и заглъхнаха нагоре по стълбите. Стояхме две-три минути в гробна тишина. Опасността бе преминала.

После запалихме една лампа и се спуснахме в отвора. В мига, когато тежкият дървен капак се затръшна с приглушен удар, най-накрая можах да споделя на абат Мелани откритието си. Бяхме влезли в дома на Джовани Тиракорда, стария личен лекар на папата.

— Сигурен ли си? — попита ме абат Мелани, докато потъвахме отново в подземните тунели.

— Разбира се, че съм сигурен — отвърнах аз.

— Тиракорда, какво съвпадение — коментира Ато с лека усмивчица.

— Познавате ли го?

— Това е изключително съвпадение. Тиракорда беше лекар на конклава, на който бе избран за папа Климент XI Роспильози, мой съгражданин. Там присъствах и аз.

Аз пък не бях разменял и дума със стария лекар. Тиракорда, в миналото личен лекар на двама папи, днес беше доста почитан в квартала, дотам, че все още го наричаха с титлата „папски лекар“, макар в действителност да изпълняваше задълженията на заместник. Живееше в един малък дворец, собственост на херцог Салвиати, който се намираше на „Улицата на Мечката“ само през два входа от „Оръженосеца“, на ъгъла с улицата на „Женската баня“. Картата на подземията, която Ато беше изготвил, се беше оказала достоверна: от галерия в галерия, попадайки в конюшните на Тиракорда, почти се бяхме върнали до точката на тръгване. Знаех малко, даже съвсем малко, за Тиракорда — че имаше жена (може би онази Парадиза, чието име малко по-рано бяхме чули), че в неговата голяма и хубава къща се навъртаха и две-три девойчета, които помагаша в домакинската работа и че упражняваше своя занаят в главната лечебница „Санто Спирито ин Сасия“.

Беше повече кръгъл, отколкото висок, почти без врат, с приведени рамене и голям корем, върху който полагаше скръстените си ръце, почти като възплъщение на търпението и толерантността, което говореше за един муден и далеч не войнствен характер. Понякога го бях зървал от прозореца да върви по „Улицата на Мечката“, клатушкайки се в дългата си до петите роба, бях го наблюдавал да се спира на весела размисъл с някой дюкянджия, заглаждайки мустачките и едва забележимата си брадичка. Тъй като явно не обичаше перуки, и независимо от плешивостта си, постоянно ходеше с шапка в ръка, леко наръбеният му череп блестеше на слънцето, над ниското и сбръчкано чело и заострените уши. Когато веднъж го срещнах, ме поразиха румените му бузи и добродушният му поглед: рошавите вежди над дълбоко хлътналите очи, с уморения поглед на лекар, който непрекъснато наблюдава чуждите страдания, но никога не може да се примири с тях.

След като преминахме най-трудната част от обратния път, абат Мелани попита Угонио дали може да го снабди с копие от ключа, който беше използвал вчерашната нощ, за да отвори вратата на помещението.

— Удостоко̀лявам се на свръхвашата решителност, че не ще произпусна туй що ми се претендиска, и преди от винаги. Макар че, за бъда повеч отец отколко отцеубиец, беше по-усъвършенствено нещо за извършение да се извършува в преизминалото нощобдение.

— Казваш, че щеше да е по-добре да направим копие на ключа миналата нощ? И къде?

Угонио сякаш бе изненадан от въпроса.

— Свръхнатуралически в училището на „Ключарниците“, гдето печатствува Комарек.

Ато сбръчка чело. После мушна едната си ръка в джоба и извади оттам листчето от Библията. Прокара няколко пъти длан по него, след което го приближи странично до лампата, която държеше в ръка. Видях го да разглежда съсредоточено сенките, които мачканиците хвърляха на светлината.

— Проклятие, как така ми е убягнало? — изохка абат Мелани. И ми посочи с пръст една форма, която чак сега забелязах в средата на листа:

— Ако наблюдаваш внимателно, независимо от жалкото състояние на хартията — започна да ми обяснява той, — ще зърнеш горе-долу по средата очертанията на голям ключ с издължен пръстен, точно като този от стаичката. Ето, точно тук, където листът е останал по-гладък, докато от двете страни се е намачкал.

— Значи това парче хартия е просто обвивка на ключ? — заключих изненадано.

— Точно така. В действителност именно на улицата на „Ключарите“, където се намират всички дюкянчета за ключове и ключета, открихме нелегалната работилница на Комарек, печатарят чиито услуги ползваше Стилоне Приазо.

— В такъв случай разбирам — установих аз. — Стилоне Приазо е откраднал ключовете и после е отишъл да си извади копие на улицата на „Ключарите“, близо до Комарек.

— Не, скъпи мой. Някои от наемателите (ти сам ми го каза, помниш ли?), твърдят, че в миналото вече са отсядали в странноприемницата „При оръженосеца“.

— Вярно е — Стилоне Приазо, Бедфорд и Анджоло Бреноци — сетих се, — по времето на синьора Луиджа, мир на праха й.

— Добре. Това значи, че Стилоне по всяка вероятност вече е имал ключ от стаичката, която води от странноприемницата в подземията. Освен това имаше и напълно приемлив мотив да ходи при Комарек, а именно отпечатването на някакъв незаконен вестник. Не, не трябва да търсим някой поръчител на Комарек, а просто някой друг от нашите наематели. Някой, който е имал нужда да си направи копие на ключа за стаичката от връзката на Пелегрино, отмъкната временно.

— Тогава крадецът е отец Робледа! Той спомена Малахия, за да види реакцията ми — може би знаеше, че е изгубил листа с пророчеството на Малахия в подземията, и е изнамерил хитър метод да ме разобличи, достоен за най-добрите шпиони, точно както казва Дулчибени — извиках, обобщавайки после пред Ато нападките на Дулчибени срещу шпионската дейност на йезуитите.

— Ами да. Тогава крадецът е именно отец Робледа, също и защото...

— Гфъррррлърбх! — намеси се вежливо Чаконио.

— Аргументираности погрешени и многогрешни — преведе Угонио.

— Какво? — прекъсна се с невярващо изражение абат Мела ни.

— Чаконио удостоверява, листопадничето не е проясновидението на Малахия, в страхопочтителност към свръхвашата решителност, и наумалявайки грамовете, за да не уголемяваме грандоманите, както доброподразбирам.

В същото време Чаконио измъкна изпод дрехите си една малка Библия, мръсна и захабена, но все още четлива.

— Винаги ли я носиш със себе си? — попитах.

— Гфъррррлърбх!

— Много е религиозофон, почти превъзнесен. Потърсихме в съдържанието пророк Малахия. Беше последната книга от дванадесетте малки пророци, ето защо се намираше на последните страници на Ветхия завет. Прелистих набързо, докато не намерих заглавието и, с усилие поради миниатюрните буквички, започнах да чета:

Глава 1

Пророческо слово от Господа към Израиля чрез Малахия.

Възлюбих ви, казва Господ. А вие казвате: „в какво Ти си

проявил любов към нас?“ — Исав не е ли брат на Иакова?

казва Господ, и все пак Аз възлюбих Иакова, а Исава намразих и предадох планините му на опустошение, и владенията му на чакалите пустинни. Ако Едом каже: ние сме разорени, но ще възстановим разрушеното, то Господ Саваот казва: те ще построят, пък Аз

ще разруша, и ще ги нарекат нечестива област — народ, на

който Господ се разгневи завинаги.

И ще видят това очите ви, и вие ще кажете: възвеличи се

Господ над пределите Израилеви!

Син почита баща, и роб — господаря си; ако Аз съм баща,

то де е почитта към Мене? И ако Аз съм Господ, то де е

благоговението пред Мене? казва Господ Саваот вам, свещеници, които безславите името Ми. Вие казвате:

с какво

безславим Твоето име?

Спрях се: абатът беше извадил от джоба си листчето, намерено от Угонио и Чаконио. Сравнихме ги. В него се четяха, макар и да бе повредено, имената на Охозиаз, Акарон и Велзевул, които тук липсваха. Нито една дума не съвпаднаше.

— Ами... в общи линии, този текст е различен от Малахия — отбелязах колебливо.

— Гфърррррлѐбх! — отвърна, поклащайки глава Чаконио.

— Листопадникът, по начина, който внушава вам Чаконио с апела към острието на свръхвашата решителност, за да бъде повеч предгадател, отколко птицегадател, и за да е повеч медик отколкото мръсник, е главата второподредна от Книга на Царете.

И обясни, че „Малахи...“, частта от дума, която можеше да се прочете върху късчето от Библията, не беше това, което оставаше от „Малахия“, ами от „Малахим“, което на еврейски означаваше „на царете“. Това защото, изясни търпеливо Угонио, в множество Библии заглавието се пише също и според юдейската версия, която не винаги отговаря на християнската такава: те например, не включват в Светото писание двете книги макавейски. Впоследствие пълната схема на заглавието, осакатено поради разкъсванията и петното кръв, според корписантарите в началото беше:

Carattere Lettura Tonda
LIBER REGUM
Secundus Malachim
Caput Primum

„*Liber regum*“ означаваше „Книга на Царете“, докато „*Secundus Malachim*“ значеше „Втора книга на Царете“^[6], а не „на Малахия“. Съпоставихме „Втора Книга на Царете“ в Библията на корписантарите с откъснатото листче. Наистина заглавието и текста отговаряха напълно и на листчето, и на схемата на Угонио и Чаконио.

Абат Мелани помръкна.

— Само един въпрос: защо не ни го казахте по-рано? — попита той, докато вече си представях едновременния отговор на корписантарите.

— Не бяхме имали благопочестта да бъдем въпросирани — отвърна Угонио.

— Гфъррррлбх! — съгласи се Чаконио.

Следователно Робледа не беше откраднал ключовете и перличките, не се беше спускал в подземията, не беше изгубил откъснатата страница от Библията, не знаеше нищо за „Улицата на ключарите“, нито за Комарек. Още по-малко пък за синьор Муре, тоест

за Никола Фуке. Или по-точно казано, нямаше основания да го подозираме повече от когото и да било друг, тъй като дългата му реч за пророчеството на свети Малахия беше чиста случайност. В общи линии се намирахме отново на изходната точка.

За сметка на това бяхме открили, че галерия D извежда в един голям дом, чийто собственик бе личният лекар на папата. Но и още една загадка се беше изправила пред нас през тази нощ. Към откритието на листа от Библията се добавяше и намирането на малката ампула с кръв, която някой неволно (или може би нарочно) бе изгубил в галерията, която водеше към дома на Тиракорда.

— Мислите ли, че крадецът е загубил ампулата? — попитах абат Мелани.

В този миг абатът се спъна в един камък, който стърчеше от земята, и падна лошо. Помогнахме му да се изправи, макар той да отказваше всякаква помощ; изтупа се светкавично от прахта, крайно изнервен от случилото се, и започна да кълне строителите на галерията, чумата, лекарите, карантината и накрая двамата невинни корписантари, които, засипани с толкова незаслужени нападки, си размениха погледи, изпълнени с обида.

Така можах, благодарение на този на пръв поглед незначителен инцидент, да доловя ясно странната промяна, която от известно време се забелязваше в абат Мелани. Ако през първите дни неговите очи се стрелкаха на всички посоки, то сега бяха постоянно замислени. Вече не стъпваше гордо, а предпазливо, първоначалната му сигурност се бе превърнала в колебание. Неговите целенасочени и многозначителни разсъждения понякога отстъпваха място на съмнения и нерешителност. Вярно, бяхме проникнали успешно в дома на Тиракорда, излагайки се на сериозни опасности. Вярно, дръзвахме да изследваме нови подземни проходи почти слепешката, подпомагани повече от носа на Чаконио, отколкото от нашите лампи. Но през това време сякаш забелязвах от време на време ръката на абат Мелани леко да трепери, а очите му да се затварят в някаква безмълвна молитва за спасение.

Такова ново разположение на духа, което за момента се долавяше само откъслечно, подобно на полуразкопани останки, се беше проявило при него отскоро, даже от съвсем скоро. Трудно бе да се

посочи със сигурност причината; всъщност то не се беше породило от някаква конкретна случка, ами от стари и нови събития, които може би сега се съединяваха в една-единствена форма. Форма, която си оставаше неясна. А субстанцията беше черна и кървава, като страхът, който, бях сигурен в това, измъчваше мислите на абат Мелани.

* * *

От галерия *D* отново се бяхме вмъкнали в проход *C*, който без съмнение заслужаваше да бъде изследван обстойно впоследствие. Сега обаче, като оставихме вдясно от нас разклонение *E*, което водеше към папската канцелария, бяха продължили напред.

Отбелязах вгълбеното изражение, но най-вече мълчанието на абат Мелани. Досетих се, че той обмисля нашите открития и затова реших да го разсея с любопитството, което самият той няколко часа по-рано бе предизвикал в мен.

— Казахте, че Луи XIV никога не е мразил никого повече от Главния интендант Фуке.

— Да.

— И че, ако разбереше, че Фуке, вместо да е умрял в Пинероло, се намира в Рим — жив и свободен, неговият гняв със сигурност е щял да избухне отново.

— Точно така.

— Но защо е тази настървена омраза?

— Това не е нищо в сравнение с беса, който бе обладал владетеля по време на ареста и процеса.

— Не му ли стигна на краля това, че го е свалил от всички постове?

— Не си единственият, който си задава подобни въпроси. И нищо чудно, защото никой все още не е намерил отговор. Аз също. Поне засега.

Загадката на омразата на Луи XIV към Фуке, обясни абат Мелани, била в Париж обект на неспирни дискусии.

— Има няколко неща, които, поради липса на време, все още не съм успял да ти разкажа.

Престорих се, че вярвам на това оправдание. Но знаех, че чак сега, по причината на новото си душевно състояние, Ато бе склонен да ме направи съпричастен към много неща, които по-рано беше премълчал. И така той пак се върна към ужасяващите дни, в които примката на заговора се бе затегнала около врата на Главния интендант.

Колбер започва да плете своите интриги още от деня на смъртта на кардинал Мазарини. Знае, че ще трябва да действа винаги зад прикритието, на фразата за „благого на държавата и на славата за монархията“. Знае също, че не разполага с много време: трябва да се реагира своевременно, докато кралят все още е неопитен в областта на финансите. Луи не знае какво в действителност се е случило при управлението на Мазарини, чиито тъмни машинации му убягват. Единственият, който има достъп до документите на кардинала, е Колбер, господар на хиляди тайни. И докато вече подправя документацията и фалшифицира доказателствата, Змията не пропуска случай да насажда у владетеля, подобно на малки дози отрова, недоверие към Главния интендант. Междувременно заслепява последния с престорени прояви на вяност. Машинацията успява напълно: три месеца преди празненството в замъка Во, кралят вече се готви да нанесе удар на своя Главен интендант на финансите. Има обаче едно последно препятствие: Фуке, който изпълнява също така длъжността на Главен прокуратор, се радва на парламентарен имунитет. Усойницата, представяйки като мотив спешната нужда от пари от страна на краля, убеждава Катеричката да продаде поста си.

Бедният Никола пада в капана — ще спечели един милион и четиристотин хиляди ливри, и веднага след като ги получава, дарява един милион на краля.

— И щом получи парите, кралят каза: „Сложи си оковите сам, със собствените си ръце.“ — спомни си с горчивина Ато, изтърсвайки от ръкавите си малко пръст и поглеждайки с погнуса вече раздърпаната дантела на маншетите си.

— Ужасно! — не се удържах да извикам аз.

— Не колкото си мислиш, момче. Младият крал за първи път изпитваше собственото си могъщество. Това може да се извърши единствено налагайки кралската воля, понякога дори несправедливо.

Каква демонстрация на власт би било да насърчаваш най-добрите, вече предопределени за върховете благодарение на личните си качества? Могъщ е само този, който успява да издигне нищожния и завистливия като предводител на мъдрите и добрите, преобръщайки единствено с каприза си естествения ход на събитията.

— Но Фуке нищо ли не подозираше?

— Това е загадка. Той даже бе предупреден от няколко страни, че нещо се крои зад гърба му. Но се чувстваше чист пред съвестта си. Спомням си, че тогава отговори с усмивка, използвайки думите на един свой предшественик: „Главните интенданти са създадени, за да бъдат мразени. Мразени от кралете, които все настояват за още пари за войни и балети, и мразени от народа, който трябва да плаща данъците.“

Фуке, продължи Ато, дори узна, че нещо важно предстои да се случи в Нант, където малко по-късно щеше да бъде арестуван, но не пожела да погледне истината в лицето: убеди сам себе си, че кралят се готви да арестува Колбер, а не него. Веднъж пристигнал в Нант, приятелите му го принудиха да вземе под наем една къща, снабдена с подземен пасаж. Това беше един античен акведукт, който извеждаше на брега, където един натоварен с всичко необходимо кораб щеше да бъде готов всеки миг за отплаване, за да го заведе на безопасно място. През следващите дни Фуке всъщност забеляза, че улиците около къщата се изпълваха постепенно с мускетари. Започна да разбира истината, но повтаряше на своите приятели, че няма да си послужи с бягство: „Трябва да рискувам — не мога да повярвам, че кралят иска да ме унищожи.“

— Фатална грешка! — извика Ато. — Главният интендант познаваше само политиката на доверието. И не беше осъзнал, че неговите времена бяха пометени безвъзвратно от суровата политика на подозрението. Мазарини бе умрял, всичко бе различно.

— А каква беше Франция, преди да умре Мазарини? Абат Мелани въздъхна:

— Каква беше, каква беше... Беше добрата стара Франция на Луи XIII. Един свят — как да го кажа — по-отворен и жизнен, в който свободата на словото, на преценката, забавната изобретателност, смелостта на възгледите и моралната уравновесеност изглежда щяха да властват завинаги. В изисканите салони на мадам дьо Севинье и на

приятелката ѝ мадам дьо Ла Файет така, както в моралните фрази на господин дьо Ла Рошфуко и в стиховете на Жан дьо Ла Фонтен. Никой не можеше да предвиди леденото и абсолютно господство на новия крал.

Шест месеца бяха достатъчни на Змията да съсипе Катеричката. След ареста, Фуке гни три месеца в затвора, преди да му бъде насрочен процес. Най-накрая, през декември 1661, беше учредена Съдебната камара, която щеше да го съди. В състава влизаха канцлерът Пиер Сегие, председателят Ламоаньон и двадесет и шест членове, избрани от местните общински управи и съдилища.

Председателят Ламоаньон откри първото заседание, описвайки с трагически патос мизерията, която терзае народа на Франция, смазван всяка година от нови налози и изстребван от глад, от болести, от отчаяние. Към това се прибавяха лошите земеделски реколти от последните години, които допълнително бяха утежнили положението. В много провинции хората буквално мряха от глад, а хищната ръка на бирниците не познаваше милост и връхлиташе над бедните селца с все по-голяма алчност.

— Какво общо е имала мизерията на народа с Фуке? — попитах.

— Имаше, имаше. Тя послужи, за да въведе и придаде достоверност на една теория: хората по селата умираха от глад, защото той скандално бе натрупал богатства с парите на държавата.

— А това не беше ли вярно?

— Разбира се, че не. Първо — Фуке в действителност не беше богат. Второ — след като той се озова в Пинероло, мизерията по френските села стана още по-осезаема. Но слушай продължението.

Докато започваше процесът, с едно оглашение, което бе прочетено във всички църкви на кралството, гражданите бяха подканени да съобщят на властите за бирници, събирачи на данъци и финансисти, които бяха извършвали неразрешени финансови дейности. Второ съобщение забраняваше на такива служители да напускат градовете си. В противен случай незабавно щяха да бъдат обвинени в злоупотреба — престъпление, наказвано със смърт.

Така предизвиканите последствия бяха огромни: всички финансисти, наемодатели и данъчни мигновено бяха заклеяени от народа като престъпници; изключително богатият Главен интендант на

финансите Никола Фуке автоматично се превърна в главатар на банда разбойници, а освен това във виновник за глада на селяните.

— Нямаше нищо по-лъжливо от това: Фуке винаги беше сигнализирил пред Короната, но напразно, за опасността от налагането на прекалено високи данъци. Когато беше изпратен като интендант на финансите в областта Дофине с цел да изстиска повече пари от непокорното местно население, даже принуди Мазарини да го отстрани. След подробни проучвания, Фуке бе заключил, че налозите в този район са били непоносими, и дори бе дръзнал да изпрати в Париж официална молба за данъчни облекчения. Парламентаристите от Дофине веднага се събраха на тълпи, за да го защитят.

Но за онези времена изглежда никой вече не си спомняше. На процеса срещу Фуке бяха прочетени точките на обвинението, първоначално цели деветдесет и шест, които съдията-докладчик мъдро сведе до около десет: преди всичко, че е отстъпил на краля лъжливи заеми, върху които несправедливо бе прибирал лихва. Второ, че е смесил противозаконно собствени средства с парите на краля, употребявайки ги за лични цели. Трето, че е получил от наемодателите над триста хиляди ливри, за да им гарантира по-благоприятни условия и, че лично е добавил към сметката си, под фалшиви имена, постъпленията от някои данъци. Четвърто, че е пробутал на държавата стари полици срещу пари в брой.

В началото на процеса народният гняв срещу Фуке се разгаря неудържимо. Още на следващия ден след ареста, охраната, която го съпровожда, трябвало да се погрижи да избегнат някои села, където разярената тълпа била готова да го разкъса.

Главният интендант, затворен в тясната си килия, изолиран от всичко и от всички, изобщо не си дава ясна сметка колко дълбока е пропастта, в която е хвърлен. Здравето му се влошава и той моли да му се изпрати изповедник; изпраща до краля писма, в които излага защитата си, моли го напразно цели четири пъти да бъде приет; разпраща във всички посоки послания, в които защитава гордо своята кауза; опитва се да вярва, че инцидентът може да бъде разрешен с достойнство. Всичките му искания са отхвърлени и започва да му става ясно, че в стената от враждебност, издигната от краля и от Колбер, не се отваря никаква пролука.

Колбер междуременно маневрира задкулисно — свиква членовете на Съдебната камера в присъствието на краля, и ги обсипва със закани, изнудвания и заплахи. Още по-зле се отнася със свидетелите, много от които на свой ред биват подложени на разследване.

Бяхме прекъснати от Угонио. Той ни посочи един отвор, в който самият той и Чаконио се бяха спуснали преди няколко седмици, откривайки така галерията, в която сега се движехме.

— Къде се излиза предотвора?

— В задницата на подпантеоният.

— Имай го предвид, момче — каза ми Ато. — Този отвор води, ако разбрах добре, в някакво подземие зад Пантеона. После изскачаме в някой частен двор и накрая използваме някой от вашите ключове, за да отворим вратата на оградата и излизаме на улицата, нали?

С недодялана и доволна усмивка, Угонио кимна, но уточни, че нямаше нужда от никакъв ключ, тъй като вратата била винаги отворена. След като отбелязахме тези новости, всички ние продължихме похода, а абат Мелани — своя разказ.

На процеса Фуке се защитава сам, без адвокат. Речта му била като буря, реагирал съобразително, доводите му били солидни и всявали съмнения в обвинението, паметта — безпогрешна. Документите му били конфискувани и най-вероятно изчистени от онова, което можело да се цитира в негова защита. Но Главният интендант се защитил, както никой друг на негово място не би могъл. За всяко обвинение имал готов отговор. Невъзможно било да го накараш да изпадне в противоречие.

— Както вече ти намекнах, беше разкрито и подправянето на някои доказателствени документи, дело на Берие, един от хората на Колбер. Накрая всичките протоколи от процеса накуп (цяла планина от хартия) не позволиха да бъде доказана **нищо една** от точките на обвинението срещу Фуке. Отгоре на всичко излязоха на бял свят намеси и задължения на Мазарини, чиято памет трябваше да остане неопетнена.

Колбер и кралят, които се надяваха на изцяло угодническо, бързо и ожесточено правораздаване, не бяха предвидили, че много от

съдиите в Съдебната камера щяха да откажат да превърнат процеса в чиста формалност.

Времето мина бързо — между едно и друго изслушване вече бяха изминали три дълги години. Вдъхновените пледоарии на Фуке се бяха превърнали в атракция за всички парижани. Народът, който в момента на ареста искаше саморазправа, лека-полека започна да го съжелява. Колбер не се беше спрял пред нищо, само и само да събере данъците, които трябваше да послужат за нови войни и за довършването на кралския дворец Версай. Селяните бяха още по-угнетени, преследвани, бесени. Змията беше увеличил данъчната тежест повече, отколкото някога бе дръзвал да стори Фуке. Освен това ревизията на имуществата, притежавани от Фуке в деня на ареста, показваше, че сметките на Главния интендант са в пасив. Целият блясък, с който той се ограждаше, бе служил само, за да хвърля прах в очите на кредиторите, с които лично беше влязъл в преговори, не знаейки повече как да се справя с военните разходи на Франция. Така собственоръчно бе подписал договори за заеми, задължавайки се с шестнайсет милиона ливри срещу имущество в земи, къщи и постове, възлизащо на не повече от петнайсет милиона ливри.

— А това бе нищо в сравнение с тридесет и трите чисти милиона, които Мазарини бе оставил в наследство на своите племенници! — коментира Ато, разяждан от гняв.

— Тогава Фуке е можел да се спаси — отбелязах аз.

— И да, и не — отговори абатът. Бяхме спрели, за да налеем масло в едната лампа. — Преди всичко Колбер успя да попречи на съдиите да проучат инвентара на имуществото на Фуке. Напразно Главният интендант молеше да го приложат към протоколите. А и после, веднага след ареста, бе направено откритието, което го погуби.

Това беше последната точка на обвинението, която нямаше нищо общо несполучилите финансови маневри и останалите парични въпроси. Ставаше дума за един документ, намерен по време на обиска на къщата на Фуке в Сен Манде, скрит зад едно огледало. Писмо от 1657-ма, четири години преди ареста, адресирано до приятели и роднини. В него Главният интендант изразяваше собствената си тревога от недоверието, което усещаше да нараства у Мазарини, и от машинациите, с които неприятелите се опитваха да го погубят. Фуке после даваше разпореждания какво да се прави в случай, че Мазарини

го хвърлеше в затвора. Не беше никакъв план за бунт, а по-скоро за тънка политическа демонстрация, насочена да обезпокои кардинала, за да го накара да преговаря. Планът се основаваше на съзнанието доколко Мазарини бе склонен да се върне по собствените си стъпки, за да се измъкне от неудобното положение.

Независимо, че в документа не се говореше никъде за каквито и да било народни вълнения срещу Короната, обвинението го представи като проект за държавен преврат. Нещо подобно на Фрондата, тъй да се каже, която всички французи си спомняха, даже прекалено добре. Все според обвинението, бунтовниците щели да бъдат приютени на укрепения остров Бел-Ил, собственост на Фуке. На бретонския бряг, където се издигаше Бел-Ил, бяха изпратени емисари на следствието, които положиха усилия да представят като доказателство за вина работите по укреплението, топовете и складовете за барут и муниции.

— Но защо Фуке беше укрепил острова?

— Беше гений на военно-морската стратегия и възнамеряваше да използва Бел-Ил като база за нападения срещу Англия. Даже мислеше да построи там град, чието естествено пристанище, с особено благоприятно разположение, трябваше да отклони от Амстердам целия търговски трафик на север, оказвайки така голяма услуга на краля на Франция.

Следователно Фуке, арестуван за злоупотреби с държавни средства, се оказва под съдебно разследване като бунтовник. И това не беше всичко. В Сен Манде бе открита и една дървена кутийка, заключена с катинар, която криеше тайната кореспонденция на Главния интендант. Кралските комисари намериха в нея имената на всички довереници на обвинения, и мнозина изтръпнаха. По-голямата част от писмата бе връчена на краля, а накрая всичките бяха поверени на Колбер. Последният запази за себе си не малко от тях, съзнавайки добре колко подкупи може да получи благодарение на тях. Само няколко документа, които Колбер можа да отсее напълно спокойно, бяха изгорени, за да не компрометират някои славни имена.

— Значи мислите — прекъснах разказа, — че писмата на Кирхер, които бяхте открили в кабинета на Колбер, са се намирали в онази кутия?

— Може би.

— И как свърши процесът?

Фуке беше пожелал отвода на определени съдии. Например на Пюсор, чичо на Колбер, който упорито наричаше Змията, своя племенник, „моята партия“. Пюсор атакуваше Фуке с такава грубост, че му забраняваше да отговаря, дразнейки по този начин останалите съдии.

В съда заседаваше и канцлерът Сегие, който по време на бунта на Фрондата, беше застанал на страната на разбунтувалите се срещу Короната. Фуке запита: как можеше Сегие да съди едно престъпление срещу държавата? На следния ден цял Париж ръкопляска на брилянтната нападка на подсъдимия, но отводът не бе разрешен.

Публиката започваше да се вълнува: не минаваше и ден, в който към Фуке да не се отправеше някакво ново обвинение. Неговите обвинители бяха оплели такова въже, че сега имаше опасност то да стане прекалено дебело, за да могат да го обесят на него.

Така наближи решителният час. Някои съдии бяха подканени лично от краля да не се занимават повече с процеса. Самият Талон, който в своите обвинителни речи беше показал много старание, но малко успех, трябваше да отстъпи мястото си на друг главен прокурор, Шамиар. Именно този последният, на 14 ноември 1664, представи на съда заключенията си. Шамиар поиска Фуке да бъде осъден на смърт чрез обесване, и освен това да бъдат върнати незаконно придобитите суми на държавата. После дойде ред на докладчиците на процеса да държат своите речи. Съдията Оливие д'Ормесон, безрезултатно заплашван от Колбер, се нахвърли срещу фалшификатора Берие и неговите поръчители и завърши, искайки осъждане на изгнание — най-доброто възможно разрешение за Фуке.

Другият докладчик, Сент Елен, държа реч в по-кротки и умерени тонове, но поиска смъртно наказание. После всеки съдия трябваше да даде своя глас.

Процесът беше дълъг, изтощителен, за някои пагубен. Съдията Масно накара да го доведат в залата, независимо от тежката си болест, мърморейки: „По-добре да умра тук.“ Гласува за изгнанието. Съдията Поншартрен бе устоял на изкушенията и на заплахите на Колбер — и той гласува за изгнание, погубвайки така собствената си кариера и тази на сина си. Съдията Роксан завърши своята кариера (той, да!) в изгнание, задето не бил гласувал за смъртното наказание.

Накрая само девет от двайсет и шест комисари избраха смъртното наказание. Главата на Фуке беше спасена.

В мига, в който се оповести присъдата, която спасяваше живота на Фуке и му връщаше свободата, макар и извън Франция, утехата и радостта в Париж бяха огромни.

Но тук в играта се намеси Луи XIV. Разярен, той решително се противопостави на решението на съда, лишавайки от смисъл трите дълги години на процеса. С едно безпрецедентно решение в историята на френското кралство, Всехристиянският крал упражни с обратен знак кралското право да променя присъдите, до този момент използвано само за помилвания: осъди Фуке на доживотен затвор. Присъдата трябваше да се излежи в пълна изолация в далечната крепост Пинероло.

— Париж бе ужасен. Никой никога не разбра причината за това решение на краля. Като че ли той хранеше към Фуке тайна и непримирима омраза.

На Луи XIV не бе достатъчно да го свали от поста му, да го унижи, да му отнеме всички имуществата и да го изпрати в затвор на границата на френските земи. Самият крал разграби замъка Во и резиденцията в Сен Манде, подреждайки собствения си дворец с мебелите, колекциите, килимите, златата и гоблените на Фуке и прибавяйки към кралската библиотека тринадесетте хиляди тома, подбрани с любов от Главния интендант в годините на учение и изследователска дейност. Всичко това струваше не по-малко от четиридесет хиляди ливри.

За кредиторите на Фуке, които ненадейно бяха изскочили от всички страни, останаха само трохите. Един от тях, железар на име Жоли, проникна във Во и в останалите резиденции, откъсвайки със собствените си ръце, полудял от ярост, облицовките от скъпоценна кожа; после изрови и отнесе със себе си изключително модерните водопроводни тръби от олово, без които парковете и градините във Во нямаха почти никаква стойност. Гипсовите украси, орнаментите и полилеите бяха набързо изтръгнати от хиляди разгневени ръце. В края на плякосването славните резиденции на Никола Фуке приличаха на две празни мидени черупки: доказателствата за чудесата, които съдържаха, сега събират прах из подземията на грабителите. А пък

притежанията на Фуке на Антилските острови бяха унищожени от отвъдморските служители на Главния интендант.

— Замъкът Во по-хубав ли беше от кралския дворец Версай?

— Во предхождаше Версай с цели пет години — каза Ато с умерен възторг. — И в много отношения е послужил за негов образец. Ако знаеш само как се свиват сърцата на онези, които някога посещаваха Фуке, а днес, разхождайки се из Версайския дворец, разпознават картините, статуите и останалите чудеса, които принадлежаха на Главния интендант и все още носят отпечатъка на неговия фин и изискан вкус...

Замълча и за миг ми се стори, че щеше да се отдаде на сълзите.

— Преди една-два години мадам дьо Севинье посети замъка Во — продължи Ато. — Там са я видели да плаче с часове над руините за всички тези съкровища и за техния велик господар.

Наказанието бе утежнено от затворническия режим. Кралят дал заповед в Пинероло да се забрани на Никола Фуке дори да пише или да говори с когото и да е, освен със своите надзиратели. Това, което затворникът имаше в главата и на езика, щеше да си остане за него, и само за него. Единственият, който можеше да чува гласа му, достигнал до ушите на пазачите, бе кралят. И ако Фуке не искаше да разговаря със своя палач, тогава бе по-добре да си мълчи.

Мнозина в Париж започнаха да търсят някакво обяснение. Ако Луи XIV беше пожелал да накара затворника да замълчи завинаги, не липсваха възможности да му бъде поднесена някоя супа, подходящо гарнирана...

Но времето минаваше, а Фуке живееше. Може би въпросът бе по-сложен. Може би владетелят желаше от все сърце нещо, което затворникът, в студената тишина на своята килия, продължаваше да пази за себе си. Един ден, мислеха всички, мъките на затворничеството щяха да го убедят да проговори.

Угонио привлече вниманието ни. Погълнати от нашия разговор, бяхме забравили, че докато се намирахме в дома на Тиракорда, Чаконио беше надушил нечие чуждо присъствие. Сега носят на корписантарят отново бе доловил нещо.

— Гфъррррлбх!

— Присъствиец презапотен, позаувехнал, позанаплашен — обясни Угонио.

— Може ли случайно да ни каже какво е ял на закуска? — попита шеговито Ато.

Уплаших се, че корписантарят щеше да го вземе навътре, тъй като неговото изключително деликатно обоняние ни беше от полза и най-вероятно щеше да ни послужи и за в бъдеще.

— Гфъррррлърбх! — отговори обаче Чаконио, след като навири във въздуха безформения си, осеян със струпеи нос.

— Чаконио е понаноздрил цици от крава — преведе неговият другар — с вероятност от стафиди, пресушеница и беловиница, може би с бульонче и захарче.

Ато и аз се спогледахме смаяни. Беше именно ястието, което с толкова старание бях приготвил за наемателите на „Оръженосеца“. Чаконио не можеше да знае нищо: и въпреки това, бе способен да различи, в следата от мирис на непознатия, не само миризмата на кравешкото виме, но даже и аромата на някои съставки, които бях прибавил. Ако обонянието на корписантаря не се лъжеше, установихме с удивление, че преследвахме един от наемателите на „Оръженосеца“.

Разказът за процеса на Фуке се беше проточил прекалено много. Междувременно бяхме изследвали един доста дълъг участък на галерия С. Трудно бе да се каже колко се бяхме отдалечили от подземията на площад „Навона“ и къде се намирахме в момента. Но освен някои леки завои, проходът нямаше почти никакви съществени отклонения — впрочем, бяхме следвали единствената възможна посока. Едва бяхме стигнали до тези заключения и всичко се промени.

Земята под краката ни стана влажна и хлъзгава, въздухът още по-гъст и тежък, а в черната тишина на галерията започнахме да долавяме едно далечно шумолене. Тръгнахме предпазливо, а Чаконио въртеше глава, сякаш за да демонстрира нетърпимост. Усещаше се някаква отвратителна миризма, която ми беше някак позната, но все още не можех да си изясня.

— Канали — каза Ато.

— Гфъррррлърбх! — съгласи се мрачно Чаконио.

Утонио обясни, че съдържанието на каналите смущавало не малко колегата му и му пречело да разграничава с яснота други миризми.

Малко по-нататък се оказа, че крачим в истинска тиня. Мирисът на застояло, в началото едва доловим, беше станал крайно наситен. Най-накрая разкрихме причината за всичко това. В лявата стена се отваряше една широка и дълбока цепнатина, от която се изливаше поток от смрадлива и черна водниста течност. Водата следваше после неравната наклонена част на галерията, като отчасти преливаше от двете страни и отчасти се губеше в мрака на нашия, като че ли безкраен, подземен проход. Докоснах срещуположната стена: беше влажна и оставяше по пръстите тънък слой кал. Вниманието ни бе привлечено от една подробност. Проснат по гръб във водата и безразличен към нашето присъствие, пред нас лежеше огромен плъх.

— Усмъртизиран — каза накратко Угонио, като го подритна леко с крак.

Чаконио взе плъха за опашката с два от ноктестите си пръсти и го остави да виси. От устата на животното прокапа в сивкавата вода тънка струйка кръв. Чаконио изви глава, наблюдавайки с пълно недоумение неочаквания феномен.

— Гфъррррлбх! — коментира той замислено.

— Усмъртизиран, кръвоизпускащ, нездравословоцветущ.

— Как така знае, че е бил болен?

— Чаконио обича много тези гнусни животинчета, нали? — намеси се абат Мелани.

Чаконио кимна утвърдително с глава, разкривайки в една невинна животинска усмивка ужасяващите си жълти зъби.

Продължихме похода, като преминахме участъка от галерията, подгизнал от каналния отвод. По всичко личеше, че просмукването беше отскоро и че при нормални условия нямаше да намерим и следа от вода. Колкото до плъха, откритието изобщо не свършваше тук. Всъщност натъкнахме се на още три мъртви плъха, горе-долу с размерите на първия. Чаконио провери: при всички до един имаше същото изобилно кръвотечение, което според корписантарите трябваше да се дължи на някаква неznайна болест. Това беше нашата поредна среща с кръвта: първо петното върху листа от Библията, после ампулата, накрая плъховете.

Проучването бе ненадейно прекъснато от една нова непредвидима случка. Този път не ставаше дума за просмукване, пък

било то и изобилно. Намирахме се пред истинска, дълбока водна маса, което течеше стремително в една галерия, перпендикулярна на нашата. Най-вероятно ставаше дума за подземна река, с която може би се бяха смесили някои екскременти, обикновено пренасяни от каналите. Обаче я нямаше противната миризма, която по-рано толкова беше смутила Чаконио.

Макар и с разочарование, трябваше да се обявим за победени. Не бе възможно да се продължи по-напред, а и бе изминало доста време от тайното ни измъкване от „Оръженосеца“. Не беше разумно да отсъстваме прекалено дълго от странноприемницата и да рискуваме липсата ни да бъде забелязана. И така, уморени и изтощени, решихме да се върнем обратно.

Докато се обръщяхме обратно, Чаконио навири нос във въздуха за едно последно подозрително вдишване.

Ато Мелани кихна.

[1] Ниша в древните гробници, където се полага урната, букв. гълъбарник. — (Бел.прев.) ↑

[2] Театър на човешкия живот (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[3] „Основа на доктрината за движенията на тежестите от Джордано Витали“ (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] Трактат за съдийското съсловие (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[5] Основи и упражнения на гръцки език (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[6] „Втора книга на Царете“ във Вулгатата отговаря на юдейската „Втора книга на царете“, но тъй като източноправославните Библии наричат двете книги на Самуил, съответно „Първа и Втора книга на царете“, следователно точния цитат, написан на листчето, е началото на „Четвърта книга царства“ в българската Библия, а не на Втора царства — (Бел.прев.) ↑

ШЕСТИ ДЕН

16 СЕПТЕМВРИ 1683

Завръщането към „Оръженосеца“ беше дълго, тъжно и уморително. Прибрахме се по стаите си с ръце, лице и дрехи, оцапани с кал и пропити с влага. Хвърлих се в леглото крайно изтощен, потъвайки почти мигновено в дълбок и непробуден сън.

Когато се събудих на следващата сутрин, установих, че лежа в същото положение, в което се бях проснал. Имах чувството, че краката ми са били премазани от ударите на хиляди тояги. Протегнах ръка, за да се хвана за нещо и да се надигна, но дланта ми докосна някакъв предмет с шумоляща и грапава повърхност, с който очевидно бях споделил леглото. Беше астрологическият вестник на Стилоне Приазо, чието четене бях изоставил ненадейно преди около двадесет и четири часа, когато Кристофано ме бе повикал на работа.

Току-що изминалата нощ за щастие ми бе помогнала да забравя ужасяващите събития, които вестникът по загадъчни пътища беше предвидил с точност: смъртта на Колбер, тази на Муре (сиреч на Фуке) и наличието на някаква отрова; „зловредните трески“ и „отровните болести“, които моят господар и Бедфорд щяха да изпитат на гърба си; „тайното съкровище“, излязло на бял свят през първите дни на месеца, тоест писмата, скрити в кабинета на Колбер и откраднати от Ато; „земетресенията и подземните огънове“, които се бяха отприщили в килера. И като капак на всичко, предзнаменованието за обсадата на Виена, тоест, според вестника, „сраженията и нападенията на градовете“, призовани от Али и Леополд Австриеца.

Исках ли да узная какво щеше да се случи в следващите дни? Не, помислих си с леко свит стомах, поне за момента нямах желание. Зърнах обаче предишните страници и погледът ми попадна на последната седмица от юли, от 22-ри до последния ден на месеца.

Спешните съобщения от тази седмица ще бъдат получени от Юпитер като владетел на кралския дом, който, за да се намира в трети дом, разпраца множество вестители, вероятно поради болест на някой властувач, който накрая лишава от себе си някое кралство в сълзи изобилни и го потапя.

Значи в края на юли трябваше да е починал някой владетел. Нямах сведения за каквото и да било събитие от такъв род, ето защо се зарадвах на пристигането на лекаря — щях да попитам него.

Но Кристофано не знаеше нищичко. Още веднъж се запита, и запита и мен, откъде ми идваха наум притеснения, така далечни от настоящите ни мъки: първо астрологията, после и съдбините на владетелите. За щастие се бях погрижил да скрия навреме в леглото си астрологическия вестник. Чувствах се доволен, че бях открил една неточност, и то доста значителна, в даже прекалено точните предсказания на газетата. Едно пророкуване не се беше сбъднало: това показваше, че звездите не бяха безпогрешни. Въздъгнах скришом с облекчение.

Междувременно Кристофано разглеждаше замислено торбичките под очите ми. Каза ми, че младостта е твърде щастлив сезон от човешкия живот, който водел до разцъфтяването на всичките сили на душата и тялото. Все пак, добави той с патос, с такъв ненадеен и понякога хаотичен цъфтеж не бива да се злоупотребява, като се пилеят на вятъра новите и почти неконтролируеми енергии. И докато опипваше притеснено тъмните сенки под очите ми, ми напомни, че това разхищение било преди всичко греховно, както и общуването с продажни жени (и посочи с глава нагоре, към малката кула на Клоридия), от които можело между впрочем да си докараш и френската болест. Той знаел това добре, защото му се наложило да лекува от нея много хора, със своите прочути лекове, като *unguentum magnum*^[1] и свещено дърво. И при все това подобен род общуване беше може би по-малко вреден за здравето, от колкото самотното разхищение.

— Извинете — казах, за да го отклоня от смущаващата тема, — гризе ме друго любопитство — знаете ли случайно от какви болести страдат плъховете?

Кристофано се изсмя:

— Стига вече, предполагам за какво става дума. Някой от нашите наематели те е попитал дали в странноприемницата има плъхове, нали така?

Ограничих се с една лека, несигурна усмивка, която нито потвърждаваше, нито отричаше.

— Добре тогава, питам те аз — има ли плъхове в странноприемницата?

— Пресвети небеса, не, винаги съм почитвал навсякъде с голямо внимание...

— Знам, знам. В противен случай, сиреч ако бях намерил някой умрял плъх, самият аз щях да обърна внимание на всички.

— Защо?

— Но, бедното ми момче, плъховете винаги първи прихващат чума: Хипократ препоръчвал да не се пипат, същото казват и Аристотел, Плиний и Авицена. Географът Страбон разказва, че през римската епоха било добре познато злокобното значение на появата на болни плъхове по улиците, предвещаваща епидемия, и напомня, че в Италия и Испания били раздавани награди на тези, които успявали да изтребят възможно най-голям брой от тях. Във Ветхия завет филистимците, измъчвани от жестока чума, която нападала задните части, като изкарвала от ануса изгнилите черва, забелязали, че полета и села били нападнати от плъхове. Тогава се допитали до гадателите и свещениците, които отговорили, че мишките били опустошили земята и за да се умиловичи гневът на Бога Израилев, било необходимо да Му се поднесе изображения на заболелите части и на плъхове^[2]. Самият Аполон, богът, който изпращал чумата, когато се гневял и я премахвал, щом го умиловичели, в Гърция бил наричан Сминтей, сиреч „убиец на плъхове“. Всъщност в „Илиада“ именно Аполон Сминтей избива с чума ахейците, обсаждащи Троя. Също и Ескулап по време на чумните епидемии бил изобразяван с умрял плъх в краката.

— Но в такъв случай плъховете причиняват чумата! — извиках, припомняйки си ужасен мъртвите канални животни, които бях видял предната нощ в подземията.

— Спокойно, момче. Не съм казвал такова нещо. Това, което току-що ти изложих, са вярванията на древните. Днес за щастие сме 1683-та година и съвременната медицинска наука е направила огромни крачки напред. Жалкият плъх не може да причинява чумата, предизвиквана — както вече имах случай да спомена — от развалата на естествените вещества и, на първо място от Божия гняв. Вярно е все пак, че плъхове и мишки се разболяват от чума и умират от нея, точно както хората. Но е достатъчно човек да не ги пипа, както казва Хипократ.

— Как се разпознава чумав плъх? — попитах, страхувайки се от отговора.

— Лично аз никога не съм виждал ни един, но баща ми е виждал: имали конвулсии, червени и подути очи, треперели и издавали агонизиращи писъци.

— И по какво се разбира, че не става дума за някаква друга болест?

— Много е просто: малко след това умират на място, като повръщат и се гърчат. После трупове се подуват, а мустаците им остават твърди.

Пребледнях. Край всички плъхове, срещнати в галериите, бях видял струйки кръв, които се спускаха от заострената муцунка. А Чаконио даже беше хванал един от тях за опашката!

Не се страхувах за себе си, защото бях защитен от болестта, но откритието на тези умрели плъхове означаваше най-вероятно, че чумата нахлуваше в града. Може би бяха залостени и други къщи и ханове, чиито нещастни обитатели изпитваха подобни на нашите тревоги. Не можехме да узнаем нищо, заключени и под карантина. Ето защо попитах Кристофано дали според него заразата се бе разпространила.

— Не се страхувай. Тези дни молих за сведения на няколко пъти един от часовите, които дежурят на пост пред странноприемницата; той каза, че няма други подозрителни случаи в града. Не виждам защо да не му вярвам.

Докато слизахме, лекарят ми нареди да си почина няколко часа през този следобед, разбира се, след като си намажех гърдите с неговия „магниликоре“.

Кристофано беше дошъл да ме потърси в стаята, за да ме предупреди, че той сам щял да се погрижи да приготви нещо простичко и пречистващо за обяд. Сега обаче имаше нужда от моята помощ: бил притеснен за някои наематели, които предната вечер, след вечерята с кравешки вимета, изпусkali звучно въздух от стомасите си.

Веднага, след като слязохме в кухнята, видях поставена на печката голяма стъклена камбана с тесен чучур, с формата на аламбик, която започваше да дестилира масло; отдолу в едно котленце вреше нещо и излъчваше силен мирис на сярa. А пък малко по-нататък, едно шише с форма на лютня, което лекарят взе и започна да разклаща деликатно с върха на пръстите, извличайки едва доловим звук.

— Чуваш ли? Съвършено настроена — служи, за да се калцира в пещта витриоловото олио, с което ще наложа струпеите на бедния Бедфорд. Нека се надяваме, че този път ще узреят и най-накрая ще се спукат. Витриолът е доста корозивен, с остър вкус, и мазна консистенция, черен на цвят, ще изстуди той крайно ефикасно вътрешната температура. Римският вид — който за късмет вече бях закупил преди карантината — е най-добрият, защото е примесен с желязо, а не като немския — с мед.

Не бях разбрал кой знае колко, освен че състоянието на Бедфорд изобщо не се бе подобрило. Лекарят продължи:

— За да укрепим стомасите на нашите наематели, сега ще ми помогнеш да приготвим моята ангелска настойка, която със своето привличащо, но не променящо свойство, успокоява всичките неразположения на стомаха и го освобождава, изчиства язвените рани, отпуска тялото и успокоява всички изменили състава си сокове. Добър е също за катар и зъбобол.

Сложи пред мен две кафяви платнени вързопчета. Извади от тях две шишенца от гравирано стъкло.

— Много са хубави — отбелязах аз.

— За да се поддържат настойките в добро състояние, според изкуството на парфюмеристите, те трябва да се съхраняват в изключително фино стъкло, понеже за тази цел другите съдове не вършат работа — отговори той важно.

В едното се съдържаше неговата квинтесенция, смесена с настойка от екстракт от рози, така обясни Кристофано; в другото —

червени корали, минзухар, кимион, ориола и *lapis filosoforum Leonardi*^[3], счукан на прах.

— *Misce!*^[4] — нареди ми той — и раздай на всички по два драма. Тръгвай веднага, че не трябва да се хранят най-малко четири часа след това.

Щом приготвих ангелската настойка и я изсипах в едно шише, тръгнах на обиколка по стаите. Оставих Девизе последен, тъй като беше единственият останал, на когото все още не бях приложил лековете, предпазващи от чумата.

Докато се приближавах към вратата му, с торбата с шишенцата на Кристофано на рамо, чух едно грациозно преплитане от съзвучия, в което без усилие разпознах мотива, който нерядко бях чувал да свири и чиято неописуема сладост още отначало ме беше пленила. Почуках срамежливо и той, в доста добро настроение, ме покани да вляза. Обясних му повода на моето посещение и той кимна в знак на съгласие, докато свиреше. Без да кажа думичка, се отпуснах на пода. Девизе бе оставил китарата и сега изпитваше струните на нещо като китароне^[5], доста по-голям и дълъг, с широка клавиатура и множество тежки струни, на които се свири единствено с плектър. Спря се и ми обясни, че това бе теорба^[6] и за този инструмент самият той беше композирал множество танцови сюити с дръзки редувалия на прелюдии, алеманди, гавоти, куранти, сарабанди, менуети, жиги, пасакали и чакони.

— Вие ли сте композирали и онзи мотив, който така често изпълнявате? Ако знаехте как омагьосва всички тук, в странноприемницата!

— Не съм го написал аз — отвърна той разсеяно. — Подари ми го кралицата, за да го свиря за нея.

— Значи познавате лично кралицата на Франция?

— Познавах я. Нейно величество Мария Тереза Австрийска почина.

— Съжалявам, аз...

— Често свирех за нея — каза той, без да обръща внимание на прекъсването, — а също и за краля, на когото имах случай да предам някои основни положения на китарата. Кралят винаги много я е обичал.

— Кого, кралицата?

— Не, китарата — отговори Девизе, като се намръщи.

— А, да, кралят е искал да се ожени за племенницата на Мазарини — сетих се аз, но веднага след това горко съжалих за думите си, задето по този начин бях издал, че съм подслушвал неговите разговори със Стилоне Приазо и Кристофано.

— Виждам, че нещичко поназнайваш — рече ми той, леко изненадан. — Предполагам, от абат Мелани.

Макар и изненадан, успях да разсея подозренията на Девизе:

— За Бога, синьоре. От този странен индивид, простете ми, че говоря така, гледам да стоя на разстояние, откакто... — на това място се престорих на засрамен, — откакто, как да кажа...

— Разбрах, разбрах, не трябва да казваш нищо повече — прекъсна ме с крива усмивка Девизе — и на мен не ми се нравят содомитите.

— И на вас ли се е налагало да се браните от Мелани? — попитах, молейки мислено за прошка заради безочливата клевета, с която бях опетнил честта на абата.

Девизе се засмя:

— За щастие, не! На мен никога не е... хм, не ми е досаждал. В Париж даже не сме разменяли и дума. Говори се, че Мелани е бил изключително сопрано по времето на Луиджи Роси, на Кавали... Пееше за кралицата-майка, на която много се харесваха меланхоличните гласове. Сега вече не пее: за жалост използва езика си за лъжи и доноси — каза той с кисел тон.

Беше даже прекалено ясно: Девизе не обичаше Ато и знаеше за неговата слава на интригант. Но с помощта на някоя необходима клевета върху абат Мелани и преструвайки се на по-наивен, отколкото бях в действителност, вече постигнах известна близост с китариста. С помощта на един добър масаж щях още повече да му развържа езика, както се беше случило с останалите наематели, може би щях да изтръгна някое и друго сведение за стария Фуке. Важното в случая, казах си аз, бе той да ме приема като най-прост прислужник, без мозък и без памет.

Подбрах от торбата си най-благоуханните есенции: бяло сандалово дърво, карамфили, алое, бензоин. Смесих ги според рецептата на маестро Николо дала Гротария от Калабрия, с бяло

сандалово дърво, смола от стиракс, лауданум, еньовче, фъстъчена смола, райско дърво и лек дестилиран оцет. Приготвих една ароматна топка, която трябваше да прокарам по раменете и хълбоците на младия музикант, упражнявайки лек натиск върху мускулите до като не се стопеше изцяло.

След като оголи гърба си, Девизе седна с лице към облегалката на стола, насочил поглед към решетката на прозореца: съзерцанието на дневната светлина, каза той, било единственото му утешение в тези мъчителни дни. В началото на масажа мълчах. После започнах да си тананикам мелодията, която така ме омагьосваше: „Казахте, че ви го е подарила кралица Мария Тереза; може би го е композирала тя?“

— О, не, какво ти минава през главата? Нейно Величество не композираше. А и после това рондо не е игра за начинаещи; то е дело на моя учител, Франческо Корбета, който го бил чул по време на едно от своите пътешествия и го подарил, преди смъртта си, на кралица Мария Тереза.

— Ах, вашият учител е бил италианец — коментирах разсеяно. — От кой град? Знам, че синьор дьо Муре идваше от Неапол, както един друг от нашите наематели, синьор Стилоне...

— Дори един нищо и никакъв прислужник като теб — прекъсна ме Девизе замислено, — е чувал за любовта между Всехристиянския крал и племенницата на Мазарини. Срамота. За кралицата никой нищо не знае, освен че Луи ѝ изневеряваше. А най-голямото оскърбление, което може да се нанесе на една жена, и най-вече на Мария Тереза, е човек да я преценява само по външните белези.

Дълбоко ме жегнаха тези думи, които младият французин изглежда произнесе с искрена горчивина: когато преценяваш женския пол, никога не се задоволявай с първия поглед. Макар да усещах, че раната от нашата последна среща все още пареше прекалено жестоко, инстинктивно в мислите си се върнах към Клоридия, в мига, в който без срам ми бе заявила, че не съм ѝ дал заплащането, което тя очакваше. И все пак, не можеше ли да се отнася и до нея твърдението на Девизе? Почувствах известен срам от дръзкото сравнение между двете жени — кралицата и куртизанката. Но повече от каквото и да било друго, усетих ненадейно да ме разяждат мъка, самота и безмилостен копнеж по моята Клоридия. И като не можех в момента да се преборя с нито едно от трите, започнах да ставам все по-нетърпелив

да узная повече за съпругата на Всехристиянския крал, чиято съдба, ако съдех по думите на Девизе, е била тъжна и мъчителна. По някакъв начин, надявах се смътно, разказът щеше отново да ме насочи към обекта на моята слабост.

— Всъщност — пуснах въдицата с една дребна лъжа, — чувал съм да се говори за Нейно Величество Мария Тереза. Но само от наематели, преминали пътем през странноприемницата. Може би...

— Не може би — със сигурност е необходимо да узнаеш нещо повече — прекъсна ме грубо той, — и е добре да забравиш тези приказки, подходящи за устата на куртизанки, ако наистина искаш да разбереш коя беше Мария Тереза и какво означаваше тя за Франция и дори за цяла Европа.

Беше се хванал на въдицата и започна да разказва.

Пристигането на сватбеното шествие в Париж и посрещането на много младата Мария Тереза, инфанта на Испания (това узнах от Девизе, докато прокарвах ухаещата топка по плешките му), било едно от най-щастливите събития в цялата история на Франция. В един ясен ден през края на август 1660 година Луи и Мария Тереза пристигнали от Венсан. Младата кралица стояла в триумфална колесница, похубава от тази на самия Аполон; косите ѝ, гъсти и къдрави, блестели като слънчевите лъчи и сияели победоносно върху красивата черна рокля, извезана със злато и сребро и украсена с безброй скъпоценни камъни с неоценима стойност; сребърните украшения по косата и белотата на лицето, които така съвършено се сливали със синия цвят на големите очи, ѝ придавали великолепие, каквото никой никога не бе виждал преди и след това. Французите били ентусиазирани от тази гледка и, понесени от радостта и от преданата любов, която само верните поданици могат да изпитват, я обсипали с хиляди благословии. Луи XIV, крал на Франция и Навара, на свой ред изглеждал така, както поетите ни представят вече обожествените смъртни; цялото му облекло било извезано със злато и сребро, като по великолепие го надминавал единствено онзи, който го носел. Яздел прекрасен кон и бил следван от огромно множество принцове. Мирът между Франция и Испания, който кралят току-що бе дарил на Франция с това пищно бракосъчетание, възроди в сърцето на народа възторга и верността; и всички, които в този ден имаха щастието да го видят, се почувстваха

щастливи, че той е техен господар и владетел. Кралицата-майка, Анна Австрийска, видя брачното шествие на младия крал и кралицата от един балкон към улица „Сент Антоан“: достатъчно бе да зърнеш лицето ѝ, за да разбереш радостта, която тя изпитваше. Бракът на младите кралски потомци щеше да възслави величието на едното и на другото кралство, между които най-накрая се бе възцарил мир.

Триумфираше и кардинал Мазарини: неговото дело на далновиден политик, който бе възвърнал на Франция спокойствието и благоденствието с Пиренейския мир, достигаше по този начин своя апотеоз. Последваха месеци на празненства, балети, опери. Дворът никога вече нямаше да види такова изобилие на тържества, галантност и великолепиe.

— И после? — попитах, погълнат от разказа.

— И после, и после... — въздъхна Девизе.

После бяха достатъчни няколко месеца — продължи той, — за да стане ясно на Мария Тереза каква ще бъде в действителност нейната съдба и на каква вяност бе способен спътникът ѝ в живота.

Първоначално апетитите на младия крал бяха задоволявани от придворните дами на Мария Тереза. Дори жена му все още да не бе проумяла добре от какво тесто бе замесен Луи, помогнаха ѝ новите му любовни авантюри, при това и не толкова тайни — с мадам дьо Ла Валиер, придворна на неговата снаха Анриет Стюарт. После дойде редът на мадам дьо Монтеспан, която дари Луи с цели седем деца. Тези непрекъснати изневери се разиграваха до такава степен публично, че народът вече наричаше Мария Тереза, мадам дьо Ла Валиер и мадам дьо Монтеспан „трите кралици“.

Кралят не познаваше задръжки: бе отдалечил от двора и няколкократно заплашвал със затвор горкия съпруг на мадам дьо Монтеспан, Луи дьо Гондрен, който се осмели да протестира, като облече траур и окичи с големи рога собствената си каляска. Междувременно кралят бе наредил да бъдат построени за любовницата му прекрасни дворци, с разкошни градини и фонтани. През 1674 г. мадам дьо Монтеспан остана почти без съпернички, след като Луиз дьо Ла Валиер се бе оттеглила в манастир. Новата фаворитка пътуваше с два впряга по шест коня, винаги следвани от каруца със запаси и свита от десетки прислужници. Расин, Боало и Ла Фонтен я възпяваха в стихове, а всички придворни считаха за голяма чест да

бъдат приети в нейните покои, докато почитта към кралицата се ограничаваше до изискваното от етикета.

Звездата на мадам дьо Монтеспан обаче започна да залязва в мига, в който погледът на краля падна върху Мари Анжелик дьо Фонтанж, красива като ангел и тъпа като гъска. Мари Анжелик не се задоволи с това, че е надминала съперничките си. Тя се затрудняваше да схване ограниченията, които нейното положение ѝ налагаше: настояваше да се появява публично до краля и не поздравяваше никого, дори кралицата, въпреки че някога бе част от свитата ѝ.

Накрая владетелят попадна в мрежата на мадам дьо Ментенон, на която повери и законните си наследници, и множеството извънбрачни деца от трите си любовници. Но изпитанията за Мария Тереза не се изчерпваха с това. Всехристиянският крал всъщност предпочиташе незаконните си деца и ненавиждаше дофина, първородния син, роден от кралицата. Беше го оженил за грозната и тромава Мария Анна Виктория, дъщеря на баварския принц-електор. За Бога! Та хубавите бяха само за Негово Величество!

Тук Девизе замълча.

— А кралицата? — попитах, зашеметен от тази постоянна смяна на жени и обзет от нетърпение да науча реакцията на Мария Тереза.

— Понасяше всичко мълчаливо — отвърна мрачно музикантът. — Какви чувства бушуваха всъщност в душата ѝ — това никой никога няма да разбере.

Прелюбодеянията, униженията, съчувствените подсмивания на придворните и на народа: с времето Мария Тереза се бе научила да преглъща всичко с усмивка на уста. Кралят ѝ изневеряваше? Тя ставаше все по-милосърдна и въздържана. Кралят показваше пред всички своите завоевания? Тя умножаваше молитвите си и набожността ѝ нарастваше. Кралят ухажваше мадмоазел дьо Теобон или мадмоазел дьо Ла Мот, придворни дами на съпругата му? Мария Тереза раздаваше на всички усмивки, мъдри съвети, топли погледи.

По времето, когато кралицата-майка Ана Австрийска беше все още жива, Мария Тереза дори бе дръзнала да се разсърди на Луи за няколко дни, нещо съвсем незначително в сравнение с получените оскърбления. Независимо от това, трябваше да изминат месеци, преди Луи да благоволи отново да я удостои с поглед, и то само по настояване на кралицата-майка, която бе умувала ден и нощ как да

поправи положението. Още тогава Мария Тереза разбра, че трябва да приема всичко, което бракът ѝ носеше — всичко, и най-вече злото. И то без да се надява на нищичко, освен малкото, което нейният съпруг ѝ позволяваше.

И в любовта Луи беше победител. Тъй като познаваше и почиташе изкуството да побеждаваш, накрая успя да изгради онова, което — според него — бе най-доброто и убедително поведение. Отнасяше се към жена си, кралицата на Франция, с всички почести, подобаващи на положението ѝ: Хранеше се с нея, спеше с нея, изпълняваше всички семейни задължения разговаряше с нея така, като че ли неговите любовници никога не бяха съществували.

Освен религиозните занимания, Мария Тереза си позволяваше само малко и скромни развлечения. Държеше при себе си половин дузина джуджета — шутове, които наричаше Детенцето, Сърчицето и Синчето, и цял рояк кученца, към които се отнасяше с пламенна и безмерна обич. За разходките беше осигурила на тази абсурдна компания една специална карета. Често Джуджета и кученца ядяха на масата с кралицата, а за да ги държи винаги при себе си, Мария Тереза харчеше безумни суми.

— Но нали казахте, че била милосърдна и скромна жена? — попитах изумен.

— Разбира се, но такава беше цената на самотата ѝ.

От осем до десет часа вечер, продължи Девизе, Мария Тереза се посвещаваше на игра на карти, в очакване кралят да дойде да я вземе за вечеря. Когато кралицата играеше на карти, принцеси и херцогини се разполагаха наоколо в полукръг, а зад гърба ѝ се трупаха повторостепенните благородници, запотени и пъшкащи. Любимата игра на кралицата бе *l'hombre*, тя беше прекалено доверчива и винаги губеше. Понякога принцеса Д'Елбьоф се жертваше и играеше срещу своята владетелка, като се оставяше да бъде победена на добър залог: тъжно и жалко зрелище. До края кралицата се чувстваше все по-сама с всеки изминал ден, както самата тя споделяше на малкото си довереници, и преди да умре, изрази мъката си само с няколко думи: „Кралят се вълнува от съдбата ми едва сега, когато се готвя да си отида“.

Разказът, който толкова ме бе развълнувал, сега ме караше да бъда нетърпелив: съвсем различни сведения очаквах да узная от музиканта. Докато продължавах да масажирам гърба на Девизе, погледът ми се спря върху масата, която беше на две крачки от нас. В разсеяността си, бях поставил някои от моите целебни съдинки върху няколко листа с музикални *интаволатури*^[7]. Помолих за извинение Девизе, който подскочи и мигом се изправи, за да провери листовите, страхувайки се, че може би са се нацапали. И всъщност намери малко петно от зехтин върху един от тях, и доста се ядоса.

— Не си прислужник, ами истинско животно! Унищожих рондото на моя учител!

Изтръпнах от ужас: бях изцапал именно прекрасното рондо, което толкова обичах. Предложих да посипя листа със сух прашец, който да попие мазното; междувременно Девизе се жалваше и ме обсипваше с ругатни. Заех се с трепереща ръка да възстановя този нотен лист, на който бяха нахвърляни звуците, които ми бяха донесли такава наслада. Именно тогава забелязах един надпис в горния ъгъл: „*a Mademoiselle*“.

— Това любовно посвещение ли е? — попитах, заеквайки, все още притеснен от случилото се.

— Че кой би могъл да обича Мадмоазел... единствената жена на света, по-самотна и по-тъжна от кралицата!

— Коя е Мадмоазел?

— Една нещастница, една братовчедка на Негово Величество. Беше застанала на страната на Фрондата и той я накара скъпо да си плати. Представи си само — Мадмоазел беше наредила топовете на Бастилията да стрелят срещу кралските войски.

— На обесване ли я осъдиха?

— По-лошо: на безбрачие — изсмя се Девизе. — Кралят ѝ забрани да се омъжва. Мазарини казваше: „Онези топове я лишиха от съпруг“.

— Кралят е нямал милост дори към роднините си — отбелязах аз.

— Да. Когато Мария Тереза умря, през миналия юли, знаеш ли какво каза Негово Величество: „Това е първата неприятност, която тя ми създава“. И толкоз. Остана безразличен дори към смъртта на Колбер, който му бе служил вярно цели двамадесет години.

Девизе продължаваше да разказва, но аз вече не го слушах. Една-единствена дума кънтеше в главата ми — юли.

— Казахте, че кралицата е умряла през юли? — прекъснах го рязко аз.

— Какво казваш? Да, на трийсети юли, след боледуване.

Не го попитах нищо друго. Бях привършил с почистването на листа; набързо натърках гърба му с останалия мехлем, и накрая му подадох ризата. Разделихме се и аз излязох от неговата стая, задъхан от възбуждане, затворих вратата и се облегнах на стената, за да помисля.

Една владетелка, кралицата на Франция, бе издъхнала след боледуване в последната седмица на юли — точно както беше предсказала астрологическата газета.

Сякаш чрез устата на Девизе ми беше изпратено предупреждение: една стара новина отпреди месеци (останала неизвестна само на мен, простия слуга) се завръщаше, за да потвърди непогрешимостта на астрологическата газета и неминуемостта на звездната съдба.

Кристофано ме бе уверил, че астрологията не е задължително в противоречие с вярата и даже оказвала невероятна помощ на медицината. Но в този тежък момент у мен надделя спомена за неразбираемите разсъждения на Стилоне Приазо, за мъчителните премеждия на Кампанела и за трагичната участ на отец Моранди. Помолих небето да ми даде някакъв знак, който да ме освободи от страха и да ми посочи пътя.

Точно в този миг чух отново от тежките струни на тиорбата нотите на великолепното рондо: Девизе пак бе започнал да свири. Сключих ръце за молитва и останах неподвижен, със затворени очи, разкъсан между надежда и страх, докато музиката не затихна.

Едва довякъл се в стаята си, се отпуснах на леглото. Душата ми бе изпразнена от всякакво желание и всякаква сила, измъчвана от събития, в които не забелязвах нито смисъл, нито ред. Докато се предавах на вцепенението, напявах тихичко сладката мелодия, която току-що бях чул, като че ли тя можеше да ми подари някакъв таен ключ, с който да намеря път в лабиринта на моите тегоби.

Разбуди ме някаква глъчка, идваща откъм „Улицата на Мечката“. Бях се унесъл само за няколко минути; първата ми мисъл отново бе за

астрологическата газета, но примесена със сладостно-горчиво желание и усещане за празнота, чиято причина ми бе съвсем ясна. Знаех, че за да намеря утеха, трябваше да почукам на една врата.

Вече от няколко дни оставях ястията пред стаята на Клоридия, като се ограничавах само да почукам, за да дам знак, че храната е поднесена. Оттогава единствено Кристофано беше влизал в стаята ѝ. Но сега разговорът с Девизе бе разтворил раната, предизвикана от отсъствието ѝ.

Какво значение имаше вече, че ме бе обидила с продажното си искане? Чумната опасност бе надвиснала над нас и тя можеше да умре само за ден-два, казвах си със свито сърце. В извънредни положения гордостта е най-лошият съветник. Със сигурност нямаше да ми липсва повод да се появя отново при нея — имах много неща да ѝ разказвам, и още толкова да я питам.

— Но аз нищичко не разбирам от астрология, при това ти го бях казала — възрази Клоридия, когато ѝ показах газетата и ѝ обясних доколко тези предвиждания се бяха оказали точни и достоверни. — Мога да тълкувам сънища, числа и линиите на ръката. За звездите трябва да идеш при някой друг.

Върнах се в стаята си с доста смутен дух. Но не ми беше тежко — важно бе само, че слепият крилат Бог още веднъж беше пронизал гърдите ми. Не ме интересуваше, че никога не бих могъл да храня надежди за Клоридия. Не ме интересуваше, че тя си даваше сметка за моята страст и може би ѝ се надсмиваше. Така или иначе бях щастлив: можех да я виждам и дори да разговарям с нея, когато и колкото си исках, поне докато траеше карантината. Един неповторим случай за беден прислужник като мен; неоченими мигове, за които със сигурност щях да си спомням и да тъгувам до края на сивото си съществуване. Обещах си да я посетя отново, възможно най-скоро.

В стаята си намерих освежителна напитка, оставена ми от Кристофано. Обзет от любовното опиянение, изпразних до дъно чаша вино, сякаш беше най-чистия нектар на Ерос, и изядох хляба и сиренето, сякаш бяха амброзия, поета от ръцете на нежната Афродита.

Веднага, след като се подкрепих, и когато, за жалост, сладкото опиянение, което срещата с Клоридия бе оставила в душата ми изчезна, отново се върнах в мислите си към разговора с Девизе: не бях

успял да изтръгна от него никакви подробности за смъртта на Главния интендант Фуке. Абат Мелани имаше право — Девизе и Дулчибени не биха проговорили лесно за тази загадъчна история. И все пак бях успял да не предизвикам подозрението на младия музикант. Даже напротив: с моите невинни въпроси и с неволното изцапване на партитурата, бях затвърдил незаличимия образ на един глуповат и несръчен прислужник.

Отидох да посетя моя господар, когото заварих в малко по-добро състояние. Там беше и Кристофано, който току-що го бе нахранил. Пелегрино започваше да говори доста ясно и като че ли разбираше достатъчно от това, което му се казваше. Разбира се, не бе в съвършено здраве и все още спеше през по-голямата част от деня, но според Кристофано, не рискувахме, ако кажехме, че след няколко дни щеше да се изправи на крака.

След като се задържах известно време при Пелегрино и лекаря, се върнах в стаята си и най-накрая си позволих сън, достоен за това название. Спах дълго и когато слязох в кухнята вече беше време за вечеря. Забързах се да сготвя за наемателите; за укрепване на стомаха приготвих корички от портокали, поръсени със захар. Продължих със селски бульон по милански с жълтъци и мускатово вино, в което киснат счукани семена от пиния, захар, канела на вкус (която пропуснах) и малко масло. Всичко се счуква в хаван, пресява се през сито и после се поставя в дълбок меден съд с вряща вода, докато се сгъсти. Гарнирах всичко с няколко бергамски круши.

Щом привърших обиколката, се върнах в кухнята и приготвих половин кана топла напитка от печено кафе. После се качих в куличката, на пръсти, за да не ме изненада Кристофано.

— Благодаря! — извика възторжено Клоридия в мига, в който отвори вратата.

— Направих го само за вас — осмелих се да ѝ кажа, почервенявайки като домати.

— Обожавам кафето! — рече тя, затвори очи и вдъхна опиянена парата, която се разнасяше от каната из стаята.

— Там, откъдето идвате вие, в Холандия, много кафе ли се пие?

— Не. Но както си го направил ти, разрежено и обилно, много ми харесва. Припомня ми майка ми.

— Радвам се. Но бях разбрал, че не я помните.

— Наистина е така — отговори тя припряно. — Искам да кажа не си спомням дори лицето ѝ, а само уханието на кафе, което, както покъсно разбрах, е приготвяла великолепно.

— И тя ли е била италианка като баща ви?

— Не. Да не си дошъл, за да ме тормозиш с въпроси?

Клоридия помръкна — бях развалил всичко. Но после видях да търси очите ми и да ми дарява красива усмивка.

Покани ме любезно да седна, като ми показва едно столче.

Извади от един скрин две купички и сладкиш с анасон, после ми сипа кафе. Седна пред мен, на ръба на леглото, като започна да отпива на малки, скъпернически глътки.

Не ми идваше наум какво да кажа, за да запълня тишината. А не смеех да ѝ задавам още въпроси. Впрочем Клоридия изглеждаше приятно унесена да топи парченца от сладкиша в топлото питие и да го отхапва, едновременно грациозно и лакомо. Разтопих се от нежност, докато я гледах, и усетих очите ми да се навлажняват, когато си представих, че заравам нос в косите ѝ и докосвам с устни челото ѝ.

Клоридия вдигна поглед:

— Вече от дни разговарям само с теб, а все още не знам нищо за твоя живот.

— Съвсем малко от него може да ви заинтригува, донна Клоридия.

— Не е вярно — например откъде си родом, на колко си години, как и кога си дошъл тук.

Описах накратко миналото ми на подхвърлено дете, обучението си, което дължах на възрастната монахиня и благосклонното отношение на синьор Пелегрино към мен.

— Значи си образован. Така и предполагам от твоите въпроси. Имал си късмет. Аз пък, когато загубих баща си на дванайсет години, трябваше да се оправям с малкото, на което беше успял да ме научи — каза тя, но усмивката не напусна лицето ѝ.

— Значи сте научили италиански от баща си. И все пак го говорите прекрасно.

— Не, не съм го научила само от него. Когато останах сама, живеехме в Рим. После други италиански търговци ме заведоха обратно в Холандия.

— Трябва да е било доста тъжно.

— Затова сега съм тук. Плаках години в Амстердам, спомняйки си колко бях щастлива в Рим. Междувременно четях и учех сама, в малкото време, което ми оставаше между...

Нямаше нужда да завършва изречението. Със сигурност имаше предвид страданията, които животът отрежда на сираците и които бяха повели Клоридия по пътя на отвратителната продажност.

— Така обаче успях да си платя свободата — продължи тя, сякаш бе отгатнала моята мисъл — и можех най-накрая да следвам житейския път, който се крие в моите числа...

— Вашите числа?

— Ами да, ти не познаваш нумерологията — каза Клоридия мило и ме накара да изпитам неудобство. — Добре тогава — започна тя, — трябва да знаеш, че числата на нашата рождена дата, а също и тези на останалите важни дати от нашия живот, съдържат в себе си тайните на цялото ни съществуване. Гръцкият философ Питагор казвал, че посредством числата може да се обясни всичко.

— И числата на вашия живот ви доведоха тук, в Рим? — попитах, без да вярвам кой знае колко.

— Не само това: аз и Рим сме едно и също. Съдбите ни зависят една от друга.

— Но как е възможно това? — попитах удивено.

— Числата говорят ясно. Аз съм родена на 1-ви април 1664. Докато рожденият ден на Рим...

— Как — и един град ли може да празнува рожден ден?

— Но разбира се. Не знаеш ли историята за Ромул и Рем, за вълчицата и за полета на птиците, и за това как е бил основан градът?

— Естествено, че я знам.

— Е, добре, Рим е бил основан в един определен ден — 21 април, 753-та година преди Христа. И двете рождени дати, тази на Рим и моята, дават еднакъв сбор на цифрите. Обаче само в случай, че се изпишат правилно, както се прави в нумерологията, като започнем броенето на месеците от март, месец на пролетта и следователно на началото на новия живот. Така всъщност са правели древните римляни и така се прави и днес в астрологическия календар, който започва именно с Овена.

Разбрах, че бяхме започнали да се движим по доста хлъзгава повърхност, където границата, която ни разделяше от ереста и

магьосничеството, ставаше едва забележима.

— Април, значи, е вторият месец от годината — продължи Клоридия, като взе хартия и мастило — и двете дати трябва да се напишат така: 1/2/1664 и 21/2/753. Ако събереш двете групи числа, имаш първо $1 + 2 + 1 + 6 + 6 + 4 = 20$. И после: $2 + 1 + 2 + 7 + 5 + 3 = 20$. Разбираш ли? Същата цифра.

Вгледах се в тези числа, нахвърляни набързо върху листа и замълчах. Съпадението всъщност бе доста изненадващо.

— Не само това — настоя Клоридия, след като потопаи перото в мастилницата и започна отново да прави сметки. — Като събера ден, месец и година, а не цифра по цифра, имам $21 + 2 + 753 = 776$. Ако събера цифрите на резултата, $7 + 7 + 6$, получавам още веднъж 20. Но също, събирайки $1 + 2 + 1664$ излиза 1667, чиито цифри също ни дават 20. А знаеш ли какво означава числото 20? Това е Съдът — Голямата аркана на картите таро, която носи числото 20 и означава поправяне на понесените несправедливости и справедлива преценка от страна на потомците.

Наистина беше умна моята Клоридия. И то дотолкова, че не бях разбрал нищо от нейните гадателски сметки, нито защо им се посвещаваше с такава страст. Но малко по малко недоверието ми бе сломено от нейната виртуозност. Бях възхитен: у нея даровете на Венера се съревноваваха с мъдростта на Минерва.

— Значи сте дошли в Рим, за да поправите някоя понесена несправедливост? — попитах.

— Не ме прекъсвай — отвърна рязко тя. — Науката на числата казва, че поправянето на несправедливостите един ден ще накара идните поколения да променят собствената си преценка. Но не ме питай какво точно значи това, защото дори и аз все още нямам точно обяснение.

— Било ли е написано в числата, че ще дойдете в странноприемницата „При оръженосеца“? — попитах, пленен от надеждата, че срещата ми с Клоридия е била предначертана.

— Не, не в числата. Когато пристигнах в Рим, избрах тази странноприемница, следвайки *virga ardentis*, горящата или трептящата пръчка, или стърчащата, както още я наричат. Знаеш за какво говоря, нали? — каза тя, като се изправи на крака и вдигна ръка до корема си, така че да имитира дълъг бастун.

Жестът ѝ ми се стори непристоен. Замълчах оскърбено.

— Но за това ще си говорим някой друг път, ако ти се иска — завърши тя с усмивка, която ми се стори лукава.

Разделих се с нея, и тръгнах бързо да обиколя стайте, за да събера паниците, в които бях сервирали вечерята. Какво искаше да каже Клоридия с този срамен жест? Може би това беше безсрамна покана или, още по-лошо, типичен жест на уличница? Не бях толкова глупав: знаех добре, че в скромното ми положение беше нелепо да очаквам тя да гледа на мен като на нещо повече от нещастен слуга. Но, в крайна сметка, не беше ли разбрала, че не притежавам и пукната пара? Може би се надяваше; че заради нея щях да откъсна пари от господаря си? Прогоних ужасен тази мисъл. Клоридия бе намекнала за някаква понесена несправедливост, свързана със завръщането ѝ в Рим. Не, не можеше да е говорила за продажност в толкова тежък за нея момент. Сигурно я бях разбрал неправилно.

Приятно ми бе да видя наемателите на странноприемницата така видимо задоволени от яденето. Когато почуках на вратата му, Помпео Дулчибени все още преглъщаше бульона, вече изстинал и мляскаше с наслада.

— Седни, драги. Извини ме, но апетитът ми днес дойде със закъснение.

Подчиних се и зачаках мълчаливо да привърши с гозбата. До като погледът ми блуждаеше между предметите, разхвърляни върху скрина близо до столчето, очите ми спряха на три томчета с яркочервена подвързия със златни арабески. Бяха много красиви, помислих си, но къде ли вече ги бях виждал?

Забелязах, че Дулчибени ме наблюдава с любопитство — беше свършил с бульона и ми подаваше паницата. Събрах всичко с възможно най-невинната усмивка и излязох със сведени очи.

Едва изскочил от стаята, вместо да слеза в кухнята, затичах към втория етаж. Когато почуках задъхан на вратата на Ато, ръцете ми все още бяха заети.

— Помпео Дулчибени? — възкликна недоумяващ абатът, докато привършвах разказа си.

Предния ден се бях отправил в стаята на Дулчибени, за да го масажирам, и по време на масажа, му се прищя да смръкне малко тютюн. Затова бе отворил шкафа, търсейки красивата си табакера от черешово дърво, и с интарзии бе извадил от него няколко книжки в доста красива подвързия, в яркочервена кожа и златни арабески. Е, добре, в библиотеката на Тиракорда бях имал възможността да забележа подобни книги — ставаше дума за едно издание на произведенията на Гален в седем тома, от които обаче липсваха три. А именно три бяха томове, които току-що бях видял в стаята на Дулчибени. На гръбчетата им пишеше *Galeni opera* и без съмнение това бе част от онези *opera omnia*^[8] на Гален в седем тома, четири от които се намираха в къщата на Тиракорда.

— Разбира се — започна да разсъждава абатът, — остава възможността Дулчибени и Тиракорда да са се видели за последен път преди началото на карантината. Тогава може би, Тиракорда е заел тези книги на Дулчибени.

И все пак, възрази той сам на себе си, ние двамата бяхме свидетели как личният лекар на папата бе приел посред нощ гост в дома си — доста любопитен час за посещения! Не само това: двамата се бяха уговорили да се видят на следващия ден в същия час. Значи загадъчният гост на Тиракорда скиташе из града горе-долу в същите часове, в които и ние двамата можехме да излизаме незабелязано от „Оръженосеца“. Следователно гостенинът трябваше да е именно Дулчибени.

— Че откъде ще се познават Дулчибени и Тиракорда?

— Задаваш този въпрос — отговори Ато, — защото не знаеш един факт: Тиракорда е от Фермо.

— Както и Дулчибени!

— Даже ще ти кажа още нещо: Дулчибени е родом от Фермо, а доколкото си спомням, Тиракорда също е оттам.

— Значи са съграждани!

— Точно така. Рим винаги е давал подслон на славни лечители, произлизащи именно от този стар и благороден град: Например Ромоло Специоли, личният лекар на Кристина Шведска, *protomedicus generalis*^[9] Джован Батиста Бенчи, а също Чезаре Мачати, който, ако си спомням правилно, както Тиракорда, е бил лекар на конклава. Хората

от Фермо живеят почти всички в този квартал, около църквата „Сан Салваторе ин Лауро“, където се събира и тяхното братство.

— Но Тиракорда живее само на няколко крачки от „Оръженосеца“ — възразих аз — и със сигурност знае, че се намираме под карантина. Не се ли притеснява, че може да се зарази от Дулчибени?

— Очевидно не. Може би Дулчибени му е казал, че Кристофано не вярва в странноприемницата да има чума, и е премълчал за болестта на Бедфорд и за странния инцидент, случил се с твоя господар.

— Тогава Помпео Дулчибени е крадецът на ключовете на моя господар. Точно той, толкова принципен!

— Никога не съди по външните белези. Най-вероятно е бил осведомен за изхода към подземията от Пелегрино.

— А пък аз нищо не съм забелязал. Невероятно е...

*Ний сме три девички,
кротки и добрички,
лековерни всички...*

Запя иронично абатът, заставайки в смешна поза.

— Ела на себе си, момче. Помни — тайните съществуват, за да бъдат продавани. Първоначално Пелегрино трябва да е отворил тайния пасаж срещу заплащане. После обаче, в началото на карантината, твоят господар излезе от строя. Ето защо на Дулчибени се е наложило да отмъкне връзката, за да си направи копие от ключа за стаичката при някой занаятчия на улицата на Ключарите — улицата, където печатарствува Комарек, както казва Угонио.

— А какво общо има Комарек?

— Абсолютно нищо, обясних ти го вече, не си ли спомняш? Чисто съвпадение, което ни отклони от правия път.

— А, да — отвърнах, притеснен, че вече няма да успявам да държа сметка за бъркотията от открития, опровержения, хрумвания и лъжливи следи, които следваха една след друга през последните дни. — Но защо Пелегрино не е дал копие от ключа на Дулчибени?

— Защото може би твоят господар, както казах, настоява да му се заплаща всеки път, когато някой клиент иска да си служи с подземията.

Затова не предоставя никакви ключове.

— А защо тогава Стилоне Приазо притежава дубликат?

— Не забравяй, че за последен път той е отседнал в странноприемницата по времето на синьора Луиджа — сигурно го е измолил или откраднал от нея, лека й пръст.

— Не си обяснявам обаче защо Дулчибени трябва да е откраднал моите перлички, при положение, че изобщо не изглежда беден — отбелязах аз.

— А аз имам един още по-труден въпрос: ако той е загадъчният крадец, когото толкова се изтощихме да преследваме, как така всеки път е успявал да бъде сто пъти по-бърз от нас и да прикрие следите си?

— Може би познава галериите по-добре от нас. Все пак, сега, като се замисля, той не би могъл да върви толкова пъргаво — само преди два дни се оплакваше от ишиас. И Кристофано му каза, че болката ще отmine чак след няколко дни.

— Още по-сериозна причина. Да добавим и факта, че Дулчибени вече не е младеж, с доста тежко телосложение е, и ако говори малко по-дълго, започва да се задъхва — как, по дяволите, успява всяка нощ да се изкачва нагоре по въжето, чак до отвора? — заключи заядливо Ато. Той самият се потеше и пышкаше всеки път, когато трябваше да ползва въжето.

След това разказах на Ато онова, което съвсем скоро бях научил за Помпео Дулчибени. Споделих с него, че по думите на отец Робледа, застаряващият благородник от Фермо принадлежеше към сектата на янсенистите. Съобщих на Ато и строгата оценка на Дулчибени по адрес на шпионската дейност на йезуитите и за неговата разпалена реч срещу браковете между хора с обща кръв, които от векове бяха нещо обичайно във властническите фамилии на Европа. Благородникът от Фермо, подчертах аз, бе така скандализиран от тази практика, и до такава степен се бе разгорещил, че беше пожелал — в един въображаем разговор с някаква жена пред огледалото — победата на турците при Виена: така, бе заявил той сам пред себе си, на европейските тронове щял да се осигури приток на свежа и неопетнена кръв.

— Една реч, pardon, излияние на истински янсенист. Поне донякъде — отбеляза абат Мелани, сбръчквайки замислено челото си. — Да, защото да бленуваш турското нашествие в Европа, и то само за

да бъдат свалени Бурбоните и Хабсбургите, ми се струва прекалено даже за най-фанатичния последовател на Янсений.

Каквото и да бе положението, заключи Ато, моето откритие ни задължаваше да се завърнем отново в дома на Тиракорда. Както бяхме научили миналата нощ, Дулчибени също щеше да се върне там.

[1] велик балсам (лат.) — (Бел.ред.) ↑

[2] Първа книга Царства 5:12; 6:4 — (Бел.ред.) ↑

[3] философският камък на Леонардо (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[4] смеси (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[5] Вариант на лютнята през 16 в., буквално се превежда „голяма китара“ — (Бел.прев.) ↑

[6] Инструмент, подобен на лютня, с двойна хватка и с четиринайсет двойки струни, както при клавесина, типичен бароков инструмент — (Бел.прев.) ↑

[7] Система за нотопис за клавирни и струнни инструменти, отбелязваща нотите с цифри и пръстите с букви, характерна за 16 и 17 век — (Бел.прев.) ↑

[8] Събрани съчинения (лат.) — (Бел.ред.) ↑

[9] Главният лекар (лат.) — (Бел.ред.) ↑

ШЕСТА НОЩ

16 СРЕЩУ 17 СЕПТЕМВРИ 1683

Изчакахме, както обикновено, момента, в които всички наематели, включително Кристофано, окончателно се бяха оттеглили по стаите си, и се спуснахме в кладенеца, който извеждаше в меандрите, разположени под странноприемницата.

Преминахме без неочаквани препятствия разстоянието до мястото на срещата с Угонио и Чаконио, в подземията на площад „Навона“. Когато обаче отново се събрахме с корписантарите, Ато Мелани трябваше да преодолее някои искания и бе въвличен в един оживен спор.

Поради авантюрите, в които ги бяхме въвлекли, двете странни същества, се оплакваха, че не са имали възможност да се посветят свободно на своята дейност. Освен това по техните думи, самият аз бях нанесъл поражения на някои скъпоценни кости, които грижливо били натрупани, а впоследствие те бяха рухнали върху мен при нашата първа среща. Аргументът не беше кой знае колко убедителен, но Чаконио бе започнал безсрамно да развява под носа на абат Мелани един огромен кокал, който, с все още останало по него месо, вонеше ужасяващо. Корписантарят настояваше, че се е повредил вследствие на инцидента. Само и само, за да не вижда повече този гнусен и вонящ остатък, Ато предпочете да отстъпи.

— Добре, съгласен съм. Но не искам да чувам нищо повече за вашите проблеми.

Извади от джоба си шепа монети и ги подаде на Чаконио. Корписантарят светкавично грабна парите с кривите си пръсти, като че ли искаше да откъсне ръката на абат Мелани.

— Не мога да ги понасям тези двамата — измърмори под носа си абатът, докато разтриваше дланта си с израз на погнуса.

— Гфъррррлбх, гфъррррлбх, гфъррррлбх... — започна да мърмори полугласно Чаконио, като си прехвърляше монетите от ръка в ръка.

— Тотализира стойността на паричието — каза ми на ухото Угонио с уродлива и двулична усмивка. — Скръндзарин е.

— Гфъррррлъбх — заключи доволно Чаконио, пускайки парите в една мърлява и мазна торба, където те паднаха, като издрънчаха върху купчина монети, очевидно доста солидна.

— В крайна сметка двете чудовища са ни от полза — каза ми покъсно абат Мелани, докато Угонио и Чаконио потъваха в тъмнината. — Това гадно нещо, което Чаконио завря под носа ми, всъщност беше изхвърлено от някой месар, реликви — друг път. Но понякога е по-добре да не затягаш прекалено въжето и да платиш; в противен случай ще ги направим наши врагове. Не забравяй: в Рим винаги трябва да се побеждава, но никога да не се злоупотребява с победата. Този свещен град почита могъщите, но се наслаждава на тяхното падение.

След като си прибраха заплащането, корписантарите бяха връчили на Ато това, което ни трябваше — копието от ключа, с който се отваряше вратата между конюшната на Тиракорда и кухнята. Когато вече се качихме през отвора в малката конюшня на лекаря, влязохме без усилия в къщата. Късният час подсказваше, че единствено старият лекар е все още на крак, в очакване на своя гост.

Преминахме през кухнята, влязохме в стаята със старото легло с балдахин и после във преддверието на къщата. Напредвахме в мрака, като се ориентирахме само благодарение на паметта и на слабата лунна светлина. Започнахме да се изкачваме по спираловидната стълба; тук ни посреща благодатната светлина на големите свещи, които предната вечер на Ато се бе наложило да угаси, за да подsigури пътя за отстъпление. Подминахме първата стаичка на средата на стълбите, където бяха изложени красивите предмети, на които се възхищавахме по време на последното разследване. После стигнахме до първия етаж, който, както предишната нощ, тънеше в мрак. Този път обаче вратата към етажа бе отворена. Тишина владееше навсякъде. С абата си разменихме съчастнически поглед: сега вече щяхме да престъпим този съдбовен праг. Почувствах се изпълнен от необичаен и безумен прилив на смелост. Предишната нощ всичко беше минало добре, помислих си аз, можехме да се справим и този път.

Внезапно трикратен грохот откъм преддверието на приземния етаж, накара сърцата ни да подскочат. Някой бе почукал на входната

врата Веднага побягнахме по стълбите между първия и втория етаж, към другата стаичка, в която се помещаваше библиотеката.

Над нас се чу глъчка и после, отдолу, шум на далечни стъпки. Отново се намирахме между два огъня. Ато се канеше отново да духне свещника (нещо, което този път щеше да предизвика подозрението на стопаните на къщата), когато до ушите ни достигна ясно гласът на Тиракорда.

— Ще ида аз, Парализа, ще ида аз.

Чухме го да слиза по стълбите, да преминава през преддверието, да отваря вратата и да издава възглас на приятна изненада. Посетителят влезе, без да каже и дума.

— Да влезеш тук ням — каза игриво Тиракорда, докато затваряше входната врата — четири цифри.

— Извинете, Джовани, тази вечер не съм в настроение. Някой трябва да ме е проследил и този път предпочетох да използвам един друг пасаж.

Ато и аз, прилепени като два охлюва на стената на стълбите, задържахме дъх. Макар и кратък, диалогът ни бе достатъчен за да разпознаем без всякакво съмнение гласа на Помпео Дулчибени.

* * *

Тиракорда поведе госта си към първия етаж. Чухме как двамата се отдалечиха и после отвориха някаква врата. Щом останахме пак сами, слязохме от нашето скривалище и на свой ред излязохме в голямото преддверие на първия етаж. Исках и да питам за хиляди неща, но мълчанието беше единствената надежда за спасение.

Влязохме в една просторна стая, където, в полумрака, успях да забележа две легла с балдахин и някакви други мебели. Едва доловим поради разстоянието, до нас долиташе разговорът между Тиракорда и Дулчибени. Като по чудо успях да не се спъна в една ракла. Но когато зениците ми привикнаха с тъмнината, внезапно забелязах с ужас две студени и смръщени лица, които сякаш чакаха неподвижни в мълчалива засада сред мрака на залата.

Вледенен от страх, имах нужда от няколко секунди, за да разбера, че това бяха два бюста, единият от бронз, а другият от мрамор, положени върху два постаментата на нивото на моя ръст. Встрани от тях се виждаха една статуя на Херкулес от гипс и един гладиатор.

След като свихме наляво, преминахме в преддверието, край чиито стени бе наредена дълга редица от столове, а оттук — в едно второ преддверие, по-широко и също потънало в мрак. От една съседна зала идваха гласовете на Тиракорда и на неговия съгражданин.

Много предпазливо се приближихме до процепа между вратата, която бе само притворена, и рамката ѝ. Пронизвани от тънкото острие на светлината, която се процеждаше през пролуката, присъствахме на един странен разговор.

— Да влезеш тук ням; четири цифри — повтори Тиракорда същите думи, с които посрещнал своя гост на входната врата.

— Четири цифри, четири цифри... — повтори Дулчибени.

— Така е: помислете си спокойно, нали сте дошли за това?

Лекарят се изправи и, тътрейки се, излезе от полезрението ни, отивайки наляво. Дулчибени остана седнал гърбом към нас.

Помещението беше осветено от две огромни позлатени восъчни свещи, сложени върху масата, край която бяха седнали двамата. Великолепието на мебелировката, каквото никога преди не бях виждал, отново ме удиви и възхити. До свещите бе поставена посребрена кошничка с восъчни плодове; обстановката се допълваше още от два големи свещника — първия върху една дъбова масичка, а другия — върху писалище от абаносово дърво, с украса от позлатена мед. Стените бяха покрити с богато драпирана алена дамаска; навсякъде се виждаха красиви картини с разнообразни и очарователни сцени: видях картини със селца, животни, цветя и хора; една Богородица, една Пиета, едно Благовещение и един свети Себастиан.

Но над залата господстваше, закачен по средата на по-дългата стена и точно пред очите ни, един внушителен портрет на Нашия Господар Инокентий XI, в дебела позлатена рамка с арабески, с вградени кристални листа и гирлянди. Под него, на един постамент, зърнах осмоъгълна мощехранителница от позлатен и посребрен бронз, за която предположих, че е пълна с множество свещени реликви. По-наляво забелязах легло и столче, покрито с червен бродат. Последният

детайл ми се стори показателен — по всяка вероятност се намирахме в кабинета на Тиракорда, където той приемаше пациентите си.

Чухме лекаря да се връща в средата на залата, след като отвори и затвори някаква врата.

— Какъв съм глупак, сложил съм го на друго място.

Върна се надясно по протежението на стената, на която бе закачен впечатляващият портрет на Негово светейшество. За наша изненада, в насрещната стена се отвори друга врата — бяха две невидими крила, облицовани със същата алена дамаска. Тайната врата водеше към една тъмна стаичка, в която се съхраняваха инструментите на занаята му. Успях да различа пинсети, ножички и ножове, съдове за целебни билки, няколко книги и купища с листа; на последните може би бяха записани диагнозите от лекарските консултации.

— Там вътре ли си са?

— Тук са, тук са и са добре — каза Тиракорда, докато се ровеше из дупката, — но аз търся две-три прекрасни нещица, които си бях отбелязал за нас двамата. А, ето.

Излезе от тъмната стаичка, развявайки победоносно един полуизмамкан къс хартия, затвори тайната врата и седна, като побърза да подхване четенето.

— Слушайте тук: един баща има седем дъщери...

Точно в този миг, изпълвайки ме с изумление, Ато Мелани светкавично поднесе ръце до устата си. Стисна очи, застана на пръсти и изду бузи. После се сви отчаяно в корема, заврял лице почти под мишницата си, запушвайки устата си с две ръце. Обзе ме паника — не разбирах дали го бе обзела болка, радост или гняв.

Тревожният му поглед и изразът на безпомощност, с които ме погледна, ме накараха да разбера, че Ато щеше да кихне.

Вече имах повод да си припомня как абат Мелани страдаше през тези дни от кратки, но неудържими пристъпи на кихавица. Доколкото си спомням този бе един от редките случаи, в който той успя за щастие да удържи шумния изблик. За момент се уплаших, че ще загуби равновесие и ще рухне върху полуотворената врата. По чудо успя да се подпре на стената, и опасността бе избегната.

Така обаче, макар и за няколко мига, бяхме престанали да подслушваме Тиракорда и Дулчибени. Първият диалог, който успях да доловя, беше неразбираем, както и предишните.

— Четиринайсет? — казваше Дулчибени с отегчен глас.

— Осем! И знаете ли защо? Един брат е брат на всичките. Ха-ха-ха ха! Ха-ха-хаааа!

Тиракорда бе обзет от астматичен, безспирен смях, към който обаче неговият гост не се присъедини. Щом лекарят се успокои, Дулчибени опита да смени темата.

— И така, как ви се стори днес?

— Ех, горе-долу. Ако не престане да се самоизмъчва, няма да имаме никакво подобрене, и той го знае. Може би трябва да се откажем от пиявиците и да се намесим по друг начин — каза Тиракорда, като подсмърчаше и попиваше с една кърпичка сълзите от смеха преди малко.

— Наистина ли? Аз мислех...

— И аз също щях да продължа с обичайните практики — отвърна лекарят, като посочи тайната врата зад гърба си, — но сега вече не съм така убеден...

— Разрешете ми да кажа, Джовани — прекъсна го Дулчибени, — макар и да не съм посветен във вашето изкуство: на всеки лек трябва да се даде нужното време, за да подейства.

— Знам, знам, ще видим как ще се развие... — отговори другият с разсеян тон, — за жалост монсиньор Сантучи е доста зле и не може да се грижи за пациента, както в онези хубави времена. Предложи ми да го заместя, но съм прекалено стар. За късмет има хора, които един ден ще могат да заемат нашето място. Като младия Ланчизи, затова направих и ще правя всичко възможно, за да му помогна.

— И той е от Фермо, струва ми се?

— Не, роден е тук, в Рим. Но аз, тъй да се каже, го осинових: първо беше ученик в нашия колеж, а после го направих свой асистент в Архилечебницата „Санто Спирито ин Сасия“.

— Значи ще смените лечението?

— Ще видим, ще видим, може би малко селски въздух ще бъде достатъчен, за да донесе подобрене. Между впрочем — каза той, започвайки отново да чете омачкания лист — в едно стопанство...

— Джовани, чуйте ме — прекъсна го Дулчибени изнервено. — Добре знаете колко са ми приятни нашите срещи, но...

— Пак ли сте сънували дъщеря си? — каза другият притеснено. — Вината не е ваша, казах ви го хиляда пъти.

— Но не, не е това. По-скоро...

— Разбрах: отново сте притеснен заради карантината. Вече ви казах: това е глупост. Ако нещата са така, както ми ги описахте, няма опасност нито от зараза, още по-малко пък да бъдете затворени в някой лазарет. Има пълно право вашият, как се казва... Кристоджено.

— Кристофано, казва се Кристофано. Но става дума за друго: мисля, че са ме следили, докато идвах при вас, през галериите.

— А, да, това е сигурно, приятелю мой! Преследвал ви е някой хубав речен плъх, ха-ха-хааа! Впрочем оня ден намерих един в конюшната. Беше ей толкова голям — каза Тиракорда, като раздалечи, колкото можеше, късите си, дебели ръце.

Дулчибени замълча и, макар да не успяхме да видим лицето му, имах чувството, че започва да губи търпение.

— Знам, знам — каза тогава Тиракорда — онази история все още мъчи мислите ви. И все пак не разбирам защо се измъчвате толкова, след всичките тези години. Нима вината е ваша? Не, и при все това вярвате, че е така и мислите: ах, само ако бях служил на друг господар! Ах, да бях художник, виночерпец, поет, железар или коняр! Всичко друго, но не и търговец.

— Признавам, понякога си го казвам — потвърди Дулчибени.

— А знаете ли какво ви казвам аз? Ако беше така, изобщо нямаше да се запознаете с майката на дъщеря ви Мария.

— Вярно. Достатъчно би било нещо много по-малко: да не ми се бе изпречвал на пътя Франческо Ферони.

— Ето пак! Ама толкова ли сте сигурен, че е бил той?

— Именно той подкрепи безсрамните щения на оная свиня Хюигенс.

— Можехте поне да осведомите полицията, да поискате разследване...

— Разследване? Но нали ви обясних: кой би се заел да търси незаконната дъщеря на една турска робиня? Не, не, в трудните случаи помощта идва не от полицията, а от мошениците, от негодниците.

— И негодниците ви казаха, че няма какво повече да се направи.

— Именно, нищо не можеше да се направи: Ферони и Хюигенс я бяха отвлекли със себе си, където живееше онзи нещастник. Заминах да я търся, но нищо. Виждате ли старото черно палто, което нося? Имам го оттогава, купих го от един дюкян на пристанището, когато бях

накрая на силите и надеждите си; не ще го сваля Никога повече... Търсих още и още, плащах на доносници и шпиони от половината свят; двама измежду най-добрите най-накрая ми Казаха, че от Мария вече нямало и следа — била е продадена или, както се опасявам, е мъртва.

Двамата замълчаха за известно време. Ато и аз се спогледахме и прочетох в очите му същата изненада и сходни въпроси.

— Казах ви, това е история без изход и без утеха — продължи печално Дулчибени. — Една капка от обичайното? — попита той после, като извади едно тумбесто шишенце и го сложи на масата.

— Искате ли питане! — рече Тиракорда и грейна.

Стана, отвори отново тайната врата и се вмъкна в тъмната стаичка. Като се изправи с пъшкане на пръсти, той се пресегна към един рафт, високо до тавана, и с месестите си пръсти измъкна две чашки от красиво зеленикаво стъкло.

— Истинско чудо: Парадиза още не е открила новото ми тайно скривалище — обясни той, докато затваряше килерчето. — Ако намери чашките ми, ще разиграе цяла трагедия. Знаете, с всички тези налудничави идеи за виното, чревоугодничеството, Сатаната... Но да се върнем на нашия разговор: какво се е случило с майката на Мария? — попита Тиракорда.

— Вече ви споменах: била е продадена малко преди отвличането на момиченцето. И за нея също нищо повече не можах да узная.

— Не можехте ли да се противопоставите на продажбата ѝ?

— Принадлежеше на семейство Одескалки, не на мен, както и дъщеря ми, за жалост.

— Ах, да, трябвало е да се ожените...

— Разбира се. Но в моето положение... за робиня... така де — измънка Дулчибени.

— Обаче по този начин щяхте да успеете да запазите бащинското право върху дъщеря си.

— Вярно е, но вие разбирате...

Звук от счупено стъкло ни накара да подскочим. Дулчибени изруга под нос.

— Съжалявам, ох, колко съжалявам — рече Тиракорда. — Да се надяваме, че Парадиза не е чула нищо, майко моя, каква бъркотия...

Премествайки една от двете големи свещи, които осветяваха масата, лекарят бе ударил шишенцето на Дулчибени, и то се бе разбило на земята на хиляди парченца.

— Няма значение, трябва да имам още малко в странноприемницата — каза Дулчибени примирен и се наведе да събира от пода по-големите парчета стъкло.

— Внимавайте, ще се порежете. Отивам да взема един парцал — каза Тиракорда, — не се престаравайте, както, когато служехте на семейство Одескалки, ха-ха-хааа.

И както се смееше, се насочи към полуотворената врата, зад която се бяхме скрили.

Имахме само няколко секунди за действие, и никакъв избор. Докато Тиракорда отваряше вратата, застанахме от двете ѝ страни, с гръб към стената. Лекарят премина между нас, сковани и неподвижни от страх, като сред двойка стражи. Прекоси цялото преддверие и излезе през вратата на срещуположната страна.

Именно в този миг ни дойде на помощ съобразителността на абат Мелани или може би нездравата му склонност към шпиониране и засади. Направи ми знак и дамата се затичахме напред към насрещната страна на помещението, тихо и бързо като мишки; залепихме се отново на стената отдясно и отляво на вратата, като този път имахме привилегията да можем да се скрием зад разтворените ѝ крила.

— Ето го тук — чухме да обявява Тиракорда, който очевидно беше намерил парцала.

Лекарят влезе отново в преддверието, като отново премина между мен и Ато. Ако бяхме останали на насрещната стена, щяхме да го видим очи в очи, без да имаме път за бягство.

Тиракорда се вмъкна в залата, където го очакваше неговият гост и затръшна вратата след себе си. Докато през отвора изчезваше последният лъч светлина, успях да зърна Дулчибени, все още седнал, който се обръщаше назад към вратата. Той се взря със свити вежди в мрака на преддверието и погледът му падна, макар и несъзнателно, върху уплашеното ми лице.

* * *

Останахме неподвижни няколко минути, през които не дръзнах дори да избърша потта от челото си. Дулчибени заяви, че изпитвал някаква необичайна умора, и реши да се сбогува, за да се върне „При оръженосеца“. Като че ли неосъществената наздравица ненадейно бе лишила от смисъл посещението му. Чухме двамата да се изправят на крака. Нямаше по-добро решение, освен да побегнем назад към първата стая, тази, която извеждаше на стълбището, и да се скрием зад гипсовите статуи. Тиракорда и Дулчибени минаха на малко разстояние от нас, неподозиращи нашето присъствие. Дулчибени тръгна със светилник в ръка, който щеше да използва за завръщането си в странноприемницата, докато лекарят все още се извиняваше, задето бе счупил шишенцето, проваляйки добрия завършек на вечерта.

Тръгнаха по стълбите и слязоха в преддверието. Не чухме обаче да се отваря входната врата на къщата: със сигурност, прошепна ми Ато, Дулчибени се връщаше „При оръженосеца“ по подземния път, единствения възможен, заради стражите, който бдяха ден и нощ пред „Оръженосеца“.

След малко Тиракорда изкачи стълбището и отиде на втория етаж. Намирахме се във възможно най-непроницаем мрак. С огромна предпазливост слязохме в кухнята и оттам в конюшната. Готвехме се да преследваме Дулчибени.

— Няма никаква опасност: както и Стилоне Приазо, той няма да ни избяга — прошепна Ато.

Нещата обаче се развиха по съвсем различен начин. Много скоро, в участък *D* зърнахме светлината от светилника на Дулчибени. Благородникът от Фермо, с тежкото си и едро телосложение, напредваше с умерени крачки. Изненадата дойде на пресечката с прохода *C*: вместо да завие надясно, в посока на „Оръженосеца“, Дулчибени продължи наляво.

— Не е възможно — каза ми с жестове абат Мелани.

Продължихме да вървим известно време, докато стигнахме недалеч от водното течение, което прекъсваше галерията. По-нататък цареше мрак: като че ли Дулчибени беше загасил светилника. Така не ни беше останал никакъв ориентир и пристъпвахме слепешката.

Забавихме крачка, страхувайки се да не се сблъскаме с преследвания, и наострихме уши. Чуваше се само шумоленето на

подземната река — решихме да продължим.

Абатът се спъна и падна, за щастие без последствия.

— По дяволите, дай ми проклетия светилник — изруга той.

Запали нашия светлинен източник и двамата останахме смаяни. На няколко крачки от нас завършваше галерията, пресечена от водното течение. Дулчибени бе изчезнал.

— Откъде да започнем? — каза сприхаво абат Мелани, опитвайки се да постигне някакво логическо подреждане на последните събития. Изложих накратко всичко, което бяхме узнали.

Помпео Дулчибени бе посещавал неведнъж дома на Джовани Тиракорда, лекар на папата и негов земляк от Фермо, за да обсъжда разни загадъчни неща, в чийто смисъл не бяхме успели да проникнем. Тиракорда беше задавал объркани въпроси за братя и сестри, стопанства, четири числа и бе употребявал други неразбираеми изрази.

Освен това Тиракорда се грижеше за някакъв пациент, който изглежда му създаваше известни притеснения, когато обаче той се надяваше да може да възвърне съвсем скоро към добро здраве.

Големи новости бяхме узнали за Помпео Дулчибени: той имаше (или, по неговите думи, бе имал) дъщеря на име Мария. Майката била робиня, чиито следи той много скоро беше изгубил — жената е била продадена.

Момиченцето на Помпео Дулчибени е било отвлечено, по неговите думи, от някой си Хюигенс, дясна ръка на някакъв човек на име Ферони (име, което всъщност ми звучеше познато), който изглежда му е помагал в това начинание. Дулчибени не бе успял да се противопостави на отвлечането и смяташе, че девойката вече е мъртва.

— Значи, много е възможно — отбелязах със съчувствие — жената, с която Дулчибени си въобразяваше, че общува по време на излиянията си, бедничкият, да е изгубената му дъщеря.

Но абатът вече не ме слушаше.

— Франческо Ферони — измърмори той. — Познавам го по име: забогатял е от търговията с роби за испанските колонии на Новия свят, а после се е върнал във Флоренция на служба при Великия херцог Козимо.

— Значи търговец на негри.

— Да, изглежда не е човек с много скрупули — във Флоренция се разказват много лоши неща за него. Сега си спомням, именно за него и за оня Хюигенс се носеше една доста смехотворна историйка — каза Ато с тънка усмивка. — Ферони се бе вманиачил да се сроди с някой флорентински благородник, а пък неговата щерка и наследница буквално се беше поболяла от любов по този Хюигенс. Проблемът беше в това, че Хюигенс бе довереният човек на Ферони и сключваше за негова сметка всички най-важни и деликатни сделки.

— Какво се случи? Ферони го изгони?

— Какво ти изгони! Старият търговец не искаше и не можеше да се лиши от него. Така Хюигенс продължи да работи във фамиленото предприятие, докато Ферони се мъчел всячески да задоволи, благодарение на собствената си власт, всеки каприз на своя млад помощник — за да го отдалечи от дъщеря си, му осигуряваше всяка жена, която онзи пожелаеше. Даже и най-скъпите.

— И как свърши всичко?

— Не знам, това не ни интересува. Но предполагам, че горката дъщеричка на Дулчибени е попаднала някак пред очите на Хюигенс и Ферони — въздъхна Ато.

Дулчибени, продължи той после, и това беше най-забележителното разкритие, в миналото е бил търговец на служба при Одескалки — фамилията на папата.

— А сега минавай към въпросите — каза Мелани, като отгатна, че ме измъчва дълга поредица от питання.

— Преди всичко — казах, докато слизахме към галерия *D* — какво е работил Дулчибени за фамилията на папата?

— Има различни възможности — отговори Ато. — Дулчибени каза „търговец“. Но терминът може би не е точен: един търговец работи за себе си, докато той е имал господар. Ето защо за семейство Одескалки той може да е работил като секретар, счетоводител, ковчежник или снабдител. Може би е извършвал пътувания за тяхна сметка — цели десетилетия тази фамилия купува и продава зърно и тъкани из цяла Европа.

— Отец Робледа ми каза, че дават назаем пари под лихва.

— Говорил си за това с Робледа? Хубаво, момче; ами да, така си е, впоследствие се оттеглиха от търговията и се посветиха най-вече на

лихвите. Накрая узнах, че са вложили почти всичко в закупуване на публични длъжности и ценни книжа.

— Синьор Ато, кой ли е пациентът, за когото говореше Тиракорда?

— Това е най-лесният въпрос. Помисли: пациент, чиято болест трябва да остане в тайна, а пък Тиракорда е папски лекар.

— Пресвети небеса, трябва да е... — осмелих се да предположа, преглъщайки, — Нашият Господар Инокентий XI.

— Мисля, че е точно така. Все пак останах изненадан: когато понтифексът се разболе, новината се пръсва със скоростта на мълния. А пък Тиракорда иска да я държи в тайна. Очевидно във Ватикана се страхуват, че моментът е прекалено деликатен: още не се знае кой ще победи при Виена. С един болнав папа има опасност от недоволства и размирици в Рим; в чужбина съществува риск това да повдигне духа на Турците и да се обезкуражат християнските съюзници. Неприятното е, както каза Тиракорда, че папата не оздравява, така че скоро ще трябва да се смени лечението. Ето защо вестта не трябва да излиза наяве.

— На своя приятел обаче Тиракорда се е доверил — отбелязах аз.

— Явно знае, че Дулчибени може да си държи устата затворена. А и Дулчибени, също като нас, е затворник в една странноприемница, в режим на карантина — определено няма много сгодни случаи да съобща на някого тайната. Но по-интересното е друго.

— А именно?

— Дулчибени е пътувал с Фуке. Сега посещава лекаря на папата и обсъжда с него загадъчни неща — стопанства, братя, четири числа... Бих дал едното си око, за да разбера за какво говореха.

Докато се връщахме „При оръженосеца“, заварихме корписантарите в техния архив между руините под площад „Навона“.

Забелязах, че двамата отново бяха построили гнусната си купчина от кости, която сега изглеждаше даже по-висока и заплашителна. Корписантарите не поздравиха по никакъв начин нашето пристигане: бяха заети в оживен разговор и изглежда си оспорваха правото на притежание върху някакъв предмет. Победителят бе Чаконио, който с груб жест отскубна нещо от ръцете на Угонио и го

подаде, с угодническа усмивка, на Ато Мелани. Бяха парченца от сухи листа.

— И какво е това? — каза Ато — да не мислиш, че мога да ти плащам за всички глупости, които искаш да ми пробуташ?

— Странничав листопадник — каза Угонио. — За да бъде повече лекар, отколкото влекач, Чаконио го е настъргувал от наоколно на мишкопльховиците усмъртвени кръвоизпускащи.

— Някакво странно растение близо до умрелите пльхове... любопитно — коментира Ато.

— Чаконио казва, че понамирисва по наркомантическо начиноподобие — продължи Угонио — растение е възбуждателно, любопитно, странноефектно. В общилинейност: за да излезе по-добро деятел отколко лошодетел, ви я повдава, кат между туй временно, изпълноправейки задължението, науголемява се тъй на покръстения радосността.

Ато Мелани взе едно от листата; докато го доближаваше до светлината на светилника, за да го разгледа, аз внезапно се сетих нещо.

— Сега, като се замисля, синьор Ато, си спомням, че в подземията и аз съм виждал сухи листа.

— Хубава работа — коментира той развеселено — тук, долу, е пълно с листа. Как е възможно? Под земята не растат дървета.

Обясних му, че докато преследвахме Стилоне Приазо в прохода, бях настъпил някакво сухо листо, та се страхувах да не би Стилоне да е чул.

— Какъв си глупчо, трябваше да ми го кажеш. В ситуации като нашата, нищо не бива да се пренебрегва.

Взех един от крехките, ронливи растителни израстъци и обещах да поправа невниманието си. Тъй като не бях в състояние да помогна на Ато да разгадае стопанствата, братята и четирите числа, за които бяха приказвали Тиракорда и Дулчибени в техния неразбираем разговор, поне щях да се опитам да науча от какво растение бяха тези сухи листа: така може би щяхме да успеем да стигнем да оня, които ги бе разпръснал в подземните проходи.

* * *

Оставихме корписантарите, заети със своите кости. По време на обратния път към странноприемницата ми дойде наум, че все още не бях съобщил на абат Мелани за разговора, проведен с Девизе. Във вихъра на скорошните разкрития бях забравил за това, а тъй или иначе не бях успял да узная нищо кой знае колко важно от музиканта. Така че разказах на Ато за срещата. Разбира се, не споменах, че за да спечеля доверието на китариста, ми се бе наложило да оклеветая честта на абата.

— Нищо кой знае колко важно, така ли казваш? — възкликна той без да ме остави да довърша. — Казваш ми, че кралица Мария Тереза е била близка с прочутия Франческо Корбета и с Девизе, и наричаш това „нищо кой знае колко важно“?

Реакцията на Ато Мелани ме свари неподготвен: абатът беше почти изпаднал в пристъп на паника. Докато разказвах, напредвахме на пресекулки: той внезапно спираше, потъркваше очи и ме молеше да повторя, после тръгваше отново, потънал в мълчание, после пак спираше, замислен и угрижен. Накрая ме накара да повторя всичко отначало.

Тогава му казах още веднъж, че докато се бях запътил към стаята на Девизе, за да го масажирам, бях чул онова рондо, което той така често свиреше и което така се бе понравилось и на останалите наематели на „Оръженосеца“ преди карантината. Бях го попитал дали не е той авторът, а в отговор той каза, че неговият учител, някой си Корбета, бил научил мелодията на това рондо по време на едно от честите си пътувания. Корбета я обработил и я бе представил като дар на кралицата; тя впоследствие беше връчила музикалната интаволатура на Девизе, който на свой ред я бе пипнал тук-там. В общи линии, не се знаеше точно чия е музиката, но пък поне беше ясно през чии ръце е минала.

— А ти знаеш ли кой беше Корбета? — попита ме абатът, присвил очи, които се бяха превърнали в два процепа, натъртвайки на всяка сричка.

Италианецът Франческо Корбета, обясни ми той, бил най-великият сред всички китаристи. Мазарини го повикал във Франция, за да преподава музика на младия Луи XIV, който обожавал звука на китарата. Неговата слава скоро нараснала, кралят на Англия Чарлз II (и той страстен почитател на китарата) го бе взел със себе си в Лондон,

издействал му изгоден брак и го направил пер на Англия. Но освен изключително талантлив музикант, Корбета бил още нещо, което не било известно никому — невероятно способен специалист по шифри и кодове.

— Пишел е шифрирани писма?

— Нещо още по-добро: композираше шифрирана музика, в която бяха скрити тайни послания.

Корбета бил изключителна личност — чаровен, интригуващ, страстен картоиграч, през по-голямата част от живота си пътувал между Мантуа, Венеция, Болоня, Брюксел, Испания и Холандия, и нерядко бил въвличан в различни скандали. Починал бе едва преди две години, на шейсетгодишна възраст.

— Може би и той също не е презирал занаята на... съветник, освен този на музикант?

— Да, всъщност бих казал, че играеше значителна роля в политическите дела на страните, които изредих — каза Ато Мелани, добавяйки, че Корбета трябва да е бил заплетен в някоя шпионска афера.

— И затова си е служил с интаволатурите за китара?

— Да, но определено откритието не беше негово. В Англия още прословутият Джон Доуланд, лютнист на кралица Елизабет, пишеше своята музика по такъв начин, че посредством нея господарите му можеха да изпращат поверителни сведения.

Ато Мелани се потруди не малко, за да ме убеди, че музикалният нотопис може да съдържа в себе си значения, напълно чужди на изкуството на звуковете. Оказа се, че открай време е било така: било кралските особи, било самата папска държава от векове наред прибъгвали до музикалната криптография. И темата беше добре позната на всички познавачи на музиката: всеизвестен е примерът, каза той, с *Defurtivis litterarum nodis*^[1]. В този трактат Дела Порта илюстрирал голям брой системи, с които в музикалната писменост можело да се скрият съобщения от всякакъв род и дължина. Благодарение на един подходящ ключ, например, всяка буква от азбуката можела да се свърже с определен музикален знак. Последователността на нотите, отбелязана на петолинието, по този начин щяла да осигури на онзи, който притежава ключа, завършени думи и изречения.

— Така обаче се създава проблемът на *saltus indecentes*^[2], тоест на дисонансите и на неприятните енхармонии, който още на пръв поглед могат да усъмнят някой случаен читател на музиката. Ето защо има хора, които са изобретили по-фини системи.

— Кои например?

— Именно нашият Кирхер, например в *Musurgia universalis*. Вместо да прикрепи нота към всяка определена буква, той разпределя азбуката между четирите гласа на един мадригал или на един оркестър, така че да може да управлява по-добре музикалната материя и да направи композицията по-малко тромава и неприятна: нещо, което, в случай че съобщението бъде прихванато би предизвикало подозрения. Така стават възможни и безброй манипулации на музикалния текст и на нотите. Например, ако музикалните знаци за „фа“, „ла“, или пък „ре“ съвпадат с текста, тогава се вземат предвид само тези срички. Или може да се направи обратното, като се запази само остатъкът от изпълнявания текст, който при това положение ще покаже скрития си смисъл. И със сигурност Корбета е познавал това изобретение на Кирхер.

— Мислите ли, че Девизе, освен китарата е научил от Корбета и това... изкуство за тайно общуване?

— В парижкия кралски двор се шушука, че е точно така. Още повече, че Девизе не само бе любимият ученик на Корбета, но също преди всичко и негов добър приятел.

Този Доуланд, Мелани, Корбета и може би също неговият ученик Девизе — вече започвах да подозирам, че музиката неизбежно е съпътствана от шпионажа.

— Без да броим факта — продължи абат Мелани, — че Корбета познаваше добре Фуке, тъй като беше китарист в двора на Мазарини до 1660 година: чак след тази година всъщност Корбета се пренесе в Лондон, макар че в действителност често се разхождаше до Париж, където щеше да се върне окончателно десетина години по-късно.

— Но тогава — заключих, почти без да вярвам на собствените си думи — и в това рондо би могло да се крие някакво тайно послание!

— Спокойно, спокойно, първо да изясним останалото: ти ми каза, че рондото е подарено от Корбета на кралица Мария Тереза, която на свой ред го била връчила на Девизе. Хубаво, това ми дава едно друго ценно сведение: нямах представа, че кралицата е имала

взаимоотношения с двамата китаристи. Това е нещо толкова нечувано до момента, че едва си позволявам да повярвам.

— Разбирам — прекъснах. — Мария Тереза е водела почти монашески живот...

Разказах му за дългия монолог, с който Девизе ми беше описал униженията, на които Всехристиянският крал подлагал бедната си спътница в живота.

— Монашески? — каза Ато най-накрая. — Не бих използвал това определение — отвърна той лукаво.

И ми обясни, че Девизе ми бе нарисувал може би прекалено неопетнен портрет на починалата кралица на Франция. Във Версай, докато той ми говореше, все още можело човек да срещне една млада девойка-мулатка, която имала любопитна прилика с дофина. Обяснението на този феномен датирало отпреди двайсет години, когато в двора пребивавали посланиците на една африканска държава. За да засвидетелстват своята вярност на съпругата на Луи XIV, пратениците подарили на кралицата един чернокож паж на име Набо.

След около година през 1664, Мария Тереза бе родила чудесна, жизнена дъщеричка, но с черна кожа. Веднага след като се случило чудото, кралският хирург Феликс се заклел пред краля, че цветът на новородената бил само временно неудобство, дължащо се на кръвоизлив по време на раждането. Обаче дните минавали, а по нищо не личало, че кожата на момиченцето ще изсветлее. Тогава кралският хирург казал, че може би прекалено настоятелните погледи на някой чернокож от двора са нанесли вреда на бременността на кралицата. „Един поглед?“, отвърнал тогава кралят. „Трябва да е бил доста проникващ!“.

Два-три дни след това, без да се вдига шум, Луи XIV наредил да умъртвят пажа Набо.

— А Мария Тереза?

— Не каза нищо. Никой не я видя нито да плаче, нито да се усмихва. Даже, никой изобщо не я видя по онова време. И все пак, от кралицата никой никога не успя да изтръгне нищо друго, освен думи на доброта и прошка. Винаги е подчертавала, че споделя с краля дори и най-дребното нещо, за да му засвидетелства своята вярност, независимо че той дръзваше да ѝ натрапва за придворни дами от личната ѝ свита собствените си любовници. Сякаш Мария Тереза не

можеше да се представи другояче, освен като безцветна, безчувствена и лишена от воля. Беше прекалено добра. Прекалено.

В мислите ми се върнаха думите на Девизе: грешка беше да се съди за Мария Тереза единствено по външните прояви.

— Мислите ли, че се е преструвала? — попитах тогава.

— Тя беше от Хабсбургите. А беше и испанка. Горди династии, и двете в смъртна вражда с династията на съпруга ѝ Как мислиш, че се чувстваше Мария Тереза Австрийска, оскърбявана на френска земя? Баща ѝ я обичаше безкрайно, и бе приел да се раздели с нея, само и само за да склучи Пиренейския мир. Аз бях на острова на Фазаните, момче, когато бе сключен договорот между Франция и Испания и се реши бракът между Луи и Мария Тереза. Когато крал Филип Испански трябваше да се раздели с дъщеря си, съзнавайки, че никога повече няма да я зърне отново, той я прегърна и се разрева като теле. Беше притеснително да наблюдаваш един крал да се държи по този начин. На пиршеството, което последва сключването на договора — един от най-пищните, които някога съм виждал — той почти не докосна храната. А вечерта, преди да се оттегли, го чувах да хлипа и да говори, потънал в сълзи: „Аз съм мъртъв човек“ и други глупости.

Думите на Мелани ме поразиха: никога не съм си помислял, че могъщите властници, господари на съдбините на Европа, можеха да страдат така горчиво за загубата на някой близък.

— А Мария Тереза?

— В началото се държеше така, сякаш не се бе случило нищо, както правеше обикновено. Веднага даде да се разбере, че нейният обещан годеник ѝ харесваше; усмихваше се, разговаряше любезно и изглеждаше доволна, че ще замине. Но онази нощ всички я чухме, докато хлипаше в своите покои: „*Au, mi padre, mi padre!*“

— Значи е сигурно — преструвала се е.

— Именно. Умееше да прикрива омраза и любов и показваше милосърдие и вяност. Ето защо не трябва да се учудваме, че никой не е знаел за елегантните размени на интаволатури между Мария Тереза, Корбета и Девизе. Може би всичко се е случвало пред очите на краля!

— Мислите ли, че кралица Мария Тереза си е служила с китаристите, за да скрива съобщения в тяхната музика?

— Не е изключено. Спомням си, че бях чел нещо подобно, преди години, в една холандска газета. Беше глупава работа на платени

драскачи, публикувана в Амстердам, но написана на френски, за да се хвърля кал върху Всехристиянския крал. Разказваше за един млад придворен на име Белок, ако не се лъжа, който пишеше текста на песните, които после се добавяха към балетите. В стиховете били вмъкнати кодирано упреците и мъките на кралицата за изневерите на краля, а поръчителка била самата Мария Тереза.

— Синьор Ато — попитах го тогава — коя е Мадмоазел?

— Къде си чул това име?

— Прочетох го в горното поле на интаволатурата на Девизе. Беше написано: *a Mademoiselle*.

Макар че светлината, разпръсквана от светилника, бе прекалено слаба, видях абат Мелани да пребледнява. И внезапно в неговите очи прочетох онзи страх, който от два-три дни беше започнал да го разяжда тихомълком.

Тогава му разказах за остатъка от моята среща с Девизе: за това как, без да забележа, бях изцапал с мехлем интаволатурата на рондото и как, опитвайки се да я почистя, бях прочел на нея посвещението: „*a Mademoiselle*“. Разказах му и малкото нещо, които Девизе ми бе обяснил за Мадмоазел, а именно, че беше една братовчедка на краля, който, поради миналото ѝ непокорство, я бе осъдил да си остане мома.

— Коя е Мадмоазел, синьор Ато? — повторих аз.

— Не е важно коя е, а за кого се омъжи.

— Омъжи? Но нима не трябваше да остане неомъжена за назидание?

Ато ми разясни, че нещата били малко по-сложни, отколкото ги бе описал Девизе. Мадмоазел, която всъщност се казваше Ан Мари Луиз и беше херцогиня дьо Монпансие, била най-богатата жена на Франция. Парите обаче не ѝ били достатъчни: безумно много искала да се омъжи за крал, а Луи XIV се забавлявал да ѝ проваля живота, забранявайки ѝ брак. Накрая Мадмоазел премислила — казала, че не иска да стане кралица и да свърши като Мария Тереза, подчинена на някой жесток крал в някоя далечна чужда земя. Тогава, на цели четиридесет и четири години, се влюбила в неизвестен, дребен провинциален благородник — беден гасконски кадет, без средства и занятие, който преди години бе имал късмета да стане симпатичен на краля, да стане негов другар в забавленията и накрая да бъде обявен за граф дьо Лозюн.

Лозюн бил евтин ухажор, каза Ато презрително, и се навъртал около Мадмоазел заради парите ѝ. Накрая Всехристиянският крал дал съгласието си за сватбата. Впрочем Лозюн, който бе цар на арогантността, настояваше на празненства, достойни за кралски брак. „Като от коронована особа на коронована особа“, повтаряше той пред приятелите си, изпълнен с гордост. Така, че докато сватбата се бавеше поради многото приготовления, Луи XIV има време да размисли и забрани бракосъчетанието. Двамата годеници се молиха, падаха на колене, заплашваха. Не постигнаха нищо и трябваше да се бракосъчетаят тайно. Кралят ги разкри и това бе началото на края за Лозюн, който свърши в затвора, в една крепост много далеч от Париж.

— Една крепост... — повторих. Започвах да разбирам.

— В Пинероло — довърши абатът.

— Заедно с...

— Точно така, заедно с Фуке.

До този момент, обясни абатът, Фуке бил единственият затворник в огромната крепост. Но познавал Лозюн, който беше придружил краля в Нант, за да го арестува. Когато Лозюн бил въведен в Пинероло, Главният интендант гаснел в килията вече от девет години.

— А колко време остана Лозюн?

— Десет години.

— Но това е страшно много!

— Можеше да бъде по-зле. Кралят не бе определил срока на присъдата и можеше да го държи вътре, колкото си иска.

— Защо тогава го е освободил след десет години?

Това било загадка, така каза Ато Мелани. Единственият сигурен факт бе, че заповедта за освобождаването на Лозюн дошла само няколко месеца след изчезването на Фуке.

— Синьор Ато, вече нищо не разбирам — казах, като същевременно не успях да спра треперенето, което ме разтърсваше. Бяхме вече влезли в странноприемницата, оцапани и премръзнали.

— Бедно момче — каза съчувствено абат Мелани — за няколко нощите те принудих да научиш половината история на Франция и на

Европа. Но всичко това ще ти бъде от полза! Ако вече беше вестникар, щеше да имаш материал за следващите три години.

— Но сред всички тези загадки, дори вие вече не можете да се ориентирате в нашето положение — дръзнах да отвърна, отчаян и задъхан от умора. — Колкото повече усилия полагаме да разгадаем тайната, толкова повече неща се усложняват. Така или иначе знам: вас ви интересува единствено да узнаете защо Всехристиянският крал преди двайсет години е осъдил вашия приятел Фуке. А пък моите перлички са загубени завинаги.

— Днес всички държат да разрешат загадките на миналото — прекъсна ме строго абат Мелани, — тъй като настоящите предизвикват прекалено голям страх. Ние с теб обаче ще разгадаем и едните, и другите. Обещавам ти го.

Лесно беше да се каже, помислих си аз. Опитах да направя равносметка за това, което бяхме научили само за шест дни на принудително съжителство „При оръженосеца“. Преди няколко седмици Главният интендант Фуке бе дошъл в нашата странноприемница, съпроводен от компанията на двама благородни господа Първият, Помпео Дулчибени, познаваше системата на подземните проходи и я използваше, за да прави посещения на лекаря Тиракорда, негов земляк, който в този момент се грижеше за папата. Освен това Дулчибени имал дъщеря от една турска робиня. Дъщеря му била отвлечена от някой си Хюигенс, подпомогнат от някой си Ферони, когато Дулчибени е бил на служба при Одескалки, сиреч при фамилията на папата.

Вторият спътник на Фуке, Робер Девизе, беше китарист, в неизяснени отношения с кралицата на Франция Мария Тереза, и ученик на Франческо Корбета, интересна личност, който бе написал и, преди да умре, подарил на Мария Тереза рондото, което често чувахме в изпълнение на Девизе. Музиката на рондото обаче носеше посвещение на мадмоазел, братовчедка на краля и съпруга на граф дьо Лозюн. Последният цели десет години е бил затворен в Пинероло заедно с Фуке, преди Главният интендант да умре...

— Искаш да кажеш „да се измъкне“ — поправи ме Ато, — защото той умря тук, „При оръженосеца“.

— Правилно. И после...

— Освен това имаме един йезуит, един венецианец, криещ се от правосъдието, една проститутка, един ханджия пияница, един астролог неаполитанец, един беглец англичанин и един лекар от Сиена, унищожител на беззащитни пациенти, като всичките си колеги.

— И двамата корписантари — добавих.

— Ах, да, двете чудовища. Накрая и ние двамата, които си блъскаме главите, докато някой в странноприемницата е болен от чума, а в подземията се намират страници от Библията, оцапани с кръв, ампули, пълни с кръв, плъхове, повръщащи кръв... доста кръв, като се замисли човек.

— Какво ще да значи всичко това, синьор Ато?

— Хубав въпрос. Колко пъти трябва да ти го повторя? Мисли винаги за гарваните и орела. И се дръж като орел.

На тази фраза се заизкачвахме по стълбата, която водеше към тайната стаичка на „Оръженосеца“, и оттам малко след това се разделихме, като си определихме среща за утре.

[1] За тайните знаци на буквите (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[2] неподходящите скокове (лат.) — (Бел.прев.) ↑

СЕДМИ ДЕН 17 СЕПТЕМВРИ 1683

И в тези дни, изпълнени с вълнения, понякога си припомнях онова поучително напътствие, което имаше навика да ми повтаря, както обикновено се прави с децата, възрастната жена, която с толкова обич ме бе учила и образовала: никога не оставяй книгата по средата.

За да не пренебрегна това мъдро наставление, на следната сутрин реших да завърша четенето на астрологическата газета на Стилоне Приазо. Моята съвестна възпитателка не бъркаше: по-добре да не четеш една книга, отколкото да прочетеш само част от нея, извличайки частично разбиране и погрешна оценка. Може би следващите страници щяха да ми помогнат да поставя в истинските им граници, мислех си, тайнствените сили, които до този миг бях приписвал на мистериозната книжка.

Между другото, на събуждане, установих, че съм по-малко изтощен от предните сутрини; успял бях да спя достатъчно, след водовъртежа от преследвания и бягства, който ни бе накарал да вървим от къщата на Тиракорда по следите на Дулчибени, преминавайки отново цялата галерия С, чак до подземната река. И най-вече след изненадващите разкрития за Девизе (и неговото мистериозно рондо), до които абатът и аз бяхме стигнали по време на обратния път към странноприемницата.

Мисълта ми отказваше все още да се върне към тази заплетена история. Сега впрочем ми изпаднаше сгоден случай да приключа с четенето на астрологическата газета, която корписантарите бяха отмъкнали от Стилоне Приазо — все още я пазех под дюшека.

Тази книжка със знамения изглежда бе предвидила с точност всички събития от миналите месеци. Сега обаче исках да узная какво ни готвеше бъдещето.

Така прочетох предвижданията за третата седмица на септември — дните, които все още предстояха.

Знаменията, които се извличат от звездите през тази седмица, ще бъдат дадени на първо място от Меркурий, като приемник на двете светила в собствените си домове, който за да се озове в третия дом, свързан със Слънцето, обещава пътешествия на князе, преминавания на чести вестоносци и разни кралски посланичества.

Юпитер и Венера, обединени, се опитват да изградят в триъгълника на огъня едно събрание на способни люде, за да уговорят някакво съглашение или мир от голямо значение.

Веднага вниманието ми се насочи към „пътешествията на князе и на чести вестоносци“ и върху „кралските посланичества“. Нямах никаква съмнение: идеше реч за съобщенията, в които ставаше ясен изходът от битката при Виена, която в този момент бе достигнала до решителната си точка.

Всъщност съвсем скоро рояци от вестоносци на коне, може би водени от самите владетели или принцове, които бяха участвали в сражението, щяха да прекосят цяла Европа, за да донесат присъдата за три дни до Варшава, за пет до Венеция, за осем или девет до Рим и Париж, и още по-късно в Лондон и Мадрид.

А „събранието на способни люде, за да уговорят мир от голямо значение“, за което говореше астрологическата газета, не беше ли договорът за мир, който със сигурност щеше да бъде сключен между победители и победени?

Продължих с четенето на четвъртата и последна седмица от септември:

Много лоши новости за болните може да донесе тази четвърта седмица, тъй като слънцето управлява шести дом, и го е поверило на Сатурн. Поради това ще има карантини, кръвоизливи, отоци, воднянка, ишиаси, подагра и жлъчни кризи. Обаче Юпитер владее осми дом, и той ще върне скоро здравето на мнозина пациенти.

Значи щеше да има още заплахи за здравето: трески, неразположения в обмяната на веществата, излишъци на вода в стомаха, болезки в костите, краката и вътрешностите.

Всичките заплахи бяха тежки, но, според газетата, не и непреодолими. Лошото все още предстоеше:

Твърде зловещи биха могли да дойдат първите проявления на тази седмица, бидейки дадено, че ще бъдат изпратени от Марс като господар на Асцендента, който, ще се намира в осми дом и може да донесе смърт на човеци посредством отрови, желязо и от огън, или иначе речено, оръжия огнестрелни. Сатурн в шестия дом, владеещ над дванадесетия, обещава болести на някои благородници под ключ.

На последните думи дъхът ми се спря. Хвърлих газетата далеч от себе си и, със стиснати юмруци, отправих към небето отчаяна молитва. Може би никое друго четиво в моя живот нямаше да остави такава следа в духа ми, колкото тези няколко загадъчни реда.

Готвеха се „зловещи“ събития, като „смъртта на човеци посредством отрови, желязо и от огън, или иначе речено, с оръжия огнестрелни“. Смъртта бе предопределена за „благородници под ключ“: някои от наемателите на „Оръженосеца“ определено бяха благородници, а със сигурност всички бяхме „под ключ“ поради карантината!

Ако още веднъж ми беше потрябвало доказателство, че тази газета (дяволско дело!) предричаше истината, то сега го имах: тя говореше за нас, затворници „При оръженосеца“ заради чумата, и за смъртта на някои благородници измежду нас.

„Смърт насилствена, също чрез отрова“ — а нима Главният интендант не беше отровен?

Знаех, че не подобава на добър християнин да се предава на отчаянието, било то и в най-тежко нещастие. Ще излъжа обаче, ако кажа, че посрещнах с мъжко достойнство тези нечувани открития.

Чувствах се изоставен, както никога досега, независимо от положението ми на сираче, оставен на произвола на някакви звезди, които кой знае от колко века, може би още от зората на своя път, бяха решили съдбата ми.

Сломен от ужаса и отчаянието, взех старата броеница, получена в дар от благочестивата жена, която ме бе отгледала, целунах я страстно и я прибрах в джоба си. Казах три пъти „Отче наш“ и съзнах, че в страха си от звездите бях подложил на съмнение Божественото провидение, което всеки добър християнин трябваше да приема за единствен свой повелител. Почувствах изгаряща необходимост да пречистя душата си и получа утехата на вярата — бе настъпил моментът да се изповядам пред Бога. И в странноприемницата, по волята на небето, имаше кой да ми помогне.

— Влез момче, добре правиш, че си пречистваш душата в тези трудни мигове.

Едва чул повода за моето посещение, Робледа ме прие в своята стаичка с голяма благосклонност. Тайната на изповедта развърза сърцето и езика ми и аз отдадох дължимото на това тайнство с усърдие и плам.

След като ми даде опрощение, той ме попита за произхода на тези мои виновни съмнения.

Премълчавайки за газетата, напомних на Робледа, че преди време той ми беше говорил за предсказанията, отнасящи се до Ангелския папа и че този разговор ме беше накарал надълго и нашироко да се замисля за съдбата и предопределеността. По време на такива разсъждения, ми бе дошло наум, че по мнението на някои, въздействието на звездите има силата да определя земните дела, които следователно могат да бъдат предвидени с яснота: Знаех, че Църквата отрича подобно положение, и дори го осъжда като вредно; лекарят Кристофано ме уверяваше обаче, че астрологията помага много на медицинската практика, ето защо е нещо добро и полезно. И по този повод, блъскайки се между такива противоположни преценки, бях решил да поискам от Робледа просветление и съвет.

— Браво, момче, винаги трябва да се обръщаме към Светата Майка Църквата, за да посрещаме многообразните несигурности на

съществуването. Разбирам, че тук, в странноприемницата, с това постоянно скупчване на пътници, ти си чувал много пъти да се говори за илюзиите, които разни магьосници, астролози и шарлатани от всякакъв род подхвърлят на низшите духом. Но не трябва да се вслушваш в такива приказки. Съществуват две астрологии: една лъжлива и една истинна. Първата се опитва да предначертае, основавайки се на рождената дата на хората, бъдещия им живот и поведение. Това е доктрина лъжепророческа и еретическа, както знаеш, която открай време е забранена. Но съществува истинската, добрата астрология, която се опитва да изследва силата на звездите чрез наблюдението на природата с познавателни, а не с гадателски цели. А че звездите оказват въздействие на нещата тук долу, това е повече от сигурно.

На първо място, така обясни Робледа, доволен, че може да демонстрира надълго и нашироко собствените си знания, съществуваха силите на приливите и отливите, познати на всички и причинени от потайната мощ на луната. Същото трябваше да се каже и за металите в най-дълбоките гъбини на земята, където не достига нито слънчевата светлина, нито топлината, и които следователно трябва да са били създадени, благодарение на въздействието на звездите. И множество други явления (които той можеше да изброи *ad abundantiam*^[1]) трудно можеха да бъдат обяснени, без да се допусне намесата на небесните влияния. Дори скромното растение *mentha pulegium*, както съобщава Цицерон в *De Divinatione*^[2], цъфти единствено в деня на зимното равноденствие, най-късия ден от цялата година. Други проявления на въздействието на небесните тела върху земята са познати от метеорологията: при изгриването и залязването на седемте звезди, разположени в главата на съзвездие Телец, наречено от гърците Хиади, обикновено падат обилни дъждове. А какво да кажем за животните? Известно е, че при пълнолуние и новолуние стридите, раците и други подобни твари губят жизнена сила. Освен това беше вярно казаното от Кристофано: още Хипократ и други изключително опитни лечители са знаели, че по време на равноденствията и слънцестоянията се наблюдават драстични промени в хода на болестите. С всичко това, каза йезуитът, се съгласявали свети Тома Аквински, после Аристотел в „*Meteorologica*“ и множество философи и други автори, сред които Доменико Сото, Явелус,

Доменико Баньес, Капреол и други, а много повече съм можел да науча, само ако бях прочел „Истинската и лъжливата астрология“, трактат и истинен труд на неговия събрат Джовани Батиста Грасети, излязъл изпод печатарските машини само преди няколко месеца.

— Но ако, както казвате вие, добрата астрология не влиза в конфликт с наставленията на християнската религия — възразих аз, — тогава трябва да съществува и християнска астрология.

— И наистина я има — отговори Робледа, потънал в задоволство от собствения си изблик на мъдрост. — Жалко, че не нося тук, със себе си „Обогатен християнски зодиак или дванадесетте знака на Божественото предопределение“ — книга с пречиста доктрина, която дължим на гения на моя събрат Йереимия Дрекслер и бе публикувана в този свещен град преди около четиридесет години.

В тази творба, обясни Робледа, дванадесетте знака на астрологическата традиция най-накрая били заменени със същия брой символи на Истинската и Единствена вяра: запалена свещ, череп, златна дарохранителница за причастие, гол и непокрит олтар, розов храст, смокиново дърво, тютюн, кипарис, две пръчки свързани с лавров венец, бичуване с пръчки, котва и цитра.

— И това трябва да са християнските зодиакални знаци? — попитах доста учуден.

— Нещо повече: всеки от тях е символ на вековни достойнства на вярата. Запалената свещ изобразява вечната светлина в безсмъртната душа, така, както е казано в Светото писание: „Твоето слово е светило за ногата ми и светлина за пътеката ми“; черепът е напомнянето за смъртта; златната дарохранителница означава постоянството на изповедта и причастията, олтарът... я виж, нещо падна от джоба ти.

Изваждайки от джоба броеницата си, на земята ми бяха паднали едно-две от листата, намерени от Угонио и Чаконио, който държах в същия джоб.

— О, не е нищо — опитах се да излъжа. — Това е... една странна подправка, която ми подариха на пазара на площад „Навона“ преди няколко седмици.

— Я дай тук — каза Робледа, като почти изскубна от ръката ми едно от листата. Повъртя го смаян в ръцете си и накрая каза:

— Странно е. Кой знае как е попаднало тук.

— Защо?

— Това растение не вирее в Европа. Идва отдалеч, от Западните Индии, от Перу.

— И как се нарича?

— Мамакока.

Така отец Робледа ми разказа невероятната история на мамакоката, необикновено растение, което щеше да има особено голямо въздействие върху събитията през следващите дни.

В началото той ми разясни, че веднага след завладяването на Западните Индии и победата над местните диваци, щом мисионерите-йезуити започнали свещеното дело по разпространението на Христовата вяра, веднага преминали към изучаването на безбройните растителни видове на Новия свят. Това било цяла нова вселена: докато старата и авторитетна *Materia medica* на Диоскурид отбелязваше всичко на всичко триста растения, в седемнадесетте тома на своята „Естествена история на Индиите“ лекарят Франсиско Ернандес беше стигнал дотам да изброи повече от три хиляди растителни вида.

Сред необикновените открития обаче се криели страшни опасности. За колонизаторите всъщност било невъзможно да различават безвредните от упойващите растения, билките от отровите, а сред местното население, лечителите от шарлатаните. Селищата гъмжали от шамани, които се кълнели, че благодарение на силата на разни треви и корени, можели да призовават Дявола и да гадаят бъдещето.

— Като астролозите! — извиках, с надеждата да открия някаква връзка със събитията, които се бяха разиграли „При оръженосеца“.

— Съвсем не, тук астрологията няма нищо общо — отвърна Робледа, без да оправдае очакванията ми. — Говоря за много по-опасни неща.

Според магьосниците в действителност всяко растение можело да се използва по два начина: като цяр за някаква болест, или за да бъде видян дявола. И изглежда, че в Индиите се срещали в изобилие най-вече растения, подходяща за втората цел.

За донанакала (стори ми се, че така отец Робледа произнесе екзотичното име), който местните назовавали „чудодейна гъба“, се смятало, че е в състояние да осъществи връзка със Сатаната. Същото

подозрение падало върху семената на олиухи и върху един друг вид гъба, наречена „пейоте“. А едно растение на име „пате“ било употребявано от шаманите, за да обслужват лъжовните оракули на ада.

Ето защо Инквизицията решила да предаде на огън полетата, засети със забранените растения, а от време на време и някой и друг шаман. Но полетата били прекалено големи, а шаманите прекалено многобройни.

— Възникваха опасения за ненакърнимостта на християнската доктрина! — проплака Робледа, развявайки листенцето от мамакока под носа ми, сякаш искаше да ме постави нащрек срещу посегателствата на нечестивия.

Заради тези прокълнати растения, продължи той своя разказ, дори покръстените и приели истинната вяра диваци поругавали свещеното име на църковните отци. Някои от тях твърдели, че свети Вартоломей бил отишъл в Америка само и само, за да открие растенията, дарени с чудодейни свойства, и че свети Тома Аквински бил проповядвал даже в Бразилия, и че там намерил дървета, чиито листа били смъртоносна отрова, но той ги изпекъл на огън и ги преобразувал в чудодейно лекарство. Местните, въведени в лоното на нашата вяра, използвали после някакви силни упойващи средства по време на молитва — нещо, разбира се, забранено от нашата църква.

— Някои започнаха дори да проповядват по нови евангелия — каза Робледа с треперещ глас, като ми върна погнузен листенцето, сякаш бе заразено от чума. — В тези богохулни евангелия — продължи той, след като се прекръсти — се казваше, че на Исус Христос, когато пораснал, се наложило да бяга, тъй като дяволите го били обсадили, за да му изтръгнат душата. Мария, като се върнала вкъщи и не заварила там сина си, яхнала едно магаренце и тръгнала да го търси. Съвсем скоро обаче загубила пътя, навлязла в една гора и, поради глада и отчаянието, се почувствала много зле. Исус я видял в това състояние и ѝ се притекъл на помощ: благословил един храст мамакока, който се намирал недалеч. Магаренцето било привлечено от храста и повече не пожелало да се отдели от него; така Мария разбрала, че храстът бил благословен за нея. Сдъвкала няколко листа и, като по чудо, не сетила повече нито глад, нито умора. Продължила пътя си и стигнала до едно село, където няколко жени ѝ предложили храна. Мария отговорила, че не е гладна, и показала благословеното клонче мамакока. Подаде го на

жените, като казала: „Посейте го, то ще прокара корен и ще даде храст.“ Жените сторили това, което Мария им казала и след няколко дни израснало едно дръвче, отрупано с плодове. От плодовете излезли семената за отглеждането на мамакоката, на която оттогава жените са се посветили.

— Но това е чудовищно — възкликнах аз — да се богохулства така с Мадоната и Нашия Господ, Исус Христос, да се говори, че се били хранели с растенията на шаманите...

— Право казваш, чудовищно е — рече Робледа, докато бършеше потта от челото си — и това не е всичко.

Забранените растителни видове били толкова многобройни, че съвсем скоро колонизаторите (и дори йезуитите, каза Робледа примирено) вече нищо не разбирали. Кой можел да различи на пръв поглед олиухи от донанакал, пейоте от кокоба, пате от кола, йопо от мате, гуарана от мамакока?

— Мамакоката също ли се използвала за молитвата?

— Не, не — отговори той малко смутено, — служеше за съвсем друго.

Листата на този храст с невинен външен вид каза йезуитът, имали необикновеното свойство да пропъждат умората и глада и да карат хората да чувстват прилив на радост и сила. Освен това мамакоката, както бяха установили самите йезуити, облекчавала болката, възвръщала силата на уморените кости, сгрявала крайниците и лекувала раците, започнали да червясват. Освен това (това, било може би най-важно, каза Робледа) благодарение на мамакоката работници, носачи и роби, били в състояние да работят дълги часове, без да се уморяват.

Поради това, някои сред завоевателите решили да се възползват от този бич Божи, вместо да го изкоренят. Мамакоката позволявала на местните да устояват на неописуеми трудности, а йезуитските мисии в Индиите, отбеляза Робледа, имали постоянно нужда от работна ръка.

Ето защо употребата на растението била узаконена. На местните работници се заплащало с листата от растението, които за тях били по-скъпи от пари, от сребро, та даже и от злато. Духовенството получило разрешение да наложи десетък върху отглеждането на мамакока и множество заплати на свещеници и епископи били изплатени благодарение на продажбата на мамакока.

— Но нали това растение е оръжие на сатаната? — възразих смаян.

— Е, ами, хм, така де... — запъна се Робледа — положението беше доста сложно, а все пак трябваше да се направи някакъв избор. Отпускането на по-голяма свобода на местните в употребата на мамакока щеше да позволи да се изградят нови мисии, да бъдат те цивилизовани по-успешно, така де, и да се спечелят все повече души за каузата Христова.

Прехвърлих листенцето в дланта на ръката си. Потърках го и го поднесох до носа си, за да го помириша. Изглеждаше като най-обикновено растение.

— А това как може да е дошло в Рим? — попитах.

— Може би някой испански кораб го е докарал с товар в Португалия. Оттам може да е било изпратено към Генуа или Фландрия. Нищо повече не знам: разпознах растението, защото един мой събрат ми показва подобни, а впоследствие съм го виждал няколкократно нарисувано в писмата на мисионерите от Индиите. Може би този, който ти го е подарил, знае повече.

Вече се канех да си тръгна, когато ми дойде наум едно последно питане.

— Само един въпрос, отче. Как се консумира мамакоката?

— За Бога, момче, не възнамеряваш да опиташ, надявам се!

— Не, отче, питам от чисто любопитство.

— Обикновено диваците я дъвчат, след като намачкат листата с малко слюнка и пепел. Но казват, че може да се приема и по друг начин.

* * *

Слязох да приготвя обяда, като не пропуснах пътъом да мина през стаята на абат Мелани, за да му кажа какво съм научил от Робледа.

— Интересно, много интересно — коментира Ато с отнесен поглед. — Макар че засега не разбирам до какво може да ни доведе. Трябва да помислим.

В кухнята заварих Кристофано, както обикновено зает да притичва между огньовете и зимника. Занимаваше се приготвянето на най-различни лекове, честно казано доста особени, срещу чумата, която изпиваше Бедфорд. През тези дни бях присъствал на нарастващия устрем на аптекарската дейност на лекаря от Сиена, който вече се опитваше да използва какво ли не. Даже го бях видял да тършува сред запасите от дивеч на моя господар под претекст, че щели да се развалят и че да се крие миризмата им с подправките, както правел Пелегрино, било смъртоносно за здравето. Впрочем той бе оскубал яребици, гълъби, бекаси, лещарки и диви кокошки само и само, за да ги напълни със сливи или горчици череша и после, сложи птиците в една торба от бяло платно и изстиска крехкото им месо в преса, за да изкара от тях един целебен сок, с който се надяваше да възвърне силите на нещастния англичанин. Досега неговите усилия да сътвори ефикасен лек изглежда бяха отишли на вятъра. Но младият Бедфорд, тъй или иначе, бе все още жив.

Кристофано каза, че е намерил останалите наематели в много добро здраве, с изключение на Доменико Стилоне Приазо и Помпео Дулчибени: неаполитанецът се беше събудил с мехурчета по устните, докато на застарелия благородник му излезли хемороиди, несъмнено поради вечерята с кравешките вимета. Лечението, обясни той, било едно и също в двата случая: за целта щяхме да приготвим така наречения „каустик“.

— Умъртвява гнилостните и разяждащи язви, каквито са херпесът и хемороидите — каза той накратко и после ми нареди: — Вземи много силен оцет.

След това смеси оцета с арсен на кристали, амонячна сол и живачен сублимат. Разбърка всичко и го остави да ври в едно гърне.

— Добре. Сега трябва да изчакаме да се изпари половината оцет. После ще се кача при Стилоне Приазо, за да му изсуша пришките с каустика. Ти междувременно можеш да приготвиш обяда: вече ти подбрах от зимника токачки, подходящи за състоянието на нашите наематели. Сготви ги с корени от магданоз, докато добият златист цвят, и ги гарнирай с бульон и натрошен хляб.

Запретнах ръкави. Когато каустикът стана готов, Кристофано ми даде последни разпореждания, преди да се качи при Стилоне Приазо:

— За Дулчибени ще имам нужда от теб. Впрочем ще ти помогна да разнесеш яденето, така ще свършиш по-бързо, защото наемателите на тази странноприемница обичат да се задържат и да си приказват малко прекалено дълго с теб — завърши той с многозначителен тон.

След обяда отидохме да нахраним Бедфорд. После се заехме с моя господар. На Пелегрино уханието на пречистващото ястие, приготвено за него лично от лекаря, което, честно казано, имаше вид на някаква странна сивкава каша, като че ли не се услаждаше особено. Но поне моят господар изглеждаше по-жизнен. Бавното и постепенно подобрене през последните часове не опровергаваше моите надежди, че ще се съвземе напълно. Помириса кашата, после се огледа наоколо, затвори десницата си в юмрук и я вдигна, поднасяйки ритмично палец към устата си. Беше недвусмисленият жест, с който Пелегрино имаше навик да изобразява желанието да си пийне.

Канех се да го подканя да бъде по-разумен и търпелив поне за още няколко дни, но Кристофано ме спря с ръка.

— Не забелязваш ли по-голямото присъствие на духа? Духът извиква дух^[3]: Разбира се, че можем да му позволим половин чаша червено вино.

— Но нали пи на воля до деня, в който се разболя!

— Именно. Виното трябва да се пие с мярка: то подхранва, помага на храносмилането, произвежда кръв, успокоява, разнежва, доставя радост, прояснява ума и дарява жизненост. Ето защо отиди в килера да вземеш малко червено винце, момче — каза той нетърпеливо, — защото една чашка ще бъде от голяма полза за Пелегрино.

Докато вече слизах по стълбите, лекарят ми извика зад гърба:

— Обаче, моля ти се, да е студено! В Месина, след като започнаха да използват сняг, за да изстудяват виното и храните, спряха чумните трески, причинени от затлачването на първите вени — оттогава всяка година умират с хиляда души по-малко!

Уверих Кристофано — освен с хляба и меховете с вода, редовно ни зареждаха и с пресован сняг.

Върнах се от зимника с малка гарафа добро червено вино и чаша. Едва успях да я напълня, когато лекарят обясни, че вината на моя господар се състояла в безмерната употреба на вино, която прави човека безумен, глупав, похотлив, словоохотлив и кръвожаден.

Умерено пиели например Август и Цезар, докато непоправими пияници били Клавдий, Тиберий, Нерон и Александър, който, след напиванията си, понякога спял и по два дни непрекъснато, докато дойдел на себе си.

След което взе чашата и погълна повече от половината на една глътка:

— Не е лошо: здраво и благо — каза той, вдигайки над носа си чашата с малкото останала течност, наблюдавайки искрящия рубинен цвят. — И, както казвах, точната доза вино променя природните недостатъци и ги превръща в предимства, поради което нечестивецът става благочестив, скъперникът — щедър, горделивецът скромнен, мързеливецът пьргав, срамежливият дързък — мълчаливостта и леността на ума виното превръща в остроумие и красноречие.

Изпи до дъно чашата, напълни я отново и я изгълта набързо.

— Но горко на онзи, който пие след изпълнението на телесните функции и след половия акт — предупреди той, докато с opakото на ръката си бършеше устни, а с другата ръка си наливаше за трети път. — По-добре е да пиеш, след като си ял горчиви бадеми и зеле или пък, ако след основното ядене си ял дюли, мармалад от дюли, миртови зърна и други затягащи храни.

Най-сетне той даде няколко глътки и на бедния Пелегрино.

После отидохме при Дулчибени, който като че ли се раздразни, като ме видя да придружавам Кристофано. Скоро разбрах защо: лекарят го помоли да оголи срамните си части. Възрастният гост ми хвърли един поглед и започна да мърмори. Разбрах, че присъствието ми го смущава и се обърнах. Кристофано го увери, че нямало да се наложи да се излага пред погледа ми, и определено не трябвало да се срамува от него, който беше лекар. После го помоли да застане на леглото на колене, подпрян на лакти, за да може да лекува по-лесно пришките му. Дулчибени, макар и с нежелание, се съгласи, като не пропусна преди това да си вземе табакерата. Кристофано ме накара да се наведе пред Дулчибени, та да го държа за раменете, за да не мърда. След малко лекарят щеше да започне да маже хемороидите е каустика: едно рязко движение на пациента можеше да излее течността върху копчетата или крачолите, повреждайки ги мигновено. Чул

предупрежденията на лекаря, Дулчибени потисна с усилие една тръпка и нервно взе една щипка от прахчето, с което не се разделяше.

Кристофано започна делото си. В началото, както се очакваше, Дулчибени се гърчеше поради горенето от мехлема и надаваше кратки, потиснати викове. За да го разсейва, лекарят се опита да подхване разговор, питайки го кой е родният му град, как така е дошъл „При оръженосеца“ от Неапол и така нататък, сиреч всички ония въпроси, които от предпазливост аз все още не му бях задал. Дулчибени (както абат Мелани беше предположил) отговаряше едносрично, като оставяше темите за разговор да умрат една след друга, без да спомене нещо, което би могло да ми бъде от полза. Тогава лекарят засегна най-популярната тема през тези дни, тоест обсадата на Виена, и го попита какво се е говорило в Неапол.

— Не знам — каза Дулчибени лаконично, както и предполагах.

— Но затова се говори от месеци в цяла Европа. Според вас кой ще победи: християните или неверниците?

— Едновременно двете страни и никой — отвърна Дулчибени с явно нежелание.

Запитах се дали и по този повод, след като лекарят и аз излезехме от стаята му, Дулчибени щеше да подхване разпалена самотна реч по темата, която сега уж го отегчаваше.

— Какво имате предвид? — все пак настоя Кристофано, докато манипулациите му изтръгваха охкания от Дулчибени. — В края на една война, ако не се сключи взаимноизгоден договор, винаги има победител и победен.

Пациентът се сви рязко и успях да го задържа, чак след като го хванах за яката. Не разбрах дали болката го накара да избухне така яростно — каквото и да беше, този път Дулчибени предпочете събеседник от плът и кръв пред собственото си отражение в огледалото.

— Какво знаете вие! Толкова се говори за християни и османски турци, католици и протестанти, правоверни и неверници, като че правоверни и неверници съществуват наистина. Всичките до един обаче по един и същ начин сеят семето на омразата между отделните части от тялото на Църквата: тук римските католици, там привържениците на галиканизма, и така нататък. Но алчността и

жаждата за власт не изповядват друга вяра, освен вярата в самите себе си.

— Но моля ви се! — намеси се Кристофано. — Да кажете, че християни и турци са едно и също нещо... само ако ви чуеше отец Робледа!

Дулчибени не го слушаше. Докато гневно тъпчеше в носа си част от съдържанието на табакерата, от която се сипеше прах по пода, гласът му се извисяваше яростно, като че реагираше на мъчителното горене на пришките. Докато го държах да не мърда, се опитвах да не задържам погледа си върху него — нещо крайно трудно в положението, в което се намирах.

В един определен момент суровият пациент отново започна да сипе хули върху Бурбоните и Хабсбургите, но и срещу Стюартите и Уилям Оранжки, както вече го бях чул да прави в острата си и самотна обвинителна реч срещу техните безчестни бракове. Лекарят, като добър тосканец, отрони някоя дума в защита на Бурбоните (сродени с Великия херцог на Тоскана, негов господар), но той му се възпротиви, говорейки с особена ненавист срещу Франция.

— Къде отиде старата феодална аристокрация, символ и гордост на тази нация? Какво си мислите, че са благородниците, които днес се тъпчат във Версай, ако не копелетата на кралете? Конди, Конти, Бофор, херцог дю Мен, херцог Вандом, Тулузкия херцог... Наричат ги принцове по кръв. Но коя кръв? Тази на курвите, попаднали в леглото на краля-слънце или в това на дядо му Анри Наварски!

Последният, продължи Дулчибени, нападнал Шартр само за да спечели Габриела Д'Естре, която, преди да му се отдаде, поиска баща ѝ да бъде назначен за управник на града, а брат ѝ — за епископ. Д'Естре успяла да се продаде на краля за собственото си тегло в злато, макар и да била ветеранка от леглата на Анри III (от когото старият Д'Естре бе спечелил шест хиляди скуди за услугата), на банкера Замет, на херцог дьо Гиз, на херцог дьо Лонгвил и на херцог дьо Белгард. И всичко това независимо от съмнителната слава на баба ѝ, любовница на Франсоа I, на папа Климент VI и на Шарл дьо Валоа.

— Защо да се чудим — продължаваше Дулчибени — че големите феодали на Франция пожелаха да очистят кралството от тези мръсотии и поръчаха убийството на Анри Наварски? Но бе твърде късно!

Сляпото могъщество на властелините оттогава насам щеше да ги помете и да ги смаже без никаква милост.

— Струва ми се, че преувеличавате — възрази Кристофано, вдигайки поглед от деликатната си дейност и наблюдавайки с притеснение разгорещения пациент.

Всъщност и на мен ми се струваше, че Дулчибени преувеличава. Разбира се, той се измъчваше от мъчителното горене с каустик. И все пак кратките и небрежни възражения на лекаря изобщо не заслужаваха неговите изблици на пламенен гняв. Трескавото треперене на крайниците говореше, че в действителност Дулчибени бе жертва на някакво особено състояние на нервна превъзбуда. И не успяваха да го усмирят и постоянните пощипвания от табакерата. Обещах си да разкажа всичко, колкото е възможно по-скоро, на абат Мелани.

— Като ви слуша човек — добави после Кристофано — ще си каже, че няма нищо хубаво във Версай, а и в който и да било двор.

— Версай, казвате вие, именно Версай, където всеки ден се поругава благородната кръв на праотците! Къде са едновременните рицари? Ето ги там, всичките наблъскани от Всехристиянския крал и от неговия лихвар Колбер в един-единствен дворец, всички заети да разпиляват приходите си в танци и лов, вместо да защитават земите на славните си предци.

— Но нали така Луи XIV сложи край на заговорите — възрази Кристофано. — Кралят, неговият дядо, умря, намушкан с нож, баща му бе отровен, а самият той като дете бе заплашван от благородниците на Фрондата, вдигнали се на бунт!

— Вярно е. Така обаче си присвои техните богатства. И не разбра, че благородниците, някога разпръснати из цяла Франция, наистина застрашаваха краля, но бяха също така неговата най-добра защита.

— Какво искате да кажете?

— Всеки владетел може да управлява добре своето кралство, само ако има във всяка провинция по един васал. Всехристиянският крал направи обратното: събра цялата аристокрация в едно единствено тяло. А едно тяло има само един врат: когато дойде денят, в който народът ще поиска да му го пререже, един-единствен удар ще бъде достатъчен.

— Стига, моля ви се! Това със сигурност не може да се случи — каза Кристофано разгорещено. — Народът на Париж никога няма да отреже главата на благородниците. А кралят...

Дулчибени продължи, без да слуша своя събеседник:

— Историята — почти изкрещя той, като ме накара да подскоча — не ще има милост към тези чакали с корона, изхранващи се от векове с човешка кръв и детеубийства; злостни потисници на един робски народ, който са изпращали в кланицата всеки път, когато убийствената им ярост е била подбуждана от някаква долна и непристойна страст.

Бе произнесъл всяка сричка разпалено и гневно, с посинели и свити устни и с нос, целия напращен от многобройните смъркания.

Кристофано реши да не възразява: явно присъствахме на изблика на един помрачен ум. Освен това лекарят вече беше привършил мъчителните си задължения и мълчаливо постави фини платнени кърпи на задника на стария човек, който с дълбока въздишка се строполи изтощен на леглото. И остана така, без късите до коляно панталони, докато излязохме.

* * *

Веднага, щом разказах за пространните излияния на Дулчибени, Ато нямаше съмнения:

— Отец Робледа е разбрал правилно: ако той не е янсенист, значи никой не е.

— Защо сте толкова сигурен?

— По две причини. Първо: янсенистите мразят йезуитите. А струва ми се, че речта на Дулчибени срещу йезуитите, която ми предаде преди няколко дни, беше доста ясна. Йезуитите са шпиони, предатели, фаворити на папите и така нататък — обичайната пропаганда срещу ордена на свети Игнаций.

— Искате да кажете, че това е лъжа?

— Напротив: всичко е напълно вярно, но само янсенистите имат куража да го разправят наляво и надясно. А и нашият Дулчибени не се страхува, още повече, че единственият йезуит наоколо е този подлец Робледа.

— А янсенистите?

— Янсенистите казват, че Църквата в началото е била по-чиста, както поточетата в близост до извора. Според тях някои от истините на Евангелието вече не са толкова очевидни, както някога. За да се върнем към Истинната Църква от самото начало, трябва да се подложим на сурови изпитания: покаяние, смирение, лишения; и докато понасяме всичко това, трябва да се оставим в милостивите Божии ръце, отказвайки се завинаги от света и поднасяйки се в жертва на Божествената любов.

— Отец Робледа ми каза, че янсенистите обичат да живеят в самота...

— Точно така. Клонят към аскетизма, към суровите и непорочни нрави: и ти са забелязал как Дулчибени закипява от възмущение всеки път, щом Клоридия го доближи... — подсмихна се абатът. — Напълно естествено е янсенистите да мразят безпределно йезуитите, които от своя страна си позволяват всякаква свобода на мисъл и действие. Знам, че в Неапол има доста голям кръг последователи на Янсений.

— Значи заради това Дулчибени се е установил в този град.

— Възможно е. Жалко, че още от началото, заради някои теологически спорове, които сега няма да ти обяснявам, янсенистите са били обвинени в ерес.

— Да, знам. Дулчибени може да е еретик.

— Остави го сега — това не е важно. Да видим втория повод за размисъл.

— А именно?

— Цялата тази омраза към принцове и властници. Това виждане е, как да кажа, даже прекалено янсенистко. Идеята-фикс за кръвосмешението при кралете, че те се женят за уличници и плодят копелета; и благородниците, които изневеряват на своето възвишено призвание и стават мекушави. Това са теми, които подстрекават към бунт, размирици, въоръжени сблъсъци.

— Е, и?

— Нищо. Струва ми се странно: откъде идват и най-вече къде могат да ни доведат тези думи? За него знаем много, и същевременно много малко.

— Може би подобни идеи имат нещо общо с четирите числа, братята и стопанството.

— Искаш да кажеш загадъчните формули, които ги чухме да си разменят с Тиракорда? Възможно е — ще разберем тази нощ.

[1] в изобилие (лат.) — (Бел.ред.) ↑

[2] За предсказанията (лат.) — (Бел.ред.) ↑

[3] Непреводима игра на думи, на италиански *spirito* значи „дух“ и „спирт“ — (Бел.прев.) ↑

СЕДМА НОЩ

17 СРЕЩУ 18 СЕПТЕМВРИ 1683

От кабинета на Тиракорда се процеждаше трептящата светлина на свещите, докато Дулчибени сядаше и слагаше върху масата една бутилка, пълна с някаква зеленикава течност. Лекарят чукна върху дървото чашките, които предния път, поради счупването на шишенцето, бяха останали празни.

Ато и аз, както предишната нощ, се бяхме притаили в сянката на съседната стая. Проникването в къщата на Тиракорда този път бе по-трудно от предвиденото: една от прислужничките, които живееха в дома на Тиракорда, подрежда дълго кухнята, което ни пречеше да излезем от конюшната. След като девойката се качи на първия етаж, се забавихме не малко време, додето се убедим, че никой вече не се навърта из стаите. Докато стояхме в очакване, на вратата най-накрая почука Дулчибени; стопанинът на дома го посрещна и заведе в кабинета на първия етаж, където сега ги подслушвахме.

Бяхме пропуснали началото на разговора, а двамата отново се засипваха с неразбираеми изрази. Тиракорда си пийваше кротко от зеленикавата напитка.

— Тогава ще повторя — каза лекарят. — Бяла нива, черен посев, петима сеят, двама ги водят. Ясно е като бял ден.

— Нищо, нищичко не ми идва наум — отдръпна се Дулчибени. В този момент, до мен, Ато подскочи леко, после го видях мълчаливо да ругае.

— Тогава ще ви кажа — каза Тиракорда. — Писмото.

— Писмото?

— Ами да! Бялата нива е хартията, черният посев е мастилото, петимата сеещи са пръстите, а двамата, които ги водят, са очите. Не е лошо, а? Ха-ха-ха-ха-ха! Хааа-ха-ха-ха!

Възрастният лекар отново се отдаде на хрипливия си смях.

— Забележително, да! — отбеляза кратко Дулчибени.

В този миг и аз разбрах: гатанки. Тиракорда и Дулчибени се развличаха с гатанки. Загадъчните фрази, които бяхме чули

предишната нощ, със сигурност принадлежаха към същото невинно забавление. Погледнах Ато и прочетох в лицето му разочарование, равно на моето: още един път си бяхме блъскали главите за нищо. Обаче на Дулчибени, като че ли този вид развлечение се услаждаше доста по-малко, отколкото на неговия другар, и той се опита да смени темата, както вече бе сторил по време на предишното ни посещение.

— Браво, Джовани, браво — каза, като отново напълни чашките.

— Но сега кажете ми: как беше днес?

— О, нищо ново. А вие добре ли спахте?

— Доколкото можах — каза Дулчибени с мрачен тон.

— Разбирам, разбирам — рече Тиракорда, като изпи до дъно чашката си и пак я напълни. — Толкова сте неспокоен — продължи лекарят. — Но още не сте ми разказали едно-две нещица. Извинете, че все се връщам към отминалите времена, но защо не поискахте помощ от фамилия Одескалки за търсенето на дъщеря ви?

— Направих го, направих го — отвърна Дулчибени, — казах ви вече. Но те казаха, че нищо не могат да направят. И после...

— Ах, да, после дойде онази грозна история, тоягите, падането... — спомни си Тиракорда.

— Не паднах, Джовани: удариха ме зад врата и ме бутнаха от втория етаж. Спасих се като по чудо — каза малко изнервено Дулчибени, наливайки още веднъж в чашата на своя приятел.

— Да, да, извинете, вашата копринена яка трябваше да ми го припомни, само дето умората... — Тиракорда вече плетеше език.

— Не се извинявайте, Джовани, ами слушайте. Сега е ваш ред. Имам цели три.

Дулчибени разтвори една книжка и с топъл и благ глас започна да чете:

*От А до Я възнамерявам да ви кажа
туй, що да назова по име пожелах,
и ако за всичко дума имам, та да се изкажа,
накрая друг не съм, освен парцал и прах
Но че от млади бягам, право ще ви кажа —
заради тях се захабявам и ме хваща страх.
А вий, учители, които ми отдавате заслуги,*

то знайте, че на поп съм син, а не на други.

Четенето продължи с други две, три, четири кратки стихотворения, разделени от кратки паузи.

— Какво ще кажете, Джовани? — попита накрая Дулчибени, след като прочете дълга поредица гатанки.

Отговори му само хрипливо и ритмично хъркане. Тиракорда спеше.

И тогава се случи неочакваното. Вместо да разбуди своя приятел, който очевидно беше пийнал доста чашки в повече, Дулчибени прибра книжката в джоба и се насочи на пръсти към тайната врата зад гърба на Тиракорда, от която предната нощ го бяхме видели да изважда двете чашки. Дулчибени отвори двете крила и започна да бърка между някакви съдове и съдинки за съхранение на билки. После измъкна една керамична ваза, върху която бяха изрисувани езерце, някакви водни растения и странни животинчета, които не успях да разпозная. На някои места стените на вазата бяха пробити сякаш за да може вътре да влиза въздух. Дулчибени приближи съда до светлината на свещта, вдигна капака, погледна вътре и после върна вазата в тъмната стаичка, където продължи да тършува.

— Джовани!

Един женски глас, писклив и доста неприятен, идваше откъм стълбите и изглежда приближаваше. Парадиза, вдъхващата страх съпруга на Тиракорда, без никакво съмнение пристигаше насам. Дулчибени остана за миг като вкаменен. Тиракорда, който беше заспал доста дълбоко, подскочи. Дулчибени най-вероятно успя да затвори тайната стаичка, преди лекарят да се събуди и да го изненада да се рови из нещата му. Ато и аз обаче не можехме да присъстваме на сцената: за пореден път попаднали между два огъня, се огледахме наоколо отчаяни.

— Джованииии! — повтори Парадиза вече съвсем наблизко. В кабинета на Тиракорда паниката също трябва да беше във връхната си точка: чухме приглушено, но трескаво блъскане на столове, маси, врати, бутилки и чаши: лекарят замаскираше следите от алкохолното прегрешение.

— Джовани! — извика най-накрая Парадиза с глас, който предвещава буря и влезе в преддверието. В този миг абат Мелани и аз бяхме проснати с лице към земята, между краката на една редица столове, долепени до стената.

— О, грешници, о, нещастници, о, загубени души! — започна да вие Парадиза, докато се приближаваше, тържествено като жрица, към вратата на кабинета на Тиракорда.

— Но, жено моя, тук е приятелят Помпео...

— Млъкни, сине на Сатаната! — изкрещя Парадиза. — Носът не ме лъже!

Както можахме да чуем от неудобната си позиция, жената започна да претърсва кабинета, местейки столове и маси, отваряйки и затваряйки с трясък врати, шкафове и чекмеджета, блъскайки украшения и всякакви други предмети, в търсене на доказателства за престъплението. Тиракорда и Дулчибени се опитваха безрезултатно да я успокоят, като я уверяваха, че никога, ама никога не би им дошло наум да пият нещо, което да не е вода.

— Устата, дъхни ми с уста да видя! — изкряска Парадиза. Отказът на съпруга ѝ причини още викове и истерии.

В този момент решихме да се измъкнем от столовете, под които се бяхме прикрили и да избягаме тихичко, но възможно най-пъргаво.

* * *

— Жените, жените, проклятие! А ние сме по-зле и от тях.

Бяха минали две-три минути, а вече се намирахме в подземията, обсъждайки случките от преди малко. Ато беше бесен.

— Ще ти кажа какво представляваха загадките на Тиракорда и Дулчибени. Първата, онази от вчера вечерта, помниш ли, беше да се отгатне какво общо имат „да влезеш тук ням“ и „четири числа“. Решението е анаграма.

— Анаграма?

— Разбира се. Едни и същи букви от един израз, разположени по различен начин, за да образуват друг. Втората игра беше остроумна уловка: един баща има седем дъщери, ако всяка има по един брат, каква челяд има бащата?

— Седем по две, четиринайсет.

— Нищо подобно. Има осем деца: както и Тиракорда каза, братът на една е брат на всичките. Глупости, всички до една. Това, което Дулчибени прочете тази вечер, дето започва с „От А до Я възнамерявам да ви кажа“, е невероятно лесно — отговорът е „речникът“.

— А другите? — попитах, смаян от познанията на Ато.

— Какво значение има? — изпръхтя той. — Да не съм ясновидец. Интересува ни да разберем защо Дулчибени напи Тиракорда, за да може после да тършува в неговата тайна стая. И щяхме вече да знаем причината, ако не беше пристигнала оная побъркана Парадиза.

Всъщност в този момент се досетих, че на „Улицата на Мечката“, не се знаеше почти нищо за синьора Парадиза. В светлината на това, което чухме и видяхме в дома на Тиракорда, може би не бе случайно, че жената не излизаше почти никога от къщи.

— А сега какво ще правим? — попитах, наблюдавайки бързата стъпка, с която Ато вървеше пред мен по пътя към странноприемницата.

— Единственото възможно нещо, за да хвърлим малко повече светлина върху загадката: отиваме да разгледаме стаята на Помпео Дулчибени.

Единственият риск в подобна операция естествено беше неочакваното завръщане на Дулчибени. Но ние разчитахме на бързината на краката си, както и на бавността на застарелия благородник, който между впрочем трябваше да намери време и начин да се измъкне от къщата на Тиракорда.

— Простете, синьор Ато — заговорих го след няколко минути на напрегнато тичане — но какво смятате, че ще намерите в стаята на Дулчибени?

— Какви идиотски въпроси ми задаваш понякога! Намираме се пред една от най-ужасяващите загадки в историята на Франция, а ти ме питаш какво ще намерим! Как бих могъл да знам? Със сигурно нещо повече за бъркотията, в която сме затънали сега: Дулчибени е приятел на Тиракорда, Тиракорда е лекар на папата, папата е враг на Луи XIV, Девизе е ученик на Корбета, Корбета е приятел на Мария Тереза и на

Мадмоазел, Луи XIV е враг на Фуке, Кирхер е приятел на Фуке, Фуке е приятел на Дулчибени, Фуке е пътувал с Девизе, Фуке е приятел на абата, който стои пред теб... не ти ли стига?

Ато имаше нужда да се облекчи и изпитваше нужда да говори.

— И после стаята на Дулчибени — продължи той — е била също и стая на Главния интендант. Или случайно си го забравил?

Не ми даде време да отговоря и добави:

— Бедни ми Никола, съдбата ти е да бъдеш претърсван, дори и след смъртта.

— Какво искате да кажете?

— Луи караше да претърсват постоянно и по всякакъв начин килията на Главния интендант през всичките двайсет години на затворничеството му в Пинероло.

— Какво толкова е търсил?

Мелани спря и подхвана натъжен една печална ария от маестро Роси:

*Злощастна мисъл,
Кой утеха ми дава?
О, жалост!
Изход кой ли познава?*

Въздъхвайки, Ато си оправи жилетката, отри челото си и оправи червените чорапи.

— Ако само знаех какво търсеше кралят! — отвърна той натъжен. — Но добре ще е да ти обясня още няколко неща, които трябва да знаеш — добави, след като си възвърна спокойствието.

И така, за да запълни пропуските в познанията ми, Ато Мелани ми разказа последната глава от историята на Никола Фуке.

След като процесът приключва и той е осъден на доживотен затвор, на 27 декември 1664 година Фуке напуска завинаги Париж и потегля към крепостта Пинероло сред огромна тълпа, която го изпраца със сълзи на очи. Придружава го мускетарят Д'Артанян. Пинероло се намира в Пиемонт, на границата на кралството. Мнозина се питаха какъв е мотивът за избора на място, толкова отдалечено, но преди

всичко така опасно близо до границата с държавицата на Савойския херцог. Кралят се страхуваше от многобройните приятели на Фуке повече, отколкото от бягство, а Пинероло представляваше единствената възможност да го лиши завинаги от тяхната помощ.

За негов надзирател е назначен един мускетар от отряда, който бе придружавал Фуке из многобройните затвори по време на процеса — Бенин Д’Оверн, сеньор дьо Сен-Мар, лично препоръчан от Д’Артанян на краля. Сен-Мар получава осемдесет войници, за да надзирава един-единствен затворник — Фуке. Ще докладва директно на министъра на войната Франсоа-Мишел Льо Телие, маркиз дьо Лувоа.

Затворничеството на Фуке е изключително тежко: забранена му е всякаква връзка с външния свят, устна или писмена. Никакви посещения, от никакъв род и по никакъв повод. Не може да изявява претенции дори и за глътка въздух, в разходка по крепостните стени. Ще може да чете, но само творбите, които кралят му разрешава, и не повече от една книга наведнъж. Най-вече не ще може да пише: когато бъде върната, всяка книга, прочетена от затворника, ще трябва да се разлисти страница по страница от верния Сен-Мар, в случай, че Фуке е отбелязал нещо или пък е подчертал някоя дума. Ще трябва да се внимава в килията да не попада нищо, което той би могъл да използва за писане. Негово Величество ще се натовари с грижата за гардероба, който ще бъде изпращан в Пинероло при всяка смяна на сезона.

В тази забравена от Бога крепост климатът е суров. Фуке не може да се движи; здравето на Главния интендант, лишен от движение, бързо се влошава. Независимо от това му е отказано правото да бъде лекуван от личния си лекар Пеке. Фуке обаче получава билки, за да се лекува сам. Позволена му е също така компанията на двама от неговите прислужници, които поради верността си приели да споделят съдбата на своя господар.

Луи XIV знае колко очарователен може да бъде Фуке. Не може да му откаже утешението на вярата, но препоръчва често да сменят изповедника му, та да не може Фуке да го привлече на своя страна и да го превърне в своя връзка с външния свят.

През юни 1665 мълния пада върху крепостта и причинява избухването на барутния склад. Истинско бедствие. Фуке и слугите му скачат от прозореца. Възможността да се оживее след скок в празното пространство е съвсем незначителна: при все това тримата се

отърват без драскотина. Щом новината пристига в Париж, веднага се разпространят стихове, които обсъждат събитието и всички го обявяват за чудо: Господ е пожелал да спаси живота на Главния интендант и да даде знак на краля за своята воля. „Свобода за Фуке!“, вика множеството. Но кралят не се предава и дори преследва ония, които надигат по-силно глас.

Крепостта трябва да бъде издигната отново и междуременно Фуке прекарва една година в къщата на военния комисар на Пинероло, а после в друг затвор.

По време на строителните работи, от овъглените останки на мебелите на Фуке Сен-Мар разбира на какво е способен интелектът на Главния интендант. На Лувоа и краля веднага са изпратени малките шедьоври на изобретателността, намерени в килията на Катеричката: писма, написани от Фуке, използвал вместо пера кости от петел, а като мастило червено вино, смесено със сажди. Затворникът дори е стигнал дотам да измайстори симпатично мастило и да направи скривалище за своите писания в облегалката на един стол.

— Но какво се е опитвал да напише? — попитах, учуден и развълнуван от тези отчаяни хитрини.

— Така и не се разбра — отговори Ато. — Това, което беше прихванато, бе изпратено на краля в пълна тайна.

От този момент, продължи Мелани, кралят нарежда да го претърсват грижливо всеки ден. Тогава на Фуке не остава нищо друго, освен четенето. Позволени са му една Библия, една история на Франция, един речник с рими на френски и произведенията на свети Бонавентура (но са му отказани тези на свети Йероним и свети Августин). Започва да преподава латински и основи на аптекарството на един от своите прислужници.

Но Фуке във всичко и спрямо всичко е катерица — неговата хитрост и изобретателност не намират покой. Подстрекаван от Лувоа, който добре познава Главния интендант и не може да повярва, че той се е оставил да го победят, Сен-Мар проучва старателно личното му бельо. Намира по него гайтанени ленти, изписани със ситен почерк, пълна с писания е и обратната страна на подплатата на жилетката му. Кралят заповядва незабавно на Фуке да бъдат връчени дрехи и бельо само и единствено в черен цвят. Покривките и кърпите ще бъдат номерирани, за да не може той да ги отмъкне.

Сен-Мар се нахвърля срещу двамата прислужници, които не му дават мира с молбите си и постоянно се опитват да помогнат на своя господар, комуто са се посветили телом и духом.

Междувременно годините минават, но разяждащият страх на краля, че Фуке по някакъв начин може да избяга, не стихва. И с право: към края на 1669 е разкрит опит да бъде измъкнат от затвора. Не се знае кой го е организирил; може би семейството, но дълго се говорело, че мадам дьо Севинье и мадмоазел дьо Скюдери не са били напълно чужди на случилото се. Пожертвал се старият му личен слуга — вълнуващ пример за вяроност. Казвал се Ла Форе и бе придружавал Главния интендант в момента на задържането му в Нант. След ареста вървял цели часове, за да избяга от мускетарите, които ограждали Нант и да стигне до най-близката пощенска станция, откъдето бе яздил с шпори впити в хълбоците на коня, чак до Париж. Всичко това само, за да бъде първият, който да съобщи злоещата новина за ареста на благочестивата майка на Фуке. После, на всичкото отгоре, Ла Форе беше изчакал на пътя каретата, която водеше неговия господар към Пинероло, и то само за да го поздрави за последен път. Нещо, което развълнувало дори Д'Артанян, който спрял конвоя и разрешил двамата да си разменят няколко думи.

Ла Форе следователно е единственият, който все още не е загубил надежда. Пристига в Пинероло под лъжлива самоличност и дори успява да изнамери някакъв осведомител във вътрешността на крепостта и да общува със своя господар чрез жестове през прозореца. Накрая намеренията му били разкрити и бедният незабавно е обесен. Животът става тежък за Фуке — затварят му прозорците с капаци и решетки. Не ще може повече да види небето.

Здравословното му състояние се утежнява. През 1670 Лувоа лично отива в Пинероло, изпратен от краля. След шест години на забрани и лишения, Луи най-накрая се съветва със стария лекар на Главния интендант Пеке.

— Колко странно, кралят като че ли не е искал Фуке да умре?

— Единственото сигурно нещо е, че от този миг нататък Луи като че започва да се притеснява за здравето на Катеричката. Приятелите на Фуке, които все още не бяха изпаднали в немилост, като де Помпон (току-що назначен за държавен секретар), Тюрен, Шеки,

Белфон и Шарост, подновяват усилията си и изпращат петиции до Всехристиянския крал. Но решителният момент все още предстои.

През 1671 затворниците на специален режим в Пинероло стават двама. Неочаквано в крепостта пристига друг един прочут затворник — граф дьо Лозюн.

— Защото тайно се бе оженил за Мадмоазел, братовчедката на краля — намесих се, след като си спомних предния разказ на абат Мелани.

— Много добре, виждам, че имаш добра памет. И сега историята наистина става интересна.

След като кралят е подложил Фуке на многогодишна изолация, решението да му подари събрат по затворничество изглежда необяснимо. Още по-странно е, че в огромната крепост килията, предназначена за Лозюн, е съседна на тази на Фуке.

За Лозюн можеше да се каже всичко, освен че е някакъв обикновен човечец. В началото бе никому неизвестен, беден гасконски кадет, самохвалко и горделивец, който обаче бе имал късмета да стане симпатичен на краля, още когато Луи бе много млад, и да стане негов другар в забавленията. Макар и второкласен изкусител, беше успял да обсеби Мадмоазел, богатата и грозна четиридесетгодишна братовчедка на краля. Труден затворник е и държи веднага да го покаже. Поведението му е сприхаво, шумно, просташко. Едва пристигнал, подпалва собствената си килия, повреждайки също една от подпорите на стаята на Фуке. После се посвещава на трогателно инсцениране на болести или лудост с ясната цел да намери начин за бягство. Сен-Мар, който е придобил опит на надзирател само с Главния интендант, не успява да укроти Лозюн и, изложен на толкова ярост, кръщава Фуке „ангелчето“.

Съвсем скоро (обаче това ще се разкрие много по-късно) Лозюн успява да се свърже с Фуке посредством една дупка, изкопана в стената.

— Но как е възможно никой да не го е забелязал — възпротивих се недоумяващ, — при цялата тази бдителност, която Фуке е трябвало да търпи всеки ден?

— И аз съм се питал многократно — съгласи се абат Мелани.

Минава още една година. През октомври 1672 Негово Величество разрешава на Фуке и съпругата му да си пишат. Писмата

на двамата все пак трябвало първо да бъдат прочетени от краля, който си запазва правото да ги предава или да ги унищожава. Но има още нещо. Без никакво логично обяснение, след още дванайсет месеца, кралят връчва на Фуке някои книги върху най-скорошната политическа ситуация. А малко след това Лувоа изпраща на Сен-Мар едно писмо за Главния интендант, добавяйки, че ако затворникът поиска хартия за писане, за да отговори, тя трябва да му бъде дадена. Така и станало — Главният интендант написал и изпратил на Лувоа два доклада.

— Какво съдържаша те?

— Никой не успя да узнае, макар че в Париж веднага плъзна слух, че двете писма са пристигнали в столицата. Веднага след това обаче се разбра, че Лувоа ги е пратил обратно на Фуке, казвайки, че те не представлявали никакъв интерес за краля.

Необяснимо поведение, отсъди Мелани. Първо, ако един мемоар не служи за нищо, просто се изхвърля; второ, на практика е невъзможно Фуке да не е дал някакъв ценен съвет на краля.

— Може би са поискали още веднъж да го унижат — предположих аз.

— Или може би кралят е искал нещо, което Фуке не му е дал.

И все пак облекченията продължават. През 1674 кралят позволява на съпрузите Фуке да си пишат два пъти в годината, макар че писмата така или иначе минават първо през ръцете му. Здравословното състояние на Фуке продължава да се влошава и кралят се уплашва — не му позволява да излезе от килията, но настоява да бъде прегледан от лекар, пратен от Париж.

От ноември 1677 най-накрая му се дава разрешение да се разхожда по един час на въздух. И в компанията на кого? Ами на Лозюн естествено, и двамата могат дори да си говорят! Обаче при условие, че Сен-Мар слуша думите им и предава на краля всичко в подробности.

Милостивите облекчения от страна на краля се умножават. Фуке вече получава дори броевете на „Меркюр Галан“ и на други вестници. Изглежда, че Луи иска Фуке да бъде осведомен за всичко важно, което се случва във Франция и в Европа. Лувоа препоръчва на Сен-Мар да осведомява затворника най-вече за военните победи на Всехристиянския крал.

През декември 1678 Лувоа съобщава на Сен-Мар намерението си да поддържа свободна писмена кореспонденция с Фуке. Писмата ще бъдат строго запечатвани и тайни, впрочем Сен-Мар ще трябва да се грижи само да пристигат право при получателя.

Само след месец поразеният надзирател получава цяла паметна книга, написана лично от ръката на краля, относно условията на режима, който трябва да се прилага за Фуке и Лозюн. Двамата могат да се срещат и да си разговарят колкото си искат, а също да се разхождат не само по крепостните стени, но и из цялата крепост. Могат да четат каквото си пожелаят и офицерите от гарнизона ще бъдат задължени да им правят компания, ако на затворниците това се харесва. Освен всичко ще могат да поискат и да получат която и да е игра за забавление.

Минават няколко месеца и следва ново облекчение — Фуке ще може да си пише колкото и каквото си иска с цялото си семейство.

— В Париж бяхме обзети от вълнение — каза Ато Мелани — и вече бяхме почти сигурни, че рано или късно Главният интендант ще бъде освободен.

След още няколко месеца, през май, още едно неочаквано известие: скоро кралят ще позволи на семейството на Фуке да отиде да го види. Приятелите на Фуке са на седмото небе. Месеците летят, минава година. Очакват със затаен дъх излизането на Катеричката от затвора, което обаче не идва. Всички започват да подозират някаква пречка — навярно както винаги Колбер.

Помилването в крайна сметка не пристига. Като гръм, поразяващ сърцата, пристига обаче новината за внезапната смърт на Никола Фуке, издъхнал в килията си в Пинероло, в ръцете на сина си. Било 23 март 1680.

— А Лозюн? — попитах аз, докато се изкачвахме в отвесния кладенец, който извеждаше в странноприемницата.

— А, да, Лозюн. Остана в затвора още няколко месеца. После бе освободен.

— Не разбирам, сякаш Лозюн е бил хвърлен в затвора, за да бъде в близост до Фуке.

— Отгатна. Но питам се, с каква цел?

— Хм, нищо не ми идва наум, освен... за да го накара да говори. За да накара Фуке да каже нещо, което кралят е искал да знае, нещо, което...

— Стига толкова. Сега разбрах защо се готвим да претършуваме стаята на Помпео Дулчибени.

Претърсването бе доста по-лесно от предвиденото. Аз държах под око коридора, докато Ато влезе в стаята на Дулчибени, въоръжен само с една свещ. Чух го да се рови дълго, с кратки прекъсвания на пълна тишина. След няколко минути влязох и аз, разяждан едновременно от страха да не бъдем разкрити и от любопитство.

Ато вече бе прокарал през ситото доста голяма част от личните вещи на Дулчибени: облекла, книги (между които трите томчета, взети от библиотеката на Тиракорда), останки от храна, един паспорт за преминаване от кралство Неапол в Папската държава и няколко вестника. Един от тях носеше заглавието: „Известия за случилото се между войските императорски и османски в деня десети на юли, лето 1683.“

— Става дума за обсадата на Виена — промълви абат Мелани. Другите вестници, повече от дузина, бяха посветени на същата тема. Приключихме с голяма бързина огледа на цялата стая — изглежда нямаше да открием никаква друга вещ от значение. Вече подканвах абат Мелани да изоставим търсенето, когато го видях да се спира в средата на стаята, почесвайки се замислено по брадичката.

Изведнъж той се хвърли към гардероба и, като намери ъгъла с мръсните дрехи, буквално се зари в него, опипвайки бельото за пране. Накрая взе един чифт гащи от муселин. Започна да ги опипва на различни места, докато ръцете му не спряха върху шева, в който се вкарваше ширита, който крепи гащите.

— Ето тук. Мирише, но си струваше — каза доволен абат Мелани, докато изваждаше от гащите на Дулчибени едно малко плоско змийче. Бяха няколко листа хартия, сгънати и смачкани. Абатът ги разви и ги постави под светлината на свещта, за да почне да чете.

Ще излъжа читателя на тези страници, ако скрия, че това, което се случи в последвалите минути, остава в спомените ми толкова живо, колкото и объркано.

Започнахме жадно да разлистваме, почти едновременно, писмото, образувано от тези няколко листа. Беше дълга реч на латински, написана със старчески и несигурен почерк.

— *Optimo amico Nicolao Fouquet... tumiarum domino... tributum extremum... secretum pestis... secretum morbi... ut lues debeletur...* невероятно е, наистина невероятно — прошепна на себе си абат Мелани.

Някои от думите ми се струваха странно познати. Веднага обаче абатът ме помоли да държа под око коридора, за да не бъдем изненадани от завръщането на Дулчибени. Ето защо застанах на пост пред вратата, наблюдавайки стълбите. Докато Ато привършваше с четенето, го чувах да мърмори непрестанно думи на недоумение и възхита.

После за жалост се случи онова, от което вече бях свикнал да се страхувам. Запушвайки устата и носа си, с подути и премрежени очи, абат Мелани хукна във вратата и пъкна писмото в ръката ми. Присви се, потискайки отчаяно повече от няколко пъти изключително опасната кихавица.

Веднага потърсих на последната част на писмото, която по всяка вероятност той все още не бе успял да прочете. Обаче разбрах твърде малко от съдържанието, поради превъзбудата и хилядите глуповати кривения, с които Ато се опитваше да възпре благотворния изблик. Погледът ми отиде направо накрая, където разбрах защо думите *tumiarum domino* не ми бяха прозвучали непознато. Почти невярващ, разчетех подписа: *Athanasius Kircher, I.H.S.*

Вече накрая на силите си, Ато ми посочи гащите на Дулчибени, в които побързах да върна писмото. Разбира се, не можехме да го вземем: Дулчибени със сигурност щеше да го забележи, с непредвидими последствия. Няколко секунди, след като излязохме от вратата на Дулчибени и заключихме вратата, Ато Мелани избухна в шумна, освободителна, триумфална кихавица. Вратата на Кристофано се отвори.

Спуснах се по стълбите през глава и слязох чак до килера. Чух лекарят да мърмори абат Мелани:

— Какво правите във вратата си?

Абат Мелани трябваше да извика цялото си красноречие, за да изнамери някакво смехотворно извинение: а именно, че бил тръгнал

при Кристофано, защото почти се задушавал от тази внезапна кихавична криза.

— Аха, а тогава защо целите ви обувки са окаляни? — каза Кристофано, като смени тона си.

— Ох, ами, хम्म... така де, те се поцапаха по време на пътуването от Париж... а после не ги изчистих, ето, зает с всичко това, което се случи... — заекна Ато. — Но, моля ви се, да не говорим тук. Ще събудим Бедфорд — и всъщност наистина англичанинът спеше само на две крачки разстояние.

Лекарят избоботи нещо и чух вратата да се затваря. Кристофано трябва да бе поканил абата в стаята си. След няколко минути ги чух да излизат отново.

— Тази работа не ми харесва, сега ще видим кой още се забавлява да играе ролята на сомнамбул — процеди Кристофано, чукайки на една врата.

Отвътре отвърна приглушения от съня глас на Девизе.

— Няма нищо, извинете, само малка проверка — извини се лекарят.

Обля ме студена пот; сега щеше да почука на вратата на Дулчибени. Кристофано почука.

Вратата се отвори:

— Да?

Помпео Дулчибени се беше върнал.

* * *

Щом като водите се успокоиха, се върнах да изчакам Ато Мелани в стаята си. Случило се беше, за жалост, това, от което се опасявахме. Не само че Кристофано бе разкрил Ато да се размотава из странноприемницата; по-лошото беше, че на тази нощна бъркотия бе станал свидетел Дулчибени. Очевидно се бе върнал в стаята си точно, докато Ато се намираще в стаята на Кристофано. В този момент аз се бях спрял малко по-надолу по стълбите и не бях чул завръщането на Дулчибени. Благородникът от Фермо трябваше да е слязъл по стъпалата, които разделяха стаичката от неговата стая на първия етаж,

с доста тиха стъпка, и то движейки се в мрака. Беше се разиграло едно доста странно, макар и не невъзможно струпване на съвпадения.

Почти невероятно обаче бе, че Дулчибени някак си беше успял да се върне навреме първо след дългото кръстосване наляво и надясно из подземните проходи, после в къщата на Тиракорда и накрая отново в галериите; и всичко това, достигайки отвора на подземнието със собствени сили, вървейки в тъмнината, изкачвайки бързо стъпалата, сам-самичък. Дулчибени беше човек с доста силно телосложение, и с добри бели дробове. Прекалено добри, помислих си, за човек на неговата възраст.

Не трябваше да чакам дълго, за да видя абат Мелани да се появява отново на моята врата. Беше доста кисел заради глупавия и нелеп начин, по който бяхме позволили на Кристофано да ни изненада, събуждайки подозренията на самия Дулчибени.

— Ами ако Дулчибени избяга?

— Не вярвам, че ще го стори. Притеснява се, че Кристофано ще подаде сигнал и че, поради страха от наказанията на Началника на стражата, аз и ти също ще се втурнем да се спасяваме, позволявайки да бъде открит подземния пасаж и отвора, който извежда направо в къщата на неговия приятел Тиракорда. Което би могло да нанесе непоправима вреда на твърде загадъчните му кроежи. По-склонен съм да смятам, че, каквото и да има наум Дулчибени, след тази нощ ще съкрати сроковете. Трябва да стоим нащрек.

— Но пък направихме голямо откритие с намирането на писмото в гащите — добавих, възвръщайки доброто си настроение. — Впрочем, как успяхте да надушите скривалището така бързо?

— Виждам, че нямаш слабост към разсъжденията. Кой придружаваше Дулчибени, когато пристигна в странноприемницата?

— Девизе. И Фуке.

— Добре. А къде криеше Фуке своите писания, когато бе откъснат от света в Пинероло?

Прехвърлих мислено историята, която само преди час ми бе разказал абат Мелани: „В столовете, в подплатата на дрехите и в бельото!“

— Именно.

— Но това значи, че Дулчибени знае всичко за Фуке. Абатът кимна, сякаш това трябваше вече да ми е ясно.

— Значи не е вярно онова, което Дулчибени разказа на стражите сутринта, когато ни заключиха тук, тоест че е познавал отскоро възрастния французин — учудих се аз.

— Точно така. За да стигнат до подобна степен на взаимно доверие, Дулчибени и Главният интендант трябва да са се запознали преди доста време. Не забравяй, че Фуке е излязъл в твърде окаяно състояние след двайсет години затвор: не вярвам, че е обикалял кой знае колко преди да се установи в Неапол. И е напълно обяснимо, че е потърсил анонимно убежище в някой кръг на янсенисти, яростни врагове на Луи XIV, които са пуснали дълбоки корени в този град.

— Там сигурно се е запознал с Дулчибени, на когото после е разкрил истинската си самоличност — заключих аз.

— Именно. Следователно тяхното приятелство датира най-малко от преди три години, а не от два месеца, както Дулчибени иска да ни убеди. А сега, ако Господ ни е на помощ, ще стигнем до дъното на тази история.

При това положение трябваше да призная пред абат Мелани, че не съм напълно сигурен дали съм разбрал много добре какво искаше да каже писмото, което току-що крадешком бяхме прочели в стаята на Дулчибени.

— Бедното ми момче, винаги имаш нужда от някой, който да ти казва какво да мислиш. Но няма значение. Така ще бъде и когато станеш вестникар.

Както ми беше разказал в предишните дни, Ато срещал Кирхер преди четири години, вече с твърде отслабнал поради старостта ум. Писмото, което бяхме прочели малко по-рано в стаята на Дулчибени, изглежда беше именно резултатът от мъчителните умствени усилия на великия учен — бе адресирано до Главния интендант на финансите Никола Фуке, като че на бедния Фуке никога нищо не се беше случило.

— Бил е загубил чувство за времето — каза Ато, — както ония старци, които са убедени, че отново са деца и питат къде е мама.

Съдържанието на писмото обаче бе недвусмислено. Кирхер вече усещал, че приближава часът на раздялата със земните неща, и се обръщаше към приятеля Фуке, за да му благодари за последен път. Фуке, напомняше йезуитът, всъщност бил единственият сред могъщите на епохата, с когото той бе споделил своята теория. Даже Главният интендант се хвърлил в краката на Кирхер, изпълнен с

възторг, когато последният му обрисувал надълго и нашироко голямото откритие на своя живот — *secretum pestis*, тайната на чумата.

— Като че ли разбрах! — побързах да довърша. — Това е трактатът на Кирхер, в който говори за чумата. Именно Дулчибени говореше за него в началото на карантината: Кирхер е написал, че чумата не зависи от вредни изпарения и развалени телесни течности, ами от мънички същества, от *vermiculi animati*^[1] или нещо подобно. Може би това е тайната на чумата — невидимите *vermiculi*.

— Правиш огромна грешка — отвърна Ато. — Теорията за тези *vermiculi* никога не е била тайна: Кирхер я публикува преди около трийсет години в *Scrutinium phisicomedicum contagiosae luis quae pestis dicitur*. В писмото в ръцете на Дулчибени има нещо много по-важно — Кирхер обявява, че може да *praevenire, regere e debellare*.

— Тоест да предотвратява, направлява и унищожава чумата.

— Браво. Това е *secretum pestis*. Но за да не забравя това, което успях да прочета, преди да дойда тук, при теб, минах през моята стая и си записах най-важните фрази.

Показа ми няколко накъсани думи и фрази на латински, нахвърляни набързо върху едно листче:

secretum morbid
morbus crescit sicut mortals
augescit patrimonium
senescit ex abrupto
per vices pestis petit e regereditur
ad infinitum renovator
secretum vitae arcanae obices celant.^[2]

— Според Кирхер — обясни Ато — чумната болест се ражда, остарява и умира точно както хората. Обаче се храни за тяхна сметка: когато е млада и силна, се опитва да увеличи имуществото си колкото е възможно повече, както прави някой жесток принц, който използва своите поданици, така и заразата има безброй жертви и причинява много смърт. После изведнъж отслабва и се разпада подобно на

злочест старец на края на силите си; накрая умира. Епидемията е циклична: напада народите, после почива, след години връхлита отново и така *ad infinitum*, до безкрай.

— Тогава е някакъв вид... как да кажа, нещо, което все се върти в кръг.

— Точно така. Една непрекъснатата верига.

— Но в такъв случай чумата никога не може да бъде унищожена, както от своя страна обещава Кирхер.

— Не е така. Цикълът може да бъде изменен с помощта на *secretum pestis*.

— И как действа тази тайна?

— Прочетох, че се дели на две: *secretum morbi*, тайната на разпространението на болестта и *secretum vitae*, тайната на лечението.

— Тоест чумното зло и неговата противоотрова!

— Точно така.

— Но все пак, как действа?

— Това не разбрах. Даже Кирхер изобщо не го е обяснил. Настоява особено, доколкото успях да прочета, върху една-единствена точка. Цикълът на чумата в своите последни прояви показва нещо неочаквано, нещо загадъчно, чуждо на медицинската доктрина: болестта, след като достигне до своя връх, *senescit ex abrupto*, сиреч започва неочаквано своя край.

— Не разбирам, всичко е толкова странно — отбелязах аз. — Защо Кирхер не е публикувал своите открития?

— Вероятно се е страхувал, че някой може да ги използва за лоши цели. Малко ти трябва, за да ти отмъкнат нещо толкова ценно, щом веднъж сложиш ръкописа в ръцете на печатаря. А можеш да си представиш какво бедствие ще настане за целия свят, ако тази тайна попадне в неподходящи ръце.

— Значи е трябвало да изпитва особено уважение към Фуке, за да се довери единствено на него!

— Мога да ти кажа, че бе достатъчно само веднъж да разговаряш с Катеричката, за да бъдеш завладян от него. Кирхер обаче казва, че *secretum vitae* е скрита от *arcanae obices*.

— *Arcanae obices*? Означава „загадъчни препятствия“. Но до какво се отнася?

— Нямам ни най-малка идея. Може би е част от жаргона на алхимиците или на спиритистите. Кирхер познаваше религии, ритуали, суеверия и дяволии от цял свят. Или може би *arcanae obices* е кодиран израз, който Фуке е могъл да дешифрира след прочитането на писмото.

— Но Фуке не е могъл да получи писмото — възразих, — докато е бил в затвора в Пинероло.

— Правилна забележка. И при все това някой трябва да му го е връчил, след като го намерихме сред вещите на Дулчибени. Значи решението да му бъде предадено писмото е взето от онзи, който лично е проверявал цялата му кореспонденция.

Замълчах, без да дръзна да направя заключенията.

— ...тоест Негово Величество кралят на Франция — каза Ато, преглъщайки, почти изплашен от собствените си думи.

— Но тогава — поколебах се — *secretum pestis*...

— Е това, което кралят е искал от Фуке.

Само това ни липсваше, помислих си аз. Щом като Ато спомена неговото име, сякаш Всехристиянският крал, Първороден и Възлюбен Син на Църквата, през някаква пролука успя да проникне в странноприемницата с леден и яростен полъх и се канеше да отнесе всичко онова, което все още оставаше от бедния Фуке между стените на „Оръженосеца“.

— *Arcanae obices, arcanae obices* — напяваше междувременно погълнат от мисли Ато, барабанейки с пръсти по коленете си.

— Синьор Ато — прекъснах го, — мислите ли, че Фуке най-накрая е разкрил *secretum pestis* на краля?

— *Arcanae*... какво казваш? Не знам, наистина не знам.

— Може би Фуке е излязъл от затвора, защото е признал — предположих аз.

— Ами, всъщност ако беше избягал, новината щеше да се разпространи незабавно. Докато нещата трябва да са се развили така: когато Фуке е арестуван, у него откриват писма от някакъв загадъчен прелат, в които се говори за тайната на чумата. Писмата трябва да са били прибрани от Колбер. Ако имах повече време, когато влязох в кабинета на Змията, по всяка вероятност щях да намеря и тях.

— И после?

— После започна процесът срещу Фуке. И сега знаем защо кралят и Колбер са пречили с всякакви средства Фуке да се отърве с

изгнание: искали са го в затвора, за да му измъкнат *secretum pestis*. Освен това, тъй като не са разбрали кой е авторът на писмото, са можели да се обърнат единствено към Главния интендант. Ако бяха разбрали, че това е Кирхер...

— И за какво би им послужила тайната на чумата?

Много просто, каза Ато, разпалено: контролът върху чумата щеше да позволи на Луи XIV да си уреди веднъж завинаги сметките със своите врагове. Мечтата чумата да бъде използвана за военни цели, добави той, датирала от векове. Още Тукидид разказвал, че атиняните, когато техният град загубил една десета от населението си заради болестта, заподозрели, че враговете им от Пелопонес са причинили заразата, отравяйки кладенците. В по-близки времена, турците се опитвали (но със скромни резултати) да употребят заразата, за да превземат обсадените градове, като катапултирали заразени трупове отвъд крепостните стени.

Фуке държал в ръце тайното оръжие, което Всехристиянският крал щял да може да използва с безпределна радост, за да подчини Испания и Империята, и най-накрая да смаже и Холандия на Уилям Оранжки.

Ето защо затворничеството бе толкова жестоко — само за да бъде Фуке принуден да говори и за да бъдат сигурни, че няма да повери тайната на някой от своите многобройни приятели. Ето защо му бе забранено да пише. Но Фуке не се бе предал.

— А и защо ли му е трябвало? — запита се реторично абат Мелани. — Пазенето на тайната е било единствената му гаранция, че ще остане жив!

По всяка вероятност Фуке дори години наред е отричал да знае как в действителност се разпространява чумата; или пък е подхвърлял поредица половинчати истини с цел да спечели време и да извоюва не толкова жесток затворнически режим.

— Но тогава защо е бил освободен? — попитах.

— В Париж е пристигнало писмото на стария Кирхер, вече слабоумен, и Фуке не е могъл повече да отрича, излагайки на риск собствения си живот и този на семейството си. Може би в крайна сметка Главният интендант се е предал и е обещал на краля *secretum pestis* в замяна на свободата. Впоследствие обаче трябва да не е спазил

уговорката. Ето защо после... после доверениците на Колбер са го преследвали.

— Не може ли да се е случило тъкмо обратното? — осмелих се да попитам.

— Какво искаш да кажеш?

— Може би именно кралят не е спазил уговорката...

— Стига толкова. Не мога да ти позволя да смяташ, че Негово Величество...

Ато не довърши фразата, обгърнат в някакъв постоянен вихър от кой знае какви мисли. Разбрах, че неговата гордост не бе способна да понесе моето предположение: че кралят можеше да е обещал на Главния интендант свободата в замяна на тайната, но с намерението да го унищожи веднага след това. Нещо, което не се беше случило, само защото, както увлечено започвах да си представям, вероятно Фуке е бил предвидил подобен ход и по някакъв авантюристичен начин, със сигурност подпомогнат от някого, бе успял да избегне нападението. Но може би фантазията ми препускаше прекалено бързо. Взрях се в лицето на абата: с поглед, впит някъде пред себе си, той следваше същите разсъждения като моите, в това бях сигурен.

— Едно нещо обаче е сигурно — каза той ненадейно.

— А именно?

— В бягството на Фуке и в *secretum pestis* са замесени и други. И то мнозина. На първо място Лозюн, който със сигурност е изпратен в Пинероло, за да се опита да развърже езика на Фуке, вероятно с обещанието, че скоро ще се върне при Мадмоазел, богатата си женичка. После тук има пръст и Девизе, който е придружавал Фуке дотук, „При оръженосеца“. Може би нещо общо има и Корбета, учителят на Девизе, който, подобно на своя възпитаник, е бил предан на бедната кралица Мария Тереза и специалист по криптография. Не забравяй, че *secretum vitae* по някакъв начин е скрита от *arcanae obices*. А после Девизе излъга още в началото — спомняш ли си лъжите му за театрите във Венеция? Накрая нещо общо има и Дулчибени, довереник на Фуке, който крие в гащите писмото, което говори за *secretum pestis*, и е само прост търговец, но когато говори за чумата, все едно чуваш Парацелз^[3].

Спря се, за да си поеме дъх. Устата му беше пресъхнала.

— Мислите ли, че Дулчибени познава *secretum pestis*!

— Възможно е. И все пак сега е късно да продължаваме да обсъждаме.

— Цялата тази история ми изглежда абсурдна — казах, опитвайки се до го успокоя — не се ли страхувате, че се отдаваме на прекалено много догадки?

— Казах ти вече. За да разбереш държавните дела, трябва да гледаш нещата по начин, различен от обичайния. Няма значение какво мислиш, а как го мислиш. Никой не знае всичко, дори и кралете. А когато не знаеш, трябва да се научиш да правиш предположения, също и за истините, които на пръв поглед изглеждат най-абсурдни — после ще разбереш без съмнение, че всичко е драматично вярно.

Излязох с посивяло лице, оглеждайки наляво и надясно коридора, като че ли някой ме дебнеше в засада. Но страхът на Ато, който най-накрая се бе проявил докрай, вече не бе загадка за мен. Не му завиждах вече за тайната мисия, за неговите връзки в кралските двореци, за мъдростта му на човек на действието и интригите.

Дошъл бе в Рим, за да служи на краля на Франция и да проведе разследване върху една загадка. Сега знаеше, че за да разреши тази загадка, трябваше да разследва краля.

[1] одухотворени червейчета (лат.) — (Бел.прев.) ↑

[2] Тайна на болестта; болестта се развива както хората; увеличава имуществото си; остарява ненадейно; впоследствие чумата се обръща и се разпада; подновява се до безкрайност; загадъчни препятствия крият тайната на живота — (Бел.прев.) ↑

[3] Теофраст Бомбаст фон Хохенхайм (1493–1541 г.) — швейцарски лекар, естественик и философ, професор в Базелския университет, противник на схоластиката, поставя медицината на научни основи и утвърждава ролята на химията, но остава повлиян от алхимията и свързаната с нея средновековна мистика. — (Бел.ред.) ↑

ОСМИ ДЕН 18 СЕПТЕМВРИ 1683

На следващия ден се събудих, обзет от някаква смразяваща тревога. Независимо от дългите размишления, с които Ато и аз се бяхме задържали до късно предната нощ, и малкото сън, който си бях разрешил, бях напълно буден и готов за действие. Какво можех да направя в действителност, не ми беше много ясно: твърде многото загадки, които изпълваха странноприемницата за момента не позволяваха да се намери каквото и да било решение: заплашителни и недостижими образи (Луи XIV, Корбета, кралица Мария Тереза, самият Кирхер) бяха проникнали в нашия хан и в нашето съществуване. Бичът на чумата все още не бе престанал да ни измъчва и ужасява; освен това някои от нашите наематели, се бяха държали по загадъчен и подозрителен начин. И като че не стигаше това, ами астрологическата газета, откъсната от Стилоне Приазо, обещавахе в следващите дни бедствени и смъртоносни събития.

Докато слизах по стълбите, отправен към кухнята, чух да отзвучава, приглушена, но разкъсваща сърцето, песента на абат Мелани:

*Злощастна мисъл,
Кой утеха ми дава?
О, жалост!
Изход кой ли познава?*

Ато също сигурно се чувстваше изгубен и изоставен. И то доста повече от мен! Продължих бързо, избягвайки изкушението да се заема с подобни обезкуражаващи размишления. Както обикновено, бях жизнено необходим на Кристофано в кухнята и в разнасянето на храната. Приготвих рапани, сварени и изпържени в зехтин, със счукач чесън, ментови листенца, магданоз, подправки и лимонови корички. И те доста се усладиха на гостите ни.

Работих с плам, сякаш подкрепян от някакъв излишък на жизнена енергия. Подобно благотворно разположение на духа и тялото се дължеше на едно събитие, колкото прекрасно, толкова и неочаквано.

— Клоридия пита за теб — оповести Кристофано след обяда. — Трябва веднага да отидеш при нея.

Поводът за това повикване (и Кристофано го знаеше) беше напълно маловажен. Заварих Клоридия с полуразвързан корсет и глава, наведена над един леген, да си мие косите. Стаята беше изпълнена с изпаренията на сладки есенции. Слисан, аз я чух да ме моли да ѝ излея на главата оцета, съдържащ се в едно малко шишенце на тоалетката — използваше го, както щях да разбера по-късно, за да придаде повече блясък на косите си.

Докато се заемах със задачата, си спомних за съмненията, които бях хранил относно последните думи на Клоридия в края на нашата предишна среща. Говорейки ми за невероятните числени съвпадения между нейната рождена дата и тази на Рим, тя беше споменала за някаква понесена несправедливост, свързана с нейното завръщане в този град. След което ми бе обяснила, че е попаднала „При оръженосеца“, следвайки някаква си *verga ardentis*, някаква горяща пръчка, наречена още трептяща или стърчаща. Нещо, което, включително и заради двусмисления жест, с който бе придружила думите си, бях схванал като неприличен намек. Бях си обещал да разбера какво всъщност е имала предвид. И ето че същата тази Клоридия, извиквайки ме ненадейно, ми бе предложила случая.

— Подай ми кърпата. Не, не тази: другата, по-малката, от дебелия лен — нареди ми тя, докато си изстискваше косите.

Подчиних се. Тя уви главата си в парчето плат, след като си изсуши раменете.

— Ще срещеш ли сега косите ми? — попита Клоридия с меден глас. — Толкова са се накъдрили, че да ги изпъна сама, без да ги оскубя, е почти невъзможно.

Бях щастлив да се отдам на такова приятно задължение. Тя седна, като ми обърна гръб, все още с полуразтворен корсет, и ми обясни, че трябвало да започна от корените, за да стигна чак до връхчетата на косите. Моментът ми се стори подходящ да я помоля да

ми разкаже какво я е довело в Рим и ѝ припомних това, което ми бе споменала миналия път. Клоридия прие.

— Тогава какво е горящата или трептящата пръчка, дона Клоридия? — попитах.

— „Твоят жезъл и Твоята палица ме успокояват“ — изрецитира тя. — Псалм двайсет и втори.

Въздъгнах от облекчение.

— Нима не знаеш? Та това е просто един двувърх орехов клон, дълъг стъпка и половина и с дебелината на пръст, но не трябва да е по-стар от една година. Наричат го още пръчката на Палада, жезълът на Меркурий, пръчицата на Цирцея, гегата на Аарон, тоягата на Яков. И още жезъл божествен, огнена пръчица, трептяща, насочваща, велика — всички тези имена, са ѝ дадени от италианците, които работят в мините за живак в Тренто и Тирол. Сравнявана е с жезъла на римските авгури, който го носели вместо скиптър; с тоягата, с която Мойсей изтръгва вода от скалата, със скиптъра на Ахасвер, цар на персите и медите, от който Естер получавала всичко, което поискала, щом му целунела върха.

И се впусна в обяснение на едно рядко и сложно учение. Да, защото, припомних си аз, Клоридия не беше просто продажна жена, беше куртизанка: малко жени можеха да съчетават така изкуството на любовта със забележителна начетеност.

— Пръчката се използва от повече от двеста години, за да се издирват метали и от един век за търсене на вода. Но това го знаят всички. От незапомнени времена пък се използва за залавяне на престъпници и убийци — и това е ставало в най-далечни земи и различни области: в Идумея, Сарматия, Гетулия, Готия, Реция, Рафия, Хиберния, Силестия, Долна Кирена, Мармарика, Манциания, Конфлуенция, Пруфуик, Голяма Александрия, Аржантон, Фризия, Гайета, Куспия, Ливония, Касперия, Серика, Бриксия, Трапезунд, Сурия, Силиция, Мутина, Арабия Феликс, Малин в Брабант, Либурния, Словения, Осиана, Памфилия, Гарамантия и накрая в Лидия, която се е наричала още Меония, където текат прочутите реки Хермес и Пактол, толкова възпявани от поетите. А пък в Гедротия един убиец е бил преследван повече от четирийсет и пет левги по земя и повече от трийсет левги по море, и накрая арестуван. С помощта на пръчката

издирили леглото, върху което бил спал, масата, на която ядъл, неговите прибори и съдове.

Така разбрах от Клоридия, че тази тайнствена пръчка действа, благодарение на телесните пори, които постоянно отделят особени невидими частици посредством изпаренията. Между видимите тела и непонятните и неразгадаеми създания съществувал един среден вид от летящи носители, невероятно фини и подвижни, наречени телца, или частици материя, атоми, дребни частици, тези частици са изключително загадъчни, но от неоченима полза. Могат да представляват отделяне на същата субстанция, от която водят началото си; или пък са някаква трета субстанция, която пренася свойствата на излъчващата материя върху поемащата. Духът на живите същества например има една трета субстанция, която мозъкът (който е неин приемник) разпределя в нервите и оттам в мускулите, за да предизвика отделните движения. А друг път тези частици се разполагат във въздуха около излъчващата материя, която използва този въздух като носител, за да отнесе своите свойства до поглъщащата материя.

— Така например действат камбаната и нейният език, който дава тласък на заобикалящия го въздух, а той на свой ред предава импулса на друга част от въздуха и така нататък, докато импулсът стигне до ухото ни, което получава усещането за звук — поясни Клоридия.

И така, именно тези телца били причина за симпатията и антипатията, а също така и за любовта.

— Всъщност издирването на крадци и убийци се основава на антипатията. На пазара в Амстердам видях глутница прасета да грухтят яростно срещу един месар, в мига, в който той се доближи до тях, и да се опитват да се нахвърлят върху него, доколкото им позволяваше въжетото, с което бяха вързани. Това стана, защото тези прасета бяха усетили излъчените частици на другите свини, току-що заклани от касапина — частици, просмукани в дрехите на човека, изпълващи целия въздух около него и дразнещи живите прасета.

По същата тази причина, както разбрах не без учудване, кръвта на един убит или само ранен човек (или на жена, която е била насилена) се раздвижва и се процежда от раната в посока към злосторника. Духовете и частиците, които избликуват от кръвта на жертвата, обвиват престъпника, потичат със страшна сила поради

ужаса, предизвикан от такъв жесток и кръвожаден човек, и така улесняват работата на пръчката да ги следва и да ги намира.

Но дори и престъплението да е било извършено не лично, а от разстояние, например по поръчка или чрез дела и решения, които са причинили смърт или насилие над един човек или много хора, пръчката може да посочи виновника, при положение, че се тръгва от мястото, където е било извършено престъплението. Духът на виновниците в действителност е засегнат от ужаса от престъплението, и от страха пред вечното проклятие на Страшния съд, който, както казва Светото писание, винаги бди на вратата на душата на престъпника.

— *Fugit impius nemine persequente*^[1] — цитира Клоридия с изненадваща начетеност, вдигна глава и клепачите ѝ затрепкаха.

Именно поради антипатия опашката на един вълк, окачена на стената на обора, пречи на воловете да ядат; лозата бяга от зелето; бучинишът се държи надалеч от седефчето и, макар че сокът на бучиниша е смъртоносна отрова, изобщо не вреди, ако след изпиването му се погълне сок от седефче. Имало непримирима антипатия и между скорпиона и крокодила, слона и прасето, лъва и петела, гарвана и бухала, лъва и овцата, а също и между жаба и невестулка.

— Но, както вече ти казах, тези невидими частици предизвикват също симпатия и любов — продължи Клоридия и после изрецитира:

*Симпатии и тайни връзки съществуват,
хармония даряват на душите,
в любов ги вплитат и в ума нахлуват,
по силата на тайни неразкрити.*

— И така, скъпи мой, това, което не можем да си обясним, са тези частици. Според Джобата Порта, съществува например голяма симпатия между мъжката палма и женската палма, между лозата и маслината, между смокинята и миртата. Пак поради симпатия разяреният бик веднага се успокоява, ако го вържат на смокиня; или слонът се усмирява при вида на овен. Знай — каза със сладостен глас — че, според Кардано гущерът изпитва симпатия към човека, и му харесва да го гледа и да търси слюнката му, която жадно пие.

Същевременно бе протегнала едната си ръка зад гърба си и като хвана моята ръка, с която я решех, ме придърпа към себе си.

— По сходен начин — продължи тя, като че нищо не се бе случило, — привързаността или тайното привличане, което чувстваме така силно към някои хора още от първия път, в който ги видим, е причинена от едно излъчване на частици от този човек, които засягат очите и нервите, стигат до мозъка и предизвикват наслада.

Треперещ, плъзгах гребена по слепоочията ѝ.

— И знаеш ли какво? — добави тя ласкателно. — Това привличане има невероятната сила да представя предмета на нашите желания като съвършен и безпогрешен в очите ни.

Мен никой никога нямаше да може да ме види съвършен, със сигурност, повтарях си мислено, докато се опитвах да овладеея бушуващите чувства, а в това време не успях да промълвя нито думичка.

Клоридия бавно отпусна глава на гърдите ми и въздъхна.

— Сега трябва да ми разрешеш косите на тила, обаче без ми причиняваш болка: там космите са най-заплетени, но също най-фини и нежни.

Като каза това, тя ме накара да седна пред нея, върху леглото ѝ, и положи глава в скута ми, с лице надолу, посочвайки ми врата си. Скочан и объркан, усетих в слабините си топлината на нейния дъх. Започнах да реша къдриците ѝ. Чувствах мозъка си напълно изпразнен.

— Още не съм ти обяснила как се използва пръчката — бавно подхвана тя, докато я усещах да се намества по-удобно.

— Преди всичко знай, че природата има един-единствен механизъм за всички свои действия и самата тя е единствената, която може да даде обяснение за движенията на пръчката. Като начало върхът на пръчката трябва да се натопи в някаква течност, по възможност влажна и топла (като кръвта и други телесни течности), която е била в контакт с предмета на търсенето. Това се прави, защото допирът понякога открива онова, което очите не могат. После пръчката се хваща с два пръста, като се повдига на нивото на корема. Може също така да се държи в равновесие и върху опакото на ръката, но според мен този метод не действа. След това трябва да се движим бавно в посоката, в която смятаме, че се намира това, което дирим. Трябва да се движим напред и назад, нагоре и надолу и то

многократно, докато пръчката не се повдигне; тогава сме сигурни, че поетата посока е правилната. Наклонът на пръчката в действителност е същото като отклоняването на иглата в компаса — реагира на някакво магнетично привличане. Важното с пръчката е никога да не се работи грубо, иначе се нарушават излъчванията, произлизащи от търсеното място, които, когато достигнат до пръчката, я вдигат в правилната посока. Понякога е добре да се държат в ръката двата рога, които стоят в основата на пръчката, но без да се притискат прекалено и то така, че горната страна на ръката да е обърната към земята и върхът на пръчката винаги да е високо вдигнат, та да сочи към целта. Освен това трябва да знаеш, че пръчката не се движи в ръцете на всекиго. Изисква се особена дарба и много майсторство. Например тя не се движи в ръцете на човек, който има грубо, потискащо излъчване, защото тези частици се разсейват от изпарения, дим, пушеци и други подобни. Но понякога се случва пръчката да не се движи и в ръцете на някой, който вече я е използвал с успех. Не че някога ми се е случило подобно нещо, за Бога. Но може нещо да наруши равновесието у човека, който трябва да борави с пръчката, и да кара кръвта му да кипва много — бързо. Нещо в храната или във въздуха може да произведе остри, разяждащи соли. Също и прекалено грубата работа, нощните бдения и учението, могат да създадат обилно и неприятно излъчване, което от ръцете преминава в пръчката и обърква пътя на следеното излъчване, спирайки движението на частиците. Така е, защото пръчката привлича невидимите частици, подобно на микроскоп. Да видиш какво става само, когато пръчката стига... Клоридия млъкна. На вратата почука Кристофано.

— Стори ми се, че чух вик. Всичко наред ли е? — попита задъхан лекарят, които бе изкачил стълбите през глава.

— Няма никакъв повод за притеснение. Прислужникът се удари, докато ми помагаше, но не е нищо сериозно. Поздравявам ви, синьор Кристофано, и благодаря — отвърна Клоридия с едва доловима веселост.

Бях изкрещял. А сега лежах, безсилен от наслада и срам, по корем върху леглото.

Не знам след колко време и по какъв начин се разделих с нея. Спомням си само усмивката на Клоридия и как разроши нежно косите

ми, преди да затвори вратата.

Обзет от най-противоречиви усещания, свърнах светкавично към моята стая, за да си сменя панталона — не можех да рискувам Кристофано да ме свари така позорно оцапан. Беше хубав, топъл следобед и, почти без да се усетя, задрях на легълцето си.

* * *

Събудих се след около час. Минах покрай стаята на абат Мелани, за да го попитам дали има нужда от нещо: всъщност при спомена за неговата тъжна песен тази сутрин, ми беше мъчно за него и желях да не се чувства сам. Но го заварих в добро настроение:

*На пламнало в любов сърце,
достатъчно е милото лице.
Достатъчно е милото лице!*

Той измънка приветливо нещо като поздрав. Погледнах го учудено.

— Стори ми си, че чух някакъв, хм, болезнен вик. Изплаши Кристофано, знаеш ли? Беше на вратата с мен, когато те чухме да викаш горе, в кулата на Клоридия...

— О, но нали не бихте предположили, синьор Ато — отдръпнах се почервенял аз — дона Клоридия не...

— Ами, да, разбира се — рече абатът станал внезапно сериозен — русата Клоридия нищо не е направила: „на пламнало в любов сърце“ стига един приканващ поглед, както добре е казал сеньор Луиджи, мой учител.

Отдалечих се обзет от най-черния срам, ненавиждайки Мелани с все сила.

В кухнята намерих Кристофано, блед и обзет от тревога.

— Англичанинът е зле. Много зле — процеди той като ме видя.

— Но всичките грижи, които положихте...

— Никакъв ефект. Истинска загадка. Моите благотворни лекове — безполезни. Разбираш ли? Бедфорд умира. И ние повече няма да излезем от тук. Всички ще загинем. Всички — каза той задъхано, с неестествен глас.

Видях с притеснение, че има големи сенки под очите и че погледът му е празен и изгубен. Говореше насечено, сякаш бе забравил употребата на глаголи.

Здравето на англичанина изобщо не се бе подобрило, пациентът така и не се бе върнал в съзнание. Огледах се наоколо — кухнята беше обърната с главата надолу. Съдове, шишета, горящи мангали, аламбици и купички от най-различни видове затрупваха всяка маса, стол, ъгъл, ниша и свободно пространство, дори и пода. На огъня вряха две котлета и няколко джезвета: с ужас видях унищожени на огъня най-качествените запаси от мас, меса, риби и сушени плодове от килера, зловещо смесени с непознати и смрадливи алхимични отвари. На масата за рязане, на поставката за цедене на прибори, на скрина и върху полиците на отворения шкаф бяха струпани безброй паници с разни видове масла и купчинки от разноцветни прахове. До всяка паничка и купчинка имаше листче, на което пишеше: зедоария, галанга, дълъг пипер, кръгъл пипер, семена от хвойна, корички от кедър и портокал, салвия, босилек, майоран, плодчета от лавър, мента, тинтява, каламент, бъзов лист, червени и бели рози, кубебин, розмарин, мента, канела, ким, ароматни калии, кимион, подъбиче, райско дърво, бял турис, лековито алое, семена от артемизия, кардамон, лаврово масло, каучук, хедерова гума, тамян, карамфил, цинерария, мускатов орех, лютив пипер, бял диктамон, бензоин, пресен жълт восък, чист терпентин и пепел от камина.

Обърнах се към лекаря, за да потърся обяснение, но се спрях: блед и с отнесен поглед, Кристофано се луташе объркано от единия до другия край на стаята, като едновременно извършваше хиляди операции, без да доведе нито една до край.

— Трябва да ми помогнеш. Ще зложим всичко на една карта. Проклетите бубони на Бедфорд не се отвориха. Даже не узряха, гадините. Тогава ние, цък, ще ги срежем и толкоз.

— О, не! — извиках, знаейки добре, че срязването на неузрелите бубони може да доведе до смъртта на чумавия.

— И зле да мине, все ще мре — отрязва изкъсо той с необичайна твърдост. — Ето планът ми: първо, болният трябва да повърне. Но стига с кралските ароматни балсами. Нещо по-силно, например моят двуароматен цяр, който помага както за външни, така и за вътрешни болезки. Два драма на гладно и готово. Отпуска тялото. Главата олеква. Започва силно отделяне на слюнка. Това е знак, че пропъжда всичките болести. *Recipe!* — извика неочаквано Кристофано, та чак подскочих. — Фина захар, счукани перли, мускус шафран, алое, канела и философски камък. Смеси и оформи всичко на малки топчета, които са безпогрешни — чудодейно средство срещу чумата. Разреждат развалените телесни течности, които причиняват бубоните. Успокояват стомаха. И радват сърцето.

Лошо му се пише на Бедфорд, казах си аз. Но от друга страна, какви възможности ни оставаха? Всяка надежда за спасение бе в ръцете на Кристофано и на Господ Бог.

Лекарят, обзет от възбуда, раздаваше постоянни нареждания, без да ми остави време да ги изпълня, и повтаряше механично рецептите, които сигурно бе чел в книгите за медицинска практика.

— Втора точка: живителен еликсир за възстановяване. Имаше голям успех тук, в Рим, по време на чумата през 56-та година. С много свойства: противодействия на много лоши и злокачествени разновидности на болести. По естеството си дълбоко проникващ. Изсушава и успокоява всички места, засегнати от каквато и да е болезка. Предпазва от гниене; лекува катар, кашлица, стягане в гърдите и други подобни. Подобрява и прочиства всеки вид гнилоствна язва, облекчава мъките, причинени от студа и т.н.

За миг той затрепери, с поглед, залутан в пространството. Притекох му се на помощ, но той се съвзе:

— Точка трета: хапчета срещу чумата на маестро Алесандро Коспио от Болсена, Имола, 1527: голям успех. Арменска глина. Глинена пръст. Камфор. Петолистник. Лековито алое. По четири драма от всяко. Всичко смесено със зелев сок. И щипка шафран. Четвърта точка: лечебен цяр на маестро Роберто Кокалино от Формиджине. Велик лекар с големи успехи в Реджо Ломбардия през 1500. **Recipe!** — изкрещя отново с пресипнал глас.

И ми нареди да направя една отвара от черен кукуряк, сиена, колоквинта и равен.

— Лекарството за уста на маестро Кокалино ще му вкараме през задника. Да. Така ще се срещне наред път с хапчетата на маестро Коспио. И заедно ще се възпротивят на тази ужасна чума. И ще победят, о, да.

После се качихме в стаята на Бедфорд, който лежеше повече мъртъв, отколкото жив, и там, не без известна погнуса, съдействах да изпълни на практика всичко, замислено от Кристофано. На края на жестоките операции, стаята приличаше на кланица: повърнато, кръв и изпражнения навсякъде, смесени на локви, унищожителна гледка и изпарения. Продължихме с рязането на бубоните, като намазахме върху раните оцетен сироп с философско масло, което по думите на лекаря щеше да облекчи болката.

— И накрая превържи с превръзки *gratia Dei* — завърши Кристофано, дишайки учестено.

Ами, да, помолих се, именно *gratia Dei*, Божия милост, ни трябваше сега: младият англичанин по никакъв начин не бе реагирал на лечението. Безразличен към всичко, дори не бе простенал от болка. Гледахме го втренчено, очаквайки напразно някакъв знак, било то лош или добър.

Със свити юмруци, Кристофано ми направи знак бързо да го последвам в кухнята. Целят потен и мърморещ, той се захвана да счуква огромно количество ароматни треви. Смеси ги и ги сложи да врат във фина ракия в някаква разкривена бутилка, която сложи на тих огън.

— Сега ще имаме вода, масло и утайка. При това разделени една от друга! — обяви той с патос.

Скоро от съда започна да пръска нещо като млечнобяла вода, която после започна да пуши и стана жълтеникава. Тогава Кристофано смени бутилката и преля бялата вода в една добре затворена желязна кана.

— Първа балсамова вода! — извика той, разтърсвайки съда с пресилена и гротескна радост.

Усили огъня под разкривената бутилка, където бе останала да ври някаква течност, която се превърна в мазнина, черна като мастило.

— Майката на балсама! — обяви Кристофано, като изсипа течността в едно шишенце.

После увеличи огъня до последна възможност, докато от разкривения съд не се изпари цялата субстанция. — Балсамов ликьор — чудотворен! — зарадва се той лудешки, като ми го подаде в едно шише, заедно с другите две лекарства.

— Да го нося ли на Бедфорд?

— Не! — изкрещя той войнствено, като вдигна нагоре показалец, както се прави с дете или куче, и ме изгледа страховито. Очите му бяха насълзени и кръвясали:

— Не, момче, не е за Бедфорд. За нас е. Това са три отлични ракии. Съвършено пречистени.

Подаде ми в ръка още горещата разкривена бутилка и изсипа алчно цяла купичка от първата напитка в гърлото си.

— Но за какво служат те? — попитах смутено.

Вместо отговор лекарят напълни купичката с втората отвара и отново я изгълта.

— За да пропъдят страха, ха-ха! — заяви той, докато поглъщаше и една купа от третата ракия и я пълнеше за четвърти път.

После ме принуди да му кажа „наздраве“ с празната разкривена бутилка, която държах в ръка.

— Така, като ни откарат да мрем в лазарета, няма и да го забележим. Ха-ха-ха!

Щом каза това, хвърли купата зад гърба си и се оригна шумно. Опита се да върви, но краката му се преплетоха. Тръшна се на земята, ужасяващо пребледнял и най-накрая загуби съзнание.

Обзет от ужас, се канех да извикам за помощ, когато нещо ме спря. Ако паниката се разпространеше, положението в странноприемницата щеше да се превърне в хаос. Рискувахме да бъдем разкрити от часовия на смяна. Тогава изтичах да помоля за помощ абат Мелани. С огромна предпазливост (и неимоверни усилия) успяхме да пренесем лекаря до стаята му на първия етаж, без да вдигаме шум. Казах на абата за агонията на младия англичанин и за състоянието на обърканост, в което бе изпаднал Кристофано преди припадъка.

Лекарят лежеше блед и неподвижен на леглото, и пъшкеше шумно.

— Това хрипове ли са, синьор Ато? — попитах с буца в гърлото. Абат Мелани се наведе, за да огледа лицето на страдалеца.

— Не, хърка — отговори той развеселено. — Впрочем винаги съм подозирал, че Бакхус има пръст в потайностите на лекарския занаят. А пък и той доста поработи. Да го оставим да спи, но все пак ще го наглеждаме. Предпазливостта никога не е излишна.

Седнахме до леглото. Говорейки шепнешком, Мелани още веднъж ме разпита за Бедфорд. Изглеждаше доста притеснен: перспективата за лазарета ставаше все по-осезаема и зловеща. Прехвърлихме, без успех, възможностите за бягство през подземията. Така или иначе, рано или късно щяха да ни хванат.

Нагъжен, се опитах да мисля за други неща. Дойде ми наум, че стаята на Бедфорд още не бе изчистена от нечистотиите на бедния болен. Направих знак на Ато, че може да ме намери при англичанина, в съседното помещение, и отидох да изпълня неблагодарното задължение. Когато се върнах, заварих Ато блажено задрямал на един стол. Дремеше със скръстени ръце, с крака изпънати на стола, който бях оставил празен. Наведох се над Кристофано — спеше дълбоко и лицето му сякаш започваше да си възвръща постепенно цвета.

Поуспокоен, се бях сгушил в едно ъгълче до леглото, когато чух някакво мърморене. Беше Ато. Неудобно сгънат на двата стола, той се вълнуваше в съня си. Увисналата му глава потрепваше ритмично. Юмруците, скръстени на гърдите, стискаха дантелата на ръкавелите, а упоритото скимтене напомняше на детски хленч пред родителски укор.

Наострих уши: накъсано и задъхано, като че всеки миг щеше да изхълца, Ато говореше на френски.

— *Les baricades, baricades...* — простена тихо в съня си.

Спомних си, че Ато, едва двацетгодишен по време на вълненията на Фрондата, е трябвало да бяга от Париж с кралското семейство и със своя учител, сеньор Луиджи Роси. Сега говореше нещо за барикади: може би преживяваше в съня уличните размирици от онези дни.

Запитах се дали няма да е по-добре да го събудя и да го измъкна от тези лоши спомени. Слязох безшумно от леглото и доближих лице до неговото. Разколебах се: за първи път имах възможността да разгледам Ато толкова отблизо, без да попадам под зоркото му око. Лицето на абата, подуто и покрито с петна от съня, ме трогна: бузите,

гладки и вече провиснали, разказваха за самотата и меланхолията на евнуха. Цяло море от дългогодишна мъка, сред което надменната и сприхава трапчинка на брадичката все още се опитваше, подобно на корабокрушенец, да се задържи над водата, налагайки страхопочитание и уважение към дипломата на Негово Всехристиянско Величество. Сърцето ми се сви, но ненадейно бях отвлечен от мислите си.

— *Baricades... misterieuses, misterieuses. Baricades. Misterieuses. Les baricades...* — промърмори неочаквано абатът.

Бълнуваше. Но по някакъв необясним начин останах смутен от тези слова. Какво, за Бога, представляваха в мисълта на Мелани тези барикади? Барикади *misterieuses*. Мистериозни. Тайнствени. Какво ли ми напомняха тези две думи? Сякаш понятието не беше ново за мен...

Точно тогава Ато даде признаци на разбуждане. Когато се събуди, изобщо не изглеждаше измъчван от мъка, както малко по-рано. Дори щом ме видя, лицето му веднага се разтегли в усмивка и затананика:

*Който спи и сънува,
да не очаква слава,
глупакът, щом се страхува,
само смърт заслужава...*

— Така щеше да ме смърти сеньор Луиджи, моят учител — пошегува се той, докато се протягаше и се почесваше тук-там. — Изпуснах ли нещо? Как е лекарят? — попита после, като ме видя потънал в размисли.

— Нищо ново, синьор Ато.

— Мисля, че ти дължа извинение, момче — каза той след миг.

— За какво, синьор Ато?

— Ами може би не трябваше да те вземам на подбив днес следобед, когато бяхме горе, в моята стая. Имам предвид историята с Клоридия.

Отвърнах, че извиненията не бяха необходими; всъщност бях доста изненадан, както и доволен, от признанието на абат Мелани. С по-благоразположен дух, тогава му разказах за онова, което ми беше

обяснила Клоридия, впускайки се в магическата и смайваща наука за числата, в която била скрита съдбата на всеки един от нас. После започнах да му говоря за необикновените способности на горящата пръчка.

— Разбирам. Горящата пръчка е тема, как да кажа, необичайна и вълнуваща — коментира Ато, — в която със сигурност Клоридия е много опитна.

— О, да, тя си миеше главата и ме бе повикала, за да ѝ разреши косите — казах аз, отблъсквайки тънката ирония на Ато.

*О, руси съкровища,
къдрици божествени,
съзвучия и лабиринти позлатени...*

Отвърна той тихо с песен. В началото се изчервих от яд и срам, но веднага бях завладян от красотата на тази ария, този път лишена от всякакви нотки на обида:

*...във вашия блясък,
с възторг ще потъна,
дори да загина...*

Оставих се да бъда понесен от тази мелодия в размисли за любовта: разнежих се при мисълта за русите и къдрави коси на Клоридия и нейният сладък глас зазвуча в мен. В сърцето си започнах да се питам какво беше довело Клоридия „При оръженосеца“. Горящата пръчка — това ми бе казала, да. Но също така беше добавила, че пръчката се движи по „симпатия“ или по „антипатия“. Кое от двете важеше в нейния случай? Пристигнала бе в странноприемницата по следите на човек, нанесъл ѝ тежка несправедливост, и на когото може би искаше да отмъсти; или пък, о каква прекрасна догадка, Клоридия беше дошла чак дотук, водена от оня магнетизъм, който ни привлича да откриваме любовта и към

когото пръчката сякаш била необикновено чувствителна? Започнах да си представям, че може би беше именно това...

*Във всичко се влетете,
Завържете и мен, завържете
За мъка и радост!...*

Песента на Ато за златните коси на моята тъмнокоса куртизанка служеше за съвършен фон на мислите ми.

А освен това, продължих любовните си размисли, нали Клоридия ми беше подарила безкористно тези мигове на... отпускане, без изобщо да направи какъвто и да е намек за пари, както бе сторила (за жалост) в края на предишния ни разговор за тълкуване на сънищата?

Докато разсъждавах така, а Ато бе дотолкова унесен от песента, че не можеше повече да удържа гласа си, Кристофано бе отворил очи.

Огледа абата смръщено, все пак без да го прекъсва. След кратко мълчание дори му благодари, задето му се е притекъл на помощ. Въздъгнах с облекчение: ако се съдеше по очите и цвета на лицето, лекарят изглежда се бе съвзел напълно. Думите му, отново нормални и свързани, накрая ми вдъгнаха спокойствие за неговото здравословно състояние. Оказа се, че е било кратковременна криза.

— Все още имате великолепен глас, синьор абате — рече лекарят, вече на крака, докато си оправяше дрехите. — Макар и да не е много разумно от ваша страна да се издавате с песента си на обитателите на този етаж. Да се надяваме, че Дулчибени и Девизе няма да ме разпитват как така сте се разпявали в моята стая.

След като благодари отново на абат Мелани за своевременната помощ, Кристофано отиде, придружаван от мен, в съседната стая, за да посети бедния Бедфорд, докато Ато се връщаше в стаята си на втория етаж.

Бедфорд, както обикновено, лежеше неподвижно. Лекарят поклати глава:

— Страхувам се, че е настъпил часът да съобщим на останалите наематели за състоянието на този злощастен младеж. Ако ще мре,

трябва да предотвратим в странноприемницата да избухне паника.

Съгласихме се да предупредим първо отец Робледа, за да може да извърши миропомазването на умиращия. Реших да не разказвам на Кристофано как вече веднъж, подканен от мен, поради страх от заразата, Робледа бе отказал да докосне със светото миро младия англичанин — той бил протестант, значи отлъчен.

Почукахме на вратата на йезуита. Предвиждах даже прекалено ясно реакцията на малодушния Робледа, когато чу лошата новина: тревога, заекване и гръмко възмущение срещу неспособността на Кристофано. За моя изненада нищо подобно не се случи.

— Как, все още не сте се опитали да лекувате Бедфорд с магнетизъм? — попита Робледа обърнат към лекаря, в мига, в който той свърши да му разяснява тъжното положение.

Кристофано премълча. Тогава Робледа му напомни, че според отец Кирхер цялото Творение се направлява от магнетизма, че ученият йезуит посветил цяла книга на обяснения на това учение, и бе изяснил веднъж завинаги, че светът не е нищо друго, освен голяма магнетична верига, в центъра на която стои Бог, първичен и единствен Изначален магнит, към който всеки предмет и всяко живо същество неоспоримо се стремят. Любовта (било божествена или човешка) не е ли именно израз на определено магнетично привличане, не важи ли същото за всеки вид очарование? Планетите и звездите, както всички знаят, са обект на взаимодействиящ магнетизъм, но небесните тела в своята вътрешност също са изпълнени с магнетична сила.

— Ами да, всъщност — намеси се Кристофано — познавам примера с компаса...

— ... който помага на плаващите по море и пътниците да се ориентират, да, така е — скастри го Робледа, — но има много повече неща.

Наистина, какво да кажем за магнетизма, упражняван от слънцето и луната върху водите, толкова очевиден в приливите и отливите? При растенията също универсалната *vis attractiva*, привличаща сила, прекрасно може да се наблюдава, стига да се обърне внимание на неравномерността на жилките и годишните кръгове в разреза на дървесните пънове, които свидетелстват за въздействието на външни сили върху растежа им. Благодарение на магнетизма,

растенията, посредством корените си, изсмукват от пръстта хранителните вещества, поддържащи живота им. Същата растителна магнетична сила се увенчава в Борамез, допълни Робледа, за което лекарят определено трябвало да знае.

— Да, хм, да, така де... — разколеба се Кристофано.

— Добре, момче — каза йезуитът бащински — става дума за прочутото растение от татарските земи, което по силата на магнетизма усеща близостта на овце и разцъфтява с необикновени цветове, подобни по форма на овце.

По сходен начин се държали хелиотропичните растения, които следват магнетично пътя на слънцето (както слънчогледа, с помощта на който отец Кирхер създал един изключителен хелиотропичен часовник), и селенотропичните растения, чиито цветове следвали на свой ред движението на луната. Но животните също се поддават на магнетизъм: като оставим настрана добре известните примери с електрическия скат и морския дявол, които привличат и парализират плячката си, животинският магнетизъм е недвусмислено изразен в *anguis studipus*, огромната американска змия, която живее неподвижна под земята и привлича към себе се жертвите, предимно елени, които напълно спокойно обгръща в своята прегръдка и поглъща, като бавно разлага в устата си месото и даже твърдите им рога. И не е ли магнетична способността, с която антропоморфните риби, наречени също така сирени, привличат във водата нещастните моряци?

— Разбирам — отвърна Кристофано леко объркан, — но ние трябва да лекуваме Бедфорд, а не да го разкъсваме или пленяваме.

— А може би вярвате, че лекарските церове не действат чрез магнетична сила? — попита Робледа съобразително.

— Никога не съм чувал някой да се е излекувал по такъв начин — отбелязах, обзет от съмнения.

— Е, хм, да, естествено терапията се прилага там, където останалите лекове вече са се провалили — защити се Робледа. — Важното е да не се губят от поглед законите на магнетизма. *Primum*: злото да се цери с всякоя трева, камък, метал, плод или семе, което притежава сходство по цвят, форма, свойства, вид *etcetera* с разболелия се крайник. Да се вземат под внимание взаимовръзките със звездите: хелиотропични растения за слънчевите типове, лунни растения за мрачните и лунатиците и така нататък. После *principium similitudinis*,

принципът на сходството: бъбречните камъни например трябва да се лекуват с камъчета от свински пикочен мехур, или от други животни, които често живеят в камениста околна среда, като ракообразните и стридите. Също за растенията: синята жлъчка, чиито корени имат възли и израстъци, е прекрасен цяр за хемороиди. Накрая, дори и отровите могат да служат като противоотрови; така медът е чудесен за лечението на ужилване от пчела; крачетата на паяците се използват за превръзки срещу ухапванията на паяк...

— Сега разбирам — излъга Кристофано, — убягва ми обаче с каква магнетична терапия трябва да лекуваме Бедфорд.

— Но то е толкова просто — с музика.

У отец Робледа нямаше никакви съмнения: както Кирхер бе обяснил по изключително ясен начин, изкуството на звуците също се вписваше в законите на Универсалния магнетизъм. Древните знаели, че музикалните тонове са способни чрез магнетизъм да възбудят духа: дорийската тоналност вдъхва успокоение и умереност; лидийската тоналност, подходяща за погребения, разстройва чак до плач и вайкане; мизолидийската предизвиква състрадание, милост и други подобни; еолийската или йонийската води до сън и вцепенение. После, ако човек търка ръба на стъклена чаша с навлажнен пръст, той издава звук, който се разпространява магнетично на всички сходни чаши, като предизвиква хоров резонанс. Но магнетизмът на музиката притежава също така невероятно могъщи изцелителни свойства, които се проявяват в лечението на тарантизма.

— Тарантизъм? — попитах аз, Кристофано най-сетне започна да кима утвърдително.

— В града Таранто, в кралство Неапол — обясни лекарят — се срещат един вид изключително вредни паяци, които са наречени тарантули.

Тяхното ухапване, разказа Кристофано, предизвиквало, меко казано, плашещи реакции: жертвата избухва в неудържим смях, като се върти и се гърчи неуморно. После скача на крака и вдига дясната си ръка нагоре като че вади меч, подобно на гладиатор, който тържествено се готви за бой, и продължава с поредица нелепи жестове, за да се хвърли след това отново на земята, обзета от веселие. После пак си представя с голяма тържественост, че е генерал или пълководец,

сетне го обхваща непоносима жажда за вода и има нужда от охлаждане, ако му се даде съд, пълен с вода, завира в него глава, като започва да я тресе енергично, както врабчетата, къпеци се на фонтана. После хуква към някое дърво, изкачва се и виси там понякога и цели дни. Накрая се пуска и пада безсилен на земята, свива се на топка и започва да се вайка, да охка и да удря с юмруци голата земя, подобно на епилептик или лунатик, и започва да се моли да му се стоварят всякакви наказания и злощастия.

— Но това е ужасно — казах уплашено. — И всичко това само заради едно ухапване от тарантула?

— Разбира се — потвърди Робледа — да не ти говоря за други нечувани магнетични прояви. Ухапването на червената тарантула кара жертвата да стане червена в лице, зелените тарантули я правят зелена, раираните — раирана, водните разпалват желанието за вода, живеещите в топли места довеждат до бяс и така нататък.

— И как се лекува? — попитах все по-заинтригуван.

— Усъвършенствайки примитивните познания на някои селяни от областта на Таранто — каза Робледа, докато тършуваше из своите шкафове, и после с гордост ни подаде едно листче — отец Кирхер изработи една противоотрова.

ФРИГИЙСКИ ТОН

*Тази гръд се превърна на Амур в цимбала,
докосни подвижните ѝ чувства и внимавай
настрой плачовете, въздишките и мъките.*

*Роза е сърцето мое, на смърт ранено.
Желязната стрела е моят плам.
Обичната ми — мисъл и съдба.
Повелителка е моята жена, на всички часове,
И с песен чества радостна смъртта ми.*

Прочетохме с учудване и подозрение тези неразбираеми думи. Робледа веднага усети нашето недоумение:

— Не, не става дума за магия. Това е само едно стихче, което селяните имат обичай да пеят в съпровод на най-разнообразни инструменти, за да премахнат магнетично проявленията от отровата на тарантулата. Основната противоотрова не са стиховете, а музиката — наричат я тарантела или нещо подобно. Но отец Кирхер намери, след дълги изследвания, най-подходящата мелодия.

Тогава ми показва един друг лист, откъснат наполовина и омачкан, изписан с ноти и петолиния.

— И на какво се свири?

— Ами селяните от Таранто я изпълняват на тимпани, лири, цитри, цимбали и флейти. И разбира се, на китари, като тази на Девизе.

— С една дума — отвърна с учудване лекарят, — искате да каже, че Девизе може да изцери Бедфорд с тази музика.

— О, не. Тази, за жалост, е подходяща само за тарантулите. Ще трябва да се използва нещо друго.

— Друга музика? — попитах.

— Ще трябва да опитваме различни неща. Ще оставим на Девизе да избере. Но помнете, чеда мои — в най-отчаяните случаи единствената истинска помощ идва от Бога, тъй като — добави отец Робледа — никой още не е изобретил лек срещу чумата.

— Имате право, отче — чух да казва Кристофано, а в ума ми се въртяха думите *arsanae obices*. — Ще гласувам доверие на теориите на вашия събрат Кирхер.

Лекарят, както самият той признаваше, вече се чудеше на кой светец да се моли. И, макар с надежда неговите грижи рано или късно да окажат някакво благотворно въздействие върху Бедфорд, определено не възнамеряваше да лиши смъртника от този последен отчаян опит. Ето защо ми съобщи, че за момента се отказва от идеята да осведомим останалите наематели за безнадеждното състояние на англичанина.

По-късно, докато вече сервирах вечерята, Кристофано ме осведоми, че е уредил срещата с Девизе за утре. Френският музикант, чиято стая се намираще до тази на Бедфорд, трябваше просто да свири на своята китара пред вратата на англичанина.

— Тогава до утре сутринта, синьор Кристофано.

— Не, уредих срещата с Девизе веднага след обяда. Това е най-подходящият час: слънцето е високо и енергията на музикалните вибрации може да се разпростира до най-висока степен. Лека нощ, момче.

[1] Бяга нечестивият, макар и никой да не го гони (лат.) — (Бел.ред.) ↑

ОСМА НОЩ

18 СРЕЩУ 19 СЕПТЕМВРИ 1683

— Залючона! Залючона е, проклятие!

Можеше да се очаква, помислих си, докато Ато буташе безрезултатно нагоре капака на отвора, който извеждаше в конюшната на Тиракорда. Още докато вървахме в подземията, съпровождани от приглушеното бърборене на Угонио и Чаконио, поредната нощна експедиция в къщата на Тиракорда ми се струваше обречена на провал. Дулчибени бе разбрал, че го държим под око. Може би нямаше представа, че вече го бяхме шпионирали в кабинета на Тиракода, но за нищо на света не би рискувал да бъде наблюдаван, докато извършва странни дейности с (или срещу) своя приятел. Ето защо, след като бе влязъл в къщата на земяка си, се беше погрижил да залючи отвора.

— Извинете, синьор абате — казах, докато Ато нервно си бършеше ръцете, — но може би така е по-добре. Ако тази нощ Дулчибени не забележи нищо нередно, докато задава гатанки на Тиракорда, сигурно утре ще заварим пътя свободен.

— Надали — отговори сухо Ато, — той вече знае, че е под наблюдение. Ако трябва да извърши нещо определено, ще го стори възможно най-бързо — тази нощ или най-късно утре.

— В такъв случай?

— В такъв случай трябва да намерим начин да влезем при Тиракорда, макар че изобщо не знам как. Нужно ни е...

— Гфъррррлбх — прекъсна го Чаконио, като пристъпи напред.

Угонио го погледна смръщено, сякаш искаше да го смърри.

— Най-сетне един доброволец — коментира със задоволство абат Мелани.

Няколко минути по-късно вече бяхме разделени на две, макар и неравностойни, групи. Ато, Угонио и аз се отправихме към проход С, в посока към подземната река. А Чаконио излезе на повърхността през кладенеца, който от същия този проход извеждаше на площад „Ротонда“, в близост до Пантеона. Не беше пожелал да сподели по какъв начин възнамеряваше да проникне в дома на Тиракорда.

Търпеливо му бяхме описали до най-незначителните детайли вътрешността на къщата на лекаря и накрая корписантарят напълно откровено заяви, че това изобщо не му било от полза. Даже му бяхме връчили схема на дома, с разположението на прозорците, но още не се бяхме разделили, когато чухме в галерията да отеква неистово и доволно мляскане. Животът на нашия чертеж, с който Чаконио зловещо пируваше, бе кратък.

— Вярвате ли, че ще се справи? — попитах абат Мелани.

— Нямам ни най-малка представа. Описвахме му до припадък всеки ъгъл на къщата, но той като че ли вече знаеше какво трябва да прави. Не мога да ги търпя тези двамата.

Междувременно вече достигахме с лека стъпка малкия подземен канал, около който преди две нощи бе изчезнал Дулчибени. Преминахме край вонящите и разлагащи се трупове на плъховете и съвсем скоро чухме шума от подземното водно течение. Този път бяхме добре въоръжени: по искане на Ато, корписантарите бяха взели със себе си дълго и здраво въже, няколко железни гвоздеа, един чук и някаква дълга пръчка. Те щяха да ни послужат за опасната и безразсъдна операция, която Ато държеше на всяка цена да се изпълни — да преминем реката.

Известно време постояхме в замислено съзерцание на водното течение, което като че ли изглеждаше по-черно, вонящо и заплашително от обичайното. Потръпнах, като си представих зловещото падане в тази мръсна и враждебна течаща маса. Дори и Угонио ми се стори притеснен. Дадох си кураж, отправяйки мълчалива молитва към Бога.

Неочаквано обаче видях Ато да се отдръпва от мен и да насочва поглед към мястото, в което дясната стена на галерията образуваше ъгъл с улея, в който бушуваше реката. Няколко мига Ато остана неподвижен на ъгъла между двата прохода. После плъзна ръка по протежението на стената на речната галерия.

— Какво правите? — казах разтревожен, като го видях да се надвесва заплашително над реката.

— Млъкни — процеди той, докато все по-трескаво опипваше стената, сякаш търсеше нещо.

Вече се канех да му се притека на помощ, страхувайки се, че ще изгуби равновесие. И точно в този момент го видях да се отдръпва от

рискованото си положение, стискайки нещо в лявата си ръка.

Беше едно малко въженце, като онези, които рибарите използват, за да закотвят лодките си на брега на Тибър. Ато започна да дърпа въжето, като лека полека направи кълбо. Когато най-накрая срещуположната страна изглежда започна да се съпротивлява, Ато подкани мен и Угонио да погледнем в рекичката. Точно пред нас, едва осветена от светлината на светилника, се поклащаше една лодка.

* * *

— Сега мисля, че и ти разбра — каза малко по-късно абат Мелани, докато плавахме мълчаливо, тласкани от течението.

— Не, ако трябва да съм искрен — признах. — Как успяхте да откриете лодката?

— Много просто. Дулчибени е имал две възможности: да преплува реката или да я прекоси с лодка. За да не плува обаче, е имал нужда от лодка, закотвена на мястото, където се срещат двете галерии. Когато пристигнахме, тук нямаше помен от лодка, но ако имаше поне една, със сигурност щеше да бъде подложена на тласъка на течението.

— Значи, ако е вързана на въже — досетих се аз — щеше да е изтласкана в галерията в дясно от нас, поради силата на водното течение, което тече отляво надясно, за да се влее в Тибър.

— Точно така. Ето защо лодката трябваше да е вързана с въже в точка, разположена вдясно спрямо галерия С, тоест все по посока на течението. В противен случай щяхме да видим точно пред очите си въжето, което се опъва отляво надясно към лодката. Поради това потърсих въжето от дясната страна. Беше завързано за един железен пръстен, забит там кой знае от кого и откога.

Докато размишлявах върху новото доказателство за проникателността на абат Мелани, Угонио подпомагаше нашето придвижване, като лекичко тласкаше напред лодката с помощта на двете гребла. Пустият пейзаж, който се разкриваше на светлината на нашия светилник, беше мрачен и еднообразен. Върху заобления скален таван на галерията отекваше плисъкът на вълните, разбиващи се в крехката ни лодчица.

— Но вие не бяхте сигурен, че Дулчибени е използвал лодка — възразих неочаквано, — казахте „ако имаше поне една...“

— Понякога, за да разбереш истината, трябва да я предположиш.

— Какво искате да кажете?

— Същото се случва и в държавните дела: при наличието на необясними или нелогични факти, човек трябва да си представи какво е необходимото условие, което ги предопределя, колкото и невероятно да е то.

— Не разбирам.

— Най-абсурдните истини, момче, които обикновено са и най-страшните, никога не оставят следи за себе си. Запомни го.

— Искате да кажете, че никога не могат да бъдат разкрити?

— Не е речено. Има две възможности. Първата е, че има някой, който знае истината или я е разбрал, но няма доказателства.

— И тогава? — попитах, схващайки съвсем малко от думите на абата.

— Тогава той си създава доказателствата, които няма, докато истината не излезе на бял свят — отговори Ато най-невинно.

— Искате да кажете, че човек може да се сблъска с лъжливи доказателства за истински факти? — попитах със зяпнала уста.

— Браво. Но не се учудвай. Не трябва да правиш грешката, която всички правят, сиреч — след като веднъж бъде разкрито, че един документ или доказателство са подправени — да смяташ за лъжливо и тяхното съдържание, а отгоре на това, да имаш противоположното за вярно. Спомняй си го, когато станеш вестникар: често най-ужасяващите и неприемливи истини се намират именно в подправените документи.

— А ако няма даже и такива? — попитах аз.

— Тогава — и това е втората хипотеза — не ни остава друго, освен да правим предположения, както ти казвах в началото, и после да проверяваме дали разсъждението звучи смислено.

— Значи по такъв начин трябва да се разсъждава, за да се разбере *secretum pestis*.

— Все още не — отвърна Мелани. — Първо трябва да узнаем каква е ролята на всеки отделен участник и най-вече каква е комедията, която се разиграва тук. И аз мисля, че съм разбрал това.

Погледнах го мълчаливо, но лицето ми издаваше нетърпението ми.

— Заговор срещу Всехристиянския крал — тържествено обяви Ато.

— И кой трябва да го е скроил?

— Много ясно — жена му, кралицата.

Изправен пред недоумението ми, Ато трябваше да опресни паметта ми. Луи XIV бе хвърлил в затвора Фуке, за да изкопчи от него тайната на чумата. Но около Фуке се движеха лица, които, също както Главния интендант, са били унижени и разорени от владетеля. Преди всичко Лозюн, затворен в Пинероло заедно с Фуке и използван като шпионин; после Мадмоазел, богатата братовчедка на Негово Величество, на която кралят бе забранил да се омъжи за Лозюн. Освен това Девизе, който беше придружил Фуке „При оръженосеца“, бе верен до смърт на кралица Мария Тереза, която беше понесла изневери, прояви на всевластие и всякакъв друг тормоз от страна на Луи XIV.

— Но това не е достатъчно, за да се твърди, че всички те са заговорничели срещу Всехристиянския крал — прекъснах го, обзет от съмнение.

— Така е. Но помисли: кралят иска тайната на чумата. Фуке му я отказва, най-вероятно твърдейки, че не знае нищо. Когато налудничавото писмо на Кирхер, което намерихме у Дулчибени, попада в ръцете на Колбер, Фуке не може повече да отрича, без да изложи на опасност своя живот и този на семейството си. Накрая се договаря с краля и излиза от Пинероло в замяна на *secretum pestis*. Дотук съгласен ли си?

— Съгласен.

— Добре, при това положение кралят е победил. Според теб, след двайсет години строг затвор, излязъл оттам като развалина, доволен ли е Фуке?

— Не.

— Нямаше ли да е човешко и той да си отмъсти поне малко на краля, преди да изчезне?

— Ами, да.

— Ето на. Тогава си представи следното: един твой могъщ враг ти изтръгва тайната на чумата. Иска я на всяка цена, защото жадува да стане още по-могъщ. Но не е разбрал, че ти имаш също и тайната на противодействието, *secretum vitae*. Ако не можеш да го използваш собственооръчно, какво правиш?

— Давам я на някого, който... така де, на някой враг на моя враг.

— Много добре. А Фуке е имал на разположение кралски врагове, колкото му душа иска и всички готови да си отмъстят на краля-слънце. Като започнем от Лозюн.

— Но защо, според вас, Луи XIV не е разбрал, че Фуке притежава и противоотровата на чумата?

— Само предполагам. Както ще се досетиш, в писмото на Кирхер аз прочетох също *secretum vitae arcanae obices celant*, сиреч тайната на живота е скрита зад загадъчни препятствия, докато тайната на разпространението на чумата — не. И така, аз смятам, че Фуке не е могъл да отрече, че познава *secretum morbi*, но е задържал за себе си противоотровата, изказвайки като претекст — благодарение на споменатата фраза — че Кирхер го е скрил и от него самия. Главният интендант трябва да е имал доста лека задача, при положение, че кралят се интересува най-вече как да разпространи чумата, а не толкова как да я надвие, ако го познавам добре.

— Струва ми се малко сложно.

— Обаче има логика. Сега следи мисълта ми: на кого би могъл да отрови живота Луи XIV с тайната на чумата?

— Ами, най-вече на императора — казах, досещайки се за разказаното ми от Бреноци.

— Прекрасно. А вероятно и на Испания, която от векове е враг на Франция. Нали така?

— Възможно е — допуснах, без да разбера до какво искаше да стигне Ато.

— Но империята е в ръцете на Хабсбургите, Испания също. Към коя династия принадлежи кралицата Мария Тереза?

— Към Хабсбургите!

— Ето, че стигнахме до целта. Следователно, за да подредим фактите, е необходимо да мислим, че Мария Тереза е получила и използвала *secretum vitae* срещу Луи XIV. Фуке може да е дал *secretum*

vitae на Лозюн, който вероятно го е предал на любимата Мадмоазел, а тя — на кралицата.

— Кралица, която действа подмолно срещу краля, своя съпруг — разсъдих на висок глас. — Това е нечувано.

— И тук грешиш — каза Ато — защото има прецедент.

През 1637, каза абатът, една година преди да се роди Луи XIV, тайните служби на френската корона заловили едно писмо от посланика на Испания в Брюксел. Писмото било изпратено до кралица Ана Австрийска, сестра на испанския крал Филип IV и съпруга на крал Луи XIII. Накратко — майката на краля-слънце. От посланието се разбирало, че Ана Австрийска поддържала тайна кореспонденция със своята родина. И то тъкмо когато между Франция и Испания бушувал остър конфликт. Кралят и кардинал Ришельо наредили грижливо и дискретно разследване. Така се разкрило, че кралицата посещавала малко прекалено често един парижки манастир: официално, за да се моли, но всъщност, за да разменя писма с Мадрид и с испанските посланици в Англия и Фландрия.

Ана отрекла да е допуснала да я ползват за шпионаж. Тогава била повикана на таен разговор от Ришельо: кралицата рискувала да попадне в затвора, предупредил я студено кардиналът, и една обикновена изповед нямало да я спаси. Луи XIII щял да ѝ прости само в замяна на подробен доклад за новините, които тя била узнала от тайната си кореспонденция с испанците. В действителност в писмата на Ана Австрийска не ставало дума за обичайните оплаквания относно нейния живот в двора на Париж (където Ана, както щяло да се случи и с Мария Тереза, била доста нещастна). Кралицата на Франция си разменяла с испанците ценни политически сведения, може би с надеждата, че ще може да ускори края на войната. Но това било в разрез с интересите на кралството. Ана признала всичко.

— През 1659, по време на преговорите за Пиренейския мир на острова на Фазаните — продължи Ато, — Ана най-сетне видя отново брат си, крал Филип IV Испански. Не се бяха срещали от четиридесет и пет години. Бяха се разделили с мъка, когато тя, млада, едва шестнайсетгодишна принцеса, бе заминала завинаги за Франция. Ана прегърна и целуна нежно брат си. Филип обаче отдръпна лице от устните на сестра си, докато я гледаше в очите. Тя каза: „Ще ми простите ли, задето бях толкова добра францужойка?“. „Мога да ви

уважавам за това.“, отвърна той. Откакто Ана бе престанала да шпионира за него, макар и по принуда, брат ѝ бе престанал да я обича.

— Но тя е била кралицата на Франция, не е могла...

— Знам, знам — каза набързо Ато — разказах ти тази стара история само, за да разбереш какви са Хабсбургите, дори когато се женят в чужда страна — остават си Хабсбурги.

— Черноводивто загалопирка.

Бяхме прекъснати от Угонио, който проявяваше признаци на нервност. След един относително спокоен участък, реката бе станала доста по-стремителна. Корписантарят гребеше все по-настървено, опитвайки се сега да забави нашето движение. Гребейки срещу течението, в началото беше строшил едното от греблата в стените на каменния улей в твърдото корито на водната маса. Сега бе настъпил сложен момент: малко по-нататък реката се разделяше на две течения: едното бе двойно по-широко от другото. Шумът и скоростта на водите решително се увеличаваха.

— Дясно или ляво? — попитах корписантарят.

— Снамалявайки грамовете, за да не се науголявят гримовите, и за да бъда повеч' добродетелец отколко злодеец, неведоумявам разбирателството и кормилствувкам посоката — каза Угонио, докато Ато възразяваше.

— Остани на по-голямото течение, не завивай — каза абатът, — разклонението може да е без изход.

Обаче Угонио решително тласна няколко пъти с греблото, вкарвайки ни в по-малкия канал, където скоростта почти внезапно намаля.

— Защо не ми се подчини? — ядоса се Ато.

— Каналченцето е възизвеждащо, каналището втечносмърдяващо се, все още като задовлетворявайки на задължението в новопокръстника нараства радостноста, добразбирам.

Разтърквайки очите си, сякаш страдаше от силно главоболие, Ато отказа да разгадае мистериозното обяснение на Угонио и се затвори в кисело мълчание.

Съвсем скоро потиснатият гняв на абат Мелани намери начин да се изрази. След няколко минути спокойно плаване, таванът на галерията започна да се снишава.

— Това е някакъв второразреден канален отвод, проклет да си ти и кокошият ти мозък — обърна се Ато към Угонио.

— Ако обаче се не втечносмърдява, тъй как другото разклоненище се втечносмърдява.

— Но какво значи това? — попитах, притеснен от тавана, който ставаше все по-нисък.

— Не се втечносмърдява в независимост от туй, че се поуутеснява.

Окончателно се отказахме да тълкуваме речевите йероглифи на Угонио, защото междувременно галерията бе станала толкова ниска, че се наложи неудобно да се снишим в лодката. Угонио вече едва успяваше да гребе, а самият Ато трябваше да окуражава движението на лодчицата, като я тласкаше от кърмата с едната от пръчките. Вонята на черните води, сама по себе си непоносима, бе още по-мъчителна поради положението ни и задушавачо тясното пространство, в което се бяхме озовали. Помислих си с искрица съжаление за Клоридия, за изблиците на несдържаност на господаря Пелегрино, за слънчевите дни, за моето легло.

Внезапно чухме шум от цамбурване, точно отстрани на нашето корито. Живи същества от незнаен вид плискаха водите около нас.

— Мишкоплъхове — оповести Угонио — бягствуват.

— Какъв ужас! — отбеляза абат Мелани.

Таванът бе станал още по-нисък. Угонио се видя принуден да издърпа греблата на борда. Само Ато, вече преминал на носа на лодката, побутваше нашия плавателен съд с ритмични удари на пръчката в дъното на канала. Водите, които порехме, вече бяха почти изцяло заблатени и все пак лишени от естествената си тишина: навсякъде около нас, в странен контраст с ритмичните удари на абат Мелани, ни следваше непрекъснато враждебното цвърчене на плъховете.

— Ако не знаех, че съм жив, щях да кажа, без много да му мисля, че се движим по водите на Стикс — каза Ато, изпъшквайки от умора. — При положение, че не греша по първата точка, разбира се — добави той.

Вече лежахме по корем, натъпкани един до друг в дребния корпус на лодчицата, когато чухме акустиката на галерията да се изменя и омекотява, като че ли каналът скоро щеше да се разшири. И тогава пред смаяните ни лица високо в галерията се появи една огнена окръжност, в която трептяха жълти и червеникави езици и сякаш искаха да ни погълнат.

Разположени лъчеобразно, в кръга стояха трима магьосници, неподвижни и застрашителни. Обгърнати в алени туники и дълги конусовидни качулки, те ни наблюдаваха с ледени погледи. Изпод качулките, през кръгли дупки, святкаха смръщени, злонамерени и всезнаещи очи. Един от тримата държеше в ръка череп.

Втрещени от изненада, и тримата се отдръпнаха едновременно. Лодката леко се отклони от естествения си ход и застана напречно; нос и кърма задраха двете противоположни страни на канала, и лодката се запря точно под огнения кръг.

Един от тримата магьосници (или бяха пазители на ада?) наведе глава надолу, оглеждайки ни със злонамерено любопитство. Държеше факла, която неколккратно размаха в опита си да освети лицата ни; неговите другари се съветваха шепнешком.

— Може би съм сгрешил по първата точка — чух да мърмори Ато.

Вторият магьосник, който държеше в ръка голяма бяла свещ, на свой ред се наведе напред. И в този миг Угонио нададе ужасяващ вик, започна лудешки да се гърчи и без да иска, ме ритна в стомаха, а абат Мелани удари по носа. Сковани от страх до момента, и двама отвърнахме с непростимо неблагоприятно, като почнахме да си раздаваме удари наслуки. Междувременно лодката се бе освободила от заклещването, така че, преди да успеем да си дадем сметка, схватката ни, породена от ужаса, даде своя резултат. Чух плясък, даже два, от двете ми страни.

Светът се преобърна и ненадейно всичко стана студено и тъмно, докато разни същества избликваха от дяволските глъбини и се плъзгаха по лицето ми, цапайки го с невъзможни нечистотии. Извиках на свой ред, но гласът ми прекъсна и аз паднах стремглаво като Икар.

Никога не ще узная колко време (секунди, часове?) бе траял кошмарът в подземния канал. Знам само, че моят спасител бе Угонио, който с животинска сила ме издърпа от вълните и ме просна, без много да умува, върху някакви твърди дъски, като почти ми строши гръбнака.

Разбит от ужас, бях загубил представа за времето. Трябва да съм паднал доста зле в канала, помислих си, подавайки едва глава над водата (дори аз можех да докосвам дъното с пръстите на краката си) или пък отпусайки се по гръб на повърхността, докато най-накрая бях спасен от Угонио. Сега лежах в лодката, отново изправена и извлечена на сухо.

Гърбът страшно ме болеше; дишах учестено поради студа и страха, който все още ме караше да усещам неговите дяволски проявления. Така че помислих, че очите ми ме лъжат, когато, след като се надигнах и седнах, се огледах наоколо.

— Благодарете и двамата на абат Мелани — чух да казва Ато. — Ако, докато падах във водата, бях изпуснал светилника, сега щяхме да сме храна за плъховете.

Скромното светилниче продължаваше героично да осветява обстановката, предлагайки на очите ни възможно най-неочакваната гледка. Макар и в борба с тъмнината, успех определено да различа, че се намирахме в средата на широко подземно езеро. Над главите ни се отваряше, както ехото даваше да се разбере, огромна и внушителна кухня. Навсякъде около нас се плискаха заплашително черните подземни води. Но ние бяхме на сигурно място — бяхме попаднали на някакъв остров.

* * *

— За да излязна по добродетелец, отколко злодеец и за да бъде повеч отец отколко отцеубиец, ужаснява ме автородетелят на таз лайномазна и зломразна постановка. Той е един гнуснофонски криминалник!

— Имаш право. Който и да го е сторил, е чудовище — каза Ато за първи в съгласие с Угонио.

Изследването на езерния остров, върху който съдбата (или по-скоро нашето безразсъдство и липсата на упование в Бога) най-

милостиво ни беше изхвърлила, не бе трудна работа. Малкият къс земя можеше да се обходи за няколко секунди. За да бъда ясен, бих казал, че не бе по-голям от скромната църквица „Санта Мария ин Постерула“.

Но това, което привличаше вниманието на Ато и Угонио, се намираше в средата на островчето, където бяха събрани някакви предмети с различна големина, които все още не можех да видя добре.

Опипах дрехите си: целият бях мокър и треперех от студ. Разтърсих се в опита си да дам тласък на вътрешната топлина и слязох на свой ред от лодката, опипвайки недоверчиво с крак сивата почва на острова. Присъединих се към Ато и Угонио, които оглеждаха насамнатам със замислено и погнусено изражение.

— Трябва да кажа, момче, че твоят талант в припадъците все повече се усъвършенства — посрещна ме Ато. — Блед си. Виждам, че срещата отпреди малко те е уплашила.

— Но кои бяха те? Пресвети небеса, изглеждаха...

— Не, не бяха пазителите на ада. Чисто и просто Сдружението за молитва и грижа за мъртвите.

— Благочестивото братство, което погребва изоставените трупове?

— Точно те. Дойдоха и под странноприемницата, за да вземат тялото на бедния Фуке, спомняш ли си? За жалост аз също бях забравил, че когато се събират в процесия носят туники, качулки, факли, черепи и тям подобни неща. Имат си своята живописност, тъй да се каже.

— Угонио също се уплаши — отбелязах аз.

— Попитах го защо, но не пожела да ми отговори. Имам усещането, че Сдружението за молитва и грижа за мъртвите е едно от малкото неща, от които се страхуват корписантарите. Процесията се движела в един подземен проход, от който се отваря процеп към канала, по който именно в този момент, за жалост, се движехме ние. Те са ни чули да минаваме и са се показали, а паниката ни изигра лоша шега. Знаеш ли какво се случи после?

— Аз... не си спомням нищо — признах си.

Ато ми разказа накратко продължението: той и Угонио паднали във водата и лодката, ненадейно загубила равновесие, се бе обърнала. Аз бях останал затворник в обърнатия корпус, с тяло под водата и глава над нея; ето защо моите викове останали заглушени като във

вътрешността на камбана. Плъховете, които вълнуваха водите на канала, уплашени от сътресението, скочили върху мен и по лицето ми, оцапвайки ме с испражненятията си.

Пипнах си бузите: беше вярно. Почистих се с опакото на ръката си, докато стомахът ми се свиваше от отвращение.

— Имахме късмет — продължи Ато, докато ме развеждаше на оглед из острова — защото между виковете и крясъците Угонио и аз успяхме да се отърсим от тези гнусни зверчета...

— Мишкоплъхове, не звернусни — поправи го своевременно Угонио с поглед, насочен към нещо като клетка, което се намираше в краката ни.

— Мишки, плъхове, няма значение! С две думи — свърши обяснението си абат Мелани, — извлякохме теб и лодката от оня проклет канал и се озовахме в това подземно езеро. За щастие тримата качулати не ни последваха и ето ни сега тук. Кураж! Да не си единственият, на който му е студено! Виж ме: и аз съм целият подгизнал и кален. Кой би предположил, че ще унищожа толкова прекрасни дрехи в твоята проклета странноприемница... Но сега ела.

Показа ми чудноватата работилница, която се разполагаше в средата на острова.

Два големи каменни блока бяха сложени на земята, така че да служат за пиедестал на две маси от тъмно и прогнило дърво. Върху едната зърнах огромен брой инструменти: пинцети, остри ножчета и ножове за рязане, ножици и разнообразни остриета без дръжки; като доближих светилника, забелязах, че всички те бяха оцапани със съсирена кръв, с оттенъци, който варираха от алено до черно. От масата се носеше зловонният дъх на мърша. Между ножовете стояха две свещи, изгорели наполовина. Абат Мелани ги запали.

Минах към другата маса, върху която бяха разположени други, по-загадъчни предмети: керамичен съд с капак, целият украсен, с няколко дупки по страните, които ми се сториха някак странно познати; ампула от прозрачно стъкло, и която също не ми се видя непознатата; до нея широка купа от червеникава глина подобна на ваза, с диаметър горе-долу един лакът, с някакъв чудноват метален уред по средата. Беше един вид малка бесилка: върху един широк триножник се издигаше една отвесна пръчка, завършваща с два закривени клона, които, посредством винт можеха да се затягат колкото човек иска, като

че за да удушат някое нещастно създание. Съдът бе пълен до половина с вода, така че малкото бесило (не по-високо от една стомна) беше изцяло покрито, с изключение на удушавания кръг на върха му.

На земята се намираше обаче най-особената вещ в цялата мистериозна работилница: желязна клетка, висока колкото малко дете, с доста гъсти решетки; приличаше на затвор, помислих, за мънички същества, подвижни и летящи, като пеперуди и канарчетата.

Забелязах някакво движение вътре в клетката и се приближих. Дребно сиво създание ме гледаше изплашено отвътре — в дървена кутия, натъпкана със сено.

Ато приближи светилника, за да ми помогне да разгледам по-добре това, което той и Угонио вече бяха разпознали. С изненада разпознах един нещастен плъх, останал вече единствен заложник на острова и видимо уплашен от нашето присъствие.

Около клетката, натрупани един върху друг, се издигаха още странни предмети, които огледахме с предпазливо отвращение: урни, пълни с жълтеникав прах, лепкави течности, секрети, утайки от разни настойки, телесни сокове и мътни води; стомни, пълни с животинска (или човешка?) мас, хитроумно замесени с пепел и одрана кожа, и други отблъскващи смеси; разкривени съдове, аламбици, стъклени шишета, един кош, пълен с кости, със сигурност животински (които все пак Угонио изяви претенции да изследва задълбочено), къс развалено месо, изгнили корички от плодове, орехови черупки; керамична купа, пълна с кичури коса, една друга от стъкло, съдържаща цял грозд мънички змийчета, съхранени в спирт; една мрежа за риба, един мангал с духало, стари дърва за горене; листове прогнила хартия, въглени и камъни; накрая един мръсен чифт ръкавици, камара от омазани парцали и други гнусотии.

— Това е леговището на някой изверг — казах объркан.

— По-лошо — отвърна Ато, докато все още се въртахме замаяни из тази безумна и зловеща занаятчийница. — Това е бърлогата на Дулчибени, гост на твоята странноприемница.

— Но какво, за Бога, прави той? — извиках ужасен.

— Не е много ясно. Със сигурност прави нещо на плъховете, което не се харесва на Угонио.

Корписантарят все още гледаше замислен касапския тезгях, изобщо необезпокояван от вонята на смърт, която се носеше от него.

— Затворническата удушвачка, разкормвачка... поразпорва, но сърдце му се не умилоствлява — каза накрая.

— Много благодаря, дотук и аз бях стигнал — рече Ато. — Първо залавя плъховете с мрежата за риба и ги слага в клетката. После ги използва за някакво странно врачуване и ги удушава с това нещо, дето прилича на малка бесилка. След което ги разпорва и накрая не знам какво друго им прави — каза Ато с кисела усмивка. — И всичко това в съгласие с благочестивите предписания на янсенистите от Порт-Роял! Това в клетката трябва да е единственият оцелял.

— Синьор Ато — казах, замаян от този апотеоз на отвращението — не ви ли се струва и на вас, че някои от тези вещи са ви познати?

Показах му ампулата на тезгяха, отстрани на малката бесилка.

Вместо отговор, Ато извади от джоба си един предмет, за чието съществуване вече бях забравил. Разви една кърпичка и показа парченцата от стъклената ампула, пълна с кръв, която бяхме намерили в прохода *D*. Взе фрагментите и ги доближи до цялата ампула.

— Като близнаци! — забелязах с изненада.

Счупената ампула наистина бе еднаква по форма и от същото зеленикаво стъкло като намерената на острова.

— Но изписаната ваза с капака също вече сме виждали — настоях аз. — Стоеше, ако не греша...

— ...в тайната стаичка на Тиракорда — помогна ми Ато.

— Ето на!

— Да, ама не! Ти си мислиш за вазата, с която боравеше Дулчибени, когато приятелят му заспа. Този съд обаче е по-голям, а и рисунките са по-нагъсто. Мотивите на украсата и дупките по страните, са еднакви, с това съм съгласен — може би са дело на един и същ занаятчия.

Съдът, който намерихме на острова, всъщност имаше странични въздухопроводи и бе украсен с блатни растения и малки животинчета, вероятно попови лъжички, които плуваха между листенцата. Отворих капака, доближих вазата до светилника и пъхнах вътре пръст: в съда имаше сивкава вода, в която плуваха частици от тънко бяло платно. На дъното имаше малко пясък.

— Синьор Ато, Кристофано ми каза, че да си имаш работа с плъхове по време на чума е опасно.

— Знам. И аз си мислих за това онази вечер, след като намерихме умиращите плъхове с избликналата кръв. Очевидно нашият Дулчибени няма подобни страхове.

— Островка не добринка, не справедливка, не милостивка — предупреди Угонио с тъжен глас.

— Разбрах, чудовище, след малко ще си отидем. Вместо да се оплакваш, можеш поне да ни кажеш къде се намираме, при положение че дойдохме тук, благодарение на теб.

— Вярно е — казах и аз на Угонио, — ако при разклонението, ти беше избрал да хванем другото течение на реката, нямаше да открием острова на Дулчибени.

— Не е работката сладостничка, доколкото я има тъгичката на островката, упражнявана връз олтаря с голяма обосновка.

— Виж, тази вечер всичко му идва на *-ка, -ката* — прошепна на себе си абат Мелани, вдигайки очи към небето сякаш в израз на крайно отчаяние. Млъкна за миг и после избухна: — Тогава нека някой да ми каже какво, по дяволите, е тази островка татаростровка! — извика, така че цялата пещера, в която се намирахме, изкънтя.

Ехото заглъхна. Без да отваря уста, Угонио ме подкани да го следвам. Показа ми задната страна на големия каменен блок, който служеше за основа на една от масите, и кимна с глава, издавайки довольно грухтене, сякаш искаше да отвърне на предизвикателството на абат Мелани.

Ато дойде при нас. Върху скалата се виждаше барелеф, в който се различаваха фигури на хора и животни. Мелани се приближи още повече и почна да изучава нетърпеливо с върха на пръстите си неравната повърхност, като че ли искаше да намери потвърждение на онова, което разкриваха очите му.

— Невероятно. Това е митрей — прошепна той. — Гледай, гледай тук. Като по учебник, има всичко: жертвоприношението на бика, скорпионът...

Намирахме се там, където преди много време се е издигал подземен храм, в който древните римляни почитали бог Митра. Божество, идващо от Изтока, обясни Ато, което в Рим бе стигало дотам да се съревновава по известност с Аполон, тъй като и двамата се отъждествявали със слънцето. Че ставаше дума за древен митрей, беше сигурно: релефното изображение върху единия от камъните показваше

бога, убиващ бик, чийто тестикули са приклепени от един скорпион — типично изображение на Митра. Още повече, че подземното разположение, ако допуснем, че е било такова и в началото, бе предпочитаното от поклонниците на Митра.

— Намерихме само двата големи камъка, които Дулчибени ползва за своите занимания — заключи абат Мелани, — може би защото останалата част от храма е била погребана от езерото.

— И как е могло да се случи?

— С всичките тези подземни реки, понякога земните пластове тук долу се разместват. И ти го видя: в подземията има не само проходи, но също така пещери, кухни, огромни дупки, цели римски дворци, присъединени към строежите от по-близките векове. Водата на реките и клоаките прекопава слепешката и от време на време рухва някоя пещера, друга се изпълва с вода и така нататък. Такава е природата на *Urbs subterranea*^[1].

Инстинктивно се досетих за пукнатината, която се бе отворила в стените на стълбището на странноприемницата преди няколко дни, след като се бе чул подземен тътен.

Угонио отново показваше признаци на нервност. Решихме да пуснем лодката във водата и да се опитаме да се върнем. Ато нямаше търпение да се види с Чаконио, за да разбере резултата от неговото промъкване в къщата на Тиракорда. Спуснахме повторно нашия мизерен плавателен съд (който за щастие не бе претърпял никакви значими поражения) и побързахме да преминем обратно тесния канал, който ни бе довел до подземния митрей.

Угонио изглеждаше в доста лошо настроение. Изведнъж, точно докато се канехме да отплаваме по езерото, той изскочи от лодката и, вдигайки облак от пръски с бързите си подскоци, се върна на острова.

— Угонио! — извиках поразен.

— Спокойно, трябва да изчакаме само миг — каза Ато Мелани, който вече бе предусетил хода на корписантаря.

След няколко секунди, Угонио отново тръгна към нас и ловко скочи в лодката. Изглеждаше успокоен.

Почти се канех да го попитам какво, по дяволите, го бе накарало да се върне, когато ненадейно разбрах.

— Островка несправедливка — промърмори Угонио под носа си. Беше освободил от клетката последния плъх.

Завръщането през задушния канал, който се вливаше в езерото, протече по не толкова драматичен начин, но бе също толкова изтощително, както и на идване. Придвижването сега бе станало по-бавно и мъчително поради умората и срещуположното, макар и слабо, течение. Никой не говореше; при носа Ато и Угонио бутаха с пръчките, докато на кърмата аз служех за противотежест и държах светилника.

След малко ми се прииска да наруша това тежко мълчание, прекъсвано само от лепкавите плисъци на каналните води.

— Синьор Ато, като стана дума за размествания, причинени от подземните реки, да ви кажа, случи ми се нещо странно.

Разказах му, че астрологическата газета, която бяхме откъснали от Стилоне Приазо, бе предвидила за месец септември природни явления като земетресения и други подобни. Точно няколко дни по-рано в странноприемницата се беше чуло нещо, подобно на смътно, но заплашително разместване на земните недра и една цепнатина се бе отворила в стената на стълбището. Дали не ставаше дума за някакво случайно предзнаменование? Или по-скоро авторът на астрологическата газета знаеше, че през месец септември има по-голяма вероятност да се разиграят явления от такова естество?

— Мога само да ти кажа, че не вярвам на подобни глупости — каза абат Мелани с презрителна усмивка, — иначе вече да съм изтичал при някой астролог, та да ми предскаже настоящето, миналото и бъдещето. Изобщо не вярвам, че фактът, че съм роден на 31 март, може...

— Овнец — промърмори Угонио.

Ато и аз се спогледахме.

— А, да. Забравих, че ти си, така де, че разбираш... — каза Ато, като се опита да удържи смеха си.

Но корписантарят не се остави до го смутят. Според великия астролог Аркандам, пророкува невъзмутимо Угонио, роденият в Овнец, с природа топла и суха, ще бъде господстван от гнева. Ще бъде с червен или рус косъм и почти винаги ще има белези на раменете или на левия крак, изобилие от косми, здрава брадичка, очите добре оцветени, зъбите бели, яки челюстите, хубав нос, големи клепачи.

Ще бъде съгледвач и разследвач на чуждите думи и дела и на всяка тайна. Ще е дарен с дух жаден за знания, извисен, променлив и силен. Ще има много приятели, ще избегне злото. Ще бъде малко податлив на болести, освен тежките мъчения, които ще понесе от главоболието. Ще бъде красноречив, самотен в начина си на живот, великодушен в необходимите неща: ще има измамнически мисли и често ще извършва заплашителни деяния. Ще има добър късмет във всеки вид война, както и в преговорите за всяко нещо.

В ранната си младост ще бъде доста сприхав и избухлив. Ще се измъчва от някакъв вътрешен гняв, който само ще загатне в проявите си. Ще бъде лъжец, лъжовен и под сладки слова ще крие мошеничества и неистини, казвайки едно и вършейки друго, обещавайки чудеса, без да удържа на обещанията си. Ще изживее част от своето време в слава. Ще бъде скъперник и, поради това, лесно ще се смръзва, но още повече ще му завиждат останалите, заради което ще има много врагове и недоброжелатели. Що се отнася до нещастията, може да бъде засегнат от различни бедствия, така че не ще има нито едно удобство без неудобство и опасност за благата си. Ще притежава изменчиво имущество, сиреч веднага ще губи онова, което е спечелил и веднага ще си възвръща това, което е загубил. Но много изобилия ще му бъдат дарени.

Ще направи множество пътешествия и ще остави страната и родителите си. От двайсет и три годишна възраст ще попадне на подобри неща и ще борави с пари. Ще стане богат на четиридесет години и ще достигне до голяма почит. Ще доведе до съвършенство онова, което ще поиска да направи; неговите услуги ще се харесват. Няма да се ожени за жената, която ще му бъде предопределена от началото, но за друга, която ще обича и от която ще има благородни синове. Ще разговаря с хора на Църквата. В общи линии, ако се роди в часовете на деня, ще бъде късметлия и много на почит сред принцове и господари. Ще живее до осемдесет и седем години и три месеца.

Вместо да се подиграем с Угонио, Ато и аз бяхме изслушали всичко от игла до конец в храмово мълчание. Абат Мелани дори беше спрял да гребе, докато корписантарят най-смирено бе поддържал ритъма.

— Хубаво, да видим — помисли си Ато. — Богат, вярно е. Ловък в преговорите, вярно е. С рус косъм, поне докато не ми побелее косата,

вярно е. Голям пътешественик, съгледвач на чужди думи и дела — ама разбира се. Здрава брадичка, хубави очи, добре сложени челюсти, приличен нос — налице. Красноречив, дух жаден за знания, извисен, променлив и силен — Бог да ми прости нескромността, но не е грешно, даже напротив. После? А, да: уважението на принцове, другаруването с прелати и главоболието. Не знам откъде нашият Угонио е усвоил цялото това познание за знака на Овена, но със сигурност не му е паднало от небето.

Избегнах да питам Ато дали се разпознаваше също и по отношение скъперничеството, избухливостта, измамничеството, завистта, прибягването до лъжи и заплахи, за които говореше астрологическият портрет. И пропуснах да питам Угонио защо, измежду множеството отрицателни черти на родените в Овена, не бе включил и суетата. Постарах се и да не намеквам за предсказанието за брака и поколението — разбира се, невъзможни за абата.

— Наистина знаеш много неща за астрологията — поздравих корписантаря, досещайки се и за неговия красноречив преглед на медицинската астрология отпреди няколко ноци.

— Напрочетено, подочуто, издумано.

— Знай, момче — намеси се абат Мелани, — че в този свещен град всяка къща, всяка стена, всяка скала е пропита с магия, със суеверие, с тъмни херметически познания. Нашите две чудовища трябва да са прочели някое ръководство за астрологически допитвания; могат да се намерят навсякъде, макар и никой да не изрича това на висок глас. Скандалът е само театър за непосветените — спомни си историята на абат Моранди.

Именно в този миг шумът на течаща вода ни откъсна от разговора: бяхме се върнали в точката на вливане в главния канал.

— Сега ще е добре да наблегнем на греблата — каза Ато, докато нашето плаващо корито се оставяше на милостта на доста постремителните води, на подземната река.

Премина само миг, преди и тримата да се спогледаме, лишени от ума и дума:

— Греблата — казах аз. — Мисля, че ги изпуснахме, когато се появиа тримата от Сдружението за мъртвите.

Видях Ато да впива поглед в Угонио с озлобление, сякаш изискваше някакво обяснение.

— Овнец тоже всезбраванец — защити се Угонио, опитвайки да хвърли върху абата вината за загубата на греблата.

Лодчицата, безпомощна плячка на течението, започна да се движи все по-устремно. Напразен бе всеки опит да спрем нашето движение, запирайки прътите в дъното на реката.

За един кратък участък продължихме по реката; съвсем скоро обаче някакъв приток се вля отляво, образувайки вълна, която ни принуди здраво да се захванем за бедното дървено корито, за да не изхвъркнем навън. Бученето на водите сега бе станало по-силно и натрапчиво; стените на канала вече не предлагаха никакви опорни точки. Никой не дръзваше да отвори уста.

Угонио се опита да използва въжетото, което бе домъкнал със себе си, за да се закачи за някоя издатина, но камъните и тухлените блокове, от които бяха изградени стените, бяха съвсем гладки.

Неочаквано се сетих, че по време на пътешествието ни на отиване, корписантарят, макар и енигматично, беше обяснил мотива, поради който, щом стигнахме до раздвоението към езерото, не бе пожелал да продължи по главния канал.

— Каза, че реката се „втечносмърдява“? — попитах го.

Кимна с глава:

— Втечносмърдява се с отвратителничка втечносмръдка.

Ненадейно се озовахме наред нещо като воден кръстопът: отляво и отдясно два еднакви и срещуположни притока се вливаха с още по-могъщ грохот в нашата река.

Тук започна началото на края. Лодчицата, сякаш замаяна от тази надпревара на водни приливи, започна да се върти около себе си, първо бавно, а после вихрено. Сега вече бяхме се прегърнали не само с коритото, но и едни други. Въртенето скоро ни лиши от чувство за ориентация, така че за миг имах абсурдното усещане, че отново се изкачваме по реката, срещу течението и към спасението.

Същевременно някакъв заглушаващ грохот се приближаваше все повече и повече. Единственият ни ориентир бе нашият светилник, който Ато с безумно усилие продължаваше да държи неподвижно на половин бой височина, сякаш от него зависеха съдбините на света; около тази малка светлинна окръжност всичко се въртеше лудешки.

Почти ми се струваше, че летя, помислих си, опиянен от страх и световъртеж.

Желанието ми се изпълни. Водата под коритото се отдръпна и чух вълните под нас да се плискат, сякаш някаква магнетична сила ни бе вдигнала и се канеше милостиво да ни отнесе на някой спасителен бряг. За един невероятно кратък и налудничав миг в мисълта ми се върнаха думите на отец Робледа за Универсалния магнетизъм на Кирхер, който струи от Бог и държи заедно всичко в природата.

Но внезапно някаква гигантска, сляпа сила се разби в дъното на лодката, катурна ни на мига и всичко потъна в мрак. Озовах се във водата, обгърнат от ледени и злонамерени водовъртежи, обливан от мръсна и отвратителна пяна, крещейки от ужас и отчаяние.

Бяхме скочили от един праг, попадайки в друга река, още по-воняща и отвратителна. В сблъсъка с водата лодката се бе преобърнала и светилникът бе изчезнал. Само на моменти успявах да докосвам дъното с пръстите на краката си, може би защото тук-там по него имаше големи насипи. Ако не беше така, със сигурност щях да се удавя. Вонята бе непоносима и спираше дъха ми. От напрежение и страх едва успявах да поемам дъх.

— Живи ли сте? — извика Ато в тъмнината, докато бученето на водата по праговете изтезаваше ушите ни.

— Аз съм тук — отговорих с последни сили, пляскайки с ръце и крака, за да се задържа на повърхността.

Някакъв тъп предмет ми нанесе мощен удар в гърдите, като ме остави без дъх.

— Хванете се, хванете се за лодката, тук между нас е — каза Ато. Като по чудо успях да уловя ръба на коритото, докато течението отново ни завъртя, за да ни погълне.

— Угонио — изкрещя още веднъж Ато с всичката сила, която му оставаше. — Угонио, къде си?

Бяхме останали само двама. Убедени, че вече се приближаваме към смъртта, се оставихме на злочестата развалина да ни влече, носейки се между изпражнения и други неописуеми гнусотии.

— Втечносмърдява се... сега разбрах — каза Ато.

— Какво разбрахте?

— Това не е някой обикновен канал, ами Клоака Максима, най-големият канален отвод на Рим, построен от древните римляни.

Скоростта се увеличи още повече и от акустиката доловихме, че се намираме в широка галерия, но с доста нисък таван, може би едва позволяващ на обърнатия корпус на лодчицата да се носи по течението. Сега бученето на водите бе намаляло, поради отдалечаването ни от праговете.

Неочаквано обаче лодката се спря. Таванът вече бе прекалено нисък и бе накарал нашата лодката да заседне комично в обърнато положение. Едва успях да се удържа за ръба; вдигнах ръка и с ужас почувствах колко близка и потискаща бе повърхността на тавана. Въздухът бе невероятно гъст и вонящ.

— Какво ще правим? — задавих се в отчаяния опит да задържа устните си над водната линия.

— Не можем да се върнем назад. Да се оставим на течението.

— Но аз не мога да плувам.

— Аз също. Но водата ще те носи, трябва само да се държиш на повърхността. Застани по гръб и дръж главата изправена — каза, докато плюеше, за да си почисти устата — и от време на време гребеш с ръце, но без паника, иначе ще идеш на дъното.

— А после?

— Все отнякъде ще излезем.

— Ами ако преди това таванът се затвори изцяло?

Той не отговори.

Вече на края на жизнените сили, се оставихме на прииждащите води (ако можеше да се нарече така тази отвратителна кална каша) да ни носят, докато не се сбъдна моето предсказание. Течението, което ни влечеше, отново се ускори, като че се спускахме по наклон; пространството над нас дотолкова се бе стеснило, че редувах дългите задържания на дъха с кратки и внезапни вдишвания; злоредните изпарения, попадащи по този начин в дробовете, предизвикаха туптене в главата ми и страшно замайване. Някакъв далечен и мощен водовъртеж сякаш се канеше да ни погълне.

Внезапно ударих главата си в тавана на галерията. Скоростта нарастваше още повече. Беше краят.

Повръщаше ми се. Все пак се удържах, сякаш скоро щеше да дойде освобождението и с него — мирът. Сподавен, но много близък, чух за последен път гласа на Ато.

— Ах, значи все пак е вярно — измърмори той на себе си.

[1] подземен град (лат.) — (Бел.ред.) ↑

ДЕВЕТИ ДЕН

19 СЕПТЕМВРИ 1683

— Виж, виж тук. Този другият е съвсем млад.

Ръце на милосърдни ангели се грижеха за мен. Бях стигнал до края на дългото пътуване. Но мен вече ме нямаше: тялото ми сигурно се намираще някъде другаде, а аз се наслаждавах на благодатната топлина, която струи от небето върху всички благочестиви души. Очаквах да ми бъде посочен пътят.

Преминаха няколко безвременни мига, додето ръцете на един от ангелите ме докосна сладостно. Лек и неразличим шепот постепенно ме разбуди. Накрая успях да доловя една искрица от този прекрасен небесен разговор: „По-добре виж другия.“

След мимолетни, но може би всевечни, отрязъци от секундата, разбрах, че възнесените небесни пратеници временно ме бяха изоставили. Вероятно за момента вече нямах нужда от тяхното добросърдечно внимание. Тогава отворих сърцето си за божествената светлина, която благото небе изливаше върху и около мен и връз други бедни заблудени души.

Против всичките ми очаквания, все още имах очи, за да виждам, уши, за да чувам и плът, за да сецам удовлетворението от свещената и топла зора, която ме изпълваше изцяло. И ето защо откряхнах клепачи и пред мен се яви божествения знак на Нашия Бог, използван преди много векове от първите християни: една прекрасна сребриста риба, която ме наблюдаваше със състрадание^[1].

Най-накрая вдигнах поглед към сиянието, но мигновено покрих лицето си с ръка.

Беше ден и бях под слънчевите лъчи, проснат на някакъв бряг.

Не ми трябваше много, за да разбера, че съм жив, макар и в доста тежко състояние. Напразно подирих с поглед двата ангела (или каквото и да бяха), които се бяха погрижили за мен. Главата ужасно ми болеше, а очите ми не понасяха дневната светлина. Усетих, че едва

успявам да се държа на краката си. Коленете ми трепереха, а калта, върху която стъпвах, заплашваше да ме подхлъзне с лоши последствия.

С присвити очи, все пак реших да се огледам наоколо. Без съмнение се намирах на бреговете на Тибър. Зазоряваше се и няколко рибарски лодки вече се носеха кротко по водите на реката. На другия бряг се виждаха останките от древния Понте Рото. Вдясно — равнодушните очертания на остров Тиберина, увенчаван от двете течения на реката, която от хилядолетия сладостно го галеше. Вляво хълмът Санта Сабина се връзваше в мирното зазоряващо се небе. Сега знаех къде се намирам: малко по-вдясно се намираше отворът на Клоака Максима, който бе повърнал Ато и мен в реката. За щастие течението не ни бе повлякло в долината. Имах някакъв объркан спомен, че се бях измъкнал от водата и се бях тръшнал безсилен на земята. Чудо беше, че бяхме живи; ако всичко това се бе случило през зимата, помислих си, със сигурност щях да предам Богу дух.

Но ето, че за да ми дава утеха, грееше септемврийското слънце, току-що показало се на прозрачното небе; едва щом мисълта ми се проясни, си дадох сметка, че целият съм мърляв и скован, и един неудържим трепет започваше да ме разтърсва от главата до петите.

— Остави ме, нещастнико, махай се! Помощ!

Гласът идваше откъм гърба ми. Обърнах се и видях пътя, препречен от един висок жив плет. Прескочих го и заварих абат Мелани, паднал на земята, и той целият покрит с кал, вече неспособен да вика: беше се свил на две. Двама мъже, всъщност две хилави фигури, се бяха навели над него, но щом се доближих, отскочиха назад и хукнаха да бягат, изчезвайки зад лекото възвишение над брега. Изглежда от лодките, плаващи наблизко, никой рибар не бе видял сцената.

Разтърсван от ужасяващи конвулсии, Ато повръщаше водата, погълната по време на ужасното ни корабкрушение. Хванах главата му с надеждата, че изхвърлената течност няма да го задави. След малко отново бе в състояние да говори и диша нормално.

— Двете копелета...

— Не се напрягайте, синьор Ато.

— ...крадци. Ще ги хвана.

Нямах, нито някога щях да имам куража да призная на Ато, че в тези двама крадци бях видял благословените ангели на моето

разбуждане. Вместо да се погрижат за нас, те ни бяха претърсили най-обстойно, за да ни ограбят. Сребрилата риба, която бях видял до мен, не беше свещено Богоявление, а просто изхвърлена от някой продавач на риба.

— И без това нищо не намериха — поде Ато между едно и друго плюене. — Малкото, което носех със себе си, загубих в Клоака Максима.

— Как се чувствате?

— Как искаш да се чувствам в това положение, на моята възраст? — каза, докато си разкопчаваше жилетката и ризата, и двете окаляни. — Ако ставаше дума само за мен, щях да си стоя тук, на слънце, докато не се стопля. Но не можем.

Трепнах. След малко Кристофано щеше да започне утринната обиколка на стаите.

Под любопитните погледи на една групичка рибари, които бързаха да слязат от лодките наблизко, ние се отдалечихме.

Преминахме една уличка, успоредна на речното корито, като оставихме от дясната си страна Монте Савело. Мръсни и окаяни, каквито бяхме, ние предизвиквахме учудените погледи на малцината минавачи. Аз дори си бях загубил обувките и вървях, накуцвайки и кашляйки непрестанно; Ато изглеждаше трийсет години по-стар и дрехите му стояха така, като че ли ги беше откраднал от някоя гробница. Ругаеше полугласно заради ревматизма и болката в мускулите, които му бяха причинени от ужасяващите нощни изпитания и влагата. Канехме се да тръгнем към портика на Октавия, когато той рязко смени посоката.

— Тук имам доста познати, да минем от другаде.

Тогава минахме през площад „Монтанара“, после през площад „Кампители“. По улиците се появяваха все повече хора.

В лабиринта на тесните, криви, влажни и тъмни, почти лишени от настилка, улички отново вкусвах със съжаление планините от кал и прах, миризмите, всевечната глъчка. Дебели свини и прасенца се ровеха в нечистотията, струпана около димящи казани със спагети и широки тигани с риба, препържена още в този ранен час, напук на постановленията и едиктите за общественото здравеопазване.

Чух Ато да мърмори нещо с отвращение и неприязън, но внезапният трясък от колелетата на една каруца заглуши думите му.

Когато тишината се възстанови, Ато заговори:

— Възможно ли е, подобно на прасетата, да търсим мира в торищата, спокойствието в мръсотиите, почивката в бордеите на опропастените улици? За какво ни е да живеем в град като Рим, ако трябва да се движим като зверове, а не като хора? Умолявам те, Свети Отче, извади ни от лайната!

Погледнах го въпросително.

— Казал го е Лоренцо Пицати от Понтремоли — отвърна той. — Обикновен безделник от двора на папа Роспильози, но колко имаше право: именно той написа тази доста откровена молитва към папа Климент IX преди двайсетина години.

— Значи Рим винаги е бил такъв — извиках изненадан, понеже си бях представял Града на градовете от миналото в съвсем различна и приказна рамка.

— Както вече ти казах, по онова време бях в Рим: уверявам те, че още оттогава поправяха улиците (зле), почти всеки ден. И, като добавиш тръбите и каналите, по улиците човек се давеше в строежи. За да се спасиш от дъждовната вода и отпадъците, още тогава трябваше да ходиш с ботуши дори и през август. Имаше право Пицати: Рим се е превърнал в един Вавилон, където се живее в постоянна шумотевица. Това вече не е град, ами конюшня — обяви абатът, натъртвайки върху последната дума.

— А папа Роспильози нищо ли не правеше, за да подобри нещата?

— Напротив, момчето ми. Но ти сам знаеш какви дървени глави са римляните. Опитаха, например, да изградят обществена система за събиране на отпадъците; издадено бе нареждане на гражданите да почистват улицата пред прага си, особено през лятото. Всичко беше напразно.

Ненадейно абатът ме сграбчи грубо и двамата скочихме на тесния тротоар: така успях на косям да избегна устремния ход на огромна, разкошна карета. Настроението на абата съвсем се помрачи.

— Карло Боромео^[2] казваше, че в Рим, за да имаш успех, ти трябва две неща: да обичаш Господ и да притежаваш каляска — каза

кратко и остро абат Мелани. — Знаеш ли, че в този град има повече от хиляда?

— Тогава може би на тях се дължи далечният тътен, който чувам, дори когато по улицата не минава никой — казах объркан. — Но къде отиват всички тези карети?

— О, никъде. Това са просто благородници, посланици, лекари, прочути правници и римски кардинали, които се придвижват единствено и само в каляски, дори и за най-кратките разстояния. И това не е всичко: разхождат се в каляска и даже често с няколко каляски накуп.

— Толкова многочленни ли са семействата им?

— О, не — изсмя се Ато. — Човек се движи с ескорт от още четири или пет каляски, за да си придаде по-голяма важност. Но кардиналите и посланиците на официални посещения могат да поведат и до триста. С неизбежните задръствания и ежедневните облаци от прах.

— Сега си обяснявам сбиването за място за временно спиране — подех на свой ред — на което присъствах преди време, на площад „Ин Постерула“: сбиха се кочияшите на две благороднически каляски и никак не се шегуваха.

В този миг Ато смени още веднъж посоката.

— И тук могат да ме разпознаят. Има един млад каноник... Да свием към площад „Сан Панталео“.

Изтощен от цялата работа, се възпротивих на тези заплетени обиколки.

— Мълчи и не привличай вниманието — каза Ато, като неочаквано оправи разчорлената си коса.

— Добре, че в тази животинска гмеж никой не се интересува от нас — процеди той и с глас, който почти не се чуваше, добави: — Мразя да съм в това състояние.

Разумно беше — и Ато знаеше това — да преминем през голямото стълпотворение на пазара на площад „Навона“, вместо да бъдем забелязани, сами и скитащи се, минавайки през площад „Мадама“ или по улица „Парионе“.

— Трябва да стигнем до къщата на Тиракорда възможно най-бързо — каза Ато, — но без да се излагаме на погледа на часовите,

които стоят на пост пред странноприемницата.

— И после?

— Ще се опитаме да влезем в конюшната и да се вмъкнем в подземията.

— Но това ще е изключително трудно, всеки може да ни разпознае.

— Знам. Имаш ли по-добра идея?

Ето защо побързахме да се влеем в навалищата на пазара на площад „Навона“. Огромно бе разочарованието ни обаче, когато заварихме площада пред нас почти празен, оживяван само от разпръснати групички, в средата на които, от височината на малък подиум или стол, брадати и запотени оратори ръкомахаха, докато изнасяха речи и държаха проповеди. Никакъв пазар, никакви продавачи, никакви сергии с плодове и зеленчуци, никаква тълпа.

— Проклятие, днес е неделя! — казахме Ато и аз почти едновременно.

В неделя нямаше пазар — ето защо тук се разхождаха толкова малко хора. Карантината и многобройните премеждия ни бяха лишили от представа за дните.

Както през всеки празничен ден, господари на площада бяха свещеници, проповедници и благочестиви люде, които привличаха — кой с поучителни слова, кой с тънкостта на логиката, кой с гръмогласната мощ на красноречието, малки групички от любопитни, студенти, учени, нехранимайковци, просяци и дори джебчи, готови да се възползват от разсеяността на останалите слушатели. Веселият ежедневен пазарен хаос бе отстъпил място на една тежка и потискаща обстановка; облаците, сякаш в хармония с общата атмосфера, мигновено скриха слънцето.

Прекосихме площада, безмълвни от разочарование, чувствайки се още по-голи и беззащитни, отколкото вече бяхме. Бързо се отдалечихме от средата на площада и се доближихме до дясната страна, по протежението на която минахме на пръсти с надеждата да не ни забележат. Подскочих от уплаха, когато едно дете, излязло от една близка къщурка, ни посочи на възрастния, който го придружаваше. Човекът ни погледна за миг, след което за щастие, изгуби интерес към нашия мизерен и жалък вид.

— Ще ни забележат, по дяволите. Да се опитаме да се слеем с хората — каза Ато, като ми посочи една малка група недалеч от нас.

Така се смесихме с една не голяма, но гъста групичка, скупчена около невидим център. Намирахме се само на две крачки от фонтана на четирите реки, издигнат от кавалера Бернини в центъра на площада; четирите титанични статуи на водните божества, в своето мраморно величие, сякаш подканваха човечеството към смирение и допринасяха към общата благоговейна обстановка. От фонтана ме наблюдаваше един каменен лъв — свиреп, но безсилен. Над монумента се издигаше един островърх обелиск, изцяло гравирани с йероглифи и завършващ с малка позлатена пирамида, сякаш се стремеше към Всевишния. Не беше ли именно този обелискът, чиято тайна била разгадана от Кирхер, както някой бе споменал пред мен наскоро? Но вниманието ми бе отклонено от тълпата, която се заблъска още повече, за да чува по-добре словата, които се носеха откъм средата на групата.

В гората от глави, гърбове и рамене успях да зърна само за кратки мигове проповедника. По шапката личеше, че е йезуит; беше кръгло, червендалесто човече, с прихлупена тривърха шапка, прекалено голяма за главата му. Той обсипваше с порой от думи малката, но гъста групичка от слушатели.

— ... Кой е посветеният Богу живот? — чух го да ораторства. — Аз ви казвам: да говориш малко, много да плачеш, да бъдеш подиграван от всекиго; да понасяш бедността в живота, болестта в тялото, поругаването на честта, тежестта на лихвите. А може ли и един такъв живот да не е нещастен? И аз ви казвам: може!

През тълпата премина ропот на недоумение и несъгласие.

— Знам! — продължи с жар проповедникът. — Хората на духа са навикнали на тези злини и дори искат да ги изпитват по собствена воля върху себе си. И ако не ги срещат по пътя си, отиват да ги търсят!

Нов неспокоен ропот разтърси тълпата.

— Както Симон Киринеец, който се престори на луд, за да бъде взет на присмех от народа. Както Бернар дьо Клерво^[3], който имаше крехко здраве, но винаги търсеше подслон в най-студените и сурови уединени места! Можеха да минат и без това! И за това ли ги имате за нещастници? Не, не, сега ще чуете какво е казал великият прелат Салвиано...

Абат Мелани привлече вниманието ми с едно дръпване:

— Положението ми изглежда благоприятно, да тръгваме.

Отправихме се към най-близкия до „Оръженосеца“ изход на площад „Навона“ с надеждата, че тези последни крачки не ни крият някаква неприятна изненада.

— Великият прелат Салвиано да казва каквото си иска, аз нямам търпение да се преоблека! — изпъшка Ато, вече изнемощял.

Не можех да събера кураж да се обърна, но имах неприятното усещане, че някой ни следи.

Вече щяхме да излезем невредими от опасния преход, когато се случи непредвидимото. Ато вървеше точно пред мен, почти прилепен до стената на един дворец, когато зърнах как от една вратичка се подадоха светкавично две здрави ръце, уловиха го и го завлякоха насила вътре в тъмнината. Поради ужасната гледка и поради умората, която ме изпълваше, почувствах, че ще изгубя съзнание. Останах вкаменен, без да мога да реша дали да избягам или да викам за помощ — рискувах и в двата случая да бъда разпознат и арестуван.

Откъм гърба ми се разнесе, за да ме измъкне от неприятното положение, един познат глас, за който никога не бих повярвал, че можеше да има такъв небесен звук: „Поразбързай и ти в прискривалището.“

Колкото и голяма да бе неприязънта, която абат Мелани хранеше към корписантарите, вярвам, че в този случай той положи доста сериозни усилия да прикрие благодарността си за тяхната намеса. Всъщност Угонио не само чудодейно беше оцелял в Клоака Максима, но и след като се бе срещнал отново с Чаконио, ни беше издирил и, макар и с малко грубовати методи, отвел на сигурно място. Чаконио после беше издърпал Ато във вратичката на площад „Навона“, където Угонио ме бе приканил да вляза на свой ред.

Когато влязохме във вратичката, без да имаме време да задаваме въпроси, корписантарите ни накараха да се вмъкнем през една друга вратичка и да слезем по едно малко и стръмно стълбище, което от своя страна извеждаше в тясно и още по-мрачно коридорче без прозорци. Чаконио извади един светилник, който някак абсурдно ми се стори, че е държал, вече запален, под мърлявия си плащ. Нашият спасител изглеждаше мокър колкото нас, но подскачаше бързо и пъргаво, както обикновено.

— Къде ни водите? — попита Ато, веднъж и той изненадан, лишен от възможността да бъде господар на положението.

— Навонското площадище опасностира — каза Угонио — и за да съм повеч' отец, отколко отцеубиец, по здравословесловно е подпантеонието.

Спомних си, че по време на едно от проучванията на проход С, корписантарите ни бяха показали един изход, който извеждал в двора на някакъв дворец зад Пантеона, на площад „Ротонда“. Водиха ни четвърт час през зимници и килери, с непрекъснато редуване на вратички, стълбички, изоставени подземия, спираловидни каменни стълбища и галерии. От време на време Угонио вадеше своята връзка с ключове, отваряше някоя врата, пускаше ни да преминем и после я заключваше зад себе си с четири-пет завъртания. Ато и аз вече напълно изнемощели, вървахме побутвани от двамата корписантари, подобно на смъртни обвивки, вече готови да напуснат Земята.

Най-накрая се озовахме пред нещо като огромна дървена порта, която се отвори, скърцайки, към един двор. Дневната светлина отново нарани зениците ни. От двора излязохме в една странична уличка, и оттам в друга запусната градина, в която се влизаше през вратата на ограда, лишена от ключалка.

— Поразбързайте се в проходченцето — подкани ни Угонио, като посочи нещо подобно на дървен капак в земята. Вдигнахме гредите, които разкриха един задушаващ, мрачен кладенец. На върха на отвесната кухня бе положена хоризонтална желязна решетка, от която висеше старо въже; здраво се уловихме за него и се плъзнахме надолу. Вече знаехме къде щеше да ни отведе — в мрежата от подземия, свързани с „Оръженосеца“.

Докато капакът на отвора се затваряше над главите ни, видях зачудените лица на Угонио и Чаконио да изчезват в светлината на деня. Искаше ми се да попитам Угонио как бе успял да оцелее след корабокрушението в Клоака Максима и как, по дяволите, бе излязъл от там, но нямаше време. Докато се спусках надолу, стиснал въжетото, в един бегъл миг ми се стори, че погледът на Угонио и моят се срещнаха. Бях убеден, че той знаеше какво си мислех: бях щастлив, че бе успял.

В мига, щом влязох в стаята си, се преоблякох светкавично и скрих мръсните и окаляни дрехи. Веднага тръгнах към стаята на

Кристофано, готов да оправдая отсъствието си с едно непредвидено слизание в зимника. Прекалено изтощен, за да се притеснявам, се бях примирил, че ще трябва да посрещна въпроси и възражения, за които нямаше да мога да дам никакви разумни обяснения.

Но Кристофано спеше. Може би все още изтощен поради кризата от предния ден, бе задрямал, без дори да затвори вратата. Беше се свил неудобно на леглото, полугол.

Внимавах много да не го разбудя. Слънцето беше ниско на хоризонта; все още имах време за нещо преди срещата, която си бяхме уредили с Девизе пред стаята на Бедфорд — да поспя.

Противно на очакванията ми, сънят не бе възстановителен. Почивката бе нарушена от мъчителни и конвулсивни съновидения, в които отново изживявах неблагоприятното подземно премеждие: първо срещата със Сдружението за мъртвите и ужасяващите моменти, прекарани под обърнатата лодка; после тревожните разкрития на острова на митрея и, накрая, дългият кошмар на Клоака Максима, в който бях повярвал, че ще срещна смъртта. Ето защо, когато юмруците на Кристофано отекнаха на вратата ми, се събудих сякаш по-уморен отпреди.

Лекарят също изобщо не изглеждаше в добро състояние. Тежки синкави торбички под очите подчертаваха умората на лицето му; погледът бе влажен и унесен, а обичайната му изправена и уверена стойка, се бе изгубила. Не ме поздрави, за щастие не ме и попита каквото и да било относно изминалата нощ.

Дори трябваше да му припомня, че след малко щеше да се наложи да се погрижим, както обикновено, за храненето на наемателите. Но преди това трябваше да се мисли за спешния случай. Дошло бе времето да се приложат на практика теориите на Робледа: чумата на Бедфорд щеше да бъде лекувана този път с музиката от китарата на Девизе. Минах да осведомя йезуита, че възнамерявахме да следваме неговите указания. Извикахме Девизе и после отидохме в съседната стая, до одъра на бедния англичанин.

Младият музикант бе домъкнал със себе си едно столче, за да може да се разположи да свири в коридора, без да му се налага да влиза в стаята на чумавия и да излага на опасност собственото си

здраве. Вратата щеше да остане отворена, за да пропуска благотворните (така поне се надявахме) звуци на китарата. А Кристофано се нагласи точно до леглото на Бедфорд, за да наблюдава реакциите, при положение, че имаше такива.

Аз заставах дискретно в коридора, на няколко крачки от музиканта. Девизе седна на столчето, потърси най-удобното разположение и настрои набързо инструмента си. Първом си подгръ ръцете с една *алеманда*^[4].

После изсвири и една *куранта*^[5], за да се върне на една строга *сарабанда*^[6].

Спря се, за да настрои отново китарата си и попита Кристофано има ли промяна в състоянието на болния.

— Нищо.

Концертът продължи с един *гавот*^[7] и после с *жига*^[8].

— Нищо. Нищичко, ама съвсем нищичко. Даже изглежда, че не чува.

Тогава Девизе засвири най-сетне това, което се надявах да чуя и което, едничко сред всички танци, които го бях чувал да изпълнява, ми се струваше в състояние да плени вниманието и сърцето на всички наематели на странноприемницата: величественото рондо, което неговият учител Франческо Корбета бе написал за Мария Тереза, кралица на Франция.

Както подозирах, не бях единственият, очаквал тези фатално привлекателни ноти. Девизе изпълни рондото веднъж, после пак, и после трети път, сякаш искаше да покаже, че също и за него тези ноти — по неизвестни причини — бяха изключително сладки и приятни. Всичко стояхме мълчаливи, заплениени както винаги. Бяхме слушали тази музика толкова пъти, и при все това никога не ни беше омръзвало.

Но докато слушахме рондото за четвърти път, насладата от звуците отстъпи в мен място на една напълно неочаквана мисъл. Бях се унесъл в цикличното повторение на основния мотив, когато си помислих: какво бе казал Девизе преди няколко дни? Редуващите се строфи на рондото „съдържат все нови хармонични блокове, като всички до един завършват по неочакван начин, сякаш бяха чужди на общоприетата музикална доктрина. И след като стигне своята кулминация, рондото се спускаше ненадейно към своя край.“

А какво бе прочел абат Мелани в писмото на Кирхер? Че чумата също е циклична, и „в своите последни прояви показва нещо неочаквано, нещо загадъчно, чуждо на медицинската доктрина: болестта, като достигне до своя връх, *senescit ex abrupto*, сиреч започва неочаквано своя край“.

Думите, използвани от Девизе, за да опише рондото, бяха почти еднакви с тези, с които Кирхер бе говорил за чумата...

Изчаках музиката да отзвучи и най-накрая зададох въпроса, който трябваше да задам още преди много, много време:

— Синьор Девизе, това рондо има ли си име?

— Да, *Les Baricades misterieuses* — обяви той тържествено.

Замълчах.

— На италиански се казва... мистериозни барикади — добави той, като че за да запълни тишината.

Продължавах да мълча, вкаменен.

Мистериозни барикади, *les baricades misterieuses*: не бяха ли това същите неразбираеми думи, произнесени предния следобед насън от Ато Мелани?

Не успях да си дам своевременен отговор: мислите ми препускаха като луди към други мистериозни барикади, *arcanae obices* от писмото на Кирхер...

Разсъжденията ми бяха пометени от нова мисъл. Захвърлен в море от подозрения и заблуди от ожесточеното бръмчене на тези две латински думи в съзнанието ми, почувствах замайване. Внезапно скочих на крака, и хукнах през глава към стаята си под смаяния поглед на Кристофано и на самия Девизе, който отново начеваше същия мотив на китарата.

Затръшнах вратата зад гърба си, смазан от тежестта на това разкритие и от всички последствия, които, подобно най-опустошителната сред лавините, то повличаше след себе си.

Ужасната загадка на *arcanae obices* на Кирхер, мистериозните препятствия, които скриваха *secretum vitae*, най-накрая бяха добили форма пред очите ми.

Необходима ми бе минута за размисъл, в пълна самота, в моята стая. И не защото имах нужда да подреда мислите си, а по-скоро защото трябваше да разбере с кого да ги споделя.

Ато и аз бяхме по следите на *arcanae obices*, сиреч „мистериозните барикади“, който имаха върховното свойство да побеждават чумата, споменати от Кирхер в налудничавото писмо до Главния интендант Фуке; после бях чул абата да споменава в съня си, на езика на избраната си родина, някакви *baricades misterieuses*. И сега, запитвайки Девизе как се наричаше рондото, което той свиреше, за да лекува чумавия Бедфорд, откривах, че се нарича именно *Les Baricades misterieuses*. Някой знаеше доста повече от това, което бе готов да признае.

* * *

— Но ти изобщо нищо не разбираш! — извика абат Мелани.

Току-що го бях събудил от дълбокия сън, за да изискам обяснение, и мигновено новините възпламениха мислите и поведението му. Помоли ме да му повтора случилото се дума по дума: как Девизе бе свирел рондото, за да излекува Бедфорд, и как призна с най-невинна откровеност, че тази пиеса бе озаглавена *Les Baricades misterieuses*.

— Прости ми, но ми трябват три минути, за да размисля — каза Мелани, като че ли беше зашеметен от новините.

— Вие обаче знаете, че искам обяснения и че...

— Добре, добре, но сега ме остави да мисля.

Ето защо бях принуден да го оставя и да почукам отново на вратата му малко по-късно. По погледа му, върнал своята зоркост и острота, бих предположил, че никога не бе заспивал.

— Точно сега, когато сме близо до истината, си решил да ми станеш враг — започна той сякаш съкрушен.

— Не враг — побързах да го поправа. — Но все пак трябва да разберете...

— Хайде, моля те — прекъсна ме той, — опитай да помислиш.

— Ако ми разрешите, синьор Ато, този път съм в състояние да разсъждавам прекрасно. И си казвам: как е възможно вие да знаете заглавието на това рондо и то да е именно преводът на *arcanae obices*!

Почувствах се горд, че притискам до стената, макар и за малко, този толкова умен човек. Хвърлих му поглед, изпълнен с подозрение и обвинение.

— Свърши ли?

— Да.

— Добре — каза той накрая, — сега позволи ми да кажа и аз нещо. В съня си ме чул да прошепвам „*baricades misterieuses*“, ако разбрах добре.

— Точно така.

— Добре. Както и ти знаеш, това е горе-долу преводът на *arcanae obices*.

— Именно. И много бих искал да ми обясните поне веднъж искрено откъде знаехте това...

— Мълчи, мълчи. Не разбираш ли? Не е тук проблемът.

— Но вие...

— Довери ми се за последен път. Това, което се каня да ти кажа, ще те накара да промениш мисленето си.

— Синьор Ато, аз не мога повече да преследвам тези загадки, а после...

— Повече нищо не трябва да преследваш. Стигнахме вече. Тайната на *arcanae obices* е сред нас, и може би е повече твоя, отколкото моя.

— Какво имате предвид?

— Че си я видял или по-скоро, слушал много по-често от мен.

— Тоест...

— *Secretum vitae*, която предпазва от чумата, се крие в тази музика.

Сега аз имах нужда от време, за да свикна с тази разтърсваща мисъл. Във великолепното рондо, което толкова ме бе очаровало, се криеше ключът към загадката около Кирхер и Фуке, краля-слънце и Мария Тереза.

Ато ми остави необходимото време, за да си сменя няколко пъти цвета, изцяло жертва на изненадата, и да изфъфля безпомощно:

— Но аз вярвах... не е възможно.

— И аз така си бях казал в първия момент, но ако си помислиш добре, ще разбереш. Следи ми мисълта: нима не ти казах, че Корбета,

учителят на Девизе, бе майстор в изкуството да шифрира съобщения в своята музика?

— Да, вярно е.

— Ето. А самият Девизе ти каза, че рондото *Les Baricades misterieuses* е било композирано от Корбета и подарено от него, преди да умре, на Мария Тереза Испанска.

— И това е вярно.

— Добре. Посвещението на рондото, което ти си видял с очите си, е „*a Mademoiselle*“: жената на Лозюн. Лозюн е бил в затвора с Фуке. А Фуке е бил получил тайната на чумата от Кирхер. Така Фуке, още докато е бил Главен интендант, трябва, в съгласие с Кирхер, да е натоварил Корбета с шифрирането на *secretum vitae* в музика, сиреч *arcanae obices* или мистериозни барикади, наричай ги както си искаш, които предпазват от чумата.

— Но Кирхер също е можел да шифрира съобщения в музика — така ми бяхте казали.

— Разбира се. Всъщност не изключвам, че Кирхер е връчил на Фуке *secretum vitae*, вече шифрирана в музикални интаволатури. Но най-вероятно те все още са се намирали в доста сурово състояние. Спомняш ли си какво ти разказа Девизе? Корбета е сътворил рондото, преработвайки една съществуваща вече мелодия. Убеден съм, че е имал предвид Кирхер. Не само това: самият Девизе, свирейки и повтаряйки рондото на своята китара, може на свой ред да е усъвършенствал изпълнението, та изобщо да не буди подозрението, че под една тъй величествена хармония може да се крие съобщение в код. Невероятно, нали? И аз самият едва го побирам в главата си.

— Така под формата на рондо Главният интендант трябва ревниво да е съхранявал *secretum vitae*.

— Да. Тези интаволатури, кой знае как, са избегнали нещастията, сполетели моя беден приятел Никола.

— Докато в Пинероло...

— ... не ги е поверил на Лозюн. Знаеш ли какво си мисля при това положение? Че именно Лозюн е написал посвещението „*a Mademoiselle*“: сигурно е дал тези листове с музика на жена си, за да успее да ги предаде на кралица Мария Тереза.

— Но Девизе ми каза, че са били подарък от Корбета за кралицата.

— Хубава измислица без никакво значение. Само начин да ти представи една проста историйка: истината е, че след Корбета и преди да стане притежание на Мария Тереза, това рондо е минало през ръцете на Фуке, Лозюн и Мадмоазел.

— Едно нещо не ми е ясно, синьор Ато: нали подозирахте, че Лозюн е бил затворен в Пинероло, близо до Фуке, за да му измъкне тайната?

— Може би Лозюн е служил на двама господари. Вместо да държи под око и да предаде Фуке, е предпочел да му говори открито, не на последно място защото Катеричката бе дарена с голяма проникателност. Така Лозюн му е помогнал да уговори с краля собственото си освобождение в замяна на *secretum morbi*. Но, и това му прави чест, добре се е погрижил да не разкрие на Негово Всехристиянско Величество, че Фуке притежава и *secretum vitae*, сиреч рондото. Даже той и Мадмоазел са се възползвали от случая, за да си отмъстят на краля и да съдействат скъпоценната противоотрова срещу заразата да се озове в ръцете на враговете на Негово Величество. Като се почне, колкото и да ми е неприятно да го кажа, с кралицата, неговата съпруга, Мария Тереза, Бог да прости душата ѝ.

Останах в плен на размишления, като мислено извървявах всичките пътища, които Ато ми бе предначертал.

— Всъщност има нещо странно в тази музика — отбелязах, следвайки отново нишките на паметта си — като че... тръгва и се връща, винаги еднаква и винаги различна. Не успявам да го обясня добре, но ме кара да мисля за онова, което Кирхер бе написал за чумата: болестта се отдалечава и се завръща, отдалечава и завръща, и накрая умира, точно когато стигне до своя връх. Като че ли... тази музика говори за това.

— Така ли? Още по-добре тогава. Че в това рондо има нещо загадъчно и неопределено всъщност мислех и аз, докато го слушах през изминалите дни, още преди затварянето.

В потока на размишлението напълно бях забравил повода, поради който бях отишъл при абат Мелани: да изискам обяснение относно думите, произнесени от него в съня. Но Ато още веднъж не ме остави да говоря.

— Слушай ме добре. Остават ни още два неразрешени проблема: преди всичко, на кого служи противоотравата *secretum vitae* срещу

secretum morbi и следователно срещу Негово Всехристиянско Величество. Второ: каква мрежа плете Дулчибени, който пътуваше с Девизе и Фуке, преди моят беден приятел — и тук гласът на Ато още веднъж се огъна под тежестта на вълнението, — да угасне в твоята странноприемница.

Канех се да му напомня, че трябваше също да открием на кого или какво се дължеше странната смърт на Фуке и къде бяха отишли моите перлички, когато, повдигайки бащински брадичката ми с ръка, той продължи:

— Сега те питам: ако аз знаех на чия врата да почукам, за да намеря *arcanae obices*, споменати от Кирхер, щях ли да загубя цялото това време, само за да се наслаждавам на твоята компания?

— Ами, може би не.

— Със сигурност не: щях направо да ида и да изтръгна от Девизе тайната на неговото рондо. Вероятно щях да успея без особено затруднение: може би Девизе изобщо не знае какво точно се крие в рондото *Les Baricades misterieuses*. И тогава — много поздрави на Корбета, Лозюн, Мадмоазел и на цялата тази дяволски заплетена история.

Точно в този миг очите ни се срещнаха.

— Не, момче. Трябва да го кажа: наистина си ми безценен помощник, но никога не съм възнамерявал да те заблуждавам, за да спечеля услугите ти. Сега обаче абат Мелани трябва да те помоли за една последна жертва. Ще ми се довериш ли още веднъж?

Отговорът ми бе спестен от ехото на един вик: веднага разпознах гласа на Кристофано.

Оставих абат Мелани и незабавно изтичах към стаята на Бедфорд.

— Триумф! Чудо! Победа! — повтаряше на всички посоки лекарят, задъхан, с лице зачервено от вълнение, с ръка на сърцето, опрян на стената, за да не падне.

Младият англичанин Едуардус Бедфорд, стоеше седнал на ръба на своето легло и кашляше шумно.

— Мога ли да получа чаша вода? — попита той с пресипнал глас сякаш сега се бе събудил от дълъг сън.

Подир четвърт час цялата странноприемница се трупаше около смаяния Девизе, пред прага на Бедфорд. Тържествуващи и останали без дъх поради щастливата изненада, наемателите на „Оръженосеца“ се бяха стекли, подобно на буен поток, по коридора на първия етаж и сега се засипваха взаимно със смаяни възгласи и въпроси, на които изобщо не очакваха да получат отговор. Все още не дръзваха да се приближат до Кристофано и възвърналият се към живота англичанин — всъщност лекарят, върнал самообладанието си, извършваше най-старателен оглед на пациента. Съвсем скоро дойде и заключението:

— Добре е. Много е добре, по дяволите. Бих казал, че никога не е бил по-добре — каза накратко Кристофано и се отдаде на освободителен смях, който зарази всички.

Бедфорд, обратно на синьор Пелегрино, моя господар, веднага се беше съвзел напълно. Попита какво се е случило и защо сега се намира целия превързан по този странен начин и всичките му крайници го болят толкова — рязането на бубоните и раните от кръвопускането бяха изтощили младото му тяло.

Не си спомняше нищо. На всеки въпрос, който му се задаваше, най-вече от Бреноци, отвърщаше унесено, като потъркваше очи и поклащаше уморено глава.

Като разгледах групата, забелязах, че не всички бяха в едно и също настроение. На радостта на Робледа, Бреноци, Стилоне Приазо и на моята Клоридия (която ми дари една прекрасна усмивка) се противопоставяха развълнуваното мълчание на Девизе и възсърнатата бледност на Дулчибени. Видях Ато Мелани замислено да пита нещо Кристофано. После абатът се отдалечи и се качи нагоре по стълбите.

Чак тогава, сред всеобщото увеселение, Бедфорд най-накрая разбра, че е имал чума и че в продължение на дни е бил смятан за неизлечимо болен. Той пребледня и възкликна:

— Но тогава видението...

— Какво видение? — попитаха всички в хор.

— Ами... стори ми се, че съм се озовал в ада.

Така разказа, че от своята болест си спомнял само как внезапно бил изпитал усещане за необикновено дълго падане надолу, към някакъв огън. След незнайно колко време пред него се явил не кой да е, а Луцифер. Демонът, със зелена кожа, мустаци и малка брадичка (точно като тези на Кристофано, каза той и го посочи) и му наврял в

гърлото едно от своите червени пипала, от което излизали огнени езици и се опитал да му изтръгне душата. Понеже не успял, Луцифер размахал тризъбеца си и го промушил многократно, оставяйки го почти обезкръвен. После нечестивият звяр грабнал бедното му, вече безжизнено, тяло и го запратил в кипящия катран; и на това място Бедфорд се кълнеше, че всичко му се бе сторило зловещо истинско и че никога не би повярвал, че може да се изпитва такава болка. И в оня катран младият мъж останал доста време, гърчейки се от мъки, и бе поискал прошка Богу за всички грехове и за колебливата си вяра, и най-разпалено бе помолил Всевишния да го изтръгне от този зловец ад. После настанал мрак.

Бяхме изслушали всичко в благоговейна тишина, но сега гласовете на наемателите се съревноваваха кой по-силно да вика „чудо“. Отец Робледа, който по време на разказа неколнократно се бе прекръстил, предпазливо излезе напред от групата, отиде към Бедфорд и развълнувано благослови въздуха с кръстен знак. При което неколцина паднаха на колене и на свой ред се прекръстиха.

Единствено лицето на лекаря бе помръкнало. Знаеше добре, както знаех и аз, откъде водеше началото си видението на Бедфорд: то беше чисто и просто трескав спомен за жестоките лечителски методи, на които Кристофано го бе подложил, докато лежеше в плен на чумата. Дяволското пипало, което щяло да му изтръгне душата, не можеше да е друго, освен топчетата двуароматен цяр, с които Кристофано го бе накарал да повърне; докато в зловещия тризъбец на Луцифер бяхме разпознали без затруднения инструментите, с които лекарят бе извършил кръвопускането; и накрая врящият катран — така бедният Бедфорд бе видял димящия казан, над който го бяхме разположили за парната баня.

Бедфорд бе гладен, но същевременно се оплакваше от силно парене в стомаха. Тогава Кристофано ми нареди да му затопля малко от хубавия бульон от гургулици, който бе останал. Щеше добре да го засити и да успокои вътрешностите му. Обаче в това време англичанинът задряма.

Затова решихме да го оставим да си почива и всички заедно слязохме в трапезариите на приземния етаж. Странно, но никой не се притесняваше, че е излязъл без разрешението на лекаря от собствената

си стая, а и на Кристофано не му мина през ума да ги смъмри всичките до един и да ги накара да се заключат по стаите. Чумата изглежда си бе отишла: така затварянето бе свършило по мълчаливо съгласие и даже никой изобщо не го спомена.

Наемателите на „Оръженосеца“ като че ли също изпитваха силен глад. Поради това слязох в зимника, решен да сготвя нещо много вкусно и питателно, за да се отпразнува събитието. Докато с приведена глава, спуснал се почти до дъното на сандъците със сняг, вадех главички и крачета от козлета, дреболии и овнешко, което щях да сготвя в гърне, както и млади пуйки, безброй въпроси се въртяха в ума ми. Бедфорд бе оздравял: как бе възможно това? Девизе бе свирил за него по съвет на отец Робледа: в такъв случай теорията на йезуита за магнетизма на музиката може би беше вярна. Вярно бе също, че англичанинът изглежда се бе разбудил чак след *Les Baricades misterieuses...* Но не трябваше ли това рондо да е само прост шифър на *secretum vitae*? Така поне бе предположил абат Мелани. А пък сега тази мелодия се разкриваше като същинската изцелителна сила... Не, наистина не успявах да въведа какъвто и да било ред в цялата тази работа. Трябваше възможно най-скоро да говоря с абат Мелани.

Качвайки се отново, чух гласа на Кристофано. В залата видях, че Ато се бе присъединил към групата.

— Какво да кажа? — питаше се лекарят, обърнат към малкото събрание. — Дали е бил магнетизмът на музиката, както твърди отец Робледа, или пък моите грижи, не зная. Но истината е, че не е известно защо чумата изчезва така ненадейно. По-учудващо е, че Бедфорд не бе дал никакви знаци за подобрене. Той сякаш агонизираше и скоро щях да бъда принуден да ви съобщя, че всяка надежда е загубена.

Робледа патетично кимна с глава, обърнат към останалите, за да покаже, че той бе присъствал на тези отчаяни мигове.

— Мога само да ви кажа — продължи Кристофано — че това не е първият случай. Някои обясняват подобни чудодейни изцеления с убеждението, че чумата не се задържа в мебелите, нито в дома или в други материални неща и може да изчезне загадъчно само за един ден. Спомням си, че когато се намирах тук, в Рим, по време на епидемията от 1656-та, понеже не се намираше никакъв лек, бе взето решение да се постанови всеобщ пост и множество процесии, в които хората се молеха за опрощението на своите грехове — боси, с лица, облени в

сълзи, облечени във власеници, жални и отчаяни. Тогава, казват, Бог изпратил архангел Михаил, който бе видян от целия римски народ на осмия ден от май над Замъка^[9] с окървавен меч в ръка: от туй пладне чумата престана мигновено и повече в нищичко не остана зараза, дори в облеклата и в леглата, които обикновено са твърде опасен носител на болестта. И това не е всичко. Историците на древността също разказват за подобни странности. В лето 567-мо, известяват те, върлувала чума, яростна и безумно жестока, по целия свят. Измряла една четвърт от цялото човечество. Но внезапно чумата спряла и не останала зараза никъде. Освен това, през 1346-та година се развихрила черната чума за три дълги години. Върлувала навсякъде, но най-вече в Милано, където умрели шейсет хиляди и във Венеция, дето бедствието също било огромно.

— По време на чумата през 1468 — намеси се Бреноци в негова подкрепа — във Венеция измрели повече от трийсет и шест хиляди, в Бреша повече от двайсет хиляди, а множество градове дори останали необитаеми. Но и тези две епидемии също свършили неочаквано и не оставили никаква опасност след себе си. Така впрочем престанало разпространението и на следващите епидемии: през 1485 чумата се върнала по ужасяващ начин във Венеция и изтребила множество благородници, дори и дожа Джовани Мочениго; през 1527 се върнала в целия свят и накрая, през 1556 отново се проявява във Венеция и всички нейни владения, макар че поради предпазните мерки, взети от сенаторите, нанесла по-малко поражения. Но всички тези зарази, от един определен момент нататък, спонтанно се оттегляли без всякаква следа. Как, как да се обясни това? — завърши той с патос и пламнало лице.

— Добре тогава, аз досега предпочитам да мълча, за да не предизвиквам съдбата — добави Стилоне Приазо с тежък глас, — но според астролозите, по причина на зловредното влияние на звездата Каникула в последните две седмици на август и през първите три от септември, всички ония, които биват заразени от чумата, умират за два или три дни или даже в рамките на едно денонощие. Всъщност в Лондон, по време на чумата от 1665, този период бил най-лошият и се говори, че в една-единствена нощ, между един и три сутринта, умрели повече от три хиляди души. А пък при нас през същия период не се случи нищо подобно.

Тръпки на страх и облекчение полазиха малкото събрание, докато Робледа се изправяше, за да отиде да види какво става в кухнята. Щом главичките, пуйките и гърнето с яхния започнаха да изпускат първите си сладостни ухания, приготвих бульон от аспержи и ягорида, та да разпусне стомаха.

— Спомням си, когато в Рим през 56-та — продължи да разказва Кристофано — чумата беше в разгара си. Тогава бях млад лекар и един колега, дошъл да ме посети, ми каза, че бесът на болестта съвсем скоро щял да се усмири. Но пък точно през тази седмица списъците показваха най-много измрели за цялата година и аз отбелязах това пред моя другар по занаят — попитах го на какво основава своите оптимистични предвиждания. Той ми даде възможно най-изненадващия отговор: „Ако се съди по броя на разболелите се хора в настоящия момент — каза той, — и ако болестта все още е така смъртоносна, както преди две седмици, щяхме да имаме тройно увеличение на умрелите. Тогава убиваше за два или три дни, докато сега дава осем или десет дни време. Освен това преди петнайсет дни се падаше горе-долу един оздравял на всеки пет случая, а пък сега от пет случая има поне три оздравявания. Можете да бъдете сигурен, че списъкът от идущата седмица ще намалее още, и то значително, а оздравяванията все повече ще се увеличат. Болестта е загубила зловредната си природа и, макар множеството на заразените да е огромно, колкото и да се разпростира самата зараза, броят на мъртвите ще бъде все по-малък.“

— И така ли стана? — попита Девизе, видимо объркан.

— Точно така. Две седмици по-късно списъкът бе намалял наполовина. Броят на умрелите, честно казано, си оставаше голям, но доста по-голям бе броят на хората, които оздравяваха.

Че неговият другар по занаят не беше сбъркал, обясни Кристофано, станало още по-очевидно през следващите седмици: един месец по-късно броят на умрелите спаднал явно, макар и болните да се броели с десетки хиляди.

— Болестта бе загубила зловредната си природа — повтори лекарят — и то не постепенно, ами точно посред вихъра на своя бяс, когато бяхме възможно най-отчаяни. Точно както се случи сега с младия англичанин.

— Единствено Божията ръка може да прекъсне хода на болестта с такава бързина — отбеляза развълнувано йезуитът.

Кристофано кимна тежко:

— Медицината бе безсилна пред заразата; смъртта косеше жертвите си на всеки ъгъл и ако нещата бяха продължили по същия начин, още две или три седмици, в Рим нямаше да остане жива душа. Загубило смъртоносната си мощ — продължи лекарят, — злото вече изтребвало само съвсем скромна част от заразените хора. Самите лекари се чудели и се маели. Виждали, че пациентите имали подобрене, потели се обилно и бубоните им били пред узряване, гнойните рани не били вече парещи, температурата спадала, не се оплаквали и от болезки в главата. Дори и лекарите с не толкова ревностна вяра били принудени да признаят, че внезапният спад на чумата бил от свръхестествен произход.

— Улиците се изпълниха с току-що оздравели хора, с превързани вратове и глави, или накуцващи, поради белезите, оставени от бубоните в слабините. Всичките ликуваха заради избегнатата опасност.

Тогава Робледа се изправи на крака, измъкна едно разпятие от черната си дреха, вдигна го пред събранието и тържествено извика:

— Каква чудодейна промяна, о Господи! До вчера бяхме погребани живи, а Ти ни възкреси!

Паднахме на колене, пламнали от признателност, и, водени от йезуита, запяхме една възхвала на Всевишния. След което бе сервиран обядът и всички седнаха да ядат с голямо настървение.

А пък аз не можех да откъсна мисълта си от думите на Кристофано: чумата притежаваше свой таен цикъл, въз основа на който, след като веднъж се бе разраснала, ненадейно намаляваше собствената си смъртоносна мощ, за да изчезне впоследствие напълно. Отиваше си загадъчно така, както бе дошла. *Morbus crescit sicut mortales, senescit ex abrupto...* болестта расте както смъртните и внезапно остарява. Не бяха ли това същите думи, които абат Мелани бе прочел в налудничавото писмо на Кирхер, открито в гащите на Дулчибени?

Веднага щом изядох набързо обяда си на тезгяха в кухнята, намерих Ато в трапезарията. Разбрахме се с поглед — щях да отида при него при първа възможност.

Отидох да занеса обяда на Пелегрино, който можеше да се смята за излекуван, ако не беше силната болка в главата. Дойде лекарят и ми съобщи, че самият той щял да се погрижи да занесе бульона на младия англичанин.

— Синьор Кристофано, не може ли да накараме Девизе да посвири малко и в стаята на моя господар, за да стане той жизнен като преди? — възползвах се от случая да го попитам.

— Не вярвам, че това ще свърши работа, момче. За съжаление нещата не се развиха така, както си мислех — Пелегрино няма да се дойде на себе си толкова скоро. Изучих тези дни процеса на подобрието му: сигурен съм, че не е ставало дума нито за петна, и в никакъв случай за чума, както дори и ти си разбрал.

— Но тогава какво му е? — прошепнах, натъжен от унесения, безразличен поглед на ханджията.

— Съсирена кръв в главата поради падането по стълбите. Бучка съсирена кръв, която много, много бавно ще се размие отново. Вярвам, че това ще стане, преди да излезем всички отгук, живи и здрави. Но не се безпокой: господарят ти си има жена, нали?

И с тези думи си отиде. Докато хранех Пелегрино, си помислих със свито сърце за неговата зловеща участ, когато строгата му съпруга го свареше в това безпомощно състояние.

* * *

— Спомняш ли си какво прочетохме? — започна Ато, веднага щом влязох в стаята му. — Според Кирхер чумната болест се ражда, расте, остарява и умира точно както хората. Когато се кани да умре, се въздига и достига до върха си, за да угасне след това.

— Точно същото каза преди малко Кристофано.

— Да. И знаеш ли какво означава то?

— Може би, че Бедфорд е оздравял от само себе си, а не благодарение на рондото? — предположих.

— Разочароваш ме, момче. Нима не разбираш? Чумата в тази странноприемница е била в зародиша си: тук трябваше да стане същинска гробница, преди болестта да започне да губи смъртоносния си заряд. А пък изобщо не стана така. Никой друг от нас не се разболя.

И знаеш ли какво мисля? Откакто Девизе, принуден да стои затворен в стаята си, започна да свири рондото все по-често, тези ноти, разнасяйки се из странноприемницата, са ни предпазили от чумата.

— Наистина ли смятате, че ако не сме имали други чумави, то се дължи именно на тази музика?

— Удивително е, знам. Но помисли само: докъдето стига паметта на човешкия род, никога не е било достатъчно застрашените от чума просто да се уединяват в някаква стаичка. А що се отнася до предпазващите лекове на Кристофано... по-добре да не говорим — изсмях се абатът. — После, фактите говорят ясно: лекарят всеки ден отиваше при бедния Бедфорд, а после навестяваше поред всички останали. Но не се разболя нито той, нито който и да е от нас. Как си го обясняваш?

Ами да, помислих си: ако аз бях недосегаем за чумната зараза, това изобщо не можеше да се каже за Кристофано.

— Не само това — продължи Ато. — Щом бе изложен на прякото въздействие на нотите на рондото, самият Бедфорд, точно когато се канеше да предаде Богу дух, се събуди и болестта буквално бе изчезнала.

— Сякаш... отец Кирхер е открил тайната, която ускорява у заболелите естествения цикъл на болестта, довеждайки я чисто и просто до изчезване. Тайна, която обаче е способна също така да предпазва здравите от заразата!

— Браво, сам стигна до извода. *Secretion vitae*, скрита в рондото, действа точно така.

Бедфорд, обобщи Ато като се настани на леглото, почти бе възкръснал, след като Девизе беше свирил за него. Идеята бе дошла на отец Робледа, убеден в резонансния магнетизъм на музиката. В началото обаче френският музикант бе свирил дълго без да се случи нищо.

— Забелязал си, че след оздравяването на Бедфорд, останах да си поприказвам с лекаря: той ми обясни, че чак след като Девизе бе започнал рондото и го бе повтарял до безкрай, англичанинът почнал да дава признаци на живот. Запитах се: какво в крайна сметка се крие в тези благословени *Baricades misterieuses*?

— И аз си бях помислил същото, синьор Ато: тази мелодия трябва да има загадъчни сили...

— Именно. Като че ли в нея Кирхер наистина е скрил някаква лечебна тайна, но тя е едно цяло с музиката, така че може да излъчва своето могъщо и благотворно въздействие единствено при слушането на рондото. Разбра ли добре сега?

Кимнах, но съвсем не убедено.

— Но не можем ли да узнаем повече? — реших се да попитам. — Можем да се опитаме да дешифрираме рондото: вие разбирате от музика, аз ще намеря начин да измъкна от Девизе интаволатурите му и след това можем да опитваме. Може би ще успеем дори да научим нещо от самия Девизе...

Абатът ме спря с един жест.

— Не мисли, че той знае повече от нас — отвърна с бащинска усмивка. — И после, какво ни интересува вече това? Силата на музиката — ето я истинската тайна. През тези дни и нощи постоянно разсъждавахме логично — искахме да узнаем всичко и на всяка цена. Твърде самоуверено искахме да затворим кръга. И най-вече аз:

*Какъвто е геометърът, който на всичко се спира,
за да измери кръга, но все не намира,
в мислите оня принцип, от който кръгът се нуждае,
при таз нова гледка и в мен така е,*

както казва поетът.

— Това думи на сеньор Луиджи, вашия учител ли са?

— Тези не, дело са на един мой съотечественик, божествен поет отпреди няколко века, който днес за жалост не е вече на мода. Онова, което искам да ти кажа, е, че много си блъскахме главите, но не използвахме сърцето.

— Тогава значи погрешно сме разбрали всичко, синьор Ато?

— Не. Това, което разкрихме, усетихме или извлякохме по някакъв начин, е съвсем точно. Но е непълно.

— Сиреч?

— Със сигурност в това рондо е шифрирана някаква, не знам каква, формула на Кирхер срещу чумата. Но това не е всичко, което Кирхер е искал да ни каже. *Secretum vitae*, тайната на живота, е нещо повече. Тя е онова, което не може да бъде изказано — не ще го

намериш нито в думите, нито в числата — а в музиката. Ето посланието на Кирхер.

Ато, все още отпуснат на леглото, бе облегнал глава на стената и гледаше замечтано някъде над главата ми.

Бях разочарован: обяснението на абата не задоволяваше любопитството ми.

— Но няма ли начин да се дешифрира мелодията на „*Baricades misterieuses*“ Така ще можем най-накрая да прочетем тайната рецепта, която спасява от чумата — настоях аз.

— Забрави го. Можем да прекараме векове над тези листове, без да успеем да извадим и една сричка от тях. Не ни остава друго, освен онова, което видяхме и чухме днес: това рондо, само слушането му, спасява от чумата. Нека то ни бъде достатъчно. По какъв начин успява — това не ни е дадено да разберем: „На полетялата фантазия тук силата не стигна“ — изрецитира абатът, цитирайки още веднъж поета, своя земляк, и завърши — Този побъркан Атанасиус Кирхер все пак беше велик човек на науката и вярата, и със своето рондо ни даде урок по смирение. Никога не забравяй това, момчето ми.

* * *

Отпуснат на малкото си легло очаквах съня, подмятан във вихрушката на разкритията и изненадите. Бях плячка на безкрайни размишления и душевни терзания. Чак на края на разговора с Ато бях разбрал двойствената и неразгадаема магия на това рондо: не случайно *Les Baricades misterieuses* носеше такова име. Нямах никакъв смисъл да се дешифрира. Абат Мелани също, подобно на Кирхер, ми беше дал урок по благородство: чувството за смирение у един човек, комуто със сигурност не липсваха гордост и мнителност. Замислен, надълго разсъждавах върху загадката на *Les Baricades*, докато напразно се опитвах да затананикам докосващата сърцето мелодия.

Освен това ме бе развълнувал бащинският тон, с който Ато ме бе назвал „момчето ми“. От тази мисъл се разнежих дотолкова, че чак на прага на съня се досетих: абатът, независимо от своите хубави слова и

от успокоението, които ми бе дал, все още не ми беше обяснил как така предния ден бе произнесъл насън думите „*baricades misterieuses*“

Не знам колко часа прекарах в сън в стаичката си. Когато се събудих, в странноприемницата „При оръженосеца“ цареше пълна тишина. Странноприемницата, след утихването на тържеството, изглежда също бе изпаднала в летаргия: наострих уши, но не чух нито Девизе да свири, нито Бреноци да се лута, тормозейки останалите наематели. А и Кристофано не беше дошъл да ме потърси.

Още беше рано да се приготвя вечерята, но така или иначе реших да сляза в кухнята: исках да отбележа по достойнство хубавата новина за оздравяването на Бедфорд и завръщането на надеждата за свобода така, както бях сторил на обед, та даже и повече. Щях да сготвя вкусни малки дроздове с подправки. По стълбите срещнах Кристофано, когото попитах за новости относно англичанина.

— Добре е, много добре — отговори лекарят със задоволство. — Само дето малко го боли, хм, заради рязането на циреите — добави после с нотка на смущение.

— Мислех да приготвя дроздове за вечеря: мислите ли, че ще бъдат добра храна и за Бедфорд?

Лекарят млясна с уста:

— Повече от добра. Месото на дроздовете е с отличен вкус, питателно и хранително, лесно смилаемо и отлично също така за възстановяващите се и за всички ония, които имат затруднения поради слабост. А и сега им е най-хубавото време. Защото зиме идват от планините на Сполето и Терни и са доста тлъсти, тъй като тогава се хранят с тревиста мирта и хвойна. От друга страна, когато са хранени със зрънца от мирта, помагат много против дизентерия. Но ако наистина имаш намерение да ги готвиш — каза той с видимо нетърпение, — добре е да побързаш — приготвянето им изисква време.

Когато слязох на приземния етаж, открих, че останалите наематели вече бяха долу и се забавляваха кой с игри на карти, кой в разговори, кой разхождайки се насам-натам. Сякаш нямаха желание да се върнат в стаите, където всички се бяхме страхували, че ще умрем от заразата.

Посрещна ме с празнична усмивка моята Клоридия:

— Отново сме живи! — извика тя щастлива. — Липсва само Помпео Дулчибени, струва ми се — и ме погледна въпросително.

Мигновено помръкнах — ето че отново се възвръщаше интересът на Клоридия към възрастния благородник.

— Всъщност липсва и абат Мелани — отвърнах сухо, като многозначително ѝ обърнах гръб и се отправих към зимника, за да извадя нужните ми неща.

Вечерята, която последва, бе най-успешната след кравешките вимета и си заслужи — нека ми се прости нескромността — бурни и всеобщи овации. Както вече бях видял да прави мой господар, приготвих дроздовете по начини, вдъхновени от най-чистата и свободна фантазия. Някои панирах и запържих с парченца шунка и сланина, после ги покрих с връхчета от броколи, сготвени в хубава мас и напоени с лимон; други — напълних с нарязани дробчета, зрънца от ягорида, билки, шунка, подправки и сланина. Трети пък изпекох, след като хубаво разпалих огнището, заедно с наденички, лимонови и портокалови резени. Някои сварих в солен бульон, покрити с копър и сърцевина от маруля, залети с яйца, като после ги сервирах обвити в мрежичка или в лозови листа и плодов сок.

Докато готвех тези, изпекох останалите на шиш: слепени или разделени с резени сланина и лаврови листа, залети с хубав зехтин и поръсени с настърган хляб. Накрая имаше и дроздове, приготвени по любимата рецепта на Пелегрино: шпиковани, с парченца сланина и шунка, с карамфил и кралски сос отгоре и после завити в мрежичка или в тиквен лист. Един по-големичък дрозд приготвих варен половината от нужното време и после разрязан на две и изпържен. Сервирах всичко с пържени зеленчуци, полети само с карамел и лимонов сок, без канела.

През последните мигове от готвенето бях ограден от възторжените лица на наемателите, които сами се погрижиха да се обслужат и да си разпределят различните гозби. Клоридия, за голяма изненада, ми поднесе моята порция: беше я наредила в голяма чиния, която не бе пропуснала да украси очарователно с магданоз и лимонови корички. Лицето ми пламна, но тя не ми остави време да кажа каквото и да било и с усмивка се присъедини към останалите на масата.

Междувременно бе слязъл и абат Мелани. Дулчибени още никакъв не се виждаше. Качих се да почукам да вратата на стаята му, за да го попитам дали има апетит. Дори и да имах намерението да измъкна нещо от него, нямаше как да намеря начин. Той каза иззад вратата, че изобщо не сещал нито глад, нито желание да приказва с някого. За да избегна подозренията му, не настоях. Докато се отдалечавах от неговата врата, чука един вече доста познат звук, нещо като бързо и ненадейно шумолене.

Дулчибени отново ровеше в своята табакера.

[1] Рибата е раннохристиянски символ, защото буквите на гръцката дума за „риба“ в същата последователност са и първите букви на фразата Исус Христос, Син Божи, Спасител. — (Бел. ред.) ↑

[2] Свети Карло Боромео (1538–1584 г.) — милански архиепископ, кардинал, държавен секретар по времето на папа Пий IV. Една от централните фигури на католическата контрареформация. Полагал приживе големи усилия в борбата срещу чумата, канонизиран, считан за светец-покровител на застрашените от чума. — (Бел.ред.) ↑

[3] Свети Бернар дьо Клерво (1090–1153 г.) — основател на абатството в Клерво — център на бенедектинските реформи. Съветник на папи и монарси, автор на многобройни теологични и мистични трактати, оставил обемна кореспонденция. — (Бел.ред.) ↑

[4] Алеманда — танц от началото на XVI в., произхожда от Германия, преминава през Елзас във Франция, популярен и в Испания и Швейцария. Един от любимите танци на Луи XIV. — (Бел.ред.) ↑

[5] Куранта — италиански танц от епохата на ренесанса и барока, изпълняван по време на театрални представления във Франция, където е въведен от Катерина Медичи, впоследствие, през XVII в., много популярен в Англия. — (Бел.ред.) ↑

[6] Сарабанда — произходът на танца е мавритански, навлиза в Европа през Испания. Въведен във френския двор от кардинал Ришельо в желанието му да се понрави на кралица Ана Австрийска. — (Бел.ред.) ↑

[7] Гавот — старинен френски танц. — (Бел.ред.) ↑

[8] Жига — бърз английски танц. — (Бел.ред.) ↑

[9] Легендата датира именно от времето на чумата в Рим през 567 г., оттам и произходът на името на замъка, което му е дадено през

XII в., когато влиза в границите на папската държава В чест на чудотворното спасение е издигната и статуята на ангел на върха на замъка. — (Бел.ред.) ↑

ДЕВЕТА НОЩ

19 СРЕЩУ 20 СЕПТЕМВРИ 1683

— Спешническо, опасническо и светулническо — увери ни Угонио с необичайно разтревожен глас.

— Светулническо? Какво значи това? — попита абат Мелани.

— Гфъррррлѐбх — обясни Чаконио, като се прекръсти.

— Когато дума за светено делодеяние или пък то макар и реч да иде за един представителствувател църкосветски, или светен или всеважен, задоволявайки задължението за да се науголеми на кръстения радостността, Чаконио трябва да го наизрича поименно с почитаемостта подобаваща му се, признателствуваща му се и послагаща му се.

Ато и аз се спогледахме смаяни. Корписантарите изглеждаха необикновено възбудени и се опитваха да ни обяснят нещо за някой член на Курията, или нещо подобно, към когото сякаш изпитваха не малко страхопочитание.

Нетърпеливи да узнаем резултата от проникването на Чаконио в къщата на Тиракорда, Ато и аз ги бяхме издирили в Архива, суетящи се както обикновено около тяхната противна купчина от кости и мръсотии. Придавайки достойнството на словото на Чакониевото грухтене, Угонио веднага ни бе поставил нащрек: в дома на лекаря-приятел на Дулчибени щеше да се случи нещо опасно, което трябваше спешно да се предотврати и което имаше някаква връзка с личност от висок ранг, може би някой прелат, чиято самоличност обаче все още не беше ясна.

— Каж ми преди всичко как успя да влезеш при Тиракорда? — попита Ато.

— Гфъррррлѐбх — отвърна Чаконио с хитра усмивчица.

— Възпуснал се е в каминическото отводище — обясни Угонио.

— От камината? Ето защо не го интересувахе изобщо къде се намират прозорците. Но сигурно целият се е оцапал... О, все едно не съм го казал — поправи се Ато, досещайки се че мръсотията бе естествен елемент от двамата корписантари.

Чаконио бе успял да се спусне без много трудности в кухненската камина на приземния етаж. Тук, следвайки гласовете, бе намерил Тиракорда и Дулчибени в кабинета, заети в приказки за някакви неща, напълно неясни нему.

— Гърворели са си на енигмически тематичности, отгадателски... може би шмекерлатански — обясни Угонио.

— Гфъррррлъбх — потвърди Чаконио, кимвайки утвърдително, видимо разтревожен.

— Но не, не, недей се страхува — прекъсна го Ато с усмивка, — били са само гатанки.

Чаконио бе чул енигмите, с които Тиракорда обичаше да прекарва времето си с Дулчибени, и ги беше сметнал за загадъчни кабалистически церемонии.

— В разгърворенето докторантецът се кривопуснал, че, след преизтичането нощновременно, ще се запомъкне на Монте Кавало, за да терапизира светулническата самоличност — добави Угонио.

— Разбрах: нощес ще иде на Монте Кавало, сиреч в папския дворец, за да лекува тази личност, този изключително важен прелат — преведе Ато, като ме погледна многозначително.

— И после?

— В последователност са изгълтнали алкохолизми *magnosumgaudio*^[1] и докторантецът се е съноотдал.

Значи Дулчибени отново беше донесъл със себе си напитката, която толкова се услаждаше на лекаря и го бе приспал.

Тук започна най-интересната част от разказа на Чаконио. Едва Тиракорда преминал в света на сънищата, Дулчибени извадил от един шкаф някаква ваза, украсена със странни рисунки, по чиито страни били налице множество дупки за въздух. После измъкнал от джоба си една ампула, от която изцедил във вазата на Тиракорда няколко капки течност. Ато и аз се спогледахме разтревожени.

— Дордето извършувал капкоизкапването, понашепнал: „За нея.“

— „За нея.“ ... Интересно. И после? — подкани го Ато.

— В последователност се е плътнокръвно проявила фурийницата.

— Фурията? — попитахме в един глас.

В кабинета на Тиракорда извършила пробив с щурм съпругата Парадиза, която по този начин изненадала съпруга в плен на

бакхусовите изпарения, а Дулчибени в притежание на омразните спиртни напитки.

— Много се развакала по начин беснояден и яднобесен — обясни Угонио.

Доколкото разбрахме, Парадиза започнала да обсипва съпруга си с ругатни и да го измеря многократно с чашките, сервирани за наздравицата, с оръжията на труда на злочестия лекар и всичко онова, което ѝ попаднало под ръка. За да избегне този обстрел, Тиракорда трябвало да се скрие под масата, докато Дулчибени набързо успял да върне на място украсената ваза, в която бе изсипал капките от загадъчната течност.

— Женище оскърбителище: не подобавалище за докторантеца, който терапизира, за да излезе повече добродетел, отколко злодеятел — поклати глава Угонио, докато Чаконио кимаше смутено, но важно.

За жалост именно в този момент, така продължи разказът, мисията на Чаконио претърпяла неочакван обрат. Докато Парадиза излизвала своята омраза към вината и ракиите срещу беззащитния Тиракорда, а Дулчибени си стоял кротко настрана в един ъгъл в очакване да свърши беснеенето, Чаконио се възползвал от случая, за да задоволи своите низки щения. Всъщност, още преди да дойде жената, на някаква полица в кабинета на Тиракорда, бил хвърлил око на един предмет по негов вкус.

— Гфъррррлъбх — изгрухтя той със задоволство, като разтвори мантията и ни показа, лъскав и сякаш току-що измит, един великолепен череп, снабден дори с долна челюст, който Тиракорда най-вероятно беше използвал по време на лекциите със своите студенти.

Така, докато Парадиза се развихряла, Чаконио се промъкнал с котешка стъпка в кабинета, заобикаляйки масата, под която се спотайвал Тиракорда, и успял да отмъкне черепа, без да го забележат. Случаят обаче пожелал един голям свещник, запратен от Парадиза към Тиракорда, да улучи точно Чаконио. Обиден и пронизан от болка, корписантарят бил скочил върху масата и отвърнал на огъня, издавайки, подобно на боен вик, единствения звук, на който устата му бе способна.

При неочакваната гледка на това мръсно и безформено същество, което на всичкото отгоре се канело на свой ред да я измери със свещника, Парадиза изкрещяла с всичкия дъх, който имала в дробовете

си. Дулчибени останал вкаменен на мястото си, а Тиракорда още повече се снишил под масата.

Като чули вика на Парадиза, прислужничките дотичали през глава на горния етаж тъкмо навреме да се намерят лице в лице с Угонио, който тръгвал да търчи по стълбите към кухнята. Корписантарят, озовал се пред три млади и свежи девойки, не бе устоял на изкушението да тури ръчищата си върху тази, която му била най-удобна.

Бедничката, като усетила мазния допир на чудовището точно там, дето нейната плът била най-мека и деликатна, на мига загубила съзнание; втората девица получила истерична криза, а третата пъргаво избягала на втория етаж.

— Не е дадено да се знае дал се пропишкотила — уточни Угонио, като почна да се хили по доста просташки начин заедно със своя другар.

Превивайки се от подигравателен смях заради неочакваното забавление, Чаконио впрочем бил успял да стигне до кухнята и до камината, от която влязъл и в която чевръсто (и честно казано, по неразбираем начин) се изкачил, за да излезе отново на покрива на къщата на Тиракорда, намирайки най-накрая свободата.

— Невероятно — коментира Ато Мелани — тези двамата имат повече животи от саламандъра.

— Гфъррррлѐбх — уточни Чаконио.

— Какво каза?

— Че във вазището не били саламандарини, ами кръвопийчици.

— Моля? Може би искаш да кажеш... — заекна абат Мелани.

— Пиявици — изпреварих го, — ето какво има в съда на Тиракорда, който толкова интересува Дулчибени...

Внезапно се спрях: мигновен проблясък бе пронизал мислите ми.

— Разбрах, разбрах всичко! — изкрещях накрая, докато гледах как Ато не откъсва поглед от устните ми. — Дулчибени... ох, Боже мой!...

— Кажи ми, говори — замоли ме Мелани, като ме хвана за раменете и започна да ме тресе, докато корписантарите ни гледаха стреснати и с любопитство подобно на два бухала.

— ...иска смъртта на папата — успях да изпъшкам най-накрая.

Четиримата седнахме, сякаш смазани от непоносимата тежест на това откровение.

— Въпросът е: каква е течността, която Дулчибени излива тайно във вазата с пиявиците? — каза Ато.

— Нещо, което трябва да е приготвил на своя остров — отговорих с готовност, — в работилницата, където изкормва плъховете.

— Точно така. Изкормва ги и после ги обезкръвява. Това са болни плъхове, при това — добави Ато, — толкова болни, че срещнахме някои умиращи и някои умрели, помниш ли?

— Разбира се, че си спомням: бяха все с кръвоизливи през муцуната! А Кристофано ми каза, че именно така се случва с плъховете, болни от чума — отговорих възбудено.

— Следователно плъховете са били чумави — подкрепи ме Ато. — С тяхната кръв Дулчибени е приготвил някаква заразна смес. После е отишъл при Тиракорда и го е приспал с напитката. Така е могъл да излее чумната зараза във водата на пиявиците, които са станали преносители на болестта. С тези пиявици нощес Тиракорда ще направи кръвопускане на Инокентий XI — заключи Ато с глас, разтреперан от вълнение — и ще го зарази с чума. Може би сме дошли прекалено късно.

— Въртим се около това дни наред, синьор Ато. Дори чухме Тиракорда да казва, че папата трябва да бъде лекуван с пиявици! — намесих се развълнувано.

— Пресвети небеса, имаш право! — отговори Ато помръкнал, след като се замисли за миг. — Беше първия път, когато го чухме да говори с Дулчибени. Как не успях да разбера?

Продължихме да разсъждаваме, да си спомняме и да догаждаме, като за съвсем малко време завършихме и уточнихме нашата теория.

— Дулчибени е чел много медицински книги — поде отново абатът — това се разбира веднага, щом засегне темата. Значи прекрасно знае, че по време на чума плъховете се разболяват и че от тях, по-скоро от тяхната кръв, може да извлече онова, което му трябва. Освен това придружава в пътуването Фуке, който познава тайните на чумата. Накрая, знае добре теорията на Кирхер: болестта се разпространява не чрез зловония, миризми и изпарения, ами *per*

animalcula. Сиреч посредством мънички същества, които могат да се прехвърлят от едно същество в друго. От плъховете до папата.

— Вярно е! — сетих се аз. — В началото на карантината всички заедно обсъждахме теориите за чумата и Дулчибени обясни теорията на Кирхер до най-незначителните детайли. Познаваше я толкова добре, сякаш никога не беше мислил за друго, той сякаш беше...

— ...обсебен от това, точно така. Идеята да зарази папата трябва да му е дошла преди доста време. Вероятно докато е разговарял за тайните на чумата с Фуке през трите години, който Главният интендант е прекарал в Неапол.

— Но тогава Фуке трябва да е имал огромно доверие в Дулчибени.

— Разбира се. Нали намерихме писмото на Кирхер в неговите гащи. Ако не беше така, защо Дулчибени щеше да помага толкова милосърдно на един полусляп старец? — отбеляза саркастично абатът.

— Но как Дулчибени се е снабдил с *animalcula*, които пренасят чумата? — попитах.

— Огнища има постоянно, днес там, утре тук, макар че не винаги се развихрят в истински епидемии. Спомням си например, че бях чул в началото на тази година за едно чумно огнище на границите на империята, към Болцано. Сигурно оттам Дулчибени се е снабдил с кръвта на заразените плъхове, с която е започнал своите експерименти. После, когато сметнал, че моментът е настъпил, е пристигнал „При оръженосеца“, близо до къщата на Тиракорда и е продължил да заразява плъхове в подземията, така че винаги да разполага със свежа заражена кръв.

— Тъй да се каже, държал е чумата жива, прехвърляйки я от плъх на плъх.

— Именно. Но може би в един определен момент плановете му някак са се объркали. В подземията имаше какво ли не: заразени плъхове, ампули с кръв, гости на странноприемницата, които идваха и си отиваха... Прекалено много движение. В края на краищата някое невидимо червейче, някой *animalculum* е стигнал до Бедфорд и нашият млад англичанин е пипнал болестта. По-добре така: можеше да се случи на мен или на теб.

— А болестта на Пелегрино, а смъртта на Фуке?

— Тук чумата няма нищо общо. Неразположението на твоя господар се оказа просто травма от падане, или нещо подобно. А пък Фуке, според Кристофано (и според мен) е бил отровен. И не бих се учудил, ако го е убил именно Дулчибени.

— О, небеса, също и убийството на Фуке?! — смаях се. — Но Дулчибени не ми изглеждаше толкова зъл, толкова... Така де, страдал е много за дъщеря си бедният човек, има даже прекалено скромни привички и накрая е успял да спечели доверието на стария Фуке, като му е помагал, защитавал го е...

— Дулчибени иска да убие папата — сръза ме набързо Ато, — ти го разбра първи. Защо тогава да не може да отрови и своя приятел?

— Да, но...

— Всеки рано или късно допуска грешката да се довери на неправилния човек — пресече ме с кисела физиономия Ато. — Освен това знаеш, че Главният интендант винаги се е доверявал прекомерно на своите приятели — добави и леко потръпна при собствените си думи. — Но ако толкова ти харесват съмненията — притисна ме той, — тогава аз имам едно, доста по-сериозно. По време на кръвопускането нощес папата ще бъде заразен от пиявиците на Тиракорда и ще умре от чума. И защо? Само защото фамилия Одескалки не е помогнала на Дулчибени да намери дъщеря си?

— Е, и?

— Обвинението не ти ли се струва малко недостатъчно, за да бъде осъден на смърт един папа?

— Ами, всъщност...

— Малко е, прекалено е малко — потвърди Ато — и аз предусещам, че Дулчибени има още някаква причина, за да опита подобно дръзко начинание. Но в момента нищо друго не ми идва наум.

Докато ние двамата размишлявахме така, Угонио и Чаконио също обсъждаха разпалено нещо помежду си. Накрая Угонио се изправи, сякаш нямаше търпение да тръгне на поход.

— Като говорим за смъртоносни рискове, как успя да се спасиш от корабкрушението в Клоака Максима? — попитах корписантаря.

— Свещенодеянието на спасяването, туй го направи Баронио.

— Баронио? И кой е той?

Угонио ни погледна многозначително, сякаш се канеше да направи тържествено съобщение:

— В независимост от гдето и да е, спешно е най-веднага възможно да се стори едно посвещение за лично заопознаване — каза той, докато неговият другар с поредица от дърпания ни подканваше да станем и да го следваме.

Така, водени от корписантарите, се отправихме още веднъж към прохода С.

След няколко минути Угонио и Чаконио внезапно спряха. Бяхме попаднали в първия участък на галерията и ми се стори, че чувам едно леко шумолене да се доближава все повече и повече. Стори ми се също, че долавям силна, неприятна, чудовищна воня.

Неочаквано Угонио и Чаконио се поклониха, сякаш оказваха чест на някакво невидимо божество. От гъстата тъма на галерията видях да изплува мъчително цяла редица от сивкави и клатушкащи се силуети.

— Гфъррррлъбх — рече Чаконио с уважение.

— Баронио, на всинцата корписантари високопревъзходителец, начелник и пълководник — тържествено обяви Угонио.

* * *

Че тъмният народ на корписантарите имаше определена числена състоятелност — това бе напълно предвидимо. Но че бе предвождан от всепризнат главатар, комуто смрадливата тълпа от търсачи на реликви оказваше почит, приписваше авторитет и почти магически способности — това наистина не очаквахме.

И все пак такава беше новостта, която ни се представяше. Загадъчният Баронио бе дошъл насреща ни, сякаш предусетил нашето приближаване, ограден от тълпа следовници. Свитата бе разноцветна (ако това определение може да се използва единствено за оттенъците на сивото и кафявото), съставена от индивиди, подобни на Угонио и Чаконио: плътно загърнати в жалки, прашни мантии, лицата и ръцете — скрити от качулки и дълги ръкави, приятелите на Чаконио, Угонио и Баронио, представляваха най-ужасяващата човешка общност, която някой може да си представи. Всепроникващата миризма, която бях усетил преди срещата, беше предизвестие за тяхното пристигане.

Напред излезе Баронио, който можеше да бъде различен, само защото бе малко по-висок от своето обкръжение.

Обаче в мига, в който тръгна към нас, се случи нещо неочаквано. Главатарят на корписантарите незабавно отстъпи назад, като се скри зад неколцина дребнички членове на свитата. Цялото представителство на корписантарите застана в боен ред, подобно на фаланга, и започна да издава всевъзможни неразбираеми гърлени звуци на недоверие.

— Гфърррррлъбх — каза тогава Чаконио и ненадейно групата сякаш се успокои.

— Пренастраши Баронио: подмени те за един *daemunculus subterraneus* — рече ми Угонио, — но прецизионирах и мога да се заклеветя, че си добър другароносец.

Главатарят на корписантарите ме беше взел за едно от ония демончета, които, според техните чудновати вярвания, обитават подземните тъмнини и които търсачите на реликви никога не бяха виждали, но в чието съществуване бяха напълно убедени. Угонио ми обясни, че на подобни създания, за които се предполагало, че населяват обширни подземни области, бяха дали подробно описание Никифор, Гаспаре Ското, Фортунио Личето, Йоан Евзевий Нерембергиус и самият Кирхер, който надълго и нашироко бе обсъждал не само природата и нравите на *daemunculi subterranei*, но и на циклопи, гиганти, пигмеи, еднокраки, тритони, сирени, сатири, кучеглави и безглави.

Сега обаче не трябваше да се страхувам от нищо: Угонио и Чаконио гарантираха за мен и Ато. Ето защо набързо ни бяха представени останалите корписантари, които отговаряха (в подробностите паметта може би ми изневерява) на необичайните имена Галонио, Стелонио, Маронио, Салонно, Плафонио, Скаконио, Груфонио, Полонио, Светонио и Антонио.

— Каква чест — каза иронично Ато, едва удържайки отвращението си.

Угонио обясни, че именно Баронио бе повел групата, която му се притекла на помощ, когато нашата лодчица се бе обърнала, оставяйки ни на милостта на Клоака Максима. А сега главатарят на корписантарите по някакъв потаен начин бе усетил (може би по силата на същото това чудодейно обоняние, с което разполагаше Чаконио, или

на някакви други необикновени способности), че Угонио възнамеряваше да се срещне с него и бе дошъл да го посрещне от дълбоките земни недра; или по просто по тунела, който водеше от Пантеона в подземните проходи.

В общи линии между корписантарите сякаш съществуваше силна връзка на братство и християнска съпричастност. Посредством един кардинал, запален по реликви, те бяха помолили по неофициален път папата да създадат свое Върховно братство, но понтифексът („всестранно що“, бе коментирал Угонио) все още не беше отговорил.

— Крадат, ограбват, занимават се с контрабанда, а после се преструват на набожни — прошепна ми Ато.

След това Угонио млъкна, за да даде думата на Баронио. Най-накрая затихна непрекъснатото шумолене на корписантарската свита, вечно заета да се чеше, изтръсква, покашля, а освен това да предъква, гризе и смуче невидими и гнусни огризки.

Баронио изпъчи гърди, вдигна строго нагоре разкривения си показалец и издекламира:

— Гфъррррлъбх!

— Невероятно — отвърна ледено Ато — говорим, тъй да се каже, един и същ език.

— Не е езичие, ами е обетие — намеси се Угонио малко намръщен, усещайки, че Ато се подиграваше тънко с неговия предводител.

Така разбрахме, че ограничените речеви способности на корписантарите не се дължаха на тъпота или на липса на образование, ами на един благочестив обет.

— Дордето се не наиде Свещена вещност, се не продумва — каза Угонио, който обясни, че е освободен от обета, за да може да поддържа взаимоотношенията между общността на корписантарите и останалия свят.

— А така ли? И каква трябва да е тази Свещена вещь, която издирвате?

— Ампулинка с Истинската Кръвчица на Нашия Господ — каза Угонио, докато останалата част от свитата едновременно се прекръстваше.

— Вашата задача е благородна и свята — каза усмихнатото Ато на Баронио.

— Моли се никога да не разпуснат обета — прошепна ми после, без да го чуват другите — иначе в Рим всички ще почнат да говорят като Угонио.

— Невъзможно е — отвърна неочаквано Угонио — тъй щото понеже долуподписащият е германианец.

— Немец ли си? — смая се Ато.

— Произидващ от Виндобона — уточни гордо корписантарят.

— А, роден си във Виена — преведе абатът. — Ето защо говориш по такъв начин...

— ...властовладея италианическата речевост като маминческа — побърза да завърши Угонио — и съм благодарен на всевашата решителност за повъзхвалата, която ми се възправя.

След като сам поздрави себе си за своя несвързан и западнал начин на изразяване, Угонио обясни на другарите си това, което се случваше: един съмнителен индивид, наемател на нашата странноприемница, бе изработил план да убие Негово светейшество Инокентий XI посредством чумна зараза, и то точно когато при Виена се решаваше съдбата на християнството. Убийственият план щеше да бъде доведен докрай същата тази нощ.

Корписантарите посрещнаха разкритието с изразения на дълбоко възмущение и дори на паника. Начена кратко, но разпалено обсъждане, което Угонио ни преведе в най-общи линии. Плафонио предложи да се оттеглим в молитва и да измолим намесата на Всевишния. Галонио пък се изказа в полза на едно дипломатическо начинание: пратеничество от корписантари щеше да се отправи при Дулчибени и да го помоли да се откаже от своя план. В дискусиата се намеси Стелонио, обосновавайки съвсем различно мнение: трябваше да се проникне „При оръженосеца“, Дулчибени да бъде заловен и осъден по бързото правораздаване. Груфонио обаче отбеляза, че подобна изненадваща атака щеше да докара със себе си неприятни последствия, като например пристигането на папската гвардия. Маронио добави, че да се влезе в една странноприемница, заключена поради подозрение за чумна зараза, щеше да донесе още по-големи, непреодолими рискове. Светонио изясни, че такава изненадващо нападение даже изобщо нямаше да послужи, за да спре заговора на Дулчибени: ако Тиракорда отидеше при папата (и тук Груфонио отново се прекръсти), всичко щеше да бъде загубено. Ето защо трябваше

Тиракорда да бъде спрян на всяка цена. Тогава цялата група на корписантарите обърна поглед към Баронио, който мъдро сложи точка на разискването: „Гфъррррлбх!“.

След което сбирщината на Баронио започна да подскача и грухти войнствено и застрашително, а после се изпари пред очите ни в колона по двама, подобно на войсково подразделение, като влезе в прохода *C* в посоката, която водеше към дома на Тиракорда.

На всичко това Ато и аз присъствахме, безпомощни и объркани; поради което Угонио, който бе останал с нас заедно с вечния си другар, трябваше да ни обясни какво се случва: корписантарите бяха решили да хванат Тиракорда на всяка цена. Щяха да се разпределят из уличките около къщата на възрастния папски лекар, за да спрат каретата му, когато се отправи към папския дворец на Монте Кавало.

— А ние, синьор Ато, ние какво ще сторим, за да спрем Тиракорда? — попитах, обзет от възбуда и желание да дам всичко от себе си, за да спра човека, който посягаше на живота на Христовия наместник.

Но абатът не ме слушаше. Отвърна на обяснението на Угонио с безцветен глас:

— Ах, така ли!

Събитията бяха излезли извън неговата власт и той не изглеждаше особено доволен.

— И тъй, какво ще правим?

— Тиракорда трябва да бъде спрян, това е сигурно — каза Мелани в опит да си възвърне излъчването на решителност. — Докато Баронио и другите държат под око повърхността, ние ще се посветим на подземията. Вижте тук.

Под нашите очи се разгърна един по-нов вариант на картата на подземията, която по-рано бе направил и впоследствие бе изгубил по време на корабкрушението в Клоака Максима. Новата скица включваше и прохода *C*, заедно с участъка с подземната рекичка, от която се стигаше до острова-работилница и до Клоака Максима. После можеше да се види и продължението на прохода *D* до отвора в конюшната на Тиракорда, точно отстрани на „Оръженосеца“.

— За да се залови Тиракорда, не е достатъчен надзорът на улиците около „Улицата на Мечката“ — обясни Ато. — Не можем да изключим напълно, че лекарят, за по-голяма сигурност и от

предпазливост, няма да предпочете да мине през подземията, преминавайки подред проходите *D*, *C*, *A* и *B*, и да излезе на коритото на Тибър.

— И защо?

— Може например да използва за един участък лодка, като изкачи реката до пристана Рипета. Би удължил пътя си, но да го следваме ще е почти невъзможно. Или пък би могъл да се върне на повърхността от някакъв неизвестен нам изход. Добре ще е да си поделим задачите и да предвидим всичките възможности: Угонио и Чаконио ще държат под око галериите *A*, *B*, *C* и *D*.

— Не е ли малко множко само за тях двамата?

— Не са двама, трима са: с тях е и носят на Чаконио. Аз и ти, момче, ще изследваме оная част от прохода *B*, където никога не сме били. Колкото да сме сигурни, че Тиракорда няма да ни избяга оттам.

— А Дулчибени? — попитах. — Не се ли страхувате, че и той ще се навърта в подземията?

— Не. Той направи всичко, което можеше: зарази пиявиците. Сега е достатъчно Тиракорда да отиде при папата и да му приложи кръвопускане.

Угонио и Чаконио тръгнаха незабавно, почти тичешком, като се вмъкнаха гърбом в прохода *C*. Когато тръгнахме и ние, не можах да се сдържа да не задоволя едно разяждащо ме любопитство:

— Синьор Ато, вие сте таен агент на френския крал.

Той ме погледна косо:

— Е, и?

— Вижте, само че... така де, този папа определено не е добър приятел на Всехристиянския крал. А пък вие искате да го спасите, нали?

Той се спря:

— Виждал ли си някога да обезглавяват човек?

— Не.

— Хубаво, тогава знай, че докато главата се търкаля по ешафода, езикът още може да се движи. И да говори. Затова никой владетел никога не е доволен, че някой равен нему умира. Страхува се от тази търкаляща се глава и от този език, който може да каже опасни неща.

— Излиза, че властниците никога не нареждат някой да бъде убит.

— Ами, не е точно така... могат и да го сторят, ако е заложена сигурността на короната. Но политиката, помни, момче, истинската политика се основава на равновесие, а не на нападения.

Огледах го с присвити очи; несигурният глас, бледото лице и отбягващите ме очи издаваха завръщането на страховете на абат Мелани: независимо от неговите думи, добре бях забелязал колебанието му. Корписантарите не му бяха оставили време за размисъл: незабавно бяха взели инициативата и сега организираха спасението на Инокентий XI: един героичен подвиг, с който Ато не се бе заел своевременно и в който сега се чувстваше изненадващо въввлечен. Вече не можеше да се върне назад. Опитва да прикрие собственото си неудобство, като забърза крачка и така ми показва само гърба си — скован и напрегнат.

Веднъж стигнали в Архива, напразно търсихме следи от присъствието на Угонио и Чаконио. Двамата трябваше вече да са се стаили в засада, прикрити в някое подземие.

— Ние сме! Всичко наред ли е? — попита Ато на висок глас.

Изадд някаква аркада, погребана в тъмнината, утвърдителен отговор ни даде добре познатото грухтене на Чаконио.

Затова продължихме изследването, и докато се движехме из подземиято, продължихме да размишляваме.

И двамата се съгласихме, че беше проява на непростима слепота да не успеем да свържем още през предишните дни изключително ясните улики, които имахме на разположение. За щастие все още бе възможно отново да бъде сграбчен за гривата подивелият кон на истината. Ато се опита още веднъж да обобщи всичко, което знаехме:

— Дулчибени е работел за фамилия Одескалки, като надзорник на сметките или нещо подобно. Имал е дъщеря, Мария, добита от някаква турска робиня. Девойката е отвлечена от бившия търговец на роби Ферони и от дясната му ръка Хюигенс, със сигурност за да задоволи един каприз на последния. Мария най-вероятно е отведена много далеч, някъде на Север. Тогава, за да я намери, Дулчибени се обръща към рода Одескалки, но те не му помагат. Затова Дулчибени ги мрази, така че напълно естествено е да мрази преди всичко могъщия кардинал Бенедето Одескалки, който междувременно е станал папа.

Още повече, че след отвличането, се случва нещо странно: Дулчибени е нападен и хвърлен от един прозорец, вероятно за да бъде убит. Съгласни ли сме?

— Съгласни.

— И тук е първият неясен момент: защо някой, може би изпратен от Ферони или от рода Одескалки, е искал да го очисти?

— Може би, за да му попречи да отиде и да си вземе обратно дъщерята.

— Може би — каза Ато, но съвсем не убедено. — Но и ти чу, че цздирванията на неговите пратеници са се оказали напразни. По съм склонен да вярвам, че Дулчибени е станал опасен за някого.

— Синьор Ато, но защо дъщерята на Дулчибени е била робиня?

— Не чу ли Тиракорда? Защото майка ѝ е била турска робиня, за която Дулчибени никога не пожелал да се ожени. Не познавам добре търговията с негри и неверници, но — според думите на Дулчибени — незаконното дете се считало също за робиня на рода Одескалки. Питам се само защо Хюигенс и Ферони чисто и просто не са я купили?

— Може би Одескалки не са искали да им я, продадат.

— Обаче са продали майка ѝ. Не, мисля по-скоро, че Дулчибени се е възпротивил на продажбата на дъщеря си: затова е била отвлечена, вероятно със съгласието на самите Одескалки.

— Искате да кажете, че подобно отвратително деяние е било подкрепено от фамилията?

— Точно така. Вероятно именно от кардинал Бенедето Одескалки, който днес е папа. Не забравяй, че Ферони е бил невероятно богат и доста могъщ. Човек, на когото нищо не се отказва. Това би обяснило защо Одескалки не са пожелали да помогнат на Дулчибени да издири дъщеря си.

— Но с какви средства Дулчибени е могъл да се противопостави на продажбата, ако момичето е било собственост на Одескалки?

— Добре казваш: с какви средства? В това е проблемът, мисля си: Дулчибени трябва да е намерил някакво оръжие, което е вързало ръцете на Одескалки и може би не им е оставило друг избор, освен да се уговорят за отвличането с Ферони и после да се опитат да накарат Дулчибени да замълчи завинаги.

Ферони: канех се да кажа на абата, че това име ми звучеше доста познато. Но, като не успях да се досетя кога и къде вече го бях чувал,

замълчах.

— Оръжие срещу Одескалки. Тайна, може би... кой знае — мърмореше абатът с нов блясък в очите.

Една забранена за изричане тайна от миналото на папата: разбрах, че Ато Мелани, агент на Негово Всехристиянско Величество, би дал живота си, за да я открие.

— Трябва да стигнем до същината, проклетие! — извика той накрая на своите размишления. — Но преди това, нека обобщим отново: Дулчибени е обзет от идеята да убие не кого да е, а самия папа. Определено не може да се надява да получи аудиенция при понтифекса и да му нанесе удар с нож. Как да убиеш човек от разстояние? Можеш да се опиташ да го отровиш; но да се внесе отрова в папските кухни е безумно начинание. Така че Дулчибени изнамира по-хитро решение. Спомня си, че има стар приятел, който идеално подхожда за случая: Джовани Тиракорда, папски лекар. Папа Одескалки винаги е имал проблеми със здравето и Дулчибени знае това. Тиракорда го лекува и Дулчибени може да се възползва от положението. Освен това, точно в този период състоянието на Инокентий XI, обзет от ужас, че християнските войски при Виена могат да бъдат сразени, се влошава. На папата редовно се прилага кръвопускане, кръвопускането се прави с пиявици, които се хранят именно с кръв. И какво прави Дулчибени тогава? Между една гатанка и друга напива Тиракорда. Това не е тежка задача, тъй като жената на лекаря, Парадиза, е набожна и полупобъркана: вярва, че алкохолът води до вечно проклетие за душата. Тиракорда е принуден да пие тайно и следователно е свикнал да излива големи количества в гърлото си. В мига, в който вече се е понапил, неговият приятел Дулчибени заразява пиявиците, предназначени за кръвопускането на папата с чумната течност, която е приготвил на острова. Животинчетата ще се впият в свещената плът на понтифекса, който ще бъде нападнат от заразата.

— Ужасяващо е — отбелязах аз.

— Не бих казал. Чисто и просто това, което е способен да направи един човек, жадуващ за мъст. Спомняш ли си първото ни вмъкване в къщата на Тиракорда? Дулчибени го попита: „Как са?“ и имаше предвид — сега го знаем — пиявиците, които вече е възнамерявал да зарази. После обаче Тиракорда случайно строши шишето с напитката и на Дулчибени се е наложило да отложи

операцията. Вчерашната нощ обаче всичко е минало гладко. Докато е заразявал пиявиците, е казал: „За нея.“: опитвал е вкуса на своето отмъщение срещу Одескалки заради изчезването на дъщеря си.

— Обаче се е нуждаел от спокойно местенце, за да подготви плана си и да изпълни намеренията си — казах аз.

— Браво. И най-вече, за да отглежда, с непознато за нас изкуство, чумната болест. След като залавя плъховете, ги заключва в клетка на острова и вкарва в тях заразата; после изцежда кръвта, за да произведе чумната течност. Със сигурност той е изгубил в подземията листа от Библията.

— Значи той е откраднал и моите перлички?

— Ами че кой друг? Но не ме прекъсвай — срязва ме Ато и добави: — След началото на карантината и злополуката с твоя господар, Дулчибени, за да може все пак да има достъп до подземията и следователно до острова в митрея, е трябвало да отмъкне ключовете от колана на Пелегрино и да си направи копие при някой ключар. Завил е дубликата в страницата от Библията на Комарек, но в цялата тази бъркотия от плъхове, пиявици и аламбици е било неизбежно да не го нацапа случайно с кръв.

— На острова намерихме една ваза за пиявици, същата като тази на Тиракорда — отбелязах аз — и после всички тези инструменти...

— Вазата му е послужила, предполагам, за да отгледа няколко пиявици и вероятно да се убеди, че могат да се хранят със заразна кръв, без да умират преждевременно. Когато обаче е разбрал, че не е единственият, който кръстосва подземията и че някой може вече да е по следите му, се е освободил от малките кръвопийци, които са щели да послужат като доказателство за престъпния му кроеж. А приборите и инструментите на острова са му послужили не само за опитите върху плъховете, но и за да приготви чумната течност. Ето защо всичко напомняше на лабораторията на някой алхимик — аламбици, мазила, стъкленици...

— А онова подобие на малка бесилка?

— Кой знае, може да му е трябвало, за да ограничава движението на плъховете, докато им е слагал пиявиците, или за да ги изкормва и да събира кръвта им.

Ето защо, повторихме си още веднъж, в подземията бяхме намерили агонизиращи плъхове: вероятно бяха избягали или пък някак

си оцелели от експериментите на Дулчибени и ги бяхме срещнали малко преди да издъхнат. И накрая стъклената ампула, която намерихме в галерия *D*, със сигурност беше загубена от Дулчибени, който може би се бе опитал неуспешно да зарази направо с кръвта на плъховете пиявиците на приятеля си Тиракорда.

— Обаче в подземията намерихме и листата от мамакока — сетих се аз.

— Това всъщност не си го обяснявам — призна абат Мелани. — Те нямат нищо общо с чумата, нито с намеренията на Дулчибени. Още нещо: не мога да повярвам, че Дулчибени в продължение на дни е могъл да тича, да гребе, да се катери и да избяга от нашето преследване с лекотата на момченце и при това нощем. Почти съм склонен да мисля, че някой му е помогнал.

Докато навлизахме все по-надълбоко в подобни размисли, бяхме стигнали до отвора, който служеше за връзка между проходите *B* и *A*. Лявата част на галерията *B* представляваше последното от трите изследвания, които преди дни си бяхме обещали да извършим, за да завършим опознаването на подземните проходи около „Оръженосеца“.

Противно на обичайното, не се спуснахме през отвора от галерията *B* в *A*, както бихме направили, за да се завърнем „При оръженосеца“, а продължихме да вървим. Благодарение на картата, изготвена от Ато, ми беше ясно, че се движим в посока към реката, като странноприемницата ни се падаше отдясно, а лъкатушещият — Тибър — вляво.

Преходът не ни предложи каквито и да било изненади, докато не стигнахме до едно каменно стълбище с квадратни стъпала, не много различно от онова, което извеждаше от тайната стаичка на „Оръженосеца“ в подземията и което вече познавахме доста добре.

— Но така отново ще излезем на „Улицата на Мечката“ — казах аз, докато се изкачвахме по стъпалата към повърхността.

— Не точно, може би малко по на юг, на улица „Тор ди Нона“.

Изкачването извеждаше в нещо като преддверие с под от старинни тухлени блокове, и той подобен на онзи, в който се бяхме озовавали многократно през нашите измъквания от странноприемницата.

На тавана на преддверието се забелязваше (или по-точно се разпознаваше при допир) нещо като тежък капак от желязо или по-скоро от олово, устойчив на всякакъв натиск и доста труден за избутване. Трябваше да премахнем това последно препятствие, за да открием в коя точка на повърхността ни бе довел нашият път. С кратко, но мощно налягане на цялото тяло, опирайки се на последното стъпало на каменната стълба, успяхме с общи усилия да повдигнем тежкия капак. Отместихме го само толкова, колкото да можем да се измъкнем от подземието, като го плъзнахме по паважа с трясък. Междувременно си дадохме сметка, че на няколко крачки от нас се разиграваше ожесточена разправа.

Проправихме си път под оскъдната светлина на нощта. В полумрака успях да различа наред улицата една карета, на която две факли, закрепени на срещуположните страни на корпуса, придаваха разкривена и загадъчна форма. Приглушени викове идваха от кочияша, зает в боричкане с неколцина мъже, за да се опита да се освободи от тяхната хватка. Един от нападателите сигурно бе взел юздите и бе спрял бега на конете, които сега пръхтяха неспокойно. Точно в този миг друг човек се измъкна от каретата, държейки в ръка (така ми се стори) някакъв обемист предмет. Без никакво съмнение разграбваша екипажа.

Макар и объркан от дългия престой под земята, мигновено разпознах улица „Тор ди Нона“, която води успоредно на Тибър към „Улицата на Мечката“: предвижданията на абат Мелани относно нашата изходна точка се бяха оказали правилни.

— Бързо, да се приближим — прошепна Ато, посочвайки каретата.

Сцената на насилие, на която присъствахме, почти ме бе вцепенила; знаех, че съвсем близо — на двата края на близкия мост Сант'Анджело, винаги стояха на пост няколко стражари. Опасността да бъдем въвлечени в подобно тежко нападение не бе достатъчна, за да ме разубеди да следвам абата, който, предпазливо прилепнал до стената, се приближаваше към сцената на грабежа.

— Помпео, помощ! Стража, помощ! — чухме някой да вие жално от вътрешността на каретата.

Плачливият и приглушен глас на пътника без сянка на съмнение принадлежеше на Джовани Тиракорда.

В един проблясък разбрах всичко: човекът, седнал на капрата, който неуспешно се съпротивляваше на смазващите го сили и издаваше хрипливи викове, със сигурност бе Помпео Дулчибени. Противно на всяко наше предвиждане, Тиракорда трябва да го е помолил да го придружи, за да изпълни своите задължения към папата в двореца Монте Кавало. Лекарят, прекалено стар и немощен, за да управлява собствената си карета, очевидно беше предпочел да тръгне в компанията на своя приятел, отколкото на някой случаен кочияш, към своята деликатна и тайна мисия. Обаче корписантарите, разпределили се на постове в околностите, бяха заловили каретата.

Всичко приключи за няколко секунди. Веднага щом багажът бе изнесен от каретата, четиримата или петима корписантари, които притискаха Дулчибени, пуснаха хватката и се впуснаха да бягат; преминаха близо до нас и изчезнаха зад гърба ни в посока към отвора, от който самите ние бяхме излезли.

— Пиявиците, трябва да са взели пиявиците — казах възбудено.

— Шшшт — скастри ме Ато и разбрах, че той нямаше никакво намерение да взема участие в случилото се. Междувременно неколцина обитатели от околните къщи, чули шума от разправията, се бяха показали на прозорците. Стражите можеха да дотичат всеки момент.

От вътрешността на каретата Тиракорда се оплакваше жалостиво, докато Дулчибени слизаше от капрата, вероятно за да иде на помощ на приятеля си.

И точно тогава се случи невероятното. Една сянка, върнала се обратно откъм отвора, в които се бяха изпарили корписантарите, се приближи светкавично и отново се шмугна в каретата. Тя все още носеше под мишница обемистия предмет, които бяхме видели да отнема от бедния Тиракорда.

— Не, проклетнико, разпятието не, тук има една реликва...

Умолителният глас на лекаря отекна жалостиво в нощта. След краткото спречкване сянката слезе на земята от противоположната страна. Фатална грешка: тук го чакаше Помпео Дулчибени. Чухме жестоко и сухо как изплющява камшикът, с който този път се бе въоръжил и с който Дулчибени закачи краката на грабителя, като го накара да падне на земята. Докато безуспешно се опитваше да се

изправи в прахта, на светлината на едната от двете факли, разпознах гърбавата и разкривена фигура на Чаконио.

Приближихме се още малко с риск да бъдем разкрити. Погледите ни бяха отчасти възпирани от все още отворената вратичка, но чухме камшика да изплющява пак, и после за трети път, придружен от невъзможното за объркване грухтене на Чаконио, този път с ясен оттенък на негодувание.

— Гнусни псета — каза после Дулчибени, докато поставяше нещо във вътрешността на каретата, затваряше вратичката и с един скок се качваше на капрата, подкарвайки конете.

Още един път бързата последователност на събитията не ми позволи да взема предвид доводите на предпазливостта и разума, нито пък тези на страха от Бога, които щяха да ме посъветват да се измъкна от опасното въздействие на абат Мелани и да не се намесвам в безразсъдни, престъпни и насилствени деяния.

Ето защо, все още опиянен от дръзката идея да спася живота на Нашия Господар Инокентий XI, не дръзнах да се дръпна назад, когато абат Мелани, извличайки ме от прикритието на сянката, ме поведе към каретата, която точно в този миг започваше да набира скорост, отдалечавайки се.

— Сега или никога — каза той и след кратко преследване, скочихме на задната капра за лакеите.

Едва успяхме да се заловим за големите дръжки, когато усетих трето тупване върху задната капра и грабливи ръце, които се залавяха за мен с риск да ме свлекат на улицата. Почти зашеметен от поредната изненада, се обърнах и видях пред себе си ужасяващата, беззъба и дяволска, разкривена усмивка на Чаконио. Той държеше в ръка разпятieto, на което висеше нещо.

Натоварена допълнително с третия натрапен пътник, каретата междуременно се бе наклонила силно на една страна.

— Гнусни псета, всички ви ще избия — извика Дулчибени, докато камшикът плющеше безспирно.

Каретата зави наляво, като пое по улица „Панико“, докато от другата страна безредната сбирщина от корписантари наблюдаваше безпомощно отклонението и после бягството на нашето возило. Като

не бяха видели Чаконио да се връща, те очевидно пак бяха излезли на повърхността. Трима или четирима от тях се впуснаха в преследване, а в това време ние завивахме още веднъж надясно, близо до площад „Монте Джордано“ в посока към канала „Света Лучия“. Поради засадата, Дулчибени не бе могъл да поеме по улицата към Монте Кавало и сега изглежда продължавахме да се движим наслуки.

— Пак направи някаква глупост, нали, животно? — изкрещя абат Мелани на Чаконио, докато каретата набираше скорост.

— Гфъррррлбх! — оправда се Чаконио.

— Разбра ли каква я свърши? — попита ме Ато. — Понеже победата не му стигаше, взе, че се върна обратно, за да открадне от каретата и разпятieto с реликвата, която Угонио вече се бе опитал да отмъкне първия път, когато влязохме в конюшната на Тиракорда. Така обаче Дулчибени си върна пиявиците.

Корписантарите не се отказваха от преследването, макар че вече започваха да изостават. Точно тогава (бяхме завили още веднъж наляво) чухме треперещия и уплашен глас на Тиракорда, който се бе подал от прозорчето:

— Помпео, Помпео, преследват ни, и тук отзад има някой...

Дулчибени не отвърна. Един неочакван и мощен трясък ни оглуши, облак прах ни лиши за момент от зрение, а ушите ни бяха пронизани от разкъсващ и жесток писък.

— Долу! Има пистолет! — извика ни Ато, като клекна на задната капра.

Повторих движението му, а каретата още повече ускори ход. Нервите на бедните коне, вече изопнати от нападението на корписантарите, не бяха издържали на внезапния взрив.

Вместо да се прикрие, Чаконио, както винаги, избра по-безумния път и се изкачи върху каретата, насочвайки се с котешка стъпка към Дулчибени, като се държеше сякаш по чудо на опасното и подскачащо покривче. Но само след няколко мига плясъкът на камшика го накара незабавно да се откаже от нападението.

С невероятна скорост завихме от улица „Пелегрино“ в Кампо деи Фиори, когато видях Чаконио, все още заплашително увиснал на покривчето, да откъсва реликвата от разпятieto и да запраща с всички сили светия кръст към Дулчибени. Лекият страничен наклон на каретата създаде впечатлението, че целта е била улучена. Чаконио

отново се опита да продължи напред, може би с намерение да се възползва от положението, преди Дулчибени пак да потърси пистолета.

— Ако Дулчибени не спре това лудешко препускане, ще се разбием в някоя стена — едва чух през трясъка на колелетата по паважа.

Отново изсвистя камшикът; вместо да намалее, скоростта се увеличаваше. Забелязах, че каретата се движеше само на право, сякаш пътят бе лишен от завои.

— Помпео, о, Боже мой, спрете тази карета! — чухме да изплаква Тиракорда от вътрешността с глас, почти изцяло заглушаван от трясъка на колелетата и пукането на осите.

Вече бяхме преминали площад „Матей“ и даже площад „Кампители“; лудешкият нощен бяг на каретата, която бе оставила от дясната си страна Монте Савело, вече изглеждаше лишен от логика и изход. Докато двойната следа на двете странични факли тържествено прорязваше мрака, редките и случайни нощни минувачи, загърнати в плащовете си, неизвестни никому, освен на луната, наблюдаваха смаяни нашето бясно и шумно препускане. Попаднахме дори на един войник от нощната стража, който нямаше нито време, нито начин да ни спре и да ни разпита.

— Помпео, моля ви! — отново изплака Тиракорда. — Спрете, спрете веднага!

— Но защо не спира и защо кара все напред? — изкрещях на Ато.

Докато прелитахме през площад „Консоляционе“, вече не се чуваха нито камшикът на Дулчибени, нито гъргоренето на Чаконио. Предпазливо подадохме глава над покривчето и видяхме Дулчибени, застанал прав на капрата, да си разменя с Чаконио дивашки и хаотични удари, ритници и юмруци. Никой не държеше юздите.

— Боже мой! — извика Ато. — Ето защо никъде не сме завивали.

Точно тогава навлязохме в дългото четириъгълно пространство на Кампо Вачино, където се вижда онова, което е останало от древния римски форум. Пред отчаяно блуждаещите ни очи преминаваха отляво арката на Септимий Север, отдясно руините на храма на Юпитер Статор и после входът на градините Фарнезе; в дъното, все по-наблизо, се издигаше арката на Тит.

Поради варварски неравната повърхност на Кампо Вачино препускането стана още по-рисковано. Като по чудо избегнахме една-две старинни римски колони, паднали на земята. Най-накрая минахме под арката на Тит и полетяхме по следващия наклон, като го преминахме с безумна скорост. Изглежда нищо вече не можеше да ни спре. Чувах гневния глас на Дулчибени:

— Мръсно псе, върви в ада!

— Гфъррррлѐбх! — наруга го Чаконио.

Тогава нещо сивкаво и дрипаво изхвърча от каретата и то точно, докато изтощеният екипаж, навлизаше триумфално в широкото пространство, над което господстват от шестнайсет века, великолепни и безразлични, морните руини на Колизея.

Докато се приближавахме до внушителния амфитеатър, чухме под краката си сух пукот. Задната ос бе поддала поради дългото препускане. Нашето возило изпраця заплашително и зловещо се наклони надясно. Преди каретата да се обърне, крещейки от ужас и изненада, Ато и аз се пуснахме и тупнахме, търкаляйки се, на земята, като по чудо избегнахме да свършим, премазани под огромните колела, които се въртяха бясно от двете ни страни; конете рухнаха мъчително на паважа, докато каретата и двамата ѝ пътници буквално се разбиха, изхвърчаха и се приземиха малко по-нататък върху настилка от пръст, камънаци и треви.

* * *

След няколко мига на основателно замайване, се изправих на крака. Бях замаян, но не и ранен. Каретата лежеше на една страна. Едното от колелата все още се въртеше в празното пространство, предвещавайки не особено приятни последствия за пътниците си. Страничните факли бяха загаснали и само димяха.

Вече знаехме, че сивкавото петно, изхвърчало малко по-рано от нашия екипаж, трябваше да беше бедният Чаконио, който Дулчибени по всяка вероятност бе изхвърлил от препускащата карета. Но нашето внимание мигновено бе привлечено от нещо друго. Ато ми посочи вратичката на каретата, останала отворена и насочена към небето. Разбрахме се на мига: без излишно бавене, се хвърлихме през глава

към вътрешността на каретата, където лежеше по гръб Тиракорда, стенещ и полужив. По-пъргав от Ато, аз измъкнах от ръцете на лекаря едно тежко кожено вързопче, подсигурено с железни пластини, чието дрънкане издаваше наличието на керамичен съд. Без никакво съмнение това трябва да бе същата ваза, която бяхме видели Чаконио да краде: хранилището на здравия херметизиран съд, който служи на лекарите да пренасят пиявиците.

— Вече е наш! — извиках тържествуващ. — Сега да бягаме!

Но едва успях да завърша изречението, когато нечия мощна хватка ме измъкна от вътрешността на каретата, като ме запрати безмилостно на твърдия паваж, където болезнено се плъснах подобно на вързоп парцали. Беше Дулчибени, вероятно дошъл на себе си в този миг. Сега се опитваше да ми издърпа вързопчето, но аз, стискайки го здраво в ръце с всичката сила, която тялото ми притежаваше, се бях свил около плячката, като я пазех с ръце, тяло и крака. Така че всеки опит на Дулчибени свършваше с това да вдигне мен и заедно с мен скъпоценния ми товар, без обаче да успее да ни раздели.

Докато Дулчибени се измъчваше така, смазвайки ме с цялата си тежест и нанасяйки ми множество болезнени удари, абат Мелани се опитваше да се противопостави на беснеенето на обезумелия янсенист. Но напразно: Дулчибени сякаш притежаваше силата на цели сто мъже. И тримата паднахме на земята, вплетени в хаотична и ожесточена схватка.

— Остави ме, Мелани — крещеше Дулчибени. — Не знаеш какво правиш, не знаеш!

— Наистина ли си стигнал дотам, да искаш да убиеш папата заради дъщеря си? Заради едно копеле, при това наполовина негърче?

— Ти не можеш... — изпъшка Дулчибени, докато Ато успя за няколко мига да му извие ръката, от което дъхът му секна.

— Дъщерята на някаква турска уличница ли те докара дотук? — натякваше подигравателно Ато, който, кашляйки отчаяно от усилието, бе отпуснал хватката на ръката на Дулчибени.

Помпео му удари един юмрук право в носа, от което абатът изстена мъчително, и се просна на земята, примрял от болка.

Щом се обърна към мен, Дулчибени ме завари все още свит около вързопчето. Скован от страх, не дръзнах дори да се помръдна. Хвана ме за китките и след като почти ги раздробил, освободи от

хватката ми хранилището на вазата. После тръгна тичешком отново към каретата.

Проследих го с поглед под лунната светлина. Малко след това той излезе от каретата, и скочи чевръсто на земята. Държеше вързопчето в лявата си ръка.

— Дай ми другата. Да, браво, там отзад е — каза, обърнат към вътрешността на возилото.

После пхна дясната си ръка през вратичката и извади, ако очите не ме лъжеха, един пистолет. Вместо да презарежда първото оръжие, с право бе предпочел да се въоръжи с втори пистолет, вече готов за употреба. Ато междувременно се бе изправил и тичаше през глава към каретата.

— Абат Мелани — каза Дулчибени в нещо средно между подигравка и заплаха — щом като толкова ти харесва да преследваш, сега можеш да завършиш делото си.

После се обърна и започна да тича в посока към Колизея.

— Спри! Дай ми това вързопче — извика Ато.

— Но, синьор Ато, Дулчибени... — възразих аз.

— ...е въоръжен, знам го добре — отвърна абат Мелани, като предпазливо се приведе към земята. — Но заради това не ще ни избяга.

Бях сразен от решителния тон на Ато и в един изпепеляващ миг почувствах това, което бушуваше в неговото сърце и неговите мисли. Разбрах защо тази нощ беше скочил неканен, без никакви колебания, отзад на каретата на Тиракорда, излагайки се на смъртния риск да преследва Дулчибени.

Естествената склонност на Ато да се забърква в потайни интриги, а и гордостта, с право го караше да издува гърди, когато успееше да залови престъпника. Всичко това, което той чувстваше, искаше и таеше в своята природа, все още не бе намерило удовлетворение. Разкритията за Дулчибени, останали недовършени, бяха увлекли Мелани в своя водовъртеж. И сега абатът нито можеше, нито пък искаше да се измъкне на сухо. Трябваше да знае всичко и докрай. Ато не тичаше, за да отскубне от Дулчибени заразените с чума пиявици: искаше да узнае неговите тайни.

Докато такива мисли минаваха през ума ми със скорост, хилядократно по-голяма от тази на каретата на Тиракорда, Дулчибени

бягаше към Колизея.

— Да го следваме, но да тичаме приведени — посъветва ме Ато.

Без да се осмелявам да възразя, съзнаващ прекрасно безразсъдната задача, която бяхме предопрделени да изпълним, се прекръстих и го последвах.

Дулчибени бе изчезнал за миг в тъмния портик на Колизея. Като ме хвана за дрехите, Ато ме повлече надясно, сякаш искаше да мине по пътя на преследвания, само че извън колонадата.

— Трябва да го изненадаме, преди да презареди пистолета — прошепна ми той.

Приближихме се до арките на Колизея с пълзене. Първо се долепихме до една от огромните носещи колони. После надзърнахме в портика: от Дулчибени нямаше и помен.

Продължихме още няколко крачки, наострили уши. За втори път през живота си, се вмъквах в развалините на Колизея, но знаех, че мястото често бе свърталище — освен на бухали и прилепи на сводници, крадци и злодеи от всякакъв вид, които се криеха там, за да избягат от правосъдието и да продължават своите ненавистни деяния. Тъмнината пречеше почти изцяло на зрението; от време на време различавахме само онова, което бе докоснато от отражението на небето, плахо осветено от луната.

Напредвахме предпазливо в големия портик, внимавайки по-скоро да не се спънем в някоя полузаровена каменна плоча, отколкото да търсим нашата плячка. Ехото на стъпките ни отекваше в тавана на портика и стената от дясната ни страна; последната разделяше вътрешността на амфитеатъра от портика и бе осеяна на равни разстояния от отвесни процеци, позволяващи да се хвърли един поглед на голямата арена. Освен шумът от стъпките и движенията, които не можехме да избегнем, не се чуваше нищо. Именно заради това подскочихме, когато един ясен и непоколебим глас проряза мрака:

— Бедничкият Мелани, роб на своя крал до последно. Ато се спря:

— Дулчибени, къде си? Последва миг тишина.

— Изкачвам се към небето, искам да видя Бог от близо — изсъска Дулчибени от една неясна точка в пространството, сякаш бе едновременно близко и далечно.

Огледахме се безрезултатно наоколо.

— Спри и ще поговорим — каза Ато. — Ако го направиш, няма да те издадем.

— Искаш да знаеш всичко, абате? Добре, ще получиш това, което искаш. Но първо трябва да ме намериш.

Дулчибени се отдалечаваше, но сякаш не бе нито зад, нито пред нас, нито под портика, нито пък извън Колизея.

— Вече е вътре — заключи Ато.

Едва много по-късно, много време след тези събития, щях да разбера, че стената, която изолираше вътрешността на амфитеатъра от портика, през която обаче можеше да се наблюдава голямата арена, постоянно бе нападана от злодеи. Влизането в арената бе разрешено само през големите дървени порти, разположени на срещуположните страни на зданието, които нощем, разбира се, бяха заключени. Така че, за да направят от развалините полезно и тайно убежище, мъже и жени от престъпния свят изкопаваха дупки в защитния пояс, които властите много рядко поправяха навреме.

През един от тези проходи очевидно бе преминал Дулчибени. Абатът веднага започна да проучва близката част от стената в търсене на някакъв проход.

— Ела, ела, Мелани — присмиваше ни се междувременно гласът на Дулчибени, все по-далечен.

— Проклятие, не го... ето го! — извика Ато.

Ставаше дума не за истинска дупка, а по-скоро за обикновено разширение на един от процепите в опасващата стена, на височината на колана на човек с нормален ръст. Вмъкнахме се в пролуката, помагайки си взаимно. Докато се спусках във вътрешността на арената, усетих да ме разтърсва мощен трепет: нечия ръка отвън ме бе хванала за рамото. Изпълнен с ужас, си помислих за престъпниците, които бродеха нощем наоколо, и се канех да изпищя, когато един добре познат глас ме подкани да замълча:

— Гфъррррлѐбх.

Чаконио ни бе намерил и сега бързаше да ни окаже съдействие в трудното залавяне на Дулчибени. Докато корписантарят също се

спускаше през стената, си отдъхнах от облекчение и съобщих новината на Ато.

Абатът вече бе тръгнал на издирване. Намирахме се в един от многобройните коридори между стенния пояс на Колизея и централното пространство, чийто пясък, преди много векове, се е смесвал с кръвта на гладиатори, лъвове и християнски мъченици, пожертвани всички заедно на делириума на езическите безумия.

Вървахме един зад друг между дълги каменни стени, снижаваци се към средата на Колизея, които служеха за рамка на централната арена и които някога — както лесно можеше да се предположи — трябва да са поддържали стъпалата, върху които е сядала публиката. Нощният час, влагата и гнилият мирис на рамката от стени, арки и полуразрушени мостове, шумолящият и безцелен полет на прилепите, правеха обстановката мрачна и заплашителна. Миризмата на плесен и изпразнения пречеше дори на Чаконио да определи със своето чудодейно обоняние в коя посока трябваше да дирим Дулчибени. Видях корписантарят неколkokратно да насочва големия си нос нагоре и да вдишва с учестено и животинско настървение, но напразно. Единствено лунното сияние, което се отразяваше върху белия камък на най-горните редове на Колизея, предлагаше скромно утешение за духа и ни позволяваше да вървим напред, макар и лишени от светилник, без да паднем в многобройните пролуки, които се разтваряха сред развалините. След поредното безполезно оглеждане, Ато спря изнервен.

— Дулчибени, къде си? — изкрещя той.

Отвърна му само неспокойното мълчание на руините.

— Да опитаме да се разделим? — предложих.

— Не си го и помисляй — отговори Ато. — Впрочем какво стана с твоите приятелчета? — попита той Чаконио.

— Гфъррррлбх — отвърна корписантарят, като с жестове ни накара да разберем, че остатъкът от корписантарските пълчища, макар и пеша, щеше да пристигне възможно най-скоро.

— Добре. Имаме нужда от подкрепления, за да уловим... — Робе на короната, няма ли да ме хванеш?

Дулчибени ни подтикна отново към действие. Този път гласът идваше без никакво съмнение отгоре, над главите ни.

— Глупав янсенист — каза тихо Ато, видимо раздразнен от предизвикателството, после извика: — Приближи се, Помпео, искам само да си поприказвам с теб.

В отговор се разнесе звучен смях.

— Добре тогава, ще дойда аз — отвърна абатът.

В действителност това беше по-лесно за казване, отколкото за вършене. Вътрешността на Колизея, заключена между централната арена и фасадата, представляваше непроходим лабиринт от рухнали стени, осакатени архитрави и обезглавени колони, в които трудността да се ориентираш и малкото светлина се добавяха към варварските и безредни форми на развалините.

В течение на векове Колизеят първоначално е бил изоставен, а после лишен от внушителни количества мрамор и камък от многобройни папи за съграждането (справедливо и свято) на множество църкви; както казах, от старите стълбища, снижаващи се към арената, бяха останали единствено поддържащите стени. Те се издигаха лъчеобразно от арената до върха на външния стенен кръг. Паралелно на тях минаваха тесните пасажи за връзка между многобройните концентрични околоръстни коридори, които изцяло обгръщаха стадиона. Всичко това образуваше неразгадаемата плетеница, в която сега се движехме.

Изминахме един кратък участък от опасващите коридори, опитвайки се да се доближим до точката, от която ни се струваше, че бе дошъл гласът на Дулчибени. Опитът се оказа безполезен. Ато погледна въпросително Чаконио. Корписантарят проучи въздуха с разширените си ноздри, но без резултат.

Дулчибени трябва да бе предусетил нашите трудности, защото почти веднага се обади:

— Абате, караш ме да губя търпение.

Противно на очакванията, гласът съвсем не беше далечен, но ехото, произведено от развалините ни пречеше да определим посоката, от която идваха подигравателните думи на беглеца. Странно, но след като угаснаха звуковите отражения на неговия глас, ми се стори, че чувам леко, повтарящо се доста познато съскане.

— Чухте ли и вие? — попитах с възможно най-тих глас Ато. — Изглежда че... мисля, че смърка от тютюна.

— Интересно — коментира абатът — в момент като този...

— Чух да го прави и тази вечер, когато не поиска да слезе за вечеря.

— Тоест малко преди да тръгне, за да доведе докрай своя план — отбеляза абат Мелани.

— Точно така. Бях го видял да вади тютюна и преди своите речи за коронованите глави — добавих аз — за порочните владетели и така нататък. И забелязах, че след всяка щипка тютюн ставаше все по-бодър и силен. Като че ли си служи с него, за да си изяснява идеите или... за да си дава сила, така де.

— Мисля, че много добре те разбрах — измърмори Ато под носа си, но веднага се прекъсна.

Чаконио ни дърпаше за ръкавите, завличайки ни към средата на арената. Корписантарят се бе отправил извън лабиринта, за да може по-добре да следи мириса на Дулчибени. В мига, в който стигнахме до откритото пространство, той вирна носа си нагоре и подскочи. Каза „Гфъррррлъбх“ и посочи една точка от гигантските и непробиваеми стени, ограждащи Колизея.

— Сигурен ли си? — попитахме го в един глас, леко притеснени, защото мястото ни се виждаше опасно и недостижимо.

Стените, ограждащи стадиона, бяха изградени от три огромни реда арки, разположени един върху друг. Точката, посочена от Чаконио, беше една арка от междинното ниво, издигаща се над земята на височина, може би по-голяма от тази на цялата странноприемница „При оръженосеца“.

— Как ще се качим там горе? — попита абат Мелани.

— Накарай твоите чудовища да ти помогнат — чухме да вика Дулчибени: този път Ато бе говорил, без да понижи достатъчно гласа си.

— Имаш право, това е чудесна идея — изкреця му Ато на свой ред. — Не си сбъркал — добави после, обърнат към Чаконио — гласът идва оттам.

Междувременно Чаконио с неописуема бързина си проправяше път през лабиринта. Повече ни към едната от двете големи дървени порти, които денем бяха отворени и позволяваха достъпа до амфитеатъра. Точно пред портата се издигаше едно високо и стръмно стълбище, което се губеше във внушителния корпус на Колизея.

— Трябва да се е качил оттук — прошепна Мелани.

Стълбището всъщност извеждаше на първия етаж на зданието, или иначе казано, на височината на втория ред арки. Когато изкачихме последната площадка, излязохме на открито и се озовахме в един огромен коридор-пръстен, които минаваше по дължината на целия амфитеатър. Тук, доста по-нависоко от нивото на трибуните, светлината на луната се разливаше по-сигурна и щедра. Грандиозна бе гледката на централното пространство, на руините на стъпалата и, над нас, на могъщите стени, които опасваха цялата маса на цирка, връзвайки се внушително в небето. С учестен дъх, поради стръмното изкачване, се спряхме за миг, почти забравили нашата цел, пленени от невероятната гледка.

— Тук ли си, кралски шпионино? — разнесе се от дясната ни страна злобния и подигравателно изтънял глас на Дулчибени.

Един трясък отдясно ни накара да изтръпнем от ужас и ние мигновено се проснахме на земята. Дулчибени бе стрелял по нас.

Поредица от сухи пукоти на няколко крачки от нас, отново ни принуди да подскочим. Приблжих се на четири крака и намерих, наполовина строшен поради тежкото падане, пистолета на Дулчибени.

— Два пъти пропуснах, колко жалко. Кураж, Мелани, сега сме равни по оръжие.

Подадох пистолета на Ато, който погледна замислено в посоката, откъдето падаше гласът на Дулчибени.

— Има нещо, което ми убягва — измърмори той, докато се приближавахме до точката, от която бяха дошли и гласът, и оръжието.

И на мен нещо не ми бе ясно. Още докато се изкачвахме по голямото стълбище, бях изпаднал в плен на немалко съмнения. Защо Дулчибени ни бе въвлякъл в това необичайно преследване на лунна светлина, между руините на Колизея, губейки ценно време и с риск да бъде заловен на място от стражите? Защо имаше такова силно желание да привлече абат Мелани чак догоре с обещанието, че ще му разкрие всичко онова, което Ато искаше да знае?

Междувременно, докато изкачвахме, останали почти без дъх, древните стъпала, разрушени от времето, бяхме чули ехо от далечни викове, сякаш войнствената глъчка на отряди, които се стичат на мястото на сбора.

— Знаех си — бе коментирал Ато задъхано. — Невъзможно беше да не се появят и стражи, и някои от разбойниците, които се крият тук. С това прегрупироване Дулчибени не можеше да се надява да мине незабелязан.

С подигравателните си подвиквания нашата плячка бе улеснила издирването. Но веднага ми стана ясно, че щеше да е много трудно да стигнем до него. Всъщност Дулчибени се беше изкачил на върха на една от поддържащите стъпалата стена; от коридора, в който се намирахме, стената се издигаше отвесно до едно прозорче в ограждащия арената стенен пояс, което се намираше почти на върха на Колизея.

Стоеше си там, удобно седнал в рамката на прозорчето, облегал с гръб на стената, здраво стиснал в ръце вързопчето с пиявиците. Останах смаян от ловкостта, с която трябваше да е успял да се добере догоре: по отвесната стена, по чийто ръб бе вървял имаше един зловец и изключително опасен издаден участък, падането от който предвещаваше грозен край за всекиго. Отвъд прозорчето имаше пропаст, дълбока колкото два двореца, но това сякаш по никакъв начин не смущаваше Дулчибени. По този начин около преследвания се разтваряха цели три внушаващи страх вселени — огромната арена на Колизея, ужасяващата бездна отвъд фасадата и звездното небе, което увеличаваше тържествената и грандиозна драма, която се разиграваше тази нощ.

Под Колизея впрочем като че ли се чуваха гласове и чуждо присъствие — по всяка вероятност стражите бяха пристигнали. От нашата плячка ни разделяше, по въздушна линия, пространството на една средно широка градска улица.

— Ето ги, спасителите на лихваря с тиара, на ненаситния звяр от Комо — и Дулчибени избухна в смях, който ми се стори пресилен и неестествен, плод на нездравото съчетание между бяс и еуфория.

Ато хвърли въпросителен поглед към мен и Чаконио. Дулчибени смръкна още веднъж и после пак.

— Бях разбрал, знаеш ли — каза Ато.

— Каж ми, кажи ми, Мелани, кажи ми какво си бил разбрал — извика Дулчибени, като седна отново.

— Тютюнът не е тютюн...

— Ама колко си ми умничък! Знаеш ли какво ще ти кажа? Имаш право. Много неща не са това, което изглеждат.

— Ти смъркаш от ония странни сухи листа, как им беше името...
— настоя Ато.

— Мамакоката! — извиках.

— Каква прозорливост, възхитен съм! — отвърна иронично Дулчибени.

— Ето защо не се изморяваш нощем — каза абатът. — Обаче после, през деня, си сприхав и имаш нужда от още, затова продължаваш да си тъпчеш ноздрите: и тогава ти се случва да произнасяш цели речи самичък, пред огледалото, като си представяш, че дъщеря ти още е с теб. И когато започваш някое от безумните си излияния за владетелите и короните, се разпалваш и никой не може да те спре, защото тази трева поддържа тялото, но е... как да кажа, замъглява ума и те обсебва. Или греша?

— Виждам, че си се позабавлявал да научиш твоя скъп прислужник на шпионския занаят, вместо да го оставиш на естествената му съдба, за развлечение за принцовете и почуда за зрителите — отвърна Дулчибени с кънтящ смях, насочен отмъстително срещу мен.

Но пък, беше вярно, така или иначе че бях подслушвал зад вратата на янсениста и бях отишъл да съобщя всичко на абата.

После Дулчибени скочи ловко на отвесната стена, забравил за пропастта, която се разтваряше под него, и се провесил на върха на голямата стена на фасадата, чийто ръб бе широк повече от три стъпки.

Сега противникът ни бе отново на крака и тържествено се извисяваше над главите ни. На няколко крачки от него, вдясно, на небесния фон се открояваше огромен дървен кръст, висок повече от човешки бой, поставен на фасадата на Колизея, за да напомня, че монументът е посветен на паметта на християнските мъченици.

Дулчибени хвърли един поглед надолу, от външната страна на Колизея:

— Кураж, Мелани, след малко идват подкрепленията. Там долу има група стражи.

— Тогава кажи ми, преди да дойдат — настоя Ато. — Защо искаш смъртта на Инокентий XI?

— Размърдай си мозъка — каза Дулчибени, отстъпвайки назад по ръба на стенния пояс: точно в този момент Ато успя на свой ред да се покатери на тясната стена, която заобикаляше арената.

— Какво, по дяволите, ти е направил? — настоя Ато със сподавен глас. — Опетнил е християнската вяра, покрил я е със срам и безчестие? Това си мислиш, нали? Кажу си, Помпео, че си обсебен като всички янсенисти. Ти мразиш света, Помпео, защото не успяваш да намразиш себе си.

Дулчибени не отговори. Междувременно Ато, хванал се за голия камък, мъчително се изкачваше по ръба на стената, която водеше нависоко, към неговия събеседник.

— Опитите на острова — продължаваше той, докато се вкопчваше с ръце и крака за стената в поза, будеща смях, — посещенията при Тиракорда, нощите в подземията... Направи всичко това само заради една незаконородена кучка, наполовина неверница, злочастен безумецо! Би трябвало да благодариш на Хюигенс и на оня стар лигльо Ферони, задето са ти оказали честта да ѝ отнемат девствеността, преди да я хвърлят в морето.

Останах без думи пред жестокия и отблъскващ начин на изразяване, който абатът неочаквано бе възприел. После разбрах: Ато предизвикваше Дулчибени, за да го накара да избухне. И успя.

— Мълчи, кастрате, позор за човечеството, ти, дето можеш само да си даваш задника — извика Дулчибени отдалече. — Че ти харесва да се завираш в лайната — това го бях разбрал, ама че с тях е пълен и мозъкът ти...

— Дъщеря ти, Помпео — възползва се незабавно Ато. — Старият Ферони искаше да я купи, нали?

Дулчибени ахна от изненада:

— Давай нататък, хванал си правилния път — ограничи се обаче да каже той.

— Да видим... — изпъшка Ато поради усилието от изкачването, но успявайки все повече да се приближи до Дулчибени — Хюигенс се е грижел за делата на Ферони; затова често си е имал работа с Одескалки, значи и с теб. Един ден зърва твоята дъщеричка и оная работа почва да го сърби. Вдетиненият идиот Ферони, както обикновено, иска да му я осигури на всяка цена. Моли Одескалки да му я продадат, сигурно за да я препродаде, когато омръзне на Хюигенс.

Може би я взема точно от Инокентий XI, който по онова време още беше кардинал.

— Взема я от него и от племенника му Ливио, прокълнатите души — поправи го Дулчибени.

— Ти не си могъл да се противопоставиш по законен път — продължи Ато, — защото си бил отказал да се ожениш за майка ѝ, една нещастна турска робиня, и така щерка ти е принадлежала не на теб, а на Одескалки. Тогава си намерил решението: да извадиш от прахта един скандал, да заплашиш, че можеш да хвърлиш някакво петно върху честта на Одескалки. Накратко казано, изнудваш ги.

Дулчибени замълча още веднъж и този път, както никога, това мълчание изглеждаше като потвърждение.

— Липсва ми само датата — додаде Ато. — Кога са отвлекли дъщеря ти?

— През 1676 — отговори ледено Дулчибени. — Беше само на дванайсет години.

— Малко преди конклава, така ли? — каза Ато, като направи още няколко крачки напред.

— Мисля, че си разбрал.

— Готвели са се за избора на новия папа, а кардинал Бенедето Одескалки, който беше загубил на косъм предния конклав, сега бе решен да победи. Но с твоето изнудване, ти си го държал изкъсо — ако една определена новина стигнеше до ушите на останалите кардинали, щеше да се развихри страхотен скандал и — сбогом, папски престол. Прав ли съм?

— Не би могъл да бъдеш по-прав — каза Дулчибени, без да крие изненадата си.

— Какъв беше скандалът, Помпео? Какво бяха направили Одескалки?

— Първо завърши своята историйка — подкани го Дулчибени иронично.

Нощният вятър, по-осезаем на тези височини, брулеше всички ни безпощадно; треперех, без да знам дали е от студа или от страх.

— С удоволствие — рече Ато. — Вярвал си, че с изнудването ще попречиш на продажбата на дъщеря ти. Но вместо това си подписал смъртната си присъда. Ферони, може би със съдействието на самите Одескалки, отвлича щерка ти и така ти затваря устата за времето,

необходимо на Бенедето да бъде избран за папа. След което се опитваш да намериш момиченцето. Но не успяваш.

— Обиколих цяла Холандия надлъж и нашир. Един Бог знае, че повече не можех да направя! — изръмжа Дулчибени.

— Не намираш щерка си, но ставаш жертва на странен инцидент: някой те блъска от прозореца или нещо от този род. Но си оцелял някак.

— Долу имаше един плет, имах късмет — довърши Дулчибени. — Продължавай.

Ато се поколеба пред поредната подкана на Дулчибени. Запитах се какво го спираше.

— Избягал си в Рим, преследван и уплашен до смърт — продължи Мелани. — Останалото вече е ясно: посветил си се на янсенизма и в Неапол си срещнал Фуке. Обаче има друго нещо, което не разбирам: защо си откъщаваш чак сега, след толкова години? Може би защото... о, мили Боже, разбрах.

Видях абат Мелани да се пляска по челото в знак на изненада. Междувременно беше изкачил, умело пазейки равновесие, още една част от стената и се приближаваше все повече до Дулчибени.

— Защото сега се водят сражения пред Виена, а ако убиеш папата, християнският съюз ще се разпадне, турците ще победят и ще опустошат Европа. Нали така? — извика Ато с глас, треперещ от учудване и възмущение.

— Европа вече е опустошена, и то от собствените си крале — отвърна Дулчибени.

— О, проклети безумце! — извика Ато. — Ти би искал... ти искаш... — и тогава започна да киха — три, четири, пет пъти, с необичайна сила, рискувайки да отслаби хватката си и да падне от стената в бездната.

— Проклятие — изрече после той сприхаво. — Някога само едно нещо ме караше да кихам — холандските платове. Сега, най-сетне разбрах защо кихам толкова, откакто съм в тази прокълната странноприемница.

И аз осъзнах: вината беше на старите холандски облекла на Дулчибени. Все пак, дойде ми внезапно наум, понякога Ато бе кихал и

при моето идване. Сигурно е било, защото току-що съм се връщал от стаята на янсениста. Или пък...

Но моментът изискваше да отложи своите размишления за по-късно. Забелязах Дулчибени да се движи по ръба на фасадата на амфитеатъра, първо наляво, а после надясно, като продължаваше да държи под око каретата на Тиракорда.

— Ти криеш още нещо, Помпео — извика Ато, след като кихавиците спряха и той възстанови равновесието си, застанал на четири крака върху стената. — С какво успя да изнудиш Одескалки? Каква е тайната, с която държеше изкъсо кардинал Бенедето?

— Нямам какво повече да кажа — отрязва го Дулчибени, като отново погледна към возилото на стария лекар.

— А, не, много ти е удобно така! И после, Помпео, историята с дъщерята е неубедителна: прекалено малко, за да решиш да посегнеш на живота на един папа. Как така — първо изобщо не искаш да се ожениш за майка ѝ, а сега, за да отмъстиш за нея, правиш всичко това? Не, някак не ми звучи. А и този папа е добре настроен към вас, янсенистите. Говори, Помпео!

— Това не ти влиза в работата.

— Ти не можеш...

— Нямам какво повече да кажа на един шпионин на Всехристиянския крал.

— Да, но с твоите пиявици самият ти искаше да направиш хубава услуга на Всехристиянския крал: да го освободиш от папата и от Виена с един-единствен удар.

— А ти наистина ли вярваш, че с турците ще победи и Луи XIV? — отговори със злост Дулчибени. — Беден заблуден глупако! Не, отоманската вълна ще отнесе и главата на френския крал. Никаква милост за предателите — това е законът на победителя.

— Значи такъв е твоят план за новия ред, твоята надежда за завръщането на чистата християнска вяра, убедени янсенисте? — отвърна Ато. — Ами хайде, нека унищожим Светата римска църква и християнските владетели, да оставим олтарите да бъдат погълнати от огнените езици. Така ще се върнем във времето на мъчениците: изклани от турците, но по-убедени и силни във вярата! И ти вярваш в това? Кой е заблуденият между нас, Дулчибени?

Междувременно се бях отдалечил от Ато и Дулчибени и бях стигнал до нещо, подобно на малка тераса, близо до стълбата, по която се изкачихме на първия етаж; оттам можех да виждам онова, което се разиграваше пред Колизея и разбрах защо Дулчибени гледаше надолу с толкова интерес.

Група стражи се суетеше около каретата, а в далечината се чуваше гласът на Тиракорда. Неколцина ни наблюдаваха — след малко, предполагах и се опасявах аз, щяха да се качат и да ни приберат.

Ненадейно обаче потръпнах не от нощния хлад, а от един вик, по-скоро някакъв дивашки вой, който се разнесе навсякъде из пространството пред Колизея. Избухна силна шумотевица, която изглежда бе предизвикана от хвърлянето на множество камъни и пръчки.

Ордата на корписантарите (които очевидно бяха организирали нападението) се изсипа с животински крясъци в равнината пред Колизея, вьоръжена с тояги и пръчки, като напредваше в бърз бяг, без изобщо да даде време на стражите да разберат какво се случва. Можехме да наблюдаваме сцената благодарение на светлините, държани от стражите.

Нападението бе светкавично, варварско и безмилостно. Група нападатели изскочиха от арката на Константин, друга се спусна от стената, която ограждаше градините, гледащи към руините на Курия Хостилия, трета изникна от развалините на храма на Изида и Серапис. Бойният вик на атакуващата дружина се понесе високо и диво, като хвърли в недоумение жертвите — само петима или шестима стражи, изправени пред двойно повече противници.

Двама стражи, по-отдалечени от групата, вцепенени от изненада, попаднаха първи под ударите, драскането, ритниците и хапането на тримата корписантари, идващи откъм Константиновата арка. Схватката се превърна в хаотична плетеница от крака, ръце, глави, животински напрегнати в първобитно спречкване, лишено от всякакъв ред. Ударите, разбира се, не бяха смъртоносни, защото пострадалите, макар и понатупани, съвсем скоро най-позорно биха отбой и побегнаха към улицата, която води до Порта Сан Джовани. Друга двойка стражи (точно тези, които най-вероятно се канеха да влязат в Колизея, за да ни арестуват), побегнаха ужасени от развилнелите се корписантари, без изобщо да търсят сражение, и се изнесоха с необичайна бързина към

склона, извеждащ на „Сан Пиетро ин Винколи“, преследвани от четирима грухтящи нападатели, между които ми се стори, че различавам неповторимите изразни средства на Угонио.

Различно се развиха нещата с двамата стражи, които стояха до каретата на Тиракорда: единият се защитаваше със сабята и успя умело да задържи на разстояние трима корписантари. В това време неговият другар, единственият, възседнал кон, помагаше на трети човек, закръглен и тромав, който носеше (ако не ме лъжеха очите) едно вързопче, окачено на врата си, да се качи на коня. Беше Тиракорда, когото стражът очевидно бе разпознал като жертва на престъпните деяния от тази нощ и бе решил да заведе на сигурно място. Щом конят с двамината ездаци се отдалечи, устремен към спасението в посока Монте Кавало, пешият страж също се предаде и се впусна в бягство, изчезвайки в мрака. Около Колизея отново настана тишина.

Обърнах погледа си към Ато и Дулчибени, които също се бяха разсеяли от истинската битка, разиграла се пред очите ни.

— Свърши се, Мелани — каза Дулчибени. — Победи ти, с твоите подземни чудовища, с твоята мания да шпионираш и да плетеш интриги, с твоето нездраво желание да пълзиш под полите на принцовете. Сега ще отворя това вързопче и ще ти дам неговото съдържание, което нашият прислужник иска може би повече от теб.

— Да, свърши се — повтори Ато с уморена въздишка.

Почти бе стигнал до края на стената и се намираше на няколко педи разстояние от краката на Дулчибени. След малко щеше да може да скочи на външната стена на Колизея и да застане лице в лице със своя противник.

Аз обаче не бях на същото мнение, като абата: нищо не беше свършило. Бяхме преследвали, следили, разследвали, размишлявали цели нощи. И всичко това, за да отговорим на един-единствен основен въпрос: кой и как бе отровил Никола Фуке? Учудих се, че сред хилядите въпроси, които Ато беше задал на Дулчибени, точно този не бе намерил място. Но ако не го зададеше той, винаги можех да го сторя аз.

— Защо ви трябваше да убиете и Главния интендант, синьор Помпео? — дръзнах да попитам тогава.

Дулчибени потри очи и избухна в мъчителен смях.

— За това питай твоя любим абат, момче! — извика той. — Питай го защо неговият скъп приятел Фуке се почувства зле, след като си изми краката. Накарай го да ти каже защо по същото време абат Мелани бе обзет от такова вълнение и защо измъчваше онзи нещастник със своите въпроси, без дори да го остави да издъхне в мир. И после... попитай какво бе това толкова мощно средство във водата, с която Фуке изми краката си, питай го кои отрови успяват да убият човека така потайно.

Инстинктивно погледнах Ато, който не каза нещо, сякаш се почувства притиснат към стената.

— Но ти... — слабо се опита да възрази той.

— Аз изкъпах в тази вода едно от моите мишлета — продължи Дулчибени, — и след малко го видях да умира по най-ужасен начин. Мощна отрова, абате, и предателска: добре разтворена във водата за миене, тя прониква през кожата и под ноктите, без да остави следи, и достига чак до вътрешностите, като ги разяжда невъзвратно. Истинско произведение на изкуството, каквото само майсторите парфюмери на Франция могат да създадат, не е ли така?

Точно тогава си спомних, че при своя втори оглед на трупа на Фуке, Кристофано бе намерил на пода, около легена за крака, няколко локвички вода, въпреки че същата сутрин самият аз вече най-грижливо бях подсушил пода. Когато е вземал вода за проба от легена, Дулчибени трябва да е излял малко на земята. Потръпнах, когато си спомних, че и аз може да съм докоснал някоя капка от смъртоносната течност. За щастие това е било прекалено малко, дори за да усетя съвсем леко неразположение.

После, обърнат към Ато, Дулчибени добави:

— Може би Всехристиянският крал ти е поверил много специална задача, синьор абате? Ужасяващо поръчение, което обаче не си могъл да откажеш: едно върховно изпитание на твоята вяроност към краля...

— Стига толкова, не ти разрешавам! — изкрещя абат Мелани, опитвайки най-накрая да се качи на върха на огромния стенен пояс на Колизея.

— Какви ли безсрамни лъжи срещу Фуке ти е наговорил Всехристиянският крал, докато ти е заповядвал да го очистиш? — упорстваше Дулчибени. — А ти, като най-долен слуга, си се подчинил.

Но после, докато умираше в ръцете ти, Главният интендант е промълвил нещо, което ни най-малко не си очаквал. Мога да си представя, да: някакъв намек за загадъчни тайни, няколко измънкани фрази, който може би никой друг не би успял да разтълкува. Но това ти бе достатъчно, за да разбереш, че си бил в една непозната за теб игра.

— Ти бълнуваш, Дулчибени, аз... — отново се опита да го прекъсне Ато.

— Не си задължен да казваш нищо: тези няколко думи ще останат завинаги тайна между теб и Фуке, не това е важното — извика Дулчибени, изправяйки се с усилие срещу вятъра, който ставаше все по-силен. — Но в този миг ти си разбрал до колко кралят те е лъгал и те е използвал. И си почнал да се страхуваш за самия себе си. Тогава си си набил в главата да разследваш всичките наематели на странноприемницата: отчаяно се опитваше да узнаеш истинската причина, поради която са те изпратили да убиеш твоя приятел.

— Ти си луд, Дулчибени, луд си и се опитваш да ме обвиниш, за да скриеш собствените си грехове...

— А ти, момче — прекъсна го Дулчибени, като отново се обърна към мен, — все още ли вярваш на твоя абат: защо последните думи на Фуке бяха: „Ах, значи все пак е вярно“? Не напомнят ли любопитно на една известна ария от златните времена на Главния интендант? Ато Мелани, не може да не си я разпознал — кажи ми, колко пъти самият ти си я пял пред неговия поглед? И той поиска да ти припомни тези думи, докато умираше с мъчителното съзнание за твоето предателство. Както Юлий Цезар, когато видял, че измежду убийците, които забивали ножовете си в плътта му, бил и неговият син Брут.

Ато вече не го прекъсваше. Беше се качил на стената и сега той и Дулчибени стояха един срещу друг. Но мълчанието на абата се дължеше на нещо друго. Дулчибени се канеше да отвори вързопчето с пиявиците.

— Бях обещал, а аз винаги изпълнявам обещанията си — каза Дулчибени. — Съдържанието е твое.

После се приближи до ръба на стената и обърна вързопчето, като го отвори над бездната.

От торбичката (дори и аз можах да видя ясно, макар че бях на разстояние) не изпадна нищо. Беше празна.

Дулчибени се изсмя.

— Нещастни глупако — каза той на Мелани, — наистина ли вярваше, че съм изгубил цялото това време тук горе, само за да търпя твоите ругатни?

Ато и аз инстинктивно се спогледахме, споделяйки една и съща мисъл: Дулчибени ни бе примамил там горе, само и само за да спечели време. Пиявиците бе оставил в каретата, преди да избяга във вътрешността на Колизея.

— Сега те пътуват със своя господар към вените на папата — добави той с насмешка, потвърждавайки нашите подозрения — и никой не може да ги спре.

Ато седна изтощен; Дулчибени хвърли торбата в бездната от външната страна на Колизея. След малко чухме едно приглушено тупване.

Дулчибени се възползва от временното примирие, за да измъкне от джоба си за пореден път табакерата и да смръкне здраво от мамакоката; после хвърли и малката кутийка в празното пространство, като извъртя ръката си в триумфален и високомерен жест.

Именно това последно движение обаче му струва равновесието. Видяхме го да се олюлява леко, после да се опитва да си възвърне позицията и накрая да се накланя надясно, където беше големият дървен кръст.

Всичко беше въпрос на миг. Дулчибени се хвана с ръце за главата, сякаш пронизан от някаква жестока и режеща болка или пък жертва на неочаквано главозамайване, и се блъсна силно в кръста, чието присъствие не бе предвидил, така предположих аз.

Сблъсъкът с дървения символ го лиши от и без това нарушеното равновесие. Видях тялото му да пада във вътрешността на Колизея, прелитайки за миг височината на няколко човешки ръста. За щастие — и именно това му спаси живота — първият удар бе в леко наклонена повърхност от тухлени блокове. После тялото на Дулчибени се свлече върху една огромна каменна плоча, която милосърдно го пое така, както коритото на река приема останките от корабите, върху които силата на бурята е удържала своята неизбежна победа.

* * *

Само с помощта на останалите корписантари бяхме в състояние да вдигнем неподвижното тяло на Дулчибени. Беше жив и след няколко минути дойде в съзнание.

— Краката... не ги чувствам — бяха първите му думи.

Под водачеството на Баронио корписантарите издириха в околностите една количка, изоставена най-вероятно от някой продавач на плодове. Беше стара и разнебитена, но благодарение на съвместните усилия на корписантарите успяхме да пренесем неподвижното тяло на Дулчибени. Разбира се, Ато и аз можехме да изоставим ранения между развалините на Колизея, но се съгласихме, че това щеше да е проява на безсмислена и опасна жестокост; рано или късно той щеше да бъде намерен, а при това щеше да липсва на проверката в странноприемницата, което неизбежно би предизвикало разследване от страна на Кристофано, а после и на властите.

Почувствах се по-спокоен от общото ни решение да спасим Дулчибени: мрачната и трагична история на неговата дъщеря не ме беше оставила безчувствен.

Обратният път към „Оръженосеца“ ни се стори безкраен. Движехме се в гробовно мълчание. Минахме по всички най-тъмни улички, за да не бъдем изненадани отново от стражите. Корписантарите, мълчаливи и затворени в себе си, бяха покрусени от мъка, задето не бяха успели да попречат на Тиракорда да изчезне с пиявиците и измъчваха душите си колкото с горчивината от поражението, толкова и със страха, че още утре папата можеше да бъде смъртоносно заразен. От друга страна, отчаяното състояние, в което са намираше Дулчибени отказа всички от идеята да го издадат: дивашкото нападение, което преди малко корписантарите бяха извършили над стражите, налагаше предпазливост и мълчание. За всички бе по-добре от тази нощ у защитниците на реда да останат само спомени — и никаква следа.

За да не образуваме прекалено голяма и лесна за разпознаване група, някои от корписантарите ни изоставиха, но не пропуснаха да се струпват с бързо изгрухтяване. Така останахме седмина: Угонио, Чаконио, Полонио, Груфонио, Ато, Дулчибени (положен върху количката) и аз.

Вървахме близо един до друг, като бутахме количката на смени; намирахме се в околностите на църквата „Дел Джезу“, в близост до

Пантеона, където щяхме да се спуснем в подземията, за да се върнем „При оръженосеца“. Забелязах, че Чаконио бе забавил крачка и изоставаше. Огледах го: ходеше с трудност, влачейки краката си. Привлякох вниманието на челната редица и изчакахме Чаконио да се присъедини към нас.

— Одробопрзва го бързиникавата крачкоходност. Занадъхан е — изясни Угонио.

Струваше ми се, че Чаконио не беше само изтощен. Когато стигна до нас, се подпря на количката, после се отпусна на земята, облегна гръб на една стена и остана неподвижен. Дишането му бе едва доловимо и учестено.

— Чаконио, какво ти има? — попитах го притеснен.

— Гфъррррлѐбх — отговори, като посочи лявата страна на корема си.

— Уморен ли си или ти е лошо?

— Гфъррррлѐбх — отвърна Чаконио, като повтори жеста, сякаш нямаше повече какво да добави.

Инстинктивно (въпреки че всеки физически контакт с корписантарите изобщо не беше за препоръчване) докоснах дрехата на Чаконио на посоченото място. Изглеждаше влажна.

Разместих плата и усетих неприятна, но добре позната миризма. Всички останали се бяха приближили, а абат Мелани бе дошъл още по-наблизо. Пипна дрехата на Чаконио и поднесе ръката си до носа.

— Кръв. Пресвети небеса, да разтворим дрехата му — каза той и развърза с трескава бързина въжетото, което държеше затворен мърлявия плащ на Чаконио. Видяхме, че има рана точно по средата на корема, от която неспирно се лееше кръв и вече се бе просмукала нашироко в плата. Раната беше много тежка, кръвотечението обилно и се чудех как Чаконио досега бе намерил сили да ходи.

— Боже мой, трябва му помощ, не може да върви с нас — казах, объркан от откритието.

Настана продължително мълчание. Прекалено лесно бе да се разбере какви мисли се въртяха в главите на всички. Желязното топче, което беше улучило Чаконио, бе дошло от пистолета на Дулчибени, който, макар и без да иска, смъртно бе ранил злощастния корписантар.

— Гфъррррлѐбх — рече тогава Чаконио, посочвайки с ръка улицата, по която вървахме и давайки ни знак да продължим. Угонио

падна на колене и се доближи до него. Последва бърза и неразбираема словесна обмяна между двамата, по време на която Угонио неколkokратно повиши глас сякаш искаше да убеди другаря в правотата на собственото си мнение. Чаконио пък повтаряше все същото мърморене, всеки път все по-жално и тихо.

И тогава Ато разбра какво щеше да се случи.

— Боже мой, не, не можем да го оставим тук. Повикай приятелите си — каза той на Угонио — да дойдат да го вземат, трябва да направим нещо, нека извикаме някой, някой хирург...

— Гфъррррлбх — пророни Чаконио с лек и примирен шепот, който падна между нас, по-окончателен от което и да е човешко заключение.

Угонио от своя страна положи нежно ръка върху рамото на другаря си, а после се изправи, сякаш в знак, че разговорът беше свършил. Полонио и Груфонио също се приближиха до ранения и си размениха с него в непрекъснат шепот потайни и объркани размисления. Накрая паднаха на колене и едногласно започнаха да се молят.

— О, не — изплаках — не трябва, не може да бъде.

И Ато, който винаги бе показвал толкова малко симпатия към корписантарите и необичайните им качества, не можа да удържи вълнението си. Видях го как се оттегли настрана и скри лицето си; зърнах раменете му, разтърсени от конвулсии. В този мълчалив и освободителен плач абатът най-сетне изливаше своята мъка — за Чаконио, за Фуке, за Виена, за самия себе си, може би предател, но също така и предаден, и сам. И докато си мислех за последните загадъчни думи на Дулчибени относно смъртта на Фуке, усещах как тъмни сенки се съгъстват между Ато и мен.

Накрая всички паднахме на колене в молитва, докато дишането на Чаконио ставаше все по-учестено и сподавено; след миг Груфонио се отдалечи, за да осведоми (така поне предположих) останалите корписантари, които няколко минути по-късно дойдоха, за да отнесат бедното тяло и да му направят достойно погребение.

И тогава, пред очите ми, изтекоха последните мъчителни секунди от живота на Чаконио. Докато неговите събрата се трупаха наоколо, Угонио държеше братски главата на умирация; с един жест той подкани всички на замълчат и да прекъснат молитвите.

Спокойствието на нощта се спусна върху сцената и можахме да чуем последните думи на корписантаря:

— Гфъррррлбх.

Погледнах въпросително Чаконио, който, успя да преведе през сподавеното си хълцане:

— Като сълзичкинки в дъждовалението. После клетникът спря да диша.

Нямаше нужда от други обяснения. В тези думи Чаконио бе обобщил окончателно своето мимолетно земно приключение: ние сме като сълзи в дъжда, които, едва прокапали, вече се загубват в могъщото течение на преходните неща.

След като останките на Чаконио бяха отнесени от неговите приятели, поехме на път със сърца, угнетени от разяждаща мъка. Вървахме с наведени глави, сякаш тласкани от някаква външна сила. Поради голямата болка, по време на остатъка от пътя, дори няха куража да погледна клетия Угонио, понеже се страхувах, че няма да успее да спра сълзите си. В ума ми се върнаха всичките премеждия, в които се бяхме впуснали с двамата корписантари: проучванията на подземията, преследването на Стилоне Приазо, проникванията в дома на Тиракорда... Представих си тогава колко други приключения трябваше да е споделил той с Чаконио и, като съпоставих неговото душевно състояние с моето, разбрах колко отчаяно щеше да оплаква своя събрат.

Мъката му беше толкова голяма, че останалата част от похода остана на втори план в моите спомени: повторното влизане в подземията, уморителният преход из галериите и пренасянето на Дулчибени в странноприемницата, чак до собствената му стая. За да го вдигнем, трябваше, разбира се, да си приготвим някакво подобие на носилка, като лишихме от няколко греди количката. Болният, сега трескав и в полусъзнание, може би осъзнаваше само, че е претърпял тежки и по-всяка вероятност невъзвратими поражения. Пренесохме го така, увързан като салам, прекаран от отвор в отвор и от стълба на стълба, с цената на нечовешки усилия от страна на дванайсет чифта ръце: на четирима корписантари, Ато и моите.

Вече се зазоряваше, когато се разделихме с корписантарите, които потънаха в тайната стаичка. Страхувах се естествено, че

Кристофано е чул шума, вдиган от нашия кортеж, най-вече, докато издърпвахме Дулчибени в стаичката и после нагоре по стълбите на странноприемницата до първия етаж. Обаче, когато преминахме пред неговата стая, чухме само равномерно му и спокойно хъркане.

Трябваше да си взема сбогом и с Угонио. Докато Ато стоеше настрана, корписантарят с разкривените си ръце силно ме бе стиснал за раменете: знаеше, че е малко вероятно да се срещнем отново. Никога повече не бих слязъл в неговия подземен свят, нито пък той някога щеше да се изкачи под небесния свод, ако не използваше прикритието на нощта, когато честните и бедните (каквото бях аз) спяха, изтощени от трудностите на деня. Така се и разделихме, с натежали сърца; и всъщност никога повече нямаше да го видя.

* * *

Налагаше се да поспим и да се възползваме от малкото време, което оставаше на Ато и мен, за да възстановим силите си. Но прекалено възбуден от събитията, знаех прекрасно, че изобщо нямаше да мога да заспя. Реших да използвам времето, за да запиша последните събития в своя дневник.

Временната раздяла с Ато бе въпрос на един миг и на един поглед, който всеки от нас двамата прочете в очите на другия: още преди няколко часа чумните пиявици на Дулчибени бяха се впили в меката и уморена плът на Инокентий XI.

Всичко зависеше от хода на болестта — дали щеше да се развие бавно, или както в много случаи, светкавично.

Може би още новият ден щеше да ни донесе новината за неговата смърт. А с нея, кой знае, и вест за изхода на битката при Виена.

[1] с голямо веселие (лат.) — (Бел.ред.) ↑

СЪБИТИЯТА ОТ 20 ДО 25 СЕПТЕМВРИ 1683

Бележките, записани онази нощ в моя дневник, бяха последните. Събитията, които последваха, всъщност не ми оставиха повече време (нито пък вдъхновиха желанието ми) да продължа да пиша. За щастие последните няколко дни от карантината в „Оръженосеца“ са останали ярки и живи в моята памет, макар и само по отношение на най-важните събития.

На следващия ден Дулчибени бе намерен на леглото си, плувнал унижително в собствената си урина, неспособен да се изправи и дори да движи краката си. Безполезни се оказаха всички опити да се възстанови изцяло, пък било само и към контрола на долните крайници. Вече не чувстваше изобщо краката си. Кристофано не остави никакви съмнения относно тежестта на състоянието му — той сподели, че е наблюдавал много подобни случаи. Между най-сходните бил този с едно бедно момче, което работело в една мраморна кариера — след като паднало от зле сковано скеле, то се приземило, удряйки жестоко гърба си в земята; на следващия ден се събудило в леглото си, в същото състояние като Дулчибени и впоследствие, за жалост, никога повече не си възвърнало контрола над краката, оставайки осакатено за цял живот.

И все пак надеждите не бяха напълно загубени, подчерта Кристофано, като се впусна в поредица от аргументи, които ми сториха колкото красноречиви, толкова и съмнителни. Болният, в плен на треската, изглежда не бе осъзнал своето тежко състояние.

Разбира се злощастният инцидент, на който бе станал жертва Дулчибени, предизвика същинска канонада от въпроси от страна на Кристофано, който определено не беше толкова глупав да не разбере, че старият човек бе имал възможността да влиза и излиза от странноприемницата, (както и онзи, който го бе върнал обратно)

Също така синините, раните и драскотините, с които Ато и аз се бяхме сдобили при падането от каретата на Тиракорда, изискваха разяснения. Докато Кристофано ни оказваше своите грижи —

лекувайки раните с мехлем собствено производство и „небесна вода“, и мажейки отоците с „философско масло“ и настойка от кралска алтея — бяхме принудени да признаем, че Дулчибени действително беше излязъл от странноприемницата в търсене на път за бягство от карантината, и от тайната стаичка се бе спуснал в мрежата от подземни проходи под странноприемницата. Но ние двамата от доста време сме го държали под око, и като бяхме предусетили неговите намерения, го бяхме последвали и върнали обратно. По време на завръщането, продължихме ние, той бе загубил равновесие и бе паднал в малкия отвесен кладенец, който извеждаше обратно в странноприемницата и така бе получил тежкото нараняване, принудило го да остане на легло.

Що се отнася до Дулчибени, той не беше в състояние да опровергае каквото и да било: през деня, след падането, беше вдигнал висока температура, която го бе лишила почти изцяло от мисъл и слово. Само от време на време той идваше на себе си и стенеше продължително, като се оплакваше от жестоки и непрестанни болки в гърба.

Може би и заради тази мъчителна гледка, Кристофано се оказа снизходителен; естествено нашият разказ бе несвързан и недостоверен и нямаше да издържи на сериозен разпит, особено ако той бе проведен от хора от градската стража. Вероятно вземайки предвид смайващото подобрене на Бедфорд и предсказуемия край на карантината, лекарят прецени рисковете и изгодите, и добронамерено се престори, че е задоволен от нашата версия, без да съобщава на часовия (който, както винаги, беше на пост пред странноприемницата) това, което се беше случило. До края на нашето затворничество, каза той, щял да положи за Дулчибени всички необходими грижи. За това благоприятно решение обаче най-вероятно бе получил вдъхновение от празничното настроение, което тъкмо тогава започваше да се възцарява из целия град и за което веднага ще разкажа.

През този ден бяха започнали да се носят слухове за изхода от битката при Виена. Първите гласове се бяха чули на 20-ти, но чак през нощта на вторник, 21-ви (за това, разбира се, щях да узная в подробности по-късно), на кардинал Пио бе връчено съобщение, пристигащо от Венеция, което носеше новината за оттеглянето на турската войска от Виена. Два дни по-късно, пак през нощта, от

империята бяха пристигнали още писма, които съобщаваха за победата на християните. В града бяха започнали да се чуват първите несмели изрази на радост. Постепенно подробностите станаха по-точни: Виенската крепост, поставена от толкова време под обсада, най-накрая бе получила помощ.

На 23-ти в Рим пристигна официалното съобщение за победата, донесено от пратеника на кардинал Буонвизи: единадесет дни по-рано, на 12-ти септември, християнските войски бяха сразили пълчищата на Христовите врагове.

Подробностите щяха да пристигнат с газетите от следващите седмици, но в моя спомен разказите за славната битка се смесват ведно с часовете на вълнение и ликуване, в които се узна за победата.

Когато изгрели звездите, в нощта между 11 и 12 септември, османската войска, строена в боен ред, била чута да отправя своите молитви със силни викове; редиците се виждали ясно поради запалените клади и огньовете, които се съревновавали по яркост с двойните светлини на пищните шатри в лагера на неверниците.

Нашите също се бяха молили, и то усърдно: християнските сили бяха несравнимо по-малобройни от тези на неверниците. При Първите отблясъци на зората на 12-ти септември монахът-капуцин Марко Д'Авиано, който умеел да вдъхва смелост и да вдъхновява християнските войски, отслужил литургия с християнските военачалници в един малък манастир на възвишението, наречено Каленберг, което се издига над Виена, на десния бряг на Дунав. Веднага след това нашите войски се строили, еднакво готови да посрещнат победа или смърт.

Десният фланг се водел от Шарл Лотарингски, маркграф Херман и младия Лудвиг Вилхелм, граф Леели и граф Капрара, княз Любомирски със своята всяваща страх тежковъоръжена полска конница, после Мерси и Тафе, бъдещи герои на Унгария. Заедно с десетки други принцове, за бойното си кръщение се готвели все още неизвестният принц Ойген Савойски, който, както и Шарл Лотарингски, бе напуснал Париж, за да избяга от краля-слънце и впоследствие щеше да се покрие със слава, възвръщайки изтока на Европа на християнската кауза. Подготвял своите войски и принцът-електор на Саксония, подпомаган от фелдмаршал фон Голц, и принцът-

електор на Бавария с петимата Вителсбах. В центъра на християнския боен ред, до баварците, стоели войските от Франкония и Швабия, до тях били строени войските на принцовете и регентите на Тюрингия, на славните родове Велфен и Холщайн; после носителите на други прочути имена като маркграфът на Байройт, фелдмаршалите и генералите Родолфо Барата, Дюневалд, Щирум, барон фон Дегенфелд, Кароли Палфи и много други героични защитници на каузата Христова. Накрая дясното крило се предвождало от храбрите поляци на крал Ян Собиески и неговите генерали.

Веднага, щом зърнали такова внушително струпване на приятелски сили, злощастните обсадени във Виена веднага дали израз на своята безмерна радост с десетки топовни салюти.

В лагера на Кара Мустафа също забелязали войските, но когато турците решават да реагират, вече било твърде късно: нападателят се спускали надолу по Каленберг. Тогава Великият везир и неговите хора изсочили през глава от шатрите и окопите, като на свой ред се строили в боен ред. В центъра се разположил Кара Мустафа с огромната орда на спахиите, отстрани стоял нечестивият невернически проповедник Вани Ефенди с тяхното свещено бойно знаме, отпред агата със своя строй от кръвожадни еничари. От дясната страна, до Дунава, кръвожадните воеводи на Молдавия и Влашко, везирът Кара Мехмет от Диарбекир и Ибрахим Паша от Буда; на лявото крило — татарският хан и голям брой паши.

Сражението се водило по зелените и полегати възвишения, извън стените на Виена, засадени с лозя. Първият паметен сблъсък се разигра в теснините на Нусберг между лявото християнско крило и еничарите. След продължително разбъркване в челната линия императорските войски и саксонците успяват да пробият и по пладне турците са прогонени от Гринцинг и Хайлигенщадт. Междувременно войниците на Шарл Лотарингски стигат в Дьоблинг и се доближават до турския лагер, докато австрийската конница на граф Капрара и рицарите на Любомирски разбиват молдовците, макар и с цената на тежки загуби, като ги прогонват назад по поречието на Дунава. В същото време крал Ян Собиески пуска напред полската конница. Пътя ѝ разчистват немските и полските пехотинци, които тръгват на лов за еничари от къща в къща, от лозе в лозе, от плевник в плевник и ги преследват безмилостно от Нойштифт до Пьотцлайнсдорф и Дорнбах.

Изтръпват християнските сърца, когато Кара Мустафа се опитва да използва ходовете на врага и за известно време успява да се вреже в пролуките, които се отварят поради мощното им нападение. Но всичко е въпрос на минути; Шарл Лотарингски праща на щурм своите австрийци, като ги повежда по дясната страна: в Дорнбах отрязват пътя за бягство на турците, които се опитвали да се скрият към Дъоблинг. В това време полските конници се спускат неудържимо към Херналс, помитайки всяка съпротива.

В средата, на първа линия, под славно развяващото се сарматско бойно знаме, кралят на Полша язди със соколовото крило на върха на копието, бляскав и несломим, рамо до рамо с принц Яков, едва шестнайсетгодишен и вече герой, ограден от своите конници в рицарски тунки великолепно нагиздени с многоцветни мантии, с пера, със скъпоценни камъни. На вика „Иисус и Мария!“ копията на хусарите и тежковъоръжената конница на крал Ян помитат спахиите и решително се насочват към шатрата на Кара Мустафа.

Последният, от своята командна позиция, наблюдавайки сблъсъка между своята и полската конница, инстинктивно насочва поглед към зеленото знаме, в чиято сянка стои — именно този свещен знак е целта на християните. Тогава той се поддава на страха и решава да бие отбой, увличайки със себе си в позорно бягство първо пашите и после всичките войски. Огъва се и центърът на турския строй; останалата част от войската е обхваната от паника, поражението се превръща в бедствие.

Обсадените виенчани най-сетне събират смелост и дръзват да направят излаз от Шотландската порта, докато турците бягат, изоставяйки на врага огромния си лагер, пълен с неизброими съкровища, но не преди да изколят стотици пленници и да отведат със себе си в робство шест хиляди мъже, единайсет хиляди жени, четиринайсет хиляди девойки и петдесет хиляди деца.

Победата е толкова пълна и триумфална, че никому не идва наум да погне бягащите неверници. Поради страха от завръщането на турците, християнските войници даже остават нащрек и строени за бой, през цялата нощ.

Първият влязъл в личната шатра на Кара Мустафа е крал Ян Собиески, който прибира като плячка конската опашка и бойния кон на

победения, а и голяма част от съкровищата и чудесата на Изтока, с които се е ограждал развратният и безверен сатрап.

На следния ден преброяват мъртвите: турците са дали десет хиляди жертви, триста пленени оръдия, петнайсет хиляди шатри и планини от оръжия. Християните оплакват две хиляди войници, между които за жалост генерал дьо Суш и княз Потоцки. Но няма време за скръб: цяла Виена иска да поздрави победителите, които влизат триумфално в стените на столицата, оцеляла от неверническото нашествие. Крал Ян Собиески пише смирено на папата, като приписва победата само и единствено на чудо: *Venimus, vidimus, Deus vicit*^[1].

* * *

Както казвах, за тези паметни събития щях да узная в подробности чак впоследствие. Но около „Оръженосеца“ вече се надигаше радостта: на 24 септември на всички римски църкви е закачено известието със заповедта от същата тази вечер да се изпълнява „Аве Мария“ с всички църковни камбани в знак на благодарност към Бога за поражението на турците; прозорците грееха от светлини и с невероятно всенародно веселие започнаха да блестят фойерверки, светлинни колела, и фишеци в голямо изобилие. Така от нашите прозорци можеше да се чуе не само свободното тържествуване на народа, но и шумните пукотевици от празничните фойерверки, които се палеха по покривите на посолствата, на замъка Сант’Анджело, на площад „Навона“ и на „Кампо деи Фиори“.

След като отворихме кепенците и се наредихме край решетките, видяхме да горят на улицата чучела на везири и паши след неудържимата народна радост. Зърнахме цели семейства, малки момченца, млади и стари да тичат напред-назад като обезумели с факли в ръце, осветявайки нежните септемврийски ноци и съпровождайки със смеховете си сребърния отзвук на камбаните.

Дори тези, които живееха в околностите на странноприемницата и в предишните дни, поради страх от заразата, внимаваха да не се доближават до нашите прозорци, сега ни въвличаха в своето веселие с викове и радостни подмятания. Сякаш чувстваха, че и нашата свобода е близо, като че разплатата на християнските войски с неверниците

при Виена беше само прелюдия към доста по-незначителното освобождение на „Оръженосеца“ от заплахата на чумата.

Ето защо и сред нас, макар и все още заключени, се ширеше бурна радост: самият аз занесох новината на всеки един от наемателите. Всички празнувахме в залите на приземния етаж с братски прегръдки и поздравници, изпълнени с неудържимо и огромно ликуване. И аз, най-много от всички, бях на седмото небе: планът на Дулчибени да нанесе удар на християнска Европа беше дошъл прекалено късно, въпреки че оставаше притеснението за здравето на папата.

Освен подобни искрени прояви на радост, сред новините, които се носеха от уста на уста сред народа и които от улицата стигаха и до нас, отбелязах обаче две обстоятелства, които ми се сториха доста неочаквани и достойни за размисъл.

Първото: от единия от часовете (които продължаваха да държат под око странноприемницата, по липса на други разпореждания), узнах, че християнската победа се основавала не на последно място на една необяснима поредица от грешки от страна на турците.

Всъщност войските на Кара Мустафа, които с добре позната тактика на прокарване на подземни галерии и окопи бяха отслабили силите на защитниците на Виена, по преценката на самите победители, са можели съвсем спокойно да организират масирано и победоносно нападение, много преди да пристигнат подкрепленията на крал Ян Собиески. Но вместо да се хвърли напред в решителен пробив, Кара Мустафа някак необяснимо не си бе помръднал пръста, губейки ценни дни. Турците дори не си бяха направили труда да завземат възвишенията на Каленберг, което би им дало решително тактическо предимство. И не само това: бяха също така пропуснали да пресрещнат пристигащите християнски подкрепления, преди те да прекосят Дунава, така че да се доближат невъзвратно до обсадените.

Защо бе станало така — това никой не знаеше. Като че ли турците са чакали нещо... Нещо, което ги е накарало да се почувстват сигурни в победата. Но какво?

Имаше и друго странно обстоятелство: чумното огнище, което от месеци заплашваше града, внезапно бе угаснало без видима причина.

Тази поредица от чудеса се бе сторила на победителите като знак на волята Божия, същата доброжелателна воля, която бе поддържала до последния миг отчаяните сили на обсадените и освободителните войски на Ян Собиески.

Тържествата в Рим стигнаха върховата си точка на 25-ти; за това обстоятелство обаче ще говоря по-нататък, тъй като тук трябва да се разкажат важните факти, с които успях да се запозная в тези последни дни на затворничество.

Странният начин, по който ненадейно бе угаснала чумата във Виена, ми даде не малко храна за размисъл. След като беше държала в ужас обсадените повече от самия османски враг, чумата се бе изпарила толкова бързо, колко и необяснимо. Това обстоятелство бе решаващо: ако болестта се бе развилняла сред населението на Виена, турците със сигурност щяха да победят, и то без никаква трудност.

Неизбежно бе тази новост да не бъде съпоставена с фактите, които Ато и аз толкова мъчително бяхме разкрили и свързали в логична картина и които мислено се опитах да обобщя. Луи XIV се надяваше на победа на турците при Виена, за да си подели след това Европа с неверниците. За да реализира своите блянове за всеобщо господство, кралят-слънце е възнамерявал да приложи така наречената *secretum pestis*, или иначе казано *secretum morbi*, която в края на краищата бе успял да изтръгне от Фуке.

Но в същото време съпругата на Всехристиянския крал, Мария Тереза, се е опитвала да начертае напълно противоположен план. Гордо привързана към съдбините на Хабсбургската династия, която управляваше Свещената Римска империя и от която произхождаше тя самата, кралицата на Франция търсела тайно начин да възпрепятства намеренията на съпруга си. Всъщност, според изградената от Ато хипотеза, Фуке бе връчил на Мария Тереза, с посредничеството на Лозюн и Мадмоазел (които мразели владетеля не по-малко от самата Мария Тереза), единствената противоотрова, способна да надвие тайното чумно оръжие: *secretum vitae*, сиреч рондото, с което Девизе ни бе доставял наслада през тези дни и което даже сякаш бе излекувало Бедфорд.

Не беше случайност, че противоотравата на чумата се намираще в ръцете на Девизе: всъщност рондото, макар и по всяка вероятност

композирано в суровата си форма от Кирхер, е било усъвършенствано и записано на хартия от китариста Франческо Корбета, майстор в шифроването на тайни послания с музикални знаци.

Макар и така опростена, картината не беше удовлетворителна за разума и не съответстваше изцяло на наученото от мен. Но ако подходът на Ато Мелани бе правилен (да предполагаш там, където не знаеш), всичко си идваше на мястото. Ето защо се налагаше да продължа да търся със силата на мисълта онова, което бе необходимо, за да се обясни абсурдното.

Така че се запитах: ако Луи XIV е искал да нанесе решителен удар на Хабсбургите, които го ограждаха от всички страни, тъй като владееха Австрия и Испания, и най-вече на омразния император Леополд, къде би пратил чумната зараза? Отговорът беше повече от ясен — във Виена.

Не беше ли именно това решителната битка за съдбините на християнството? Нима не знаех, още откакто бях подслушал разговора между Бреноци и Стилоне Приазо, че Всехристиянският крал играеше тайно като съюзник на турците, за да притисне империята в дяволска хватка между Изтока и Запада?

Но това не беше всичко. Не беше ли истина, че от месеци във Виена съществуваше чумно огнище, което бе хвърлило в отчаяние всички героични бранители, притиснати от обсадата? И не беше ли също толкова вярно, че огнището бе угаснало, сиреч е било овладяно по загадъчен начин от нечия незнайна ръка, решавайки по този начин съдбините на Виена и на целия Запад?

Макар и дълбоко потънал в подобни разсъждения, самият аз бях затрупан да приема налагащите се заключения: чумата във Виена е била предизвикана от агенти на Луи XIV или от техни неизвестни изпълнители, приложили на дело тайната на болестта. За това турците не се бяха помръднали в продължение на дни, независимо че Виена им е била вързана в кърпа: очаквали са проявите на епидемията, изпратена от тайния им съюзник — владетеля на Франция.

Но позорният заговор се бе сблъскал с противоположни, но също толкова мощни сили: пратениците на Мария Тереза бяха дошли навреме във Виена, за да надвият опасността, задействайки *secretum vitae* и спирайки по този начин огнището на заразата. Как — това

нямаше да разбере никога. Със сигурност обаче безсмисленото колебание на турската войска бе струвало главата на Кара Мустафа.

Подобно обобщение, дотолкова изпълнено с невероятни събития, можеше да прозвучи прекалено фантастично, почти като плод на болен разум; но точно това, подсказваше необоримата логика. Нима цялата невероятна плетеница на отношенията между Кирхер и Фуке, Мария Тереза и Луи XIV, Лозюн и Мадмоазел, Корбета и Девизе не граничеше с лудостта? А при все това бях прекарал цели нощи с Ато Мелани да пререждам парче по парче, в някакво подобие на ясновидско безумие, тази привидно безсмислена интрига.

Мислите ми бяха населени от тъмните агенти на краля-слънце, заели се да заразят нещастната Виена, вече на ръба на силите си; от другата страна виждах защитниците, тайните служители на Мария Тереза. Всички те се допитваха до тайни формули, скрити в петолинията на Кирхер и Корбета, размахваха колби, аламбици и други неясни инструменти (като тези на острова на Дулчибени) и произнасяха неразбираеми херметически слова в някое изоставено подземие. После едните щяха да отровят, а другите да пречистят — води, градини, улици. В невидимата битка между *secretum morbi* и *secretum vitae* накрая бе победил принципът на живота: същият, който бе пленил сърцето и разума ми, докато слушах рондото на китарата на Девизе.

От последния, разбира се, нямаше да изкопча нито сричка. Но ролята му бе почти напълно ясна и си я представях още по-ясно: Девизе, който получава от ръцете на кралицата оригиналното копие на рондото *Les Baricades misterieuses*; има нареждане да отиде в Италия, в Неапол, и да се свърже с един възрастен пътник с двойна самоличност... В Неапол Девизе намира Фуке вече в компанията на Дулчибени. Вероятно показва на стария Главен интендант рондото, което преди години самият той е предал за кралицата в сигурните ръце на Лозюн. Но Фуке е полусляп: сигурно е опипал листовете с измършавелите си ръце, със сълзите на вълнение, изпарили последните съмнения на стареца: кралицата е успяла, *secretum vitae* е в добри ръце, Европа няма да стане жертва на налудничавия стремеж към власт на един-единствен властелин. Мария Тереза, преди да

напусне тази земя, чрез ръката на Девизе му дарява тази последна утеха.

Девизе и Дулчибени, по общо съгласие, решават да доведат човека, когото закрилят, в Рим, близо до папата, където опасните емисари на краля-слънце срещат по-големи затруднения. Въпреки че в действителност Дулчибени има съвсем различни намерения... И в Рим, докато „При оръженосеца“, когато свири за нас *Les Baricades misterieuses*, Девизе знае, че Мария Тереза е изпратила от Париж във Виена тайната квинтесенция на тези ноти, *secretum vitae*, за да прегради пътя на чумната зараза, която иначе би дарила победата на турците.

За всичко това от Девизе нямаше да чуя нито една думичка. Неговата искрена преданост към Мария Тереза надали щеше да се е изпарила със смъртта на владетелката. Освен това опасността да бъде разпознат като заговорник против интересите на краля-слънце би имала за него страшни последствия. Но, прилагайки още веднъж правилото, на което ме научи Ато Мелани, реших да сваля от раменете на Девизе опасната задача. Вместо него щях да говоря аз, скромнен прислужник, комуто никой не отдава значение. Само няколко добре премерени думи: нямаше да преценявам казаното в словата, а неизреченото в мълчанията.

Сгодният случай дойде съвсем скоро. Той ме беше извикал, с молба за допълнителна закуска, в късния следобед. Занесох му кошничка със салам и няколко филийки хляб, които той погълна лакомо. Когато натъпка устата си с вкусната храна, се разделих с него, насочвайки се към вратата.

— Между другото — казах небрежно — изглежда, че във Виена всички трябва да засвидетелстват голяма признателност на кралицата Мария Тереза заради спасението от чумата.

Девизе пребледня.

— Ммм — опита се той да каже нещо, разтревожен, с уста, пълна с храна, и се върна в търсене на глътка вода.

— Ох, да не ви влезе в кривото гърло? Ето, пийте — рекох, като му подадох една малка кана, която бях взел със себе си, но предвидливо не му бях връчил.

Докато пиеше, той се облеци с въпросително изражение.

— Искате да знаете кой ми го каза? Ами, нали знаете, че заради оня злощастен инцидент синьор Помпео Дулчибени доста често се измъчва от треска и по време на една криза започна да говори и говори много. Аз случайно бях там.

Беше ужасна лъжа, която Девизе изпи така жадно, както водата, която току-що бе излочил.

— И какво... какво друго каза? — заекна той, след като си избърса устата и брадичката с опакото на ръката и се опита да остане спокоен.

— О, толкова неща, че май не разбрах добре всичко. Знаете, при треска... Ако не ме лъже паметта, често назоваваше някой си Фуше, или някакво подобно име, после някакъв си Лозон, струва ми се — намекнах, като нарочно измених имената. — Говореше за някаква крепост, после за чумата, за някаква тайна на чумата или нещо подобно, а после за противоотрова, за кралица Мария Тереза, за турците, даже за някакъв заговор. Така де, бълнуваше, знаете как става. Кристофано доста се беше притеснил, но бедният Дулчибени излезе от делириума, а сега пък трябва да се притеснява повече за краката и гърба си, че...

— Кристофано? И той ли чу?

— Да, ама нали знаете, когато лекарят работи, и чува, и не чува. Говорих за това с абат Мелани и той...

— Какво си направил? — изръмжа Девизе.

— Казах на абат Мелани, че Дулчибени беше зле и имаше температура и бълнуваше.

— И разказа ли му... всичко? — попита той ужасено.

— Че кой да помни, синьор Девизе? — отвърнах учтиво, но с известно удивление. — Знам само, че синьор Помпео Дулчибени беше повече на онзи, отколкото на този свят, и абат Мелани сподели с мен това притеснение. А сега, ако ме извините... — казах, като се промъкнах през вратата и се сбогувах.

След като се убедих в това, което знаеше Девизе, си бях позволил и едно малко отмъщение. Паниката, която бе обхванала китариста, говореше ясно: той не само знаеше онова, което знаехме аз и Ато, но — както можеше да се очаква — бе пряк участник в събитията. Именно затова се почувствах доволен, като го оставих със зловещото подозрение: бълнуванията на Дулчибени (каквито всъщност никога не

бе имало) бяха стигнали посредством мен не само до ушите на Кристофано, но и до абат Мелани. И ако Ато пожелаеше, сега можеше да обяви Девизе за предател на краля на Франция.

Болно ми беше на душата от надменното поведение, което винаги ми се бе налагало да понасям от страна на китариста. Благодарение на някоя и друга добре скалъпена лъжа, тази нощ най-накрая щяха да спя със спокойния сън на господата, а той — със зловещите кошмари на отхвърлените.

Признавам: имаше само една личност, една-единствена, с която ми се искаше да споделя това последно постижение на разума си. Но тези времена вече бяха минали. Не можех да отрека пред самия себе си, че след сблъсъка с Дулчибени на стените на Колизея, между мен и Ато всичко се бе променило.

Разбира се, той бе разкрил престъпния и богохулен план на Дулчибени. Но в момента на истината го бях видял да се олюлява, и то не в буквалния смисъл на думата, както противникът му. Беше се качил на Колизея като обвинител, а беше слязъл като обвиняем.

Бях сразен и наранен от неговата нерешителност в защитата от обвиненията и намеците на Дулчибени относно смъртта на Фуке. В миналото го бях виждал да се колебае, но винаги и само поради страх от тайни и надвиснали опасности. А пред Дулчибени се държа така, сякаш причината за неувереността му не беше вече страхът от неизвестното, а от онова, което той прекрасно знаеше и което трябваше да крие. И така, обвиненията на Дулчибени (за отровата, изсипана във водата за миене, нареждането да убие, получено от краля на Франция) макар и лишени от каквото и да е доказателство, звучаха дори по-категорично от съдебно решение.

И после — онова странно, подозрително съвпадение: както беше припомнил Дулчибени, последните думи на Фуке бяха: „Ах, значи все пак е вярно“; стихът от една песен на маестро Луиджи Роси, която един ден бях чул Ато да пее, обзет от върховна тъга. „Ах, значи все пак е вярно... че ти мислите си промени“: така свършваше куплетът, като недвусмислено обвинение.

Същите тези думи го бях чул да прошепва дори когато, надвивани от приливите на Клоака Максима, на свой ред можехме да

напуснем този свят. Защо и тогава, пред прага на смъртта, на устните му бе този стих?

С очите на фантазията си представих, че съм отнел чрез предателство живота на стар приятел и се опитах да почувствам силата на вината, която със сигурност щеше да ме разяжда. Ако бях чул последните му думи, нямаше ли те да звучат завинаги в ушите ми, докато не достигнат и до устните?

Освен това, докато Дулчибени го обвиняваше и повтаряше този скръбен стих, бях доловил как гласът на Мелани секна под тежестта на вината, каквато и да беше тя.

За мен той не беше вече същият Ато Мелани. Не беше настоятелен наставник, нито верен водач. Отново се бе превърнал в кастрата Ато Мелани, какъвто го бях опознал дни по-рано от разговорите на Девизе, Кристофано и Стилоне Приазо: абат на Бобек по милостта на френския крал, голям интригант, още по-голям лъжец, невероятно голям предател, изключителен шпионин. И може би убиец.

Тогава си спомних, че абатът така и не ми беше дал убедително обяснение на въпроса защо бе произнесъл насън думите „*baricades misterieuses*“ и най-накрая разбрах, че трябва да ги е чул, без да схване смисъла им, от устата на умиращия Фуке, докато го е разтърсвал за раменете — както Пелегрино ни бе описал — и му е крещял в лицето въпроси, осъдени да останат без отговор.

Накрая ми стана мъчно за него: бе изигран, както беше казал Дулчибени, от собствения си крал. Всъщност вече бях разбрал, че Ато бе пропуснал да сподели с мен част от разказа за своето тършуване в кабинета на Колбер: писмата, които издаваха присъствието на Фуке в Рим, Ато бе показал по-късно на Луи XIV.

Главата ми не можеше да го побере: как, как така бе имал смелостта да предаде стария си благодетел? Може би Ато е искал да засвидетелства веднъж завинаги своята вярност към Негово Всехристиянско Величество. Това е било върховен жест: предал е на краля върху златен поднос тъкмо човека, чието приятелство преди двайсет години му беше струвало изгнание от Франция. Но това е било фатална грешка: кралят се бе отплатил на предания кастрат с ново предателство. Изпратил го бе в Рим именно за да убие Фуке, без да му признае истинските подбуди за тази зловеща заповед, нито бездната от смърт и омраза, която е таял вътре в себе си. Кой знае с каква абсурдна

история кралят е заслепил Ато, с какви срамни лъжи е окалял още веднъж поруганата чест на стария Главен интендант.

В последните дни, които прекарах в „Оръженосеца“, от главата ми не излизаше опозореният образ на абат Мелани, който продаваше на владетеля живота на своя нещастен стар приятел и после не успяваше да се измъкне от нечовешките заповеди на жестокия деспот.

С каква смелост беше разигравал после пред мен ролята на опечаления приятел? Сигурно бе впрегнал цялото си майсторство на кастрат-актьор, помислих си с гняв. Или може би тези сълзи са били истински, но са били плод единствено на угризенията.

Не зная дали Ато бе плакал, когато, принуден от заповедите на своя крал, се е готвел да замине за Рим, за да сложи край на живота на Фуке; или пък е извършил всичко като добре дресирана хрътка.

Последните думи на уморения, стар и полусляп Главен интендант, докато е умирал от неговата ръка, сигурно са го объркали: от тези едва промълвени фрази, говорещи за мистериозни барикади и скрити тайни, но може би по-скоро от погледа на онези честни очи, Ато е разбрал, че е станал жертва на лъжите на своя крал.

След това бе прекалено късно, за да поправи грешката си, но не и за да разбере подбудите на краля. Ето защо бе започнал разследванията с моето неволно съдействие.

Скоро вече не можех да разсъждавам по-нататък. И не успях да избегна усещането за погнуса от абат Мелани. Повече не споделих нищо с него. В хода на размислите ми се беше изгубило старото взаимно доверие помежду ни, старата близост, която така бързо бяхме изградили в малкото дни на съжителство в „Оръженосеца“.

И все пак, никой не ме бе научил на повече неща, никой не ме бе вдъхновявал повече от него. Затова се опитвах да поддържам, поне външно, услужливата любезност, която бе привикнал да среща у мен. Но в очите и в гласа ми липсваха онзи блясък и оная топлина, които само приятелството може да даде.

Подобна промяна наблюдавах и у него: вече бяхме чужди един на друг, и той също го знаеше. Сега, когато Дулчибени лежеше скован в леглото си и бяхме разкрили неговия план, абат Мелани нямаше вече никакъв враг за побеждаване, никаква засада за подготвяне, никаква загадка за разплитане. А щом липсваше наложителността на

действието, той повече не се и опита да се оправдае в моите очи, да ми предложи обяснения за своето поведение, както бе правил дотогава пред постоянните ми настоявания. В последните дни той се ограда в стени от смутено мълчание — такива, каквито издига единствено вината.

Само един път, една сутрин, докато приготвях обяда в кухнята, той ненадейно дойде при мен и взе ръцете ми в своите:

— Ела с мен в Париж. Къщата ми е голяма, ще ти дам най-доброто образование. Ще бъдеш мой син — каза абатът с печален глас.

Усетих нещо в десницата си: разтворих я, вътре бяха моите три маргарити, венецианските перлички, подарък от Бреноци. Трябваше да се досетя: той ми ги беше взел под носа, оня първи път в стаичката, за да ме накара да му помогна в разследванията.

А сега ми ги връщаше, като така сам слагаше точка на последната си лъжа. Може би това беше опит за помирение?

Помислих за миг и реших:

— Искате аз да стана ваш син?! — извиках, изсмивайки се жестоко в лицето на кастрата, който никога нямаше да има синове.

И като разтворих юмрука си, оставих маргаритите да паднат на пода.

Това мое малко, суетно отмъщение положи гробния камък върху нашата близост: в тези три перлички се търкулнаха далеч от нас другарството, верността, привързаността и всичко онова, което бяхме споделили през изминалите дни. Свърши се.

* * *

Но не всичко бе приключило. Липсваше още една част от картината, която бяхме изградили: каква беше истинската причина за ненавистта на Дулчибени към рода Одескалки и в частност към папа Инокентий XI? Наистина, съществуваше един мотив: отвличането и изчезването на дъщерята на Дулчибени. Но, както Ато с право бе отбелязал, това надали беше единственият повод.

Тъкмо докато терзаех съзнанието си с този въпрос, два дни след нощта при Колизея, ме прониза, поразяващ и внезапен, един от ония проблясъци на мисълта, които ни се поднасят в дар толкова нарядко в живота — сега, когато пиша това, мога да го кажа и от личен опит.

Върнах се още веднъж в спомените си на онова, което бях научил от възстановката, която абат Мелани бе направил пред Дулчибени. Дванайсетгодишната дъщеря на Дулчибени, робиня на Одескалки, е била отвлечена и откарана в Холандия от Хюигенс и Франческо Ферони, търговец на роби.

Къде се намираше сега дъщерята на Дулчибени? Или бе още робиня в Холандия, ако дясната ръка на Ферони бе я харесал, или пък продадена в някоя друга страна. Но също така бях чувал, че някои от най-хубавите робини успявали да се освободят рано или късно — продавайки телата си разбира се. Бях чувал, че из тези откъснати от морето земи тази търговия процъфтявала.

Но как щеше да изглежда тя днес? Ако все още беше жива, щеше да е горе-долу на деветнайсет години. От майката, която е била мургава, със сигурност щеше да е наследила подобен тен. Трудно бе да си представя лицето ѝ, без да познавам това на майка ѝ. Но определено е била измъчвана, затваряна, бита. Тялото ѝ, помислих, трябваше да пази следите от всичко това.

— Как разбра? — ограничи се да попита Клоридия.

— От китките. От белезите, които имаш на китките. И после — Холандия, италианските търговци, които толкова ненавиждаш, името Ферони, кафето, което ти напомня за майка ти, постоянните ти въпроси за Дулчибени, възрастта ти и мургавата ти кожа, твоето издирване с горящата пръчка, което те е довело тук; после тълкуванията на картите, спомняш ли си: възстановяването на понесените несправедливости, за което ми намекна — отговорих аз. — И накрая кихането на абат Мелани, чувствителен към холандските платове, които само ти и баща ти носите в тази странноприемница.

Разбира се, Клоридия не се задоволи с това обяснение, за да оправдая собствената си проницателност, трябваше да ѝ разкаже накратко немалка част от прежеждията през тези дни. В началото тя естествено, не повярва на много от моите разкрития, въпреки че бях

пропуснал многобройни събития, които самият аз бих преценил като фантастични и недостоверни.

Беше, разбира се, доста трудно да ѝ докажа, че нейният баща бе изработил план за покушение над папата — нещо, в което щеше да се убеди чак много по-късно.

Все пак накрая, след дълги и търпеливи обяснения, повярва на честната ми дума и на по-голямата част от фактите, за които я бях осведомил. Разказът, прекъсван от нейните настоятелни въпроси, се проточи почти цялата нощ, през което време естествено имахме удоволствието да си дадем минути на почивка, когато аз бях питащият, а тя задоволяваше любопитството ми.

— И той никога ли не го е подозирал? — попитах я накрая.

— Никога, сигурна съм в това.

— Ще му кажеш ли?

— В началото исках да го направя — отговори тя след кратко мълчание — Толкова го бях търсила. Но сега промених решението си. Първо няма да повярва, после може би изобщо няма да бъде щастлив. Освен това, нали знаеш, майка ми — не мога да му го простя.

— Значи ще го знаем само ние двамата — отбелязах аз.

— По-добре да бъде така.

— Да не знае никой друг?

— Не, по-добре да го знаеш и ти — отвърна, като ме погали нежно по главата.

* * *

При това положение се очакваше една-единствена последна новина, и то не само от мен. Всеобщото веселие поради победата при Виена изпълваше града с радостни тържества. Усилията на Дулчибени да унищожи истинската религия на Европа бяха дошли прекалено късно. Но папата? Пиявиците на Тиракорда бяха ли свършили своята работа? Може би подбудителят на победата над турците точно в тези часове се мяташе трескав в завивките си, в плен на чумата. Със сигурност не можем да узнаем истината тогава, и то все още затворени в странноприемницата. Но скоро щеше да се случи едно събитие, което най-сетне да ни освободи от пленничеството.

Вече неколkokратно бях имал повод да спомена, че в дните, предхождащи началото на карантината, бяхме чули силен тътен да отеква под странноприемницата и веднага след това господарят Пелегрино бе открил една пукнатина в стената на стълбите, на нивото на първия етаж. Явлението естествено бе предизвикало не малко притеснения, преминали обаче на втори план заради смъртта на Фуке, налагането на карантината и множеството последвали събития. Но астрологическата газета на Стилоне Приазо за тези дни предвещаваще, както бях прочел със собствените си очи, „земетръси и подземни огньове“. Ако ставаше дума за случайност, това изглежда бе написано само, за да смути и най-спокойните духове.

Ето защо споменът за тези подземни грохоти всяваше в душата ми някаква неопределена тревожност, нараснала допълнително поради пукнатината в стената, която — не можех да кажа дали поради силата на въображението — ми се струваше всеки ден все по-дълга и дълбока.

Може би поради това ми неспокойно състояние, между 24 и 25 септември се събудих посред нощ. Щом отворих очи, влажната тъмнина на моята стая ми се стори по-тягостна и задушаваша от обикновено. Какво ме беше разбудило? Веднага си дадох сметка, че не ме е събудила физическа нужда, нито пък някакъв шум. Ставаше дума за плашещо, едва доловимо скърцане, чийто източник не успях да определя. Напомняше на хрускането на камъни, търкани един в друг, сякаш някаква тежка преса бавно ги раздробяваше.

Мисъл и действие се сляха в едно: отворих с трясък вратата на моята стая и се хвърлих в коридора, а после към долните етажи, крещейки с пълно гърло. Странноприемницата всеки момент щеше да рухне.

Кристофано, с достойна за похвала готовност, се погрижи преди всичко да предупреди нощната стража да ни пусне да излезем в безопасност на улицата. Оправдането на „Оръженосеца“, наблюдавано със смес от любопитство и уплаха от някои съседни, внезапно изскочили на прозорците, не беше лесно, нито пък лишено от опасности. Скърцането идваше откъм стълбите, където пукнатината само за няколко часа се бе превърнала в яма. Както обикновено, бе необходима смелостта на малцина (Ато Мелани, Кристофано и аз), за да се изнесе навън неподвижното тяло на Дулчибени.

Възстановяващият се Бедфорд се спаси сам. Така стори и моят господар, който, макар и все още замаян, си върна обичайното присъствие на духа, за да наругае злочестата си участ. Щом излязохме всички, опасността като че ли отмина. Но не бе разумно да влезем отново потвърждаваше го идващият от вътрешността силен шум на поддаващи стени. Кристофано се посъветва набързо с часовия.

Взе се решение да се обърнем към близкия манастир на отците-целестинци, които, трогнати от нашето тежко положение, със сигурност щяха да се съгласят да ни окажат помощ и да ни дадат подслон.

Така и стана; събудени посред нощ, братята ни приеха без голям ентузиазъм (може би и поради подозрението за чума от предните дни), но с благочестива щедрост ни отделиха килии, в които всеки от нас може да се оттегли в достойно и удобно усамотение.

Голямата новост на следния ден, събота, 25 септември, дойде още на разбуждане. Градът все още тънеше в празничната атмосфера на тържествата по случай победата на Виена и още щом подадох носата си навън от килията, забелязах, че същото радостно настроение бе обзело и монасите. Всъщност никой от тях не ни надзираваше и единственото посещение за проверка, което имах, беше от Кристофано, който бе спал в стаята на Дулчибени, за да може да му помага при предполагаемите нощни нужди. Той потвърди с лека изненада, че не бяхме подложени на ограничения от какъвто и да било вид и че теоретично всеки от нас можеше да излезе през някой измежду многобройните изходи на манастира, така че в следващите дни поне едно бягство щеше да е неизбежно. Но той не знаеше, че първото бягство щеше да се случи в рамките на няколко часа.

Наистина, неблагоприятният разговор между двама монаси, проведен пред вратата ми, ме уведоми за събитието, което се готвеше за вечерта: в базиликата „Сан Джовани“ щеше да се чества победата при Виена с грандиозен *Te Deum*. В тържествения благодарствен ритуал щеше да вземе участие и Негово светейшество папа Инокентий XI.

Прекарах целия ден в моята килия. Посетих два пъти Дулчибени и Кристофано и един път Пелегрино. Яденето бе осигурено от зимника на целестинците изобилно, но не особено вкусно. Към мъките на

тялото на моя господар се бяха добавили и тези на духа: беше му обяснено, че странноприемницата представлява опасност и че през първите часове на утрото бяха рухнали всички стълби, от първия до последния етаж, заедно с площадките и стената, която гледаше към вътрешния двор. При тази новина трепнах и самият аз: това означаваше, че по всяка вероятност и тайната стаичка, от която се проникваше в подземията, се бе сринала. Искаше ми се да споделя тази новост с абат Мелани, но вече нямаше време.

Когато следобедната светлина гаснеше в сладката прегръдка на вечерния полумрак, не ми беше трудно да се шмугна във вратата си и после от манастира, благодарение на една странична неохранявана вратичка. Осигурих си помощта на един прислужник срещу скромна сума (която отделих от малкото си спестявания, спасени по време на бягството от „Оръженосеца“), за да бъда сигурен, че на връщане отново ще заваря вратата отворена.

Това не беше бягство: имах само една цел, и щом я постигнах, щях да се върна в манастира. Отне ми немалко време, за да се добера до базиликата „Сан Джовани“, където се тълпеше голямо множество. От манастира на целестинците първо стигнах до Пантеона, после площад „Сан Марко“ и оттам до Колизея. За няколко минути, като извървах улицата, която водеше право от амфитеатъра до базиликата, най-накрая се озовах на площада пред „Сан Джовани ин Латерано“, ограден от трескава и нетърпелива тълпа, която нарастваше с всяка минута. Приблжих се към входа на базиликата, където си дадох сметка, че съм пристигнал точно навреме: ограден от две редици ликуващ народ, в този миг влизаше тържествено Негово светейшество.

Когато се надигнах, за да го видя по-добре, отнесох по ухото удар с лакът от един старец, който се опитваше да се набути по-напред.

— Ей, я внимавай, момче — каза ми той грубо, сякаш не той, а аз го бях ударил.

Независимо от многото вратове и глави, които ми пречеха, придвижвайки се с усилия напред в блъсканицата, най-накрая успях да зърна Негово светейшество в мига, преди да се качи в каретата, оттегляйки се под възторжените погледи на множеството. Видях го точно докато поздравяваше вярващите и ги благославяше с любезен жест — веднъж, два, три пъти. Възползвайки се от младежката си пъргавост, успях да се промъкна на няколко крачки от Светия отец;

така можах да огледам лицето му отблизо и да различа цвета на бузите, блясъка в очите и дори състоянието на цвета на кожата.

Не бях лекар, нито ясновидец. Може би единствено моята жажда за знание изостряше наблюдателността ми по почти свръхестествен начин отвъд границите на общите познания и тя ми подсказа, че у него нямаше и помен от болест. Наистина, имаше излъчването на човек, който много е страдал; но това бе мъка на душата, тъй дълго терзана от тревогата за съдбините на Виена. Точно до мен чух двама възрастни прелати да си шепнат, че след радостната вест за победата, Инокентий XI е бил видян да плаче като дете, паднал на колене на земята, обливайки с изстрадани сълзи мраморните плочи на покоите си.

Но болен — не не беше: потвърждаваха го бляскавият поглед, розовата кожа и накрая гъвкавото движение, с което се качи в каретата си. Ненадейно зърнах недалеч смиреното лице на Тиракорда. Беше ограден от групичка младежи (вероятно неговите студенти, казах си аз). Преди да ме избутат здравите ръце на папските гвардейци, успях да чуя Тиракорда: „Но не, прекалено сте мили не е моя заслуга... Беше Божията ръка: след щастливата вест, не ми се наложи да правя нищо повече.“

Сега бях сигурен. Научил за победата при Виена, понтифексът се бе почувствал по-добре и не се бе наложило кръвопускане. Папата беше жив и здрав. Дулчибени се бе провалил.

Забелязах, че не съм единственият, който знае това. На неголямо разстояние в тълпата разпознах напрегнатото и мрачно лице на абат Мелани.

* * *

Върнах се в манастира сам, залутан сред множеството народ, който се блъскаше хаотично към домовете си. Повече не зърнах абат Мелани, нито пък се опитах да го намеря. Около себе си чувах непрестанно възторжени коментари на церемонията, на светостта на папата и неговото славно дело за спасението на християнството. Случайно се оказах зад група жизнерадостни монаси-капуцини, които си проправяха път, размахвайки радостно факли, и така удължаваха ликуването, което бе заразило самите тях по време на литургията. От

техните разговори дочух някои любопитни подробности (в чиято достоверност щях да се убедя през последвалите месеци) за онова, което се бе случвало във Виена по време на обсадата. Отците имаха предвид новините, донесени от Марко Д'Авано, капуцина, който се бе представил така доблестно в съюзените против турците войски. На края на обсадата — чух да разказват с езици, развързани от вълнението — полският крал Ян Собиески се противопоставил на заповедите на императора Леополд и влязъл тържествено във Виена, приветстван като победител от всички виенчани. Императорът, както самият той споделил с Марко Д'Авиано, не му завиждал на триумфа, а за любовта на поданиците: цяла Виена бе видяла как Леополд изоставя града на произвола на съдбата и да бяга като крадец; а сега поздравяваше ликуващо един крал-чуждоземец, който току-що бе рискувал своя собствен живот, този на хората си и дори на първородния си син, за да я спаси от Турчина. Естествено сега Хабсбургът щеше да накара Собиески да си плати скъпо: при тяхната среща императорът се държал заядливо и студено. „Като вкаменен съм“, бе доверил Собиески на своите хора.

— Но после Всевишният се погрижи всичко да се нареди възможно най-добре — завърши смирено един от капуцините.

— Ех, да, ако Бог пожелае — съгласи се друг негов събрат — накрая всичко се нарежда добре.

Тези мъдри думи все още отекваха в главата ми, когато на следния ден Кристофано ми събщи, че след няколко денонощия всички ще бъдем освободени от карантината. Под въздействието на празничната обстановка, лекарят лесно бе убедил властите, че вече не съществуваше никаква опасност от зараза. Единственият, който имаше още нужда от грижи, бе Помпео Дулчибени, чието състояние беше обяснено от лекаря на стражарите с едно случайно падане по стълбите на „Оръженосеца“. Сега горкият Дулчибени бе осъден на вечна неподвижност. Кристофано можеше да се грижи за него още няколко дни; после лекарят също щеше да се завърне във Великото херцогство Тоскана.

Кой ли щеше да се грижи, помислих с горчива усмивка, за човека, който бе опитал да отнеме живота на папата?

[1] Дойдохме, видяхме, Бог победи — (Бел.прев.) ↑

СЪБИТИЯ ОТ 1688 ГОДИНА

Бяха изминали пет години от ужасните прекеждия в „Оръженосеца“. Странноприемницата бе затворена: Пелегрино бе отведен от жена си, мисля, при някакви близки.

Клоридия, Помпео Дулчибени и аз живеехме в една скромна вила извън градските стени, доста след Порта Сан Панкратио, където съм и сега, когато поверявам на хартията тези редове. Дните и сезоните, тогава, както и днес, се отбелязваха единствено от прибирането на реколтата от нашата нивичка и от грижата за малкото домашни животни, закупени от спестяванията на Дулчибени. Вече познавах всички мъки на селския живот: бях се научил да заравям ръце в земята, да се допитвам до вятъра и небето, да разменям плодовете на своите усилия със съседа, да преговарям за цени и да се предпазвам от измами. Бях привикнал да разгръщам вечер страниците на книгите с подутите си и оцапани ръце на селянин.

Клоридия и аз живеехме *more uxorio*^[1]. Никой от нас не чувстваше някаква вина заради това: в нашето загубено селце не идваха дори и свещеници за великденската благословия.

Откакто окончателно се примири със загубата на краката си, Помпео беше станал още по-мълчалив и сприхав. Вече не си помагаше, вдишвайки стритите листа от мамакока — дрогата от Перу, с която се бе сдобил в Холандия. Именно благодарение на това, от друга страна не ставаше жертва на ония състояния на мрачна възбуда, които се бяха превърнали в необходимост, за да издържа на безспирните набези в галериите под „Оръженосеца“.

Все още не разбираше защо го бяхме взели при нас, предлагайки му подслон и грижи. В началото подозираше, че се стремим към немалкото пари, които щеше да донесе в дома ни. Никога не узна за Клоридия. А и тя, от своя страна, не пожела да му разкрие, че е негова дъщеря. Никога не можа да му прости, че е оставил майка ѝ да бъде продадена.

Когато изминалото време се оказа достатъчно, да заглуши мъката от спомените, Клоридия най-накрая ми разказа преживелиците си, след като я откъснали от баща ѝ Хюигенс я бе накарал да повярва, че я е купил, още като момиченце, от Дулчибени. Беше я държал заключена и после, като се уморил от нея, преди да се завърне в Тоскана при Ферони, я бе препродал в Холандия на други богати италиански търговци.

Дълги години моята Клоридия пътувала заедно с тези търговци, а после с още и още, нееднократно купувана и препродавана. Оттам към древния и срамен занаят я делила само една крачка. Но все пак, с тайно и трудно натрупаните пари си бе откупила свободата: богатият Амстердам със свободните си нрави бил идеалният град за тази мръсна търговия с тела. Накрая обаче желанието да види отново баща си и да го попита защо я е изоставил, бе взело надмощие, така че то я довело до прага на „Оръженосеца“, подпомагана от науката за числата и от потайната сила на горящата пръчка.

Независимо от понесените мъчения и тъжните спомени, които смущаваха съня ѝ, Клоридия се грижи за Дулчибени с постоянство и усърдие. Той, на свой ред, скоро престана да изпитва неприязън към нея. Никога не ѝ зададе въпроси за нейното минало, спестявайки ѝ неудобството от лъжата.

Много скоро след описаните събития Помпео ме помоли да отида и да взема сандъците с книги, които бе оставил в Неапол. Поднесе ми ги в дар, като ми заяви, че с времето съм щял да оценявам все повече тяхната стойност. Благодарение на тези книги и на размишленията, за които те ни дадоха повод, малко по малко езикът на Дулчибени започна да се развързва. С времето той премина от оценки към спомени и от тях — към наставленията. Не само теоретични обаче, но и основани и на личен опит: който е въртял търговия из цяла Европа на служба при могъща фамилия като Одескалки, има много неща за разказване. Така или иначе, между нас оставаше онази несподелена тайна: защо Дулчибени бе посегнал на живота на папата?

Вярвах, че един ден той щеше да ми разкрие загадката. Знаех обаче, че да го питам, при неговия мрачен и упорит нрав, щеше да е напълно безполезно.

Беше есента на 1688 и в Рим газетите разнасяха новините за изключително тъжни и тежки събития. Принцът-еретик Уилям Оранжки бе прекосил със своята флота пролива Ла Манш, акостирайки при един град на английския бряг, наречена Торбей. Неговата войска напредваше, почти без да срещне съпротива, и само за няколко дни Уилям бе узурпирал трона на католическия крал Джеймс Стюарт. Причината бе, че само преди два месеца кралят се бе сдобил с така жадувания наследник от мъжки пол, които щеше да лиши Уилям от всяка надежда да стане крал на Англия. С преврата на Уилям Англия скоро щеше да стане плячка на еретиците протестанти, загубена за вечни времена за католицизма.

Когато го осведомих за тези драматични новости, Помпео Дулчибени не реагира по никакъв начин. Седеше в градината и галеше едно котенце, което седеше в скута му. Изглеждаше спокоен. Ала внезапно го видях да прехапва устни и да прогонва животинчето, веднага след което нанесе силен удар с треперещата си ръка върху масата, която се намираше до него.

— Какво ви става, Помпео? — попитах, скачайки на крака в страха си, че му е станало лошо.

— Успя проклетникът! Накрая успя — изпъшка той, обхванат от безмълвен гняв, впил поглед в хоризонта над главата ми.

Погледнах го въпросително, но не дръзнах да го питам каквото и да е. А Помпео Дулчибени, притвори бавно клепачи и започна да говори.

* * *

Всичко бе започнало преди около трийсет години. Тогава, разказа Дулчибени, родът Одескалки се опетнил с най-нечестивото престъпление — да помага на еретиците.

Било към 1660-та. По това време принцът Уилям Оранжки бил още дете. Династията Оранж както винаги страдала от недостиг на средства. Колкото да се създаде някаква представа — майката и бабата на Уилям продали всичките си фамилни бижута.

Европейски политически театър предвещавал за Холадния ужасни войни, които всъщност съвсем скоро щели да избухнат в

действителност. Първо срещу Англия, а после срещу Франция. За да се справят, им трябвали пари. И то много.

След една поредица от изключително поверителни преговори, чиито детайли не знаеше дори и самият Дулчибени, династията Оранж се обърнала към рода Одескалки. Те били измежду най-платежоспособните лихвари в Италия и разбира се, не отказали.

Така войните на еретическа Холандия били финансирани от католическата фамилия на кардинал Одескалки, бъдещия папа Инокентий XI.

Естествено цялото прехвърляне на заемите било проведено по изключително внимателен начин. Кардинал Бенедето Одескалки се намирал в Рим; брат му Карло, който ръководел лично фамилните сделки, живеел в Комо. А парите за династията Оранж били изпратени от Венеция посредством двама доверени подставени лихвари, и така по никакъв начин не можело да се достигне до фамилията на Инокентий XI. Освен това, полиците не били на името на династията Оранж, а до тайни посредници: адмирал Жан Ньофвил, финансиста Ян Дойц, търговците Бартолотти, члена на Амстердамския градски съвет Ян Батист Хошпид...

Последните прехвърляли после парите в ръцете на Оранж, за да финансират войната срещу Луи XIV.

— А вие? — прекъснах го.

— Аз пътувах до Холандия и обратно за сметка на Одескалки: грижех се платежните полици да пристигат и да се инкасират и да се издава съответната бележка за сумата. Освен това внимавах всичко да се извършва далеч от любопитни очи.

— В общи линии, парите на папа Инокентий са послужили за десанта на еретиците в Англия! — заключих учудено.

— Горедолу. Но Одескалки заемаха пари на холандците цели петнайсет години, докато Уилям нападна едва през 1688.

— Следователно?

Следователно се бе случило нещо странно — обясни Дулчибени. — През 1673 починал Карло Одескалки, братът на бъдещия папа. Така бъдещият понтифекс не можел повече да ръководи от Рим делата на фамилията и решил да прекрати заемите за холандците. Играта станала прекалено опасна, а благочестивият кардинал Одескалки не можеше да

рисува да бъде разкрит. Неговият образ трябвало да остане неопетнен. Оказал се предвидлив: след три години се провел конклавът, който го направи папа.

— Но нали е заемал пари на еретиците! — казах възмутен.

— Слушай останалото.

С времето дългът на династия Оранж към рода Одескалки нараснал безмерно, повече от сто и петдесет хиляди скуди Сега, когато Бенедето бил вече папа, как щели да бъдат върнати тези пари? В случай на неплатежоспособност, предварителният договор предвиждал Одескалки да могат да си възстановят средствата върху частната собственост на Уилям. Сега обаче Бенедето Одескалки, станал папа, бил в очите на всички: разбира се, не можел да наложи заповед на владението на един принц-еретик, разкривайки по този начин, че му е давал заеми. Щял да избухне убийствен скандал. Вярно, че междуременно Бенедето бил направил формално дарение на цялото си имущество на племенника си Ливио, но всъщност било добре известно, че той продължавал неуморно да ръководи всичко.

Имало и още един проблем: Уилям продължавал да се нуждае от пари, понеже финансиращите го холандци (тоест богатите амстердамски фамилии) държали завързани здраво своите кесии. При това положение Инокентий XI рискувал никога повече да не си върне парите.

Ето защо, каза Дулчибени, Инокентий XI бил винаги така вражески настроен към Луи XIV: Всехристиянският крал на Франция представлявал единственото препятствие по пътя на Уилям, бил единственият, който можеше да му попречи да се качи на английския трон. Луи XIV бил основната пречка между Инокентий XI и парите му.

Междуременно Одескалки съумели да запазят мълчание. Но през 1676, малко преди да започне конклавът, станал един инцидент: Хюигенс, дясна ръка на търговеца на роби Франческо Ферони (и той в търговски взаимоотношения с Одескалки) се увлича по дъщерята на Помпео Дулчибени от една турска робиня и — подкрепян от Ферони — възнамерява да я направи свое притежание. Дулчибени не може да се противопостави по законен път, тъй като не се е оженил за майката на момиченцето. Тогава той дава на Одескалки да разберат, че ако Ферони и Хюигенс не се откажат от своите претенции, може да пусне

един слух, да разпространи сведения, доста опасни за кардинал Бенедето: една история за заеми с висока лихва, отпуснати на холандските еретици... и кардинал Одескалки щеше да каже сбогом на папската тиара.

Останалото вече знаех: момичето било отвлечено, а някакъв незнаен убиец блъска от един прозорец Дулчибени, който оцелява като по чудо. Помпео трябва да се скрие, докато Бенедето Одескалки бива избран за папа.

— До днес папата не е успял да си върне парите от Уилям Оранжки. Сигурен съм, знам как стават тези неща. Но сега всичко ще се нареди — заключи Дулчибени.

— Защо?

— Ами че не е ли ясно: сега Уилям ще стане крал на Англия и по някакъв начин ще успее да изплати своите дългове на папата.

Мълчах, смутен и объркан.

— Ето истинския мотив за целия ви план — каза след малко. — Посещенията при Тиракорда, експериментите на острова... Имаше право абат Мелани: не ви е водило само отвличането на дъщеря ви. За вас това е било нещо като изпълнение на присъда над папата, не знам как да кажа, заради предателството към...

— ... за предателство към вярата, точно така. За пари разпродаде честта на Църквата и християнството. Не забравяй, болестта на тялото не е нищо в сравнение с тази на душата. Това е истинската чума.

— Но вие искахте да предизвикате залеза на цялото християнство: за това бяхте избрал да заразите папата по време на обсадата на Виена.

— Обсадата на Виена... има нещо, което трябва да знаеш. Императорът също е свързан с парите на Одескалки.

— Императорът? — извиках аз.

Играта била проста и пак се провеждаше под пълна тайна. За да финансира войната срещу турците, Хабсбургският дом бил подпомаган от касите на апостолическата камера. В същото време император Леополд вземаше пари назаем за своя сметка от Одескалки. Фамилията на папата получаваше като залог „живо сребро“, или иначе казано живак, извлечен от мините на империята.

— А фамилия Одескалки какво правеха с живото сребро?

— Много просто: препродавах го на холандските еретици. Поточно на банкера протестант Ян Дойц.

— Но тогава Виена бе спасена, благодарение на парите на еретиците!

— В определен смисъл е така. Но най-вече с парите на рода Одескалки. И можеш да бъдеш сигурен, че ще успеят да накарат императора да им върне услугата. И не говоря само за пари.

— Какво искате да кажете?

— Със сигурност императорът най-накрая ще се принуди да осигури значителни политически облаги на Папата или на неговия племенник, който е единственият му наследник. Изчакай някоя и друга година и ще видиш.

[1] като съпрузи (лат.) — (Бел.ред.) ↑

СЕПТЕМВРИ 1699

Сега, когато завършвам този мемоар, са изминали почти единайсет години от десанта на Уилям Оранжки в Англия. Еретическият владетел властва и сега, при това щастливо; честта на религията и на английските католици бе продадена от Инокентий XI за шепа скуди.

Но папа Одескалки не може повече да повтори мерзкото си начинание. Той издъхна преди десет години след дълга и мъчителна агония. При аутопсията намерили вътрешностите му изгнили, а бъбреците — задръстени с камъни. Вече има предложения образът му да се поставя на олтарите и да бъде обявен за блажен.

Помпео Дулчибени също ни напусна. Почина тази година, като добър християнин, след множество молитви и искреното покаяние за немалкото си грехове. Това стана в една неделя през април: бяхме яли може би малко повече от необходимото и той (открай време червендалест, в последните години и любител на бутилката) ме помоли да му помогна да иде до леглото си, за да си почине малко. Повече не се събуди.

Вярвам, че това, което съм днес, до голяма степен го дължа на него: беше станал, тъй да се каже, новият ми наставник, един Бог знае до колко различен от абат Мелани. Благодарение на дългия си и мъчителен престой на тази земя, Помпео ми разкри много неща за живота и неговите злини, макар че винаги се е опитвал да ми ги предаде с утехата на вярата и страха Божи. Прочетох всички томове, които ми подари: книги по история, теология, поезия и дори медицина, а и няколкото, съдържащи основите на търговска и стопанската наука, в която Дулчибени бе така опитен и без която днес е немислимо да се живее. Затова сега забелязвам, че съм записал спомените си от онова време с днешните си мисли, приписвайки често на младия и безгрижен прислужник „При оръженосеца“ размишления и думи, които чак сега Бог ми поднася в дар.

Но все пак най-големите разкрития не ми предложиха томовете с политически и морални доктрини, а тези по медицина. Четох немалко,

докато се убедя, че изобщо не съм защитен от чумата както ме беше уверил Кристофано в началото на карантината: злочестото ми положение по никакъв начин не ме предпазваше от заразата. Лекарят бе излъгал, може би за да се възползва от услугите ми, и си беше измислил всичко: от приказката за африканското човече-насилник до класификациите на Гаспаре Ското, Фортунио Личето и Йоан Евзевий Нирембергиус, в никоя от които в действителност не се прави и най-малък намек за моя предполагаем имунитет. Кристофано прекрасно знаеше, че ръстът няма никаква връзка с чумата. Нямахме никаква полза да бъдеш злощастно джудже като мен: „наслаждение за принцовете и чудо за зрителите“, както ми се бе подиграл Дулчибени.

И все пак винаги ще бъда благодарен на Кристофано: благодарение на неговата дребна лъжа, моите пигмейски гърди се изпълниха с гордост. Това бе единственият път в моя живот. Моят жесток недъг стана причина да бъда изоставен в ранна възраст и подигравките на цялото човешко общество, независимо че — както вече бе подчертал Кристофано — аз трябваше да се смятам за един измежду най-щастливите от моя вид, *mediocres* по ръст, а не между *minores* или, още по-лошо, между *minimi*.

Когато си мисля за приключенията, преживени в „Оръженосеца“, отново зазвучава в ушите жестокият смях на стражите, докато ме бутаха насила в странноприемницата в началото на карантината; чувам и Дулчибени, който ми се подиграва, наричайки ме на латински *romilione*, джудженце. Извиквам пред погледа си просташкия навик на Бреноци да се пощипва между краката, точно на нивото на носа ми; тълпата от корписантари, която ме взема за един от *daemunculi subterranei*, дребните дяволчета, които населяват техните кошмари. Виждам и себе си, сякаш създаден за оня подземен свят как пъргаво изпреварвам Ато в тесните проходи под странноприемницата.

През ония дни „При оръженосеца“ моето нещастно положение ме измъчваше не по-малко от всичко останало. Но предпочетох да го оставя в сянка по време на описанието на онези драматични премеждия: кой би хванал вяра на разказа на човек, когото само бръчките отличават от някое момченце?

Междувременно разкритията на Дулчибени се потвърдиха от фактите. Племенникът на Инокентий XI, Ливио Одескалки, единствен

наследник на папата, купи за смешна сума от императора Леополд унгарското владение Сирмиум. В Рим се говореше, че го сторил въпреки несъгласието на императорските съветници. За да добави блясък към добрата сделка, императорът дори го обяви за принц на Свещената Римска империя. Но както е известно всеки прекалено скъп дар, крие връщането на някаква услуга. Значи беше вярно: императорът също бе задължен на рода Одескалки. Сега им върна дълга си с лихвата.

Ливио Одескалки изглежда не изпитва никакъв срам от своите безчестни и мерзки дела. Говори се, че при смъртта на Инокентий XI наследил повече от един милион и половина скуди, освен владението Чери. Веднага след това той сложи ръце върху херцогството Брачано, маркизата Ронкофредо, графството Монтиано и община Пало, а освен това върху Вила Монталто ди Фраскати. Канеше се да купи и владението на Албано и само самата апостолическа камера успя в последния момент да му провали сделката. Накрая, след смъртта на крал Ян Собиески, победителя при Виена, Ливио се опита да го наследя на полския трон, като предложи осем милиона флорина.

Безсмислено е да се възмуцаваме: нечестивата власт на златото непризнаваща нито граница, нито милосърдие — никога не е преставала да се разпространява като чума из Европа и все повече потъпкваха честта на вярата и на короните.

* * *

Вече не съм невинното момченце от ония дни „При оръженосеца“. Онова, което видях и чух тогава, и което никога не ще мога да разкрия никому, беляза завинаги моя живот. Вярата не ме изостави; и все пак, неизбежно чувството на преданост и вяност, което всеки добър християнин трябва да храни към своята Църква, е опетнено завинаги.

Записах своите спомени на тези страници и това ми послужи, ако не за друго, то поне да превъзмогна миговете на най-голяма мъка. За останалото се погрижиха молитвите, близостта с Клоридия и четенето, което бе духовната ми храна през тези години.

Преди три месеца Клоридия и аз най-накрая се венчахме: възползвахме се от пристигането на един странстващ монах в нашето скромно село. Преди няколко дни продадох няколко чепки грозде на един хорист в Сикстинската капела. Попитах го дали някога му се е случвало да пее арии на прочутия Луиджи Роси.

— Роси? — отговори той, сбръчквайки вежди. — А, да, като че ли се сетих за кой иде реч, но това трябва да е доста стара работа, от времето на Барберини. Не — добави той с усмивка — днес никой не си го спомня: сега в Рим всички възхваляват великия Корели, не знаеш ли?

Чак сега си давам сметка, че годините са текли незабелязано извън вратата на моята къщичка. Не, не познавам този Корели. Но знам, че никога не ще мога да забравя името на *seigneur* Луиджи, нито пък великолепните мелодии на неговите арии, излезли от мода още когато абат Мелани ги пееше за себе си и за мен.

От време на време, понякога дори насън, чувам гласа и виждам острия поглед на Ато Мелани, когото си представям вече стар и прегърбен в парижкия му дом, оная просторна къща, където някога ми бе предложил да живея.

За щастие умората ме откъсва от тъгата: нашият чифлик се разрасна и работа винаги се намира. Впрочем продаваме свежи билки и пресни плодове за вилата на фамилията Спада, която е тук наблизо. Често ме викат там, за да свърша и някоя друга работа.

Но веднага, щом работата ми позволи миг на отмора, пак си спомням думите на Ато, повтарям си една фраза за самотни орли и гарванови ята, и търся вътре в себе си да възстановя звука на гласа, интонацията и скритите намерения, макар да знам, че те са безразсъдни и дръзки.

Много често се връщам напразно на „Улицата на Мечката“, за да питам новите обитатели на сградата, която бе издигната на мястото на странноприемницата (сега там има само жилища под наем), дали са пристигнали писма от Париж за мен или дали някой се е интересувал за някогашния прислужник. Но всеки пък, както се и опасявах, очакването ми не се оправдаваше.

Времето ми помогна да разбера. Едва днес осъзнавам, че абат Мелани не е възнамерявал всъщност да предаде Фуке. Наистина, Ато е

връчил на краля писмата, откраднати от Колбер, от които е ставало ясно, че Главният интендант се крие в Рим. Но още преди това кралят е започнал да проявява милост към Фуке; бе му позволил по-лек затворнически режим и хората даже вече са се надявали на освобождаването му. Всички обаче са вярвали, че то се бави по вина на всеизвестния му враг Колбер: в такъв случай не беше ли добра идея писмата на Змията да се занесат на краля? Разбира се, Мелани не е могъл да си представи това, което кралят щеше да си помисли незабавно, още щом е видял писмата, откънати от Ато в кабинета на Змията: Фуке бе в Рим, със *secretum pestis*, и може би я бе връчил на папата, който поддържаше отбраната на Виена...

Луи XIV не е можел да позволи всичко да отиде по дяволите точно в този момент, когато плановете му, съгласувани с турците, щели да стигнат до своя успешен завършек. Сигурно се е разделил набързо с Ато. Дал си е време за размисъл. Може да го е повикал малко по-късно и да му е разказал кой знае каква история. Каквато и да била тя, сигурен съм как е завършила тази среща: Ато е бил изпратен за една последна и трагична проява на вяроност към короната.

Днес всичко това вече не ми изглежда ужасно. Даже с нежност си спомням за хитрината му да ми открадне перличките, за да ме въвлече в своите разследвания. И ми се иска да мога да се върна назад, в последния ден, в който видях Ато Мелани: синьор абате, спрете се, искам да ви кажа...

Това вече не е възможно. Разделиха ни, тогава и завинаги, моята момчешка припряност, разочарованият ми ентусиазъм, нетърпението. Сега знам, че не бе правилно да жертвам приятелството в името на чистотата, близостта заради разума, чувството заради искреността.

Не можеш да си приятел на един шпионин, без да кажеш „сбогом“ на истината.

* * *

Всички предсказания се сбъднаха. През първите дни на карантината бях сънувал Ато, който ми връчваше пръстен и Девизе, който свиреше на теорба. Е, добре, в съновника на моята Клоридия прочетох, че пръстенът е символ на добро, свързано с трудности, а

теорбата обозначава загадъчни познания: точно като тайната на чумата.

В съня бях видял мъртвия Пелегрино да възкръсва: предизвестие за терзания и беди, които всъщност после връхлетяха всички ни. В моите фантастични видения бях също така зърнал разпръснатата сол, която символизира убийство (смъртта на Фуке), а после една китара, която означава меланхолия работа без признание (аз и Клоридия, никому неизвестни и безинтересни, работещи на нашата нивичка). Само последният символ беше благоприятен и Клоридия добре го знаеше: котката, предвестник на похотливост.

Астрологическата газета на Стилоне Приазо бе предвидила всичко: не само рухването на странноприемницата, но и затворничеството на една група от благородници (карантината на „Оръженосеца“), обсадата на един град (Виена), зловерните трески и отровните болести (сполетели не един от гостите), смъртта на един владетел (Мария Тереза), пътуванията на посланиците (за да пренесат вестта за победата при Виена). Само едно гадание не се беше сбъднало или по-скоро беше победено от по-велика сила: *Les Baricades misterieuses* бяха попречели да дойде оная „смърт на заключени благородници“, която газетата бе предвещала.

Всичко това ми помогна да взема едно решение, или по-скоро, да се освободя от едно старо и неразумно желание.

Вече не искам да бъда вестникар. И не само поради съмнението (несъвместимо с вярата) дали капризите на звездите управляват нашите съдби. Още едно нещо угаси в мен стария плам.

В многобройните газети, които след премеждията „При оръженосеца“ имах случай да чета, не намерих нищо от онова, на което Ато ме бе научил. Не говоря за фактите: вече знаех, че истинските тайни на владетелите и държавите никога не намираха място по хвърчащите листове, които се продаваха на площада. В равносметките на вестникарите липсва преди всичко смелостта на разсъждението, жаждата за знание, честното и дръзко доказателство за разум. Не казвам, че вестниците са напълно безполезни, но не са направени за она, който наистина търси истината.

Разбира се, не бих успял със скромните си сили да променя това състояние на нещата. Ако някой би дръзнал да разпространява тайните

на Фуке и Кирхер, Мария Тереза и Луи XIV, Уилям Оранжки и Инокентий XI, незабавно би бил арестуван, окован във вериги и хвърлен завинаги в лудница.

Вярно е онова, което казваше Ато — да се познава истината не е от полза за този, който списва газети. Напротив: това е най-голямата пречка.

Мълчанието е единственото спасение за знаещия.

Онова, което никой повече не може да ми върне и което най-много ми липсва, така или иначе не са думите, ами звуците. От *Les Baricades misterieuses* (от който за жалост не можах да съхраня копие) ми остава вече само един смътен и несвързан спомен отпреди цели шестнайсет години.

Направих си някакво подобие на самотно развлечение, двубой със собствената ми памет. Как беше, как звучеше онзи пасаж, онзи акорд, онова великолепно съчетание на звуци?

Когато летният зной изсушава мозъка и коленете ми омекват, се настанявам под дъба, който хвърля сянката си пред скромната ни къщичка, на стола, който предпочиташе Помпео Дулчибени. Тогава затварям очи и тихичко си тананикам рондото на Девизе: веднъж, после още веднъж и после наново, макар и да усещам, че при всеки опит то става все по-неопределено, все по-неясно, все по-далечно от истинското.

Преди няколко месеца изпратих писмо на Ато. Нямах адреса му в Париж, така че изпратих писмото във Версай с надеждата, че някой ще му го предаде. Сигурен съм, че в двора всички познават прочутия абат-кастрат, съветник на Всехристиянския крал.

Споделих с него дълбоката си мъка, задето сме се разделили, без да му поднеса доказателства за моята благодарност и преданост. Предложих му услугите си, молейки го да ми окаже честта да ги приеме и назовавайки се негов изключително скромнен и верен слуга. Накрая му намекнах, че съм написал тези мемоари, които създадох въз основа на моя дневник от онези дни, дневник, за чието наличие Ато изобщо не подозираше.

За жалост все още не ми е отговорил. Така в последно време едно зловещо подозрение започна да терзае мислите ми.

Какво ли е съобщил Ато на Всехристиянския крал, щом се е върнал в Париж? Успял ли е да скрие колко кралски тайни беше разбулил? Или пък е свел очи, засипван от въпросите, оставяйки своя крал да разбере, че знае за толкова много негови безчестия?

И така, понякога си представям една нощна засада в някоя потайна уличка, един сподавен вик, стъпките на главорезите, които бягат и тялото на Ато, проснато в калта кръвта...

Но не се предавам. Сражавайки се с призраците, продължавам да се надявам. И докато чакам да пристигне поща от Париж, прошепвам от време на време някой стих на стария му учител, *seigneur* Луиджи:

*Надежда, по твоята бледност
разбрах надежда не няма.
И все пак — защо не преставаши
сърцето да галиш с измама?*

ADDENDUM

Скъпи Алесио,

Най-накрая стигнахте до завършека на произведението на двамата ми стари приятели. Сега е Ваш ред да направите последната стъпка и да го поставите в ръцете на Светия отец. Докато поверявам тези редове на листа хартия, се моля Светият Дух да Ви вдъхнови при четенето и за решението, което ще последва.

Изминаха вече почти четиридесет години, откакто получих по пощата ръкописа, в който се разказваше историята за странноприемницата „При оръженосеца“ и за джуджето-прислужник. Естествено, веднага си помислих, че става дума за творба, която е плод преди всичко на фантазията. Разбира се, двамата автори бяха използвали, по техните думи, автентичен исторически документ — непубликуваните мемоари на един прислужник от 1699. Освен това вече знаех, като свещенослужител и учен, за историческата достоверност на разказаното за абат Моранди и Кампанела, за янсенисти и йезуити, за някогашното Сдружение за молитви и грижа за мъртвите, както и за отдавна изчезналия манастир на целестинците, а и за странните теории, които са се разпространявали през 17 век по отношение на изповедта и миропомазването на умиращите. Накрая, не малкото словесни особености, както и свободната употреба на латински цитати, връщаха безспорно към езика, използван през седемнайсетото столетие.

Често даже героите подражаваха прекомерно на езика и терминологията на бароковите трактати, до най-натрапваща се пресиленост.

Но като оставим настрана тези подробности, каква част всъщност беше изцяло измислена? Съмнението бе неизбежно, и то не само поради дръзкия и понякога удивителен характер на текста, но и поради самото представяне на двамата главни герои, които — както вече се каза — напомнят даже прекалено много на традиционната детективска двойка, Шерлок Холмс и от неговия помощник-разказвачът доктор Уотсън, да не говорим пък за дуото Поаро — Хейстингс на Агата Кристи, които на всичко отгоре провеждат своите разследвания най-

често сред затворен кръг заподозрени (на влакове, кораби, острови), както е затворена и странноприемницата „При оръженосеца“...

От друга страна — нали в прочутото испанско произведение от 17 век, „Мемоарите на Ласарильо де Тормес“ се среща една аналогична двойка от наставник и наставляван, старец и младеж? А какво да кажем за Данте и за неговия „учител и водач“ Вергилий, които го развежда и напътства из кръговете на ада, толкова наподобяващи подземните проходи на „Оръженосеца“?

Тогавя започнах да мисля, че съм изправен пред един „образователен роман“, както би го нарекъл някой литературен експерт, за какъвто аз определено не се считам: роман, посветен на духовното развитие на главния герой, написан под формата на мемоар. Нима невинният прислужник не пораства през нощите в подземията, следвайки абат Мелани и под въздействието на неговите наставления?

Но съвсем скоро си дадох сметка, че подобни размисли все пак не отговаряха на въпроса: кой е авторът на написаното? Моите двама приятели или самият прислужник? Или и те, и той? И в какво се изразява съавторството?

Докато предполагаемите модели, които прехвърлях, бяха толкова далечни във времето, не успях да стигна до никакъв извод. Но пък и защо всъщност трябваше да сравнявам разказвателния подход с автори като Аретино или например с „Декамерон“ на Бокачо, където на всичкото отгоре — точно както „При оръженосеца“ — героите са доброволни затворници заради чумата и за да убиват времето, си разказват най-разнообразни истории? Не можеше ли това да бъде модел, вече избистрен в съзнанието на неизвестния прислужник?

„Книгите винаги говорят за други книги и всяка история разказва една вече разказана история“, заключих, както е казал някой, вече не си спомням кой. Ето защо се отказах от подобен род напразни дирения.

Обаче имаше някои очевадни заемки, които хвърляха много потъмни сенки върху автентичността на текста: например една от тирадите, с които Помпео Дулчибени се нахвърля върху коронованите глави, обвинявайки ги в кръвосмешение, наричайки ги „чакали“, чисто и просто представлява откъс от една прословута реч на Робеспьер, за когото самите автори намекуват, оставяйки Дулчибени на леглото без панталони, *sans culottes*, или иначе казано като санкюлот.

И накрая, съществуват немалко смели литературни похвати. Като създаването на странните образи на Угонио и Чаконио: създадени по модела на похитителите на гробници, ловците на старинни предмети, които все още се роят из страната ни, те носят имената (както и другите корписанатри Баронио и Галонио) на известни учени и изследователи на катакомби от 17 век. Да не говорим за куртизанката Клоридия, която, докато слуша и тълкува съня на прислужника, го кара да се излегне на леглото и сяда до главата му, в очебийно и анахронично подражание на психоаналитичните методи.

Също и злонамереното представяне на личността на папа Инокентий XI ми се струваше просто един несполучлив опит за промяна на историческата истина. Познавах в подробности, като добър жител на Комо, личността и делото на папата, мой съгражданин. Също така ми бяха известни слуховете и клеветите, които — още докато е бил жив — са се носели по негов адрес, очевидно с цел политическа пропаганда, които отец Робледа разяснява на прислужника. Но подобни инсинуации са били надълго и нашироко опровергани от най-авторитетните историци. Измежду тях блести например Папасоли, който с престижната си монография от над триста страници върху блажения Инокентий XI през петдесетте години на миналия век бе допринесъл за изясняването на всички лъжи. Преди тогава още Пастор, виден църковен историк, бе разсеял множество съмнения.

И не само това звучеше недостоверно, но и начинът, по който бе представена историята на Главния интендант Фуке.

Според разказа на прислужника, Фуке умира в странноприемницата „При оръженосеца“, отровен от Ато Мелани, на 11 септември 1683. Но дори и в учебниците по история за началните училища пише ясно, че Главният интендант е умрял в затвора Пинероло през 1680, а не в Рим през 1683! Действително, някои историци с въображение и романисти са предполагали, че Фуке не е умрял в затвора, ала дискусиата е прекалено стара и овехтяла, за да я повтарям и аз тук. Волтер, който е имал възможността да разговаря с все още живите роднини на Главния интендант, заявява, че никога няма да се узнае със сигурност кога и къде е починал той. Но наистина ми се стори прекалено дръзко да се твърди, както бях прочел в творбата, изпратена ми от моите двама стари приятели, че Фуке е издъхнал в Рим в някаква странноприемница, убит по заповед на Луи XIV.

Бях открил тези несъответствия и дори откровени манипулации на историческата истина и почти се бях заканил да захвърля романа в кошчето. Нима не се бях убедил, че става дума за фалшификат? Ала скоро след това открих, че нещата не са толкова прости.

Всичко започна да се обърква, когато реших да проуча по-подробно личността на Фуке. От векове Главният интендант се представя в историческите трудове като прототип на корумпиран министър и мошеник. Обратно, Колбер минава за образец държавник. Според Ато Мелани обаче, честният Фуке е бил невинна жертва на завистта и враждебността на бездарния Колбер. В началото бях заклеил подобна размяна на роли чисто и просто като плод на фантазията дотам и дори бях доловил отзвуци от стария роман за Фуке от Пол Моран. Но скоро ми се наложи да си променя мнението. В една библиотека намерих дебелия студия на един френски историк, Даниел Десер, който преди около седемдесет години — въз основа на документи — надигнал глас, за да възвърне на Фуке заслужената слава и да разкрие низостите и заговорите на Колбер. В прекрасния си труд Десер излагаше точка по точка (и доказваше по необорим начин) всичко онова, което Ато разказва на прислужника в защита на Фуке.

За съжаление, както често се случва на този, който подлага на съмнение вековни митове, скъпоценната работа на Десер е била осъдена на забравата от съсловието на историците, които Десер бе дръзнал да обвини в леност и незнание. И все пак трябва да се отбележи, че никой историк никога не е имал смелостта да опровергае значимия му и вдъхновен труд.

Значи драматичната житейска история на Фуке, както я беше разказал в подробности абат Мелани, изобщо не бе някаква обикновена фантастична измислица. И не само това. Напредвайки в търсенията си, установих, че познанството между Кирхер и Фуке, макар и не документирано, е доста вероятно, при положение че йезуитът (това твърди Анатоли Франс в своята малка творба за Фуке, а могат да се намерят и частични потвърждения в произведенията на Кирхер) наистина се е интересувал от мумиите на Главния интендант.

Изключително загадъчна е историята със затварянето на Фуке в Пинероло, и както най-усърдно проучих, тя е автентична дори и в най-дребните детайли. Изглежда, че кралят-слънце действително е държал

Главния интендант в затвора поради страха си от нещо, което Фуке е знаел, но никога не се е разбрало точно защо. Достоверно е представен също така съмнителният граф Лозюн, който е бил цели десет години затворник в Пинероло, където е успял да общува тайно (и необяснимо как) с Фуке, и е освободен веднага след изчезването на Главния интендант.

Следователно имаше някои доказани и документирани препратки към историческата истина.

„Ами ако всичко е вярно?“, помислих изведнъж смутено, докато разлиствах ръкописа.

* * *

При това положение не можах да се въздържа да не предприема още някое и друго разследване в библиотеката с надеждата да се сблъскам веднага с голяма и непростима грешка, която да разкрие лъжовността на написаното от моите двама приятели и да ми позволи да сложа бързо точка на въпроса. Признавам си, беше ме страх.

За жалост моите скрити страхове се сбъднаха. С немислима бързина, изскачайки от речници, енциклопедии и справочници от епохата, пред очите ми прелитаха — точно, както ги бях прочел в ръкописа — описанията на Рим, мерките при карантина, всичките теории за чумата, сведения за чумата в Лондон и тази в Рим, лековете на Кристофано, както и рецептите на прислужника; и после Луи XIV, Мария Тереза, венецианските стъклари, та чак до гатанките на Тиракорда и разположението на подземните проходи под Свещения град.

Пред очите ми шестваха „горящата пръчка“, тълкуването на сънищата, нумерологически и астрологически доктрини, сагата за мамакоката (тоест кокаина). И накрая — обсадата и битката при Виена, включително тайните на френската обсадна техника, с които загадъчно се бяха сдобили турците, а и загадката около стратегическите грешки на неверниците, които са предопределили унищожителното им поражение.

Когато, все още неубеден, открих в „Библиотека Казанатензе“ в Рим оригинала на страницата от Библията, отпечатана от Комарек, се обявих за победен: всичко онова, което бях прочел, ми се показваше удивително, неопровержимо автентично чак до най-незначителните подробности.

Макар и със свито сърце, бях принуден да продължа. Вместо грешки, намирах факти и обстоятелства, доказани и достоверни. Започвах да се чувствам плячка на някаква хитра измама, зловреден механизъм, паяжина, в която, колкото повече навлизаш, толкова повече се оплиташ.

Така реших да се заема с теориите на Кирхер: вече познавах доста добре живота и писанията му, но никога не бях чувал за *secretum pestis*, нито за въображаемата *secretion vitae*, способна да прекрати чумната болест, още по-малко пък за някакво рондо, в което е била шифрована такава тайна. Разбира се, и аз бях чел, както отец Робледа, *Magnes, sive de arte magnetica* на Кирхер, където немският йезуит поддържа теорията за лечебната сила на музиката и даже предлага употребата на една мелодия, композирана от самия него, като противоотрова срещу ухапването на тарантулата. От друга страна, знаех, че в нови времена Кирхер понякога е обвиняван в шарлатанство: в своя трактат за чумата например той твърди, че е наблюдавал под микроскоп бацилите на болестта. Но по времето на Кирхер, възразяват днес историците, все още не са съществували толкова мощни увеличителни лещи. Тогава значи всичко е измислено?

Ако беше така, трябваше да събера всички необходими доказателства. Преди всичко си изясних идеите относно историята на болестта, наречена чума: става дума за бубонната чума, причинена от бактерията *Yersinia pestis*, която се предава от бълхите на пльховете и от тях на човека. Тя няма нищо общо с разнообразните животински чуми или с тъй наречената белодробна чума, която напада понякога Третия свят.

Но изненадата дойде, когато прочетох, че бубонната чума не съществува от векове и че никой не знае защо.

Неволно се усмихнах, когато прочетох, че в Европа (и най-рано в Италия) чумата буквално е изчезнала между края на 17 и началото на 18 век, тоест почти по времето, когато се разиграват събитията в странноприемницата „При оръженосеца“.

Теории за мистериозното ѝ изчезване има много, но нито една не може да се счита за окончателна. Според някои, заслугата е на по-напредничавите превантивни здравни мерки, които хората постепенно започват да прилагат; според други пък трябва да се благодари на пристигането в Европа на *rattus norvegicus* (кафявия плъх), който изместил *rattus rattus* (черния плъх), гостоприемник на *xenopsylla cheopis*, бълхата-носител на чумния бацил. Други приписват заслугата на новите строежи от тухли и керемиди, различаващи се от тези от дърво и кирпич, или на унищожаването на домашните складове за зърно, което отдалечило плъховете от домовете. Накрая някои настояват на ролята, изиграна от псевдотуберкулозата, една доброкачествена болест, която има ефекта да имунизира срещу бубонната чума.

От академичните дебати обаче излиза само едно сигурно нещо: между 17 и 18 век Европа загадъчно се е освободила от своя най-древен бич — точно както Кирхер е обещавал да направи с помощта на своите тайни.

Съвпаденията се натрупваха, когато обмислях загадката на *Les baricades misterieuses*, рондото, което трябва да съдържа *secretum vitae*, точно както тарантелата на Кирхер крие противоотровата срещу ухапването от тарантулата. Но именно тук, да ми прости Бог, имах скритото удовлетворение най-накрая да открия една непростима историческа грешка.

Всъщност ми бе достатъчно само да разлистя който и да е музикален справочник, за да разбера, че *Les baricades misterieuses* не са произведение на посредствения китарист и композитор Франческо Корбета, както се разказва в творбата на двамата ми приятели, а на Франсоа Купрен, прословутия композитор и майстор на клавесина, роден през 1688 и умрял през 1733 г. Рондото се намира в първата книга на неговите *Pieces de Clavecin*; следователно е предназначено за изпълнение на клавесин, а не на китара. Но най-важното е, че е било публикувано за първи път през 1713 — трийсет години след събитията, които трябва да са се разиграли в странноприемницата „При оръженосеца“. Допуснатият от двамата млади автори анахронизъм беше достатъчно голям, че да лиши техния труд не само от истинност, но и от достоверност.

Щом открих това тежко и неочаквано противоречие, ми се стори безпредметно да проверявам останалата част от художествената машинация. Представете си как едно произведение, съдържащо толкова значима грешка, би могло да опетни всевечната слава на Блажения Инокентий XI!

За известно време, в мигове на вечерен отдих, се ограничавах да прелиствам лениво страниците на ръкописа с мисъл, насочена по-скоро към двамата автори, отколкото към съдържанието на историята. Този смущаващ разказ, пълен с отровни слухове за папата, мой съгражданин, ми се стори една чиста провокация, даже подигравка. В душата ми накрая надвиха неприязънта и естествената недоверчивост, които (признавам го) винаги съм хранел към журналистите.

Изминаха години. Вече почти напълно бях забравил двамата си стари приятели, а с тях и ръкописа, погребан в един стар килер. От прекомерна предпазливост обаче го бях скрил от чужди очи, които биха могли да го прочетат без необходимите противоотрови.

Още не можех да предположа доколко тази предпазна мярка щеше да се окаже мъдра.

Преди три години, когато узнах, че Негово светейшество желае отново да даде хода на процеса по канонизацията на папа Инокентий XI, даже изобщо не си спомнях вече къде се бе затрила оная купчина пожълтели листа. Но съвсем скоро тя повторно почука на вратата ми.

Случи се в Комо, в една влажна ноемврийска вечер. Поради постоянните настоявания на някои приятели, присъствувах на концерт, организиран от една благотворителна музикална асоциация в моята епархия. Към края на първата част, на пианото седна внукът на мой другар от ученическите години. Беше краят на един доста натоварен ден и до този момент слушах изпълненията малко разсеяно. Неочаквано обаче един въздействащ и неописуем мотив ме плени както никога преди никоя друга музика не е успяла да направи. Ставаше дума за барокова мелодия, но с пленителни хармонии и акценти, който се разливаха от Скарлати до Дебюси, от Франк до Рамо. Винаги съм бил вдъхновен почитател на хубавата музика и се гордея, че притежавам немалка дискографска колекция. Но ако някой ме попиташе от кой век идваха тези безвременни ноти, нямаше да знам какво да кажа.

Чак накрая на изпълнението отворих програмата, която вече бях забравил в скута си, и прочетох заглавието на музикалната пиеса: *Les baricades misterieuses*.

Още един път разказът на прислужника не беше излъгал. Тази музика, както никоя друга, притежаваше необяснимата сила да омагьосва, да обърква, да привлича мисълта и сърцето. След концерта, паметта ми вече не можеше да се освободи от нея. Не беше изненадващо, че прислужникът толкова се е разчувствал и после, години по-късно, е продължавал да си припомня мотива. Загадката на *secretum vitae* бе загнездена в друга загадка.

Това не бе достатъчно, за да твърдя, че и всичко останало е вярно. Но беше прекалено, за да не издържа на изкушението да стигна докрай.

На следната сутрин купих един скъп пълен запис на многобройните *Pieces de Clavecin* на Купрен. След като го слушах в продължение на дни с изключително внимание, заключението ми се стори повече от ясно: Нищо, композирано от Купрен, не приличаше на *Les baricades misterieuses*. Прегледах речници, изчетох монографии. Малкото критици, които се бяха занимавали с въпроса, бяха съгласни: Купрен не бе композирал нищо друго, което да наподобява този мотив. Танцовите сюити на Купрен имат почти винаги сантиментални заглавия: *Les Sentiments*, *La Lugubre*, *L'Ame en peine*, *La Volupteuse* и така нататък. После има заглавия като *La Raphaele*, *L'Angelique*, *La Milordine* или *La Castelane*: намекваха за някоя добре известна придворна дама, която съвременниците са се забавлявали да отгатнат. Само за *Les baricades misterieuses* не съществува обяснение. Един музиколог определя творбата като „наистина *misterieux*“.

Сякаш тя беше дело на някой друг. Но на кого? Изпъстрена с дръзки дисонанси, с въздействащи и пречистени хармонии, *Les Baricades* е прекалено далеч от трезвия стил на Купрен. В една майсторска игра на отзвучи, изпреварвания и забавяния, четирите гласа на полифонията се вливат в деликатния часовников механизъм на един арпез. Това е стилът *brise*, който виртуозите на клавесина са копирали от свирачите на лютня. А лютнята е най-близката роднина на китарата...

Започнах да допускам хипотезата, че може би *Les baricades misterieuses* наистина са били написани от Корбета, както твърдеше прислужникът. Но тогава защо Купрен ги е публикувал под свое име? И как се бяха озовали в ръцете му?

Според един манускрипт, авторът на рондото беше почти непознатият италиански музикант Франческо Корбета. Това приличаше на измислица: на нито един музиколог никога не бе идвало на ум нещо подобно. Имаше обаче един убедителен прецедент: още докато Корбета е бил жив, се развихрили спорове относно авторството на някои негови творби. Самият Корбета обвинил един от учениците си, че му е откраднал няколко мотива, за да ги публикува под свое име.

С лекота установих, че Корбета действително е бил учител и приятел на Девизе: така че е много вероятно някоя интаволатура да е минала от единия у другия. По тяхно време отпечатаната музика е била оскъдна и музикантите лично са преписвали онова, което ги е интересувало.

Когато умира Корбета, през 1681, Робер Девизе (или Де Визе, според съвременния правопис) вече се е радвал на голяма слава като виртуоз и преподавател по китара, лютня, теорба и китароне. Лично Луи XIV е държал да слуша неговите изпълнения почти всяка вечер. Девизе е бил гост на най-добрите салони на прочути придворни. Там свирел с други нашумели музиканти и, каква случайност, също и с майстора на клавесина Франсоа Купрен.

Следователно Девизе и Купрен са се познавали и са свирели заедно; най-вероятно са си разменяли похвали, мнения, съвети, някоя и друга тайна. Знаем, че Девизе се е забавлявал да свири на китара музиката на Купрен (някои негови преписи са достигнали до нас). Не е невъзможно и Купрен на свой ред да е пробвал на клавесина сюитите за китара на приятеля си. И е неизбежно тетрадки и партитури да са минавали от ръцете на единия в тези на другия. И може би някоя вечер, докато Девизе се е разсейвал от кокетническите придворни дами, Купрен да е измъкнал от нотите на приятеля си това прекрасно рондо със странно заглавие, казвайки си: „ще му го върна следващия път“.

Под въздействието на тази небесна музика и на загадката, която добиваше форма пред очите ми, за кратко време изчетох отново, на един дъх, целия разказ, отбелязвайки си най-прилежно в едно тефтерче

пасажите и обстоятелствата, нуждаещи се от проверка. Знаех, че само така щях да успея да отърся сърцето си от сенките на подозрението: беше ли тази странна история само една хитра измислица, която, манипулирайки истината, сее лъжа?

Плодовете на тригодишните изследвания, които последвах, са в страниците, които след малко ще прочетете. Информирам ви, в случай, че искате да ги използвате, че притежавам фотокопия от всички цитирани документи и книги.

* * *

Най-вече една енигма не ми даваше мира, тъй като рискуваше да превърне в катастрофа канонизацията на Блажения Инокентий Одескалки. Имам предвид голямата тайна на Дулчибени, източникът на всичките му нещастия и истинската причина за неговите кроежи: наистина ли Инокентий XI е бил съучастник на Уилям Оранжки?

Прислужникът за жалост говори по въпроса чак в последните страници, когато се разкрива тайната на Дулчибени. А и двамата ми приятели не бяха сметнали за необходимо да обогатят по своя инициатива историята с допълнителни информации по темата. Защо, запитах се с крайно разочарование, двама любопитни журналисти като тях не го бяха сторили? Но може би, предположих после обнадежден, не са успели да издирят каквото и да било срещу великия Одескалки.

Така или иначе, мой дълг оставаше да разследвам и, черно на бяло, да разсея сенките и клеветите от образа на Блажения. Ето защо препрочетох разкритията, които накрая на произведението прислужникът научава от Помпео Дулчибени.

Дългът на Уилям към папата, бе казал янсенистът, е бил гарантиран от личното имущество на принцът от династията Оранж. Но в такъв случай къде са били неговите владения? Установих, че нямам никаква представа къде са се намирали земите на Уилям. Може би в Холандия? Взех един атлас и, когато най-накрая отрих местоположението на Оранж не можах да овладее изненадата си:

Княжество Оранж се намираше в южната част на Франция, оградено от Авиньон. Но това бе чисто и просто Папската държава:

всъщност още от средните векове Авиньон се е превърнал в част от папството. А пък Авиньонските територии на свой ред бяха оградени от Франция! Любопитна ситуация: княжество Оранж бе опасно от католическия враг, който на свой ред е обгърнат от друг враг — Луи XIV, големия противник на Инокентий XI.

Следователно търсенето трябваше да продължи в Авиньон или по-скоро в източници, отнасящи се до Авиньон. Тогава поисках да ми се издаде специален пропуск за Тайния ватикански архив и прекарах там няколко седмици, в дипломатическата и административната кореспонденция на ватиканската бюрокрация между Рим и Авиньон. Прегледах старателно купища писма с надеждата да намеря някакъв намек за Оранж, за Уилям, за парични заеми. В продължение на дни не открих нищо; почти се канех да зарежа начинанието, когато в един пакет с напълно безинтересна кореспонденция намерих три изпаднали отнякъде листа. Датираха от последните месеци на 1689 година — няколко месеца след смъртта на Инокентий XI. На папския престол току-що се бе възкачил новият папа, Александър VIII Отобони. Прочитането на трите листа, за жалост, бе възможно само за посветени:

22 76 1811 97 46 98 64 48 36

71 37 81 18 73 67 14 38 69

2610 48 46 31 22 14 76

39 0 48 46 31 22 14 76

39 37 71 44 22 41 67 14

0 22 34 13 83 78 89 5

77 44 0 64 0 39 93 14 11

48 97 84 34 481176 0

2499 0 55 0 71 11 37 18 16

34 73 93 39 0 29 22 76 18

22 97 97 37 98 38 2575

5 36 14 34 0 76 13 84 18

79 69 2347 94 18 22 19

19 14 78 2316 97 48 94

36 34 37 14 18 71 71 73

18 22 97 46 39 37 46

88 48 71 19 34 37 76 16 37

19 0 98 46 18 13 13 48 39

93 0 34 94 20 97 14 77 76
3714 38 69 2610 555
48 2336 0 55 64 0 16
37 71 73 39 0 16 44 48 16
39 14 19 14 18 81 0 34 31
22 18 16 73 34 48 79 71...

И така цели дванайсет страници, общо двайсет и четири колони като представената тук. Ставаше дума за шифровано писмо и първоначално се отчаях, че няма да разбера нищо.

За късмет обаче шифърът, използван в писмото, беше обичайният, употребяван през оня период от Държавния секретариат на Ватикана. Ето защо съпоставих съобщението с други вече дешифрирани писма и накрая успях да стигна до едно първо, неокончателно дешифриране:

ЕДИНПОДАНИКНАСВЕТИЯПРЕСТОЛВЕРЕНИПО
НРАВ
ИЧОВЕКДОБЪРБЛАГОРОДНИКАВИНЬОНСКИМИ
ВРЪЧ
ИПИСМОДОНЕГОНАПИСАНООТЕДИНПОДАНИК
НАП
РИНЦАОРАНЖКИ...

Бяха необходими два дни работа, за да достигна до точната и възможна за прочит версия на текста. Освен това бях принуден да запазя числата в някои невъзможни за разшифроване термини, които за щастие не бяха от фундаментална важност за разбирането на текста. Ставаше дума за писмо от монсиньор Ченчи, папски вицелегат в Авиньон, който пишеше до Рим, за да разкаже за някакви странни преговори:

Един поданик на Светия престол верен и по нрави човек добър, благородник авиньонски, ми връчи писмо, до него написано от един поданик на Принца Оранжки, посредством което се предположи огромното желание на

поданиците на това княжество да се подчинят на властта на Светия Престол...

Ако ми приказва по тези въпроси, ще чуя и ще известя онуй, дето ще ми бъде изречено, и не ще нито приема, нито отклоня 2657-а. Изглежда, че относно съгласието на Оранжците не могат да се имат съмнения от никакъв род...

Моята служба ме задължи да известя всичко, каквото аз знам относно тъй важния преговор. Приложеният лист съдържа препис от гореспоменатото писмо, което е било написано до синьор Салвадор, аудитор^[1] на Ротата на Авиньон, от синьор Бокастел, благородник от Куртезон...

Ето какво се е случило: господин дьо Бокастел, благородник от градчето Куртезон, поданик на принц Оранжки, първоначално се свързал с един свещеник в Авиньон, аудитора на Ротата Паоло де Салвадор, а после с вицелегата Ченчи. Бокастел отправил едно, меко казано, изненадващо предложение: Оранжкото княжество иска да се предложи на папството. Бях слисан: защо поданиците на Уилям Оранжки, които на всичкото отгоре са били в по-голямата си част протестанти, са пожелали да прехвърлят верността си към папата? И как са могли да бъдат толкова сигурни, че Уилям е щял да се съгласи?

Ровейки се допълнително из кореспонденцията между Рим и Авиньон, намерих останалите писма, разменени между Ченчи и ватиканския държавен секретариат и дори първоначалното писмо на Бокастел до де Салвадор. С риск да изглеждам прекалено педантичен, напомням, че тези документи — до днес непознати на историците — се намират в Тайния Архив на Ватикана, Фонд Държавен секретариат — Авиньонска легация, плик 369 (мосю Бокастел до Паоло де Салвадор, 4 октомври 1689), плик 350 (две писма на монсеньор Ченчи до Държавния секретариат на Ватикана, без дата, и една от кардинал Отобони до Ченчи, 6 декември 1689) и в плик 59 (монсеньор Ченчи до кардинал Отобони, 12 декември 1689).

Към малкото шифровани текстове бяха прикрепени дешифрираните версии. Забелязах обаче, че единствено първото

послание — това, което малко по-рано бях превел — най-важното, бе лишено от такава. Като че ли някой, предвид извънредната значимост на съдържанието, нарочно бе изгубил дешифровката... Отгоре на това, писмото не си беше на мястото, а много далеч от пакета, който съдържаше останалите послания.

Въпреки трудностите, накрая успях да възстановя една невероятна история, която никой историк никога не бе изваждал на бял свят.

Причината, поради която оранжистите искаха да минат под знамето на папите беше толкова проста, колко и смайваща: Уилям Оранжки е бил натрупал цяла планина от дългове към Инокентий XI. И поданиците на Оранж, на които вече се било наложило хубаво да се поотърсят, за да съберат пари за папата, преценили, че ще разрешат собствените си проблеми, като направо предложат анексирането си към Папската държава: „Тук, в Княжеството“, пише монсеньор Ченчи „е доста разпространено убеждението, че принц Оранжки е останал длъжник на предходния понтифекс с огромни суми, за изплащането на които вярва, че може да прехвърли с лекота владичеството над една държава, от която и без туй той самият може да се сдобие с малко капитали“.

Именно поради тази причина обаче не всички поданици на Оранж са били съгласни: „В миналото вече дадохме прекалено много пари на Църквата!“, възразява монсеньор дьо Сен Клеман, бивш ковчежник на княжеството.

Така или иначе, в Рим предложението на Бокастел бива рязко отхвърлено. Държавният секретар кардинал Рубини и племенникът на новия папа кардинал Отобони наредили на Ченчи да отхвърли неуместната оферта. Така де, новият папа не знаел абсолютно нищо за тези дългове. Освен това било невъзможно — пише на Ченчи кардинал Рубини — преславният папа Одескалки да е заемал пари на един принц-еретик...

Бях сразен. Писмата, намерени във ватиканския таен архив потвърждаваха онова, което Дулчибени бе разкрил на прислужника: Уилям е бил длъжник на Инокентий XI. И не само това: ако принц на Оранж не плащал, щеше да бъде наложен заповор на личното му имущество. Даже дългът беше станал толкова голям, че притежанията и

поданиците на Уилям бяха помислили съвсем спонтанно да се дарят сами на папата!

* * *

Но не можех да се задоволя с това. Трябваше да намеря потвърждение за твърденията на оранжките поданици. Ето защо трябваше да си избистря представите за Уилям: откъде е вземал парите за своите военни кампании? И кой беше финансирал инвазията на Англия?

Трудовете върху *The glorious revolution*, както днес се нарича превратът, с който Оранжният принц завоюва английския трон, повтарят постоянно една и съща песен: Уилям е добър, Уилям е силен, Уилям е такъв идеалист и извисен човек, че дори не иска да стане крал!

Ако слушаш историците, ти се струва, че честният Уилям трябва да се е хранел с въздух, но кой, още в младостта му, е създал необходимите условия да се сражава и да победи войските на Луи XIV? Все някой трябва да му е дал пари за боеприпасите, наемниците (които по онова време са съставяли по-голямата част от армиите), оръдията и за някой и друг генерал, достоен за това име.

Всички европейски владетели, замесени във войните, всъщност непрестанно са търсели трескаво финансова помощ за войските си. Но принц Уилям Оранжки е имал едно предимство: ако имало един град, в който през 17 век са преминавали много, изключително много пари, това е бил Амстердам, където не случайно са процъфтявали банките на евреите-лихвари. Столицата на Обединените холандски провинции е била най-богатото финансово средище в Европа, точно, както разказват на прислужника първо Клоридия, а после и останалите наематели.

Проверих в някои авторитетни текстове по икономическа история и открих, че по времето на Уилям Оранжки голяма част от лицата, които въртели търговия в Амстердам, били италианци. Градът гъмжал от фамилни имена като Тенсини, Верацано, Балби, Куинджети, а после Бурламаки и Каландрини, вече пуснали корени в Антверпен (почти всички са споменати в разказа на прислужника — първо от Клоридия и след това от Кристофано). Били са генуезци, флорентинци, венецианци, все търговци и банкери, а някои същевременно са били и агенти на

някои италиански княжества и републики. Най-пробивните успели да проникнат в тесния кръг на амстердамската аристокрация. Други се бяха вмъкнали в печелившия, но рискован трафик на роби — такъв е случаят на Франческо Ферони.

Най-интересният пример са болонците Бартолотти: първо скромни пивовари, после търговци и накрая свръхбогати банкери. Свързали се чрез бракове с една холандска фамилия, така че изгубили почти цялата си италианска кръв. Та именно протестантите Бартолотти в продължение на няколко десетилетия станали толкова богати, че успявали да финансират двора на Оранж, заемайки солидни суми първо на дядото на Уилям, а после и на самия него. Понякога заемите се гарантирали от ипотеки върху земи в Холандия и Германия.

Пари срещу земи: според разказа на Дулчибени, фамилията Одескалки сключва подобен договор с фамилията Оранж. Интересно съвпадение.

Вече знаех доста неща за италианските търговци и кредиторите на Оранжкия двор. Беше дошъл моментът да премина към рода Одескалки. И да накарам техните книжа да говорят.

Прекарах цели месеци, вече не помня колко, в архива на двореца Одескалки и в Римския държавен архив, подпомаган единствено от един млад мой сътрудник, и двамата измъчвани от студа и прахта, с глави, сведени по цял ден над книжата. Проучихме най-внимателно всички документи на Инокентий XI в търсене на онова, което можеше да ни доведе до Уилям Оранжки: писма, договори, преписи, доклади, мемоари, дневници, счетоводни книги. Напразно.

Премина много време от началото на моите изследвания и имах усещането, че се намирам в задънена улица. Започнах да обмислям идеята да се откажа. Докато не се досетих: какво беше казал Дулчибени? Парите за холандците тръгвали от Венеция. А във Венеция имаше филиал на фамилното дружество на рода Одескалки: оттам трябваше да опитам да си разчистя пътя.

От завещанието на Карло Одескалки, по-големия брат на Бенедето, установих, че имуществата на фамилията завинаги са останали *communi et indivisi*^[2] между тях двамата: казано накратко, онова, което било на единия, било също и на другия. Ето защо, ако се съдеше по собствените му книжа, папата изглеждаше почти беден: само

ако разкриех сметките в джоба на брат му, можех да открия какво наистина е притежавал.

И така, Карло Одескалки е бил стожерът на икономическата дейност на фамилията: управлявал е значителните владения на рода Одескалки в Ломбардия, освен това е ръководил от Милано филиала във Венеция, където за него работели двама пълномощници. Така че потърсих двете инвентарни книги на имуществата, цитирани в завещанието на Карло. Те можеха да разрешат проблема: ако беше приложен списък на длъжниците, щеше да се появи и Уилям Оранжки. Но, странно защо, от инвентара нямаше и следа.

Тогава хвърлих един поглед на личните счетоводни книги на Карло и най-накрая открих нещо. В тежките томове, подвързани в кожа, попълвани от брата на Блажения Инокентий чак до смъртта му и съхранявани днес в Римския държавен архив, излизат на бял свят колосални трафици и транзакции: милиони и милиони скуди. Една малка част от операциите се отнасяше до търговски транзакции, приходи от мита, плащания на наеми. После идваше онова, което ме интересуваше: стотици финансови операции, в голямата си част извършени във Венеция от двамата надзорници, Чернеци и Рецонико, на които се изплащаха съответните комисионни. Почувствах как кръвта започна да тупти в слепоочията ми, когато видях, че основната част от операциите беше насочена към Холандия. Запитах се как така това нещо все още не е излязло на бял свят: един архивар ми обясни, че тези счетоводни книги били забравени в продължение на векове в подземията на двореца Одескалки и съвсем скоро били продадени на Римския държавен архив. Още никой не се бе заинтересувал от тях.

Не ми беше трудно да стигна до същината на въпроса. От 1660 до 1671 година Карло Одескалки бе наредил изплащания в най-различни валути от Венеция за Холандия на обща стойност от 153 000 скуди: сума, почти равна на целия гигантски годишен дефицит на Папската държава (173 000 скуди) в момента, в който Бенедето е избран за папа.

В рамките на девет години, от 1660 до 1669, Одескалки изпращат цели 22 000 скуди на финансиста Ян Дойц, основател и собственик на една от най-големите холандски банки. Фамилията Дойц буквално представлявала неразделна част от държавата Холандия, не само поради натрупаните богатства, но и заради управленческите постове,

които нейните членове заемали на всички нива, а и поради родствата и брачните връзки с господстващата върхушка. Зет на Ян Дойц е бил големият данъчен надзорник Ян де Вит, наставник и ментор на младия Уилям III. Ян Дойц Младши, син и съдружник на банкера, е бил член на Градската управа на Амстердам от 1692 до 1719; много потомки на рода Дойц бяха станали съпруги на холандски градоначалници, Генерали, търговци и банкери.

Това бе само началото. От юни до декември на 1669-та други близо 6 000 скуди са изпратени от рода Одескалки на една компания, в която бил съдружник Гулиелмо Бартолотти — един от финансовите спомоществователи на Уилям Оранжки. Ето го окончателното доказателство: рода Одескалки са пращали пари на Бартолоттите, а те са заемали на Уилям, парите минавали от касите на бъдещия папа в тези на Оранжкия двор.

Колкото повече чуках, толкова повече врати ми се отваряха. Венецианските управители на рода Одескалки бяха изпращали от ноември 1660 до октомври 1665 други 22 000 скуди на някой си Жан Ньофвил. А Ньофвил определено не е бил в крайните редици на антуража на Уилям: дъщеря му Барбара се жени за Хиоб де Вилд, секретар на Амстердамското адмиралтейство и после Главен адмирал по лично настояване на Уилям Оранжки. Де Вилд били свързани от незапомнени времена с Оранжкия род: дядото на Хиоб, Жил де Вилд, е бил назначен за член на общинския съвет на Харлем от принц Мориц Оранжки. А пък Хиоб де Вилд събрал парите за инвазията на Англия през 1688, а след като Уилям се качил на трона, изпълнявал ролята на негов личен представител в Холандия.

Накрая, през октомври 1665, една малка сума е изпратена от управителите на рода Одескалки и на компанията на Даниел и Ян Батист Хохпид, първият от които е бил член на Амстердамския градски съвет, а и отговарял за търговията с Изтока — търговския и финансов бял дроб на еретическата, протестантска Холандия.

Следователно беше вярно. Дулчибени не си беше измислил нищо: холандците, тайно финансирани от фамилия Одескалки, бяха именно тези, чиито имена янсенистът в крайна сметка разкрива пред прислужника. Съвпаднаше също и една важна подробност: за да не се оставят следи, парите са били изпращани на приятелите на рода Оранж

от двете доверени лица на рода Одескалки, Чернеци и Рецонико. Понякога даже Карло Одескалки отбелязва в счетоводните книги, че една или друга операция трябва да се извърши от името на Чернеци или Рецонико, но парите бяха негови — значи и на брат му.

Накрая намерих дори вноските за търговеца на роби Франческо Ферони: 24 000 скуди за десет години, от 1661 до 1671. Кой знае колко са донесли тези заеми; на това трябваше да се основава склонността на рода Одескалки да изпълнят претенциите на Ферони за дъщерята на Дулчибени.

Не само това: Одескалки бяха заемали пари и на генуазците Грило и Ломелини, които като титуляри на испанския кралски монопол за търговия с роби били приятели и на свой ред спомоществатели на Ферони. Тъй като и тези документи никога не са били прочетени от никой историк, напомням местоположението им (Римски държавен архив, Фонд Одескалки, XXIII A1, к. 216, виж също XXII E3, 8).

Проверих колко хиляди скуди са били изпращани всяка година в Холандия от рода Одескалки и съставих една графика:

Парите със сигурност са служели за финансирането на войни. Потвърждават го датите: през 1665 например, когато във вноските се регистрира най-големия пик от 49 964 скуди, Холандия влиза във война с Англия.

Моята работа щеше да е доста по-лека, ако имах възможността да сравня счетоводните книги на Карло Одескалки с неговата търговска кореспонденция. Но по някаква незнайна причина писмата от 1650 до

1680, където би трябвало да фигурират имената на холандските длъжници, не можеха да бъдат намерени: нямаше ги нито в Римския държавен архив, нито в архива на двореца Одескалки — единствените две места, където може да се направи справка в семейната документация на рода.

Но това не е първият път, когато в тази история нещо изчезва. Луи XIV плащал в Рим на един шпионин от висок ранг — кардинал Алдерано Сибо, близък съратник на Инокентий XI. Сибо предава на французите едно много ценно сведение: държавният секретар на Ватикана Лоренцо Казони е бил в тайни взаимоотношения с принц Оранжки.

Дали това е вярно или не, вече не е възможно да се установи, защото в края на 18 век томовете с кореспонденцията на Казони, съхранявани във Ватикана, са откраднати от неизвестни ръце.

* * *

Дори и най-тъжните и неудобни подробности от ръкописа на двамата ми стари приятели се оказаха достоверни. Не е възможно, бях си казал в началото, Инокентий XI и неговата фамилия да са разполагали с Клоридия като някаква тяхна собственост дотам, че да я предоставят на Ферони като обикновени роботърговци!

Но след като направих справка в някои студии, подкрепени от солидна документация, се наложи да си променя представите. Фамилията Одескалки, като и много други патрициански родове, естествено е притежавала роби. Ливио Одескалки, племенник на папата, например е бил господар на Али, петнайсетгодишен, родом от Смирна. А Блаженият Инокентий XI притежавал Селим, едно деветгодишно мулатче. Но това не беше всичко.

През 1887 достопочтеният архивар Джузепе Бертолотти публикувал в едно не особено популярно периодично издание за специалисти, „Списание по затворническа дисциплина“, една задълбочена студия върху робовладството в Папската държава. От нея излизаше на бял свят изненадващ портрет на Блажения Инокентий, който със сигурност няма да бъде намерен в нито една от неговите биографии.

Всички папи до времето на барока, а и по-късно, притежавали роби, закупени или пленени във война, било за да ги използват като гребци в папските галери, било за лични цели. Но книгата, написани лично и подписани от Инокетий XI относно робите били най-жестоките измежду всички, отбелязва Бертолотти, който изпитва погнуса пред „договорите на търговци на човешка плът“, собственоръчно подпечатани от папата.

След години на нечовешки мъчения, каторжниците, вече негодни за работа, молели за свобода. Като отплата за свободата им папа Одескалки изисквал от нещастниците дребните пари, които те събирали с години. Така Салем Али от Александрия, обявен за негоден от лекаря поради очна болест, за да се освободи от оковите на папските галери, трябва да изплати 200 скуди на папските каси. Али Мустафа от Константинопол, закупен от галерите в Малта за 50 скуди, страдащ от „неразположение поради остри шипове и ишиас“ и неспособен да изпълнява задълженията си, ще плати на ватиканската хазна 300 скуди. Махмуд Абди от Токад, на 60 години, от които 22 прекарани в робство, трябва да предложи 100 скуди. Ибрахим Амур от Константинопол купува свободата си с 200 скуди. Махмут Амурат от Черноморието, на 65 години и в много лошо здраве, може да предложи в такъв случай само 80 скуди.

Който нямал пари, бил принуден да чака, докато смъртта не решавала проблема. Междувременно бил хвърлян в затвор, където лекарите виждали да им се доставят злочести тела, разрушени от трудностите, от лишенията, от злоещите язви, от дълголетни терзания.

Разстроен от това разкритие, потърсих документите, цитирани от Бертолотти, който ги определяше като „лесни за справка“. Нищо не открих: и те изчезнали.

Книжката трябваше да се намират в Римския държавен архив, *Acta Diversorum* на камерлинга и ковчезника на апостолическата камера, година 1678. Томовете на камерлинга покриваха всички годишнини до 1677, после подхващаха от 1679: липсва само и единствено 1678-ма.

Що се отнася до ковчезника, един-единствен смесен том обединява актовете от 1676 до 1683. Но и тук от 1678-ма година няма и следа.

* * *

Belua insatiabilis, ненаситен звяр: не наричаше ли така пророчеството на Малахия Инокентий XI?

След месеци, прекарани в кихавици сред прахта на манускиптите от 16 век, в ръцете ми попадна едно печатно издание, *Epistolario Innocenziano*: сто трийсет и пет писма, писани в течение на двайсет години от Бенедето Одескалки до племенника му Антонио Мария Ерба, милански сенатор. Грижливият издател на сбирката, Пиетро Джини от Комо, в прекомерния си ентузиазъм и почит към папата, сигурно не си е дал сметка за онова, което е хвърлил в пастта на типографската преса.

Става дума за лични писма, вярно е; и именно оттук, от кореспонденцията с близките, изплува най-явно характерът на човека и неговото отношение към парите. Актове за имуществва и земи, наследства, налози, съдебни дела за обезщетения, суми за изискване, конфискации от длъжници. Всяка фраза, всяка дума, всяка бележка е заразена с разяждащата мисъл за парите. Освен малки намеци за семейни спорове и сведения относно здравето на близките, в личните писма на Инокентий няма друго.

Изобилстват обаче съветите как да се държат под контрол парите или как да бъдат изисквани от длъжниците. По-добре никога да не си имаш работа със съдилища, разсъждава папата в едно писмо от септември 1680, но ако искаш да си върнеш парите, тогава трябва да си първият, който се обръща към съда — за компромиси винаги има време.

Дори кръгът на най-близките изглежда наблюдава с изумление разпалеността на папата. Една бележка, собственоръчно написана от племенника Ливио около 1676: трябва да се намери „някой управител, та да надзирава делата на дружеството, понеже папата настоява да продължава да върши всичко със собствените си глава и ръце, и не ще може дълго да устои в здравето си.“

Натрапчивата мисъл за парите разяжда дори плътта му.

Скъпи Алесио, сега вече зная. Пред очите ми, ден след ден, мемоарът на прислужника на „Оръженосеца“ се превърна в действителност. Тайните, които Помпео Дулчибени накрая разкрива на момчето и които са мотив над Инокентий XI, са верни, всичко до една.

Блаженият Инокентий е бил съучастник на протестантите еретици в ущърб на католиците; допуснал е Англия да бъде нападната от Уилям Оранжеви, и то само за да си възстанови един паричен дълг.

След това папа Одескалки е участвал в търговията с роби, не отказал лично да притежава такива и се е отнасял с кръвожадна алчност към старите и умиращите.

Бил е дребнав и стиснат човек, неспособен да се издигне над материалните интереси, обладан от мисълта за богатството и парите.

Следователно личността и делото на Инокентий XI са възхвалявани и възнасяни несправедливо, с лъжливи, объркващи и частични аргументации. Потулени са доказателства: инвентарът на наследството на Карло Одескалки, посланията и търговската документация от архива Одескалки в периода 1650–1680, кореспонденцията на държавния секретар Казони, собственоръчно написаните писма за робите, цитирани от Бертолотти, и още много книжа, чието изчезване, в повечето случаи необяснимо, отбелязвам в приложените документи.

И така накрая възтържествувала лъжата и спомоществателят на еретиците бил наречен Спасител на християнството. Ламтящият за пари търговец се превърнал в мъдър администратор, а твърдоглавият политик — в далновиден държавник; отмъщението се преоблякло в гордост, скъперникът е наречен аскет, глупакът е описан като добросърдечен, злото е взело обвивката на доброто, а пък то, изоставено от всички, станало пръст, прах, празна дума, сянка, нищо.

Може би сега разбирам посвещението, избрани от двамата ми приятели: „На победените“. Победен бил Фуке: за Колбер била предопределена славата, нему — безчестието. Победен е Помпео Дулчибени, който не успява да раздаде справедливост: неговите пиявици се провалили. Победен е Ато Мелани, принуден от краля-слънце да убие своя приятел Фуке. И въпреки хилядите трудности, той не успява да измъкне от Дулчибени неговата тайна. Победен е най-сетне и прислужникът, който, изправен пред образа на злото, загубил вярата и невинността: погребва мечтата си да стане вестникар и свършва дните си в неблагодарен и тежък полски труд. Бил победен и неговият мемоар, който, макар и написан с толкова грижа и усърдие, лежал в заборава в продължение на векове.

Значи усилията на всички тези лица се оказват безсмислени пред злонамерените сили на несправедливостта, които господстват над историята на света. Техните усилия вероятно са послужили единствено на тях самите — да открият и да разберат онова, което никому нямаше да бъде дадено да знае, и то дълго време след това. Послужили може са би най-вече, за да им причинят нови страдания.

Ако това е роман, то той е роман за безполезността на усилията.

* * *

Надявам се, че ще ми простите, скъпи Алесио, изблика, на който се отдадох в тези последни редове; От своя страна, направих всичко, което можах. Един ден историците ще са тези, които ще завършат четенето на архивните документи, внимателната проверка на източниците, на обстоятелствата, на подробностите.

Преди това обаче ще бъде задача на Негово светейшество, и само на Него, да прецени дали творбата на моите приятели трябва да бъде публикувана или да остане в тайна. Усложненията вследствие на нейното евентуално разпространение биха били многобройни и няма да се отнасят само до Римокатолическата църква. Как ще могат британските оранжисти да продължат да шестват дръзко и наперено по улиците на Лондон и Белфаст, когато на 12 юли всяка години празнуват годишнината от победата при Бойн, с която Уилям Оранжки окончателно сразил католическите сили? Какво значение ще имат техните изблици на протестантски екстремизъм, когато разберат, че ги дължат на един папа?

Ако старите предсказания не лъжат, Светият отец сега ще вземе най-правилното и вдъхновено решение. Според пророчеството на свети Малахия, споменато от отец Робледа, нашият толкова обичан и дълголетен понтифекс ще бъде всъщност последният папа, най-светият: *De Gloria Olivae*^[3], както го нарича пророчеството.

Знам, че списъкът на папите, приписван на Малахия, отдавана е признат за фалшификат, изработен през 15 век, а не през средните векове. Но никой учен не е успял да обясни защо все пак в него са точно предсказани имената на съвременните папи до наши дни.

Този списък ни казва, че времето вече е изтекло: *Fides intrepida* (непоколебима вяра, Пий XI), *Pastor Angelicus* (ангелски пастир, Пий XII), *Pastor et nauta* (пастир и мореплавател, Йоан XXIII), *Flos florum* (цвете на цветята, Павел VI), *De Medietate Lunae* (за посредничеството на луната, Йоан Павел I), *De labore solis* (за труда на слънцето, Йоан Павел II) и накрая *De Gloria Olivae*: всичките 111 понтифекса вече са се възкачили на Светия престол. Светият отец значи най-вероятно е този, който ще подготви завръщането на свети Петър на земята, когато всеки ще бъде съден и всяка несправедливост ще получи възмездие.

Клоридия бе казала на прислужника, че е дошла в Рим, следвайки пътя на числата и оракула таро: арканата „Съдът“ изисква „възмездие за понесени несправедливости“ и „правилна преценка на потомците“. Ако пророчеството на Малахия казва истината, дошло е времето, в което това ще се случи.

Много пъти вече историческата истина е била оскърбявана, предавана, осакатявана. Ако не се намесим, ако не бъде казана на висок глас истината, ако не бъде разпространено написаното от двамата ми приятели, възможно е изчезването на доказателства да продължи: писмата на Бокастел и монсиньор Ченчи да се изгубят, сложени по погрешка в друга папка, или пък счетоводните книги на Карло Одескалки да се изпарят необяснимо, както толкова много други документи.

Знам, скъпи Алесио, колко обичате да спазвате сроковете, които Вашият отдел налага. Именно за това съм уверен, че ще предадете с нужната своевременност на Негово светейшество тази пратка, за да може Той да прецени дали да разпореди като крайна, но все пак навременна мярка, да се отпечата — **imprimatur**.

[1] Прелат с функции на съдия в Свещената римска рота, тоест редовния съдебен орган на Църквата, съставен от аудитори, назначени от папата и ръководени от декан — (Бел.прев.) ↑

[2] общи и неразделими — (Бел.прев.) ↑

[3] за славата на маслиновата клонка — (Бел.прев.) ↑

БЕЛЕЖКИ

„ПРИ ОРЪЖЕНОСЕЦА“

Странноприемницата „При оръженосеца“ действително е съществувала. Успях да определя с точност къде се е намирала, благодарение на *Status animarum* (преброяването, което се провеждало всяка година около Великден от енорийските свещеници) на старата енория на „Санта Мария ин Постерула“, малката църква, която се е издигала близо до странноприемницата. През 19 век църквата и площадчето, на което давала име, били жертвени за построяването на подпорните съоръжения по бреговете на Тибър; но преброяванията, провеждани година след година от енорийските свещеници на „Санта Мария ин Постерула“, са съхранени, а справка може да се направи в Историческия архив на римската епархия.

Старият хан се е намирал точно на мястото, описано от прислужника: в малка сграда от 16 век в началото на „Улицата на Мечката“ — днес там се намират номерата 87 и 88. Главният вход представлява хубав сводест тунел в рустикален стил; отстрани може да се види широката, масивна дървена порта, която през 1683 е водела към трапезарията на странноприемницата, а днес е вратата на един антикварен магазин. Сградата е закупена и ремонтирана преди десетилетия от една фамилия, която я обитава и до днес, и дава някои от апартаментите под наем.

След поредица от издирвания в Кадастъра можах да установя, че от 1683 до днес зданието на „Улицата на Мечката“ е претърпяло известни изменения, които все пак не са променили особено първоначалния му облик. Прозорците от приземния и от първия етаж например днес вече нямат решетки; таванското помещение се е превърнало в трети етаж, а над него е построена тераса. Редицата прозорци към улицата, която сключва ъгъл с „Улицата на Мечката“, са изцяло зазидани, но все още видими. Куличката, която трябва да е била обитавана от Клоридия, е разширена дотолкова, че сега представлява цял нов издигнат етаж. От другите етажи са останали само носещите стени, докато преградните стени са променяни многократно с течение на вековете. Не е оцеляла и стаичката, която е криела тайната стълба с

достъп към подземните проходи; на нейно място са изградени в по-нови времена цял ред апартаменти.

Но в общи линии странноприемницата си е там, като че ли подмината от времето. С малко въображение под тези старинни прозорци още можеш да повярваш, че чуваш гласа на Пелегрино или възмутеното пелтечене на отец Робледа.

Времето милостиво е съхранило и други документи, които се оказаха от решителна важност за моите изследвания. Във фонда „Орсини“ на Капитолийския исторически архив намерих един ценен регистър на гостите на „Оръженосеца“ до 1682 година. Томът, подвързан грубо с щавена кожа, е надписан от нечия неуверена ръка „Книга, в която се намира всеки един, дето е пребивавал в Гостоприемния хан на синьора Луиджа де Грандис Бонети на Улицата на Мечката“. Вътре една ръкописна бележка потвърждава, че странноприемницата е била наричана „При оръженосеца“.

От регистъра на гостите се научават множество изненадващи съвпадения. Всъщност в разказа на прислужника се споменава, че собственичката на „Оръженосеца“ синьора Луиджа е издъхнала от насилствена смърт след нападението на двама цигани.

И така, регистърът на странноприемницата прекъсва ненадейно на 20 октомври 1682. Изглежда, че около тази дата ханджийката Луиджа Бонети наистина е претърпяла тежък инцидент: впрочем за нея повече не се знае нищо чак до следващия 29 октомври, деня на нейната смърт (можеш да го откриеш в смъртните актове на енорията на „Санта Мария ин Постерула“).

Но не това не е всичко. Не повярвах на очите си, когато в регистъра на гостите на „Оръженосеца“ прочетох няколко добре познати имена: Едуардус Бедфорд, на 28 години, англичанин; Анджели Бреноци, на 23 години, венецианец, и накрая Доменико Стилоне Приазо, трийсетгодишен, неаполитанец; всички те бяха отседнали в странноприемницата между 1680 и 1681. Следователно тримата младежи бяха хора от плът и кръв и наистина са пребивавали „При оръженосеца“ още по времето на синьора Луиджа, преди там да се появи прислужникът.

Впоследствие потърсих някаква следа на прислужника, който за съжаление в своя мемоар нито веднъж не разкрива името си, както и

нещо за неговия господар Пелегрино де Грандис.

Прислужникът казва, че е бил взет на работа от Пелегрино през пролетта на 1683, още когато Пелегрино, дошъл от Болоня с жена и две дъщери, се бил настанил временно близо до „Оръженосеца“ „в очакване сградата да се освободи от някои временно пребиваващи обитатели“.

Добре, всичко това съвпада. В *Stati animarum* разкрих, че през онази пролет малката постройка до странноприемницата „При оръженосеца“ е била наета от няколко семейства; малко по-нататък за първи път се появяваше някой си Пелегрино де Грандис, родом от Болоня, готвач, със съпругата си Бона Кандиоти и две дъщери. Придружавал ги един слуга на име Франческо. Дали това не беше момчето-джудже от странноприемницата?

На следващата година в странноприемницата „При оръженосеца“ се намират други обитатели — знак, че щетите от рухването, описано от прислужника в края на разказа, са били възстановени, но Пелегрино вече не работи като ханджия. И нито от него, нито от младия му помощник остават никакви следи.

ЛИЦА И ДОКУМЕНТИ

Лекарят Джовани Тиракорда е бил един от най-известните лекари, обслужвали лично папата, и многократно се е грижил за здравето на Инокентий XI. Както можах да установя (и този път благодарение на *Stati animarum* на „Санта Мария ин Постерула“), наистина е живеел на „Улицата на Мечката“, близо до странноприемницата, заедно с жена си Парадиза и с три помощнички. Неговата трътлеста и закръглена фигура, такава, каквато е описана от прислужника, отговаря напълно на карикатурата, която му е направил Пиер Леоне Геци, съхранявана днес във Ватиканската библиотека. Също и книгите, мебелите, декоративните предмети и планът на къщата на Тиракорда, описани от прислужника, отговарят до най-малките подробности на имуществения инвентар, приложен към завещанието на лекаря, което можах да открия в Римския държавен архив.

Дори капризният характер на жена му Парадиза изглежда отговоря на истината. Всъщност в архива на „Благочестивото сдружение на пицианците в Рим“ са оставени на съхранение малкото книжа на Тиракорда, оцелели след грабежите на наполеоновите войски, разквартирувани в града. Между пощадените документи, разгледах една папка със съдебни дела, заведени срещу Парадиза след смъртта на съпруга ѝ. От някои експертизи става ясно, че жената вече не е била в състояние да контролира умствената си дейност.

За фамилното име Дулчибени намерих немалко свидетелства в градчето Фермо, в административната област Марке, по време на двете си посещения там; за съжаление не открих никакви сведения за човек, който да е живял там през 17 век и да е отговарял на името Помпео. Обаче намерих потвърждение за съществуването в Неапол на внушителна общност на янсенисти — най-вероятно тази, към която се е присъединил Дулчибени.

В Архива на Медичите във Флоренция можах да проверя почти изцяло достоверността на историята на Ферони и Хюигенс: когато се завърнал от Холандия, Франческо Ферони искал да уреди брак с благородник за дъщеря си Катерина. Момичето обаче било безумно влюбено в дясната ръка на баща си, Антон Хюигенс от Кьолн, дотолкова, че се разболяло от „продължителна треска, която после се връщала на три дни“. Независимо от това, Хюигенс продължил да работи за Ферони и накрая дори ръководел филиала на неговото дружество в Ливорно. И тук, както изглежда, паметта на прислужника не е излъгала!

Относно сиенския лекар Кристофано издирих единствено сведения за предполагаемия му баща, носел същото име, добре известния — Надзорник за здравеопазването Кристофано Чефини, който действително работел по време на чумата в Прато през 1630. Оставил и една „Книга на здравеопазването“, със списък на предписанията, който здравните служители трябвало да спазват в случай на чума.

Луиджи Роси, учител на Ато Мелани, живял в Рим и в Париж, където бил приятел и наставник на младия Ато. Всички стихове, които абат Мелани изпява, са извадени от негови песни. *Seigneur* Луиджи (както е обозначен в оригиналните партитури, разпръснати из библиотеките на цяла Европа) никога не се е погрижил да отпечата, докато е бил жив, своите при това доста нашумели творби, към които изявявали претенции дори владетелите по онова време. Така Луиджи Роси, макар и да е смятан за най-големия композитор на Европа през 17 век, потънал в забрава още в зората на новото столетие.

Успях да издира на пазара само два записа с негови любовни песни, но имах късмет: намерих точно същите мотиви, изпълнявани от Ато и така можах да послушам, очарован, прекрасните мелодии.

Астрологическата газета на Стилоне Приазо, над която се измъчва прислужникът на „Оръженосеца“, е била публикувана през декември 1682 и може да се прегледа в „Библиотека Казанатензе“ в Рим. С изключително смущение — признавам го — открих, че авторът наистина е предсказал, че битката при Виена е щяла да се състои през септември 1683. Смятам, че това е загадка, предопределена да си остане такава.

В „Библиотека Казанатензе“, благодарение на подготовката и изключителната любезност на библиотекарите, можах да издиря и справочника по астрология, откъдето е изваден хороскопът на Овена, който Угонио, по време на плаването в подземните канали, рецитира пред Ато и прислужника. Малкият трактат е публикуван в Лион през 1625, точно една година преди да се роди абат Мелани — *Livre D’Arcandam Docteur et Astrologue traictant les predicions d’Astrologie*^[1]. Е, добре — в случая на Ато предсказанията на въпросния Аркандам са се сбъднали с нечувана точност, включително и продължителността на живота: осемдесет и шест години, точно както предрича астрологът.

[1] Книга с предсказания на Аркандам, доктор по астрология, (фр.) — (Бел.ред.) ↑

АТО МЕЛАНИ

Всички обстоятелства от живота на Ато Мелани, съдържащи се в разказа на прислужника, са автентични. Певец-кастрат, дипломат и шпионин, Ато бил на служба първо при Медичите, после при Мазарини и накрая при краля-слънце, но също при Фуке и при неопределен брой кардинали и благороднически родове. Неговата кариера на кастрат била дълга и славна, а певческите му умения действително са възхвалявани — както се хвали той на прислужника — от Жан дьо Ла Фонтен и Франческо Реди. Освен че е цитиран във всички основни музикални справочници, името на Ато се среща в кореспонденцията на Мазарини и в творбите на някои френски мемоаристи.

Описанието, дадено на Ато от прислужника, също е много точно — и по отношение на външен вид, и на характер. За да си даде човек сметка за това, достатъчно е да се спре пред надгробния паметник, издигнат в негова чест от наследниците му в капелата Мелани в църквата „Сан Доменико“ в Пистоя. Обръщайки поглед нагоре, ще срещнете пронизващите очи на абата, ще различите тънките устни и горделивата трапчинка на брадичката. В своите мемоари маркиз дьо Грамон описва младия Ато Мелани като „забавен и съвсем не глупав“. И е достатъчно човек да прочете многобройните писма, разпръснати като *disiecta membra* (разпилени крайници) из архивите на княжествата в цяла Италия, за да се възхити на неговия забавен, ироничен и сплетнически нрав и на голямата му проницателност.

В неговата кореспонденция се намират много от наставленията, дадени от Ато на прислужника, като се започне с неговото начетено (и спорно) разсъждение, според което е било напълно допустимо един християнски крал да се съюзява с турците.

И пътеводителят на архитектурните чудеса на Рим, който абат Мелани пише в стаята си „При оръженосеца“ между отделните приключения, изглежда изобщо не е измислица. Пътеводителят на Ато е необикновено сходен с един анонимен ръкопис на френски език,

публикуван за първи път през 1996 от едно малко римско издателство, озаглавен „Огледало на бароковия Рим“. Анонимният автор на манускрипта бил един начетен и състоятелен абат, добър познавач на политическата обстановка и с позиции в папския двор, женомразец и франкофил. Почти пълен портрет на абат Мелани.

Не само това — авторът на пътеводителя трябва да е пребивавал в Рим между 1678 и 1681, точно като Ато, който всъщност среща Кирхер през 1679.

Както пътеводителя на Ато, и „Огледалото на бароковия Рим“ остава незавършено. Авторът е изоставил произведението, докато е описвал църквата „Сант’Атанасио деи Гречи“. Невероятно, но на същото място Ато Мелани прекъсва попълването на своя пътеводител, осенен от спомена за своята среща с Кирхер. Това случайност ли е?

Ато после наистина е познавал Жан Бюва, писарят, който — както се чете в разказа на прислужника — се грижел в Париж за неговата кореспонденция, имитирайки до съвършенство почерка му. Бюва действително е съществувал: бил е преписвач в Кралската библиотека, много способен дешифратор на пергаменти и отличен калиграф. Работил и за Ато, който го препоръчал — но без резултат на префекта на Библиотеката за увеличаване на заплащането (вж. *Memoire-journal de Jean Burnt*, в *Revue des bibliotheques*, окт.-дек. 1900, стр. 235–236).

И все пак историята е отредила по-добра участ на Бюва, отколкото на Ато: докато абат Мелани е потънал в забрава, Бюва играе значителна роля в „Кавалерът Д’Армантал“ на Александър Дюма-баща.

АТО И ФУКЕ

Намерих една кратка биография на Ато (Флорентински държавен архив, Фонд Торди, № 350, к. 62), написана няколко години след смъртта му от неговия племенник Луиджи, от която става ясно, че Ато е бил приятел на Фуке, както се чете и в мемоара на прислужника. Според племенника на Ато главният интендант дори поддържал с абат Мелани постоянна кореспонденция. Но от този сборник с писма, в интерес на истината, не можах да намеря никаква следа.

Какви са били тогава истинските взаимоотношения на Ато с Главния интендант?

Когато Фуке е арестуван, Ато е в Рим. Както припомня и дневникът на прислужника, е избягал от гнева на херцог дьо Ла Мейере, могъщия наследник на Мазарини, който решил, че кастратът прекалено често си вре носа в личните му дела и помолил краля да го прати в изгнание. В Париж обаче се пуска слух за неговата намеса в скандала около Фуке.

От Рим, през пролетта на 1661, Ато пише на Хюг дьо Лион, министър на Луи XIV.

Това е тъжно писмо (което издирих в Архива на Министерството на външните работи в Париж, *Correspondence politique*, Рим 142, к. 227 и следващи, оригиналът е на френски), в което напрегнатият почерк, несигурният синтаксис и грешките в правописа разкриват цялата му тревога:

Рим, последният ден на октомври 1661

Казвате ми, че за моята болка няма цяр и че Кралят ми е все така разгневен.

Да ми пишете това е като да ми съобщите смъртната присъда, и не сте постъпил човешки, при положение, че знаете за моята невинност, задето поне малко не ме утешихте, защото изобщо не ви е чуждо колко обожавам

Краля и знаете страстта, която винаги ме е подтиквала да му служа тъй, както е необходимо.

Да бе пожелал Бог да не го бях обичал толкова и да бях по-привързан към синьор Фуке, отколкото към него: поне щях да се видя наказан справедливо за едно престъпление, от мен извършено, и нямаше да се оплаквам никому, освен на себе си. Та днес аз съм най-клетият млад човек на света, защото никога не ще мога да намеря утеха, защото считам Краля не само за един велик Властник, но и за Личност, към която изпитвах устрема на една толкова голяма любов, колкото е способна да сеца една човешката натура. Не се стремях към друго, освен да му служа, като се полага, и добре да си заслужа хубави похвали, без да мисля по никакъв начин дори и за най-малкото възмездие, и мога да ви кажа, че не бих останал така дълго във Франция, дори и да беше жив синьор Кардинала (Мазарини), ако да не бе любовта, която изпитвах към Краля.

Моята душа не е достатъчно силна, за да устои на едно така голямо злощастие.

Не дръзвам да се оплаквам, не знаейки на кого да припиша това нещастие, и макар да ми се струва, че Кралят ми причинява огромна несправедливост, не мога дори и устата си да отворя, защото е имал право да бъде изненадан, че съм разменял писма със синьор Главния интендант.

Имал е добра причина да ме сметне за лукав и лош, виждайки, че изпращам на синьор Фуке черновите на писмата, които пиша на Негово Величество. Има право да съди моето поведение и изразите, с които си служа (sic), като пиша на синьор Фуке.

Да, бедни ми дьо Лион, Кралят се отнесе с мен правилно, като е заявил пред вас, че не е никак доволен от мен, защото ръката, която е предала всичките му писма, заслужава да бъде отрязана, но сърцето ми е невинно, а душата ми не е извършила никакво прегрешение: те винаги са били верни на Краля, и ако Кралят иска да бъде

справедлив, трябва да осъди едното и да освободи другите две, защото ръката е съгрешила от прекомерната любов, което сърцето ми е изпитвало към Краля. Сбъркала е, защото аз сещах силното желание да се завърна при него; защото се намирах в безизходица, изоставен от всички и защото вярвах, че Главният интендант е най-добрият и най-верният Министър на Краля, който му показваше своята доброта повече от всеки друг.

Това са четирите причини, които в този смисъл ме подтикнаха да пиша на синьор Фуке, и няма дори и една-единствена дума в моите писма, която да не мога да оправдая, а ако Кралят има добротата да прояви към мен тази милост, която никога не е била отказвана и на най-безчестния престъпник, то накарайте да изучат всичките ми писма, да бъда разпитан, да бъда хвърлен в затвора, преди още да съм отговорил, за да бъда наказан или за да получа прошка, ако го заслужавам.

Не ще се намери доказателство в писмата, които написах на синьор Фуке, че съм му писал преди времето, в което изпаднах в немилост, и това доказва, че не съм се запознал с него по-рано от ония дни.

Не ще се намери в тези равносметки, че той ми е дарявал някакви суми и че аз съм бил в числото на ония, който получаваха от него тайна пенсия.

Посредством някои от писмата, които той ми е написал, мога добре да покажа цялата истина и че той, познавайки причината, дето ме е подтиквала да му пиша, ми казваше (истина или не, не зная), че щял да ме препоръча пред Краля и че искал да поеме грижата за моята лична изгода.

И ето тук е приложено копие от последното писмо, единственото, което съм получил, откак съм в Рим. Ако искате оригинала, трябва само да ме помолите да го пратя...

Следователно Ато признава: когато е пишел на краля, тайно е предавал черновите от писмата на Главния интендант! Били са писма от един агент на Франция и, на всичкото отгоре, адресирани до владетеля — смъртен грях.

Ато обаче отрича да го е правел за пари: свързал се е с Фуке чак след като е изпаднал в немилост, тоест когато избухнал гневът на херцог дьо Ла Мейере и той се е нуждаел от сигурно скривалище (точно, както разказва Девизе в мемоара на прислужника).

За да докаже това, което казва, Ато прилага копие на едно писмо, написано до него от Фуке. Вълнуващ документ: Главният интендант пише на кастрата на 27 август 1661, няколко дни преди да бъде арестуван. Това е едно от последните му писма като свободен човек.

Фонтенбло. 27 август 1661

Получих вашето писмо от първия ден на месеца, заедно с това на кардинал Н.

Щях да ви пиша по-рано, ако не се бях разболял от настинка, която ме държа петнайсет дни прикован към леглото и чак вчера ме остави.

Готвя се да замина вдругиден с Краля за Бретан и ще се погрижа италианците да не залавят вече нашите писма; ще говоря за това с господин дьо Невьо веднага, щом бъда в Нант.

Не се тревожете за вашите интереси, защото имам специалната грижа за тях, и макар че в последните дни моето неразположение не ми позволи да се виждам с Краля както обикновено, не пропуснах да му засвидетелствам пламенното желание, което имате да му служите, и той е изключително доволен.

Това писмо ще ви бъде предадено от господин абата дьо Креси, на когото можете да имате доверие. Прочетох с радост онова, което ми съобщавате от името на кардинал Н., и ви моля да му кажете, че няма нищо, което аз да не искам да сторя, за да му бъда полезен. Моля ви също да

поднесете поздравленията ми на госпожа Н.; поднасям ѝ моите почитания и оставам неин покорен слуга.

Объркването, в което се намирам преди едно пътуване от подобна важност, не ми позволява да отговоря с повече подробности на цялото съдържание на вашето писмо. Изпратете ми отново една равносметка на онова, което трябва да бъде изплатено от вашата пенсия и бъдете сигурен, че няма да пропусна нищо, за да ви покажа уважението, което изпитвам към вас, и колко много искам да ви служа.

Ако наистина Фуке е написал това на Ато (оригиналът, ако е съществувал, отдавна е загубен), не е било блестяща идея да се оневинява, показвайки тези редове на краля. Прекалено двойствена е връзката между кастрата и Главния интендант, прекалено изпълнена е с подозрения атмосферата около тях: заловени писма, тайни куриери, някой си кардинал Н. (може би Роспильози, приятелят на Ато?) и една загадъчна мадам Н. (може би Мария Манчини, племенница на Мазарини, бивша любовница на краля, която също се е намирала в Рим по онова време?).

Но най-вече буди подозрение балетът на Ато и Фуке около краля. Първият предава тайно личната си кореспонденция с Луи XIV на втория, който на свой ред препоръчва приятеля си на владетеля. И после тази пенсия, за която Фуке обещава помощ на Ато...

Независимо от скандала, в който е въввлечен, Фуке не е предал своя приятел. По време на процеса, когато го запитват за техните взаимоотношения, Фуке ще отговори по двусмислен начин, успявайки така да спести затвора на Ато: намерих пълно потвърждение в съдебните доклади, точно както Девизе разказва на гостите на „Оръженосеца“.

ПОСЛЕДНИТЕ ГОДИНИ НА АТО МЕЛАНИ

През последните години кастратът Мелани трябва да е усещал тежестта на самотата. Може би затова прекарал последния период от живота си в дома си в Париж с двамата си племенници Леополд и Доминик, така че това, което казва прислужникът на „Оръженосеца“ в своя ръкопис — че през предишните години той му е предложил да го вземе със себе си, звучи съвсем достоверно.

На смъртния си одър Ато наредил всичките му книжа да бъдат опаковани и пренесени в дома на един верен приятел. Знаел е, че по време на агонията къщата е щяла да се напълни с любопитни и възползващи се от случая лица, жадни за неговите тайни. И може би си е мислил за времето, когато, както разказва прислужникът, се бил вмъкнал в кабинета на по-малко предвидливия Колбер...

НАЧАЛНОТО ПОСВЕЩЕНИЕ

Рита и Франческо ми бяха казали, че са намерили мемоарите на прислужника между книгата на Ато. Добре, но как са попаднали там? За да разберем, трябва отново да прочетем с внимание загадъчното начално посвещение, анонимното писмо без подател и получател, което предхожда разказа на прислужника:

Синьоре,

Като Ви изпращам тези мемоари, които най-накрая открих, дръзвам да се надявам, че Ваше превъзходителство ще разпознае в моите усилия да задоволя Вашите желания извънмерната привързаност, която винаги е съграждала моето щастие, когато имах възможността да я засвидетелствам на Ваше превъзходителство...

В последните страници на разказа прислужникът, разяждан от угризения, пише на Ато, предлагайки му отново своето приятелство. Обаче в текста има указание, че първо е попълнил един дневник, а после е написал подробни мемоари за събитията, случили се в странноприемницата.

Прислужникът казва, че Ато никога не му отговорил и че дори се страхува за живота му. Но ние знаем, че хитрият абат е оцелял и е живял още много години, и следователно трябва да е получил това писмо. Дори си представям първият проблясък на наслада при прочита на ония редове и после моментално страхът, и накрая решението: нарежда на едно свое доверено лице да отиде в Рим и да отмъкне мемоара на прислужника, преди той да попадне в погрешни ръце. Тези страници разкриват прекалено много тайни и го обвиняваха в най-ужасни престъпления.

Така че анонимното посвещение вероятно е написано на Ато от неговия довереник, след като е изпълнил нареждането. Ето защо Рита

и Франческо ми казаха, че са открили мемоара на прислужника между книгата на Мелани.

Дали Ато и прислужникът са се срещнали отново? Кой знае, може би един ден абат Мелани, обхванат от носталгия, неочаквано е разпоредил на своя камериер да му подреди сандъците за път, тъй като му се е налагало да замине по спешност за Рим...

ИНОКЕНТИЙ ХІ И УИЛЯМ ОРАНЖКИ

ДОКУМЕНТИ

*Една глава от европейската история,
която трябва да се напише наново.*

Освобождаването на Виена през 1683, религиозните спорове между Франция и Светия Престол, завладяването на Англия от войските на Уилям Оранжки през 1688 и краят на английския католицизъм, политическата изолация на Луи XIV по отношение на останалите сили, изобщо европейският политически ред през втората половина на 17 век и в последвалите десетилетия: цяла глава от историята на Европа трябва да бъде пренаписана в светлината на документите, разкриващи тайните ходове на папа Одескалки и неговата фамилия. Но за да стане това, трябва да се повдигне една завеса, изтъкана от мълчание, лицемерие и лъжа.

Инокентий ХІ финансираше победата при Виена срещу турците от фондовете на Светия Престол. Това е историческа заслуга, която никой не може да отрече. Но, както е възможно да се провери в счетоводните книги на Карло Одескалки, е вярно и онова, което пише прислужникът на „Оръженосеца“, когато продължава своя мемоар през 1699: Одескалки са заемали пари на императора и персонално, като обикновени банкери. Като гаранция за заемите получавали товари живак (или живо сребро, както са го наричали тогава), които фамилията на папата препродавала на холандския banker-протестант Ян Дойц. Седемдесет и пет процента от печалбата отивала за рода Одескалки, а останала част — за обичайните довереници Чернеци и Рецонико, които от Венеция следяли дискретно хода на цялата операция. Следователно не се е давала никаква гласност на тези операции с цел забогатяване (между много примери виж. Римски Държавен Архив, Фонд Одескалки XXII A13, к. 265; XXIII A2, кк. 52,

59, 105, 139, 168-169, 220, 234, 242; XXVIIВ6, н.11; XXXIIIА1, кк. 193,331).

След смъртта на Инокентий XI императорът побързал да покаже своята признателност към рода Одескалки: опитал се да предостави на Ливио, папския племенник, земи в Унгария на приятелски цени. Операцията обаче била блокирана: управата на имперската хазна преценила като прекалено щедри условията, предложени на Ливио Одескалки (Р. Гезе, *Livio Odescalchi e il ducato di Sirmio във Venezia, Italia e Ungheriafra Arcadia e illuminismo*, под редакцията на Б.Кьопеши и П. Серкеша, Будапеща 1982, стр. 45–47). Тогава императорът продал на Ливио за 336 000 флорина унгарското владение Сирмиум. А тази цена била ли е подходяща? Ставало дума за земи, мъчително възвърнати от турските нашественици след победата при Виена. Значи столицата на империята е била спасена с парите на Светия Престол, но накрая плодовете на отвоюваните земи отивали при рода Одескалки. Като капак на всичко Ливио е обявен за принц на Свещената Римска Империя.

Че тясната връзка между императорът и рода Одескалки можела да крие нещо — това не убягнало дори и на съвременниците. Още през 1701 авторът на известни дневници Франческо Валезио (*Diario di Roma*, II 601) отбелязва, че „със странна метаморфоза“ Ливио Одескалки на всичкото отгоре е провъзгласен за „дворцов съветник на Императора с изключително широки пълномощия“.

Но парите могат да купят (почти) всичко. Накрая на своя мемоар прислужникът напомня, че Ливио Одескалки, след смъртта на папата-чичо, закупил за огромни суми владения, дворци и вили. А след смъртта на полския крал Ян Собиески, чиито войски бяха пробили обсадата на Виена, Ливио засипва Варшава с пари в напразен опит да купи трона на Полша (виж. например Римски Държавен Архив, *Фонд Одескалки*, прил. 38, н. 1,5, 9,13).

Само по този начин се обяснява защо папа Одескалки продължил до смъртта си да изпраща пари на императора, дори когато турската опасност не била вече така осезаема — цялата инвестиция е трябвало да се върне във фамилията. Без значение дали, за да се постигне тази цел, той е трябвало да облагодетелства еретика Уилям Оранжеви.

Една безмилостна линия, която папата държи да следва дори и в най-драматичните моменти. Както напомня историкът Шарл Герен

(*Revue des questions historiques*, XX-1876, стр. 428), когато Луи XIV и Джеймс Стюарт молят Инокентий XI да спре финансирането на императора и вместо това спешно да изпрати средства на войските на Стюартите, които се сражавали в Ирландия срещу протестантските сили на Уилям Оранжки, папата отвърща с фрази, които чак сега разкриват пълния си смисъл. Обяснява, че водел във Виена „един всевечен кръстоносен поход“, в който е взел, както своите предшественици, „лично участие“. Той е човекът, който предоставя на съюзниците „собствените си галери, собствените си войници и собствените си пари“, и защитава не само целостта на християнска Европа, но и „особените си интереси на светски владетел и италиански принц“.

ЗАЕМИТЕ НА ИНОКЕНТИЙ ХІ ЗА УИЛЯМ ОРАНЖКИ

Има право Ато Мелани, когато казва във връзка с процеса срещу Фуке: историята се пише от победителите. И до днес винаги е побеждавала официалната историография. Никой не е могъл (или пожелал) да напише истината за Инокентий ХІ.

Първи започнали да говорят за заеми, отпуснати от Инокентий ХІ на Уилям Оранжки някои анонимно списвани вестници, разпространявани от французите още на следващия ден след десанта на протестантския принц в Англия (виж Ж. Орсибал, *Louis XIV centre Innocent XI*, Париж 1949, стр. 63–64 и 91–92). Освен това, според мемоарите на мадам де Ментьонон папата е изпратил на Уилям парична помощ в размер на 200 000 дуката за нападението над Англия: но това е творба със съмнително авторство. Става дума за слухове, разпръсквани от французите с очевидната цел да охулят папата. Впоследствие клюките били разпространявани от мемоаристи и драскачи, но те не предоставяли никакви доказателства за твърденията си.

Доста по-опасен за светлата памет на Инокентий ХІ бил Пиер Байл със своя прословут *Dictionnaire historique et critique*. Байл напомня, че Инокентий произлизал от семейство на банкери и прилага един сатиричен коментар, закачен в Рим под статуята на Паскуино в деня, в който кардинал Одескалки е провъзгласен за папа: *Invenerunt hominem in telonio sedentem*, сиреч: „избраха (за папа) човек, седнал на масата на лихваря“.

Този път не ставало дума за добре пилотиран слух. Байл, голям интелектуалец от епохата на ранното Просвещение, не може да бъде обвинен в недостойно франкофилско партизанство. Освен това е бил и доста близко по време до фактите, за които говори (неговият *Dictionnaire* е публикуван през 1697).

Никой историк обаче не се опитал да изясни фактите, да последва следата, предначертана от анонимните вестници и Байл. Така истината за фамилията Одескалки останала в един куп анонимни писания и в стария, забравен речник на един отричан холандски

философ и ренегат (Байл преминал от калвинизма към католицизма, за да се върне пак обратно и накрая да отхвърли всяка вяра).

Междувременно общоприетите животоописания на папата шествали, без да срещнат съпротива и Инокентий XI минал в историята. Фактите изглеждали необорими: през 1683 Виена е освободена благодарение на човека, който мобилизирал католическите принцове и изпратил субсидии от Апостолическата камера в Австрия и Полша. Инокетий XI е папата-герой и аскет, който поставя края на непотизма, който заздравява финансите на Църквата, който забранява на жените да се показват на публични места с къси ръкави, който слага точка на безумната лудост на карнавалите, който затваря театрите в Рим — места на морална разруха...

След смъртта му завалява порой от писма от цяла Европа: всеки владетелски двор моли да го провъзгласят за блажен. Още през 1714 започва процеса по беатификацията, благодарение и на настояванията на племенника му Ливио. Изслушани са все още живите свидетели, приложени са документи, възстановени са биографични данни още от детството му.

Но почти веднага се появяват някои пречки, които забавят хода на следствието. Може би са били извадени на бял свят старите френски памфлети и речникът на Байл: злонамерени писания, недоказани и вероятно невъзможни за доказване клевети, които все пак, дори в случая на един чист, праведен и героичен живот като този на Бенедето Одескалки е трябвало да бъдат разследвани. Подозира се също възможна опозиция от страна на Франция, която не гледа с добро око на обявяването на един неин стар и ненавистен враг за блажен. Процесът по беатификацията, вече утежнен от многобройните й грижливо изготвени актове на следствието, следва предначертан път; от стремително течение се превръща в тиня и всичко като че ли засяда на едно място.

Минават десетилетия. За да се заговори отново за Инокентий XI, трябва да се изчака до 1771 година, когато английският историк Джон Далримпъл публикува своите *Memoirs of Great Britain and Ireland*. И може би от тях става ясно какво забавя беатификацията. Но, за да се разбере тезата на Далримпъл, трябва да направим крачка назад и да

обгърнем с поглед европейската политическа панорама непосредствено преди десанта на Уилям Оранжки в Англия.

През последните месеци на 1688 в Германия пламнало ново, изключително опасно огнище на политическо напрежение. От месеци се очаквало назначението на новия архиепископ на Кьолн — длъжност, на която Франция искала да всяка цена да постави кардинал Фюстенберг. Ако маневрата имала успех, Луи XIV щял да разполага с един скъпоценен мост в Централна Европа, завоювайки военно и стратегическо господство — нещо, което останалите владетели не възнамерявали да толерират. Самият Инокентий XI отказал съгласието си, юридически необходимо, за назначаването на Фюстенберг. По същото време цяла Европа следяла с притеснение на военните маневри на войските на Уилям Оранжки. Какво се готвел да стори Уилям? Да се намеси срещу французите, за да разреши със силата на оръжието въпроса за архиепископа на Кьолн и да разпали по този начин ужасяващ конфликт в цяла Европа? Или пък — както подозирали някои — да нахлуе в Англия?

Следователно ето тезата на Далримпъл. Уилям Оранжки накарал папата да повярва, че иска да използва войските си срещу французите. Инокентий XI, който, както винаги, нямал търпение да вкара прът в колелетата на Луи XIV, паднал в капана и заел на Уилям парите, необходими за издръжката на войската му. А пък принц от династията Оранж прекосил Ламанша и върнал окончателно Англия към протестантската вяра.

Ереста впрочем щяла да възтържествувала благодарение на парите на Църквата. Папата, макар и излъган, все пак бе въоръжил един принц-еретик срещу един принц-католик.

Тази хипотеза вече била развита в някои от анонимните вестници, появили се по времето на Инокентий XI и Луи XIV. Но този път Далримпъл изважда решителното доказателство: две дълги и подробни писма от кардинал д'Естре, извънреден посланик на Луи XIV в Рим, адресирани до френския владетел и до Лувоа, министър на войната на краля-слънце.

Според двете послания, най-тесните сътрудници на Инокентий XI познавали много по-отрано истинските намерения на Уилям Оранжки — завоюването на Англия. Още в края на 1687 — една година преди инвазията на протестантския принц в Англия —

държавният секретар на Ватикана Лоренцо Казони влязъл във връзка с един холандски градоначалник, изпратен тайно от Уилям. Но между служителите на Казони се криел предател, благодарение на когото били заловени писмата, пратени от Казони до императора Леополд I. От посланията се разбирало, че папата държал големи парични суми на разположение на принц Оранжки, а също и на император Леополд I, за да могат те да се сражават срещу французите в конфликта, който щял да избухне във връзка с новия архиепископ на Кьолн. От писмата на Казони до Леополд ставало ясно и истинското намерение на Уилям — не един конфликт в Централна Европа срещу французите, а инвазията на Англия, за която следователно министрите на Инокентий XI знаели много добре.

Писмата на д'Естре нанесли смъртоносен удар на процеса по беатификацията. Макар и Инокентий XI да е бил в неведение относно истинския план на Уилям, а именно унищожаването на католицизма в Англия, все пак излизало черно на бяло, че той го е спонсорира за военни цели, и на всичкото отгоре срещу Всехристиянския крал.

В последвалите години цяла тълпа историци подхванала тезата на Далримпъл, разнищвайки паметта на Бенедето Одескалки. Освен това възникнали съмнения и по чисто догматични въпроси, които усложнили допълнително хода на обявяването за блажен: издигането на Инокентий XI до олтарите изглеждало непоправимо компрометирано.

Трябвало да мине един период от време, съответен на тежестта на тези обстоятелства, преди някой да намери смелостта и подготовката, необходими, за да се повдигне отново въпроса. Чак през 1876 година, една майсторски обоснована статия на историка Шарл Герен кара историята да се завърти на 180 градуса. В *Revue des questions historiques* Герен демонстрира със сила и богатство на аргументациите, че писмата на д'Естре, публикувани от Далримпъл, са умели фалшификати, които трябва да се припишат по всяка вероятност още един път на френската пропаганда. Неточности, грешки, неверни сведения и най-вече няколко скандални анахронизма ги лишават от всякаква достоверност.

Като че не стига това, Герен разяснява, че оригиналите на писмата, които според думите на Далримпъл е трябвало да се намират

в архивите на Министерството на външните работи в Париж, не могат да бъдат намерени. Самият Далримпъл, отбелязва Герен, най-искрено си признавал, че никога не е виждал оригиналите, а се е доверявал на копия, изпратена му от някакъв познат. Ответният удар на статията на Герен, макар ограничен в кръговете на историците, е наистина тежък. Десетки са авторите (включително толкова възхваляваният Леополд фон Ранке, пътеводно светило за историците на папството), които с радост са се допитвали до *Memoirs* на Далримпъл, без да проверят източниците му.

Заклучението е неизбежно. Със сляпа последователност, след като веднъж е доказана неистинността на писмата, автоматично се приемат за неверни и фактите, които те съобщават, а в истина се превръща всичко онова, което върви в обратната посока. Ако обвиненията произлизат от фалшиви книжа, обвиняемият веднага става невинен.

Вече остарялата дискусия за взаимоотношенията между Инокентий XI и Уилям Оранжки, която изглеждала разрешена веднъж завинаги от Герен, неочаквано е извадена на бял свят от немския историк Густав Ролоф в началото на Първата световна война. В една статия, публикувана през 1914 в *Preussische Jahrbuecher*, Ролоф представя нови документи върху Инокентий и принц Оранжки. Един доклад на бранденбургския дипломат Йохан фон Гьортц разкрива, че през юли 1688, няколко месеца преди десанта на Уилям Оранжки на английския бряг, Луи XIV тайно е помолил императора Леополд I Австрийски (католик, но по традиция съюзник на холандците) да не се намесва в случай, че Франция нахлуе в Холандия. Леополд обаче вече е знаел, че Уилям Оранжки възнамерява да нападне Англия, и се оказва пред драматична дилема: да се застъпи за католическа Франция (при все това мразена от цяла Европа) или да подкрепи еретическата Холандия?

Колебанията на императора се разрешили, според доклада на Гьортц, от Инокентий XI. Всъщност папата посъветвал Леополд изобщо да не одобрява действия и планове на Луи XIV, доколкото те „не идват от една правдива страст към Католическата Религия, а от намерението да подчини цяла Европа и впоследствие Англия“.

Леополд, отърсил се от тежестта на религиозното съмнение, не се поколебал да сключи допълнителни договори за взаимопомощ и сътрудничество с Уилям, благоприятствайки по този начин инвазията на Англия от страна на един принц-еретик. Решителното становище на Инокентий XI пристигнало във Виена мигове преди преврата на Уилям, за чието скорошно осъществяване папата трябва да е бил информиран от своя представител в Лондон, нунция Д'Ада. Разбира се, отбелязва Ролоф, все още не е намерено някакво писмо на Инокентий XI, в което той изяснява становището си на Леополд; но е лесно да се предположи, че по-скоро става дума за бързо и дискретно устно послание посредством папския нунций във Виена.

И все пак самият Ролоф не е напълно доволен от собственото си обяснение. В играта е трябвало да има нещо друго, казва немският историк: „Ако Инокентий беше папа от епохата на Ренесанса, лесно би се обяснило неговото поведение спрямо политическата опозиция във Франция. Но подобна причина след големите религиозни войни вече не е достатъчна.“. Това, което предопределило ходовете на папата било, всъщност *е трябвало* да бъде нещо друго, от което засега се усеща само настоятелното присъствие.

Играта не е приключила. През 1926 друг немски историк, Еберхард фон Данкелман, се включва в контраатака със заявеното намерение да се сражава и да победи в решителното сражение. С една статия, появила се в периодичното издание *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Данкелман се изправя срещу Ролоф. Не само че Инокентий XI не е знаел за предстоящата кампания на принц Оранжки, казва Данкелман, цитирайки една поредица от писма на ватикански дипломатически представители, но дори следял с тревога развоя на нещата в Англия.

После идва това, което според нас е решаващият момент. Почти мимоходом Данкелман признава, че знае за някогашните слухове, че принц Оранжки е дължал на папата огромни суми. Дългове, вследствие на които Уилям се бил замислил да се откаже от своето Оранжко княжество в полза на Инокентий. Сумите, уточнява Данкелман, били предоставени именно за кампанията в Англия.

В пет реда Данкелман буквално хвърля в краката на читателя истинска бомба. Вярно е, и Сен Симон цитира в своите *Memoires* тази

хипотеза (впоследствие Волтер се намесва, за да я заклейми като недостоверна). Но нито един съвременен, самоуважаващ се и добре подготвен историк никога не е вземал на сериозно скандалната хипотеза, че блаженият Инокентий е заемал пари на принц Оранжки, за да сломи католическата религия в Англия.

Всъщност и самият Ролоф се ограничава да заключи, че папата е знаел предварително за предстоящия десант на принц Оранжки, и че не е направил нищо, за да го предотврати. Но по никакъв начин не твърди, че Уилям е бил финансиран от Инокентий XI. А Данкелман дава име — макар че го опровергава — но онова „нещо“, което, според интуицията на Ролоф, е ръководило ходовете на папата и го е карало тайно да поддържа Уилям: парите.

Хипотезата, че Инокентий е финансирал начинанието на Уилям, обосновава се Данкелман, се основава естествено на едно предположение: а именно, че папата е знаел за предстоящия десант на принца Оранжки, както Ролоф твърди, че е доказал. Веднъж възкачил се на английския трон, Уилям щял да може разчисти дълговете си към папата и рано или късно щял да му върне всичко, и то с лихвите, като на някой най-обикновен лихвар.

Обаче папата не е знаел нищо, къдне се Данкелман. Не е очаквал нищо от Уилям, защото нищо не е и подозирал за предстоящото нападение над Англия. Това доказват, твърди Данкелман, писмата, разменени непосредствено преди десанта на Уилям, между държавния секретар кардинал Алдерано Сибо, нунция във Виена кардинал Франческо Буонвизи и нунция в Лондон Фердинандо Д'Ада. Според посланията папата е много разтревожен от военните маневри на принц Оранжки и никъде не се прави никакъв намек за тайни преговори между Светия Престол и Уилям. Значи папата не знае.

Дори да допуснем, че Инокентий е изпращал помощни суми на Уилям, настоява Данкелман, парите е трябвало почти със сигурност да минават през канала на нунциатурата в Лондон. Но от вноските от Рим за Лондонската легация, най-внимателно проучени от немския учен, не следва наличието на никаква следа за финансово съдействие на Уилям. Разгледаните документи, завършва доволен Данкелман, „дават пълна яснота по въпроса“. Тезата на Ролоф е разбита. Сразен е всеки един, който някога е дръзвал да твърди, че папата е заемал пари на Уилям Оранжки, *quod erat demonstrandum*^[1].

През 1956, най-накрая идва беатификацията на папа Одескалки, според някои и под въздействието на студената война: турците стават метафора на съветската империя, докато живият папа се превръща в продължител на делото на героя отпреди три века. Инокентий е спасил християнския Запад от турското нашествие, Пий го предпазва от ужасите на комунизма.

Истината е трябвало да чака дълго време. След като веднъж се е утвърдила официалната версия, историците са ревностни, както никога преди, при повтаряне на вече казаното. Смущавани може би от въпроси, прекалено стари и същевременно твърде нови, те посвещават само един безразличен поглед на загадъчната бездна, която свързва завинаги Уилям III Оранжеви, принца, който върнал Англия на англиканската религия, и най-великия папа на 17 век.

Междувременно никнели като гъби монографии, студии и дипломни работи върху обезкосмяването в Средновековието, ежедневието на глухонемите при френския *ancien regime* или начина, по който възприемат света мелничарите в долна Галиция. Но никой никога не е паднал така ниско, че да се заеме с даването на окончателен отговор на един забележителен исторически въпрос, да прочете честно документацията на рода Одескалки и писмото на Бокастел, да се понапраши малко в архивите.

[1] което трябваше да се докаже (лат.) — (Бел.прев.) ↑

ПАПАТА-НАЕМНИК

И при все това е така: никой никога не се е опитал да разкаже истината за Инокентий XI. В Националната библиотека „Виктор Емануил“ в Рим разгледах една малка любопитна книжка, написана през 1742: *De suppositiis militaribus stipendiis Benedicti Odescalchi* (За предположенията относно военната служба на Бенедето Одескалки) от граф Джузепе Дела Торе Рецонико. Цел на Рецонико е да опровергае един слух, който се разпространил почти веднага след смъртта на Инокентий, а именно, че блаженият в младежките си години се е сражавал като наемник в Холандия под испанските бойни знамена, като между другото е бил тежко ранен в дясната ръка. Рецонико твърди, че тогава много младият Бенедето Одескалки наистина е бил войник, но в общинската гвардия на Комо, а не като наемник.

Колко жалко, че авторът е роднина на оня Рецонико, който от Венеция е изпълнявал ролята на параван за рода Одескалки; жалко също, че самите Рецонико са били сродени с фамилията на Инокентий XI. Така че, за да опровергае военното минало на блажения, е трябвало да се подбере историк, който по-лесно би бил приет за обективен. Според Пиер Байл младият Бенедето Одескалки, докато се сражавал като наемник в Испания, е ранен в дясната ръка. Любопитно: както съобщават официалните медицински доклади, папата страдал чак до смъртта си от силни болки точно в този крайник.

Но като оставим настрана спора около достоверността на това твърдение, това, което поразява, е забравата, в която десетилетия наред тъне и този неясен аспект от живота на папа Одескалки. Вътре в книжката на Рецонико намерих един малка библиотечна разписка, с която предишният читател беше изискал да прегледа томчето. Подписът: „Барон Ф. Данкелман, 16 април 1925“. След него никой друг не беше разлиствал тези страници.

ИСТИНА И ЛЪЖА

Прав е Ато Мелани, когато наставлява прислужника: не винаги лъжливите документи казват лъжи. Фалшивите писма на д'Естре, публикувани от Далримпъл, разглеждани в правилната светлина, също принадлежат към тази странна категория от документи: апокрифни са, но казват истината. Не случайно едно друго писмо, публикувано от Герен, този път автентично, от кардинал д'Естре до Луи XIV от 16 ноември 1688, потвърждава контактите между граф Казони и Уилям Оранжки:

Кардинал Сибо [...] узна, че с посредничеството на едно духовно лице, което дошло от Холандия миналата година с писма от някои мисионери в тази страна, които накарал да се надяват, че Щатите [тоест Обединените Провинции на Холандия] са щели да гласуват свободата на вероизповедание за католиците, той [Казони] е влязъл в някакъв вид разбирателство с един човек, служител на принца Оранжки и че ги е карал да се надяват на тази свобода; че този човек имал общение с мисионера в убеждението, че принц Оранжки храни голямо уважение към папата и че ще направи много неща за него; че в последно време тези отношения са се заздравили и че със сигурност принц Оранжки е дал да се разбере, че има само и единствено добри намерения.

Сведенията на д'Естре заслужават доверие, най-малко защото изворът на информацията, кардинал Сибо, е бил високо платен шпионин на Луи XIV (Орсибал, *op. cit.*, стр. 73, н. 337). Всъщност френският владетел на следния 9 декември отговаря разгневен на д'Естре:

Ако иска да си възвърне добрите отношения с мен, папата би трябвало завинаги да изгони Казони и да прекрати престъпната кореспонденция, дето той е имал с принца Оранжки.

И мемоарите на мадам дьо Ментьонон, в които се говори за заемите на Инокентий XI за Уилям, са апокрифни. Но не е ли възможно да казват истината?

МИСИЯТА ШАМЛЕ

Както се видя, драматичният конфликт между принц Оранжки, Луи XIV и Инокентий XI се изостря през есента на 1688: Уилям държи на нож Европа, без да разкрие дали ще атакува французите при Рейн заради спора за архиепископа на Кьолн или пък ще нахлуе в Англия. Папата се гласи да гледа и се преструва, че не знае какво ще се случи. А Луи XIV?

Кралят-слънце, който макар и да не е бил влюбен в мира на всяка цена, известно време се опитвал да не ускорява хода на събитията. В предходните месеци изпратил в Рим специален пратеник, мосю де Шамле (виж. *Recueil des instructions donnees aux ambassadeurs...*, изд. Г. Аното Париж 1888, XVII7) за една тайна лична среща с папата. Мисията била толкова тайна, че дори и официалните дипломатически представители на Франция били държани в неведение. Шамле имал изключително деликатната задача да поиска лична аудиенция при папата, за да му предаде едно послание от Всехристиянския крал, неговия заклет враг. Лесно можем да си представим основната тема на съобщението: да се намери съгласие по проблема в архиепископа на Кьолн, да се обезвреди бомбата с часовников механизъм на Уилям Оранжки и да се избегне конфликта в цяла Европа.

Във Ватикана Шамле е приет от Казони, на когото съобщава, че иска да говори лично с папата, и само с него, по поръчение на краля на Франция. Казони го изпраща обратно с празни ръце: обяснява му, че като секретар се занимава само с цифри, докато за едно толкова деликатно дело е добре кралският пратеник да говори с кардинал Сибо, първи министър на папата. Шамле приема при условие, че никой няма да знае за неговата среща със Сибо.

Така Шамле се връща и показва на Сибо писмото, което Луи XIV му е поверил за папата. Казано му е да се върне след няколко дни за отговор. Пратеникът се представя за пореден път; при това положение обаче Сибо му казва, че папата не може да го приеме. Нека Шамле да осведоми за всичко Сибо, казват му, така, като че ли оня, който ще го слуша, е самият папа...

Инокентий XI добре знае, че нарежданията на Луи не XIV позволяват на Шамле да говори с когото и да е, освен лично с папата. Още повече, че между едното и другото отпращане хората на папата са успели да спечелят още няколко дни. Тайният пратеник, изтощен и обиден, трябва да се върне във Франция, без да е могъл да потърси някакво съгласие с Инокентий XI. Луи XIV беснее. Конфликтът между Рим и Париж по въпроса с архиепископа на Кьолн не се решава, напрежението в Германия остава високо и така войските на принц Оранжки запазват отличен претекст да останат в бойна готовност. За да атакуват после... Лондон.

Папата, отказвайки да приеме Шамле, може да се преструва, че не знае каква опасност грози английските католици. Но след десанта на принц Оранжки сам ще се издаде с една разкриваща фраза, припомнена от Леополд фон Ранке (*Englische Geschichte*, Лайпциг 1870, III 201): *Salus ex inimicis nostris*, спасението идва от неприятелите.

РЕВОЛЮЦИЯТА ОТ 1688

Всичко това не се изчерпва в една чисто академична дискусия. За да се оцени по достойнство значението на *the glorious revolution* и следователно ролята на Инокентий XI, нека отново дадем думата на Ролоф:

Революцията, с която през 1688 Уилям Оранжки отстранява католика Джеймс, отбелязва прехода от една епоха в друга, както прави другата голяма европейска революция — френската от 1789. За Англия възкачването на Оранжкия принц на престола означавало не само окончателното установяване на протестантската вяра, но и установяването на господството на Парламента и разчистването на пътя, който щял да доведе на власт Хановерската династия, царуваща и днес. Победата на Парламента над монархията на Джеймс II направила възможно утвърждаването на двете партии, които са си поделiali управлението в английската история (тори и виги). Политическата власт преминава трайно в ръцете на потомствената аристокрация и на новата аристокрация, издигнала се благодарение на парите, принципни застъпници на чисто меркантилни интереси.

Освен това (това най-много би трябвало да интересува един папа) след победата на Оранж законовите мерки, които изключвали католиците от обществения живот, стават много по-сурови; по времето на управлението на Джеймс II 300 000 англичани изповядвали католическата вяра. През 1870 броят им е слязъл на едва 70 000.

ДЪЛГОВЕТЕ НА УИЛЯМ

Сметките в джоба на принц Оранжки: това е трябвало да се направи още от началото. А в биографиите на Уилям Оранжки остава доста мъглява дори темата за самия основен капитал: кой е финансирал войските, крило той е командвал в защита на Холандия? Няма отговор, но само защото въпросът не е бил задаван с необходимата твърдост. И все пак се намира някой и друг учен, проявявал малко любопитство.

Според англиканския епископ Гилберт Бърнет, съвременник и приятел на Уилям, принц Оранжки „дойде на бял свят вече в доста неблагоприятни условия. Неговите лични сметки бяха в окаяно състояние: неговото имущество бе разграбено от отделянето на два големи фонда, отишли за майка му и баба му, а да не говорим за един доста голям дълг, който баща му беше взел, за да подкрепя английската корона.“ (*Bishop Burnet's History of his own time*, Лондон 1857, стр. 212).

Бърнет взел активно участие в подготовката на революцията от 1688, бил измежду малкото, които знаели за подготовката на десанта в Англия, и рамо до рамо с Уилям дори в най-деликатните моменти от неговия преврат, включително и на последния поход от крайбрежието до Лондон. Ето защо не би било никак изненадващо, ако е премълчал други факти, по-неудобни за короната и англиканската вяра.

Немският историк Волфганг Винделбанд представя едно писмо от Уилям до приятеля Валдек, написано малко след възкачването му на английския трон: „Ако познавахте съществуването, което вода, със сигурност щяхте да имате милост към мен. Единствената утеха, която ми остава, е, че Бог знае, че онова, което ме движи, не е тщеславието“ (цит. във Волфганг Винделбанд, *Wilhelm von Oranien und das europaische Staatensystem* в *Von staatlichem Werden und Wesen. Festschrift Erich Marks zum 60. Geburtstag*, Аален 1981).

Това ли са думите, пита се учуден Винделбанд, на човек, който току-що е реализирал мечтата на целия си живот? А тези думи, добавям аз, не могат ли да идват от устата на оня, който има тежки и непризнати парични проблеми?

Английските поданици не смятали новия крал за символ на скромността. Както отбелязва фон Ранке, през 1689 Уилям помолил английския парламент за пожизнена лична издръжка, както предшестващите го владетели от династията Стюарт: „Необходимо е за нашата сигурност да имаме пари на разположение“. Парламентът не се доверил: на краля била отпусната само едногодишна издръжка с изричната уговорка „за не по-дълго“. Уилям бил дълбоко засегнат и сметнал отказа за лична обида. Но нямал никакво средство да се противопостави. По някаква случайност именно в този момент вървели тайните преговори между Бокастел, Ченчи и Ватиканския държавен секретариат.

Цялата история на Оранжкия род, при по-внимателно вглеждане, е осеяна с очевидни епизоди, от които проличават най-малкото мъчителни отношения между протестантските принцове и парите. Според английската историчка Мери Каролайн Тревелиън, „амбициите на Уилям II (бащата на Уилям III) щяха да бъдат доста по-малко възпрепятствани, ако в качеството си на главен военачалник на холандската република, не се беше опитвал да издържа войска, по-голяма от онова, което бе в състояние да плати“. За да намери нужните за защитата пари, Уилям прибегнал и до насилие, като хвърлил в затвора през 1650 петима от основните депутати на Холандските щати и тръгнал към Амстердам, за да го постави под обсада (Г. Яж Раниер, *William of Orange*, Лондон 1932, стр. 16–17).

През 1657, все според Тревелиън, майката на Уилям III заложила собствените си бижута в Амстердам, за да може да подкрепи исканията на своите братя. През 1661 починала в Англия. На следващия май бабата на Уилям, принцеса Амалия от Солмс, започнала съдебно дело, за да си върне бижутата. Нейният секретар Риве пише на Хюигенс, секретар на Уилям, че младият принц „не говори за нищо друго, освен за това дело“ (Мери Каролайн Тревелян, *William the third and the defense of Holland 1672–1674*, Лондон 1930, стр. 22). Но защо тези скъпоценности, между който един диамант от 39 карата, вграден в сребро, толкова вълнували Уилям? Искало му е се само да измие срама от залагането на семейни скъпоценности? Или повече го е интересувал продажната стойност на бижутата?

На принцовете Оранж впрочем трябва да са им били необходими големи финансови ресурси, за да издържат военните си кампании.

През месеците на подготовка на десанта в Англия папските агенти също са запознати със спешните нужди на Уилям: в средата на октомври 1688 (Данкелман съобщава за това обстоятелство) известили, че поради силния вятър 10 или дори 12 кораба от флотата на Уилям не са се върнали от маневрите в открито море, а принц Оранжки бил доста разтревожен, тъй като закъснението в подготовката му струвало 50 000 ливри на ден.

Нуждата, ако е крайна, може да подтикне към недостойни дела и един принц, включително към измама и предателство. Според историка-нумизматика Николо Пападополи (*Imitazione dello zecchino veneziano fatta da Guglielmo Enrico d'Orange* (1650–1702) в *Rivista italiana di Numismatica e scienze affini*, XXIII [1910], брой III) през 17 век монетният двор на Оранжкото княжество най-спокойно фалшифицирал венециански монети, избягвайки с лекота съответните санкции. Когато през 1646 измамата е разкрита, *La Serenissima*, венецианската република, била ангажирана с отбраната на Кандия срещу турците и разчитала именно на Холандия за войсковы подкрепления и оръжие: така че венецианците трябвало мълчаливо да търпят. Накрая принцовете от династията Оранж фалшифицирали по всяка вероятност и унгарски дукати, който по онова време били в обращение в Холандия.

СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИТЕ НА ДЕСАНТА В АНГЛИЯ

Следователно Уилям Оранжки бил беден или, по-точно казано, вечно задлъжнял и на лов за средства за своите военни начинания. Ето защо трябва да се види кои са били неговите финансови спомоществатели, като се започне с онези, които са всеизвестни.

Политическата и военна дейност на Уилям Оранжки, включително нахлуването в Англия, били спонсорирани от три основни групи bankerите-евреи, адмиралтейството на град Амстердам и накрая някои патрициански рода.

Еврейските банкери заемали едни от челни позиции във финансовите среди на Амстердам и на цяла Холандия. Сред тях се откроява фигурата на барон Франсиско Лопес Суасо, който, освен че играел ролята на дипломатически посредник между Мадрид, Брюксел и Амстердам, подпомагал щедро Уилям. Според съвременниците, той му дал предварително два милиона холандски флорина без никаква гаранция, коментирайки заема с прословутата фраза: „Ако имате късмет, знам, че ще ми ги върнете; ако нямате късмет, съгласен съм да ги загубя“. Други финансови помощи за принц Оранжки дошли от *provediteurs general* (основни снабдители или източници — така ги наричал той самият) Антонио Алварес Макадо и Якоб Перейра, двама испански еврей-банкери (виж Д. Светчински-Н. Шьондюв, *De Familie Lopes Suasso, financiers van Willem III*, Цволе 1988).

Не по-маловажно за Уилям било и съдействието на адмиралтейството на Амстердам, което, според историка Джонатан Айзриъл, осигурило около 60 % от бойната флота и екипажа на корабите, които акостирали в Англия. Според оценки от онази епоха, ставало дума за 1800 човека, които непосредствено преди десанта били ангажирани денонощно на смени.

Накрая Уилям получил парична помощ и от няколко холандски фамилии, макар и след много трудности. Уплашени от опасностите, свързани с това да въоръжат един принц, отбелязва Айзриъл, амстердамските патриции всъщност направили така, че отделените от тях фондове за флотата да не бъдат официално предназначени за английския десант, та да изглежда така, сякаш военната кампания е

дело само на Уилям, а не и на Амстердам и на холандските провинции. Затова накрая Уилям останал сам, със запалена кибритена клечка в ръка: отговорността била негова, на негова сметка били и дълговете. За да се изиграе този театър, парите били поставени под лъжлив етикет, за да не фигурира каквото и да било в обществените сметки. Една част от финансовите помощи например е отделена тайно от четирите милиона, които Обединените холандски провинции били събрали през месец юли преди десанта, за подобриенето на тяхната система от укрепления. Всичко това обяснява защо най-накрая изложени на кредиторите се оказали личните имуществата на Уилям, тоест Оранжевото княжество. От друга страна Уилям бил предопределен да стане крал на Англия — нещо, което щяло да му позволи да реши всички проблеми със своите дългове (Дж. Айзриъл, *The Amsterdam Stock Exchange and the English Revolution of 1688* в *Tijdschrift voor Geschiedenis* 103 [1990], стр. 412–440).

ФАМИЛИЯ БАРТОЛОТИ

После идват тайните спомоществователи — родът Одескалки. Фамилията на папата може би не е финансирала директно десанта на Уилям в Англия, но със сигурност дълго време е изпращала пари на Оранжевия двор по криволичещи и загадъчни пътеки. Най-интересният канал, използван за тази цел на рода Одескалки, е този на Бартолотти, фамилията, за която Клоридия говори на прислужника по време на първия им разговор. Произхождали от Болоня, но съвсем скоро кръвта им се сляла изцяло с тази на фамилията Ван ден Хувел, която продължила да носи италианското фамилно име само по съображения, свързани с унаследяване на фамилното имущество.

Добре внедрени в холандската аристокрация, някои Бартолотти-Ван ден Хувел имали достъп до важни постове: сред тях има комендантите на пехотата на Амстердам, членове на градската гвардия и пастори-калвинисти. Връзките с господстващото съсловие най-накрая били увенчани с брака на дъщерята на Костанца Бартолотти Сузана с Константин Хюигенс, секретар на Уилям III Оранжеви (Йохан Е. Елиас, *De vroedschap van Amsterdam*, Амстердам 1963, 1388–389).

Но изкачването по социалната стълбица били позволено само на ония, които едновременно се изкачвали и по стълбицата на богатството. И в рамките на няколко десетилетия Бартолотти станали едни от най-могъщите банкери, в състояние да служат на великите, между които и на Оранжевата династия. Вилем Бартолотти например бил сред организаторите на един заем от 2 милиона флорина при лихва 4 % в полза на Фридрих-Хайнрих Оранжеви, дядото на Уилям. На същия Вилем Бартолотти бабата на Уилям, Амалия от Солмс, дала в залог фамилните си бижута.

Синът на Вилем Бартолотти, който бил взел името на баща си, заемал пари с лихва и работел с един съдружник на име Фредерик Риел (и двамата фигурират между длъжниците на Карло Одескалки, Римски държавен архив, Фонд Одескалки, Счетоводни книжа, XXIII A2 к. 152). От баща си младият Бартолотти бил наследил не само парите и недвижимото имущество, но също и кредитни полици. И през декември 1665, след като починала майка му, Вилем Бартолотти-

младши станал кредитор на Уилям Оранжки, който тогава бил едва петнайсетгодишен. Принц Оранжки всъщност дължал 200 000 флорина за изплащане въз основа на две облигации. Първата, от 150 000 флорина, била гарантирана от една ипотека „върху владението на града Веер и неговите околности“, тоест облагородените терени, отвоювани от морето. Оставащата сума пък се гарантирала от друга ипотека „върху някои земи в Германия“, където всъщност се намирили някои от владенията на Оранжкия двор (Елиас, *op. cit.*, 1390).

Приливът на пари от касите на рода Одескалки към Холандия, насочен следователно и към принц Оранжки, достига върха си през 1665. Вярно е, че в този момент Уилям е бил все още незрял петнайсетгодишен младеж и че чак през април 1666 Генералните Щати на Холандия, постоянно разяждани от недоверие спрямо наследствените владетели, щели да се решат да го осиновят с временната и двойствена титла Наследник на държавата. Вярно е също, че по време на двете години на англо-холандския конфликт, който избухва през 1665, търговският обмен с Италия (и следователно може би финансовите транзакции) показва осезаемо нарастване и увеличаването на паричните преводи на рода Одескалки би могло да се дължи на този по-общ процес.

Но никой не може да отрече, че парите на братята Одескалки свършили в ръцете на каймака на патрицианската калвинистка аристокрация в Амстердам, която после подкрепя Уилям и кампанията в Англия. В случая с Бартолотти излиза наяве даже *per tabulas* един паричен поток, който тръгва от рода Одескалки и свършва при Уилям Оранжки. Да даваш пари на Бартолотти било в общи линии все едно да даваш на Уилям.

Не трябва да се забравя и това, че заемите на рода Одескалки за холандците продължават до 1671, когато Бенедето е кардинал вече от доста години и се готви да се кандидатира за папската тиара.

След 1665 вноските на рода Одескалки за Холандия неочаквано спаднали. Може би била предпазливостта или амбицията надвиват в крайна сметка. Какво би се случило, ако излезеше на бял свят, че един кардинал на Светата Римска Църква е изпращал пари в еретическа земя? Със сигурност би възникнал скандал с разрушителни последици, който щеше да го смаже. А Бенедето Одескалки не можел да си позволи подобни рискове: малко след това, през юни 1667, щял за

втори път в живота си да вземе участие в конклава. Този път неговото име се появява и в списъка на кандидатите. Ако някому беше дошло наум да разкрие финансовия поток към Холандия, той не би бил избран за папа нито през тази година, нито когато и да било след това.

ФЕРОНИ. ТРИЛО И ЛОМЕЛИНИ

Списъкът на тайните финансови помощи на рода Одескалки изобщо не се изчерпва с това. В разстояние на десет години, от 1661 до 1671, и търговецът на роби Ферони получава в Холандия парични суми от рода Одескалки на обща стойност от 24 000 скуди. И в този случай определено не става дума за търговски преводи: в редките моменти, в които нарежда изплащане на стоките, Карло Одескалки отбелязва грижливо вида на закупеното имущество, сроковете на получаване и всички необходими подробности. Докато в случая с Ферони, както и в този с холандците, става дума чисто и просто за парични преводи.

Ферони се посвещава на търговията с роби от 1662 до 1670. Ключовата дата е 1664, когато испанската корона поверява на двама генуезци, пренесли се в Мадрид, Доменико Грило и Амброджо Ломелини, правата върху транспорта на роби-негри в испанските отвъдокеански владения. Политически и икономически трусове обаче поставят в затруднено положение двамата посредници, които са спасени цели два пъти от намесата на Ферони. Тосканският търговец внася от тяхно име и от името на краля на Испания 300 000 флорина за императора във Виена, който очаквал средствата, за да ги използва в борбата срещу турците. Четири години по-късно, по-точно през 1668, Ферони отново се притичва на помощ на Грило и Ломелини, предплащайки на испанската корона 600 000 песети на борсата в Антверпен (П. Бенини, *Francesco Feroni empolese negoziante in Amsterdam* в *Incontri-Rivista di studi italonederalandesi* 1 1985, 3, стр. 98–121). В същите години, както видяхме, Ферони е получавал пари от рода Одескалки. Те впрочем финансирали и пряко Грило и Ломелини: в една малка счетоводна книга на дружеството Одескалки, датираща от 1669 е съхранявана в Римския държавен архив, в списъка фигурират и двамата търговци на роби от Мадрид (Фонд Одескалки, XXIII к.216; виж също XXXII ЕЗ, 8).

Някой ще възрази, че Ферони не е бил само търговец на роби; започнал е дейността си, търгувайки с коприна и напитки, така че на теория парите на рода Одескалки са могли да бъдат използвани за по-малко жестоки цели. Но това не важи за Грило и Ломелини: те се

занимавали единствено с търговията с роби. И благодарение на парите, получени от рода Одескалки и от Ферони, двамата геуезци успели да си върнал контрола над трафика на човешки същества и да го измъкнат от ръцете на Англия и Холандия.

ЛИЧНИ ИНТЕРЕСИ

Никой никога не се е опитвал да изясни какво в действителност се случва между Инокентий XI и Уилям Оранжки. При все това книгата, които прочетох, са налице: стига само човек да ги потърси. Никой никога не го е направил и може би не без причина.

Който е трябвало да знае, е знаел. Който познава изкуството да чете между редовете, разглеждайки опроверженията на Данкелман и на останалите историци поддръжници на Инокентий XI, веднага е разбрал къде се крие истината.

Историците, които отблъснали от Инокентий XI нападките и подозренията, впрочем не са били защитени от външни въздействия. Граф Дела Торе Рецонико, който спасява Инокетий от обвинението, че е изпълнявал военна служба като наемник, е бил сроден, както се видя, с рода Одескалки, освен че е потомък на онзи Аурелио Рецонико, който пращал финансовите помощи от Венеция за Амстердам от името на рода Одескалки (виж. Дж. Б. Ди Кролаланца, *Dizionario Blasonico*, Болоня 1886, II 99; А. М. Куерини, *Tiara e purpura veneta*, Бреша 1761, стр. 319; *Dizionario storico portatile di tutte le venete patriziefamiglie*, Венеция 1780, стр. 106).

Позицията на Данкелман също заслужава известно внимание. Бароните фон Данкелман са били тясно свързани с династията Оранж още от времето на Уилям III. През 17 век един прочут предшественик и съименник на историка, Еберхард фон Данкелман, е бил юрист в двора на бранденбургския принц-електор Фридрих, а после станал негов първи министър. Но принцът бил също така чичо на Уилям III Оранжки и неколккратно го подкрепял във войните срещу Франция. Същият принц-електор на Бранденбург дава благородническа титла на Данкелман. Като убедени калвинисти, те определено не са можели да толерират истината: Уилям Оранжки е заграбил английския трон, включително и благодарение на парите на един папа, възползвайки се на това отгоре и от външната политика на Инокентий XI. Който, както самият Уилям Оранжки, е бил заклет враг на Луи XIV. Накрая не може да се изключи, че Данкелман се е интересувал също така и от икономическите въпроси: фамилията произхождала от графство

Линген, което било част от имуществото на династията Оранж; след смъртта на Уилям минало в ръцете на принца-електор на Бранденбург (виж. *Kuerschners deutscher Gelehrten Kalender*, 1926, II 347; К. Денина, *La Prusse litteraire sous Frederic II*, Берлин 1791,1 *ad vocem*; А. Ръослер, *Biografisches Woerterbuch, ad vocem*).

Както всички останали историци, Данкелман не споделя с читателите си подробности за личните си връзки с обсъжданите лица. Благодарение на такива недомлъвки и увъртания, фактите са представени със съзнателна, макар и прикрита пристрастност.

Има други герои на описваните исторически събития, които не падат по-долу. Дори кардинал Рубини, държавният секретар на Александър VIII, който наредил на монсеньор Ченчи да не приема предложението на Бокастел, имал лични интереси в играта. Фамилията Рубини още от времето на дядото на кардинала била между длъжниците на Инокентий; както става ясно от счетоводните книги на Карло Одескалки. Незабавното приключване на историята със заемите, повдигната в Авиньон от Ченчи, било най-разумното нещо: Рубини прекрасно знаел, че парите на рода Одескалки са се разпръснали на хиляди посоки (Фонд Одескалки, XXIIA9, к. 179; XXIIA13, година 1650; Куерини; *op. cit.*, стр. 282; Дж. М. Крешимбени, *Notizie storiche degli Arcadi morti*, Рим 1720, III 67; Т. Рикарди, *Storia dei vescovi vicentini*, Виченца 1786, стр. 238).

Знаел го много добре и един друг представител на ватиканската йерархия — монсиньор Джовани Антонио Давиа, който по време на преврата на Уилям Оранжки заемал стратегическия пост на апостолически интернунций в Брюксел. Неговата фамилия вземала пари на заем от тази на папата (потвърждават го още един път счетоводните книги на Карло Одескалки) и по някакъв странен начин монсиньор Давиа нямал необходимия усет да разбере, че Англия щяла всеки момент да падне в ръцете на еретиците (Фонд Одескалки XXVII B6; Е. Данкелман, *Zur Frage der Mitwissenschaft des Papstes Innozenz XI an der oranischen Expedition* в *Quellen und Forschungen aus italeinischen Archiven und Bibliotheken*, XVIII [1926], стр. 311–333).

Също и апостолическият пратеник в Лондон, граф Фердинандо Д Ада, както са отбелязали историците, проявил странна неспособност да предусети и съобщи в Рим кроежите, с които лондонските приятели

на Уилям се подготвяли да подкрепят отвътре държавния преврат (Дж. Джили, // *nunzio pontificio D'Adda e la seconda rivoluzione inglese* в *Nuova rivista storica* XXIII [1939], стр. 285–352). Наистина доста лошо изпълнение на задълженията от страна на граф Д'Ада, който обаче после е повишен в нунций от Инокентий (с когото между другото били роднини). Може би да служи зле е било именно неговата задача?

ЕВРЕЙСКИЯТ ПРОБЛЕМ

Както видяхме, по два от трите очевидни канала за финансиране, използвани от принц Оранжки, извадени най-вече от историците (тоест адмиралтейството на Амстердам, холандските благороднически фамилии и банкерите-евреи), течаха парите на рода Одескалки. Заемите на фамилията на Инокентий всъщност отишли както в ръцете на адмиралтейството на Амстердам (в лицето на Жан Ньофвил, обявен за адмирал от самия Уилям Оранжки), така и на многобройни фамилии от икономическата и финансова холандска аристокрация: Дойц, Хошпид и Бартолотти — всички фигуриращи в счетоводните книги на Карло Одескалки.

В общи линии два канала от три били подсигурирани от фамилията на блажения Инокентий. При това положение във финансовата подкрепа за Оранжкия род фамилия Одескалки имали един-единствен конкурент — еврейските банкери. Случайно или не, но сред множеството сурови мерки, въведени от Инокентий XI по време на неговия понтификат, имало една, която се отнасяла именно до финансите. Блаженият Инокентий забранил на евреите, под заплахата от тежки наказания, да упражняват банковото дело: точно в сферата, в която фамилията Одескалки имала подчертано превъзходство. Тежката мярка, която поставила края на един дълъг период на толерантност от страна на папите, предопредила икономическата разруха на римските евреи, които до началото на 19 век били принудени да наблюдават безсилни на непрекъснатото увеличаване на своите дългове и краха на печалбите си. В същото време папа Инокентий дал тласък на развитието на зложните къщи, които — макар и да представлявали похвална и обществено значима инициатива — откъждали от евреите ресурси и клиенти в нарастващо количество.

Забраната да се дават заеми с лихва е въведена от Инокентий XI през 1682. През същата година банкерът-евреин Антонио Лопес Суасо дава на Уилям Оранжки заем от 200 000 гулдена. Това съвпадение ли е?

Както видяхме, родът Одескалки финансира в Мадрид трафика на роби на Грило и Ломелини. Но и тук евреите са им били

конкуренти: дейността на Трило е финансирана и от bankerите Лопес Суасо. Дали това не е друг каприз на случая?

Може би казаното не е достатъчно, за да се твърди, че забраната на Инокетий XI е била въведена поради лични интереси. Много векове по-късно беатификацията на папа Пий IX е била съпътствана от разпалени полемики по причина на отявления му антисемитизъм. Ако се вгледаме добре обаче, ще видим, че той не е бил първият противник на евреите, получил честта да присъства на олтарите, а именно папа Одескалки. Който може би за разлика от Пий IX е имал някакъв ясен и много личен мотив за ненавистта си към народа на Израил. И поради поредния каприз на историята, беатификацията на Инокетий XI идва през понтификата на Пий XII — друг папа, чието отношение към евреите, както вече е известно, е най-малкото противоречиво, при положение, че дори е бил обвинен, че е държал в тайна онова, което е знаел за холокоста.

ДРУГИТЕ ИНВЕСТИЦИИ НА РОДА ОДЕСКАЛКИ В ХОЛАНДИЯ

Освен сумите, предназначени за Уилям Оранжки, от счетоводните книги на фамилията Одескалки излизат най-много други парични потоци, достойни да бъдат разгледани отблизо. Например случая с Хенрик и Франсискус Шилдерс, на чието име от март 1662 до май 1671 са внесени 10 542 скуди. Шилдерс оперираше в сектора на военното снабдяване: Франсискус бил комисар за хранителните припаси на войската в Антверпен, в испанска Нидерландия. Този, който зареждал със зърно испанската армия, бил италианският търговец Отавио Тенсини. Застраховател, наемодател на кораби, вносител на хайвер, мас и кожи от Русия, а освен това и снабдител на лекарства за царя, Тенсини също получава пари от рода Одескалки: 11 206 скуди от януари 1665 до ноември 1670. Могли ли са да бъдат използвани за въоръжението на Уилям Оранжки?

Добре ще е да се преведе разследване и на десетте хиляди скуди, изпратени за три години от Чернеци и Рецонико на холандското търговско дружество на Джован Батиста Бенси и Габриел Воет. Бенси, освен за кожи и зърно, преговарял също така за оръжия, поради което е логично да се запитаме дали някоя партида с мускети (може би с ремъци от тюленова кожа, като ония, които продавал италианският търговец) не е била закупена с парите на католиците Одескалки, за да може после да свърши в ръцете на протестантските войници.

Биха имали нужда от разяснение и много други финансови операции. Например извършените от началото на 1687 вноски в полза на австрийския кардинал Колонич: всъщност в „личния“ архив на рода Одескалки се намират платежни нареждания и обменни писма, с които са изпратени 3 600 чисти имперски талера на Колонич (Фонд Одескалки, XXVI G3). Кардиналът, неуморим бранител на Виена по време на обсадата от 1683, бил също така главно действащо лице в последвалото отвоюване на Унгария. Но в Унгария се намирало и херцогство Сирмиум, което императорът впоследствие продал на Ливио Одескалки: може би защото родът Одескалки са му били кредитори? Нека после се добави, че през 1692 Ливио Одескалки

отново заема на императора 180 000 флорина за войната срещу турците при лихва от 6 % и с гаранцията на една ипотека върху имперските мита от провинцията на Болцано (Фонд Одескалки, прилож. 38, н. 114, 1). Ще бъде наистина прекалено за католическата църква да се открие, че, както изглежда, унгарските земи са отвоювани с кръвта на християнските войници, само за да бъдат по-късно продадени на финансовите спомоществатели на империята — рода Одескалки.

Биха могли да представляват интерес за познавачите на историята многобройните парични вноски, засвидетелствани от книгата на Карло Одескалки, в полза на други италиански търговци в Холандия и в Лондон: Отавио Тенсини (свекър на Ферони), Паоло Паренци, Габриел Воет, Джузепе Бандинучи, Пиетр' Андреа и Асканио Мартини, Джузепе Маручели, Джовани Верацана, Стефано Анони, Джован Батиста Катанео и Джакомо Бостика.

Остава да бъдат изяснени взаимоотношенията с други лица от холандски и фламандски произход, работещи в икономическата сфера, като Йеремия Хагенс, Исак Фламинг, Томас Вербек или Петер Вандепут. Всичките те са получатели на суми, които, взети заедно, стигат до 14 000 скуди, за които по никакъв начин Карло Одескалки не е отбелязал условията на вноските (виж например Фонд Одескалки XIII A2 кк. 1, 84, 97–122, 134, 146, 159, 179, 192, 220, 244, 254, 263, 300). Едно задълбочено изследване би трябвало да започне от нотариалните архиви в Амстердам, Лондон и Венеция в търсене на учредителните актове на търговските дружества, договори и обменни писма.

ИГРАТА НА ИМПЕРАТОРА

Във вихрените парични обмени, които тайно обуславяли европейската политика от 1660 до 1700, особено важно място при всички случаи трябва да се отдели за император Леополд I Хабсбургски. Леополд бил напълно наясно с прехвърлянията на пари между венецианските довереници на рода Одескалки и холандските финансисти-еретици. Достатъчно е човек да хвърли един поглед на някои отдавна известни документи (Ханс фон Цвидинек, *Das graeflich Lamberg'sche Familienarchiv zu Schloss Freistritz bei Ik*, Грац 1897), за да си даде сметка за това. Докато от Венеция Аурелио и Карло Рецонико давали заеми на Леополд с посредничеството на имперската камера в Грац и препродавали на холандците товарите с живак, получени като залог от императора, той през януари 1666 връчва баронската титла на двамата довереници на рода Одескалки „за едно по-бързо приключване на сделката“.

В действителност не е трябвало да има кой знае колко пречки, при положение че главният надзорник на австрийските живачни мини, тоест финансовият довереник от императорска страна в операцията, барон Абондио Индзаги, бил земляк на рода Одескалки — той също прихождал от старинен род от Комо като блажения Инокентий. А от Виена ролята на посредник между Индзаги и Рецонико играел барон Андреа Джованели, братовчед на Карло и Бенедето Одескалки, и той достигнал до благородническа титла по волята на императора.

През 1672, годината на жестокия конфликт между Франция и Холандия, граф Карл Готфрид фон Бройнер, довереник на Леополд в икономическите и военните дела, предлага Индзаги да бъде назначен за агент по „плануваните търговски обмени с холандците“. Императорът от своя страна напомня на Бройнер, че вече е задлъжнял с 260 000 флорина на някой си Дойц — същия онзи холандски banker-еретик, на когото рода Одескалки препродавали живака.

Нотариусът на Комо, който удостоверявал договорите между Чернеци, Рецонико и Индзаги, бил някой си Франческо Певерели (за него виж например Фонд Одескалки XXXIII A1, к.78; Архив на двореца Одескалки, I D6, кк. 70, 89, 352, 383). Но фамилията на

Певерели се състояла и от поданици на Леополд, който впрочем им направил щедри дарения във вид на пари и земи.

Има и още: възстановяването на заемите, дадени на Леополд, не било гарантирано само от товари с живак, а и от приходите от граничните митнически такси на империята. След смъртта на Карло и Бенедето Одескалки, Леополд ще продължи да се финансира, предлагайки като гаранция митата. Но ще го стори — каква случайност — с Ливио Одескалки, племенника на блажения Инокентий, който ще му заеме крупни суми за военни разходи.

Аферата Одескалки, така да се каже, била позната на малко и доверени лица. А когато има тайни, които трябва да се пазят, винаги е хубаво да се обръщаш към оня, който вече знае. Когато през 1758 един Рецонико стане папа с името Климент XIII, за таен камерхер той ще си избере по случайност един Джованели.

Но подобни примери в тази история има даже прекалено много. Достатъчно е да се припомни, че парите на рода Одескалки са свършили в ръцете на Бартолотти, сродени с Йохан Хойдекопер, кмет на Амстердам и акредитиран дипломат на Амстердамското градско управление в двора на принц Фридрих от Бранденбург, чичото на Уилям Оранжки, за когото знаем, че сред поданиците си е имал лице на име Данкелман...

ТАЙНАТА НА СЧЕТОВОДНИТЕ КНИГИ

Много време беше нужно да се дешифрират писанията в счетоводните книги на Карло Одескалки. Попълването на счетоводни книги става задължително по нареждане на венецианските власти от 16 век с цел гаранция и защита на пазара. И все пак, току-що въведена, нормата ловко е заобикаляна от търговците, които превръщат своите книги в дълги неразбираеми списъци от цифри и имена, внасяни от доверени счетоводители под прекия контрол на техния началник и възможни за разчитане само от него. Карло Одескалки направил нещо повече: попълвал лично, с почти невъзможен за разчитане почерк, счетоводните книги. Фамилните счетоводни регистри, като тези на Карло Одескалки, били хранилища за още по-мъгляви тайни, за изключително деликатни лични дела. Държели се под ключ в непристъпни скривалища, и често били унищожавани, преди да могат да попаднат в чужди ръце (виж например В. Алфиери, *La partita doppia applicata alle scritture delle antiche aziende mercantili veneziane*, Торино 1881).

Двойното счетоводство^[1], чиято техника намирала приложение, макар и частично, в книгите на италианските търговци, изглежда не намира място в счетоводните писания на Карло Одескалки. Операциите са смесени без никакъв хронологичен ред, без система в прехвърлянията по отделните сметки. Фигурират задълженията, но остава неизвестен резултатът от отделните и, най-вече, общият финален резултат.

Всичко би било много по-просто, ако можеха да се консултират ежедневните фирмени регистри, които описват операциите, приходите от които се отбелязват в счетоводните книги. Но тези регистри за съжаление не са запазени. Инвентарът на наследството на Карло Одескалки също би могъл да помогне да се издирят евентуалните кредити, отпуснати в полза Уилям на Оранжки. Но от инвентара няма следа.

[1] Всяка регистрирана сума трябва да се явява като дълг по една сметка и кредит по друга — (Бел.прев.) ↑

ПРИЛЕЖНИЯТ КАРЛО

В Амброзианската библиотека в Милано (Фонд Троти, н. 30 и 43) се намира един малък, подробен дневник, до днес не появявал се на бял свят, който Карло Одескалки попълвал всеки ден от 1662 до смъртта си. За жалост не се чете нищо относно фамилните сделки: съдържа единствено методични бележки за здравето, ежедневните срещи, атмосферните условия. На датата 30 септември 1673, ден на Карловата кончина, анонимна ръка е описала последните мигове на умирация: помазването, духовната помощ, оказана му от двама отци йезуити, смъртта, посрещната с достойнство „на истински Рицар“. После следва една кратка възхвала на неговите добродетели: благоразумие, скромност, справедливост. Но най-вече „беше измежду най-прилежните да отбелязва всичките си неща собственоръчно, което помогна да стане така, та нищо да не тръгне по грешен път след неговата смърт, и да могат да се направят всичките инвентари на мебели, домове, кредити и чужди интереси“.

Възхвалявайки починалия, анонимното лице отделя повече думи за прецизността в правенето и внасянето на сметките и деловите книжа, отколкото за неговите морални добродетели. Трябва да е бил истински майстор на архивирането „рицарят“ Карло Одескалки. Как се обяснява в такъв случай фактът, че не могат да се намерят именно инвентара на неговото наследство и дневните описи на счетоводните му книги?

ТАЙНИ ПРЕГОВОРИ

Още от онзи период на Средновековието, когато вместо в Рим папите живеели в Авиньон, това градче в Прованс и околните земи (тъй нареченото владение Венаисин) били неразделна част от Папската държава.

През септември 1688 обаче споровете между Луи XIV и Инокентий XI довели до окупацията на Авиньон от страна на френските войски. След по-малко от година, през август 1689, починал папа Одескалки. Новият понтифекс, Александър VIII Отобони, веднага преобърнал политиката на своя предшественик, подемайки открита франкофилска линия в своята политика. Тогава, като знак на затоплянето на отношенията Всехристиянският крал се съгласил да освободи Авиньон. По този повод към края на 1689 в прованското градче пристигнал апостолическият вицелегат Балдасаре Ченчи със задачата да надзирава връщането на папските територии, да пресметне щетите, причинени от окупацията на френските войски и отново да поеме ръководството на местната администрация.

Веднага обаче на Ченчи се наложило да се съобрази с една, меко казано, смущаваща ситуация. Ако Авиньон бил понесъл тежки щети от френската окупация, то нещата вървели още по-зле в съседното Оранжко княжество, владението на принца Уилям, което от десетилетия било жертва на периодичните и разрушителни посещения на френските драгуни. Още повече, че принц Оранжки току-що бил станал крал на далечната Англия и неговите поданици се чувствали — не без право — изоставени сами на себе си. В по-голямата си част били протестанти и се страхували, че преследванията на французите, като се прибавят и религиозните противоречия към военно-политическите, ще бъдат последният, смъртоносен удар за вече измъченото им княжество. Ето защо, ако в Авиньон се завръщал мирът, в Оранж ситуацията била изключително нажежена.

На 7 ноември Ченчи съобщил на Рим, че в стария римския амфитеатър на Оранж (наричан тогава *Le Cirque*) се е провело събрание с представители на всички поданици на княжеството, които бяха взели решението да предложат на Луи XIV господството над

владението на Уилям. Това бил един отчаян ход: по-добре под властта на неприятеля, отколкото срещу него.

Докато Ченчи пътувал от Рим към Авиньон, един авиньонски прелат, аудиторът на Ротата Паоло де Салвадор, получил странно писмо от някакъв поданик на Оранжевия принц: мосю дьо Бокастел — протестант, отскоро прекръстил се в католицизма, и представител на Оранжев в Парижкия двор. Писмото съдържало едно, меко казано, експлозивно предложение: уморени от самозабравилите се французи, жителите на Оранжевото княжество в действителност желали да преминат към папската държава.

Отчитайки деликатността на въпроса, веднага щом прочита писмото, получено от де Салвадор, Ченчи съобщава за него в Рим, на Държавния секретариат на Ватикана. Предложението трябва да се приеме, пише Ченчи. Разбира се, Оранжев съвсем отскоро е под френско владичество. Но Луи XIV може да бъде убеден да се откаже от княжеството на Уилям, ако папата се обедини с него в подкрепата на бившия крал-католик Джеймс Стюарт срещу принц Оранжеви, който току-що го е лишил от власт. Обаче би било твърде неудобно за Църквата да приеме в дар земята на един принц-еретик (който впрочем съвсем скоро е станал английски крал). Ето защо Ченчи предлага претекст: княжеството може да бъде прието единствено под формата на отплата за щетите, нанесени на Авиньон от борбите между католици и протестанти, които от дълго време изтощават Прованс.

Но Държавният секретариат на Ватикана нарежда на вицелегата да откаже предложението: нека Бокастел се обърне към Луи XIV, който много по-добре от Църквата може да закрие Оранжевото княжество.

Междувременно обаче Бокастел отива лично при Ченчи и, в присъствието на де Салвадор, повтаря предложението. Ченчи го отхвърля и тогава Бокастел му отвърща доста двусмислено. Казва, че в миналото Светият Престол е направил една аналогична операция: всъщност Престолът притежава венаисинското владение „по силата на едно разделение, направено от Краля на Франция и папата след войната срещу албигойците.“

Това е доста отровен намек: впрочем, между края на 12 и началото на 13 век в Прованс с големи борби е изкоренен зловредния бурен на ереста (Дж. Морони, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica*, Венеция 1840, *ad vocem „Contado venaisano“*). С един

кървав и жесток кръстоносен поход е избита голяма част от войската на принц Раймонд VI, господар на Прованс и отдавна обвинен в разпространение на албигойските доктрини, насочени срещу Римската църква. В страха си, че ще бъде заловен и предаден на Инквизицията, Раймонд обещава на папството някои земи, между които три замъка, намиращи се във венаисинското владение, а и една част от Авиньон. Ако Раймонд приемел учението на еретиците-албигойци, гласял договорът, тези имуществва щели да минат под властта на Църквата. И точно така се случило: Раймонд повтаря грешката си, обявен е за еретик и е отлъчен. Тогава борбата продължава синът му Раймонд VII, който в крайна сметка е сразен на бойното поле от папа Григорий IX и от френския крал Луи IX, наречен Свети. Така че, макар и със сила, договорът между Църквата и еретиците бил спасен: с Парижкия договор от 1228 земите и замъците на албигойците минали в ръцете на Ватикана. Вярно е, обещанието на Раймонд не било следствие от паричен заем от страна на папата. Но намекът на Бокастел за вече съществуващ договор между католици и еретици, платен със земите на последните, звучи най-малкото подсецащо.

Но нека се върнем към тайните преговори между Ченчи и представителя на Оранж. След коварния намек за миналото се стига до същината: „Тук, в Княжеството“, разкрива Бокастел „съществува всеобщо убеждение, че принц Оранжки е останал длъжник на предходния понтификат с огромни сметки, за изплащането на които вярва, че може да прехвърли с лекота владичеството над една държава, от която и без туй той би могъл да добие малко капитали“.

Значи Уилям Оранжки е бил силно задлъжнял с Инокентий XI и е мислил да му се отплати, подарявайки му малкото Оранжко княжество, което впрочем му е носело малко средства.

Ченчи отново съобщава всичко на Рим. Но от Светия Престол пристига второ и доста по-категорично отхвърляне на предложението: не е възможно папа Одескалки да е заемал пари на един еретически принц. Скандалното разкритие обаче е в устата на мнозина. Всъщност Ченчи пак пише в Рим, като добавя, че дори и бившият ковчезник на Уилям Оранжки, мосю дьо Сен Клеман (който определено говори за сделките на принца, познавайки добре въпроса), съветва своите съграждани да се предадат на французите. Вече платихме твърде много на папството, казва бившият ковчезник на Уилям, а да

издържаме войските на Луи XIV е все пак по-изгодно, отколкото да се мъчим „да изкараме от Светия Дух“ парите за папата. Сякаш става ясно, че княжеството е било претършувано, за да се върнат парите на папата.

И тук се намира най-ясното потвърждение за дълговете на Уилям Оранжки спрямо Инокентий XI: самият ковчезник говори открито за това, а обстоятелството е съобщено по най-дискретен начин от един източник (апостолическия вицелегат в Авиньон), който определено няма изгода да разпространява лъжи.

Новият папа — отговаря на Ченчи държавният секретар кардинал Рубини — няма никакво намерение да приеме сред своите поданици народа на Оранж, независимо от неговото „единодушно желание“ да се присъедини към папството: папата нямал никаква полза да увеличава броя на своите поданици, достатъчно му била да запази настоящите си такива. Докато кралят на Франция би имал много по-големи възможности да се погрижи за нуждите на хората от Оранж. Но най-вече, подчертава Рубини, трябва да се отхвърли оправданието за тази анексия: а именно „че принц Оранжки е останал длъжник на предходния понтификат с огромни суми“. Преговорите между Ченчи и Бокастел се провалят, Оранж остава за Франция.

Това последно писмо (и само то) е публикувано от Данкелман, но *ad confutandum*^[1] тъй като Рубини отрича, че Инокентий XI някога е могъл да дава пари назаем на един еретически принц, в такъв случай заемите не съществуват! Доста хитро обаче Данкелман е пропуснал да публикува и предходните писма на Ченчи (съхранени, както и публикуваното от него, в Тайния архив на Ватикана), от които се стига до напълно противоположно заключение. Заключение, потвърдено, както се видя, от счетоводните книги на Карло Одескалки.

[1] с цел да опровергае (лат.) — (Бел.прев.) ↑

КОРЕСПОНДЕНЦИЯТА ЧЕНЧИ

Тук се публикува кореспонденцията, запазена във Тайния архив на Ватикана, между мосю Бокастел, вицелегата в Авиньон Балдасаре Ченчи и Ватиканския държавен секретариат.

Фонд Държавен секретариат, Авиньонска легация, плик 369 Мосю Бокастел до Паоло де Салвадор (преведено), 4 октомври 1689

Синьоре,

След като ви засвидетелствах вътрешната радост, която чувствам, като виждам, че се е възстановила властта на папата, Негово Високопреосвещенство се готви да се върне и вие отново сте в изпълнение на вашата служба, чувствам се задължен да споделя с Вас, че истинската мъка, на която тази страна бе подложена от шестнадесет поделения драгури и двадесет поделения пехотинци, на които вече получихме нареждане да дадем подслон, ни принуди да се предадем на краля [на Франция] и че церемонията се проведе миналия вторник, празник на Все Светии, на площада на Цирка, където се събраха всички представители на тази държава. Не мога да ви кажа дали идеше дума за нещо предварително подготвено, но всъщност го вярвам и ще Ви говоря за това с повече подробности веднага, щом узная, че Негово Високопреосвещенство [Ченчи] е пристигнал. Ще ви обясня пред Него моите мисли [неразбираема дума] дали да се повери на белия лист, ще я познаете лесно, ако ви кажа, че тя би ни доставила щастие, равно на вашето, и че обстоятелството на настоящите дела може да я доведе докрай без много усилия. Жертва съм на ревматизма, но щом стана на крака, ще поискам да ме закарат в Авиньон веднага, щом узная, че Негово Високопреосвещенство вече е дошъл там, за да ида и да подновя пред Него свидетелствата за нашата скромна и уважителна покорност.

Моля ви да сторите така, че той да разбере жертвите, дето направих за неговото завръщане и мъката, дето изпитвах по неговото заминаване. Впрочем наслаждавайте се на сладостите, които опитвате; ние участваме непряко, тъй като е невъзможно някой лъч да не се падне също и нас; що се отнася до мен, мога в частност да ви уверя, че изпитах толкова радост за онова, дето се случи, като че ли бях ваш сънародник (само да можех), но *non datum omnibus adire Corinthum*^[1] или да го кажем по-добре, *Avenionem*. Не мога вече да кажа дали с тези три думи на латински съм извършил някакво нарушение на нормите, но мога да Ви убедя, че не ще извърша нередност спрямо обетите, които изразих.

Ваш най-скромен и най-покорен слуга
Мосю Бокастел

Фонд Държавен секретариат, Авиньонска легация, плик 350
Монсиньор Ченчи до Държавния секретариат (дешифрирана),
без дата:

Един поданик на Светия престол верен и по нрави човек добър, благородник авиньонски, ми връчи писмо, до него написано от един поданик на Принца Оранжки, посредством което се предположи огромното желание на поданиците на това княжество да се подчинят на властта на Светия Престол и как с лекота това да може да се увенчае с успех предвид обстоятелствата на настоящето време, и добавя, че ще дойде да сподели с мен радостта от моето завръщане, но едва когато една boleжка от катар, дето му причинява — големи мъки, му позволи това. Ако ми приказва по тези въпроси, ще чуя и ще известя онуй, дето ще ми бъде изречено, и не ще нито приема, нито отклоня 2657-а [сделка?]. Изглежда, че относно съгласието на Оранжците не могат да се имат съмнения от никакъв род, защото големите трудности, на които са били изложени от

Всехристиянския крал и невъзможността да бъдат закрияни от своя истински принц, ги е довела да отчаяното решение да се разбунтуват срещу него и да се дадат на Всехристиянския крал, както известих с миналите послания, макар много по да би им се усладило да бъдат приети под милостивата власт на Светия Престол, която са изпитали на себе си поданиците на тази държава, и от което не им е останало да желаят за себе си нещо по-добро от това за стотици години напред. По техните виждания, най-вероятно Всехристиянският крал ще подчини всяка друга своя изгода да си задържи това Княжество на оная, дето идва от задължението, в което ще постави Негово светейшество и неговите наследници да подкрепят Краля Джеймс да 2488 [се мобилизира?] срещу Краля Уилям, ако Светият Престол лиши този последния от споменатото Княжество. Правотата на придобивката може да се подкрепи със съгласието на народа, който би се дал на Негово светейшество, само за да се избави от подчинението на един еретически принц, дето или не си е на мястото и или няма желанието да го защити от крайната нищета; освен това с изискванията на Светия Престол за тежката щета, нанесена в миналите времена от Оранжците в омразата им към 2601 [вярата] католическа, дето не знам дали някога е била изплатена; заради поставянето на налог на цялата тази страна, за които налози особено Авиньонската общност се намира в дълг от стотици милиарди скуди[...]

Моята служба ме задължи да известя всичко, каквото аз знам относно тъй важния преговор. Приложеният лист съдържа препис от гореспоменатото писмо, което е било написано до синьор Салвадор, аудшпор на Ротата на Авиньон, от синьор Бокастел, благородник от Куртезон. Този, поради други сделки, дето съм устно обсъждал с него, ми се вижда човек с голяма способност и новопокръстен, но с видими прояви като на истински прекръстен и благодарен на Двора на Франция, и се радва в

своята родина на значим пост, даден нему от Всехристиянския крал, при когото бил представител преди около две години и защитавал интересите на своите хора като най-способен човек и най-почитан сред своите съграждани. Гореспоменатият мосю Салвадор, дете ми връчи преждеспоменатото писмо, ми каза гласно, че един от консулите на Куртезон шал в душата си намерение [неразбираема дума] да предложи приемането на Княжеството, уверявайки го, че Всехристиянският крал ще се съгласи със сигурност.

Фонд Държавен секретариат, Авиньонска легация, плик 350
Монсиньор Ченчи до Държавния секретариат (дешифрирана),
без дата:

Миналият вторник Бокастел дойде при мен с аудитор Салвадор и в негово присъствие открито ми заяви единодушното желание на хората от Оранжевото княжество да бъдат под властта на Светия Престол. Отвърнах му като на нещо бленувано, но далеч от това да може да се случи, и в развитието на разговора му обясних колко трудна може да се намери основание да искаме съгласието на Краля на Франция. Той само ми отвърна, че и това венаисинско владение Светият Престол го притежава по силата на едно разделение, направено от Краля на Франция и папата след войната срещу албигойците. Сам от себе си ми добави, че тук в Княжеството е доста разпространено убехсдението, че Принц Оранжеви е останал длъжник на предходния понтификат с огромни сметки, за изплащането на които вярва, че може да прехвърли с лекота владичеството над една държава, от която и без туй малко капитали той същият може да добие. Нашироко му обяснявах колко е невъзможно блаженопочившият Понтифекс да е давал пари на принц Оранжеви и, като не можах от него да узная нищо друго от някакво значение, завърших с това, че моята

служба не позволява да имам толкова познание и намеса в интересите, дето Н. Св-во може да има с Всехристиянския крал и с другите принцове на Европа, та да ми даде силата да осигуря нему и на неговите съграждани исканото удовлетворение; като при все това не пропуснах да му изкажа чувствата ни на благодарност за една такава склонност да станат поданици на моя Господар и на съчувствие за наистина клетото състояние, в което са изпаднали. Салвадор, като се върна да ми говори за този преговор на следния ден, ми рече, че Бокастел бил наскърбен, задето ме е намерил студен по тези въпроси, и аз му отвърнах същите неща.

Фонд Държавен секретариат, Авиньонска легация, плик 350
Кардинал Отобони до монсиньор Ченчи, 6 декември 1689

За всичко това, дето Вашата Особа ми намеква със своя лист в числа относно онова, към което я е направил съпричастна благородникът авиньонски с писмото, написано му от неговия приятел в Оранж, в което се предполага живото желание на тези Поданици да се дадат на Светия Престол, направих прегледна равносметка за Негово Блаженство; и като Нашият господар приема да изслуша Вашата особа с желание и да показва чувства на пълно задоволство и благодарност за добронамереността на същите поданици и за всяко нещо, дето ѝ се изказва в този смисъл, да внимава обаче добре да се държи винаги надалеч от каквито да било задължения, понеже Нашият Господар мисли, че с повече сигурност могат да бъдат защитени от Всехристиянския крал и да живеят под неговата закрила, отколкото под тази на Светия Престол, дето няма сили, нито оръжие да защитава държавата на Оранжците.

Фонд Държавен секретариат, Авиньонска легация, плик 59
Монсиньор Ченчи до кардинал Отобони, 12 декември 1689

Осведомен съм, че Синьор Графът на Гриняно и Синьор Интенданта на Прованс [френските управители на Авиньон] са известили ония от града на Оранж и на другите местности на Княжеството, че Всехристиянският крал е харесал съзнателното деяние, което те са извършили, да ги отнемат от Господството на Принца и да ги подчинят на това на Н. В-во, и че отгоре на това са ги уверили, че при настъпването на следната година са щели да получат знаци за Неговата доброта.

Някой си М-р дьо Сен Клеман, който бил първом ковчезник на Принца Оранжки, каза, че те не биха платили за в бъдеще нито една парица за нуждите на който и да е войник, щом за папството са платили много повече и че хлябът и брашното за нуждата по издръжката на техните войници няма вече да ги изкарват от Светия дух, както се е правело за папството, от което те ще имат повече възможност да почувстват по-скоро утеха, отколкото щета от издържането на Пехотата, намираща се по техните земи [...]

От Е. Данкелмащ *Zur Frage der Mitwissenschaft des Papstes Innozenz XI. an der oranischen Expedition, Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, 18 (1926), стр. 311–333

Кардинал Рубини до монсиньор Ченчи, 13 декември
1689

На новите изявления, направени пред Вашата Особа от Бокастел в присъствието на аудитор Салвадор, за единократно желанието на жителите на Оранж да се дадат

и заедно да останат под господството на Светия Престол, мъдро отговори Вашата Особа, както също стори с лъжовното предположение, че Принцът Оранжки е останал длъжник на предходния понтификат с огромни суми, заради които е можел да прехвърли тази държава, от която можел да добие така малко капитали. Тъй като е твърде недостойно и злонамерено подобно твърдение, докато на целия свят остава добре известно, че този Свят папа изобщо не е бил способен да се обвърже и да заема помощи на принца еретически, нито пък да има каквото и да било разбирателство с него и с други принцове еретически. Що се отнася до отговора, дето следва да им се даде, ако те пак отново се върнат пред Вашата Особа, ще може тя да стори същите неща, дето ѝ изказах по нареждане на Н. Св-во в обичайния ред, а именно че Негово светейшество правилно счита, че с повече сигурност ще могат тези народи да бъдат защитени от Всехристиянския крал и да живеят под неговата закрила, отколкото под тази на апостолическия Престол, дето не желае държавите другиму, а само да запази своите си народи, и нито има оръжие, нито сили да закриля този на Оранж.

[1] Не е дадено на всички да идат в Коринт (лат.) — (Бел.прев.) ↑

ИЗПЛАЩАНЕТО НА ДЪЛГА

Изплатен ли е някога заемът, отпуснат на Уилям Оранжки от рода Одескалки? За да дадем отговор, трябва да разгледаме една друга случка, не по-малко невероятна.

Инокентий XI преминава към по-добрия свят през август 1689. Няколко месеца по-късно в Рим умира и кралица Кристина Шведска, владетелката, която преди повече от трийсет години е преминала от протестантството в католическата религия и се е пренесла в Рим, под закрилата на папството.

Преди да умре Катерина определя за свой наследник кардинал Дезио Адзолино, дългогодишен неин съветник и интимен приятел. Кардиналът обаче умира на свой ред само след няколко месеца и наследството на Кристина минава в ръцете на един негов роднина, Помпео Адзолино.

Помпео, дребен провинциален благородник (родът Адзолино бил от Фермо, в Марке — като Тиракорда и Дулчибени), се оказва в притежание на гигантското наследство на Катерина Шведска: над двеста картини на Рафаело, Тициано, Тинторето, Рубенс, Караваджо, Микеланджело, Доменикино, Ван Дайк, Андреа дел Сарто, Бернини, Гуидо Рени, Карачи, Джулио Романо, Пармиджанино, Джорджоне, Веласкес, Палма Стария; гоблени, бродирани със сребро и злато по проекти на Рафаело; стотици рисунки от прочути художници; цяла галерия от статуи, бюстове, глави, вази и мраморни колони; над шест хиляди медала и медальона; въоръжения, музикални инструменти, скъпоценна мебелировка, бижута на съхранение в Холандия, натрупани кредитни полици за суми, дължими от шведската и френската корони, а и освен това претенции върху някои владения в Швеция; накрая невероятната библиотека на Кристина, с хиляди печатни книги и манускрипти, които още съвременниците оценявали като безценни.

Щом влязъл в притежание на съкровището на Кристина, Помпео далеч не заподскачал от радост. Всъщност наследството на Кристина било обременено от големи дългове и той, ако не успеел да го продаде на най-добра цена, рискувал да бъде разкъсан от кредиторите.

Малцина имат необходимите средства да закупят имущество с подобен размер: може би трябва да се започнат преговори с някой владетел, който да не е прекалено задлъжнял. Но Помпео е парвеню: изобщо няма представа откъде да започне, а Рим е пълен с авантюристи, готови да излъжат този свенлив благородник, току-що дошъл от провинцията.

Помео се опитва да си улесни нещата, като продаде цялото наследство наведнъж, но операцията е твърде трудна и рискована. Кредиторите започват да се изнервят; тогава Помпео набързо решава да разчлени имуществото, като продава отделните колекции и единични парчета. Гоблените и други ценни мебели (между които едно огледало, проектирано от Бернини) отиват при Отобони, могъщата фамилия на новия папа Александър VIII; а пък книгите заминават, за да обогатят Ватиканската библиотека.

Междувременно обаче трудностите се умножават. Освен дълговете, наследството на Кристина води със себе си няколко опасни съдебни дела. Швеция притежава права върху скъпоценностите на Кристина, намиращи се в Холандия и съхранявани в една банка, и принуждава амстердамските магистрати да ги конфискуват.

Дипломатически инцидент със Швеция е последното нещо, което Помпео има желание да предизвика. Посъветван е да пише молба за помощ до човека, който може лесно да посредничи с шведите и да въздейства върху събитията в Холандия — принц Уилям Оранжки, сега крал на Англия.

Така че през март 1691 Помпео Адзолино изпраща молба до Уилям, търсейки неговата закрила и помощ във спора с бижутата. Отговорът е, меко казано, неочакван: щом разбира, че наследството на Кристина се продава, чрез един посредник, Уилям предлага да купи всичко онова, което остава и иска незабавно инвентар на колекциите.

Това идва като гръм от ясно небе. Допреди няколко дни Помпео още продавал картините една по една и му се сторило невероятно, че може да приключи цялата продажба само с един удар. Но още по-смайващото е, че Уилям, който винаги е трябвало да проси пари за военните си начинания, неочаквано е обзет от желанието да похарчи цяло състояние за картини и статуи. Дори кралят-слънце бил отказал да се кандидатира за покупката на колекциите на Кристина, когато

неговият посланик в Рим, кардинал д'Естре, му съобщил за възможността да се закупят тези съкровища.

И тук идва вторият поразяващ обрат. В играта влиза един друг купувач, когото много добре познаваме: Ливио Одескалки, племенникът на Инокентий XI.

За 123 000 скуди Ливио измъква сделката изпод носа на Уилям и купува почти всичко, което било останало от наследството. Невероятно: Уилям не само, че не взема това присърце, но и остава в прекрасни взаимоотношения с Помпео Адзолино. Сложният проблем с наследството е разрешен за миг.

Този епилог е толкова изненадващ, колкото и неправдоподобен. Един крал-протестант, стдаращ от постоянен недостиг на пари, възнамерява да купи една изключително скъпа колекция от произведения на изкуството. Племенникът на един папа (който впрочем е заемал на гореспоменатия крал купища пари) му я измъква в последния момент, а владетелят се ограничава да поздрави продавача (Т. Монтанари, *La dispersione delle collezioni di Cristina di Svezia. Gli Azzolino, gli Ottoboni e gli Odescalchi* в *Storia dell'Arte*, n. 90 [1997] стр. 251–299).

Ето някои цифри: Одескалки били заели на Уилям около 153 000 скуди. Ливио купува произведенията на изкуството за една не много различна сума — 123 000 скуди.

Какви изтънчени умове са се хванали на работа тук! От края на 1688 Уилям най-сетне е крал на Англия и следователно в удобно положение да върне дълга на рода Одескалки. На следната година обаче Инокентий XI умира. Как да се върне дългът на рода Одескалки? Най-вероятно до този момент само една част е била изплатена. Така че сгодният случай, предложен от наследството на Кристина Шведска, не трябва да се изпуска. Купува Ливио, но плаща Уилям, посредством някой дискретен посредник.

След толкова войни, тайната игра между рода Одескалки и династията Оранж завършва тихомълком. Лесно можем да си представим сцената. Наслаждавайки се на някой Тинторето или Караваджо в златистата светлина на римския следобед, някой от доверените управители на Уилям сигурно е пуснал едно разменно писмо в ръцете на някой представител на Ливио Одескалки. Сторил го

е, разбира се, възхвалявайки паметта на великата Кристина Шведска,
мир на праха ѝ.

ЛИВИО И ПАРАВИЧНИ

Следователно, по всяка вероятност благодарение на наследството на Кристина Шведска, Уилям Оранжки е могъл да възстанови заема на рода Одескалки. Но фамилията на Инокентий XI му била заела поне 153 000 скуди, върху които впоследствие са се натрупали лихвите. Помпео Адзолино, когато продава на Ливио Одескалки наследството на Кристина, прибира само 123 000 скуди. Къде е отишла разликата?

Карло Одескалки, братът на Инокентий, умрял 1673. През 1680 било ликвидирано дружеството на рода Одескалки във Венеция, а пък това в Генуа още преди години било спуснало кепенците. С какъв способен и доверен посредник разполагал сега Инокентий XI, за да си прибере първия транш от връщането на заема?

Естествено не можел да повери задачата на своя племенник Ливио, и то не само защото бил прекалено изложен пред погледите на обществеността. Ливио бил прототип за богато и покварено разглезено детенце: мрачен, сприхав, затворен в себе си, капризен и нестабилен. Обича парите, но само когато са ги спечелили други. Чичото Бенедето го държи надалеч от държавните дела, иска той да продължи рода. А пък Ливио, сякаш от твърдоглавие, никога няма да се ожени. И никога няма да напусне Рим, за да посети унгарските владения в Сирмиум, закупени от императора. Папа Одескалки затваря от любов към благоприличието всичките театри? След смъртта на чичо си, Ливио си купува напук на всичко лежа в театър „Тор ди Нона“. Може би от чичото наследява определена склонност към скъперничеството и лукавство: когато австрийският посланик в Рим го моли да обмени имперски дукати в римска валута, непохватно се опитва да го измами, предлагайки му 40 баиоко за един дукат (официалният курс е 45). В резултат: посланикът, възползвайки се от ширещия се по онова време антисемитизъм, пуска слух, че племенникът на Инокентий XI прави сделки „като евреин“ (М. Ландау, *Wien, Rom, Neapel — Zur Geschichte des Kampfes zwischen Papsttum und Kaisertum*, Лайпциг 1884, стр. III, н. 1).

Ливио прави и друг голям гаф с императора, на когото обещава да прати паричен заем и военен контингент: 7000 войници, които

трябва да се присъединят към имперските войски веднага, щом те се приближат до Аbruците. В замяна иска титлата принц на империята. Както знаем, титлата му е дадена, а Ливио всъщност заема на императора една скромна сума (при това на висока лихва). Но от седемте хиляди войника никой не ще види и следа.

Жертва на постоянни притеснения за здравето си, племенникът на блажения Инокентий ревниво съхранява медицински заключения и доклади от аутопсии. С дребен, нечетлив почерк ревностно записва дори най-незначителните признаци на болест. Изкушен от загадъчното, прекарва нощите си в алхимически експерименти и мъчителни търсения на лекове, които е готов да заплати щедро дори и на непознати (Фонд Одескалки, XXVII B6; Архив на двореца Одескалки, III B6, н. 58 и 80). И в моментите, в които неговата чувствителна личност страда прекалено много от разпорежданията на чичото, излива гнева си, записвайки бележки и злонамерени клюки, сякаш за да подготви някакво детинско отмъщение (Фонд Одескалки, Дневник на Ливио Одескалки).

Такъв човек никога не би могъл да издържи тежестта на потискащи тайни, на компрометиращи срещи, на необратими решения. За да прибере от Уилям дължимите суми, той си служел с един способен, бляскав и хладнокръвен управител.

Инокентий XI имал в Рим човек, който бил в състояние да се грижи за неговите интереси с дискретност и вярност. Това бил банкерът Франческо Паравичини, произхождащ от едно семейство, близко на рода Одескалки. Отличавал се с компетентността и точността на истински човек на делото и управлявал всевъзможни сделки на бъдещия папа: от събирането на наемите до покупката на земи, от приемането на парите, изпратени в Рим от роднините, до връщането на кредитите. Още през далечната 1640 именно Паравичини купил по поръчка на Карло Одескалки две секретарски места за прелати в канцелария и една началническа длъжност (цена: 12 000 скуди) в полза на Бенедето, отваряйки с парите, както било обичайно тогава, неговия достъп до църковната йерархия.

Ето защо фамилията Паравичини сигурно се е радвала на най-пълното доверие от страна на рода Одескалки. Веднага, щом кардинал Бенедето станал папа, назначил двама Паравичини, Джовани Антонио и Филипо, за тайни ковчежници, а освен това и за главни платци на

Апостолическата камера, следователно със задачата да се грижат за всеки вид плащания, наредени от Светия престол и от самия папа. В същото време новият папа премахнал длъжността платец във Форли, Ферара, Равена, Болоня и Авиньон: длъжност, която щяла да се повери, без да бъде ясно защо, на лица от фамилията Паравичини.

Заслужавало ли си да се повери на Паравичини (Римски държавен архив, *Camerale I — Chirografi*, том 169,237 и 239,10 октомври 1676 и 12 юни 1667 и *Carteggio del Tesoriere generate della Referenda camera aposiolica*, години 1673-1716; виж също Ч. Нарди, / *Registri del pagatorato delle soldatesche e del Tesorieri della legazione in Avignone e del contado venaissano nell'Archivio di Stato di Roma*, Рим 1995), които живеели в Рим, задача в далечния Авиньон, където главният платец трябвало да се занимава само с рутинните сметки на Апостолическия дворец и с някоя и друга войнишка заплата? Любопитно, но когато Инокентий XI умира и се слага край на френската окупация в Прованс, длъжността на платец на Авиньон е върната на Пиетро Дел Бианко, чиято фамилия е заемала този пост цели десетилетия.

Колко дълбоко е доверие е имал папата на Джовани Антонио й Филипо Паравичини, става ясно и от някои други подробности. Когато трябва да се дадат на разположение на апостолическите нунции във Виена и Варшава нужните средства за войната срещу турците, парите на Светия Престол са прехвърлени през борсите в Улм, Инсбрук и Амстердам (ето го отново...) от доверени лица на папата: освен добре известния Рецонико, и двамата Паравичини. Не биха ли могли именно те да бъдат идеалните посредници за прибирането на парите от принц Оранжки? (Фонд Одескалки, XXII A13, к. 440)

Думите, изречени от мосю дьо Сен Клеман и Бокастел пред монсиньор Ченчи, оставят подозрението, че за да си върне дълговете към фамилията на папата, на поданиците на Оранж било наложено нещо като „данък Одескалки“. След като парите вече били намерени, най-изгодното и сигурно решение би било да ги върнат, ако е възможно, на няколко километра от Оранж: в същия Авиньон най-вероятно, в който се подвизавали доверените Правичини. Ковчежникът на Уилям сигурно периодично е връчвал на определен посредник едно най-просто разменно писмо, в някой закътан ъгъл на Прованс.

Никакви подставени лица, банкови сметки или международни триъгълници.

ДРУГИ ИЗЧЕЗНАЛИ ДОКУМЕНТИ

За да се намерят документирани потвърждения за тази хипотеза, трябва да се разровят актовете на паричната служба в Авиньон, съхранявани в Римския държавен архив. От тези книжа става ясно, че двамата Паравичини-едва започнали службата си на платци, веднага вземат на кредит: вместо да плащат, *прибират* няколко хиляди скуди, идващи от касовите компенсации. За съжаление в регистрите на Авиньон има голяма и необяснима празнота: липсват пет години, от 1682 до 1687, почти половината понтификат на Инокентий XI.

За да се изяснят съмненията, би могла да помогне кореспонденцията на човек, по-висшестоящ в йерархията от Паравичини, главния ковчежник на Апостолическата камера. Нищо не може да се направи: този път липсват даже всички години от 1683, годината на смъртта на Карло Одескалки, чак до 1716.

КРАЙНОТО РАЗРЕШЕНИЕ

През периода след Втората световна война, няколко години преди беатификацията на Инокентий XI, в Тайния архив на Ватикана постъпили книгата Дзарлати — един архивен фонд, съдържащ документи, отнасящи се до рода Одескалки и рода Рецонико. Фондът се развивал от началото на 18 век; би било интересно да се узнае дали по това време все още са съществували документирани следи за някогашните отношения между Бенедект Одескалки, брат му Карло и техните представители във Венеция. Но това никога няма да се узнае. Самите отговорници за Тайния архив на Ватикана разкриха „странни загуби“ и „очевидни отнемания“, претърпени от фонда, току-що поверен на Ватикана: книжа, отделени от оригиналния фонд, оставени без обозначение (тоест невъзможни за идентификация) и погрешно разпределени (тоест невъзможни за издирване).

(Виж С. Пагано, *Archivi difamiglie umane e non romane nell'Archivio segreto vaticano в Roma, moderna e contemporanea* I [септ.-дек. 1993], стр. 194 и 229–231. За странно изчезване на различни документи се сигнализира и при В. Салвадори (ред.), *carteggi delle biblioteche lombarde*, Милано 1986, II191).

Може би някой е предпочел да заложи на сигурно?

В светлата диря на примера, даден от Йоан Павел II, който преди години не се поколеба да признае и да поиска прошка за тежките грешки, допуснати от Църквата в нейната история, наистина би било крачка назад не само да се потулят, но дори да се възнаграждават отклоненията и прекалено многото сенки, които съпътстват земното дело на папа Бенедикт Одескалки. Може би е дошъл часът да бъде платена и тази сметка.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.